I. ULUSAL DOĞAL VE KÜLTÜREL MİRAS TURİZMİ SEMPOZYUMU
BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTAPÇIĞI

YAYINA HAZIRLAYANLAR

DOÇ. DR. ŞULE ARDIÇ YETİŞ

ARŞ. GÖR. DR. KAMİLE SERBEST

ÖĞR. GÖR. DR. UTKU EREN BAĞCI

ÖĞR. GÖR FATİH YILMAZ

KAPAK TASARIMI

MERYEM NUR TUNÇ

20-22 NİSAN 2026

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

NEVŞEHİR,TÜRKİYE

https://dogalvekulturel.nevsehir.edu.tr/

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları No: 51

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesine aittir. Bütün hakları saklıdır.

Kitabın tümü ya da bölümü/bölümleri Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinin yazılı izni olmadan elektronik, optik, mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright . . . . . (2026) by Nevşehir Hacı Bektaş Veli University. All rights reserved.

No part of this book may be printed, Reproduced or distributed by any electronical, optical, mechanical or other means without the written permission of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University.

Kapak Düzeni (Kapak Düzenini Yapan Kişi ya da Kuruluş Adı): Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü

Tasarım-Dizgi (Tasarım-Dizgi'yi yapan Kişi ya da Kuruluş Adı): Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü

ISBN: 978-605-4163-33-5

Kaçıncı Baskı Olduğu: 1

Basımevi, Şehir, Yıl: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları, Nevşehir, 2026

ONUR KURULU

Prof. Dr. Semih AKTEKİN - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Rektörü

SEMPOZYUM BAŞKANI

Prof. Dr. Mutluhan AKIN – İhtisaslaşma Koordinatörü

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Doç. Dr. Şule ARDIÇ YETİŞ

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Mutluhan AKIN - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/Mühendislik Mimarlık Fakültesi

Doç. Dr. Bilsen Şerife ÖZDEMİR - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. İbrahim YAĞLI - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Ozan ATSIZ - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/Turizm Fakültesi

Doç. Dr. Şeyhmus AYDOĞDU - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Şule ARDIÇ YETİŞ - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/ Turizm Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Neval KARANFİL - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/ Fen-Edebiyat Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Ömer UZUNEL - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/Turizm Araştırmaları Enstitüsü

Arş. Gör. Dr. Kamile SERBEST - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/ Fen-Edebiyat Fakültesi

Öğr. Gör. Dr. Utku Eren BAĞCI - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/ İhtisaslaşma Koordinatörlüğü

Öğr. Gör. Fatih YILMAZ - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/ İhtisaslaşma Koordinatörlüğü

Grafiker Meryem Nur TUNÇ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/ İhtisaslaşma Koordinatörlüğü

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Adem ÖGER-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi-UNESCO SOKÜM İhtisas Komitesi Üyesi

Prof. Dr. Aysun ÖZKÖSE-Karabük Üniversitesi

Prof. Dr. Bekir Bora DEDEOĞLU-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Besim Tolga UYAR-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Çilem UYGUN-Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail DİNÇER-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail KERVANKIRAN-Süleyman Demirel Üniversitesi

Prof. Dr. Lütfi Gürkan GÖKÇEK-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ-Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Martin FRANZ- Universität Osnabrück

Prof. Dr. Mehmet CANSIZ- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Muharrem TUNA-Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa TAHİROĞLU-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Nuri YAVAN-Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Özlem GÜZEL-Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Recep TEK-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Süleyman Yücel ŞENYURT-Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Şahlan ÖZTÜRK-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Şenay MANTAŞ-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Yaşar Selçuk ŞENER-Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Yener BEKTAŞ-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Zharkynbike Suleimenova-Kazakh National Women's Teacher Training University

Doç. Dr. Ayşe ORHAN-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Bilsen Şerife ÖZDEMİR-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Çağdaş Ümit YAZGAN-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Duygu EREN-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Erdal AYDOĞMUŞ-Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

Doç. Dr. Günay EROL-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Hirofimi SUGAWARA-Kanazawa University

Doç. Dr. İbrahim YAĞLI-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Doç. Dr. İlgar BAHARLU-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Doç. Dr. İrfan KAYGALAK-Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Karlygash Ashirkhanova-NLC Kh. Dosmukhamedov Atyrau University

Doç. Dr. Meliha AKLIBAŞINDA-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Neşe ÇULLU KAYGISIZ-Aksaray Üniversitesi

Doç. Dr. Ozan ATSIZ-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Şeyhmus AYDOĞDU-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Şule ARDIÇ YETİŞ-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gonca Zeynep TUNÇBİLEK DİNÇER-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gülhan SÖZBİLEN-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Handan YILDIZHAN-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Neval KARANFİL-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nilgün DEMİREL İLİ-Iğdır Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ömer UZUNEL-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ragıp KALELİOĞLU-Gaziantep Üniversitesi

Dr. Joy (Eghonghon) AKAHOME-Federal University Otuoke

Dr. Kyuha LEE-Sonoma State University

Dr. Li PAN-Zhejiang Normal University

Dr. Marianna SIGALA-Newcastle Business School - University of Newcastle (Australia)

Dr. Nekmahmud ARGON-North South University School of Business (Bangladeş)

Dr. Zebran KHAN-Jamia Millia Islamia University

Öğr. Gör. Dr. Ecem Tezgel ÇOBAN-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Öğr. Gör. Dr. Özlem BAŞAR-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Öğr. Gör. Özlem SAĞLIYAN SÖNMEZ-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

SEKRETERYA

Arş. Gör. Dr. Kamile SERBEST

Öğr. Gör. Dr. Utku Eren BAĞCI

Öğr. Gör. Fatih YILMAZ

İÇİNDEKİLER

Kapadokya'da Kaya Oyma Otellerin Kültürel Mirasın Korunması ve Turistik Deneyim Üretimi Açısından Değerlendirilmesi 15

Abdül Kadir ÖĞÜTALAN[1] 15

Kapadokya'da Yaşayan Karamanlı Ortodoksların Kültürel Mirası Üzerine 19

Adem ÖGER[1,*], Nazira SMAGULOVA[2] 19

Kapadokya Bölgesindeki Otellerde Kaya Oyma Odalardaki İç Mekânda Kullanıcı Deneyimin İncelenmesi: Uçhisar Örneği 24

Afra Esra Özdemir[1], Adem VAROL[2] 24

Mekâna Emanet Edilen Kutsal Sayfalar: Harf Devrimi Sonrasında Uçhisar Kur'an Kaleleri 28

Ahmet KORKMAZ[1] 28

Müze ve Ziyaretgâh Arasında Bir Kültürel Miras Alanı: Hacı Bektaş Veli Müzesi Ziyaretçilerinin Mekânsal Algısı 32

Arif AKPINAR[1] 32

Turistik Destinasyonlarda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşatılmasında Halk Oyunlarının Rolü: Kapadokya Örneği 38

Arif Nihat SAMUR[1], Sinan GÖÇ[2], Özden TAŞĞIN[3] 38

Kültürel Mirasın Aktarımında Kutu Oyunları 42

Ataberk ÇAKAN[1], Mehmet Fatih KARAGÜL[2] 42

Eskişehir Frigya Vadisi Kaya Kiliseleri 47

Ayşe ERZİNCANLI[1], Nehir CANITEZ[2], Şevval AY[3], Özge KEMAN[4] 47

Kapadokya Bölgesinde Michelin Seçkisindeki Restoran Menülerinin İçerik Analizi 52

Ayşe Nur ERDEMİR[1], Melek ADIYAMAN[2], Halil GÜNER[3], ...52

Firdevs YÖNET EREN[4] 52

Ürgüp (Kapadokya) Bölgesindeki Kaya Mezarlarının Jeolojik ve Mineralojik Özellikleri: Jeoarkeolojik Yaklaşımlar 57

Ayşe ORHAN[1], Handan YILDIZHAN[2] 57

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Görsel Aktarımı 62

Ayşe UĞURELİ[1] 62

Kapadokya'da Bir Kültürel Hafıza Mekânı olarak Kitre Bebek Müzesi 66

Ayşegül DOĞRUCAN[1], Fatih ŞAHİN[2] 66

Türk Mutfağının Eğitimde Sürdürülebilirliği: Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümlerine Yönelik Müfredat İncelemesi 72

Ayşegül YENİ[1], Ümmügülsüm SUNGUR[2], Eda Şükran POLATÇELİK[3], Günay EROL[4] 72

Ürgüp'te Geleneksel Mutfak Kültürü ve Kışlıklar 77
Berfin Olca URHAN[1] 77
Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yerel Aktarım Mekanizmaları: Çanakkale Koşuburnu Türkmenleri'nde Hıdırellez ve Semah.....81
Beste GÖK[1] 81
Tüfün Hafızası: Nevşehir Volkanik Taşların Çağdaş Seramik Sanatına Yansıması.....86
Betül AYTEPE SERİNSU[1].....86
Tarihi Dokunun Korunmasında Işık ve Renk Seçimi 90
Betül UÇ[1] 90
Somut Olmayan Kültürel Mirasın Görsel Belgelenmesi: Kapadokya Tandır Kültürü Örneği 94
Bilgehan KARAMAN[1] 94
Kapadokya Bölgesinde Alternatif Bir Arkeolojik Yerleşim Modeli: Sobesos Antik Kenti ve Bölge Turizmi için Potansiyel Önemi.....98
Bilsen Şerife ÖZDEMİR[1] 98
Kapadokya'da Gastronomik Mirasın Görünmezliği 101
Buse BOZKUŞ[1*], Şule ARDIÇ YETİŞ[2,].....101
Türkiye UNESCO Alanlarının Dijital Temsil Analizi 106
Büşra SAATCİ İZCİ[1], Büşra BULUT[2], Merve BULUT YÜCELEN[3] 106
Kültürel Turlar Kapsamında Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurları Üzerine Bir Araştırma: Kapadokya Örneği.....110
Büşra YAMANGİL[1,*], Berfin KESKİN[2].....110
Göreme Açık Hava Müzesi'nde Kurtarma Kazılarında Açığa Çıkarılan Bizans Dönemi Mezarları: Gömü Gelenekleri ve Mezar Buluntuları 115
Can ERPEK[1] 115
Miras Turizminde Kültür Rotaları: İstanbul'un Su İsale Mirası Örneği 121
Cem BALCAN[1], Elif Özlem AYDIN[2] 121
Alevilikte Ekofeminist Bir Okuma: Kadıncık Ana 127
Ceylan ERZİNCAN[1] 127
Geçmişten Günümüze Anadolu'da Çömlekçilik: Arkeolojik Süreklilik ve Yaşayan Üretim Gelenekleri Üzerine Bir Değerlendirme.....131
Çilem UYGUN.....131
Dijital Kültürel Miras ve Vatandaş Bilimi: Wikimedia Projelerinin Kültürel Mirasa ve Turizme Katkısı.....135
Deniz ÇİT[1], Nurdan ATALAN ÇAYIREZMEZ[2], Hatice TEMUR YILDIZ[3], Nurcan ATALAN HELICKE[4] 135
Hüzün Turizmi Kapsamında Kapalı Maraş'a Yönelik Netnografik Bir İnceleme.....139

Didem BILDIRCINGİL[1], Özge ÖZDEMİR[2] 139

Nevşehir Mutfak Kültüründe Cenaze Ritüelleri ve Yemek Pratikleri[**] 143

Durmuş Ali AYDEMİR[1], Kader PARLAK[2], Sinem DİKME GÜL[3], Mehmet Emin DEDE[4], Buse DURAN[5] 143

Doğal Kaynaklar ve Zanaatkârlık Aktarımı Bağlamında Çömlekçilikte Süreklilik Olasılığı 147

Ebru TUNA[1] 147

Yeni Nesil Alışveriş Kültürü ve Tarihi Çarşılar: 151

Adapazarı Uzunçarşı Örneği 151

Ece DOĞAN[1] 151

Nevşehir'de Turistik Ürün Çeşitlendirme Potansiyeli 156

Eda Nur BODUR[1], İbrahim YILMAZ[2] 156

Kültürel Bellekten Seramik Yüzeylere: Iğdır Koç Başlı Mezar Taşlarının Sembolik Anlamı ve Yeniden Yorumu 160

Elçin TELLİ[1] 160

Kültürel ve Gastronomik Miras Perspektifinden Türk Turşu Geleneği 164

Elif Zeynep KONCİ[1], Günay EROL[2] 164

Kapadokya Bölgesi Kültürel ve Doğal Mirasının Turgut Zaim, Neşet Günal ve Nuri İyem Perspektifinden Okunması 169

Elmas BAYRAKTAR[1] 169

Kapadokya'da Bir Eşik Olarak Sobesos: 174

Geç Roma Mimarlığında Mekânsal Ontoloji 174

Emine AKCAN ŞİRİN[1] 174

Yeni Bir Kültür Turizmi Destinasyonu Olarak Eskipazar'ın Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi 178

Emrullah KALKAN[1] 178

1927 Yılından Bir Belge Çerçevesinde Türkiye'nin Kültürel Miras Hassasiyetine Bakış 182

Enes ÖZ[1] 182

Dijital Turizm Tanıtımında Yapay Zekâ Olgunluğu: Kapadokya Bölgesi Platformlarının Sohbet Robotu ve Sanal Asistan Altyapıları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme 186

Ersin KILIÇ[1], Eda ÖZGÜL KATLAV[2], Firdevs YÖNET EREN[3], Meral BÜYÜKKURU[4], Muhammed Ali ERMAN[5] 186

Kültürel Miras ve Turizm Bağlamında Yargı Giysileri: İstanbul Adalet Müzesi Örneği 191

Esin ÖNEY1 191

Tur Rehberlerinin Hikâye Anlatıcılığı Performanslarının Tur Memnuniyeti Üzerindeki Etkisi: Göreme'yi Ziyaret Eden Turistler Üzerine Bir Araştırma 196
Esra KARADAVUT[1], Meral DURSUN KÜÇÜKOĞLU[2] 196
Boyabat Mutfak Kültürünün Gastronomi Turizmi Açısından Değerlendirilmesi 201
Faruk ÜNAL[1] 201
Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Osmanlı Mehteri: Nevşehir Örneği 206
Fatih ABANOZ[1] 206
Nevşehir Dokumacılık Geleneğinin Sürdürülebilirliği Doğrultusunda Nevşehir Halk Eğitim Merkezleri ve Yerel Yönetimlerin Rolü 210
Fatma TURGUT[1] 210
Nevşehir'in Kültürel Mirasında Tarihöncesi Araştırmaların Önemi 214
Fevzi Volkan GÜNGÖRDÜ[1,*] 214
Orta Asya'dan Anadolu'ya Göksel Döngü ve Dans Müziği 218
Feyzan GÖHER[1,*] 218
Kolektif Bellek, Kimlik ve İnanç Turizmi: Hacı Bektaş Veli'nin Kültürel Temsili Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme 222
Filiz DALKILIÇ[1,*], Meral AKYÜZ[2] 222
Deneysel Arkeoloji'nin Kültür Turizmine Katkısı 225
Filiz İLHAN[1] 225
Kapadokya Gastronomisine Yenilikçi Bir Ürün Olarak Geliştiren Cappacookies'in Sektörel Beğeni Analizi 229
Firdevs YÖNET EREN[1,*], Sinem DİKME GÜL[2], Kader PARLAK[3], Şule AYDIN[4] 229
Kültürel Mirasın Korunmasında Butik Otel İşletmeciliğinin Rolü ve İklim Krizi Bağlamındaki Etkileri 234
Fulya GÜLŞEN ALTINSOY 234
Tokat Ali Paşa Külliyesi Üzerine Bir Değerlendirme 239
Gamze KAHRAMAN[1,*], Mehmet Emin BAŞAR[2] 239
Nevşehir'de Hitit İzleri 244
Gamze KAYA 244
Doğal ve Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolleri Üzerine Bir Literatür İncelemesi 248
Gizem ALTUNAYAR ABACI[1,*], İbrahim YILMAZ[2] 248
Turizm Öğrencilerinin Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilir Turizme Yönelik Algılarının İncelenmesi 252
Gizem ERON[1,*], Koray ÇAMLICA,[2] 252
Nenesu Projesi Araştırmaları Işığında Avanos Topraktepe Yerleşimi 256

Gökhan MASKAR[1] 256

Kapadokya Kaya Otellerinde Çevresel Sorumluluk ve Değer Temelli Yönetim 260

Gülhan SÖZBİLEN[1], Kayhan KARAKAYA[2] 260

Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi'nden Hareketle Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nın İnşası ve Kuruluş Anlatısı 264

Güllü IŞIK 264

Gastronomik-Kültürel Unsur Olarak Üzüm: Nevşehir'de Üzümden Elde Edilen Ürünlerinin Belirlenmesi 268

Günay EROL[1,*], Mehmet ÇONTU[2] 268

Karayazı Tümülüsü Kazılarına Genel Bir Bakış 272

Handan YILDIZHAN[1], Cesur PEHLEVAN[2], Yener BEKTAŞ[3], Mutluhan AKIN[4], Gökhan MASKAR[5] 272

Ürgüp ve Çevresindeki Kaya Mezar Geleneği 276

Handan YILDIZHAN[1] Ayşe ORHAN[2] 276

Michelin Tavsiyeli Uçhisar Restoranlarına Yönelik Tripadvisor Yorum Analizi 280

Halil GÜNER[1*], Ayşenur ERDEMİR[2], Melek ADIYAMAN[3], Firdevs YÖNET EREN[4] 280

Kültürel Miras Farkındalığı: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma 285

Hatice ÖZGAN SUCU[1,*], Merve BULUT YÜCELEN[2] 285

Kapadokya Vadilerinde Doğa Tabanlı Koruma 289

Hatice TEMUR YILDIZ[1,*] 289

Kapadokya'da Hristiyanlık Temelli İnanç Turizmi 292

Haticetül Kübra ÇETİN 292

Yerel Mutfak İmajının Destinasyonu Ziyaret Etme Niyeti Üzerindeki Etkisinde Sosyal Medya Gastronomi İçeriklerinin Rolü: Trabzon Örneği 296

Havva Nur KARAGÖZ[1,*], Günay EROL[2] 296

Sürdürülebilir Turizmde Sosyal Provenans 300

Gökay KANMAZALP[1] 300

Miras Turizminde Deneyimsel Yaklaşımın Önemi: Kavramsal Bir Değerlendirme 304

İrem YILDIRIM[1,*] 304

Tarihi Çevrede Görsel Kirliliğinin Analizi ve "Kullanıcı Üzerinde Etkisi": Avanos Örneği 308

Işıl OCAK[1], İlksen ALVEROĞLU[2] 308

Yapay Zekâ Destekli Akıllı Müzelerde Kültürel Mirasın Yeniden İnşası 312

İsmail KEKLİK[1,*] 312

Kültürel Miras Üzerine Bibliyometrik Bir Literatür İncelemesi 315

Kadriye KARAKOÇ, Şule ARDIÇ YETİŞ.....315

Bölgesel Ölçekte Kültürel İktidarın İnşası: NEVÜ Kapadokya Yaşayan Miras Müzesi Örneği 319

Kamile SERBEST[1].....319

Geleneksel Çömlekten, Seramik Hediyelik Eşyaya: Kültürel Miras Yansıtıcısı Hediyelikler.....324

Kamuran AK[1,*], Canan GÜREL AK[2] 324

Gelenekten Geleceğe Çanakkale Seramikleri.....328

Mehmet Fatih KARAGÜL[1,*], Münevver Berrin KAYMAN KARAGÜL[2] , Elif Miray COŞKUN[3].....328

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Gözünden Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yararlanılabilecek Nevşehir'in Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Ögeleri ...332

Muhammed Talha ÖZALP[1*], Çağrınur SAĞ[2] 332

İsion Kalesi Restorasyonunun Değerlendirilmesi 336

Mehmet Ali KARAGÖZ[1,*], Esra BÜYÜKEMİR KARAGÖZ[2] 336

"Kapadokya Alanı" Mevzuatının Bölge Turizmi Açısından Önemi 343

Mehmet BÜTE[1], Onur Emre YILMAZ[2] 343

VR Tabanlı Kapadokya Mutfak Müzesi Tasarımı.....347

Mehmet Fatih TAN[1,*], Şule ARDIÇ YETİŞ [2].....347

Ürgüp Bağ Bozumu Festivali Üzerine Yerel Medya Haberlerinin İçerik Analizi.....351

Melek ADIYAMAN[1*], Halil GÜNER[2], Ayşenur ERDEMİR[3], Firdevs YÖNET EREN [4] 351

Eşiksel Mekânın Halk Bilimsel Okuması: Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nda Kapı Sembolizmi ve Kültürel Miras 356

Melisa ÖZTÜRK[1].....356

Nevşehir Yerel Halkının Kültürel Mirası Aktarma Biçimi Olarak Gastronomik Hediyeleşme 360

Meral AKYÜZ[1,*], Filiz DALKILIÇ[2].....360

Turizmde Dil Bariyerleri: Nitel Analiz.....364

Merve BULUT YÜCELEN[1,*],Hatice ÖZGAN SUCU[2] 364

Hacıbektaş İlçesinin İnanç Coğrafyası: İnanç, Tarih, Menkıbe ve Kutsallığın Topografyası 369

Mihriban ARTAN OK [1,*].....369

Türkiye'de UNESCO Dünya Mirası Alanları Bağlamında Turizm Eğitiminin Kültürel Miras Odaklı Analizi 374

Muhammed Ali ERMAN[1,*], Gülçin ELLİALTI[2].....374

Kapadokya'nın YouTube Tabanlı Destinasyon İmajı: Yerli ve Uluslararası İzleyici Tepkilerinin Karşılaştırmalı Analizi.....378

Muharrem YENİ[1*] 378

Kültürel Diplomasi Faaliyetleri Kapsamında Kapadokya'da Aziz George Mirasının Değerlendirilmesi 382

Murat DEMİREL[1] 382

Doğa Kültünden Kültürel Mirasa: Hacı Bektaş Veli Dergâhındaki Sembollerin Seramik Sanatında Tarihsel ve Estetik Dönüşümü 386

Murat YELTÜRK 386

Pamphylia'nın Önemli Bir Kenti: Aspendos 389

Mustafa BİLGİN[1,*] 389

Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Gastronomik Anlatılar: Anadolu Yemeklerinin Hikayeleri Üzerine Bir İnceleme 394

Mustafa Kemal SİVASLIGİL 394

Kapadokya'da Geç Antik Çağ'ın Yeniden İnşası: Mokissos Ana Katedrali 398

Nilüfer PEKER[1,] Ömer UZUNEL[2], Burcu TÜYSÜZ[3], Fatih YILMAZ[4] 398

Türkiye'de Müze Rehberliğine Yönelik Bir Araştırma 403

Necla ŞEKER[1,*], Zeynep ÇOKAL[2] 403

"Gözümüz Üstünüzde!": Kapadokya'da Çevre Platformlarının Doğal ve Kültürel Miras Savunuculuğu Pratikleri 408

Nejdet ÖZBERK[1] 408

Kapadokya Zerdüştlüğü: İnanç Turizminde Yeni Rota 413

Nur ÖZTÜRK[1] 413

1577 Tarihli İki Hüküm Bağlamında Osmanlı Devleti'nde "Cem"[*] 417

Nuran ÇEVİK[1,] Mihriban ARTAN OK[2,] 417

Geleneksel Eskişehir Yemekleri ve Kültürel Miras 421

Nurcan TURAN CANDAN[,1], Ali D. ÖZDAMAR[2], Umud YARDIMCI[3], Dymtro BUTS[4] ..421

Tunceli'nin Gastronomik Mirasına Yönelik Çalışmaların Bibliyometrik Analizi 426

Nuriye DEMİR[1], Kader PARLAK[2] 426

Ürün ve Pazar Çeşitlendirme Stratejileriyle Seyahat Acentalarının Kapasitelerinin Geliştirilmesi 430

Ömer ÇOBAN[1], Bekir Bora DEDEOĞLU[2], Ecem TEZGEL ÇOBAN[3], İbrahim YAĞLI[4] ..430

Kültürel Miras Deneyiminde Gelenekselden Dijitale Sanal Yolculuk: Kayaşehir Örneği 434

Ömer UZUNEL[1], Ozan ATSIZ[2], Fatih YILMAZ[3] 434

Geleneğin Aktarımı ve Sahnelenmesi Bağlamında Nevşehir Halk Oyunları Kurslarının Rolü 438

Özden TAŞĞIN[1] 438

Kırsal Mimarlık ve Kültürel Bellek: Çarşamba Köy Kahvehaneleri 443
Öznur KOÇ ÜZÜMCÜ[1], Fatma Sema SEKBAN[2] 443
Türkiye'nin UNESCO Miras Değerlerinin Mekânsal Dağılımı ve Seçim Kriterlerinin Tematik Analizi 448
Ramazan KOCA[1] 448
Kapadokya'da Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Bağlamında Cittaslow Modeli: Nevşehir Ortahisar'ın Cittaslow Süreci ve Turizme 452
Rümeysa[1] UNAT, Gaye DENİZ[2] 452
Antik Yunan Tapınaklarında Mekân Organizasyonu ve Mekânsal Hiyerarşi: Algısal ve Sembolik Bir Değerlendirme 459
Said Mübin ÇALIŞ[1*], Meryem GEÇİMLİ[2] 459
Protohistorik Alanların Turizme Kazandırılması ve Bu Sürecin İnşası 464
Salih Ali GÜNGÖR[1] 464
Hakkı Atamulu Heykel Parkı'ndaki Eserlerin Kültürel Miras Bağlamında Korunmasına Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi 467
Savaş Kurtuluş ÇEVİK[1] 467
Üniversite Sanat Müzesi/Koleksiyonlarının Kültürel Miras ve Bölgesel Turizme Katkısı: NEVÜ Sanat Koleksiyonu Örneği 471
Savaş Kurtuluş ÇEVİK[1] 471
Avanos Bölgesindeki Seramik ve Heykellerin Kültürel Miras Bağlamında Korunmasına Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi 475
Savaş Kurtuluş ÇEVİK[1] 475
Kapadokya Yaşayan Sanatçıların Eserlerinin Koleksiyonlaşma Süreci ve Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği (NEVÜ Sanat Koleksiyonu Örneği) 479
Savaş Kurtuluş ÇEVİK[1] 479
Anadolu Kırsal Endüstri Mirasında Su Değirmenleri: Nevşehir (Ürgüp) ve Uşak (Banaz) Örnekleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme 484
Savaş MARAŞLI[1,*], Gamze BENDİ[2] 484
Bağlamı Aramak: Kapadokya'da Spiritüel Turizm 489
Semagül YILMAZ[1] 489
Kapadokya'daki Miras Yapılarında İç Mekân Hava Kalitesinin Koruma Stratejilerine Entegrasyonu 493
Serkan ŞAHİNKAYA[1], Yener BEKTAŞ[2], Ece Ümmü DEVECİ[3], Mustafa Hilmi ÇOLAKOĞLU 493
Otantik Gastronomik Deneyim Arayışı: Yemek Pişirme Kursları 497
Sinem DİKME GÜL[1] 497
İhtisaslaşma Stratejisi Kapsamında Doğal ve Kültürel Miras Turizminde Dijital Dönüşüm: Kapadokya Vadileri Örneği 502

Şenay MANTAŞ[*1], Beyda SADIKOĞLU[1], Emre ELBAŞI[1], Utku Eren BAĞCI[2], Ömer UZUNEL[3] 502

Kültürel Mirasın Aktarımında "Geleneksel" in Tasfiyesi: Üst Kuşakların Modernleşme Pratikleri ve Nesne Odaklı Bellek Yitimi 506

Şerife KARAMAN[1] 506

Kültürel Mirasın Turizme Kazandırılmasının Önemi: Mustafapaşa (Sinasos) Örneği 510

Şule ARDIÇ YETİŞ[*] 510

Yitik Miras: Anadolu'dan Kaçırılan Eserlerin Kültürel Kimlik Üzerindeki Etkileri ... 517

Tijen YÜCEL BAHÇETEPE[1] 517

Aşırı Turizmin Profesyonel Turist Rehberliği Üzerindeki Etkileri: Göreme Açık Hava Müzesi Örneği 521

Tuğçe KOÇAK[1], Ozan ATSIZ[2] 521

Kapadokya Kültürel Mirasında Eksik Tarih Anlatımı 525

Tuğçe ŞENER[1] 525

Kültürel Mirasın Geleceğe Aktarımında Dijital İkizler 527

Turan KARİPCİN[1], Ömer ÇOBAN[2] 527

Koreli Turistlerin Seyahat Motivasyonunda İnancın Yeri: Kapadokya Örneği 531

Tülay Özdemir[1,*], Zeynep ÇOKAL[2] 531

Kapadokya Kültürel Coğrafyasında Pınarbaşı (Kayseri): Arkeolojik Süreklilik ve Kültürel Miras Değerleri 535

Yağmur ATAY[1] 535

Çocuklar İçin Arkeoloji Temelli Deneyimsel Öğrenme Yaklaşımı Doğrultusunda Kapadokya Vadileri Üzerinden Alternatif Turizm Rotası Modeli 539

Yasin GÜNDEN[1*], Burcu SAÇLI GÜNDEN[2] 539

Hacı Bektaş Veli Velâyetnâme'sinde "Su Kültü" ve Suyun Sembolik Anlam Dünyası. 544

Yasin ŞAHİN[1*] 544

Kapadokya'da Antik Mezarlar: Nevşehir Müzesi Örnekleri 548

Yasin YILDIZ[1] 548

Ebru Geleneğinin Kapadokya Yaratıcı Turizm Faaliyetlerinde Kullanım Potansiyeli. 552

Yeliz HAMURİŞÇİ[1] 552

Geçiş Ritüelinden Kamusal Performansa: Evliya Çelebi'nin Anlatılarında Osmanlı Sünnet Şenliklerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Olarak Yeniden Okunması 556

Yeşim TÜRKER[1] 556

Kapadokya Bölgesi İnanç Turizmi Rota Tasarımına Yönelik Nitel Bir Araştırma 560

Zeynep ÇOKAL[1,*], Ozan ATSIZ[2], Ömer UZUNEL[3], Eda YILDIZ[4], Gaye Nur TOPKIL[5] ... 560

Kültürel Mirası Koruma Davranışının Belirleyicileri 565

Zeynep DAĞAŞAN[1,*], Meral BÜYÜKKURU[2] 565
Turizm Rehberliği Müfredatlarının 569
Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimi Açısından İncelenmesi 569
Zeynep Tuğçe BARAK[1], Nurgül ÇALIŞKAN[2].....569

Kapadokya'da Kaya Oyma Otellerin Kültürel Mirasın Korunması ve Turistik Deneyim Üretimi Açısından Değerlendirilmesi

An Assessment of Rock-Carved Hotels in Cappadocia from the Perspective of Cultural Heritage Protection and Tourist Experience Creation

Abdül Kadir ÖĞÜTALAN[1]

[1]*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye, abdulkadirogutalan@gmail.com, 0009-0007-6691-6096*

ÖZ: Kapadokya, eşsiz jeomorfolojik yapıları, kaya oyma mimarisi, yeraltı şehirleri ve geleneksel taş yerleşimleriyle hem Türkiye hem de dünya ölçeğinde kültürel peyzajın önemli örneklerinden biridir. Bölgenin bu çok katmanlı mirası, 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilerek uluslararası koruma statüsü kazanmıştır. Tarih boyunca barınma, ibadet ve savunma amaçlı kullanılan kaya oyma mekânlar, günümüzde turizm sektörüne entegre edilerek özellikle butik otel konseptiyle yeniden işlevlendirilmiştir. Bu dönüşüm, kültürel mirasın korunması ile turizm ekonomisi arasındaki etkileşimi incelemek için eşsiz bir fırsat sunmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, Kapadokya'daki kaya oyma otellerin kültürel mirasın korunmasına, turistik deneyim üretimine ve destinasyonun sürdürülebilir turizm hedeflerine katkısını literatür temelli bir yaklaşımla değerlendirmektir. Çalışma, kaya oyma otellerin hem fiziksel yapı hem de deneyimsel değerler açısından miras ile turizm arasındaki ilişkiyi nasıl şekillendirdiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Ayrıca, kaya oyma oteller aracılığıyla kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinin avantaj ve risklerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Araştırma, nitel literatür taraması yöntemiyle yürütülmektedir. Kaya oyma yapılar ve butik otel uygulamaları üzerine Türkçe ve İngilizce akademik makaleler, kitap bölümleri, sektör raporları ve turizm planlama dokümanları incelenmiştir. Literatür taraması sırasında özellikle "kültürel miras turizmi", "yeniden işlevlendirme (adaptive reuse)", "otantiklik", "turistik ticarileşme (commodification)" ve "sürdürülebilir turizm" kavramları çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır. Çalışma, Kaya Oyma Oteller, Kapadokya Turizmi, Cultural Heritage Tourism ve Sustainability gibi anahtar kelimeler üzerinden sistematik tarama yöntemi ile literatürü kapsamlı biçimde analiz etmeyi hedeflemektedir.

Çalışma sonucunda, kaya oyma otellerin kültürel mirasın korunması ve turistik deneyim üretimi üzerindeki rolüne dair kavramsal bir çerçeve sunulması beklenmektedir. Kaya oyma otellerin yeniden işlevlendirilmesi, fiziksel yapıların korunmasını ve ekonomik sürdürülebilirliği desteklerken, aynı zamanda ziyaretçilere özgün ve otantik bir deneyim sunma potansiyeli taşımaktadır. Literatürde "sahneleştirilmiş otantiklik" olarak adlandırılan tartışma, bu bağlamda özellikle otel iç mekan tasarımları, modern konforun eklenmesi ve deneyim paketlerinin turist beklentilerine göre kurgulanmasıyla ilgilidir.

Kaya oyma oteller, Kapadokya'nın destinasyon markalaşmasında da kritik bir rol oynamaktadır. Turistlerin otantik deneyim talebine yanıt veren bu işletmeler, kültürel mirası bir deneyim olarak sunmakta ve destinasyonun rekabet avantajını güçlendirmektedir. Ancak aşırı ticarileşme, standartlaşma ve modernizasyon süreci, mekânın tarihsel ve kültürel kimliğinin zayıflamasına neden olabilmektedir. Bu nedenle kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi sürecinde dengeyi sağlamak, hem fiziksel yapının hem de kültürel özgünlüğün korunması açısından önemlidir.

Sürdürülebilir turizm perspektifinden bakıldığında, kaya oyma otellerin planlı ve denetimli biçimde işletilmesi, restorasyon ve kullanım sürecinde bilimsel ilkelerin uygulanması gerekmektedir. Yapıların taşıma kapasitesine uygun kullanım, doğal tüf dokusunun hassasiyeti ve ziyaretçi yönetimi gibi unsurlar dikkate alınmalıdır. Ayrıca, yerel halkın turizm sürecine dahil edilmesi, ekonomik faydanın adil paylaşımı ve kültürel mirasın toplumsal sahiplenmesinin güçlendirilmesi, sürdürülebilir yönetim açısından kritik öneme sahiptir.

Sonuç olarak, Kapadokya'daki kaya oyma oteller, kültürel mirasın turizm aracılığıyla yeniden işlevlendirilmesinin dikkat çekici bir örneğini oluşturmaktadır. Literatür temelli bu çalışma, kaya oyma otellerin fiziksel koruma, turistik deneyim üretimi ve destinasyon markalaşmasına olan katkılarını analiz ederek, kültürel miras turizminin sürdürülebilir yönetimine dair kavramsal bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir. Çalışmanın tamamlanmasıyla, kaya oyma otellerin kültürel özgünlüğü koruma, ekonomik değer üretme ve turistik deneyimi dengeli biçimde sunma potansiyeli üzerine öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kaya Oyma Oteller**,** Kültürel Miras Turizmi**,** Yeniden İşlevlendirme**,** Sürdürülebilir Turizm, Kapadokya.

ABSTRACT: *Cappadocia, with its unique geomorphological structures, rock-carved architecture, underground cities, and traditional stone settlements, is one of the important examples of cultural landscape both in Turkey and worldwide. The region's multi-layered heritage gained international protection status when it was included in the* ***UNESCO*** *World Heritage List in 1985. Rock-carved spaces, used throughout history for shelter, worship, and defense, have been re-functionalized today by integrating them into the tourism sector, particularly through the boutique hotel concept. This transformation offers a unique opportunity to examine the interaction between cultural heritage preservation and the tourism economy.*

The main purpose of this study is to evaluate the contribution of rock-carved hotels in Cappadocia to cultural heritage protection, tourist experience creation, and the sustainable tourism goals of the destination through a literature-based approach. The study aims to reveal how rock-carved hotels shape the relationship between heritage and tourism in terms of both physical structure and experiential values. Furthermore, it aims to determine the advantages and risks of re-functioning cultural heritage through rock-carved hotels.

The research is conducted using a qualitative literature review method. Turkish and English academic articles, book chapters, sector reports, and tourism planning documents focusing on rock-carved structures and boutique hotel applications were examined. During the literature review, evaluations were particularly made within the framework of concepts such as "cultural heritage tourism," "adaptive reuse," "authenticity," "touristic commodification," and "sustainable tourism". The study aims to comprehensively analyze the literature through a systematic review utilizing keywords like Rock-Carved Hotels, Cappadocia Tourism, Cultural Heritage Tourism, and Sustainability.

As a result of the study, it is expected to present a conceptual framework regarding the role of rock-carved hotels in protecting cultural heritage and creating tourist experiences. The adaptive reuse of rock-carved hotels supports the preservation of physical structures and economic sustainability while also carrying the potential to offer visitors a unique and authentic experience. In this context, the discussion referred to as "staged authenticity" in the literature is particularly relevant to hotel interior designs, the integration of modern comfort, and the structuring of experience packages according to tourist expectations. Rock-carved hotels also play a critical role in the destination branding of Cappadocia. By responding to tourists'

demands for authentic experiences, these businesses present cultural heritage as an experience and strengthen the competitive advantage of the destination. However, excessive commodification, standardization, and modernization processes can weaken the historical and cultural identity of the space. Therefore, striking a balance during the re-functioning process of cultural heritage is important for preserving both the physical structure and cultural authenticity. From the perspective of sustainable tourism, it is necessary to operate rock-carved hotels in a planned and supervised manner and to apply scientific principles in the restoration and utilization processes. Elements such as usage suitable for the carrying capacity of the structures, the sensitivity of the natural tuff texture, and visitor management must be taken into consideration. Additionally, involving the local community in the tourism process, ensuring the fair sharing of economic benefits, and strengthening the social ownership of the cultural heritage are of critical importance for sustainable management.

Consequently, rock-carved hotels in Cappadocia constitute a remarkable example of the re-functioning of cultural heritage through tourism. By analyzing the contributions of rock-carved hotels to physical protection, tourist experience creation, and destination branding, this literature-based study aims to present a conceptual framework for the sustainable management of cultural heritage tourism. Upon the completion of the study, the goal is to develop recommendations regarding the potential of rock-carved hotels to preserve cultural authenticity, generate economic value, and offer a balanced touristic experience.

Keywords: *Rock-Carved Hotels, Cultural Heritage Tourism, Adaptive Reuse, Sustainable Tourism, Cappadocia.*

Kapadokya'da Yaşayan Karamanlı Ortodoksların Kültürel Mirası Üzerine

On the Cultural Heritage of the Karamanli Orthodox Christians Who Lived in Cappadocia

Adem ÖGER[1,*], Nazira SMAGULOVA[2]

[1] *Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye,*

ademoger@gmail.com, 0000-0003-1278-2110

naziras.smagulova@gmail.com

[2] *Uzm., Kazakistan-Atyrau Halel Dosmukhamedov Üniversitesi, İki Yabancı Dil Bölümü, Atyrau, Kazakistan, naziras.smagulova@gmail.com,0009-0003-4953-3841*

ÖZ: Karamanlı Ortodokslar; mübadele öncesinde Balkanlar, Besarabya, Suriye ve Kırım'da yaşamakla birlikte nüfusun yoğunluğu Türk-Yunan nüfus mübadelesine kadar Anadolu'nun takriben Trabzon, Fırat, Toros ve Silifke hattından batıya düşen kısmında bilhassa Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Konya bölgesinde; Karadeniz'in sahil mıntıkasında, İstanbul'da ve başka yerlerde dağınık olarak yaşamakta idiler. Karamanlı Ortodokslar, Orta Anadolu'da 80 civarında yerleşim yerinde yaşamakta idiler. Bu zümrenin yoğun olarak yaşadığı yerlerin başında ise Kapadokya bölgesi gelmekteydi. Özellikle Niğde, Nevşehir, Kayseri ve Aksaray illeri ile bunlara bağlı yerleşim yerleri bu zümrenin yoğun olarak yaşadığı yerlerdir. TBMM ile Yunan Hükümeti arasında 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan *"Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol"* gereğince Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklarıyla, Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak zorunlu mübadelesine girişilmiştir. Bu kapsamda, Kapadokya'da *(Nevşehir Merkez, Ürgüp, Mustafapaşa), Derinkuyu (Suvermez, Yazıhöyük, Zile), Niğde (Gölcük, Misti/Misli Fertek, Sementra, Andaval, Hasköy, Aravan/kumluca, Kurdanos/Hamamlı, Bor), Aksaray (Güzelyurt, Uluağaç), Kayseri (İncesu, Zincidere, Pınarbaşı, Endürlük, Develi)* yaşamakta olan Karamanlı Ortodokslar, Yunanistan'ın başta Selanik olmak üzere çeşitli şehirlerine yerleştirilmiştir. Günümüzde Yunanistan'ın Halkida, İstia, Prokopi, Atina, Pirea, Kavala, Giannitsa, Selanik, Almiros, Farsala, Larissa, Karditsa, Trikala, Pella, Komotini, Aleksandroupoli, İoannina ve Drama gibi yerleşim yerlerinde yaşayan Karamanlı Ortodokslar, geride önemli bir miras bırakmışlardır. Mübadele ile Yunanistan'a göç eden Karamanlı Ortodokslar, özellikle Kapadokya bölgesinde zengin bir kültür mirası bırakmışlardır. Bu miras içerisinde kilise, çeşme, mezar taşı, konak ve çeşitli

ziyaret yerleri gibi mimari yapılar en dikkat çeken unsurlardır. Bu yapıların her birinin kendine özgü kitabeye sahip olduğu ise muhakkaktır. Ancak zamanla tahrip edilen, kaçırılan veya kırılan bu kitabelerin çok azı günümüze ulaşmayı başarmıştır. Bu kitabeler incelendiğinde, yapıların inşa tarihi, kim tarafından yapıldığı ve kime ait olduğu gibi bilgiler yer almaktadır. Konutların hemen hepsinde nazardan korunmak amacıyla yapıların dış cephesine ve herkesin görebileceği bir yerde "Maşallah" yazısına rastlanmaktadır. Mezar taşı kitabelerinde ise edebi bir dilin kullanıldığı ve manzum parçalara yer verildiği görülmektedir. Ayrıca 16. yüzyılın ortalarından başlayarak 20. yüzyılın ortalarına kadar Karamanlı Türkçesiyle çok sayıda eser kaleme alınmıştır. 19. yüzyılda Nevşehirli Karamanlı Ortodoksların İstanbul, İzmir, Konya, Samsun, İskenderiye gibi büyük şehirlere göçü söz konusudur. Bu göçün temel nedeni ise ticari faaliyetlerdir ve bu faaliyetlerle birlikte örgütlü bir yapı oluşturan Karamanlı Ortodokslar çok sayıda cemiyet kurmuşlardır ve bu cemiyetler vasıtasıyla hem kimliklerini muhafaza etmişler hem de Nevşehir'de inşa edilen hamam, kilise, çeşme, okul gibi yapıların inşasına büyük katkılarda bulunmuşlardır. 19. yüzyılda Nevşehir'deki eğitim kurumları ve giderlerine ait belgeler bunu açıkça ortaya koymaktadır. Yunanistan'a göç eden Karamanlı Ortodoksların kültür taşıyıcısı olarak sözlü edebiyat geleneği, toplumsal hayatın yanı sıra etnik ve kültürel yapıda da önemli bir işleve sahiptir. Bu noktada özellikle Anadolu'ya ilişkin hikâyeler, türküler, halk oyunları, müzik, ilahi, atasözleri ve deyimler öne çıkmaktadır. Günümüzde Yunanistan'da Karamanlı Ortodoksların kurdukları derneklerin çatısı altında oluşturulan halk oyunu ekipleri ve onların icraları, "Gesi bağları", "Konyalım", "Harman Yeri" "Taş köprü" gibi birçok Anadolu türküsünün icrası bu zümrenin milli kimliğini korumada ve sürdürmede en temel değerlerin başında gelmektedir. Ayrıca gençler, kültürel köklerini ve kimliklerini tanıma, paylaşma ve tanıtma noktasında elektronik kültür ortamını ve sosyal medya ağlarını iyi bir şekilde kullanmaktadırlar. 1923 yılına kadar Anadolu'da yaşamış olan Karamanlı Ortodoksların Müslüman Türklerle aynı kültürel kaynaklardan beslendiğini söylemek mümkündür. Bu zümre Mübadelenin ardından Yunanistan'ın farklı şehirlerine yerleşerek ayrı bir kültür çevresine dâhil olmuşlarsa da onların günümüze kadar kültürel kimliğini korumaları ve sürdürmelerinde, Anadolu'da oluşan ve şekillenen geleneklerinin ve sözlü kültür ürünlerinin etkisi büyüktür. Özellikle 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında Grek harfleri ile yazıya geçirilen ve Karamanlidika adı verilen eserlerde yer alan destan, halk hikâyesi, türkü, mani, ninni, ağıt, fıkra gibi halk bilgisi ürünleri, Karamanlı Ortodoksların kültürel birikimlerinin yeni nesillere aktarımında önemli bir işleve sahip olmuştur. Bildiride, Kapadokya bölgesinde

özellikle de Nevşehir ve çevresinde yaşamış olan Karamanlı Ortodoksların somut ve somut olmayan kültürel mirasına ilişkin bulgular, kültürel bellek ve miras ilişkisi temelinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karamanlı Ortodokslar, Kapadokya, Kültürel Miras, Kültürel Bellek.

ABSTRACT: *The Karamanli Orthodox Christians lived in the Balkans, Bessarabia, Syria, and Crimea prior to the population exchange. However, until the Turkish-Greek population exchange, the majority of them resided in Anatolia, specifically in the region west of the approximate line connecting Trabzon, Fırat, Toros, and Silifke, particularly in the areas of Kayseri, Nevşehir, Niğde, and Konya. They lived scattered along the Black Sea coast, in Istanbul, and elsewhere. Karamanli Orthodox Christians lived in around 80 settlements in Central Anatolia. The Cappadocia region was the most densely populated area for this group. The provinces of Niğde, Nevşehir, Kayseri, and Aksaray, along with their affiliated settlements, were the areas where this group lived most densely. Pursuant to the "Agreement and Protocol on the Exchange of Greek and Turkish Populations" signed between the Grand National Assembly of Turkey and the Greek Government on January 30, 1923, Greek Orthodox citizens of Turkish nationality residing in Turkish territory and Greek nationals of the Muslim faith residing in Greek territory were subject to compulsory exchange starting on May 1, 1923. Within this scope, Karamanli Orthodox Christians living in Cappadocia (Nevşehir Center, Ürgüp, Mustafapaşa), Derinkuyu (Suvermez, Yazıhöyük, Zile), Niğde (Gölcük, Misti/Misli Fertek, Sementra, Andaval, Hasköy, Aravan/Kumluca, Kurdanos/Hamamlı, Bor), Aksaray (Güzelyurt, Uluağaç), Kayseri (İncesu, Zincidere, Pınarbaşı, Endürlük, Develi) were resettled in various cities in Greece, primarily Thessaloniki. Today, the Karamanli Orthodox Christians living in settlements such as Halkida, Istia, Prokopi, Athens, Piraeus, Kavala, Giannitsa, Thessaloniki, Almiros, Farsala, Larissa, Karditsa, Trikala, Pella, Komotini, Alexandroupoli, Ioannina, and Drama in Greece have left behind a significant legacy. The Karamanli Orthodox Christians who migrated to Greece through the population exchange have left behind a rich cultural heritage, particularly in the Cappadocia region. Within this heritage, architectural structures such as churches, fountains, gravestones, mansions, and various places of pilgrimage are the most notable elements. It is certain that each of these structures has its own unique inscription. However, very few of these inscriptions, which have been damaged, stolen, or broken over time, have survived to the present day. When these inscriptions are examined, they contain information such as the date of construction, who built the structure, and to whom*

it belongs. In almost all residences, the word "Maşallah" is found on the exterior of the buildings and in a place where everyone can see it, to protect them from the evil eye. In gravestone inscriptions, a literary language is used and rhyming passages are included. In addition, from the mid-16th century to the mid-20th century, numerous works were written in Karamanli Turkish. In the 19th century, the Karamanli Orthodox Christians of Nevşehir migrated to major cities such as Istanbul, Izmir, Konya, Samsun, and Alexandria. The main reason for this migration was commercial activities, and the Karamanli Orthodox Christians, who formed an organized structure through these activities, established numerous societies. Through these societies, they both preserved their identity and made significant contributions to the construction of buildings such as bathhouses, churches, fountains, and schools in Nevşehir. Documents from the 19th century regarding educational institutions and their expenses in Nevşehir clearly reveal this. As the bearer of the culture of the Karamanli Orthodox who emigrated to Greece, the oral literature tradition plays an important role not only in social life but also in the ethnic and cultural structure. In this regard, stories, folk songs, folk dances, music, hymns, proverbs, and idioms related to Anatolia are particularly prominent. Today, the folk dance groups formed under the umbrella of associations established by Karamanli Orthodox Christians in Greece and their performances, including the renditions of many Anatolian folk songs such as "Gesi bağları," "Konyalım," "Harman Yeri," and "Taş köprü," are among the most fundamental values in preserving and sustaining the national identity of this community. Additionally, young people effectively utilize the electronic cultural environment and social media networks to recognize, share, and promote their cultural roots and identities. It is possible to say that the Karamanli Orthodox Christians who lived in Anatolia until 1923 drew from the same cultural sources as the Muslim Turks. Although this group settled in different cities in Greece after the Exchange and became part of a separate cultural environment, the traditions and oral culture products that formed and took shape in Anatolia have had a significant impact on their preservation and continuation of their cultural identity to this day. Folk knowledge products such as epics, folk tales, folk songs, couplets, lullabies, laments, and jokes, which appear in works written in Greek letters, especially in the late 19th and early 20th centuries, and are called Karamanlidika, have played an important role in the transmission of the cultural heritage of the Karamanli Orthodox Christians to new generations. The paper evaluates findings related to the tangible and intangible cultural heritage of the Karamanli Orthodox Christians who lived in the Cappadocia region,

particularly in Nevşehir and its surroundings, based on the relationship between cultural memory and heritage.

Keywords: *Karamanli Orthodox Christians, Cappadocia, Cultural Heritage, Cultural Memory.*

Kapadokya Bölgesindeki Otellerde Kaya Oyma Odalardaki İç Mekânda Kullanıcı Deneyimin İncelenmesi: Uçhisar Örneği[1]

An Examination of User Experience in Interior Spaces of Rock-Carved Rooms in Hotels in the Cappadocia Region: The Case of Uçhisar

Afra Esra Özdemir[1], Adem VAROL[2]

[1] Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Nevşehir, Türkiye, afraesraozdemir@gmail.com, 0009-0000-9654-1853

[2] Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü Nevşehir, Türkiye, ademvarol@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-7586-2911

ÖZ: Günümüzde bireyler zamanlarının büyük bir kısmını iç mekânlarda geçirmektedirler. İç mekân bu bağlamda bireyler tarafından en çok deneyimlenen bir alana dönüşmektedir. Yaşanan bu deneyim içerisinde fiziksel, ruhsal ve sosyal etkiler, iç mekândaki birçok bileşen ile doğrudan ilişkili bir şekilde gerçekleşmektedir. İç mekânlar, bireylerin çevreyle etkileşim kurduğu, algısal ve duygusal deneyimler yaşadığı temel yaşam alanlarıdır. Bu bağlamda iç mekânın işlevsel özellikleri, mekânsal organizasyonu, kullanılan malzeme ve renkler, aydınlatma koşulları ile mekânsal atmosfer, kullanıcı deneyiminin oluşumunda belirleyici rol oynamaktadır. Özellikle konaklama yapılarında iç mekânın sunduğu konfor, estetik ve özgünlük, kullanıcıların mekâna ilişkin algılarını ve memnuniyet düzeylerini doğrudan etkilemektedir. Günümüzde dijitalleşme ve internet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte bireylerin bilgiye erişim biçimleri önemli ölçüde değişmiştir. Özellikle çevrimiçi platformlar üzerinden paylaşılan kullanıcı yorumları, bireylerin tüketim davranışlarını yönlendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır. Google gibi çevrimiçi uygulamalar aracılığıyla kullanıcılar, deneyimlerini metin, puanlama ve görsel içerikler yoluyla paylaşmakta; bu paylaşımlar potansiyel kullanıcılar için önemli bir referans kaynağı oluşturmaktadır. Çevrimiçi kullanıcı yorumları, memnuniyet ve memnuniyetsizlik durumlarını yansıtmanın yanı sıra, mekânlara ilişkin algıların, beklentilerin ve deneyimlerin analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Özellikle otel yapıları, çevrimiçi yorumların kullanıcı kararları üzerindeki etkisinin en yoğun olduğu

[1] Bu çalışma 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında 2024 yılı 1. döneminde desteklenen 1919B012429750 başvuru numarası ile desteklenmiştir.

mekân türleri arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, Kapadokya Bölgesi'nde yer alan Uçhisar yerleşiminde bulunan kaya oyma otel odalarına ilişkin kullanıcı deneyimini Google kullanıcı yorumları üzerinden inceleyerek, iç mekâna yönelik memnuniyet ve memnuniyetsizlik unsurlarını ortaya koymaktır. Uçhisar, sahip olduğu özgün kaya oluşumları, tarihsel doku ve kaya oyma mimari örnekleriyle bölgenin önemli turizm merkezlerinden biri olup, turizm faaliyetlerinin gündelik yaşam ve fiziksel çevre üzerindeki etkilerinin yoğun olarak gözlemlendiği bir yerleşimdir. Bu bağlamda kaya oyma otel odaları, hem bölgenin mimari kimliğini yansıtan hem de kullanıcılar tarafından deneyimlenen özgün iç mekânlar olarak araştırma açısından önemli bir örneklem oluşturmaktadır. Kaya oyma odalara yönelik kullanıcı yorumlarının iç mimari kategorilere göre olumlu ve olumsuz dağılımı incelendiğinde, genel olarak olumlu değerlendirmelerin baskın olduğu görülmektedir. Özellikle mekân algısı ve atmosfer, özgünlük ve estetik ile malzeme ve yüzeyler kategorilerinde kullanıcı memnuniyetinin yüksek düzeyde olduğu; kaya oyma mimarinin sunduğu doğal doku ve tarihsel bağlamın kullanıcı deneyimini güçlendiren temel unsurlar arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu kategorilerdeki olumlu değerlendirmeler, kaya oyma odaların otantik kimliğinin kullanıcılar tarafından önemli bir değer olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık, aydınlatma ile konfor ve kullanılabilirlik kategorilerinde olumlu ve olumsuz değerlendirmelerin daha dengeli dağıldığı; bazı otellerde bu başlıklara ilişkin memnuniyetsizliklerin belirginleştiği görülmektedir. Kaya oyma mekânların sınırlı doğal ışık alma potansiyeli, nem ve havalandırma sorunları ile ergonomik yetersizlikler, kullanıcı deneyimini olumsuz etkileyen başlıca faktörler olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, özgün mimari karaktere sahip mekânlarda estetik değer kadar, çağdaş konfor beklentilerinin de kullanıcı memnuniyeti açısından belirleyici olduğunu göstermektedir. Mobilya ve dekorasyon kategorisinde ise genel olarak olumlu değerlendirmeler ön planda olmakla birlikte, mekâna özgü olmayan standart mobilya kullanımlarının bazı kullanıcılar tarafından işlevsellik ve ergonomi açısından eleştirildiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, kaya oyma otel odalarında iç mimari tasarım kararlarının kullanıcı deneyimi üzerinde doğrudan etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Genel değerlendirme sonucunda, yüzdelik dağılımlar, kaya oyma otellerde özgünlük ve atmosfer temelli memnuniyetin yüksek olduğunu; buna karşın aydınlatma ve konfor koşullarının kullanıcı beklentilerini karşılamada daha kırılgan alanlar oluşturduğunu göstermektedir. Elde edilen veriler, kullanıcı odaklı iç mimari tasarım

yaklaşımlarının, özgün mimari kimliği koruyarak konfor ve kullanılabilirlik düzeyini artıracak biçimde ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Otel tasarımı, Kullanıcı deneyimi, İç mekân, Kullanıcı yorumları, Kapadokya Bölgesi

ABSTRACT: *Today, individuals spend a significant portion of their time in interior spaces, making these environments the most frequently experienced by people. Within these experiences, physical, psychological and social effects occur in direct relation to various components of the interior environment. Interior spaces constitute fundamental living environments where individuals interact with their surroundings and experience perceptual and emotional responses. In this context, the functional characteristics of interior spaces, spatial organization, materials and colors used, lighting conditions, and overall spatial qualities play a decisive role in shaping user experience. Particularly in accommodation facilities, the comfort, aesthetics and uniqueness offered by interior spaces directly influence users' perceptions of the environment and their levels of satisfaction. With the widespread adoption of digitalization and internet usage, the ways in which individuals access information have changed significantly. User reviews shared on online platforms, in particular, are among the key factors guiding individuals' consumption behaviors. Through online applications such as Google, users share their experiences via written comments, ratings and visual content; these contributions serve as important reference sources for potential users. Online user reviews not only reflect satisfaction and dissatisfaction but also enable the analysis of perceptions, expectations and experiences related to interior spaces. Hotel facilities, in particular, are among the types of spaces where online reviews exert the strongest influence on users' decision-making processes. The aim of this study is to examine user experiences of rock-carved hotel rooms located in the Uçhisar settlement of the Cappadocia Region through Google user reviews and to identify the elements of satisfaction and dissatisfaction regarding the interior spaces. Uçhisar, with its unique rock formations, historical texture and examples of rock-carved architecture, is one of the region's major tourism centers, where the impacts of tourism activities on daily life and the physical environment are intensely observed. In this context, rock-carved hotel rooms constitute an important sample for research, serving as unique interior spaces that both reflect the architectural character of the region and are experienced by users. When examining the distribution of user reviews for rock-carved rooms*

according to interior design categories, positive evaluations generally predominate. In particular, users report high levels of satisfaction in the categories of spatial experience and atmosphere, uniqueness and aesthetics, as well as materials and surfaces; the natural texture and historical context offered by rock-carved architecture are identified as key elements enhancing user experience. These positive evaluations indicate that the authentic character of rock-carved rooms is perceived as a valuable attribute by users. Conversely, in the categories of lighting, comfort, and usability, positive and negative evaluations are more evenly distributed and some hotels exhibit notable dissatisfaction in these areas. Limited natural light, issues with humidity and ventilation and ergonomic deficiencies in rock-carved spaces emerge as primary factors negatively affecting user experience. This demonstrates that in spaces with unique architectural characteristics, modern comfort expectations are as crucial as aesthetic value for user satisfaction. In the furniture and decoration category, positive evaluations generally prevail; however, the use of standard furniture not tailored to the specific interior has been criticized by some users in terms of functionality and ergonomics. These findings indicate that interior design decisions in rock-carved hotel rooms have a direct impact on user experience. Overall, percentage distributions suggest that satisfaction based on uniqueness and atmosphere is high in rock-carved hotels, whereas lighting and comfort conditions represent more critical areas in meeting user expectations. The results underscore the importance of user-focused interior design strategies that enhance comfort and usability while preserving the unique architectural character of these spaces.

Keywords: *Hotel Design, User Experience, Interior Space, User Reviews, Cappadocia Region*

Mekâna Emanet Edilen Kutsal Sayfalar: Harf Devrimi Sonrasında Uçhisar Kur'an Kaleleri

Sacred Pages Entrusted to Space: Uçhisar Quran Castles After the Alphabet Reform

Ahmet KORKMAZ[1]

[1] *Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölüm Başkanlığı, Nevşehir, Türkiye, ahmetkorkmaz@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-1171-1196*

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, Uçhisar Kasabası sınırları içinde, Vasıl Deresi, Örencikbaşı ve Karankemer mevkilerinde bulunan ve halk arasında Kur'an Kaleleri olarak bilinen üç farklı kaya mekânın ne zaman ve hangi amaçla kullanıldığını araştırmaktır. Çalışma ile, Harf Devrimi sonrasında Arap harfli metinlerin korunma pratikleri yerel halkın hafızası üzerinden belgelemektir. Böylelikle Uçhisar'daki Kur'an Kalelerinin mekânsal özelliklerinin, toplumun kutsal metinlere olan saygısının, onları koruma refleksinin ve ortak hatıralarının anlaşılması hedeflenmektedir. Kapadokya Bölgesi'nin münzevi alanlarında bulunduğu için henüz tescil edilmemiş olan bu kaya mekânlar hakkında toplanan veriler, coğrafyanın somut olan kültürel miras ile somut olmayan kültürel mirası nasıl bir araya getirdiğini göstermektedir.

23.12.1931 tarih ve 12073 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile: "Arap Harfleriyle Tedrisat Yapmak İçin Gizli veya Aleni Dershane Açanlara Dair Talimatname" yayınlanmıştır. Bu yasa ile Arap Harfleriyle Tedrisat yapma yetkisi 3 Mart 1924 tarihinde ihdas edilen Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmiştir. Fakat Kur'an'ın yasaklanması resmi olarak hiçbir zaman gündeme gelmemiştir. Yurttaşlarının büyük çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede böyle bir girişimde bulunmak zaten sosyolojik olarak da mümkün değildir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın resmi yazılarında da Kur'an kurslarının 1927 yılından itibaren kesintisiz devam ettiği anlaşılmaktadır. Hatta bu kurslar, harf devrimi sürecinde dahi kapatılmamıştır. Bununla birlikte özellikle süreli yayınları değerlendirdiğimizde süreç içinde bir bocalama yaşandığı, bazı özensiz, kötü niyetli yöneticilerin durumdan vazife çıkararak veya harf devrimini yanlış yorumlayarak kısıtlamalara yeltenmiş olabileceği de görülmektedir.

Tüm bu nedenlerden dolayı, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren kurumlar hariç eğitim öğretimde Arap harflerinin yasaklanması, kimi halk unsurları nezdinde kutsal

kitapların yasaklanması olarak algılanmıştır. Bu insanlar, hem pasif bir direniş hem de bir sadakat eylemi olarak metinleri korumak ve saklamak için alternatif mekânlar üretmeye başlamışlardır. Böylelikle Uçhisar halkının somut olmayan okuma pratiği, somut birer mekân olan tüf kayalıklarla bütünleşmiştir. Daha önce kale, saray, mesken, kilise, depo ve güvercinlik kavramları ile özdeşleşmiş olan bu tüf oluşumlar, İslam'ın kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim için de bir korunma mekânı olarak algılanmaya başlanmıştır.

Uçhisar'ın saf ve samimi halkı da, nesilden nesile aktarılan bu geleneğin bir parçası olarak okuyamadığı, anlayamadığı Arapça yazılmış herhangi bir metin, el yazısı belge, anı, hatıra, hesap defteri, not, fatura, resmi kâğıt, yıpranmış hadis kitabı veya Kur'an-ı Kerim sayfaları varsa vicdani bir sorumluluk hissederek yakmamış veya atmamışlardır. Bu belgeleri, herhangi bir saygısızlığa ya da suiistimale izin vermemek için Kur'an Kalelerinde saklamışlardır.

Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan ve tematik analiz yöntemiyle değerlendirilen bu araştırmada Uçhisar'da bulunan Kur'an Kaleleri üzerinden yerel halkın deneyimleri, gözlemleri ve koruma pratikleri anlaşılacaktır.

Uçhisar sınırları içerisinde bulunan 3 Kur'an Kalesi, yalnızca Arap harfleri ile yazılmış belgelerin saklanma mekânı değil aynı zamanda toplumsal hafızanın korunduğu özgün mekânlardır. Bu tüf oluşumlar, kayayı mesken olmaktan çıkarmış kutsal birer korunak haline getirmiştir. Bu yönüyle Uçhisar Kur'an Kaleleri, ülkemizin koruma altına alınması gereken somut kültürel varlıkları arasında olup, çalışmanın coğrafya ve inanç pratiği bakımından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Harf İnkılabı, Somut Olmayan Kültürel Miras, Uçhisar Kur'an Kaleleri, Toplumsal Bellek, Hafıza Sığınakları.

ABSTRACT: *The aim of this study is to investigate when and for what purpose three different rock formations, known among the locals as the "Quran Castles," located in the Vasıl Deresi, Örencikbaşı, and Karankemer areas within the boundaries of Uçhisar Town, were used. The study aims to document the practices of preserving Arabic script texts after the Alphabet Reform through the collective memory of the local people. Thus, the goal is to understand the spatial characteristics of the Quran Castles in Uçhisar, the community's respect for sacred texts, their protective reflexes, and their shared memories. The data collected about these rock formations, which are located in secluded areas of the Cappadocia Region and have not yet been officially*

registered, demonstrates how geography brings together tangible and intangible cultural heritage.

With the Council of Ministers Decision No. 12073 dated 23.12.1931, the "Instructions Regarding Those Who Open Secret or Open Schools for Teaching in Arabic Script" were published[2]. This law granted the authority to teach in Arabic script to the Directorate of Religious Affairs, established on March 3, 1924. However, the banning of the Quran was never officially considered. Such an undertaking would be sociologically impossible in a country where the vast majority of citizens are Muslim. Official documents from the Directorate of Religious Affairs also indicate that Quran courses continued uninterrupted from 1927 onwards. These courses were not even closed during the alphabet reform process. However, especially when considering periodicals, it appears that there was some hesitation during this period, and some careless or ill-intentioned administrators may have attempted to impose restrictions by taking advantage of the situation or misinterpreting the alphabet reform[3].

For all these reasons, the prohibition of Arabic script in education, except for institutions operating under the Ministry of Religious Affairs, was perceived by some segments of the population as a prohibition of holy books. These people began to create alternative spaces to protect and preserve the texts, both as a passive resistance and as an act of loyalty. Thus, the intangible reading practice of the people of Uçhisar became integrated with the tuff rock formations, which are tangible spaces. These tuff formations, previously associated with concepts such as castles, palaces, dwellings, churches, warehouses, and dovecotes, began to be perceived as a place of protection for the Holy Quran, the sacred book of Islam

The pure and sincere people of Uçhisar, as part of this tradition passed down from generation to generation, have felt a moral responsibility not to burn or discard any Arabic texts, handwritten documents, memoirs, ledgers, notes, invoices, official papers, worn-out books of hadith, or pages of the Quran that they could not read or understand. Instead, they have kept these documents in Quranic sanctuaries to prevent any disrespect or misuse.

[2] T.C. Resmi Gazete, 4 Kânunusani 1932 Pazartesi, Sayı: 1993.

[3] Muzaffer Deniz, Tek Partili Dönemde Açılan Kur'an Kursları, Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume 11/6 Spring 2016, s.8,14.

This research, conducted using qualitative research methods and evaluated with thematic analysis, aims to understand the experiences, observations, and conservation practices of the local people in Uçhisar through the lens of the Quran Castles.

The three Quran Castles located within the boundaries of Uçhisar are not only places for storing documents written in Arabic script, but also unique spaces where collective memory is preserved. These tuff formations have transformed the rock from a mere dwelling into sacred sanctuaries. In this respect, the Uçhisar Quran Castles are among the tangible cultural assets of our country that need to be protected, and it is believed that this study will contribute to the field in terms of geography and religious practice.

Keywords: *The Alphabet Reform, Intangible Cultural Heritage, Uçhisar Quranic Fortresses, Social Memory, Sanctuaries of Memory.*

Müze ve Ziyaretgâh Arasında Bir Kültürel Miras Alanı: Hacı Bektaş Veli Müzesi Ziyaretçilerinin Mekânsal Algısı

A Cultural Heritage Site Between Museum and Sanctuary: Spatial Perception of Hacı Bektaş Veli Museum Visitors

Arif AKPINAR[1]

[1] *Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Ürgüp Sebahat Ve Erol Toksöz Turizm Meslek Yüksekokulu Nevşehir, Türkiye, arifakpinar@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-1434-0367*

ÖZ: Günümüzde kültürel miras alanları, sadece fiziksel yapıların korunduğu alanlar olmanın ötesine geçerek ziyaretçilerin kişisel, ruhsal ve kültürel anlamlar yüklediği dinamik mekânlara dönüşmüştür. Bu mekânlar, ziyaretçilerin kolektif bellek, inanç sistemleri ve kültürel kimlikleri üzerinden anlam aradıkları çok katmanlı alanlar hâline gelmiştir. Kapadokya bölgesinin inanç turizmi potansiyeli içerisinde stratejik bir öneme sahip olan Hacı Bektaş Veli Müzesi, bu dönüşümün en somut örneklerinden birini teşkil etmektedir. Nevşehir ve genel Kapadokya bölgesinin inanç turizmi ekosistemi içerisinde sosyolojik açıdan merkezi bir konuma sahip olan Hacı Bektaş Veli Müzesi, mekânın resmi statüsü ile toplumsal hafızadaki yerleşimi arasındaki etkileşimi incelemek adına özgün bir saha sunmaktadır. Kurumsal ve idari düzlemde "müze" statüsünde yer alan bu kompleks, yerli ziyaretçilerin büyük çoğunluğu için hâlâ yaşayan, nefes alan ve manevi değer atfedilen bir "ziyaret merkezi" kimliğini muhafaza etmektedir. Bu çalışma, yerli ziyaretçilerin Hacı Bektaş Veli Müzesi'ne yönelik mekânsal algılarını, bu algıyı inşa eden deneyim örüntülerini ve mekânın çok sesli kimliğinin dijital mecralardaki yansımalarını güncel veriler ışığında incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada nitel araştırma deseni benimsenmiş olup, dijital mecralarda kullanıcılar tarafından yapılan değerlendirmeleri sistematik biçimde analiz etmeye olanak tanıyan netnografi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın temel veri setini TripAdvisor platformu üzerinden yerli ziyaretçiler tarafından paylaşılan ve yüksek temsil gücüne sahip Türkçe yorumlar oluşturmaktadır. Araştırmada Braun ve Clarke tarafından kuramsallaştırılan tematik analiz yönteminden faydalanılmıştır. Verilerin tasnif edilmesi ve tematik ağların oluşturulması sürecinde bilgisayar destekli nitel veri analizi yazılımı olan MAXQDA (v.2020) kullanılmıştır. Analiz süreci

metinlerin yazılıma aktarılması, veri temizleme, açık kodlama ve ardından kodların anlamsal ilişkilerine göre üst temalar altında gruplandırılması aşamalarını kapsamaktadır. MAXQDA yazılımının sunduğu "Kelime Bulutu", "Kod Matris Tarayıcısı" ve "Metin Arama" modülleri aracılığıyla yerli ziyaretçilerin anlatılarındaki kavramsal yoğunluklar belirlenmiştir. Çalışmada herhangi bir görsel ya da multimedya analizi yapılmamış, analiz tamamen ziyaretçilerin kendi öz ifadelerinden oluşan yazılı metinler üzerine kurgulanmıştır.

Analiz sonucunda tekrar eden anahtar kelimeler ve bağlamsal kullanımlar üzerinden beş ana tema belirlenmiştir: *(1) Maneviyat ve İnanç Deneyimi, (2) Fiziksel Mekânın Niteliği ve Korunmuşluk Algısı, (3) Kültürel ve Tarihsel Değer, (4) Ziyaret Tavsiyesi ve Deneyim Değerlendirmesi, (5) Erişilebilirlik ve Hizmet Unsurları*. Yorumlarda en dikkat çekici kavramsal yoğunluk "manevi", "huzur", "mistik", "dua", "türbe", "dergâh", "inanç", "evliya" ve "atmosfer" gibi ifadelerde görülmektedir. Özellikle "huzur" ve "manevi" kelimelerinin yüksek sıklıkta kullanılması, ziyaret deneyiminin yalnızca kültürel ve tarihsel bir ziyaret olarak değil, aynı zamanda güçlü bir spiritüel deneyim olarak algılandığını göstermektedir. Türbe alanına yapılan referansların yoğunluğu ve Hacı Bektaş Veli isminin sıkça anılması, mekânın karizmatik ve dini otorite üzerinden anlamlandırıldığını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra ziyaretçiler tarafından sıklıkla kullanılan "temiz", "bakımlı", "düzenli", "restorasyon", "korunmuş", "avlu", "bahçe" ve "mimari" gibi ifadeler, mekânın fiziksel düzeni ve korunmuşluk düzeyine yönelik olumlu algının güçlü olduğunu göstermektedir. Özellikle "temiz" ve "düzenli" kelimeleri olumlu ziyaret deneyimlerinin merkezinde yer almakta ve algılanan hizmet kalitesi ile mekânsal memnuniyet arasında doğrudan bir ilişki bulunduğunu düşündürmektedir.

Ziyaretçi anlatılarında "tarih", "kültür", "Anadolu", "Bektaşi", "Alevi", "Osmanlı", "müze", "eser" ve "sergileme" gibi kelimelerin de sıkça kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlar, ziyaretçilerin mekânı yalnızca dini bir ziyaret noktası olarak değil aynı zamanda önemli bir kültürel miras alanı olarak konumlandırdıklarını göstermektedir. Özellikle "müze" kelimesinin yüksek sıklıkta kullanılması, ziyaretçilerin alanı kurumsal kimliği üzerinden de tanımladıklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte ziyaretçi yorumlarında "güzel", "etkileyici", "mutlaka", "öneririm", "gidilmeli", "gezilmeli", "ziyaret" ve "görülmeli" gibi normatif ve tavsiye edici ifadelerin yaygın biçimde kullanıldığı görülmektedir. "Güzel" kelimesi nitelik bildiren sıfatlar arasında en yüksek frekansa sahip olup, ziyaret deneyiminin genel olarak olumlu bir çerçevede

anlamlandırıldığını göstermektedir. Ziyaretçi anlatılarının çoğu zaman betimleyici olmaktan ziyade yönlendirici bir karakter taşıdığı dikkat çekmektedir. Ayrıca "ücretsiz", "giriş", "personel", "ilgili", "rehber" ve "ulaşım" gibi kavramların kullanımı, ziyaret deneyiminin hizmet boyutuna ilişkin değerlendirmeleri yansıtmaktadır. "Ücretsiz" kelimesinin sık tekrarı, ekonomik erişilebilirliğin ziyaretçi memnuniyetinin oluşumunda önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Personel hakkında yapılan değerlendirmeler ise çoğunlukla olumlu bağlamda olup çalışanların ilgili ve yardımcı oldukları yönündedir.

Elde edilen bulgular, Hacı Bektaş Veli Müzesi'nin ziyaretçiler tarafından geçmişin sergilendiği statik bir müzeden ziyade günümüzde de inanç pratiklerinin sürdürüldüğü canlı bir kültürel miras alanı olarak algılandığını göstermektedir. Kelime frekansları ve bağlamsal kullanım birlikte değerlendirildiğinde ziyaretçi algılarının üç temel eksende yoğunlaştığı görülmektedir: manevi deneyim, fiziksel ve mekânsal kalite ile kültürel miras değeri. Bu yapı, alanın hem kutsal mekân hem de müze statüsüne sahip hibrit bir ziyaret yeri olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Özellikle "huzur", "manevi", "güzel", "temiz" ve "müze" kavramlarının baskınlığı, ziyaret deneyiminin duygusal ve estetik memnuniyet üzerinden anlamlandırıldığını göstermektedir. Bu bulgular doğrultusunda Hacı Bektaş Veli Müzesi için geliştirilecek yönetim ve planlama stratejilerinin ziyaretçi söyleminde öne çıkan kavramları birlikte dikkate alması gerekmektedir. Mekânın güçlü biçimde hissedilen ruhani atmosferi göz önünde bulundurularak restorasyon ve fiziksel iyileştirme çalışmalarının özgün dokuyu ve sakinlik algısını zedelemeyecek biçimde yürütülmesi önem taşımaktadır. Özellikle ritüel pratiklerin yoğunlaştığı Aslanlı Çeşme çevresinde ziyaretçi akışının sükûneti koruyacak şekilde planlanması önerilmektedir. Ayrıca ziyaretçilerin kültürel ve tasavvufi içeriklere yönelik bilgi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çok dilli ve dijital destekli bilgilendirme araçlarının kullanılması alanın müze kimliğini güçlendirebilir. Tanıtım stratejilerinde ise yalnızca fiziksel yapıların değil Hacı Bektaş Veli öğretisinin merkezinde yer alan hoşgörü ve içsel huzur temalarının da vurgulanması, yerli ziyaretçi memnuniyetinin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnanç Turizmi, Ziyaretçi Algısı, Kültürel Miras, Hacı Bektaş Veli, Kapadokya

ABSTRACT: *Cultural heritage sites today have evolved beyond being places where only physical structures are preserved; they have increasingly become dynamic environments to which visitors attribute personal, spiritual, and cultural meanings. These spaces function as multilayered settings where visitors seek meaning through collective memory, belief systems, and cultural identities. Within the faith tourism potential of the Cappadocia region, the Hacı Bektaş Veli Museum represents one of the most tangible examples of this transformation. Occupying a sociologically central position within the faith tourism ecosystem of Nevşehir and the broader Cappadocia region, the Hacı Bektaş Veli Museum provides a distinctive case for examining the interaction between the site's official institutional status and its place within social memory. Although the complex is administratively designated as a "museum," it continues to be perceived by the majority of domestic visitors as a living place of visitation imbued with spiritual meaning. This study aims to examine domestic visitors' spatial perceptions of the Hacı Bektaş Veli Museum, the experiential patterns that shape these perceptions, and the reflections of the site's polyphonic identity in contemporary digital environments.*

A qualitative research design was adopted in the study, and the netnography method was employed to systematically analyze visitor reviews produced in digital environments. The primary dataset consists of Turkish-language reviews shared by domestic visitors on the TripAdvisor platform, selected due to their high representational value. The methodological foundation of the research is thematic analysis as conceptualized by Braun and Clarke. MAXQDA (v.2020), a computer-assisted qualitative data analysis software, was utilized to classify the data and construct thematic networks. The analytical process involved transferring the texts into the software, conducting data cleaning procedures, performing open coding, and subsequently grouping codes under higher-order themes according to their semantic relationships. Conceptual concentrations within visitor narratives were identified through MAXQDA's analytical tools such as the Word Cloud, Code Matrix Browser, and Text Search modules. No visual or multimedia analysis was conducted in the study; the analysis was based exclusively on written textual expressions produced by visitors.

The analysis revealed five major thematic clusters based on recurring keywords and their contextual usage: (1) Spirituality and Faith Experience, (2) Physical Characteristics of the Site and Perceived Preservation, (3) Cultural and Historical Value, (4)Visit Recommendation and

Experience Evaluation, (5) Accessibility and Service Elements. One of the most prominent conceptual concentrations in the reviews is observed in expressions such as "spiritual," "peace," "mystical," "prayer," "tomb," "dergah," "faith," "saint," and "atmosphere." The high frequency of the words "peace" and "spiritual" indicates that the visitor experience is perceived not merely as a cultural or historical visit but also as a strongly spiritual encounter. The frequent references to the tomb area and the repeated mention of Hacı Bektaş Veli suggest that the site is interpreted through the lens of charismatic religious authority. In addition, expressions such as "clean," "well-maintained," "orderly," "restoration," "preserved," "courtyard," "garden," and "architecture" appear frequently in visitor narratives, indicating that visitors attach significant importance to the physical condition and maintenance of the site. In particular, the repeated use of the words "clean" and "orderly" suggests a direct relationship between perceived service quality and spatial satisfaction.

Visitor narratives also frequently include words such as "history," "culture," "Anatolia," "Bektashi," "Alevi," "Ottoman," "museum," "artifact," and "exhibition," which point to the historical and cultural dimensions of the site. These concepts demonstrate that visitors perceive the complex not only as a religious destination but also as a significant cultural heritage site. The frequent use of the word "museum," in particular, indicates that visitors also interpret the site through its institutional identity. Furthermore, expressions such as "beautiful," "impressive," "must," "I recommend," "should visit," "worth seeing," and "should be visited" reflect a normative and advisory discourse in visitor narratives. Among evaluative adjectives, the word "beautiful" has the highest frequency, suggesting that the overall visitor experience is interpreted within a generally positive framework. In many cases, visitor narratives appear to be prescriptive rather than purely descriptive. Additionally, the use of expressions such as "free," "entrance," "staff," "helpful," "guide," and "transportation" reflects evaluations related to the service dimension of the visitor experience. The frequent emphasis on the term "free" indicates that economic accessibility plays a significant role in shaping positive visitor perceptions. Comments regarding staff are predominantly positive and commonly emphasize their helpfulness and attentiveness.

The findings suggest that the Hacı Bektaş Veli Museum is perceived by visitors not merely as a static museum displaying the past but as a living cultural heritage site where contemporary faith practices continue. When word frequency and contextual usage are evaluated together,

visitor perceptions appear to concentrate around three principal dimensions: spiritual experience, physical and spatial quality, and cultural heritage value. This structure indicates that the site is perceived as a hybrid destination combining the characteristics of both a sacred space and a museum. The prominence of concepts such as "peace," "spiritual," "beautiful," "clean," and "museum" further reveals that the visitor experience is largely constructed through emotional and aesthetic satisfaction. In light of these findings, management and planning strategies for the Hacı Bektaş Veli Museum should take into consideration the dominant concepts expressed in visitor discourse. Restoration and physical improvement efforts should be implemented in ways that preserve the site's original character and the sense of tranquility perceived by visitors. In particular, visitor circulation around areas where ritual practices are concentrated, such as the Aslanlı Çeşme, should be carefully planned in order to maintain the atmosphere of serenity. Furthermore, the use of multilingual and digitally supported interpretive tools may help address visitors' demand for deeper cultural and Sufi contextual information while simultaneously strengthening the museum identity of the site. Promotional strategies should also emphasize not only the physical structures of the complex but also the themes of tolerance and inner peace that lie at the heart of the teachings of Hacı Bektaş Veli. Such an approach would contribute to sustaining domestic visitor satisfaction while acknowledging the site's hybrid character as both a cultural site of memory and a living space of faith.

Keywords: *Faith Tourism, Visitor Perception, Cultural Heritage, Hacı Bektaş Veli, Cappadocia.*

Turistik Destinasyonlarda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşatılmasında Halk Oyunlarının Rolü: Kapadokya Örneği

The Role of Folk Dances in Preserving Cultural Heritage in Tourist Destinations: The Case of Cappadocia

Arif Nihat SAMUR[1], Sinan GÖÇ[2], Özden TAŞĞIN[3]

[1] Dr. Öğr. Üyesi, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Kozaklı Meslek Yüksek Okulu, Nevşehir,Türkiye, asamur@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8081-5231*

[2] *Bağımsız Araştırmacı, Adalet Bakanlığı, Nevşehir, Türkiye,* sinangoc@nevsehir.edu.tr, *0000-0002-5820-8571*

[3] Doç. Dr., *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Nevşehir, Türkiye,* otaskın@nevsehir.edu.tr, *0000-0001-9576-2865*

ÖZ: Bu çalışma, turistik destinasyonlarda somut olmayan kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında halk oyunlarının rolünü Kapadokya örneği üzerinden incelemektedir. Küreselleşme ve turizmin kültürel pratikler üzerindeki dönüştürücü etkisi, yerel kültürel değerlerin görünürlüğünü artırmakla birlikte metalaşma ve bağlamsal anlam kaybı riskini de beraberinde getirmektedir. Somut olmayan kültürel mirasın "yaşayan kültür" yaklaşımıyla ele alınması, koruma süreçlerinde yalnızca belgelemenin değil, topluluk temelli katılımın ve süreklilik sağlayan icranın da kritik önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Kültürel bellek ise ritüeller, bedensel tekrarlar ve performatif pratikler aracılığıyla süreklilik kazandığından, halk oyunları kolektif hafızanın kuşaklar arası aktarımında hem sembolik hem de pratik bir mekanizma işlevi görmektedir. Bu kuramsal çerçeve içinde halk oyunları yalnızca estetik bir performans alanı değil; yerel aidiyetin, toplumsal kimliğin ve kültürel temsiliyetin yeniden üretildiği dinamik bir kültürel pratik olarak değerlendirilmektedir. Araştırmanın temel amacı, Kapadokya'da halk oyunlarının kültürel belleğin korunması ve sürdürülmesindeki işlevini ortaya koymak ve bu kültürel pratiğin turistik deneyime entegrasyon sürecini yerel paydaşların bakış açıları doğrultusunda değerlendirmektir. Çalışma, halk oyunlarının turistik etkinlikler kapsamında sunulmasının kültürel sürdürülebilirlik, otantiklik ve yerel katılım üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Kapadokya'da özellikle "Türk Geceleri" gibi deneyim temelli

turistik ürünlerde halk oyunlarının sunum biçimleri, kültürel mirasın yaşatılması ile turistik ürünleşme/metalaşma arasındaki gerilimi görünür kılan bir bağlam sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma; (i) halk oyunlarının kültürel belleğin aktarımındaki rolünü, (ii) turistik sunumun otantiklik algısı ve kültürel temsiliyet üzerindeki etkisini ve (iii) yerel aktörlerin karar alma süreçlerine katılımının kültürel sürdürülebilirliği nasıl şekillendirdiğini açıklamayı hedeflemektedir. Araştırma nitel yöntemle tasarlanmış; doküman analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği birlikte kullanılmıştır. Saha çalışması kapsamında Kapadokya Bölgesi'nde kültürel mirasın korunması, halk oyunlarının icrası ve turistik sunum süreçlerinde rol alan toplam 13 paydaş ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar; yerel yönetim/kamu temsilcileri (n=3), halk oyunları eğitmenleri (n=4), kültürel dernek/STK temsilcileri (n=3) ve etkinlik organizatörü/turistik program işletmecileri (n=3) olmak üzere dört grupta sınıflandırılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiş, kodlama sonucunda dört ana tema altında yapılandırılmıştır: kültürel belleğin performatif aktarımı, turistik sunum–otantiklik/temsiliyet gerilimi, yerel katılım–kültürel sahiplenme ve kurumsal süreklilik–kültürel sürdürülebilirlik. Araştırma bulguları, halk oyunlarının Kapadokya'da kültürel kimliğin ve yerel belleğin aktarımında güçlü bir araç olduğunu göstermektedir. Paydaşlar, halk oyunlarını "yaşayarak öğrenilen" ve topluluk içinde tekrarla güçlenen bir aktarım mekanizması olarak değerlendirerek, bu pratiğin genç kuşaklar açısından yerel kültürü içselleştirme ve aidiyet geliştirme işlevini vurgulamıştır. Bununla birlikte turistik sunum süreçlerinde zaman, program akışı ve ziyaretçi beklentileri nedeniyle sadeleştirme, seçmeci figür kullanımı ve gösteri odaklılık eğilimlerinin ortaya çıkabildiği; bu durumun bağlamsal anlamı zayıflatabildiği ve otantiklik algısını olumsuz etkileyebildiği tespit edilmiştir. Öte yandan bazı paydaşlar, anlatı destekli ve kontrollü sunumların kültürel farkındalık yaratabildiğini ve ziyaretçi deneyimini derinleştirebildiğini belirtmiş; bu bulgu otantikliğin deneyimsel boyutuna işaret eden yaklaşımlarla uyum göstermiştir. Bulgular ayrıca, yerel aktörlerin karar alma süreçlerine sınırlı düzeyde dâhil edilmesi ve kurumlar arası koordinasyon eksikliklerinin kültürel mirasın sürdürülebilirliğini tehdit eden temel sorun alanları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede çalışma, halk oyunlarının turistik destinasyonlarda yalnızca bir eğlence unsuru değil; kültürel belleğin korunması, kültürel sürdürülebilirliğin güçlendirilmesi ve yerel yönetişim kapasitesinin artırılması açısından stratejik bir araç olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (UNESCO, 2003).

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, halk oyunları, kültürel bellek, otantiklik, Kapadokya

ABSTRACT: *This study examines the role of folk dances in safeguarding and transmitting intangible cultural heritage within tourist destinations, focusing on the case of Cappadocia. The transformative effects of globalisation and tourism on cultural practices have increased the visibility of local cultural expressions while simultaneously exposing them to risks of commodification and contextual dilution. Approaching intangible cultural heritage as "living culture" implies that safeguarding requires not only documentation but also community-based participation and continuity through active performance. Because cultural memory is maintained through rituals, embodied repetition, and performative practices, folk dances function as both symbolic and practical mechanisms through which collective memory is transmitted across generations. From this perspective, folk dances should not be reduced to aesthetic stage performances; rather, they constitute dynamic cultural practices through which local belonging, social identity, and cultural representation are continuously reproduced. The primary objective of the research is to clarify the function of folk dances in preserving and sustaining cultural memory in Cappadocia and to evaluate the process through which this cultural practice is integrated into the tourist experience from the perspective of local stakeholders. The study specifically addresses how the presentation of folk dances within tourism activities influences cultural sustainability, authenticity, and local participation. In Cappadocia, "Turkish Night" programmes represent a salient context in which folk dances are embedded within experience-oriented tourism products, making visible the tension between sustaining heritage and the pressures of productisation/commodification. Accordingly, the study aims to explain: (i) how folk dances contribute to the transmission of cultural memory, (ii) how tourist-oriented presentations shape perceptions of authenticity and cultural representation, and (iii) how the degree of local actors' involvement in decision-making processes affects cultural sustainability. Methodologically, the research was designed within a qualitative framework and employed document analysis and semi-structured interviews as complementary data collection techniques. Fieldwork consisted of interviews with a total of 13 stakeholders involved in the safeguarding, performance, and tourist presentation of folk dances in the Cappadocia Region. Participants were categorised into four stakeholder groups: local government/public representatives (n=3), folk dance instructors (n=4), cultural association/NGO representatives (n=3), and event organisers/touristic programme operators*

(n=3). The data were analysed using descriptive analysis and organised into a thematic structure through coding. Four main themes emerged: performative transmission of cultural memory, tourist presentation–authenticity/representation tensions, local participation–cultural ownership, and institutional continuity–cultural sustainability. Findings indicate that folk dances serve as a powerful instrument for transmitting cultural identity and local memory in Cappadocia. Stakeholders commonly characterised folk dances as a form of "learning by doing" sustained through collective repetition, emphasising their role in enabling younger generations to internalise local culture and develop a sense of belonging. At the same time, participants pointed out that tourist presentations may involve simplification, selective use of figures, and performance-oriented staging driven by time constraints, programme flow, and visitor expectations, potentially weakening cultural context and harming perceptions of authenticity. Conversely, some stakeholders argued that narrative-supported and carefully curated presentations can foster cultural awareness and deepen the visitor experience, aligning with approaches that highlight experiential dimensions of authenticity. Furthermore, limited involvement of local actors in decision-making processes and insufficient institutional coordination were identified as key challenges that threaten long-term sustainability. Overall, the study emphasises that folk dances should be recognised not merely as entertainment elements in tourist destinations but as strategic tools for safeguarding cultural memory, strengthening cultural sustainability, and enhancing local governance capacity.

Keywords: *Cultural heritage, folk dances, cultural memory, authenticity, Cappadocia.*

Kültürel Mirasın Aktarımında Kutu Oyunları

Board Games in the Transmission of Cultural Heritage

Ataberk ÇAKAN[1], Mehmet Fatih KARAGÜL[2]

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Disiplinler Arası Kültürel Miras Yönetimi ABD, Çanakkale, Türkiye, cakanataberk@gmail.com, 0000-0003-0776-1307

[2] Prof. Dr., Mehmet Fatih Karagül, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Seramik ve Cam Bölümü, Çanakkale, Türkiye, fkaragul@comu.edu.tr, 0000-0002-1112-758X

ÖZ: Kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, yalnızca maddi kültürel miras unsurlarının muhafazasıyla sınırlı olmayan; toplumsal katılımı, farkındalığı ve sürekliliği içeren çok boyutlu bir süreci kapsamaktadır. Somut olmayan kültürel miras unsurlarının aktarımı ise, bilgi aktarımının ötesinde, deneyim, etkileşim ve bağ kurma süreçlerini gerekli kılmaktadır. Müze sergileri, yazılı anlatılar, eğitim programları ve atölye çalışmaları gibi geleneksel aktarım yöntemleri kültürel miras bilincinin oluşturulmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bununla birlikte, özellikle genç kuşaklar açısından bu yöntemlerin çoğu zaman tek yönlü bir iletişim sunması, katılım düzeyinin sınırlı kalmasına ve öğrenme sürecinin pasifleşmesine neden olabilmektedir. Bu durum, kültürel mirasın aktarımında yenilikçi, katılımcı ve deneyim temelli yaklaşımlara duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, kutu oyunlarını kültürel mirasın aktarımında yenilikçi ve etkileşim temelli bir araç olarak ele almak ve oyun temelli öğrenme yaklaşımlarının bu alandaki potansiyelini incelemektir. Çalışma, kutu oyunlarının sunduğu anlatı yapıları, kural sistemleri ve oyuncu etkileşimine dayalı mekaniklerin, kültürel mirasın yalnızca bilgi düzeyinde aktarılmasının ötesine geçerek deneyimlenebilir ve yeniden üretilebilir bir yapı olarak algılanmasına katkı sağlayabileceği varsayımına dayanmaktadır. Bu doğrultuda, kültürel mirasın statik bir içerik alanı yerine, oyun aracılığıyla dinamik ve katılımcı bir süreç olarak ele alınması hedeflenmektedir.

Araştırma, nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde tasarlanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında kültürel miras kavramı, kültürel aktarım süreçleri ve oyun temelli öğrenme yaklaşımlarına ilişkin kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu aşamada kültürel miras çalışmaları, eğitim

bilimleri ve oyun çalışmaları alanındaki kuramsal ve uygulamalı akademik çalışmalar incelenmiştir. İkinci aşamada ise farklı kültür ve coğrafyalardan seçilecek kültürel miras temalı kutu oyunu örneklerinin analiz edilmiştir. Seçilen oyunlar; anlatı yapıları, oyuncu rolleri, oyun mekaniği ve etkileşim biçimleri açısından değerlendirilmiş; kültürel miras unsurlarını hangi yollarla temsil ettikleri ve aktardıkları betimsel olarak incelenmiştir. Bu incelemelerin ardından oyunların sunduğu deneyimlerin kültürel öğrenme ve farkındalık üzerindeki olası etkileri yorumlanmıştır.

Çalışma kapsamında elde edilen kuramsal değerlendirmeler ve pilot uygulamadan elde edilen gözlemler doğrultusunda, kutu oyunlarının kültürel mirasın aktarımında önemli bir pedagojik ve kültürel potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Kutu oyunlarının, oyuncuları aktif karar alma süreçlerine dâhil eden yapıları sayesinde, kültürel mirasın pasif bir bilgi alanı olarak değil; deneyim yoluyla öğrenilen, tartışılan ve yeniden üretilen bir süreç olarak algılanmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca yüz yüze etkileşimi merkeze alan bu oyunların, sosyal öğrenmeyi, iletişimi ve iş birliğini destekleyerek kolektif hafızanın oluşumuna ve paylaşımına katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda kutu oyunlarının hem formal hem de informal öğrenme ortamlarında kullanılabilecek alternatif bir kültürel aktarım aracı olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmanın, kutu oyunlarının kültürel mirasın aktarımında yalnızca eğlence amaçlı araçlar olarak değil; aynı zamanda pedagojik, kültürel ve iletişimsel bir ortam olarak ele alınabileceğini ortaya koyması amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında elde edilen kuramsal ve keşifsel bulguların, kültürel miras yönetimi, eğitim ve yaratıcı endüstriler alanlarında disiplinler arası yeni araştırma ve uygulama alanlarının geliştirilmesine katkı sunabileceği değerlendirilmektedir.

Çalışma kapsamında, geliştirilen araştırma tasarımının ve kutu oyunu temelli kültürel aktarım yaklaşımının uygulanabilirliğini değerlendirmek amacıyla sınırlı sayıda katılımcıyla keşifsel nitelikte bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu pilot uygulama, çalışmanın kuramsal çerçevesinde öne sürülen varsayımların pratikte nasıl karşılık bulduğunu gözlemlemeye ve yöntemsel işleyişin güçlü ve sınırlı yönlerini görünür kılmaya yönelik olarak kurgulanmıştır. Pilot çalışmanın temel amacı, genellenebilir sonuçlar üretmekten ziyade, geliştirilen yaklaşımın uygulanabilirliğini test etmek ve ileride gerçekleştirilecek daha kapsamlı araştırmalar için bir ön zemin oluşturmaktır.

Uygulama sürecinde kültürel miras temalı bir kutu oyunu deneyimi merkeze alınmış; katılımcıların oyun sürecine katılım biçimleri, oyun mekaniği ile kültürel içerik arasındaki ilişkiyi nasıl kurdukları ve oyun sırasında ortaya çıkan etkileşim dinamikleri gözlemlenmiştir. Bu bağlamda pilot uygulama, nicel ölçümler ya da istatistiksel veri üretimi amacı taşımamış; daha çok nitel gözlemler ve betimleyici değerlendirmeler yoluyla yöntemin işleyişini analiz etmeye odaklanmıştır. Katılımcıların oyun deneyimine verdikleri tepkiler, oyunun anlatı yapısının anlaşılırlığı ve kültürel unsurların oyun içerisinde nasıl anlamlandırıldığı, uygulamanın değerlendirilmesinde temel ölçütler olarak ele alınmıştır.

Pilot uygulama süreci, aynı zamanda araştırma tasarımının hangi yönlerinin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koyan bir araç olarak değerlendirilmiştir. Oyun kurallarının açıklığı, oyun süresinin yeterliliği, oyuncular arası etkileşimin yoğunluğu ve kültürel içeriğin aktarım biçimi gibi unsurlar, yöntemsel açıdan ele alınarak gözden geçirilmiştir. Bu süreçte elde edilen gözlemler, çalışmanın ilerleyen aşamalarında uygulanacak daha geniş ölçekli araştırmalar için gerekli düzenlemelerin yapılmasına olanak tanımaktadır. Bu yönüyle pilot uygulama, çalışmanın nihai sonuçlarını sunmaktan ziyade, yöntemin sınırlarını ve geliştirilebilir yönlerini ortaya koyan keşifsel bir aşama olarak konumlandırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, oyunlaştırma, oyun temelli öğrenme, kutu oyunları, kültürel aktarım

ABSTRACT: *The preservation and transmission of cultural heritage to future generations is not limited to the preservation of tangible cultural heritage elements; it encompasses a multi-dimensional process involving social participation, awareness, and continuity. The transmission of intangible cultural heritage elements, on the other hand, requires processes of experience, interaction, and connection, going beyond mere information transfer. Traditional methods of transmission, such as museum exhibitions, written narratives, educational programs, and workshops, play a significant role in fostering cultural heritage awareness. However, especially for younger generations, these methods often offer one-way communication, leading to limited participation and a passive learning process. This highlights the need for innovative, participatory, and experience-based approaches to the transmission of cultural heritage.*

The aim of this study is to consider board games as an innovative and interaction-based tool in the transmission of cultural heritage and to examine the potential of game-based learning approaches in this field. The study is based on the assumption that the narrative structures, rule systems, and player interaction-based mechanics offered by board games can contribute to the perception of cultural heritage not merely as an informational transmission, but as an experiential and reproducible structure. Accordingly, the goal is to treat cultural heritage not as a static content area, but as a dynamic and participatory process through games.

This research was designed within the framework of qualitative research methods. The first stage involved a comprehensive literature review on the concept of cultural heritage, cultural transmission processes, and game-based learning approaches. This phase examined theoretical and applied academic studies in the fields of cultural heritage studies, educational sciences, and game studies. The second stage involved analyzing examples of cultural heritage-themed board games selected from different cultures and geographies. The selected games were evaluated in terms of their narrative structures, player roles, game mechanics, and interaction styles; and the ways in which they represent and transmit cultural heritage elements were descriptively examined. Following these examinations, the potential effects of the experiences offered by the games on cultural learning and awareness were interpreted.

Based on the theoretical assessments obtained within the scope of this study and the observations obtained from the pilot application, it is seen that board games have significant pedagogical and cultural potential in the transmission of cultural heritage. Board games, by engaging players in active decision-making processes, are expected to contribute to the perception of cultural heritage not as a passive field of knowledge, but as a process learned, discussed, and reproduced through experience. Furthermore, it is thought that these games, which center on face-to-face interaction, will contribute to the formation and sharing of collective memory by supporting social learning, communication, and cooperation. In this context, it is considered that board games can be evaluated as an alternative cultural transmission tool that can be used in both formal and informal learning environments.

In conclusion, this study aims to demonstrate that board games can be considered not only as entertainment tools but also as a pedagogical, cultural, and communicative medium in the transmission of cultural heritage. It is believed that the theoretical and exploratory findings

obtained within the scope of this study can contribute to the development of new interdisciplinary research and application areas in the fields of cultural heritage management, education, and creative industries.

Within the scope of this study, an exploratory pilot application was conducted with a limited number of participants to evaluate the applicability of the developed research design and the board game-based cultural transmission approach. This pilot application was designed to observe how the assumptions put forward in the theoretical framework of the study are reflected in practice and to make visible the strengths and limitations of the methodological process. The main purpose of the pilot study was not to produce generalizable results, but rather to test the applicability of the developed approach and to create a preliminary basis for more comprehensive research to be carried out in the future.

The pilot study focused on a cultural heritage-themed board game experience; participants' engagement with the game, how they established a relationship between the game mechanics and cultural content, and the interaction dynamics that emerged during the game were observed. In this context, the pilot study did not aim at quantitative measurements or statistical data production; rather, it focused on analyzing the method's functioning through qualitative observations and descriptive evaluations. Participants' reactions to the game experience, the comprehensibility of the game's narrative structure, and how cultural elements were interpreted within the game were considered as the main criteria in evaluating the application.

The pilot application process was also considered a tool for identifying areas of research design that needed improvement. Elements such as the clarity of the game rules, the adequacy of game duration, the intensity of interaction between players, and the manner in which cultural content was conveyed were reviewed from a methodological perspective. The observations obtained during this process allow for adjustments to be made for larger-scale research to be conducted in later stages of the study. In this respect, the pilot application is positioned not as a presentation of the final results of the study, but rather as an exploratory phase that reveals the limitations and areas for improvement of the method.

Keywords: *Cultural heritage, gamification, game-based learning, board games, cultural transmission.*

Eskişehir Frigya Vadisi Kaya Kiliseleri

Rock-Cut Churches Of The Phrygıan Valley

Ayşe ERZİNCANLI[1], Nehir CANITEZ[2], Şevval AY[3], Özge KEMAN[4]

[1] *Bağımsız Arştırmacı, Ali Güven Turizm Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Eskişehir, Türkiye,ayse26erzin@gmail.com, 0009-0001-2864-7143*

[2] *Bağımsız Arştırmacı, Ali Güven Turizm Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Eskişehir, Türkiye, caniteznehir4@gmail.com, 0009-0006-4968-1910*

[3] *Bağımsız Arştırmacı, Ali Güven Turizm Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Eskişehir, Türkiye,sevvallaayy@gmail.com, 0009-0001-9550-437X*

[4] *Bağımsız Arştırmacı, Ali Güven Turizm Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Eskişehir, Türkiye, ozgekeman00@gmail.com, 0009-0003-0002-7844*

ÖZ: Frigya Bölgesi, tarih boyunca Orta Anadolu'nun önemli kültürel, dini ve yerleşim alanlarından biri olarak dikkat çekmiş; özellikle kaya mimarisi bakımından özgün ve dikkat çekici yapılar üretmiştir. Antik Frig uygarlığının izlerini taşıyan bu bölge, Roma ve Bizans dönemlerinde de yerleşim ve ibadet alanı olarak kullanılmaya devam etmiş, böylece çok katmanlı bir kültürel miras yapısı ortaya çıkmıştır. Frigya Vadisi içerisinde yer alan kaya kiliseleri, özellikle Bizans döneminde gelişen kaya oyma mimarisinin önemli örneklerini oluşturmaktadır. Günümüzde Frigya Vadisi'nde bulunan kaya kiliseleri üzerine yapılan akademik çalışmaların büyük ölçüde Afyonkarahisar ve Kütahya illeri sınırları içerisinde yer alan örneklere yoğunlaştığı görülmektedir. Buna karşılık Eskişehir sınırları içerisinde yer alan kaya kiliseleri üzerine yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu ve bu yapıların literatürde yeterince ele alınmadığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın amacı, Eskişehir Frigya Vadisi'nde yer alan kaya kiliselerini mimari özellikleri, tarihsel arka planı ve dini bağlamı çerçevesinde inceleyerek kültürel miras perspektifinden değerlendirmek ve özellikle Mihalıççık ilçesine bağlı İkizafer (Zafer/İkirse) Köyü kaya kiliseleri ile Aziz Theodoros arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak literatüre katkı sağlamaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemi çerçevesinde tasarlanmış olup literatür taraması, alan araştırması, gezi-gözlem, fotoğraf ve belge inceleme tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında Eskişehir Frigya Vadisi içerisinde yer alan Han, Seyitgazi, Mihalıççık ve Eskişehir merkez Kızılinler çevresindeki kaya kiliseleri yerinde incelenmiş; İnli Yayla Kaya Yerleşkesi, Berberini Kilisesi, Ayterek Kilisesi, Yazılıkaya

(Midas Şehri) Kilisesi ile Eymir Çiftlik Kilisesi ve Parekklesionu mimari plan özellikleri, bezeme unsurları ve korunma durumları açısından değerlendirilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Eskişehir'deki kaya kiliselerinin büyük ölçüde tek nefli, dikdörtgen planlı ve beşik tonoz örtülü sade yapılardan oluştuğu tespit edilmiştir. Bu yapıların Kapadokya bölgesindeki kaya kiliselerine kıyasla daha yalın bir mimari karakter sergilediği ve fresk programı bakımından daha sınırlı örneklere sahip olduğu görülmektedir. Süsleme repertuarında çoğunlukla haç motifleri yer almakta olup ikonografik figürlerin oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, Bizans tarihindeki ikonoklazm dönemi ile ilişkili olabilecek bir mimari ve sanatsal tercih olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bölgede yer alan kaya oyma mekânların bir kısmının Frig dönemine ait kutsal alanların Bizans döneminde yeniden işlevlendirilmesiyle oluştuğu anlaşılmaktadır. Özellikle Frig ana tanrıçası Kibele kültüne ait nişlerin üzerine işlenen haç motifleri, bölgede yaşanan dini dönüşümü ve kültürel sürekliliği göstermesi bakımından önemli bir veri sunmaktadır. İkizafer Köyü kaya kiliseleri plan özellikleri bakımından Berberini Kilisesi ile benzerlik göstermekte olup iki katlı oyma mekân düzeni, nişler ve haç tasvirleriyle küçük ölçekli bir manastır yerleşimi niteliği taşımaktadır. Tarihsel kaynaklar, Aziz Theodoros'un MS 6. ve 7. yüzyıllarda Akreina olarak bilinen bu bölgede inzivaya çekildiğini ve dini faaliyetlerini burada sürdürdüğünü belirtmektedir. Bu bağlamda İkizafer kaya kiliseleri yalnızca mimari açıdan değil aynı zamanda hagiografik açıdan da önemli bir değer taşımaktadır. Araştırma sürecinde incelenen bazı kaya kiliselerinin definecilik faaliyetleri, taş ocakları ve doğal tahribat nedeniyle ciddi zarar gördüğü belirlenmiş; bazı mekânların ise hayvan barınağı veya depo olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, söz konusu kültürel miras unsurlarının korunmasına yönelik çalışmaların yetersiz olduğunu ve yapıların zamanla yok olma riskiyle karşı karşıya bulunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak Eskişehir Frigya Vadisi kaya kiliseleri, Bizans dönemi kırsal dini mimarisinin önemli örnekleri arasında yer almakta olup ibadet mekânı olmanın yanı sıra savunma ve sığınma işlevlerini de içeren çok yönlü yapılar olarak değerlendirilebilir. Bölgenin Bizans dönemindeki askeri ve stratejik konumu, Anatolikon ve Opsikion themaları bağlamında ele alındığında kaya kiliselerinin yalnızca dini değil aynı zamanda güvenlik ve korunma amaçlı kullanılmış olabileceği anlaşılmaktadır. Eskişehir'de yer alan kaya kiliselerinin Afyonkarahisar ve Kütahya'daki örneklere kıyasla daha az tanınır olması, tanıtım ve koruma çalışmalarının sınırlı olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle söz konusu yapıların ayrıntılı biçimde belgelenmesi, bilimsel

araştırmaların artırılması, restorasyon ve koruma projelerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kültür turizmi politikalarıyla desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın, Eskişehir Frigya Vadisi kaya kiliselerine ilişkin bütüncül bir değerlendirme sunarak bölgedeki kültürel miras bilincinin artırılmasına katkı sağlayacağı ve ileride yapılacak disiplinlerarası araştırmalar için önemli bir temel oluşturacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Frigya Vadisi, kaya kiliseleri, kültürel miras.

ABSTRACT *The Phrygian Region has attracted attention throughout history as one of the significant cultural, religious, and settlement areas of Central Anatolia, producing distinctive and remarkable examples particularly in rock-cut architecture. Bearing the traces of the ancient Phrygian civilization, the region continued to be used as a settlement and place of worship during the Roman and Byzantine periods, thus creating a multilayered cultural heritage landscape. The rock-cut churches located within the Phrygian Valley represent important examples of the rock-carved architectural tradition that developed especially during the Byzantine period. Today, academic studies on the rock churches of the Phrygian Valley are largely concentrated on the examples located within the borders of Afyonkarahisar and Kütahya provinces. In contrast, the rock-cut churches situated within the borders of Eskişehir have received relatively limited scholarly attention and remain insufficiently examined in the literature. The aim of this study is to examine the rock-cut churches located in the Phrygian Valley of Eskişehir within the framework of their architectural characteristics, historical background, and religious context, and to evaluate them from the perspective of cultural heritage. In particular, the study aims to contribute to the literature by revealing the relationship between the rock-cut churches of İkizafer (Zafer/İkirse) Village in the Mihalıççık district and Saint Theodoros. The research was designed within the framework of qualitative research methodology and utilized literature review, field research, observation, photography, and document analysis techniques. Within the scope of the study, rock-cut churches located in the districts of Han, Seyitgazi, Mihalıççık, and the Kızılinler area of central Eskişehir were examined on-site. Examples such as the İnli Yayla Rock Settlement, Berberini Church, Ayterek Church, Yazılıkaya (Midas City) Church, and the Eymir Farm Church and Parekklesion were evaluated in terms of architectural plan characteristics, decorative elements, and preservation conditions. The findings indicate that the rock-cut churches in Eskişehir generally consist of*

simple structures with a single nave, rectangular plan, and barrel-vaulted roof. Compared to the rock-cut churches of the Cappadocia region, these structures display a more modest architectural character and possess a relatively limited fresco program. The decorative repertoire mainly includes cross motifs, while iconographic figures appear to be quite limited. This situation may be interpreted as an architectural and artistic preference related to the period of Byzantine Iconoclasm. Furthermore, it has been understood that some of the rock-carved spaces in the region were formed through the re-use of sacred spaces belonging to the Phrygian period during the Byzantine era. In particular, the carving of cross motifs over niches associated with the cult of the Phrygian mother goddess Cybele provides significant evidence of the religious transformation and cultural continuity in the region. The rock-cut churches of İkizafer Village show similarities with Berberini Church in terms of plan characteristics and can be considered as a small-scale monastic settlement with their two-storey carved spatial organization, niches, and cross depictions. Historical sources indicate that Saint Theodoros withdrew to this region, known as Akreina, during the 6th and 7th centuries AD and continued his religious activities there. In this context, the rock-cut churches of İkizafer carry significance not only from an architectural perspective but also from a hagiographic standpoint. During the research process, it was determined that several rock-cut churches have suffered serious damage due to illicit excavations, quarrying activities, and natural deterioration, while some spaces have been used as animal shelters or storage areas. This situation reveals that the preservation measures for these cultural heritage elements are insufficient and that the structures face the risk of gradual destruction. In conclusion, the rock-cut churches of the Phrygian Valley in Eskişehir represent important examples of rural Byzantine religious architecture and can be evaluated as multifunctional structures that served not only as places of worship but also as spaces for shelter and protection. Considering the military and strategic position of the region during the Byzantine period within the context of the Anatolikon and Opsikion themes, it can be understood that these rock-cut churches may have been used not only for religious purposes but also for security and refuge. The fact that the rock-cut churches in Eskişehir are less well-known compared to those in Afyonkarahisar and Kütahya indicates limitations in promotion and conservation efforts. Therefore, it is of great importance to document these structures in detail, increase scientific research, develop restoration and conservation projects, and support them through sustainable cultural tourism policies. This

study is expected to contribute to increasing awareness of cultural heritage in the region by providing a holistic evaluation of the rock-cut churches in the Phrygian Valley of Eskişehir and to form an important basis for future interdisciplinary research.

Keywords: *Phrygian Valley, rock-cut churches, Byzantine architecture, cultural heritage, Eskişehir.*

Kapadokya Bölgesinde Michelin Seçkisindeki Restoran Menülerinin İçerik Analizi

Content Analysis of Restaurant Menus in the Michelin Selection in the Cappadocia Region

Ayşe Nur ERDEMİR[1], Melek ADIYAMAN[2], Halil GÜNER[3], Firdevs YÖNET EREN[4]

[1] *Yükseklisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, aysenur.ermr@gmail.com, 0009-0005-2139-850X*

[2] *Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, melek.adymn354@gmail.com, 0009-0002-5092-3594X*

[3] *Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, halil.11gnr@gmail.com, 0009-0005-9593-642X*

[4] *Dr., Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye, fyoneteren@gmail.com, 0000-0001-8912-0786*

ÖZ: Michelin Rehberi, restoranları belirli kalite kriterleri çerçevesinde derecelendiren ve gastronomi turizmi açısından destinasyonların uluslararası görünürlüğünü artıran önemli bir referans sistemidir. Rehberin etkisinin birçok kültürde geniş kitlelere ulaştığı belirtilmekle birlikte, Michelin yıldızlı restoranlardaki yemek deneyiminin daha sınırlı bir kesime hitap ettiği ifade edilmektedir. 2022 yılı itibarıyla Türkiye'yi kapsamına alan rehber, Kapadokya bölgesinde faaliyet gösteren restoranları da seçkisine dâhil etmiştir. Kapadokya bölgesi, kültürel ve doğal mirasının yanı sıra gastronomik kimliğiyle de öne çıkmaya başlamış ve uluslararası gastronomi platformlarında görünürlük kazanmıştır. Bu bağlamda, Michelin seçkisinde yer alan restoranların yerel mutfak unsurlarını menülerine ne ölçüde yansıttıkları önemli bir araştırma problemini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Kapadokya bölgesinde Michelin Rehberi seçkisinde yer alan restoranların menülerini yerel malzeme kullanımı, geleneksel yemeklerin modern yorumu, özgünlük düzeyi açısından incelemek ve yerel mutfağın temsiline ilişkin mevcut durumu ortaya koymaktır. Menüler, restoranlarda pazarlama karmasının temel bir bileşeni olarak kabul edilmekte ve ürün geliştirme süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Ayrıca restoran menülerinin gastronomi turizmini teşvik eden önemli göstergeler arasında yer aldığı vurgulanmaktadır. Literatürde Michelin yıldızlı restoranlara yönelik çalışmaların ağırlıklı olarak çevrimiçi tüketici yorumları ve dijital temsiller üzerinden

yürütüldüğü; menü içeriklerine doğrudan odaklanan araştırmaların ise sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durum, menü temelli analizlerin önemini artırmaktadır. Türkiye'de Michelin rehberi seçkisine dâhil olan restoran menülerinin incelenmesi ile ilgili çalışmaların oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Kapadokya Bölgesi'nin Michelin rehberine 2026 yılı itibari ile dâhil olması bu çalışmanın daha önce yapılmadığının göstergesidir. Bu kapsamda, bölgede rehbere dahil olan restoranların menülerinde yerel ürün kullanım durumlarının tespit edilmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde içerik analizi ile menü incelemesine dayalı olarak tasarlanmıştır. Çalışmanın evrenini Michelin Rehberi Türkiye seçkisinde Kapadokya bölgesinde yer alan toplam 15 restoran oluşturmaktadır. Bu restoranlardan birinin Michelin yıldızına sahip olduğu, 10'unun "Selected Restaurants" kategorisinde yer aldığı ve 4'ünün ise "Bib Gourmand" statüsünde derecelendirildiği belirlenmiştir. Araştırma sürecinde tüm restoranların güncel ve eksiksiz menülerine erişim sağlanamamış; analiz resmî web sitelerinde ve açık erişimli dijital platformlarda yayınlanan menü içerikleri ile sınırlandırılmıştır. Erişilebilen menüler içerik analizi yöntemi ile incelenmiş, yerel ürünler kodlanmış ve veriler MAXQDA programı kullanılarak analiz edilmiştir. En sık tekrar eden yerel ürünler belirlenmiş ve kelime bulutu oluşturulmuştur. Bulgular, Michelin seçkisinde yer alan restoranların menülerinde yerel gastronomik unsurların farklı yoğunluklarda temsil edildiğini göstermektedir. En sık tekrar eden yerel unsurlar arasında üzüm ve üzüm türevleri (pekmez, molasses), bölgeye özgü süt ürünleri (süzme yoğurt, kaymak, Nevşehir baş peyniri), Nevşehir patatesi, bulgur ve buğday temelli ürünler ile kabak ve kabak çekirdeği öne çıkmaktadır. Ayrıca kayısı (gün kurusu), ayva ve asma yaprağı gibi geleneksel Anadolu mutfağında önemli yer tutan ürünlere de farklı restoranlarda rastlanmıştır. Kategori bazlı değerlendirme, yerel ürünlerin sunum biçiminde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Michelin yıldızlı restoranın yerel ürünleri daha çok modern gastronomik tekniklerle yeniden yorumlayarak içerik düzeyinde kullandığı; Bib Gourmand kategorisindeki restoranların ise yerel yemek adlarını ve coğrafi referansları daha görünür biçimde menülerine taşıdığı belirlenmiştir. "Selected Restaurants" kategorisindeki işletmelerin ise geleneksel referans ile modern yorum arasında bir denge kurduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, restoran segmentasyonu ile yerel kimlik sunumu arasında farklılaşma bulunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, Michelin seçkisinde yer alan Kapadokya bölgesi restoranlarının yerel gastronomik unsurları tamamen dışlamadığını; ancak yerel temsili ürün

bazında yoğunlaştırarak seçici ve stratejik bir biçimde sunduğunu ortaya koymaktadır. Yerel ürünlerin kullanım biçiminin restoran kategorilerine göre farklılaşması, uluslararası gastronomi derecelendirme sistemleri ile destinasyon kimliği arasındaki ilişkinin homojen değil, segment odaklı ve çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Gelecek çalışmalarda, farklı destinasyonlardaki Michelin seçkilerinin karşılaştırmalı analizleri gerçekleştirilerek uluslararası derecelendirme sistemlerinin yerel kimlik sunumuna etkisi daha bütüncül bir çerçevede değerlendirilebilir. Bunun yanında menüde yer alan ürünlerin tedarik zinciri boyutu incelenerek yerel üretici ile restoran arasındaki ilişkinin yapısal düzeyi analiz edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Michelin Rehberi, Menü Analizi, Yerel Ürün Kapadokya Bölgesi.

ABSTRACT: *The Michelin Guide is a significant reference system that rates restaurants according to specific quality criteria and enhances the international visibility of destinations for gastronomy tourism. While the Guide's influence is noted to reach broad audiences across cultures, the dining experience at Michelin-starred restaurants is observed to appeal to a more limited segment. As of 2022, the Guide has included Turkey and has incorporated restaurants operating in the Cappadocia region into its selection. In addition to its cultural and natural heritage, the Cappadocia region has begun to stand out with its gastronomic identity and has gained visibility on international gastronomy platforms. In this context, the extent to which restaurants included in the Michelin selection reflect local culinary elements in their menus constitutes a significant research problem. The aim of this study is to examine the menus of restaurants in the Cappadocia region included in the Michelin Guide selection in terms of local ingredient usage, modern interpretations of traditional dishes, and the level of originality, and to reveal the current state of local cuisine representation. Menus are considered a fundamental component of the marketing mix in restaurants and play a decisive role in product development processes. Furthermore, restaurant menus are emphasized as important indicators that promote gastronomy tourism. The literature indicates that studies on Michelin-starred restaurants predominantly focus on online consumer reviews and digital representations, while research directly addressing menu content remains limited. The inclusion of the Cappadocia region in the Michelin Guide in 2026 indicates that such a study has not been conducted previously. Accordingly, this study's originality lies in identifying the use of local products in the menus of restaurants included in the Guide in the region. The research was designed as a qualitative study based on content analysis of menus. The study population comprises 15*

restaurants in the Cappadocia region that are included in the Michelin Guide Turkey selection. Among these, one restaurant holds a Michelin star, ten are designated 'Selected Restaurants,' and four are rated 'Bib Gourmand.' During the research process, it was not possible to access the current and complete menus of all restaurants; therefore, the analysis was limited to menu content published on official websites and open-access digital platforms. Accessible menus were examined through content analysis, local products were coded, and the data were analyzed using MAXQDA. The most frequently recurring local products were identified, and a word cloud was generated. The findings indicate that local gastronomic elements are represented at varying intensities in the menus of restaurants included in the Michelin selection. The most frequently recurring local elements include grapes and grape derivatives (pekmez, molasses), region-specific dairy products (strained yogurt, clotted cream, Nevşehir cheese), Nevşehir potatoes, bulgur and wheat-based products, and pumpkin and pumpkin seeds. Additionally, products such as dried apricots, quince, and vine leaves, which hold significant places in traditional Anatolian cuisine, were also found in different restaurants. Category-based evaluation reveals that the presentation of local products varies across categories. The Michelin-starred restaurant predominantly uses local products, reinterpreting them with modern gastronomic techniques at the plate level, while restaurants in the Bib Gourmand category more visibly incorporate local dish names and geographical references into their menus. Establishments in the 'Selected Restaurants' category are observed to strike a balance between traditional references and modern interpretations. This indicates differentiation between restaurant segmentation and the presentation of local identity. In conclusion, the study demonstrates that restaurants in the Cappadocia region included in the Michelin selection do not entirely exclude local gastronomic elements; however, they present local representation in a selective and strategic manner by concentrating on specific products. The variation in the use of local products according to restaurant categories suggests that the relationship between international gastronomy rating systems and destination identity is not homogeneous but rather segment-focused and multi-layered. Future studies may conduct comparative analyses of Michelin selections in different destinations to evaluate the impact of international rating systems on the presentation of local identity in a more holistic framework. Additionally, examining the supply chain dimension of products featured on menus may allow for analysis of the structural relationship between local producers and restaurants.

Keywords: *Michelin Guide, Menu Analysis, Local Products in the Cappadocia Region.*

Ürgüp (Kapadokya) Bölgesindeki Kaya Mezarlarının Jeolojik ve Mineralojik Özellikleri: Jeoarkeolojik Yaklaşımlar

Geological and Mineralogical Characteristics of Rock Tombs in the Ürgüp (Cappadocia) Region: Geoarchaeological Approaches

Ayşe ORHAN[1], Handan YILDIZHAN[2]

[1] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, ayse.orhan@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8103-5376*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 50300, Nevşehir, Türkiye, handanyildizhan@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-5623-2316*

ÖZ: Orta Anadolu Volkanik Bölgesi içinde yer alan Kapadokya bölgesi, Üst Miyosen–Pleistosen eksplosif volkanizmasının ürünü olarak oluşan on ignimbrit akıntı birikintisiyle temsil edilmektedir. Bu ignimbrit birimleri, yatay olarak çökelmiş akarsu ve göl tortullarıyla iç içe geçmiştir. Kapadokya platosunu oluşturan bu ignimbiritler, yerel drenaj ağı ve çatlak sisteminin etkisiyle aşınması sonucu, bu bölgede muhteşem bir manzara oluşturmuştur. Kapadokya'da, kaynaklanmamış ignimbiritlerin yumuşak dokusu nedeniyle mantar veya konik tipte peribacaları ve badlands topoğrafyası gelişmiştir. Buna karşılık, kaynaklanmış ignimbritler, sert ve sütunlu yapıları nedeniyle platonun yüksek kesimlerinde düz bir topografya oluşturur. Kaynaklanmamış ignimbiritler ile ardalanmalı olan kaynaklanmış ignimbiritler veya sedimanter kayaçlar, selektif aşınmalar sonucu şapkalı tipte peribacaları oluşmuştur. Kapadokya Volkanik bölgesine özgü ve benzersiz olan bu muhteşem yer şekilleri, Roma dönemine kadar uzanan medeniyetler için yerleşim yeri olarak da kullanılmıştır. Olağanüstü doğal/jeolojik, kültürel ve tarihi mirası nedeniyle Kapadokya bölgesi, Uluslararası Jeolojik Bilimler Birliği'nin (IUGS) 60. yıl dönümü kutlamalarında "Dünyanın En İyi 100 IUGS Jeolojik Miras Alanı Listesi"ne dahil edilmiştir. Bölge, "Türkiye'deki Miyosen Kapadokya İgnimbrit Dizisi" için Volkanoloji kategorisinde sertifika almıştır.

Bilindiği üzere, ölenlerin ev benzeri mezarlara gömülmesi geleneği, Anadolu'da MÖ 3. binyıldan Roma İmparatorluğu'nun sonuna kadar sürmüştür. Bu durum, mimari açıdan farklı mezar tiplerinin gelişmesine yol açmıştır. Bu gelenekten doğan mezar tipleri için en uygun olanı ise kaya mezarlarıdır. Kapadokya, kaya mezarlarının yaygın olarak bulunduğu bölgelerden biridir, buna karşın bu konuda az araştırılmış bölgelerdendir. Bu noktadan hareketle, Nevşehir

ve çevresindeki kaya mezarları ve ölü gömme geleneklerini disiplinler arası yaklaşımla araştırmayı hedefleyen bir araştırma projesi, 2024 yılından itibaren, NEVÜ İhtisaslaşma Koordinatörlüğü tarafından desteklenmektedir. DKMP-24/2 numaralı ve *"Nevşehir Çevresindeki Kaya Mezarlarının ve Ölü Gömme Geleneklerinin Belgelenmesi"* başlıklı proje kapsamında yürütülen bu çalışmada, Ürgüp civarındaki kaya mezarların inşa edildiği ignimbiritlerin jeolojik ve mineralojik özellikleri ile bu ignimbiritlerin aşınma şekli ve kaya mezarı tipolojisi üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bu çalışmada incelenen kaya mezarları, Damsa Çayı drenaj ağı tarafından oyulmuş Damsa Vadisi'nin doğu ve batı kesiminde yer alır. Bölgenin jeolojik yapısı, eksplosif volkanizma ürünlerinden Kavak, Sarımadentepe, Cemilköy, Tahar ve Kızılkaya ignimbiritleri olmak üzere beş ignimbirit akıntı birikintisi ile temsil edilir. Damsa Çayı vadisinin doğu kesiminde yer alan Yeşilöz, Çataltepe ve Kurtderesi kaya mezarları kaynaklaşmış Tahar ve Kızılkaya ignimbiritleri içerisine oyulmuştur. Batı kesimdeki Ayvalı, Şahinefendi ve Gere kaya mezarları ise kaynaklaşmamış Cemilköy ve Kavak ignimbiritleri içerisindedir. Jeolojik özelliklerine ve mineralojik bileşimlerine bağlı olarak, Nevşehir platosundaki ignimbiritler farklı topografik özellikler ve erozyon seviyeleri sergiler. Çalışma alanında, Roma dönemine ait ölü gömme gelenekleriyle ilişkili kaya oyma mezarlar ve sunu alanları, farklı ignimbiritik birimler içinde karşımıza çıkar.

Kavak ignimbiriti, pomza tanelerinin fenokristal içeriği ve boşluk yapıları nedeniyle yoğun alterasyona uğramıştır. Kavak ignimbiritinin yumuşak dokusu ve yüksek gözenekliliği, ignimbiritte yayvan aşınmış bir topoğrafya ve mantar ve konik tip peribacaların oluşmasına yol açmıştır. Bu birim içindeki Gere kaya mezarlarında, tekne şeklindeki mezarlar ve basamaklı kaya sunu alanı için yayvan aşınmış geniş yüzeyli alanlar tercih edilirken, kaya oyma oda mezarları peri bacalarının içine oyulmuştur. Cemilköy ignimbiriti, oldukça iri ve prizmatik pomza taneleri ve zenginleşmiş litik parçalar ile karakteristiktir. Bu birim içerisinde, badlands topoğrafyası ve konik tip peribacaları gibi aşınım şekilleri yoğun gelişmiştir. Ayvalı ve Şahinefendi'deki kaya oyma oda mezarlarının yapımında konik tip peri bacaları tercih edilmiştir. Tahar ve Kızılkaya ignimbiritleri, sütunlu ve sert yapıları nedeniyle Kapadokya platosunun üst seviyelerinde geniş, neredeyse yatay düzlükler oluşturur. Her iki birim de fenokristaller, ponza ve litik parçalar içermesine rağmen, yoğun volkanik cam matrisinin ve iyi gelişmiş öteksitik dokunun varlığı, yüksek mukavemet kazandırmıştır. Sonuç olarak, Yeşilöz, Çataltepe ve Kurtderesi bölgelerinde çoğunlukla kaya oyma oda mezarlar tercih edilmiştir.

Yeşilöz'deki bazı mezarların cephelerindeki kabartma ve oyma tasvirler iyi korunmuştur. Benzer şekilde, Kurtderesi'ndeki kaya mezar cephelerindeki antropomorfoik steller iyi korunmuş olarak karşımıza çıkar. Bu bölgelerdeki kaya oyma anıt mezarlar için sert yapılı ve dayanıklı Tahar ve Kızılkaya ignimbritleri tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İgnimbirit, mineraloji, kaya mezarı tipleri, Ürgüp, Kapadokya bölgesi.

ABSTRACT: *The Cappadocia region, located within the Central Anatolian Volcanic Province, is represented by ten ignimbrite flow deposits formed as products of Upper Miocene–Pleistocene explosive volcanism. These ignimbrite units are interbedded with horizontally deposited fluvial and lacustrine sediments. The ignimbrites that make up the Cappadocia plateau have been eroded by the local drainage network and fracture system, creating a magnificent landscape in this region. In Cappadocia, the soft texture of unwelded ignimbrites has resulted in the development of mushroom- or conical-type fairy chimneys and badlands topography. In contrast, welded ignimbrites, owing to their hard, columnar structure, form a flat topography at the higher elevations of the plateau. Unwelded ignimbrites interbedded with welded ignimbrites or sedimentary units, have produced capped-type fairy chimneys as a result of selective erosion processes. These remarkable landforms, which are characteristic and unique to the Cappadocia volcanic region, have also served as settlements for civilizations dating back to Roman times. Due to its outstanding natural/geological, cultural, and historical heritage, the Cappadocia region was included in the "World's Top 100 IUGS Geological Heritage Sites List" by the International Union of Geological Sciences (IUGS) during its 60th anniversary celebrations. The region received certification in the Volcanology category for the "Miocene Cappadocia Ignimbrite Sequence in Türkiye".*

As is well known, the tradition of burying the deceased in tombs resembling houses persisted in Anatolia from the 3rd millennium BC until the end of the Roman Empire. This situation has led to the development of different types of tombs in terms of architecture. Cappadocia is one of the regions where rock tombs are commonly found, however, it is also one of a few researched areas in this regard. Based on this premise, a research project aiming to investigate rock tombs and burial traditions in and around Nevşehir using an interdisciplinary approach has been supported by the NEVÜ Specialization Coordination Office since 2024. This study, conducted within the scope of the project numbered DKMP-24/2 and titled "Documentation of

the Rock Tombs and the Burial Customs in the Nevşehir Region" investigated the geological and mineralogical characteristics of the ignimbrites used in the construction of rock tombs around Ürgüp, as well as the erosion figuratives of these ignimbrites and their impact on the typology of rock tomb. The rock tombs investigated in this study are located on the eastern and western parts of the Damsa Valley, which was incised by the drainage network of the Damsa Stream. The geological framework of the regionis represented by five ignimbrite flow deposits—Kavak, Sarımadentepe, Cemilköy, Tahar, and Kızılkaya—each representing products of explosive volcanism. The Yeşilöz, Çataltepe, and Kurtderesi rock tombs, located on the eastern part of the Damsa Stream valley, were carved into the welded Tahar and Kızılkaya ignimbrites. In contrast, the Ayvalı, Şahinefendi, and Gere rock tombs on the western part are carved within the unwelded Cemilköy and Kavak ignimbrites. Depending on their geological properties and mineralogical compositions, the ignimbrites of the Nevşehir plateau exhibit varying topographic features and levels of erosion. In the study area, rock-carved tombs and offering areas associated with the burial customs of the Roman-period are found within different ignimbritic units.

The Kavak ignimbrite has undergone extensive alteration due to its phenocryst content and the vesicular structure of pumice grains. Its soft texture and high porosity have resulted in a flattened, eroded topography and the formation of mushroom-, conical-type fairy chimneys within this ignimbrite. In the Gere rock tombs within this unit, flat, eroded surfaces were preferred for boat-shaped (cist-type) tombs and stepped rock offering areas, whereas rock-carved chamber tombs were carved into the fairy chimneys themselves. The Cemilköy ignimbrite is characterized by relatively large, prismatic pumice grains and an abundance of lithic fragments. Within this unit, erosion landforms such as badlands topography and conical-type fairy chimneys have intensely developed. Conical-type fairy chimneys were preferred for the construction of rock-carved chamber tombs at Ayvalı and Şahinefendi. The Tahar and Kızılkaya ignimbrites, due to their columnar and hard structure, form wide, almost horizontal plains in the upper levels of the Cappadocia plateau. Although both units contain phenocrysts, pumice, and lithic fragments, the presence of a dense volcanic glass matrix and well-developed eutaxitic texture has imparted high strength. As a result, rock-carved chamber tombs were mostly preferred in the Yeşilöz, Çataltepe, and Kurtderesi areas. Reliefs and engraved depictions on the façades of some of the tombs at Yeşilöz are well preserved. Likewise, the

anthropomorphic steles on the rock tomb facades at Kurtderesi are found in a well-preserved state. The hard-structured and resistant Tahar and Kızılkaya ignimbrites were preferred for the rock-carved mausoleum tomb types in these regions.

Keywords: *Ignimbrite, mineralogy, the types of rock tomb, Ürgüp, Cappadocia region.*

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Görsel Aktarımı

Visual Transmission of Intangible Cultural Heritage

Ayşe UĞURELİ[1]

[1]*Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi, Ankara, Türkiye, ayseugureli@gmail.com, 0000-0003-2249-0007*

ÖZ: Kültür; görsel, yazılı ve sözlü olmak üzere üç ana formda aktarılır. Görsel kültür aktarımı insanlık tarihinde yazılı ve sözlü forma göre daha eski bir formdur. Zira seslerin anlama bürünerek sözlü dili oluşmasından önce insanoğlunun yegâne iletişim formu görselleştirerek iletişim kurmaktı. Bu bakımdan görsel aktarım, insanoğlunun ortak belleğinde söz ve yazıya nazaran daha güçlü bir kanıtlama/ belgeleme/ aktarma aracı olarak işlenmiştir. Tarihi devirlerle birlikte görsel aktarım metotları da çeşitlenmiş, zenginleşmiş ve günümüzde altın çağını yaşadığı bir döneme evrilmiştir. Bu zengin görsel birikimler çağında kültürel mirasın görsel aktarımları da önem kazanmıştır. Özellikle genç kuşaklara kültürel mirasın aktarımını yapmanın en kolay yollarından biri aktarım süreçlerini görsel deneyimlerle inşa etmekten geçer. Sinema, medya, müze, canlandırma, çeşitli tasarım ve yaratıcı üretim süreçleri en basit şekilde kültürel mirasın görselleştirilerek aktarılabileceği alanlardır. Günümüzde bu alanlarda son zamanlarda yeni medya araçlarının da etkisiyle pek çok üretim söz konusudur. Elbette başarılı olan örnekler kadar başarısız örnekler de vardır. "Aktarım" sürecinde dikkat edilmesi gereken en önemli konu aktarım sürecinin temsil ve tasarım süreçlerinin arasında yalnızca ara bir aşama olduğu ve misyonunun da iki nokta arasında bir araç olarak kullanıldığıdır. Bu çalışmada somut olamayan kültürel mirasın görsel aktarım süreçleri konu edinilmiştir. Bu bağlamda görselliğin yalnızca estetik bir unsur olarak değil, aynı zamanda kültürel anlamın, hafızanın ve kimliğin yeniden üretildiği bir alan olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Görsel araçlar aracılığıyla yapılan kültürel aktarım süreçleri, kültürel mirasın hem korunmasına hem de farklı toplumsal gruplar tarafından yeniden yorumlanmasına imkân tanımaktadır.

2003 yılında UNESCO'nun 32. Genel Konferansı'nda kabul edilen ve Türkiye'nin 2006 yılında taraf olduğu Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'nde; somut olmayan kültürel miras kavramı "Toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar." olarak tanımlanmıştır. Sözleşmenin

imzalanmasının ardından, tanımda belirtilen alanlarda pek çok faaliyet yürütülmüştür. Bu faaliyetlerin başında "Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi"ne üye ülkelerin kültürel miraslarını kaydettirmek için yaptığı çalışmalar gelmektedir fakat bu çalışmalar arasında, listeye bir kültürel miras ögesi kaydettirmek sadece bir basamaktır. Zira Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi; kültürel mirasın koruyuculuğu ve temsiliyetini üstlenen üye ülkeye bazı sorumluluklar yüklemektedir. Bu aşamada genel bir bakışla bu yükümlülüklerin ortak noktasının "kültürel mirasın temsili ve aktarımı" merkezinde gerçekleştiği ve bunların da UNESCO ve üye ülkelerin ortak kültür koruma misyonuna göre şekillendiği söylenebilir. Bu bağlamda kültürel mirasın yalnızca kayıt altına alınması değil, aynı zamanda yaşayan bir kültürel pratik olarak gelecek kuşaklara aktarılması da büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma, somut olmayan kültürel mirasın kültürün üç temel aktarım formundan biri olan görsel aktarımını ele alarak geleneksel ve modern görsel araçların bu süreçte oynadığı rolü irdeleyip konuya teorik bir bakış açısı getirmeyi hedeflemektedir.

Verilen bilgiler ve belirlenen hedef doğrultusunda; çalışmada Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras unsurlarının geleneksel ve modern görsel aktarım araçları ile ilgili bilgiler verilmiş, ardından bu mecralardaki aktarımlara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşılarak sürecin görsel folklor özelinde değerlendirilmesi yapılmıştır. Görsel aktarım, günümüzde hayatın her alanında kendisini güçlü bir şekilde var eden bir aktarım biçimi olduğundan somut olmayan kültürel mirasın görsel aktarımları da küresel çapta büyük etkiler yaratabilecek güçtedir. Bu bakımdan çalışmada, geleneksel ve modern görsel aktarım teknikleri birlikte ele alınmıştır. Ayrıca bu süreçte dijitalleşmenin ve yeni medya ortamlarının sunduğu imkânların kültürel mirasın görünürlüğünü artırdığı, ancak aynı zamanda temsil ve özgünlük tartışmalarını da beraberinde getirdiği üzerinde durulmuştur. Bu nedenle çalışmada görsel aktarımın yalnızca teknik bir süreç değil, aynı zamanda kültürel anlam üretimi ve temsil politikaları açısından değerlendirilmesi gereken çok katmanlı bir alan olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Görsel Kültür, Somut Olmayan Kültürel Miras, Görsel Folklor, UNESCO, kültür.

ABSTRACT: *Culture is transmitted through three main forms: visual, written, and oral. The transmission of visual culture is historically older than both written and oral forms. Before sounds acquired meaning and formed spoken language, the only means of communication for*

human beings was through visual representation. In this respect, visual transmission has been embedded in the collective memory of humanity as a stronger means of proof, documentation, and transmission compared to speech and writing. With the progression of historical periods, methods of visual transmission have diversified, enriched, and eventually evolved into a stage that can be described as their golden age today. In this era of rich visual accumulation, the visual transmission of cultural heritage has also gained increasing importance. One of the easiest ways to transmit cultural heritage to younger generations is to construct transmission processes through visual experiences. Cinema, media, museums, reenactments, various design practices, and creative production processes are among the most basic fields through which cultural heritage can be visualized and transmitted. Today, there is a significant amount of production in these areas, especially with the influence of new media tools. Naturally, alongside successful examples, there are also unsuccessful ones. The most important issue to consider in the process of "transmission" is that the transmission process constitutes only an intermediate stage between representation and design processes, and its mission is to function as a tool between these two points. This study focuses on the visual transmission processes of intangible cultural heritage. In this context, visuality should be considered not only as an aesthetic element but also as a field in which cultural meaning, memory, and identity are reproduced. Cultural transmission processes carried out through visual tools enable cultural heritage both to be preserved and to be reinterpreted by different social groups.

The Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, adopted at the 32nd General Conference of UNESCO in 2003 and ratified by Türkiye in 2006, defines intangible cultural heritage as "the practices, representations, expressions, knowledge, and skills—as well as the instruments, objects, artifacts and cultural spaces associated therewith—that communities, groups, and in some cases individuals recognize as part of their cultural heritage." Following the signing of the Convention, numerous activities have been carried out in the fields specified in this definition. One of the foremost of these activities is the effort made by member states to register their cultural heritage elements on the "Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity." However, registering a cultural heritage element on the list represents only one stage of the process. The Convention also imposes certain responsibilities on member states that undertake the safeguarding and representation of cultural heritage. From a general perspective, it can be argued that the common ground of

these responsibilities lies in the representation and transmission of cultural heritage, shaped in accordance with the shared mission of UNESCO and its member states to protect culture. In this context, it is of great importance not only to document cultural heritage but also to ensure its transmission to future generations as a living cultural practice.

In line with the information provided and the objectives determined, this study examines the visual transmission of intangible cultural heritage, which constitutes one of the three fundamental forms of cultural transmission, and aims to present a theoretical perspective by analyzing the roles played by both traditional and modern visual tools in this process. Accordingly, the study provides information on traditional and modern visual transmission tools related to Türkiye's elements of intangible cultural heritage. Subsequently, these forms of transmission are approached from a critical perspective and evaluated within the framework of visual folklore. Since visual transmission has become a powerful mode of communication present in every aspect of contemporary life, visual representations of intangible cultural heritage possess the potential to create significant impacts on a global scale. Therefore, the study addresses traditional and modern visual transmission techniques together. Furthermore, it highlights how digitalization and new media environments have increased the visibility of cultural heritage while simultaneously bringing about debates concerning representation and authenticity. For this reason, the study concludes that visual transmission should be considered not merely as a technical process but as a multilayered field that must be evaluated in terms of cultural meaning production and the politics of representation.

Keywords: *Visual Culture, Intangible Cultural Heritage, Visual Folklore, UNESCO, Culture.*

Kapadokya'da Bir Kültürel Hafıza Mekânı olarak Kitre Bebek Müzesi

Tragacanth Dolls in Cappadocia: Heritage, Museum, and Tourism

Ayşegül DOĞRUCAN[1], Fatih ŞAHİN[2]

[1]*Doç. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü*, Ankara, Türkiye, aysegul.dogrucan@asbu.edu.tr, *0000-0002-0735-9281*

[2] *Bağımsız Araştırmacı, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Kadın ve Aile Çalışmaları, İzmir, Türkiye,* fsahin.eu@gmail.com, *0000-0002-6301-8369*

ÖZ: Somut olmayan kültürel miras, yalnızca geçmişten günümüze aktarılan geleneksel bilgi, beceri ve pratiklerin korunmasını değil; aynı zamanda bu mirasın çağdaş toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamlar içerisinde yeniden üretilmesini, anlamlandırılmasını ve sürdürülebilir biçimde yaşatılmasını da kapsamaktadır. Bu yönüyle somut olmayan kültürel miras, statik bir korunma nesnesi olmaktan ziyade, toplumsal ilişkiler içinde sürekli olarak yeniden şekillenen ve yaşayan bir süreç olarak ele alınmalıdır. UNESCO'nun 2003 tarihli *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*, mirası yaşayan, dinamik ve topluluk temelli bir süreç olarak tanımlamakta; kültürel aktarımın ancak toplumsal katılım yoluyla mümkün olabileceğini özellikle vurgulamaktadır (UNESCO, 2003). Bu yaklaşım, mirasın yalnızca uzmanlar ya da kurumlar tarafından değil, doğrudan onu üreten ve aktaran topluluklar aracılığıyla korunabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede el sanatları, gündelik yaşam pratikleri ve yerel üretim biçimleri, kültürel belleğin korunması ve kuşaklar arası aktarımında merkezi bir rol üstlenmektedir. El sanatları, yalnızca maddi bir üretim süreci değil; aynı zamanda bilgi, deneyim, estetik anlayış ve toplumsal değerlerin iç içe geçtiği kültürel bir aktarım alanı sunmaktadır. Bu yönüyle el sanatları, somut olmayan kültürel mirasın en görünür ve aynı zamanda en kırılgan bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'ye özgü bir sanat olarak, Kapadokya bölgesinde geleneksel yöntemlerle üretilen Kitre Bebekler, Anadolu'nun somut olmayan kültürel mirası içerisinde özgün ve çok katmanlı bir örnek sunmaktadır. Bitkisel kökenli kitre maddesi kullanılarak şekillendirilen bu bebekler; geleneksel kıyafetleri, gündelik yaşam sahneleri, toplumsal roller ve yerel estetik anlayışı aracılığıyla bölgenin kültürel hafızasını görünür kılmaktadır. Kitre Bebekler, Kapadokya'ya

özgü yaşam biçimlerini, üretim ilişkilerini ve toplumsal yapıyı simgesel bir dil aracılığıyla aktaran kültürel anlatı nesneleri olarak değerlendirilebilir. Bu bebekler, geçmişin gündelik yaşam pratiklerini bugüne taşıyarak kültürel sürekliliğin somut bir temsilini sunmaktadır.

Kitre Bebekler yalnızca estetik değeri olan nesneler değil; aynı zamanda geçmişle bugün arasında bağ kuran, anlatı üreten ve kültürel kimliği yeniden inşa eden kültürel temsil araçlarıdır. Bu temsil gücü, Kitre Bebekleri sıradan bir el sanatı ürününün ötesine taşıyarak, kültürel belleğin korunması ve aktarılması açısından önemli bir konuma yerleştirmektedir. Bebeklerin taşıdığı kıyafet detayları, temsil ettiği karakter ve hikayeler, duruş biçimleri ve kullanılan semboller, bölgenin tarihsel ve toplumsal yapısına dair çok katmanlı okumalar yapılmasına olanak tanımaktadır.

Bu çalışma, Kapadokya'da tarihi Mustafapaşa kasabasında faaliyet gösteren Kapadokya Sanat ve Tarih Müzesi (Kitre Bebek Müzesi) bünyesinde yürütülen Kitre Bebek üretim, sergileme ve atölye çalışmalarını inceleyerek, somut olmayan kültürel mirasın müzecilik ve alternatif turizm bağlamında nasıl yaşatıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel amacı, Kitre Bebek uygulamalarının kültürel mirasın korunması ve aktarımı açısından sunduğu olanakları değerlendirmek; bu pratiğin, turizmle kurduğu ilişki üzerinden sürdürülebilir bir kültürel model olarak ele alınıp alınamayacağını tartışmaktır. Bu bağlamda müzelerin, yalnızca sergileme mekânları değil; aynı zamanda öğrenme, deneyimleme ve katılım alanları olarak yeniden tanımlanması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Araştırma nitel araştırma yöntemleri temelinde yürütülmüştür. Bu kapsamda Kapadokya Sanat ve Tarih Müzesi'nde gerçekleştirilen saha gözlemleri, müzenin gerçekleştirdiği Kitre Bebek atölyelerine ilişkin yazılı ve görsel materyallerin doküman analizi ve müzenin kamusal iletişim araçları (resmî web sitesi, sergi anlatıları ve tanıtım metinleri), müzeyle ilgili yazılı ve görsel-işitsel ve sosyal medya yayınları incelenmiştir. Ayrıca somut olmayan kültürel miras, müzecilik, kültürel bellek ve kültür turizmi alanlarında yerli ve yabancı akademik literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemsel yaklaşım, Kitre Bebek çalışmalarının yalnızca sanatsal bir faaliyet olarak değil; kültürel aktarım, öğrenme ve toplumsal etkileşim süreci olarak ele alınmasına olanak sağlamıştır.

Araştırma bulguları, Kitre Bebek çalışmalarının katılımcı, kapsayıcı ve deneyim temelli bir müzecilik anlayışı sunduğunu ortaya koymaktadır. Müze bünyesinde düzenlenen atölyeler,

ziyaretçilerin kültürel mirasla pasif bir izleyici olarak değil; üretim sürecine dâhil olan aktif katılımcılar olarak ilişki kurmasına imkân tanımaktadır. Bu durum, somut olmayan kültürel mirasın yalnızca sergi nesnesi üzerinden değil, üretim süreci ve anlatı yoluyla aktarılmasını mümkün kılmaktadır. Kirshenblatt-Gimblett'in (2004) ifade ettiği üzere, somut olmayan miras metakültürel bir üretim süreci olarak yeniden inşa edilmekte; anlam, pratik ve temsil birlikte şekillenmektedir.

Çalışmada elde edilen bir diğer önemli bulgu, Kitre Bebek uygulamalarının alternatif turizm anlayışıyla güçlü bir biçimde örtüştüğüdür. Kapadokya'da yoğunlaşan kitle turizmi pratiklerinin aksine, bu tür kültürel üretim odaklı faaliyetler ziyaretçilere yerel kültürü yüzeysel bir tüketim nesnesi olarak değil; öğrenme, deneyimleme ve etkileşim yoluyla tanıma imkânı sunmaktadır. Smith'in (2006) belirttiği gibi, mirasın yalnızca tüketilen bir unsur olarak ele alınması, kültürel anlamın zayıflamasına yol açmakta; buna karşılık deneyim temelli yaklaşımlar, kültürel farkındalığı ve sürdürülebilirliği güçlendirmektedir. Kitre Bebek atölyeleri bu yaklaşımın somut bir örneğini oluşturmaktadır.

Bulgular ayrıca, Kitre Bebek çalışmalarının toplumsal cinsiyet perspektifi açısından da önemli bir potansiyel taşıdığını göstermektedir. Geleneksel el sanatlarının üretim ve aktarım süreçlerinde kadınların üstlendiği rol, kültürel mirasın sürekliliği açısından belirleyici olmaktadır. Bu durum, somut olmayan kültürel mirasın yalnızca kültürel değil; aynı zamanda sosyal ve ekonomik boyutlarıyla da ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Nalcıoğlu, 2018). Kitre Bebek üretimi, kadın emeğinin görünür kılınmasına, yerel bilgi sistemlerinin korunmasına ve kadınların kültürel üretim süreçlerindeki konumunun güçlendirilmesine katkı sunan bir pratik olarak değerlendirilebilir. (Ayrıca, atölyelerde erkekler de kitre bebek yapmaya başlıyor. Kimi zaman sadece çocuk öğrenmeye geliyor ve arkasından anne ve baba da atölyeye düzenli olarak katılmaya başlıyor. Kitre Bebek, ailenin birlikte bir kültürel pratik deneyimlemesine imkan tanıyor – bu unsur bir yere konabilir belki?)

Sonuç olarak bu çalışma, Kitre Bebek uygulamalarının somut olmayan kültürel mirasın yerel aktörler ve müzeler aracılığıyla sürdürülebilir biçimde yaşatılabileceğini ortaya koymaktadır. Kapadokya Sanat ve Tarih Müzesi örneği, kültürel mirasın korunması, aktarımı ve turizmle dengeli biçimde ilişkilendirilmesi açısından uygulanabilir ve çoğaltılabilir bir model

sunmaktadır. Bu model, hem kültürel miras politikalarına hem de Kapadokya özelinde alternatif turizm yaklaşımlarına katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Somut olmayan kültürel miras, Kitre Bebekler, Kitre Bebek Müzesi, kültürel hafıza, hafıza mekanı, müzecilik, alternatif turizm, kültürel aktarım, Kapadokya

ABSTRACT: *Intangible cultural heritage encompasses not only the safeguarding of traditional knowledge, skills, and practices transmitted from past to present, but also the reproduction, reinterpretation, and sustainable continuation of this heritage within contemporary social, cultural, and economic contexts. In this respect, intangible cultural heritage should be understood not as a static object of preservation, but as a living process that is continuously reshaped within social relations. The 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage adopted by UNESCO defines heritage as a living, dynamic, and community-based process, emphasizing that cultural transmission can only be ensured through social participation (UNESCO, 2003). This approach highlights that heritage can be safeguarded not solely by experts or institutions, but primarily through the communities that produce, practice, and transmit it.*

Within this framework, handicrafts, everyday life practices, and local modes of production assume a central role in the preservation of cultural memory and intergenerational transmission. Handicrafts represent not merely a material production process, but also a cultural field in which knowledge, experience, aesthetic understanding, and social values are intertwined. From this perspective, handicrafts constitute one of the most visible yet most fragile components of intangible cultural heritage.

Tragacanth Dolls, as an art form unique to Türkiye, tragacanth dolls produced using traditional methods in the Cappadocia region present a distinctive and multi-layered example within Anatolia's intangible cultural heritage. These dolls, shaped using plant-based tragacanth material, render the cultural memory of the region visible through representations of traditional clothing, everyday life scenes, social roles, and local aesthetic values. Tragacanth Dolls can be considered cultural narrative objects that symbolically convey lifestyles, production relations, and social structures specific to Cappadocia. By carrying everyday practices of the past into the present, these dolls offer a tangible representation of cultural continuity.

Tragacanth Dolls are not merely objects of aesthetic value; they are cultural representational tools that establish a connection between past and present, generate narratives, and reconstruct cultural identity. This representational power elevates Tragacanth Dolls beyond ordinary handicraft products and positions them as significant elements in the safeguarding and transmission of cultural memory. Details such as clothing patterns, bodily postures, and symbolic elements embodied in the dolls allow for multi-layered interpretations of the region's historical and social structure.

This study aims to examine the production, exhibition, and workshop practices of Tragacanth Dolls carried out within the Cappadocia Art and History Museum (Tragacanth Doll Museum), and to reveal how intangible cultural heritage is sustained within the context of museology and alternative tourism. The primary objective of the study is to evaluate the opportunities offered by Tragacanth Doll practices in terms of safeguarding and transmitting cultural heritage, and to discuss whether this practice can be addressed as a sustainable cultural model through its relationship with tourism. In this context, the study emphasizes the need to redefine museums not only as exhibition spaces, but also as sites of learning, experience, and participation.

The research is based on qualitative research methods. Within this scope, field observations conducted at the Cappadocia Art and History Museum, document analysis of printed and visual materials related to Tragacanth Doll workshops, audio-visual, printed and social media news about the museum and an examination of the museum's public communication tools (official website, exhibition narratives, and promotional texts) were carried out. In addition, a review of national and international academic literature on intangible cultural heritage, museology, cultural memory, and cultural tourism was conducted. This methodological approach enabled the evaluation of Tragacanth Doll practices not merely as an artistic activity, but as a process of cultural transmission, learning, and social interaction.

The findings indicate that Tragacanth Doll practices offer a participatory, inclusive and experience-based museological approach. Workshops organized within the museum allow visitors to engage with cultural heritage not as passive observers, but as active participants involved in the production process. This enables the transmission of intangible cultural heritage not only through exhibition objects, but also through production processes and narrative practices. As stated by Kirshenblatt-Gimblett (2004), intangible heritage is reconstructed as a

metacultural production process in which meaning, practice, and representation are shaped together.

Another significant finding of the study is that Tragacanth Doll practices strongly align with the principles of alternative tourism. In contrast to mass tourism practices concentrated in Cappadocia, such culturally oriented and production-based activities provide visitors with the opportunity to encounter local culture not as a superficial object of consumption, but through learning, experience, and interaction. As emphasized by Smith (2006), approaching heritage solely as a consumable element leads to the weakening of cultural meaning, whereas experience-based approaches strengthen cultural awareness and sustainability. Tragacanth Doll workshops constitute a concrete example of this approach.

The findings further demonstrate that Tragacanth Doll practices hold significant potential from a gender perspective. The role assumed by women in the production and transmission processes of traditional handicrafts is decisive for the continuity of cultural heritage. This reveals that intangible cultural heritage should be addressed not only in cultural terms, but also in its social and economic dimensions (Nalcıoğlu, 2018). Tragacanth Doll production can be evaluated as a practice that contributes to the visibility of women's labor, the safeguarding of local knowledge systems, and the strengthening of women's positions within cultural production processes.

In conclusion, this study demonstrates that Tragacanth Doll practices enable the sustainable safeguarding of intangible cultural heritage through local actors and museums. The case of the Cappadocia Art and History Museum offers an applicable and replicable model in terms of balancing cultural heritage preservation, transmission, and tourism. This model has the potential to contribute both to cultural heritage policies and to alternative tourism approaches specific to Cappadocia.

Keywords: *Intangible cultural heritage, tragacanth dolls, Tragacanth Doll Museum, cultural memory, a space of memory, museology, participatory museology, alternative tourism, cultural transmission, women's labor, Cappadocia.*

Türk Mutfağının Eğitimde Sürdürülebilirliği: Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümlerine Yönelik Müfredat İncelemesi

Sustainability of Turkish Cuisine in Education: A Curriculum Review of Undergraduate Gastronomy and Culinary Arts Programmes

Ayşegül YENİ[1], Ümmügülsüm SUNGUR[2], Eda Şükran POLATÇELİK[3], Günay EROL[4]

[1] Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, aaysegulyenii@gmail.com, 0009-0006-9608-2339

[2] Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, u.sungur3858@gmail.com, 0009-0006-2251-2359

[3] Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, edapolatcelik15@gmail.com, 0009-0009-5438-3071

[4]Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Turizm Fakültesi, Nevşehir, Türkiye, gunayerol@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8288-998X

ÖZ: Bir ülkeye ait kültürel mutfak unsurları UNESCO'nun tanımına göre somut olmayan kültürel miras niteliği taşımaktadır. Somut olmayan kültürel miras, nesnel bir malzeme olmanın ötesinde kuşaktan kuşağa aktarılan bilgilerin, becerilerin, gelenek ve göreneklerin tamamını içeren bir kavramdır. Türk mutfağı, Orta Asya'dan başlayan Osmanlı dönemi ile birlikte cumhuriyet dönemini de kapsayan geniş tarihi ve kültürel bir yapıya sahiptir. Bu açıdan Türk mutfağının sürdürülebilirliği aynı zamanda kültürel ve tarihi unsurlar içeren yemekler, yiyecek ürünleri, içecekler, pişirme yöntemleri, pişirme araçları ve yemek tariflerinin sürdürülebilirliği ile doğrudan ilişkili olabilmektedir. Türk mutfağının bilinirliğinin ve uygulanabilirliğinin artırılması gelecek nesillere aktarılarak yaşatılmasına bağlı olabilmektedir. Bu açıdan eğitim kurumları Türk mutfağının sürdürülebilirliği açısından önemli olarak görülmektedir.

Son yıllarda gastronomi eğitimi, turizm ve yiyecek-içecek sektörüne artan taleple birlikte önemli bir akademik alan olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte gastronomi eğitimi yalnızca sektörel nitelik kazandırmakla kalmayıp aynı zamanda Türkiye'deki üniversitelerde gastronomi ve mutfak sanatları bölümlerinin sayısı hızla artış göstermiş ve müfredatların

farklılaşmasına sebep olmuştur. Türk mutfağı ile doğrudan ya da dolaylı olarak yer alan derslerin müfredattaki konumu, ders saatleri, teorik ve uygulamalı dağılımı, zorunlu/seçmeli ve hangi sınıf düzeyinde verildiği değişkenlik gösterebilmektedir. Bu çalışmanın amacı gastronomi ve mutfak sanatları programlarındaki ders müfredatlarının Türk mutfağı içeriğine yönelik durum tespitini yaparak içeriklerini değerlendirmektir. Bu kapsamda derslerin içerikleri, uygulama ve teorik durumları, doğrudan ya da dolaylı olarak Türk mutfağı içeriğine sahip olup olmadığı ve diğer değişkenleri ele alınacaktır.

Türk mutfağı, barındırdığı tarihsel birikim, bölgesel zenginlik ve kültürel sürdürülebilirlik boyutuyla gastronomik bir mirasın korunmasında etkili bir rol oynamaktadır. Bu mirasın gelecek nesillere aktarımı, gastronomi müfredatının temel unsurları arasında yer almaktadır. Bu çalışmada Türkiye'deki gastronomi ve mutfak sanatları lisans programı olan üniversitelerin Türk mutfağı dersleri ile doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı derslerin müfredattaki konumunu inceleyerek söz konusu derslerin içerik analizi yapılması amaçlanmaktadır. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar genellikle kavramsal değerlendirmeleri ele almış, ders içeriklerinin yapısal ve karşılaştırmalı analizini yapan çalışmalar ise sınırlı kalmıştır. Çalışma gastronomi ve mutfak sanatları eğitiminde kültürel miras aktarımı ve müfredatın geliştirilmesine katkı sağlaması bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmada yer alan üniversiteler ÖSYM 2025 Yükseköğretim Programları ve Kontenjan Kılavuzu kullanılarak belirlenmiştir. Türkiye'de bulunan 61 devlet ve 35 vakıf üniversitesinde gastronomi ve mutfak sanatları lisans programlarının müfredatları içerik analizi yöntemi ile incelenecektir. Veri kaynağı olarak üniversitelerin resmi internet sitelerinde yayınlanan müfredat programları, ders planları ve Bologna bilgi paketleri kullanılacaktır. Elde edilen veriler içerik analiz yöntemiyle kategorize edilerek değerlendirilecek ve devlet-vakıf üniversiteleri arasında karşılaştırmalı analizi yapılacaktır. Böylece gastronomi eğitiminin kültürel miras aktarımı bakımdan güncel durumu ve ders içerikleri detaylı olarak ortaya konulacaktır. Devlet ve vakıf üniversitelerinde bu derslerin işleniş tekniği, ders saatleri ve derslerin zorunlu ya da seçmeli olarak müfredatlarda yer alması açısından üniversiteler arasında belirgin farklar olabileceği öngörülmektedir. Bu farklılıkların kültürel mirasın gelecek nesillere eğitim yoluyla etkili ve sürdürülebilir bir şekilde aktarılmasında geliştirilmesi bakımından bazı boşluklar olduğuna işaret edilebileceği değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak çalışmada Türk mutfağının gastronomi ve mutfak sanatları lisans programlarında mevcut durumu ortaya koyulacak ve Türk mutfağının sürdürülebilirliğine yönelik müfredat önerileri geliştirilecektir. Elde edilen bulgular sonucunda, çalışmanın Türk mutfağının sürdürülebilirliğine hem akademik anlamda hem de uygulama anlamında değer katacağı düşünülmektedir. Akademik anlamda gastronomi eğitimi ile kültürel miras aktarımı arasındaki bağlantı teorik ve uygulamalı olarak literatüre yeni bir bakış açısı katabilir. Üniversitelerin eğitim politikası ve müfredat planlamasına bağlı olarak, derslerin içerik, saat, uygulamalı ya da teorik dengesinin sağlanması gerekliliği ortaya koyulabilir. Çalışma doğrultusunda, gastronomi ve mutfak sanatları bölümlerinin müfredatları kültürel miras aktarımı bakımından geliştirilmesi önerilmektedir ve buna bağlı olarak bir müfredat önerisi sunulması planlanmaktadır. Türk mutfağını spesifik hale getirecek dersler, Türk mutfağındaki tekniklerle doğrudan dünya mutfağı tekniklerinin birlikte ele alınmasıyla daha akılda kalıcı hâle gelebilir ve güncelliğini koruyabilir. Ayrıca, Türk mutfağı yemeklerinin yanında mutfağa değer katacak ürünlerin ele alınmasını ve öğrenilmesini içeren dersler eklenebilir. Türk mutfağı konseptli menüler, yemekler ve içecekler, Türk mutfağına ait büfeler çıkaran işletmeler ve restoranlarda yapılacak uygulama-pekiştirme etkinlikleri de bir ders kapsamında ele alınabilir.

Anahtar Kelimeler: Gastronomi Eğitimi, Müfredat Analizi, Türk Mutfağı, Kültürel Miras.

***ABSTRACT**: Cultural culinary elements belonging to a country are considered intangible cultural heritage according to UNESCO's definition. Intangible cultural heritage is a concept that encompasses not only material objects but also knowledge, skills, traditions, and customs passed down from generation to generation. Turkish cuisine has a broad historical and cultural structure that spans from Central Asia to the Ottoman period and continues to the present day, encompassing the republican era. From this perspective, the sustainability of Turkish cuisine may be directly related to the sustainability of dishes, food products, beverages, cooking methods, cooking tools, and recipes that contain cultural and historical elements. Increasing the awareness and applicability of Turkish cuisine may depend on its transmission and preservation for future generations. The preservation of Turkish culinary heritage depends heavily on the role of educational institutions. In recent years, gastronomy education has been considered an important academic field, along with the increasing demand for tourism and the food and beverage sector. However, gastronomy education does not only provide sectoral qualifications, but also the number of gastronomy and culinary arts departments in Turkish*

universities has increased rapidly, leading to diversification in curricula. The position of courses directly or indirectly related to Turkish cuisine in the curriculum, the number of course hours, the distribution of theoretical and practical components, and whether they are compulsory or elective and at what grade level they are taught may vary. This study aims to evaluate the curricula of gastronomy and culinary arts programs by specifically identifying the extent of Turkish cuisine content. In this context, the content of the courses, their practical and theoretical aspects, whether they directly or indirectly include Turkish cuisine content, and other variables will be examined. Turkish cuisine plays an effective role in preserving gastronomic heritage through its historical accumulation, regional richness, and cultural sustainability. Passing this heritage on to future generations is one of the fundamental elements of the gastronomy curriculum. This study aims to analyze the content of courses directly or indirectly related to Turkish cuisine in the curricula of universities offering bachelor's degree programs in gastronomy and culinary arts in Turkey. Previous studies on this topic have generally focused on conceptual evaluations, while studies conducting structural and comparative analyses of course content have been limited. This study is significant in terms of contributing to the transmission of cultural heritage and the development of the curriculum in gastronomy and culinary arts education. The universities included in the research were determined using the ÖSYM 2025 Higher Education Programs and Quota Guide. The curricula of gastronomy and culinary arts undergraduate programs at 61 state and 35 foundation universities in Turkey will be examined using the content analysis method. Curriculum programs, course plans, and Bologna information packages published on the official websites of universities will be used as data sources. The data obtained will be categorized and evaluated using content analysis, and a comparative analysis will be conducted between state and foundation universities. Thus, the current status of gastronomy education in terms of cultural heritage transmission and course content will be revealed in detail. Significant discrepancies are expected among universities regarding pedagogical techniques, credit hours, and the classification of courses as mandatory or elective. Such variations may suggest potential gaps in the efficient and sustainable transmission of cultural heritage to future generations via formal education.

Consequently, the study will reveal the current status of Turkish cuisine in gastronomy and culinary arts undergraduate programs and develop curriculum recommendations for the

sustainability of Turkish cuisine. Based on the findings, it is believed that the study will add value to the sustainability of Turkish cuisine both academically and in terms of application. In academic view, the connection between gastronomy education and the transmission of cultural heritage can contribute a new perspective to the literature, both theoretically and practically. Depending on the educational policy and curriculum planning of universities, the necessity of ensuring a balance between the content, hours, and practical or theoretical aspects of courses can be highlighted. In line with this study, it is recommended that the curricula of gastronomy and culinary arts departments be developed in terms of cultural heritage transmission, and accordingly, a curriculum proposal is planned to be presented. Integrating Turkish culinary techniques directly alongside international methodologies can enhance the retention and relevance of specialized Turkish cuisine courses. Furthermore, incorporating modules on value-added products and implementing practical reinforcement through industry partnerships with Turkish-themed establishments would strengthen the curriculum.

Keywords: *Gastronomy Education, Curriculum Analysis, Turkish Cuisine, Cultural Heritage.*

Ürgüp'te Geleneksel Mutfak Kültürü ve Kışlıklar

Traditional Culinary Culture and Winter Preserves in Ürgüp

Berfin Olca URHAN[1]

[1] *Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Araştırmaları Enstitüsü Gastronomi ve Mutfak Sanatları Ana Bilim Dalı, Nevşehir, Türkiye, berfintezcan@gmail.com, 0009-0006-4609-0541*

ÖZ: Bu çalışma, Nevşehir'in Ürgüp ilçesinde geçmiş yıllarda mutfakta kullanılan geleneksel araç ve gereçler ile yöre halkının kış aylarına yönelik gerçekleştirdiği kışlık yiyecek hazırlama geleneklerini araştırmak, kayıt altına almak ve bunların kültürel değer içindeki yerini vurgulamak amacıyla yapılmıştır. Geleneksel mutfak kültürü, yalnızca beslenme alışkanlıklarını değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı ve kuşaklar arası bilgi aktarımını yansıtan önemli bir kültürel unsur olarak değerlendirilmektedir. Araştırmanın amacı, unutulmaya yüz tutmuş mutfak araçlarının neler olduğunu, kullanım biçimlerini ve geleneksel kışlık hazırlıkları olarak neler yaptıklarını, kışlık hazırlık için oluşturdukları pratiklerini ortaya koymak, bu unsurların toplumsal yaşam içindeki işlevlerini incelemek ve kültürel süreklilik açısından taşıdığı önemi belirlemektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup veri toplama sürecinde yöre halkıyla sözlü görüşmeler yapılıp ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Ürünler gözlem tekniğiyle incelenirken tek tek fotoğraflanmıştır. Aynı şekilde mutfak düzenleri de incelenip fotoğraflanmıştır. Ürgüp'te yıllarca bu geleneksel mutfak pratiklerini yaşamış kişilerle kapsamlı sohbetler düzenlenmiş; elde edilen bilgiler betimsel analiz tekniğiyle değerlendirilmiştir. Görüşmelerde özellikle mutfak araçlarının yöresel adlarının neler olduğu, yapıldıkları malzemelerin neler olduğu, hangi amaçlarla kullanıldığı ve hangi yemekler yapılırken bu araç ve gereçlerden yardım aldıkları detaylıca sorulmuştur. Ayrıca kış hazırlıklarında üretilen yiyecek çeşitleri, bu çalışmaların hangi aylarda yoğunlaştığı, aile üyeleri arasındaki görev dağılımı ve imece geleneğinin nasıl işlediği gibi sorular da incelenmiştir. Bulgular, geçmişte kullanılan mutfak araç-gereçlerinin büyük ölçüde ahşap, bakır, taş ve toprak gibi doğal malzemeler kullanılarak üretildiğini ve gıdanın uzun süre korunması için doğal malzemelerden üretim yapıldığı ve doğal saklama koşulları amaçladığı görülmüştür. Tahta kaşıklar, bakır tencereler, taş dibekler ve toprak küplerin günlük yaşamda yaygın olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Farklı boyutlarda farklı ürünler için kullanılan elekler, el yapımı

havanlar, farklı amaçlar için farklı boyutlarda testiler ve küpler, demirden süzgeçler, bakliyat (nohut, fasulye, mercimek v.b.) ve unlarını saklamak için tahtadan yaptıkları sandıklar ve ağaçtan yaptıkları kesme tahtaları gibi birçok farklı araç-gerece rastlanmıştır. Yine aynı şekilde çoğu evde tandır olduğu görülmüştür. Hem beslenmek hem de ısınmak içinde kullandıkları bilinmektedir. Çoğunlukla gıda ürünlerini kendileri ürettikleri gibi kullandıkları araç ve gereçleri de kendileri üretme eğiliminde oldukları görülmektedir. Kış mevsimine yönelik yapılan hazırlıklar çerçevesinde salça, acılı sos, menemenlik, pekmez, köftür, kurutulmuş patlıcan, kurutulmuş biber, kurutulmuş kayısı ve yine yetiştirdikleri başka meyvelerin kuruları, yufka, tandır ekmeği, tık tık mantı ve normal mantı, makarna, tarhana, erişte ve turşu gibi gıda ürünlerinin çoğunlukla geleneksel usullerle üretildiği ve muhafaza edildiği belirlenmiştir. Ayrıca kendi ürettikleri ya da dışarıdan aldıkları patates, soğan, nohut, fasulye gibi ürünleri de hangi şartlarda muhafaza ettikleri belirlenmiştir. Bu faaliyetlerin yalnızca gıda temini amacı taşımadığı; aile bireyleri arasında görev paylaşımını teşvik ettiği ve imece anlayışı sayesinde toplumsal dayanışma bağlarını pekiştirdiği saptanmıştır. Sonuç olarak, Ürgüp'te kışlık hazırlıkların geleneksel mutfak malzemeleri eşliğinde yürütülmesinin, bölgenin yerel kimliğini yansıtan önemli bir unsur olduğu tespit edilmiştir. Bu uygulamaların kayıt altına alınması ve sonraki nesillere aktarılması, kültürel sürekliliğin sağlanması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Araştırma, modern yaşam koşullarıyla birlikte geleneksel mutfak araçlarının kullanımının azaldığını ve hazır gıda tüketiminin arttığını ortaya koymaktadır. Bu durum, kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından risk teşkil etmekte ve geleneksel mutfak kültürünün belgelenmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Geleneksel Mutfak Kültürü, Mutfak Araç-Gereçleri, Kışlık Mutfak Hazırlığı – Ürgüp.

ABSTRACT: *This study was conducted to research and document the traditional kitchen utensils used in the past in the Ürgüp district of Nevşehir, as well as the winter food preparation traditions of the local people, and to emphasize their significance within cultural values. Traditional culinary culture is regarded as a vital cultural component reflecting not only nutritional habits but also social solidarity and the intergenerational transmission of knowledge. The objective of the research is to identify the nearly forgotten kitchen tools, their modes of use, and the traditional winter preparations and practices, while examining the functions of these elements in social life and determining their importance for cultural*

continuity. A qualitative research method was adopted for the study; oral interviews were conducted with the local people, and observation techniques were employed during the data collection process. While the products were examined through observation, they were photographed individually. Similarly, kitchen layouts were analyzed and documented through photography. Comprehensive interviews were held with individuals in Ürgüp who have experienced these traditional kitchen practices for years, and the information obtained was evaluated using the descriptive analysis technique. In the interviews, detailed questions were asked regarding the local names of kitchen utensils, the materials they were made of, their intended purposes, and which dishes were prepared using these tools. Furthermore, questions concerning the types of food produced for winter, the months when these activities intensified, the division of labor among family members, and the functioning of the imece (communal labor) tradition were examined. The findings revealed that kitchen utensils used in the past were largely manufactured from natural materials such as wood, copper, stone, and clay, aiming for natural storage conditions to preserve food for extended periods. It was determined that wooden spoons, copper pots, stone mortars (dibek), and earthenware jars (küp) were widely used in daily life. Various tools were encountered, such as sieves used for different products in various sizes, handmade mortars, pitchers and jars of different dimensions for various purposes, iron strainers, wooden chests for storing legumes (chickpeas, beans, lentils, etc.) and flour, and wooden cutting boards. Similarly, it was observed that most houses contained a tandır (traditional oven), known to be used for both nutrition and heating. It was noted that inhabitants tended to produce both the food products and the tools they used themselves. Within the framework of winter preparations, it was determined that food products such as tomato paste, spicy sauce, menemen base, molasses (pekmez), köftür (grape juice dessert), dried eggplant, dried peppers, dried apricots, and other dried fruits, as well as yufka, tandır bread, tık tık mantı and regular mantı, pasta, tarhana, noodles (erişte), and pickles were mostly produced and preserved through traditional methods. Additionally, the conditions under which they preserved products like potatoes, onions, chickpeas, and beans—whether self-produced or purchased—were identified. It was established that these activities did not merely serve the purpose of food supply but also encouraged the sharing of duties among family members and reinforced social solidarity bonds through the imece spirit. In conclusion, it was found that carrying out winter preparations in Ürgüp accompanied by traditional kitchen equipment is a

significant element reflecting the local identity of the region. Documenting these practices and transferring them to future generations plays a critical role in ensuring cultural continuity. The research reveals that the use of traditional kitchen tools has decreased with modern living conditions, while the consumption of processed foods has increased. This situation poses a risk to the sustainability of cultural heritage and emphasizes the necessity of documenting, protecting, and transmitting traditional culinary culture to future generations.

Keywords: *Cultural Heritage, Traditional Culinary Culture, Kitchen Utensils and Equipment, Winter Food Preparation, Ürgüp.*

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yerel Aktarım Mekanizmaları: Çanakkale Koşuburnu Türkmenleri'nde Hıdırellez ve Semah

Local Transmission Mechanisms of Intangible Cultural Heritage: Hıdırellez and Semah Among The Turkmen of Koşuburnu, Çanakkale

Beste GÖK[1]

[1] *Bilim Uzmanı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Çanakkale, Türkiye, bestegok02@gmail.com, 0009-0001-1219-9390*

ÖZ: Somut olmayan kültürel miras; toplulukların, grupların veya bireylerin kültürel kimliklerinin ayrılmaz bir parçası olarak tanımladıkları pratikleri, anlatıları, temsilleri, bilgi birikimlerini ve bu unsurlara ilişkin araç, gereç ve kültürel mekânları kapsamaktadır. Bu kuramsal çerçevede Alevi-Türkmen toplulukları; tarihsel süreçteki içe kapalı toplumsal dinamikleri ve bu dinamiklerin bir sonucu olarak bilgi ve inanç sistemlerini, epistemolojik temellerini sözlü kültür aktarımı üzerine inşa etmeleri bakımından özgün bir araştırma alanı sunmaktadır. UNESCO, 2010 yılında "Alevi-Bektaşi Ritüeli Semah"ı, 2017 yılında ise "Bahar Bayramı Hıdırellez"i İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesi'ne dahil ederek bu kültürel derinliği tescillemiştir. Bu çalışmanın amacı söz konusu tescilli miras unsurları olan Hıdırellez ve semahın, Çanakkale Koşuburnu Türkmenleri Köyü özelindeki uygulama, anlatım ve temsillerini yerel aktarım mekanizmaları üzerinden incelemektir. Bu doğrultuda küresel ölçekte tescillenen bu mirasların yereldeki karşılığı ve sürdürülebilirliği analiz edilmektedir. Çalışma Çanakkale ilinin Bayramiç ilçesine bağlı Koşuburnu Türkmenleri Köyü'nde yürütülmüştür. Çalışmada nitel bir araştırma yöntemi benimsenerek; yerinde saha gözlemleri, katılımcı gözlem ve kaynak kişilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın odak noktasında bölgedeki Türkmen kimliğinin temel taşıyıcı sütunlarından biri olan Hıdırellez kutlamaları yer almaktadır. Akabinde Hıdırellez geleneklerinin dinsel ve sosyal bir izdüşümü olan Hıdırellez Cemi ile bu cemde icra edilen semahın sembolik anlamları ve icra biçimleri üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda çalışma geleneksel bilginin yerel halkın kolektif belleğindeki yerini belirlemeyi ve söz konusu somut olmayan kültürel mirasın tarihsel süreçten günümüze nasıl bir değişim ve dönüşümle

aktarıldığını sosyolojik ve antropolojik açılardan ortaya koymayı hedeflemektedir. Köyde bir "dede" figürü bulunmaması nedeniyle veriler; sazandarlar, on iki hizmet sahipleri ve köy halkından oluşan bir örneklem grubu üzerinden mülakat ve gözlem teknikleriyle derlenmiştir. Çalışma, Hıdırellez'in 6-7-8 Mayıs tarihlerinde farklı ziyaret yerlerinde icra edilen süreçlerini, cem sırasında gerçekleştirilen semah hareketlerini, kullanılan müzik ve deyişleri, kıyafetleri ve manevi amaçlarını belgelemektedir. Çalışmadan edinilen bulgulara göre Koşuburnu Türkmenleri Köyü'nde her yıl Miladi takvime göre 6-7-8 Mayıs tarihlerinde Hıdırellez 'bayram' olarak kutlanmaktadır. Bu Hıdırellez'in sadece mevsimsel bir geçiş değil üç güne yayılan kolektif bir "arınma ve yeniden doğuş" döngüsü olduğunu göstermektedir. Kutlamaların her günü, kendine has bir mekânsal ve manevi odağa sahiptir. Döngünün ilk günü olan 6 Mayıs, doğanın uyanışı ve bereketle özdeşleşen akarsu kenarı pratiklerine ayrılmıştır. İnanç sistemine göre karaların hâkimi Hızır ile denizlerin hâkimi İlyas peygamberlerin bir su kenarında buluşarak yeryüzüne bereket ve şifa getirdiği kabul edilmektedir. Bu bağlamda yerel halk, köy yakınındaki akarsu kenarlarına giderek el, kol, yüz ve ayaklarını yıkamak suretiyle bedensel ve ruhsal arınma gerçekleştirmektedir. Suyun akışına bırakılan dilekler, geleceğe dair umutların ve niyetlerin dışavurumu niteliğindedir. Geleneğin eve dönüş aşamasında ise baharın müjdecisi sayılan Hıdırellez çiçekleri toplanarak evlerin kapılarına bağlanmaktadır. Bu pratik doğadaki canlanmanın ve bereketin haneye taşınmasını simgeleyen temel bir pratik olarak tespit edilmiştir. Döngünün ikinci günü olan 7 Mayıs, toplumsal belleğin mekânsal bir temsili olarak köy mezarlığında odaklanmaktadır. Bu aşama, Alevi-Türkmen geleneğinde yaşayanlar ile ebediyete intikal edenler arasındaki bağın kopmadığını simgeleyen bir 'sadakat ve anma' pratiğidir. Gün boyunca mezarlık alanında ölmüşlerin ruhu için adaklar dağıtılmakta, yemekler pişirilmekte ve kolektif bir paylaşım sergilenmektedir. Bu durum, inanç sisteminin sadece yaşayanları değil, geçmiş kuşakları da kapsayan bütüncül yapısını ortaya koymaktadır. Günün sonunda sazandar tarafından icra edilen 'ölüm nefesleri' merkezi bir öneme sahiptir. Ölümün kaçınılmazlığını ve varoluşun döngüselliğini hatırlatan bu nefesler, bireysel yas tutma sürecini kolektif bir idrak düzeyine taşımaktadır. Ritüel, ölmüşler için okunan gülbanklar ve bir sonraki yıl aynı cemaatle sağlıkla buluşma niyetini içeren dualarla tamamlanmaktadır. Bu pratikler, topluluğun manevi birliğini pekiştirirken, kültürel mirasın kuşaklararası aktarımını da mümkün kılmaktadır. Döngünün final evresi 8 Mayıs'ta, köy yakınındaki 'Düz Dede' ve 'Horoz Dede' yatırlarına ziyaretler gerçekleşmektedir. Bu aşamada 'ocak kültü' etrafında bir sofra

kurulmakta; lokmalar paylaşılıp adaklar sunulmaktadır. Katılımcıların yatırlara bıraktığı eşyalar ve bağladıkları çaputlar, somut ve soyut mirasın iç içe geçtiği bir inanç pratiği olarak gözlemlenmiştir. Günün en özgün bulgusu, Hıdırellez Cemi'nin bu ziyaret yerlerinde bir 'dede' figürü olmaksızın yürütülebilmesidir. İnanç sistemine göre orada yatan ermişler (Düz Dede ve Horoz Dede) manevi rehber/dede kabul edildiği için fiziki bir dedeye gereksinim duyulmamaktadır. Bu cemde, literatürdeki 'semah dönmek' ifadesi yerine 'semah oynamak' tabirinin tercih edildiği saptanmıştır. Bu terminolojik fark, semahın soldan sağa ve sağdan sola düz bir hat üzerinde icra edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, Koşuburnu Türkmenleri'nin yerel karakteristiğini ve UNESCO listesindeki Semah'ın bölgedeki kendine has formunu ortaya koymaktadır. Semah esnasında erkeklerin Sarık takması, kadınların Değre-Köynek adı verilen yöresel kıyafetler giymeleri geleneklerin maddi ve manevi katmanlarını zenginleştirmektedir. Sazandarın eşlik ettiği deyişlerle Hakk'a ulaşmayı amaçlayan bu mistik devinimler ve yapılan tüm bu uygulamalar toplumsal kimlik ve aidiyetin inşasında, kültürel sürekliliğin korunmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Çalışma, Hıdırellez ve semahın yerel aktarım mekanizmalarını anlamak açısından hem kuramsal hem de pratik bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Alevilik, Semah, Hıdırellez, Çanakkale, Koşuburnu Türkmenleri.

ABSTRACT: *Intangible cultural heritage encompasses practices, narratives, representations, accumulated knowledge, and the tools, equipment, and cultural spaces associated with these elements, which are defined as parts, units, or components of cultural identities. This theoretical unity offers a unique area of research for Alevi-Turkmen communities, particularly in terms of their closed social dynamics throughout history and the resulting knowledge and belief systems, their epistemological foundations built upon oral cultural transmission. UNESCO recognized this cultural depth by including the "Alevi-Bektaşi Ritual Semah" in 2010 and the "Spring Festival Hıdırellez" in 2017 on its List of Intangible Cultural Heritage of Humanity. The aim of this study is to examine the practices, narratives, and representations of Hıdırellez and semah, registered heritage elements, specifically in Koşuburnu Turkmen Village in Çanakkale, through local transmission mechanisms. Accordingly, the local equivalent and sustainability of these globally registered heritage elements are analyzed. The study was conducted in Koşuburnu Turkmen Village, Bayramiç district, Çanakkale province. A qualitative research method was adopted, utilizing on-site field observations, participant observation, and*

semi-structured in-depth interviews with key informants. The focus of the research is on Hıdırellez celebrations, one of the fundamental pillars of Turkmen identity in the region. Subsequently, the symbolic meanings and performance forms of Hıdırellez Cem, a religious and social reflection of Hıdırellez traditions, and the semah dance performed at this ceremony are examined. In this context, the study aims to determine the place of traditional knowledge in the collective memory of the local people and to reveal, from sociological and anthropological perspectives, how this intangible cultural heritage has been transmitted and transformed from the historical process to the present day. Due to the absence of a "grandfather" figure in the village, data was collected through interview and observation techniques from a sample group consisting of sazandars (traditional saz dancers), twelve service providers, and villagers. The study documents the processes of Hıdırellez, which is performed at different pilgrimage sites on May 6-7-8, the semah movements performed during the ceremony, the music and songs used, the clothing, and the spiritual purposes. According to the findings of the study, Hıdırellez is celebrated annually in Koşuburnu Turkmen Village on May 6-7-8 according to the Gregorian calendar. This shows that Hıdırellez is not just a seasonal transition, but a collective understanding of "purification and rebirth" spread over three days. Each day of the celebrations has its own spatial and spiritual dimension. May 6th, the first day of the cycle, is dedicated to the practices of washing the water, which is associated with the awakening of nature and abundance. According to the belief system, it is accepted that the prophets Hızır, the ruler of the land, and İlyas, the ruler of the sea, meet by a body of water to offer peace, abundance, and healing. In this context, the local people go to the names of the village streams to wash their hands, arms, faces, and feet, performing mass and spiritual purification. Wishes released into the flow of water are an expression of hopes and intentions for the future. During the homecoming phase of the tradition, Hıdırellez flowers, considered harbingers of spring, are gathered and tied to the doors of houses. This practice has been identified as a fundamental ritual symbolizing the bringing of nature's revival and abundance into the home. The second day of the cycle, May 7th, focuses on the village cemetery as a spatial representation of collective memory. This stage is a practice of 'loyalty and remembrance' in the Alevi-Turkmen tradition, symbolizing the unbroken bond between the living and those who have passed away. Throughout the day, offerings are distributed for the souls of the deceased in the cemetery area, meals are cooked, and a collective sharing takes place. This reveals the holistic nature of the

belief system, encompassing not only the living but also past generations. At the end of the day, the 'breaths of death' performed by the sazandar (a traditional Alevi musician) hold central importance. These breaths, reminding us of the inevitability of death and the cyclical nature of existence, elevate the individual mourning process to a level of collective understanding. The ritual concludes with prayers for the deceased and supplications expressing the intention to meet again in good health with the same community next year. These practices reinforce the spiritual unity of the community while also enabling the intergenerational transmission of cultural heritage. The final phase of the cycle takes place on May 8th, with visits to the tombs of 'Düz Dede' and 'Horoz Dede' near the village. At this stage, a table is set up around the 'hearth cult'; food is shared and offerings are made. The items left by participants at the tombs and the rags they tie are observed as a belief practice where tangible and intangible heritage intertwine. The most unique finding of the day is that the Hıdırellez ceremony can be conducted at these pilgrimage sites without a 'dede' (spiritual leader) figure. According to the belief system, the saints buried there (Düz Dede and Horoz Dede) are considered spiritual guides/dedes, so a physical dede is not needed. It has been observed that in this ceremony, the term 'playing semah' is preferred instead of 'turning semah' as it is used in the literature. This terminological difference stems from the fact that semah is performed in a straight line from left to right and right to left. This situation reveals the local characteristics of the Koşuburnu Turkmen and the unique form of the Semah, a UNESCO World Heritage site, in the region. The wearing of turbans by men and regional clothing called Değre-Köynek by women during the Semah enriches the material and spiritual layers of the traditions. These mystical movements, accompanied by sazandar (a type of stringed instrument) and hymns aimed at reaching God, and all these practices play a central role in the construction of social identity and belonging, and in the preservation of cultural continuity. This study offers both theoretical and practical contributions to understanding the local transmission mechanisms of Hıdırellez and Semah.

***Keywords**: Intangible Cultural Heritage, Alevism, Hıdırellez, Semah, Çanakkale, Koşuburnu Turkmens.*

Tüfün Hafızası: Nevşehir Volkanik Taşların Çağdaş Seramik Sanatına Yansıması[4]

The Memory of Tuff: The Reflection of Nevşehir Volcanic Stones in Contemporary Ceramic Art Practice

Betül AYTEPE SERİNSU[1]

[1]*Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü, Nevşehir, Türkiye, aytepe@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-6853-9219*

ÖZ: Bu nitel sanatsal çalışma, güçlü bir coğrafi ve jeolojik kimliğe sahip olan Nevşehir'in özgün tüf taş dokusunun ve mirasının çağdaş seramik sanat pratiğiyle ilişkilendirilmesini ve bu ilişkinin kavramsal ve biçimsel olarak yorumlanmasını incelemektedir. Milyonlarca yıllık volkanik süreçlerin ürünü olan tüf kayaçlar; mineralojik katmanları, gözenekli dokusu ve kültürel hafızasıyla sanatsal üretim için çok boyutlu bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Sanatçı ile coğrafya arasındaki ilişki, yalnızca görsel bir etkileşimin ötesinde ontolojik bir bağ niteliği taşımaktadır. Bir sanatçı, içinde bulunduğu coğrafyanın etkilerini eserlerine form, biçim, renk ve duygu gibi pek çok boyutuyla yansıtabilmekte; yaşanan yerin izini yapıt aracılığıyla görünürleştirebilmektedir.

Kapadokya bölgesi; salt fiziksel yapısıyla değil, çağlar boyunca şekillenen topoğrafyasıyla ve üzerinde yaşayan toplulukların bıraktığı kültürel birikimle felsefi anlamlar kazanmış eşsiz bir doğa harikasıdır. Yapılan yaşlandırma testleri, bölgenin jeolojik yaşının 5-9 milyon yıl arasında olduğunu ortaya koymaktadır; Hasan, Melendiz, Erciyes ve Göllüdağ volkanlarının ise 2-3 milyon yılı aşkın bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. Volkanik süreçler sonucunda oluşan tüf kayaçlar; gözenekli-hafif dokusu, farklı renklerdeki yüzeysel katmanları ve mineralojik zenginliğiyle özgün bir arazi formu meydana getirmiş, bölgede doğal bir arazi sanatı örneği oluşturmuştur. Pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan bu kayaçlar, mimari malzeme olmanın ötesinde, kolektif bir hafızanın çok katmanlı arşivi niteliğindedir.

[4] Bu çalışma Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü Proje Destek Birimi tarafından desteklenen AYP24-1 numaralı projeden türetilmiştir.

Araştırma kapsamında, söz konusu jeolojik ve kültürel birikim ile bölgeye özgü tüf taşlarının, seramik formlarla ilişkilendirilerek çağdaş seramik sanatı pratiğiyle nasıl bir diyaloğa girebileceği tartışılmıştır. Malzemelerin seçiminde bölgesel özgünlük, sürdürülebilirlik ve yerel kaynaklara değer verme gözetilmiştir. Çalışmada ontolojik bir yaklaşım benimsenmiş; coğrafi yansımalar, eserin gerçekliğini oluşturan temel unsurlar olarak konumlandırılmıştır. Her iki malzemenin ortak özelliği bulunmaktadır; ateş ve toprak unsuruyla köklü bir ilişki içindedir ve tüf volkanik ısıyla, seramik ise fırın ısısıyla dönüşüme uğramaktadır. Tüfün gözenekli yapısı ve çizgisel renk tonlarındaki mineralleri ile seramik malzeme arasında biçimsel ve kavramsal bir bağ kurulmuştur. Tüf taşlarına ve seramik malzemeye sır altı dekor uygulaması yapılmış; sırlanarak 1050°C'de pişirilerek özgün bir enstalasyon çalışması tasarlanmıştır.

Enstalasyon, mekânla doğrudan diyalog kurma kaygısıyla tasarlanmış ve ait olduğu coğrafyada sergilenmiştir. Bu tercih, esere coğrafi bir aidiyet duygusu kazandırmanın yanı sıra izleyiciyi yerel toprağın zamansal derinliğiyle yüzleştiren bir anlama dönüştürmektedir.

Çağdaş seramik sanatı perspektifinden değerlendirildiğinde, tüfün çok katmanlı kimliği sanatçıya özgün ve sürdürülebilir bir üretim zemini sunmaktadır. Yerel malzeme, coğrafi hafıza ve çağdaş estetik arasında kurulan bu ilişki, yalnızca fiziksel bir müdahale olmakla kalmayıp bölgenin jeolojik ve kültürel katmanlarıyla gerçekleştirilen sembolik bir diyalog niteliği taşımaktadır. Bu diyalog, sanatçının malzemeyle kurduğu ilişkiyi biçimsel bir tercihin ötesine taşıyarak ekolojik bir tutumun ifadesine dönüştürmektedir. Bu bağlamda tüf taşı, salt bir hammadde olarak değil; geçmişin izlerini bünyesinde barındıran ve sanatsal dönüşüm yoluyla bu izleri görünür kılan etkin bir özne olarak konumlandırılmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma, Nevşehir'in jeolojik ve kültürel mirasının sanatsal üretime eklemlenmesinin, evrensel ile özgün arasında anlamlı bir estetik ifadeyi oluşturma potansiyeli taşıdığını ortaya koymaktadır. Volkanik tüf taş; bu coğrafyada geçmişin fiziksel bir kalıntısı olduğu kadar geleceğin sanatsal söyleminin de etkin bir bileşeni olmaya devam edecektir. Sanatçının malzemeyle kurduğu ilişki, biçim, kavram, sürdürülebilirlik ve ekoloji gibi temel meselelere de temas etmektedir. Bu çalışmanın, yerel coğrafyayı malzeme ve anlam kaynağı olarak benimseyen sanatçılara ilham vereceği ve ileriki araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nevşehir tüfü, volkanik taş, seramik sanatı, coğrafi kimlik, jeolojik ve ekolojik estetik, enstalasyon.

ABSTRACT: *This qualitative artistic study examines the relationship between the unique tuff rock texture and heritage of Nevşehir, a region with a strong geographical and geological identity, and contemporary ceramic art practice, and the conceptual and formal interpretation of this relationship. Tuff rocks, the product of millions of years of volcanic processes, possess a multifaceted resource for artistic production with their mineralogical layers, porous texture, and cultural memory. The relationship between the artist and the geography is not merely a visual interaction, but an ontological bond. An artist can reflect the effects of the geography in which they are located in their works in many dimensions such as form, shape, color, and emotion; they can make the traces of the place they live visible through their artwork. The Cappadocia region is a unique natural wonder that has gained philosophical meanings not only with its physical structure but also with its topography shaped over the ages and the cultural accumulation left by the communities living on it. Dating tests reveal that the geological age of the region is between 5-9 million years. The Hasan, Melendiz, Erciyes, and Göllüdağ volcanoes are known to have a history spanning over 2-3 million years. The tuff rocks formed as a result of volcanic processes have created a unique landform with their porous-light texture, different colored surface layers, and mineralogical richness, forming a natural example of landform art in the region. These rocks, which have hosted many civilizations, are more than just architectural materials; they constitute a multi-layered archive of a collective memory.*

This research explores how the geological and cultural heritage of the region, along with the region's unique tuff stones, can be linked to ceramic forms and engage in a dialogue with contemporary ceramic art practice. The selection of materials prioritized regional authenticity, sustainability, and valuing local resources. An ontological approach was adopted, positioning geographical reflections as fundamental elements shaping the reality of the artwork. Both materials share a common characteristic: a deep connection to fire and earth, with tuff transforming through volcanic heat and ceramic through kiln heat. A formal and conceptual link was established between the porous structure of tuff and its linear color tones, and the ceramic material. Underglaze decoration was applied to both the tuff stones and the ceramic material; glazing and firing at 1050°C resulted in a unique installation.

The installation was designed with the aim of establishing a direct dialogue with the space and was exhibited within its geographical context. This choice not only imbues the artwork with a sense of geographical belonging but also transforms it into a meaningful piece that confronts the viewer with the temporal depth of the local land. From the perspective of contemporary ceramic art, the multi-layered identity of tuff offers the artist a unique and sustainable production ground. This relationship established between local material, geographical memory, and contemporary aesthetics is not merely a physical intervention but also a symbolic dialogue with the geological and cultural layers of the region. This dialogue transcends a formal choice, transforming the artist's relationship with the material into an expression of an ecological stance. In this context, tuff stone is positioned not merely as a raw material, but as an active subject that embodies the traces of the past and makes these traces visible through artistic transformation. In conclusion, this work demonstrates that the integration of Nevşehir's geological and cultural heritage into artistic production has the potential to create a meaningful aesthetic expression between the universal and the original. Volcanic tuff stone will continue to be both a physical remnant of the past and an active component of the artistic discourse of the future in this geography. The artist's relationship with the material also touches upon fundamental issues such as form, concept, sustainability, and ecology. It is believed that this study will inspire artists who embrace local geography as a source of material and meaning, and will contribute to future research.

Keywords: *Nevsehir tuff, volcanic stone, ceramic art, geographical identity, geological and ecological aesthetics, installation.*

Tarihi Dokunun Korunmasında Işık ve Renk Seçimi

The Selection of Light and Color in Preserving Historical Fabric

Betül UÇ[1]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mimarlık Ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Bölümü, İstanbul, Türkiye, buc@ticaret.edu.tr, 0000-0002-7300-4841*

ÖZ: Kültürel miras alanlarının sürdürülebilir bir koruma felsefesiyle geleceğe aktarılması sürecinde, iç mekân müdahalelerinin yalnızca yapısal bütünlüğü sağlaması yeterli değildir; müdahalenin mekânsal atmosfer ve tarihsel kimlik değerlerini de eşzamanlı olarak muhafaza etmesi gerekmektedir. Mimari mirasın korunması disiplininde, fiziksel/maddi muhafazanın ötesinde, mekânın ruhunu ve tarihsel karakterini sürdürülebilir kılan "algısal koruma" olgusu kritik bir öneme sahiptir. Özellikle jeolojik formasyonun kültürel katmanlarla simbiyotik bir ilişki kurduğu ve kendine has bir morfolojik dil sunduğu Kapadokya özelinde; koruma pratikleri yalnızca yapısal sağlamlaştırma ile sınırlı kalmamalıdır. Bu bağlamda, iç mimari tasarımın iki temel ontolojik bileşeni olan ışık ve renk, mekânın zamansal derinliğinin ve tektonik değerinin kullanıcı tarafından deneyimlenme biçimini doğrudan etkileyen güçlü fenomenolojik parametrelerdir. Işığın spektral kalitesi ve renk paletinin malzeme ile kurduğu etkileşim, Kapadokya'daki oyma mekanların hacimsel algısını, doku okunaklılığını ve tarihsel süreklilik illüzyonunu biçimlendiren temel belirleyiciler olarak ele alınmalıdır. Bu çalışma; tarihsel dokunun korunumu sürecinde aydınlatma stratejileri ve renk seçim kriterlerinin, mekânın özgün kimliği ile kurduğu ontolojik ve semantik ilişkiyi teknik parametreler üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kapadokya'nın karakteristik tüf taşının gözenekli morfolojisi, malzemenin yansıtma katsayısı değerleri ve bünyesindeki demir oksit türevlerinin belirlediği sıcak spektral karakter; yapay ışık kaynaklarının spektral güç dağılımı ile doğrudan ve doğrusal olmayan bir etkileşim içerisindedir. Bu bağlamda, ışığın renksel geriverim indeksi ve renk sıcaklığı gibi teknik verilerin, tüf taşının dokusal okunaklılığı ve tarihsel katmanlaşması üzerindeki manipülatif etkisi; mekanın zamansal sürekliliğinin algılanmasında belirleyici bir rol oynamaktadır.

Aydınlatma tasarımında sıklıkla ihmal edilen teknik uyumsuzluklar, özellikle hatalı seçilen renk sıcaklığı ve yetersiz renksel geriverim indeksi, tarihi dokunun görsel kalitesini ciddi oranda aşındırmaktadır. Bu tür teknik hatalar, doğal taşın zengin tekstürünü homojenleştirerek

yüzeyin yapaylaşmasına ve dolayısıyla kullanıcı nezdindeki tarihsel kimlik algısının zedelenmesine neden olmaktadır. Bu çerçevede, seçilen örnekler üzerinden karşılaştırmalı bir analiz sunulacaktır. Teknik veriler ile desteklenen bu analizlerde, ışık fiziğinin iki ana aksı üzerinde durulacaktır: Birincisi, ışığın geliş açısının ve fotometrik dağılımının doku üzerindeki plastisite etkisi; yani yüzey rölyefinin gölge derinlikleri aracılığıyla üç boyutlu olarak vurgulanmasıdır. İkincisi ise, aydınlatma armatürlerinin tayfsal niteliğinin taşın yerel pigmentleri üzerindeki fiziksel yansımalarıdır. Bu bağlamda, materyalin doğal kromatik değerlerini optimize eden senaryolar ile dokuyu bağlamından koparark "yapaylaştıran" uygulamalar, teknik veriler eşliğinde karşılaştırmalı olarak tartışılacaktır. Önerilen aydınlatma stratejisi, Kapadokya'nın karakteristik kayaç yapısı ile yapay ışık kaynakları arasındaki fotometrik etkileşimi yönetmek üzere belirli teknik eşikler üzerine kurgulanmıştır. Materyalin yüksek yutuculuk kapasitesi ve gözenekli dokusu göz önünde bulundurularak; ışığın yüzeye geliş açısının, doku derinliğini ve gölge-ışık dengesini maksimize edecek şekilde kurgulanması esastır. Spektral düzeyde, tüf taşının bünyesindeki demir oksit bileşenlerinin renk doğruluğunu korumak adına; ışık kaynaklarının renk sıcaklığı değerinin 2700K ile 3000K aralığında sabitlenmesi, Renksel Geriverim İndeksinin (CRI) ise 90 değerinde tutulması teknik bir zorunluluktur. Bu parametreler, taşın özgün kromatik yapısını deforme etmeden ve mekâna anokronik bir soğukluk katmadan, materyalin zamansal karakterini koruyan bir algısal zemin sunmaktadır. Görsel konfor ve mekânın semantik bütünlüğü açısından, armatürlerin fiziksel varlığı mimari detaylara (nişler, zemin kotu farkları veya seki arkaları) entegre edilerek gizli ışık kaynağı prensibi benimsenmelidir. Sonuç olarak, ışığın harici bir tasarım müdahalesinden ziyade, mimari dokunun kendisinden oluşan doğal bir atmosferik bileşen olarak algılanmasını sağlamaktır. Bu strateji, salt bir estetik tercih olmanın ötesinde; uluslararası konservasyon etiği ilkeleriyle uyumlu, teknik standartları tanımlanmış ve sürdürülebilir bir iç mimari aydınlatma protokolü oluşturmayı hedeflemektedir. Sunulan bu modelin, benzer morfolojik niteliklere sahip diğer kültürel miras alanları için de uygulanabilir bir referans rehberi teşkil etmesi öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Tarihsel Kimlik, İç Mimari, Aydınlatma Tasarımı, Renk Teorisi.

ABSTRACT: *Perceptual Conservation in Cultural Heritage: A Technical Framework for Interior Lighting and Chromatic Strategies in the Context of Cappadocia. In the process of*

transmitting cultural heritage sites to future generations through a sustainable conservation philosophy, interior interventions must extend beyond ensuring structural integrity; they must simultaneously preserve the spatial atmosphere and historical identity. Within the discipline of architectural heritage conservation, the concept of perceptual conservation which sustains the spirit and historical character of a space beyond mere physical/material preservation holds critical importance. This is particularly evident in the context of Cappadocia, where geological formations establish a symbiotic relationship with cultural layers, offering a unique morphological language; here, conservation practices should not be confined to structural stabilization. In this regard, light and color the two fundamental ontological components of interior design function as potent phenomenological parameters that directly shape the user's experience of temporal depth and tectonic value. The spectral quality of light and the interaction of the color palette with the material must be addressed as primary determinants that configure the volumetric perception, textural legibility, and the illusion of historical continuity in Cappadocia's rock-cut spaces.

This study aims to analyze the ontological and semantic relationship established between lighting strategies, chromatic selection criteria, and the authentic identity of the space through technical parameters. The porous morphology of Cappadocia's characteristic tuff stone, its albedo (reflectance) values, and the warm spectral character determined by its iron oxide content exist in a direct and non-linear interaction with the spectral power distribution of artificial light sources. Consequently, the manipulative impact of technical data such as Color Rendering Index (CRI) and Correlated Color Temperature on the textural legibility and historical stratification of tuff stone plays a decisive role in perceiving the temporal continuity of the space. Technical inconsistencies often neglected in lighting design specifically inappropriately selected color temperatures and inadequate color rendering indices significantly erode the visual quality of the historical fabric. Such technical errors homogenize the rich texture of natural stone, leading to the artificialization of surfaces and, subsequently, the degradation of the perceived historical identity. Within this framework, a comparative analysis is presented through selected cases. These analyses, supported by technical data, focus on two main axes of light physics: First, the effect of the angle of incidence and photometric distribution on textural plasticity; namely, the three-dimensional emphasis of surface relief through shadow depths. Second, the physical reflections of the spectral properties of lighting

fixtures on the local pigments of the stone. In this context, scenarios that optimize the natural chromatic values of the material are discussed alongside applications that decontextualize and atificialize the texture. The proposed lighting strategy is constructed upon specific technical thresholds designed to manage the photometric interaction between Cappadocia's characteristic rock structure and artificial light sources. Given the high absorption capacity and porous texture of the material, it is essential to configure the angle of incidence to maximize textural depth and the light-shadow balance. At the spectral level, to preserve the color fidelity of the iron oxide components within the tuff stone, it is a technical necessity to stabilize the CCT between 2700K and 3000K and maintain a CRI of at least 90. These parameters provide a perceptual ground that preserves the temporal patina of the material without deforming its authentic chromatic structure or introducing an anachronistic coolness to the space.

Regarding visual comfort and semantic integrity, the physical presence of fixtures should be minimized by integrating them into architectural details (niches, floor level changes, or stone benches) through the invisible light source principle. Ultimately, the goal is to ensure that light is perceived not as an external design intervention, but as a natural atmospheric component emanating from the architectural fabric itself. Beyond a mere aesthetic preference, this strategy aims to establish a sustainable interior lighting protocol with defined technical standards, aligned with international principles of conservation ethics. It is envisioned that the presented model will serve as a reference guide applicable to other cultural heritage sites with similar morphological characteristics.

Keywords: *Cultural Heritage, Historical Identity, Interior Architecture, Lighting Design, Color Theory.*

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Görsel Belgelenmesi: Kapadokya Tandır Kültürü Örneği

Visual Documentation of Intangible Cultural Heritage: The Case of Cappadocia Tandoor Culture

Bilgehan KARAMAN[1]

[1]*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye, 25030300006@nevsehir.edu.tr, 0009-0000-0303-8336*

ÖZ: Küresel kültürel miras koruma yaklaşımları yalnızca anıtsal yapılarla sınırlandırılmamaktadır. Toplulukların gündelik yaşam pratiklerini ifade eden Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) olgusu da kültürel mirasın ayrılmaz ve yaşayan bir parçası olarak kabul edilmektedir. UNESCO tarafından tanımlanan SOKÜM; bir toplumun kimliğini yansıtan sözlü gelenekler, toplumsal uygulamalar ve el sanatları gibi yaşayan değerleri kapsar. Bu mirasın sürdürülebilirliği, mirasın icra edildiği ritüeller ve bu ritüellere ev sahipliği yapan kültürel mekânlar arasındaki kopmaz bağa dayanmaktadır. Kültürel mekânlar, yalnızca fiziksel yapılar olmanın ötesinde, toplumsal belleğin ve yaşam pratiklerinin sürekli olarak yeniden üretildiği dinamik alanlar olarak işlev görmektedir. Bu doğrultuda tandır, Türk mutfak kültüründe basit bir pişirme aracı olmanın ötesinde; yaşayan bir gelenek olarak SOKÜM'ün toplumsal uygulamalar ve ritüeller alanında merkezi bir yer tutar. Tandır kültürü; yaşam kültürünün, toplumsal hafızanın ve imece pratikleriyle köklü kadın dayanışmasının en önemli simgelerinden biridir. Kadınların ortak emeğiyle hayat bulan bu üretim pratikleri, sadece günlük beslenme ihtiyacını karşılamakla kalmaz; aynı zamanda bayram, düğün, doğum ve cenaze gibi geçiş dönemi ritüellerinde toplumsal bağları güçlendiren birleştirici bir rol üstlenir. Sosyal yaşamdaki bu yoğun etkileşim, geleneksel mimaride evin kalbi olan tandırı fiziksel bir yapı olmanın ötesine taşıyarak canlı bir sosyalleşme mekânına dönüştürür. Sosyalleşme ile beraber kuşaklararası bilgi aktarımının da sağlandığı bu mekânsal yapı; yerel inanç ve sözlü kültür ürünlerinin nesilden nesile devredildiği yaşayan bir bellek odağı haline gelmiştir. Bu yönüyle tandır, kültürel kimliğin ve aidiyet duygusunun sürdürülebilirliğinde temel bir taşıyıcıdır. Söz konusu kültürel ve mekânsal yapı, var olduğu coğrafyanın fiziksel dokusuyla

da bütünleşmektedir. Özellikle Kapadokya bölgesi, jeolojik dokusu, kaya oyma mekânları ve yerleşim sürekliliği ile tandır kültürünün mekânla bütünleşmiş özgün örneklerini barındırmaktadır. Bununla birlikte değişen konut mimarisi, kırsal yaşam pratiklerindeki dönüşüm ve turizm merkezli mekânsal yeniden yapılanma süreçleri, tandırın işlevsel ve ritüel bağlamından koparak yalnızca dekoratif bir nesneye indirgenmesi riskini doğurmaktadır. Bu durum ise hem kültürel belleğin zayıflamasına hem de destinasyonun otantik kimliğinin aşınmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan, modern turizm talebinin deneyim odaklı yönelimi, yerel yaşam pratiklerinin turizm ürününe dönüştürülmesini teşvik etmektedir. Ancak SOKÜM unsurlarının turistikleştirilmesi sürecinde karşılaşılan en temel sorun, ticarileşme baskısı sonucu ritüel bağlamından kopması ve otantikliğinin kaybolmasıdır. Mevcut literatürde tandır kültürünün gastronomik ya da folklorik boyutlarına odaklanan çalışmalar bulunmakla birlikte, bu pratiğin görsel belgeleme perspektifiyle ele alındığı araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu boşluk, kültürel mirasın hem korunması hem de turizme kazandırılması açısından önemli bir araştırma alanına işaret etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Kapadokya tandır geleneğinin alternatif ve sürdürülebilir bir turistik deneyim ürününe dönüştürülme potansiyelini, görsel belgeleme yönteminin koruma ve planlama süreçlerindeki rolü üzerinden kavramsal olarak incelemektir. Çalışma, görsel belgeleme yöntemini yalnızca arşivleme faaliyeti olarak değil; bedensel pratikleri, mekânsal ilişkileri ve kültürel anlam katmanlarını bütüncül biçimde kayıt altına alan bilimsel bir doğrulama ve otantiklik kanıtı aracı olarak konumlandırmaktadır. Çalışma bağlamında görsel belgeleme yoluyla elde edilecek verilerin tandır kültürünün sanal müzecilik uygulamaları, dijital hikâye anlatımı platformları ve turistlerin katılımına açık yaşayan tandır atölyeleri gibi deneyim temelli turizm ürünleri için güvenilir ve otantik bir içerik zemini oluşturabileceği değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda araştırma, somut olmayan kültürel mirasın korunması ile sürdürülebilir turizm geliştirme stratejileri arasında görsel belgeleme temelli bir model önererek literatüre kavramsal ve metodolojik bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Görsel Belgeleme, Deneyim Turizmi, Otantiklik, Kapadokya.

ABSTRACT: *Global cultural heritage preservation approaches are no longer restricted solely to monumental structures. The phenomenon of Intangible Cultural Heritage (ICH), which reflects the everyday life practices of communities, is also recognized as an integral and living*

part of cultural heritage. As defined by UNESCO, ICH encompasses living values such as oral traditions, social practices, and craftsmanship that reflect a society's identity. The sustainability of this heritage relies on the inseparable bond between the rituals performed and the cultural spaces hosting them. Cultural spaces function as dynamic areas where social memory and life practices are constantly reproduced, going beyond being merely physical structures. In this context, the tandoor goes beyond being a simple cooking tool in Turkish culinary culture; as a living tradition, it holds a central position within the social practices and rituals of ICH. Tandoor culture stands as one of the most significant symbols of domestic lifestyle, social memory, and deep-rooted women's solidarity through collective labor (imece) practices. These production practices, manifested through the collective labor of women, transcend mere nutritional necessity to function as a unifying mechanism that reinforces social cohesion during rites of passage such as religious holidays, weddings, births, and funerals. This intense social interaction elevates the tandoor—the focal hearth of traditional domestic architecture—from a physical construct into a vibrant space of socialization. Consequently, this spatial framework, which facilitates intergenerational knowledge transfer alongside socialization, has evolved into a living mnemonic locus where local beliefs and oral traditions are perpetuated across generations. In this regard, the tandoor serves as a fundamental vehicle for the sustainability of cultural identity and the sense of belonging. This cultural and spatial construct seamlessly integrates with the physical fabric of its geography. Particularly, the Cappadocia region, with its geological texture, rock-carved spaces, and settlement continuity, harbors authentic examples of tandoor culture integrated with the space. However, changing housing architecture, the transformation in rural life practices, and tourism-centered spatial restructuring processes pose the risk of reducing the tandoor to merely a decorative object, detaching it from its functional and ritual context. This situation ultimately leads to both the weakening of cultural memory and the erosion of the destination's authentic identity. On the other hand, the experience-oriented inclination of modern tourism demand encourages the transformation of local life practices into tourism products. Yet, the most fundamental problem encountered in the touristification process of ICH elements is their detachment from the ritual context and the loss of authenticity due to commercialization pressures. Although there are studies in the current literature focusing on the gastronomic or folkloric dimensions of tandoor culture, research addressing this practice from a visual documentation perspective appears to

be limited. This gap indicates an important research area in terms of both preserving cultural heritage and integrating it into tourism. Accordingly, the aim of this study is to conceptually examine the potential of the Cappadocia tandoor tradition to be transformed into an alternative and sustainable tourism experience product, through the role of the visual documentation method in conservation and planning processes. The study positions the visual documentation method not merely as an archiving activity, but as a scientific tool of verification and proof of authenticity that holistically records bodily practices, spatial relations, and layers of cultural meaning. Within the context of the study, it is evaluated that the data to be obtained through visual documentation can create a reliable and authentic content ground for experience-based tourism products such as virtual museology applications of tandoor culture, digital storytelling platforms, and living tandoor workshops open to tourist participation. Consequently, the research offers a conceptual and methodological contribution to the literature by proposing a visual documentation-based model linking the preservation of intangible cultural heritage and sustainable tourism development strategies.

Keywords: *Intangible Cultural Heritage, Visual Documentation, Experience Tourism, Authenticity, Cappadocia.*

Kapadokya Bölgesinde Alternatif Bir Arkeolojik Yerleşim Modeli: Sobesos Antik Kenti ve Bölge Turizmi için Potansiyel Önemi

An Alternative Archaeological Settlement Model in Cappadocia: The Ancient City of Sobesos and Its Potential Significance for Regional Tourism

Bilsen Şerife ÖZDEMİR[1]

[1] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir, Türkiye, bilsenozdemir@nevsehir.edu.tr*, 0000-0002-5639-2088

ÖZ: Antik Çağ'da Anadolu'nun tam merkezinde bulunan Kapadokya Bölgesi kuzeyde Pontos (Karadeniz) Dağları, güneyde Toroslar, batıda Tuz Gölü ve doğuda Fırat Nehri'ne kadar uzanan geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu geniş coğrafya içerisinde özellikle Nevşehir ili ile çevresi volkanik patlamaların oluşturduğu tüf kayaçları ile ayrıcalıklı gözükmekte ve bölgenin ünik siluetinin ana merkezine oturmaktadır. Gerek jeolojik gerek ise bu jeolojik formasyona temas ederek biçimlendiren insanın kültür yaratımı, Kapadokya'nın Anadolu'daki tüm merkezlerden farklı bir bölge olmasına kaynaklık etmekte ve insan ile doğanın muhteşem işbirliğinin izdüşümünü bugüne miras bırakmaktadır. Bugün Kapadokya Bölgesi arkeolojisi/tarihi söz konusu edildiğinde bu kronolojik zaman dilimleri içerisinden özellikle Bizans Dönemi, izlenebilen kültür katmanlarının fazlalığıyla ön plana çıkmaktadır. Yer üstü ya da altında kayaya oyulmuş dinsel ve sivil mimari örnekleri ile bunların içlerini süsleyen duvar resimleri burada başat rol oynamakta ve Bizans Döneminde bölgenin taşıdığı dinsel misyonu güçlü bir biçimde görünür kılmaktadır. Üstelik hemen her yerde izlenen bu görünürlük bölgenin volkanik dokusuyla birleştiğinde, haklı olarak ziyaretçilerine bu yerleşim biçiminin bölge karakteristiği olduğunu, dahası kaya mimari tasarımları dışında başka bir yerleşim prototipinin Kapadokya Bölgesi'nde bulunmadığını düşündürtmektedir. Oysa bilinmektedir ki bölge, özellikle Hellenistik Dönem öncesinde var olan ya da doğrudan Hellenistik Dönemde krallığın kurduğu Mazaka, Ariaratheia, Tyana, Arkelais, Komana gibi şehir tasarımlarına sahiptir. Ayrıca bölgede Hellenistik Dönem ve sonrasında devam eden bu şehirleşme biçimi geç Roma Dönemiyle birlikte yeni bir ivme kazanmıştır. Yukarıda vurgulanan kaya mimarisinin yoğunlukla kullanıldığı bu süreçte bir yandan da kendine özgü tasarımlarıyla farklı ölçeklerde yeni şehirler kurulmuştur. Bu yazının ana odağını oluşturan Sobesos antik kenti de bu yerleşimlerin

temsillerinden birini oluşturmaktadır. Sobesos antik kenti, Nevşehir'in Ürgüp ilçesi, Şahinefendi köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. 2002 yılında kaçak kazılar sonucu fark edilen ve kurtarma kazılarıyla gün ışığına çıkarılan Sobesos, Kapadokya arkeolojisi için alışılmışın dışında bir "kırsal yerleşim/kent" modeli sunmaktadır. Yerleşimde saptanan MS 4. yüzyıla tarihlenen mozaikli Villa I yapısı, Anadolu hamam geleneğinin tipik bir örneğini yansıtan hamam kompleksi, dinsel mimari örnekleri ve cadde-sokak sistemleri, bölgenin Geç Antik Çağ'daki sosyo-ekonomik ve idari yapısına dair önemli veriler sunmaktadır. Özellikle Villa I ve hamam yapısındaki zengin geometrik motifli mozaik döşemler, Kapadokya genelinde benzerine az rastlanan bir estetik ve teknik nitelik taşımaktadır. Mevcut turizm hareketliliğinin belirli yer altı ve üstü kaya yerleşim alanları arasına sıkışmış yapısı göz önüne alındığında; Sobesos'un sunduğu şehir prototipi ve dikkat çeken kalıntıları ziyaretçiler için "başka bir Kapadokya tahayyülü" oluşturma potansiyeline sahiptir. Buradan hareketle bu bildiri ile, Sobesos'un sahip olduğu bu özgün arkeolojik dokunun bölge içerisindeki farklılığı ve bu farklılığın, Damsa Vadisi'ndeki diğer önemli kültür duraklarıyla (Mustafapaşa, Keşlik Manastırı, Taşkınpaşa Beylikler Dönemi eserleri vb.) entegrasyonuna dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Arkeoturizm. Sobesos Antik Kenti, Kapadokya.

ABSTRACT: *Situated at the heart of Central Anatolia, the Cappadocia region spans a vast geography defined by the unique volcanic tuff formations of Nevşehir and its surroundings. This geological landscape, shaped by centuries of human interaction, has fostered a cultural legacy distinct from any other in Anatolia. In contemporary discourse on Cappadocian archaeology, the Byzantine Period predominantly stands out due to the abundance of rock-cut religious and civil architecture. This pervasive visibility often leads to the singular perception that rock-cut designs constitute the region's only historical settlement prototype. However, historical records and archaeological data indicate that Cappadocia also hosted significant urban centers such as Mazaka, Tyana, and Komana, which followed classical urban layouts established during the Hellenistic and Late Roman periods. The ancient city of Sobesos, located in the village of Şahinefendi (Ürgüp), represents an atypical "rural-urban" model that challenges this conventional narrative. Discovered in 2002, Sobesos features a 4th-century mosaic-paved villa (Villa I), a sophisticated bath complex reflecting the Anatolian thermal tradition, and an organized system of streets and religious structures. These findings provide*

critical insights into the socio-economic and administrative fabric of Late Antiquity in Cappadocia. The intricate geometric and botanical mosaic floors found in the villa and bathhouse exhibit an aesthetic and technical sophistication rarely encountered elsewhere in the region. Given that current tourism is largely concentrated within a few rock-cut sites, Sobesos offers a strategic opportunity to present "an alternative vision of Cappadocia." This paper evaluates the unique archaeological fabric of Sobesos and discusses its integration with other cultural landmarks in the Damsa Valley—such as Mustafapaşa, Keşlik Monastery, and the Taşkınpaşa Beylik-era monuments—to foster a more diversified and sustainable model for regional archaeological tourism.

Keywords: *Cultural Heritage, Archaeological Tourism, Sobesos, Cappadocia.*

Kapadokya'da Gastronomik Mirasın Görünmezliği

The Invisibility of Gastronomic Heritage in Cappadocia

Buse BOZKUŞ[1*], Şule ARDIÇ YETİŞ[2]

[1] *Öğr. Gör., İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü, İstanbul, Türkiye, buse.bozkus@yeniyuzyil.edu.tr, 0000-0003-4792-4174*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, ardicsule@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-8792-9079*

ÖZ: Jeolojik yapısı, kaya yerleşimleri ve tarihsel birikimiyle öne çıkan Kapadokya, aynı zamanda geleneksel Türk mutfağını yansıtan güçlü bir gastronomik mirasa sahiptir. Çömlek ve güveç geleneği ile bölgeye özgü yemek uygulamaları ve bağcılık kültürü gibi unsurlar üzerinden şekillenen bölge mutfağı, bu mirasın gündelik yaşam içerisindeki somut karşılığını oluşturmaktadır. Bu yönüyle gastronomi, destinasyon kimliğinin oluşumunda yalnızca bir tüketim unsuru değil, aynı zamanda kültürel belleğin ve toplumsal pratiklerin önemli bir temsil alanı olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, turizm tanıtım metinlerinde kültürel mirasın tüm bileşenlerinin eşit biçimde temsil edilmediği; bazı unsurların merkezileştirilirken bazılarının geri planda bırakıldığı görülmektedir. Bu durum, destinasyon kimliğinin söylemsel düzeyde seçici biçimde oluşturulduğunu düşündürmektedir. Kültürel mirasın temsilinde ortaya çıkan bu hiyerarşik yapı, hangi unsurların ön plana çıkarılırken hangilerinin geri planda bırakıldığı sorusunu da gündeme getirmektedir. Bu çerçevede çalışma, Kapadokya'ya ilişkin turizm tanıtım metinlerinde gastronomik mirasın ne ölçüde görünür kılındığını Fairclough'un eleştirel söylem analizi yaklaşımı doğrultusunda incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın veri seti, üç farklı söylem alanını temsil edecek biçimde oluşturulmuştur. Bu kapsamda kamusal söylemi temsil eden resmî bir tanıtım metni, Türkiye merkezli ve hem ulusal hem uluslararası pazara hitap eden bir tur operatörünün destinasyon açıklaması ile küresel ölçekte faaliyet gösteren çevrimiçi bir turizm platformunun Kapadokya tanıtım metni incelemeye dahil edilmiştir. Bu yapı, destinasyonun kamusal, ticari ve küresel aktörler tarafından nasıl temsil edildiğinin karşılaştırmalı biçimde analiz edilmesini mümkün kılmaktadır. Metinler kavram yoğunluğu, sıfat kullanımı, tematik önceliklendirme, merkezileştirme stratejileri ve deneyim anlatısının kurgulanma biçimi açısından incelenmiştir. Analiz, Fairclough'un üç boyutlu modeli doğrultusunda metinsel özellikler ve söylemsel pratikler üzerine odaklanmış, sosyal pratik

boyutu ise yorumlayıcı düzeyde ele alınmıştır. Doğal miras, tarihsel miras, deneyim anlatısı ve gastronomik unsurların metin içerisindeki konumları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş; hangi temaların söylemsel olarak merkezileştirildiği ve hangilerinin dışarıda bırakıldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre kamusal tanıtım metninde Kapadokya "doğa ve tarihin bütünleştiği yer" olarak tanımlanmakta; peribacaları, kaya kiliseleri, yerleşimler ve medeniyetler ön plana çıkarılmaktadır. Mimari özellikler, taş işçiliği ve tarihsel miras vurgusu söylemin merkezini oluşturmaktadır. Bu temsil biçiminde Kapadokya, estetik ve arkeolojik değerleri öne çıkarılan bir kültürel miras alanı olarak kurgulanmakta; yaşayan kültürel pratiklere ve gündelik yaşam unsurlarına ilişkin bir vurguya yer verilmemektedir. Gastronomik üretim, bağcılık geleneği ya da yerel mutfak kültürü bu söylem çerçevesinin dışında kalmaktadır. Ticari tur operatörünün metninde Kapadokya "dünyanın en etkileyici manzaralarından biri" olarak tanımlanmaktadır ve yoğun sıfat kullanımı aracılığıyla görsel estetik merkezileştirilmektedir. Tarihsel referanslar medeniyetlerin yükselişi ve çöküşü üzerinden anlatılmakta, bölge benzersiz bir destinasyon olarak konumlandırılmaktadır. Bu söylemde de gastronomik unsurlara yer verilmemekte; görsel çekicilik ve tarihsel derinlik tanıtım stratejisinin temel eksenini oluşturmaktadır. Küresel ölçekte faaliyet gösteren çevrimiçi platformun tanıtım metninde ise Kapadokya deneyim ve mobilite odaklı bir söylemle sunulmaktadır. Balon turları, yürüyüş rotaları ve grup gezileri üzerinden planlanabilir ve satın alınabilir bir deneyim alanı inşa edilmekte; destinasyon keşfedilecek bir açık hava sahnesi olarak temsil edilmektedir. Söylemde ulaşım ve organizasyonel bilgiler ile aktivite seçenekleri belirgin bir yer tutmakta, ancak gastronomik mirasa ilişkin herhangi bir gönderme bulunmamaktadır. Sonuç olarak, çalışma Kapadokya örneğinde gastronomik mirasın turizm tanıtım söyleminde temsil edilmediğini ve doğal peyzajın baskın bir temsil alanı olarak merkezileştirildiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bölgenin gündelik yaşamla iç içe geçmiş gastronomik pratikleri, kültürel kimliğin yaşayan ve süreklilik taşıyan unsurları arasında yer almasına rağmen tanıtım söyleminde görünür kılınmamaktadır. Bu bulgu, destinasyon markalaşma sürecinde kültürel ögelerin hiyerarşik biçimde önceliklendirildiğini ve gastronominin potansiyel bir kimlik bileşeni olmasına rağmen söylemsel düzeyde yeterince değerlendirilmediğini göstermektedir. Mevcut analiz sınırlı bir veri setine dayanmakla birlikte, gastronomik temsilin farklı aktörler ve destinasyonlar bağlamında daha geniş örneklemlerle incelenmesine yönelik bir araştırma alanına işaret etmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir

turizm perspektifi açısından gastronomik unsurların tanıtım söylemindeki konumunun yeniden değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gastronomik miras, Turizm tanıtım söylemi, Eleştirel söylem analizi, Kapadokya

ABSTRACT: *Cappadocia, distinguished by its geological formations, rock-hewn settlements, and rich historical accumulation, also possesses a strong gastronomic heritage reflecting traditional Turkish cuisine. Shaped by elements such as the pottery and clay-pot (güveç) tradition, region-specific culinary practices, and viticulture culture, the regional cuisine constitutes the tangible manifestation of this heritage within everyday life. In this respect, gastronomy is regarded not merely as a component of consumption in the construction of destination identity, but also as a significant sphere representing cultural memory and social practices. However, tourism promotional texts do not represent all components of cultural heritage equally; while certain elements are centralized, others remain in the background. This situation suggests that destination identity is discursively constructed in a selective manner. The hierarchical structure emerging in the representation of cultural heritage raises the question of which elements are foregrounded and which are marginalized. Within this framework, the study aims to examine the extent to which gastronomic heritage is rendered visible in tourism promotional texts concerning Cappadocia, in line with Fairclough's Critical Discourse Analysis approach. The dataset of the study was constructed to represent three different discursive domains. Accordingly, an official promotional text representing public discourse, a destination description by a Turkey-based tour operator addressing both national and international markets, and a promotional text on Cappadocia published by a globally operating online tourism platform were included in the analysis. This structure enables a comparative examination of how the destination is represented by public, commercial, and global actors. The texts were analyzed in terms of conceptual density, adjective usage, thematic prioritization, centralization strategies, and the construction of experiential narratives. In accordance with Fairclough's three-dimensional model, the analysis focused on textual features and discursive practices, while the dimension of social practice was addressed at an interpretative level. The positions of natural heritage, historical heritage, experiential narratives, and gastronomic elements within the texts were comparatively evaluated to*

determine which themes were discursively centralized and which were excluded. The findings indicate that in the official promotional text, Cappadocia is defined as "a place where nature and history intertwine," foregrounding fairy chimneys, rock-cut churches, settlements, and civilizations. Architectural features, stone craftsmanship, and historical heritage constitute the core of the discourse. Within this representation, Cappadocia is constructed as a cultural heritage site emphasizing aesthetic and archaeological values, with no reference to living cultural practices or elements of everyday life. Gastronomic production, viticulture traditions, and local culinary culture remain outside this discursive framework. In the commercial tour operator's text, Cappadocia is described as "one of the most impressive landscapes in the world," and visual aesthetics are centralized through intensive adjective use. Historical references are narrated through the rise and fall of civilizations, positioning the region as a unique destination. Gastronomic elements are again absent from this discourse, while visual attractiveness and historical depth form the main axes of the promotional strategy. In the promotional text of the globally operating online platform, Cappadocia is presented through a discourse centered on experience and mobility. A planable and purchasable experience space is constructed through hot air balloon tours, hiking routes, and group excursions, representing the destination as an open-air stage to be explored. Transportation and organizational information, along with activity options, occupy a prominent place in the discourse; however, there is no reference to gastronomic heritage. In conclusion, the study reveals that gastronomic heritage is represented to a limited extent in tourism promotional discourse in the case of Cappadocia, while the natural landscape is centralized as the dominant representational field. Nevertheless, although the region's gastronomic practices—embedded in everyday life—constitute living and continuous elements of its cultural identity, they are not rendered visible within promotional discourse. This finding demonstrates that cultural elements are hierarchically prioritized in the destination branding process and that, although gastronomy has the potential to function as an identity component, it is not sufficiently utilized at the discursive level. Although the present analysis is based on a limited dataset, it points to a field of research that calls for broader samples examining gastronomic representation across different actors and destinations. From a sustainable tourism perspective, reconsidering the position of gastronomic elements within promotional discourse remains essential.

Keywords: Gastronomic heritage, Tourism promotion discourse, Critical discourse analysis, Cappadocia

Türkiye UNESCO Alanlarının Dijital Temsil Analizi

Digital Representation Analysis of UNESCO Sites in Turkiye

Büşra SAATCİ İZCİ[1], Büşra BULUT[2], Merve BULUT YÜCELEN[3]

[1] Doktora Öğrencisi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, isansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarık Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye, busrasaatci@eskisehir.edu.tr, 0000-0003-2478-5597

[2] Öğr. Gör., Ostim Teknik Üniversitesi, Üretimde Kalite Kontrol Programı, Ankara, Türkiye, busra.bulut@ostimteknik.edu.tr, 0000-0001-5364-8976

[3] Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Nevşehir, Türkiye, mervebulut@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-2824-3111

ÖZ: Türkiye, UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan 21 varlığı ile küresel ölçekte önemli bir kültürel ve doğal miras birikimine sahiptir. Bu miras alanlarının dijital çağda uluslararası görünürlük kazanması yalnızca turizm tanıtımı açısından değil, aynı zamanda dijital miras yönetişimi, sürdürülebilir koruma stratejileri ve kamusal erişilebilirlik bakımından da stratejik önem taşımaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki UNESCO Dünya Miras Alanlarının sanal tur uygulamaları aracılığıyla nasıl temsil edildiğini, UNESCO'nun "Üstün Evrensel Değer" (Outstanding Universal Value–OUV) yaklaşımı temelinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nitel araştırma paradigması içerisinde çoklu durum çalışması (multiple case study) deseninde kurgulanmıştır. Çalışma evrenini, 2025 yılı itibarıyla UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan Türkiye'ye ait 21 miras alanı oluşturmaktadır. "İstanbul'un Tarihi Alanları" ve "Anadolu'nun Orta Çağ Dönemi Ahşap Hipostil Camileri" gibi birden fazla alt bileşene sahip alanlar da dikkate alınarak toplam 37 alt lokasyon belirlenmiştir. Sistematik web tabanlı tarama yöntemi kullanılarak "sanal tur", "3D gezi", "360° panorama", "virtual tour" gibi anahtar kelimeler aracılığıyla yapılan aramalar sonucunda erişilebilir durumda olan 35 sanal tur uygulaması analiz kapsamına alınmıştır. Veri analizi sürecinde, önceden tanımlanmış kuramsal ve analitik boyutlara dayalı bir kodlama şeması geliştirilmiştir. Kodlama kategorileri; (i) içerik niteliği ve tarihsel bilgi derinliği, (ii) UNESCO statüsüne ve OUV vurgusuna yer verme durumu, (iii) çok dillilik ve erişilebilirlik unsurları, (iv) kullanıcı arayüzü ve etkileşim özellikleri (VR desteği, yön oku, harita/kroki, mekânsal detaylar), (v) kurumsal sahiplik ve erişim biçimi olarak yapılandırılmıştır. Kodlama iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak gerçekleştirilmiş, kategori uyumu karşılaştırılarak analiz tutarlılığı sağlanmıştır. Bulgular,

incelenen 37 lokasyonun 23'ünde sanal tur bulunduğunu ve toplam 35 sanal turun aktif olarak erişilebilir olduğunu göstermektedir. Sanal tur uygulamalarının %71'inin özel sektör tarafından geliştirildiği, kamusal kurumların dijital temsilde sınırlı bir rol üstlendiği tespit edilmiştir. Uygulamaların yalnızca yaklaşık dörtte birinde yabancı dil seçeneği bulunmakta; UNESCO Dünya Mirası statüsüne açık ve görünür bir referans ise sanal turların yalnızca %25,7'sinde yer almaktadır. Bu durum, dijital temsillerin büyük ölçüde mekânsal görselleştirme ile sınırlı kaldığını, ancak mirasın evrensel değer bağlamının yeterince aktarılmadığını göstermektedir. Mekânsal algı ve yönlendirme açısından değerlendirildiğinde, sanal turların önemli bir bölümünde kent içi konum haritasına yer verildiği; ancak plan, kroki ve yapısal detay sunumunun sınırlı olduğu görülmektedir. VR desteği bulunan uygulama oranı düşük, yön oku gibi navigasyon araçları ise oldukça sınırlıdır. Ziyaretçi sayılarının yalnızca bazı uygulamalarda görünür olması, dijital etkileşim verilerinin sistematik biçimde izlenmediğine işaret etmektedir. Genel olarak bulgular, Türkiye'deki UNESCO miras alanlarının dijitalleştirilmesinde niceliksel bir ilerleme olduğunu; ancak içerik derinliği, OUV-temelli bağlamsallaştırma, çok dillilik ve kullanıcı deneyimi açısından standartlaşma eksikliği bulunduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, UNESCO miras alanlarının dijital temsilinde OUV merkezli kavramsal bir çerçevenin geliştirilmesi, kurumsal koordinasyonun güçlendirilmesi ve ulusal ölçekte bütünleşik bir dijital miras portalı oluşturulması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu araştırma, dijital miras temsili literatürüne Türkiye örneği üzerinden ampirik veri sunmakta; miras yönetimi politikaları, dijital turizm stratejileri ve sürdürülebilir kültürel miras yönetişimi açısından somut öneriler geliştirmektedir. Dijital çağda mirasın yalnızca görsel olarak değil, evrensel değer bağlamı içerisinde, erişilebilir ve kapsayıcı biçimde temsil edilmesi gerektiğini ortaya koyarak alana metodolojik ve kuramsal katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: UNESCO Dünya Miras Alanları, Dijital miras temsili, Sanal tur uygulamaları, Üstün Evrensel Değer (OUV), Dijital miras yönetişimi, Sürdürülebilir turizm.

ABSTRACT: *Turkey, with its 21 properties inscribed on the UNESCO World Heritage List, possesses a significant accumulation of cultural and natural heritage at the global scale. Ensuring the international visibility of these heritage sites in the digital age is strategically important not only in terms of tourism promotion, but also with regard to digital heritage governance, sustainable conservation strategies, and public accessibility. This study aims to analyze how UNESCO World Heritage Sites in Turkey are represented through virtual tour*

applications, grounded in UNESCO's "Outstanding Universal Value" (OUV) approach. The research is designed within the qualitative research paradigm, employing a multiple case study approach. The study universe consists of the 21 heritage sites in Turkey inscribed on the UNESCO World Heritage List as of 2025. In addition, sites comprising multiple components—such as the "Historic Areas of Istanbul" and the "Medieval Wooden Hypostyle Mosques of Anatolia"—were taken into consideration, resulting in the identification of 37 sub-locations in total. Through a systematic web-based search using keywords such as "virtual tour," "3D tour," "360° panorama," and "virtual tour," 35 accessible virtual tour applications were identified and included in the analysis. In the data analysis process, a coding scheme was developed based on predefined theoretical and analytical dimensions. The coding categories were structured as follows: (i) content quality and depth of historical information, (ii) reference to UNESCO status and emphasis on OUV, (iii) multilingualism and accessibility features, (iv) user interface and interaction characteristics (VR support, directional arrows, maps/floor plans, spatial details), and (v) institutional ownership and mode of access. The coding was conducted independently by two researchers, and intercoder agreement was assessed to ensure analytical consistency. The findings indicate that virtual tours were available for 23 of the 37 locations, with a total of 35 active virtual tour applications accessible at the time of analysis. It was determined that 71% of the virtual tour applications were developed by private sector entities, while public institutions played a limited role in digital representation. Only approximately one quarter of the applications offered foreign language options, and explicit and visible reference to UNESCO World Heritage status appeared in only 25.7% of the virtual tours. These results suggest that digital representations largely remain confined to spatial visualization, while the universal value context of the heritage sites is insufficiently conveyed. In terms of spatial perception and orientation, a considerable portion of the virtual tours included maps indicating the site's urban location; however, the provision of floor plans, sketches, and architectural details was limited. The proportion of applications offering VR support was low, and navigational tools such as directional arrows were rarely integrated. Moreover, visitor statistics were visible in only a small number of applications, indicating that digital engagement data are not systematically monitored. Overall, the findings reveal quantitative progress in the digitization of UNESCO World Heritage Sites in Turkey; however, they also demonstrate a lack of standardization in terms of content depth, OUV-based

contextualization, multilingual support, and user experience. The study highlights the need for the development of an OUV-centered conceptual framework for digital representation, the strengthening of institutional coordination, and the establishment of an integrated national digital heritage portal. By providing empirical evidence from the case of Turkey, this research contributes to the literature on digital heritage representation and offers concrete recommendations for heritage management policies, digital tourism strategies, and sustainable cultural heritage governance. It underscores that, in the digital era, heritage should be represented not merely as a visual experience, but within its universal value framework, in an accessible and inclusive manner, thereby making methodological and theoretical contributions to the field.

Keywords: *UNESCO World Heritage Sites, Digital heritage representation, Virtual tour applications, Outstanding Universal Value (OUV), Digital heritage governance, Sustainable tourism.*

Kültürel Turlar Kapsamında Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurları Üzerine Bir Araştırma: Kapadokya Örneği

A study on İntangible Cultural Heritage Elements within the Scope of Cultural Tours: The Case of Cappadocia

Büşra YAMANGİL[1,*], Berfin KESKİN[2]

[1] *Arş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü Nevşehir, Türkiye, busrayamangil@nevsehir.edu.tr, 0000- 0003- 0111- 4854*

[2] *Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Araştırmaları Enstitüsü Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye, berfinkeskin@outlook.com.tr, 0000-0003-0144-938X*

ÖZ: Kültür, insanoğluna ait maddi ve manevi unsurlarından oluşmaktadır. Kültür bireylerin, hayatı boyunca öğrendiği bilgi, beceri ve alışkanlıklardan ortaya çıkarak, toplumların kendilerine özgü geleneklerini oluşturmaktadır. Gelenek ise bireylerde topluma karşı bağlılık ve aidiyet duygusunu güçlendiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kültürün bir parçası olan geleneğin toplum için yeri oldukça önemlidir. Kuşaktan kuşağa aktarılan ve kültürel mirasın bir parçası da geleneksel el sanatlarıdır. Geleneksel el sanatları, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile geliştirilen, doğal çevresel koşullara göre değişiklikler gösteren ve de geliştiği toplumun duygusal, sanatsal ve kültürel değerlerini taşıyan sanat ve zanaat ürünlerinden oluşmaktadır. Bu noktada geleneksel el sanatları toplumun bizzat içinde oluşmuş, bölgesel özellikler taşıyan ve yerel halk tarafından fayda sağlamak amacı ile üretilen ve böylelikle satın alınıp satılabilen kültürel kimlik taşıyan ürünlerden oluşmaktadır. Turistlerin bir destinasyonu tercih etme amaçları ilgi alanlarına ve beklentilerine göre değişebilmektedir. Bu noktada somut olmayan kültürel miras unsurları bir destinasyonu çekici hale getirebilmektedir. Somut olmayan kültürel miras, toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelmektedir. Kuşaktan kuşağa aktarılan somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle olan etkileşimlerine bağlı olarak sürekli gelişmekte ve yeniden yaratılmaktadır. Böylelikle somut olmayan kültürel miras unsurları

aidiyet ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe duyulan saygı artmış olur. Ülkemizde genelde turizm denildiğinde akla ilk gelen somut kültürel mirasa ait turistik ürünler olmaktadır. Bu somut kültürel mirasa ait unsurlar Anadolu'da yaşamış bütün medeniyetlerden bizlere miras kalan ören yerleri, saraylar, antik kentler ve hanlar gibi günümüzde müze olarak karşımıza çıkan birçok unsurdan oluşmaktadır. Bu durum somut olmayan kültürel miras unsurları açısından incelendiğinde ise el işçiliği, halk oyunları, sema gösterileri gibi geçmişten bize miras kalan birçok kültürel unsurdan meydana gelmektedir. Bu somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca bir destinasyonda somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının gelişmesinde, o destinasyondaki din, dil, gelenek, görenek, adetler ve ananeler gibi unsurlar etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra ülkemiz birçok medeniyete ev sahipliği yaptığından dolayı genelde turistik bölgelerde benzer veya farklı el sanatları gelişmiştir. Bu el sanatlarına halı ve kilim dokumacılığı, çanak çömlek geleneği, ebru sanatı, çini sanatı, hüsn-i hat, taş işçiliği örnek gösterilebilmektedir. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı Kapadokya Bölgesinde kültürel tur faaliyeti düzenleyen seyahat acentelerinin tur programlarında somut olmayan kültürel miras unsurlarına ne ölçüde yer verdiklerini ortaya koyarak, somut olmayan kültürel miras unsurları bağlamında nasıl temsil edildiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Literatürde Kapadokya genellikle somut kültürel ve doğal miras unsurları üzerinden ele alınırken, somut olmayan kültürel mirasın turistik ürün içerisindeki yeri sınırlı biçimde incelenmiştir. Bu yönüyle çalışma, kültürel turizm ve somut olmayan kültürel miras literatürüne bölgesel ölçekte özgün bir katkı sunmaktadır. Bu amaca ulaşabilmek için Kapadokya Bölgesinde hizmet veren A grubu seyahat acentelerinin turistlere sunmuş oldukları kırmızı, yeşil ve mavi tur programı içerikleri çevrimiçi ortamda toplanarak Microsoft Word dokümanına aktarılmıştır. Bu içerikler araştırmacılar tarafından analize tabi tutulmuş ve kırmızı, yeşil ve mavi tur programlarında farklı ve ortak olan somut olmayan kültürel miras unsurlarının tespiti yapılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında kırmızı tur programında çömlek atölyesi ziyareti, halı- kilim atölyesi ziyareti, yeşil tur programında bölgeye özgü onxy taş atölyesi ziyareti, mavi tur programında ise soğanlı bebek atölyesi ziyareti yapıldığı görülmektedir. Bununla beraber tur programlarının içerisinde turistlerin isteği doğrultusunda bölgede yer alan ebru yapım atölyeleri, Mevlevi sema törenleri, Alevi Bektaşi ritüeli gibi somut olmayan kültürel miras unsurlarının tur programları aracılığıyla turistler tarafından ziyaret edildiği görülmektedir. Bu araştırma kapsamında Kapadokya Bölgesi'nde

faaliyet gösteren A grubu seyahat acentelerinin kırmızı, yeşil ve mavi tur programları incelendiğinde, somut olmayan kültürel miras unsurlarının tur içeriklerine belirli ölçüde dâhil edildiği görülmektedir. Ancak bu durumun tur programlarının ana temasını oluşturmaktan ziyade daha çok turları destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir. Kırmızı tur programlarında genellikle geleneksel el sanatları kapsamında çömlek atölyesi ve halı- kilim atölyesi ziyaretlerinin öne çıktığı; yeşil tur programlarında bölgeye özgü onxy taş atölyelerinin yer aldığı; mavi tur programlarında ise soğanlı bebeklerinin ziyaret edildiği belirlenmiştir. Bu durum, tur güzergâhlarının coğrafi farklılıklarına paralel olarak SOKÜM unsularında çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, ebru yapım atölyeleri, Mevlevi sema törenleri ve Alevi-Bektaşi ritüelleri gibi unsurların standart tur programlarının zorunlu bir bileşeni olmaktan ziyade, turist talebine bağlı olarak programa eklenen faaliyetler şeklinde sunulduğu görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Kapadokya'daki tur programlarında somut olmayan kültürel miras unsurlarının çoğunlukla el sanatları atölyeleri üzerinden yürütüldüğü, coğrafi güzergâha göre çeşitlendiği, tur programlarının destekleyicileri şekilde olduğu ve bazı durumlarda turist talebine göre şekillendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Kapadokya, Geleneksel El Sanatları, Kültürel Tur.

ABSTRACT: *Culture consists of the material and spiritual elements belonging to humankind. Culture emerges from the knowledge, skills, and habits that individuals learn throughout their lives, forming the unique traditions of societies. Tradition, in turn, is a phenomenon that strengthens the sense of belonging and commitment to society in individuals. In this context, tradition, as a part of culture, holds a very important place for society. Traditional handicrafts, passed down from generation to generation and a part of cultural heritage, consist of art and craft products developed to meet the needs of individuals, varying according to natural environmental conditions, and carrying the emotional, artistic, and cultural values of the society in which they developed. At this point, traditional handicrafts consist of products that have formed within the society itself, have regional characteristics, are produced by the local people for their own benefit, and thus carry a cultural identity that can be bought and sold. Tourists' reasons for choosing a destination can vary according to their interests and expectations. While tourists previously preferred mass tours, today this has given way to alternative tour options alongside mass tours. In this regard, intangible cultural heritage*

elements can make a destination more attractive. Intangible cultural heritage refers to practices, representations, expressions, knowledge, skills, and related tools, equipment, and cultural spaces that communities, groups, and in some cases individuals, define as part of their cultural heritage. Passed down from generation to generation, intangible cultural heritage is constantly evolving and recreated depending on the interactions of communities and groups with their environment, nature, and history. Thus, elements of intangible cultural heritage provide a sense of belonging and continuity; thereby increasing respect for cultural diversity. In our country, when tourism is mentioned, the first thing that comes to mind is tourist products related to tangible cultural heritage. These tangible cultural heritage elements consist of many things that are now museums, such as archaeological sites, palaces, ancient cities, and caravanserais inherited from all the civilizations that lived in Anatolia. When examined from the perspective of intangible cultural heritage elements, this situation consists of many cultural elements inherited from the past, such as handicrafts, folk dances, and whirling dervish performances. It is observed that these intangible cultural heritage elements are used as tourist products. Furthermore, factors such as religion, language, customs, traditions, and practices in a destination influence the development of tangible and intangible cultural heritage elements. In addition, since our country has hosted many civilizations, similar or different handicrafts have generally developed in tourist regions. Examples of these handicrafts include carpet and rug weaving, pottery tradition, marbling art, tile art, calligraphy, and stonework. Accordingly, the aim of this research is to reveal the extent to which travel agencies organizing cultural tourism activities in the Cappadocia Region include intangible cultural heritage elements in their tour programs, and to analyze how these elements are represented within this context. While Cappadocia is generally discussed in the literature through its tangible cultural and natural heritage elements, the place of intangible cultural heritage within the tourism product has been examined to a limited extent. In this respect, this study offers a unique regional contribution to the literature on cultural tourism and intangible cultural heritage. To achieve this goal, the content of the red, green, and blue tour programs offered to tourists by Group A travel agencies operating in the Cappadocia Region was collected online and transferred to a Microsoft Word document. This content was analyzed by the researchers, and the different and common intangible cultural heritage elements in the red, green, and blue tour programs were identified. Looking at the research findings, it is seen that the red tour program includes visits

to pottery workshops and carpet/rug workshops; the green tour program includes visits to onyx stone workshops unique to the region; and the blue tour program includes visits to onion-shaped doll workshops. Furthermore, it is observed that, upon the tourists' request, intangible cultural heritage elements such as marbling workshops, Mevlevi whirling dervish ceremonies, and Alevi-Bektashi rituals are visited through the tour programs. This research examines the red, green, and blue tour programs of Group A travel agencies operating in the Cappadocia region. It reveals that intangible cultural heritage elements are included in the tour content to a certain extent. However, this is more of a supporting element rather than the main theme of the tour programs. Red tour programs generally highlight visits to pottery workshops and carpet/rug workshops within the scope of traditional handicrafts; green tour programs include visits to onyx stone workshops unique to the region; and blue tour programs feature visits to the "soğanlı" dolls. This indicates that there is a diversity in intangible cultural heritage elements in parallel with the geographical differences of the tour routes. On the other hand, elements such as marbling workshops, Mevlevi whirling dervish ceremonies, and Alevi-Bektaşi rituals are presented not as mandatory components of standard tour programs, but rather as activities added to the program based on tourist demand. Overall, it has been concluded that in Cappadocia's tourism programs, intangible cultural heritage elements are mostly presented through handicraft workshops, vary according to geographical routes, serve as supporting elements of the tour programs, and in some cases are shaped according to tourist demand.

Keywords: Intangible Cultural Heritage, Cappadocia, Traditional Handi.

Göreme Açık Hava Müzesi'nde Kurtarma Kazılarında Açığa Çıkarılan Bizans Dönemi Mezarları: Gömü Gelenekleri ve Mezar Buluntuları

Byzantine-Period Graves Uncovered in Rescue Excavations at the Göreme Open Air Museum: Burial Traditions and Grave Finds

Can ERPEK[1]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Nevşehir, Türkiye, canerpek@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-2096-0725*

ÖZ: Bu çalışma, UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan Göreme Açık Hava Müzesi'nde, Tokalı Kilise ile müze girişi arasındaki güzergâhta 2023–2025 yılları arasında yürütülen kurtarma kazılarında ortaya çıkarılan mezarlar, mezar mimarisi ve mezarlarla ilişkili küçük buluntuları, Kapadokya'nın Bizans Dönemi toplumsal ve maddi kültürel bağlamı içinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kazılar, kaya oyma ve kâgir unsurların birlikte görüldüğü; gündelik kullanıma işaret eden mimari izlerle yoğun gömü uygulamalarını aynı doku içinde buluşturan çok katmanlı bir arkeolojik alan ortaya koymuştur. Bildiride mimari veriler, alanın kullanım tarihini ve nekropol bağlamını açıklayan bir çerçeve olarak ele alınmakta; odak ise mezar gelenekleri ile mezara eşlik eden nesnelerin yorumuna verilmektedir.

Stratigrafik ve mekânsal ilişkiler, mimari unsurların bir bölümünün mezarlardan önceki kullanım evrelerine ait olduğunu göstermektedir. Bu nedenle çalışma, mezarları yalnızca tipolojik bir sınıflandırma içinde değerlendirmek yerine, mezar hediyeleri ile mimari bağlam arasındaki ilişkiyi Kapadokya'nın ölüm, anma ve kutsal mekân pratikleri çerçevesinde tartışmayı hedeflemektedir.

Yöntem olarak, kazı sezonlarına ait buluntu kayıtları ve gözlem notları; mezar içi konum, bedenle ilişkilenme derecesi, korunma durumu ve bağlam bütünlüğü ölçütlerine göre değerlendirilmiştir. Ayrıca haçlar, takılar, cam küçük buluntular ve sikkeler için işlevsel ve ritüel yorum kategorileri oluşturulmuştur. Veriler, mezarların önemli bir bölümünün doğu-batı doğrultulu olduğunu; ana kayaya oyulmuş mezar çukurları ile kesme taşlarla tanımlanan sanduka tipi mezarların bir arada kullanıldığını ve çocuk ve bebek gömülerinin erişkin mezarlarıyla aynı nekropol dokusu içinde temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Kapadokya'daki jeolojik olanaklar ile Bizans gömü pratiğinin ritüel standartlarının birlikte

işlediğine; yönelim ve mezar tipolojisindeki düzenliliğin de Hristiyan ölü gömme gelenekleriyle uyumlu olduğuna işaret etmektedir.

Bununla birlikte, korunma koşullarının zayıflığı ve kemik bütünlüğünün çoğu mezarda bozulmuş olması, mezar mimarisi ile mezar içeriği arasındaki ilişkinin her örnekte aynı açıklıkta kurulmasını engellemektedir. Bu nedenle çalışmada mezar içinden gelen küçük buluntular, doğrudan "mezar hediyesi" olarak tanımlanmak yerine; bedenle ilişkileri, mezar içindeki konumları ve bağlam güvenilirlikleri dikkate alınarak "kişisel eşya" ve "dinsel/koruyucu nesne" olasılıkları üzerinden tartışılmaktadır. Bazı gömülerde göğüs bölgesinde yerinde saptanan bronz röliker haçlar (enkolpionlar), bu nesnelerin yalnızca süs eşyası değil, bireysel dindarlığın bedene yakın taşınan maddi ifadeleri ve koruyucu unsurları olarak da değerlendirilebileceğini göstermektedir.

Çocuk ve bebek gömülerinde kulak hizasında saptanan bronz küpeler ile bazı erişkin gömülerinde belirlenen cam ve metal bilezikler, takıların yalnızca estetik kullanım nesneleri olmadığını; yaş, kimlik, toplumsal görünürlük ve muhtemelen cinsiyetlendirilmiş temsil ile ilişkili biçimde mezara taşınabildiğini düşündürmektedir. Sınırlı sayıdaki sikke ve kolye ucu gibi metal buluntular ise mezar alanı ile çevresindeki kullanım alanları arasındaki bağlamsal geçirgenlik nedeniyle dikkatle ayrıştırılmalıdır. Öte yandan, çok sayıda mezarın buluntusuz ya da çok sınırlı buluntulu olması, "mezar hediyesi yokluğu"nun da korunma koşulları ve bağlam bozulmalarıyla birlikte analitik bir veri olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Kazı alanında mezarların çevresinde belirlenen duvarlar, kaya oyma açıklıklar, taban çukurları, kanallar ve kullanım izleri taşıyan mimari unsurlar, nekropolün boş bir gömü düzlemi değil; zaman içinde farklı işlevlerin üst üste geldiği bir yerleşim-topografya parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Depolama ve işleme faaliyetleriyle ilişkili olabilecek bu izler, mezarların dönüşen bir kullanım peyzajına yerleştiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu çerçeve, mezarların yer seçimini, görünürlüğünü ve muhtemel anma pratiklerini etkilemiş olabilir. Ayrıca mezarların konumlanmasında, yakın çevredeki Tokalı Kilise'nin kutsal ve topografik etkisinin rol oynamış olması güçlü bir olasılıktır. Mezarlarla ilişkili bazı küçük buluntuların tipolojik ve kronolojik görünümü de Tokalı Kilise'nin 10. yüzyıla tarihlenen inşa evresiyle uyumlu bir zaman aralığına işaret etmektedir. Bu ilişki, kutsal mekân yakınlığı, anma tercihleri ve buluntu kronolojisinin birlikte değerlendirilmesine dayalı bir ön yorum olarak ele alınmaktadır.

Çocuk ve erişkin gömülerinin aynı nekropol dokusu içinde birlikte temsil edilmesi, topluluk ölçeğinde defin pratiğinin sürekliliğine ve alanın yerel kullanım niteliğine işaret etmektedir. Bu nedenle Kapadokya bağlamındaki gömü pratikleri, yalnızca anıtsal kaya kiliseleri ya da kilise içi definler üzerinden değil; anma, gündelik kullanım ve kutsal topografyanın iç içe geçtiği daha geniş bir ölüm ve anımsama peyzajı içinde değerlendirilmelidir. Bizans dünyasında ölüm, öte dünya inancı ve anma pratiklerinin teolojik, litürjik ve maddi kültürel boyutları birlikte düşünüldüğünde, Göreme'de saptanan haçlar ve bedenle ilişkili küçük buluntular, defin ritüelinin ötesine geçen kimlik, korunma, inanç ve topluluk hafızasıyla ilişkili çok katmanlı anlamlar taşımaktadır.

Sonuç olarak, Göreme Açık Hava Müzesi'ndeki kurtarma kazıları, Kapadokya'da Bizans dönemi mezar geleneklerinin yalnızca mezar tipolojileri üzerinden değil; mezara eşlik eden nesneler, mimari bağlam ve anma pratikleri arasındaki ilişkiler üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Doğal ve kültürel miras turizmi odağı açısından bu bulgular, Göreme Açık Hava Müzesi'nde ziyaretçi deneyiminin yalnızca anıtsal kaya kiliseleriyle sınırlı kalmayıp mezar-mimari ilişkileri, gömü gelenekleri ve anma pratiklerini görünür kılan çok katmanlı bir yorumlama çerçevesiyle zenginleştirilebileceğini ortaya koymaktadır. Mevcut veriler antropolojik ve arkeometrik analizlerle derinleştirilmeye açık olmakla birlikte, şimdiden Göreme'nin Kapadokya'nın çok katmanlı ölüm, anımsama ve gündelik yaşam peyzajı içindeki özgün konumunu tartışmaya açan güçlü bir arkeolojik temel sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, Bizans, Göreme Açık Hava Müzesi, Mezar Gelenekleri, Kültürel Miras.

ABSTRACT: *This study aims to evaluate the graves, funerary architecture, and small finds associated with the graves uncovered during rescue excavations conducted between 2023 and 2025 along the route between Tokalı Church and the museum entrance in the Göreme Open Air Museum, a UNESCO World Heritage Site, within the social and material-cultural context of Byzantine Cappadocia. The excavations have revealed a multilayered archaeological area in which rock-cut and masonry elements coexist, bringing together within the same fabric both architectural traces indicating everyday use and intensive burial practices. In this paper, the architectural data are treated as a framework for explaining the site's use-history and*

necropolis context, while the focus is placed on burial traditions and the interpretation of objects accompanying the burials.

Stratigraphic and spatial relationships indicate that some of the architectural elements belong to phases of use predating the graves. For this reason, rather than assessing the graves solely within a typological classification, the study seeks to discuss the relationship between grave goods and architectural context within the framework of Cappadocian practices of death, commemoration, and sacred space.

Methodologically, find records and field observation notes from the excavation seasons were evaluated according to criteria including in-grave position, degree of association with the body, state of preservation, and contextual integrity. In addition, functional and ritual interpretive categories were established for crosses, jewelry, small glass finds, and coins. The data demonstrate that a significant proportion of the graves are oriented east-west; that bedrock-cut grave pits and chest-type graves defined with cut stone were used together; and that child and infant burials are represented within the same necropolis fabric as adult burials. This indicates that the geological affordances of Cappadocia and the ritual standards of Byzantine burial practice operated together, and that the regularity in grave orientation and typology is consistent with Christian burial traditions.

At the same time, poor preservation conditions and the disturbed integrity of skeletal remains in most graves prevent the relationship between funerary architecture and grave contents from being established with equal clarity in every case. For this reason, in this study, small finds recovered from graves are discussed not through direct classification as "grave goods," but in terms of the possibilities of "personal belongings" and "religious/protective objects," taking into account their relationship to the body, their position within the grave, and the reliability of their context. Bronze reliquary crosses (enkolpia) identified in situ in the chest area in some burials indicate that these objects may be interpreted not only as ornaments, but also as bodily proximate material expressions of personal piety and as protective devices.

Bronze earrings identified at ear level in child and infant burials, as well as glass and metal bracelets found in some adult burials, suggest that jewelry was not merely ornamental, but could also be carried into the grave in ways related to age, identity, social visibility, and possibly gendered representation. A limited number of metal finds, such as coins and pendants,

should be distinguished with caution because of contextual permeability between the burial area and adjacent activity zones. Conversely, the fact that many graves are either devoid of finds or contain only very limited assemblages demonstrates that the "absence of grave goods" should also be treated as analytical data, together with preservation conditions and contextual disturbance.

Walls, rock-cut openings, floor pits, channels, and other architectural features bearing traces of use identified around the graves in the excavation area indicate that the necropolis was not an empty burial plane, but rather part of a settlement topography in which different functions overlapped over time. These traces, which may be associated with storage and processing activities, are important because they show that the graves were inserted into a changing landscape of use. This framework may have influenced grave placement, visibility, and possible commemorative practices. In addition, it is highly plausible that the sacred and topographic influence of nearby Tokalı Church played a role in the positioning of the graves. The typological and chronological profile of some small finds associated with the burials also points to a time range compatible with the 10th-century construction phase of Tokalı Church. This relationship is treated as a preliminary interpretation based on the combined assessment of proximity to sacred space, commemorative choices, and the chronology of the finds.

The co-representation of child and adult burials within the same necropolis fabric points to continuity in community-scale burial practice and to the local character of the area's use. Accordingly, burial practices in the Cappadocian context should be evaluated not only through monumental rock-cut churches or intramural church burials, but within a broader landscape of death and remembrance in which commemoration, everyday use, and sacred topography were intertwined. When the theological, liturgical, and material-cultural dimensions of death, afterlife belief, and commemorative practices in the Byzantine world are considered together, the crosses and body-associated small finds identified at Göreme carry multilayered meanings related to identity, protection, belief, and communal memory that extend beyond the burial ritual itself.

In conclusion, the rescue excavations at the Göreme Open Air Museum demonstrate that Byzantine-period funerary traditions in Cappadocia should be evaluated not only through grave typologies, but also through the relationships among objects accompanying the burials,

architectural context, and commemorative practices. From the perspective of natural and cultural heritage tourism, these findings suggest that visitor experience in the Göreme Open Air Museum can be enriched through a multilayered interpretive framework that makes visible grave-architecture relationships, burial traditions, and commemorative practices, rather than remaining limited to monumental rock-cut churches alone. Although the current data remain open to further refinement through anthropological and archaeometric analyses, they already provide a strong archaeological basis for discussing Göreme's distinctive place within Cappadocia's multilayered landscape of death, remembrance, and everyday life.

Keywords: *Cappadocia, Byzantium, Göreme Open-Air Museum, Burial Traditions, Cultural Heritage.*

Miras Turizminde Kültür Rotaları: İstanbul'un Su İsale Mirası Örneği

Cultural Routes in Heritage Tourism: The Case of Water Supply Heritage of Istanbul

Cem BALCAN[1], Elif Özlem AYDIN[2]

[1] *Dr., Gebze Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Kocaeli, Türkiye,*

cembalcan@gtu.edu.tr, 0000-0002-8192-6686

[2] *Prof. Dr., Gebze Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Kocaeli, Türkiye,*

ozlemoral@gtu.edu.tr, 0000-0003-1902-577X

ÖZ: Günümüzde kültür turizmi, ekonomik katkı ve kültürel farkındalık yaratma potansiyelinin yanı sıra, plansız geliştiği durumlarda miras alanları üzerinde ciddi baskılar oluşturmaktadır. Bazı alanlarda taşıma kapasitesini aşan aşırı turizm; fiziksel yıpranma, yerel kültürün ticarileşmesi ve çevresel sorunlara yol açmaktadır. Öte yandan nitelikli olmasına karşın atıl kalan (yetersiz turizm) yerlerde ise ekonomik faydadan yoksun kalma ve mirasın kaderine terki yönünde sorunlar yaşanmaktadır. Bu çalışma, söz konusu sorunların çözümünde, ziyaretçi akışını yöneten "kültür rotaları"nın düzenleyici bir araç olarak kullanılabileceğini savunmaktadır. Söz konusu sorunların çözümüne yönelik olarak önerilen ilkeler ve kültür rotalarının planlı kurguları sayesinde bu sorunların azaltılabilmesi hedeflenmektedir. Çalışmadaki örnek alan bağlamında ise, İstanbul'da Tarihi Yarımada'da yoğunlaşmış olan turizm faaliyetlerinin, yeterince bilinmeyen tarihî su isale mirasını içeren bir kültür rotası sayesinde kısmen de olsa yayılarak azaltılması amaçlanmaktadır. Çalışmada öncelikle turizm faaliyetlerinin plansızlığından kaynaklı sorunların bütüncül tespiti ve bunların çözümüne yönelik olarak önerilen kültür rotası ilkeleri için literatür taraması ve normatif çıkarım yöntemleri kullanılmıştır. Literatür ve envanter verilerine dayalı olarak İstanbul'un su isale mirasına ait 63 aday miras varlığı belirlenmiş; turizm bağlamında mevcut durumların ve potansiyellerin tespiti amacıyla bu yapılarda alan çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapıların kültürel önemlerini ve turizm potansiyelini ölçmek ve nitel gözlemleri sayısal verilere dönüştürmek amacıyla, tüm yapıların sahip olduğu tarihsel, mimarî, teknik vb. 13 adet değer/nitelik puanlanarak "değer analizi" gerçekleştirilmiştir. Olabilecek tüm rota alternatifleri arasından, ziyaretçi dengesini sağlayacak ve önemli yapıları içerecek şekilde optimum kültür rotasını elde edebilmek için bir optimizasyon modeli oluşturulmuş ve model çözülerek bir kültür rotası elde edilmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle, plansız turizm faaliyetlerinin miras

alanları üzerindeki olumsuz etkileri incelenmiş; kültürel mirasın yıpranması, fiziksel çevrenin tahribi, somut olmayan değerlerin ticarileşmesi, toplumsal yaşamın değişmesi ve ekonomik dengesizlikler gibi çeşitli sorunlar beş ana başlık altında kümelenerek bütüncül olarak tespit edilmiştir. Bu sorunların, özellikle aşırı turizm (overtourism) ve yetersiz turizm (undertourism) dengesizliğinden kaynaklandığı görülmüştür. Söz konusu sorunların azaltılması ve turizm-koruma dengesinin sağlanması amacıyla, kültür rotalarının tasarım ve yönetim süreçlerinde kullanılmak üzere tema, kültürel değerler, miras koruma, fiziksel çevre, ekonomi vb. başlıklar altında ilkeler geliştirilmiştir. Sorunların çözümünde düzenleyici bir araç olabileceği düşünülen ve somut miras varlıkları ile bunlarla ilişkili somut olmayan değerleri bir arada sunan kültür rotalarıyla ilgili çalışmalar 1980'li yıllarda başlamış, 90'lı yıllarda kurumsal kimlik kazanmış ve 2000'li yıllarda yasal çerçeveye kavuşmuştur. Geçmişten beri dünyada ve ülkemizde pek çok temada kültür rotası tasarlanmış, ziyarete açılmış ve günümüzde bunlar çok zengin bir içeriğe kavuşmuştur. Buradaki kültür rotası çalışmasına örneklem olarak seçilen İstanbul'un tarihî su isale sistemleri, kente temiz su sağlamak amacıyla 2. yüzyılda Roma döneminden başlayarak inşa edilmiş ve erken 20. yüzyıla kadar pek çok dönemde eklenerek gelişmiş ve katmanlaşmıştır. Bentler, su kemerleri, havuzlar, pompa istasyonları, su terazileri, maksemler ve sarnıçlardan oluşan bu sistemlerde, pek çok küçük veya büyük yapı olduğu gibi, Valens (Bozdoğan) Kemeri, Yerebatan Sarnıcı, Mağlova Kemeri, Uzun Kemer, Kırık (Eğri) Kemer, Taksim Maksemi, Terkos Pompa İstasyonu gibi pek çok anıtsal yapı da bulunmaktadır. Tespit edilen 84 aday yapıdan, erişim sağlanabilen 63 tanesinde alan çalışmaları gerçekleştirilmiş ve bu yapıların her biri için değer analizi yapılmıştır. Analiz kapsamında yapılar; tarihsel, mimarî, özgünlük, sanatsal, teknik (mühendislik), ekonomik, sosyal, öğreticilik, mevcut turizm seviyesi, ziyaret kolaylığı, ulaşım kolaylığı, erişilebilirlik ve çevresel risk olmak üzere 13 değer/nitelik bağlamında değerlendirilmiştir. Her bir yapı, bu değerlere/niteliklere sahip olma düzeyine göre 0 (yok/zayıf), 1 (kısmen var) ve 2 (var/güçlü) puan verilerek analiz edilmiş, böylece optimizasyon çalışması öncesinde yapıların niteliksel özellikleri sayısal veri setine dönüştürülmüştür. Elde edilen veriler kurgulanan optimizasyon modeline girilmiş ve modelin aday yapılardan bir kısmını seçerek aralarında bir güzergâh tanımlaması istenmiştir. Kurgulanan model; yapı türü ve tarihsel dönem çeşitliliği, rota uzunluğu, ziyaret ve turizm ekonomisi dengesiyle ilgili kısıtları karşılarken kültürel deneyimi (kültürel önemi) maksimize etmeye çalışmaktadır. Böylece, turistik faaliyetler bağlamında dengeli ve makul bir rota

oluşurken, aynı zamanda bu rotada kültürel deneyimi zenginleştirecek önemde kültürel mirasın yer alması sağlanarak belirlenen şartlar arasından optimum (en iyi) kültür rotası elde edilebilmektedir. Model sonucunda Yerebatan Sarnıcı'ndan başlayıp Şerefiye Sarnıcı, Valens (Bozdoğan) Kemeri, Taksim Maksemi, Hamidiye Su Terazisi, Cendere Pompa İstasyonu, Topuzlu Bent, II. Mahmut Bendi, Valide Bendi, Kirazlı Bendi, Mağlova Kemeri, Baş Havuz, Uzun Kemer, Kırık (Eğri) Kemer'i dolaştıktan sonra tekrar başladığı yere (Yerebatan Sarnıcı) dönen bütüncül bir rota elde edilmiştir. Bu rotanın hem çok ziyaret edilen yapıları hem de atıl durumda olan yapıları bir arada bulundurarak turizm yoğunluğunu mekânsal olarak dengelediği görülmektedir. Önerilen rota, Kırkçeşme Su Yolu gibi bütüncül şekilde korunabilmiş bir sisteminin UNESCO Dünya Mirası Listesi potansiyelini ortaya koyarken, günümüzün büyüyen sorunları olan iklim değişikliği ve temiz su konusunda da ilham verici olabilir. Çalışma sonuçları, kültür rotalarının ve önerilen optimizasyon modelinin turizm kaynaklı sorunların çözümünde ve ziyaret yönetiminde düzenleyici bir planlama aracı olabileceğini desteklemektedir. İstanbul'un su isale mirası özelinde kurgulanan bu rota, kentin kuzeyindeki bu az bilinen kültürel değerleri bütüncül bir stratejiyle görünür kılarken, modelin esnek yapısı farklı kısıtlar altında alternatif rotaların türetilmesine de olanak tanımaktadır. Geliştirilen değer analizi ve optimizasyon metodolojisi, kültür rotası tasarımları açısından gelecekteki çalışmalarla daha da geliştirilebilir. Ayrıca, taşıma kapasitesi tespiti türünden başka çalışmalar için de etkin bir karar destek sistemi olarak benzer yeni modeller kurgulanabilir.

Anahtar Kelimeler: Kültür rotası, Miras turizmi, Kültürel miras, Su mirası, İstanbul'un su isale mirası

ABSTRACT: *Today, while cultural tourism possesses the potential for economic contribution and raising cultural awareness, it imposes serious pressures on heritage sites when developed without planning. In some areas, overtourism exceeding carrying capacity leads to physical deterioration, the commodification of local culture, and environmental problems. On the other hand, in significant places that are underutilized (undertourism), problems arise regarding the lack of economic benefits and the abandonment of heritage. This study argues that 'cultural routes,' which manage visitor flows, can be used as a regulatory tool in solving the aforementioned problems. It is aimed to mitigate these problems through principles proposed for their resolution and the planned design of cultural routes. Regarding the case study area, the aim is to reduce tourism activities concentrated in Istanbul's Historic Peninsula by*

dispersing them, at least partially, through a cultural route incorporating the insufficiently known historical water supply heritage. Literature review and normative inference methods were primarily used in the study for the holistic assessment of problems stemming from unplanned tourism activities and for the cultural route principles proposed for their resolution. Based on literature and inventory data, 63 candidate heritage assets belonging to Istanbul's water supply heritage were identified; fieldwork was conducted at these structures to determine their current status and potential within the context of tourism. To measure the cultural significance and tourism potential of the structures and to convert qualitative observations into quantitative data, a 'value analysis' was performed by scoring 13 values/attributes (historical, architectural, technical, etc.) possessed by all structures. An optimization model was created to obtain the optimal cultural route among all possible route alternatives, ensuring visitor balance and including significant structures; the model was solved to derive a cultural route. Within the scope of the study, primarily, the negative effects of unplanned tourism activities on heritage sites were examined; various problems such as the deterioration of cultural heritage, destruction of the physical environment, commodification of intangible values, changes in social life, and economic imbalances were clustered under five main headings and identified holistically. It was observed that these problems stem particularly from the imbalance of overtourism and undertourism. In order to mitigate the aforementioned problems and ensure the tourism-preservation balance, principles were developed under headings such as theme, cultural values, heritage conservation, physical environment, economy, etc., to be used in the design and management processes of cultural routes. Studies regarding cultural routes, which are thought to be a regulatory tool in solving problems and which present tangible heritage assets together with associated intangible values, began in the 1980s, gained institutional identity in the 90s, and attained a legal framework in the 2000s. Since the past, cultural routes on many themes have been designed and opened to visitors in the world and in Türkiye, and today these have attained a very rich content. Istanbul's historical water supply systems, selected as the case for the cultural route study here, were built starting from the Roman period in the 2nd century to provide clean water to the city and developed and became layered with additions in many periods until the early 20th century. In these systems consisting of dams, aqueducts, pools, pump stations, water pressure balance towers, maksems (water distribution buildings), and cisterns, just as there are many small or large structures, there are also many

monumental structures such as the Valens (Bozdoğan) Aqueduct, Basilica Cistern, Mağlova Aqueduct, Uzun Aqueduct, Kırık (Eğri) Aqueduct, Taksim Maksem, and Terkos Pump Station. Fieldwork was conducted on 63 accessible structures out of the 84 identified candidate structures, and a value analysis was performed for each of these structures. Within the scope of the analysis, the structures were evaluated in the context of 13 values/attributes, namely historical, architectural, authenticity, artistic, technical (engineering), economic, social, didactic, current tourism level, ease of visit, ease of transportation, accessibility, and environmental risk. Each structure was analyzed by assigning scores of 0 (absent/weak), 1 (partially present), and 2 (present/strong) according to the level of possession of these values/attributes; thus, the qualitative characteristics of the structures were converted into a quantitative data set prior to the optimization study. The obtained data were entered into the constructed optimization model, and the model was asked to select a portion of the candidate structures and define a route among them. The constructed model attempts to maximize the cultural experience (cultural significance) while meeting constraints related to building type and historical period diversity, route length, and the balance of visitation and tourism economy. Thus, while a balanced and reasonable route is formed in the context of touristic activities, the optimum (best) cultural route can be obtained from among the determined conditions by ensuring the inclusion of cultural heritage significant enough to enrich the cultural experience on this route. As a result of the model, a holistic route was obtained starting from the Basilica Cistern visits the Şerefiye Cistern (Theodosius Cistern), Valens (Bozdoğan) Aqueduct, Taksim Maksem, Hamidiye Water Tower, Cendere Pumping Station, Topuzlu Dam, Mahmud II Dam, Valide Dam, Kirazlı Dam, Mağlova Aqueduct, Baş Pool, Uzun Aqueduct, and Kırık (Eğri) Aqueduct, and then returns to its starting point (Basilica Cistern). It is observed that this route spatially balances tourism density by containing both heavily visited structures and those in an idle state together. The proposed route, while revealing the UNESCO World Heritage List potential of a system that has been preserved holistically like the Kırkçeşme Water Supply System, can also be inspiring regarding today's growing problems of climate change and clean water. The study results support that cultural routes and the proposed optimization model can be a regulatory planning tool in the solution of tourism-induced problems and in visitor management. While this route, constructed specifically for Istanbul's water supply heritage, makes these lesser-known cultural values in the north of the city visible with a holistic strategy,

the flexible structure of the model also allows for the generation of alternative routes under different constraints. The developed value analysis and optimization methodology can be further improved with future studies in terms of cultural route designs. Furthermore, similar new models can be constructed as an effective decision support system for other studies such as carrying capacity determination.

Keywords: *Cultural route, Heritage tourism, Cultural heritage, Water heritage, Water supply heritage of Istanbul.*

Alevilikte Ekofeminist Bir Okuma: Kadıncık Ana

An Ecofeminist Reading in Alevism: Kadıncık Ana

Ceylan ERZİNCAN[1]

[1] *Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, HacıBektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Alevi-Bektaşi Kültürü ABD, Nevşehir, Türkiye,*

ceylanaslan3662@gmail.com, 0000-0001-6829-8614

ÖZ: Modern paradigmanın doğa ve kadın üzerinde kurduğu eşzamanlı tahakküm mekanizmaları, günümüz ekolojik krizinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin epistemolojik kökenlerini teşkil etmektedir. Bu çalışma, söz konusu sorunsala odaklanarak Alevi-Bektaşi inanç sisteminin kurucu ve simgesel figürü olan Kadıncık Ana'ya dair anlatıları ekofeminist bir perspektifle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi'ndeki anlatılar üzerinden, Kadıncık Ana figürünün doğa-kadın özdeşliğini hiyerarşik bir sömürü karşıtlığının aksine kutsal bir bütünlük ve varoluşsal bir özneleşme süreci olarak nasıl yeniden inşa ettiğini metodolojik bir yaklaşımla temellendirilecektir.

Çalışmanın temel problematiğini; Batılı düalist düşünce geleneğinin "kültür/doğa" ve "erkek/kadın" dikotomileri üzerinden inşa ettiği hiyerarşik sömürü mekanizmalarına karşılık, Kadıncık Ana figürünün temsil ettiği bütüncül ve ekosofik ontolojinin akademik bir düzlemde çözümlenmesi oluşturacaktır. Bu bağlamda araştırma; ekofeminist kuramcı Françoise d'Eaubonne'un sistem eleştirisi ve Carolyn Merchant'ın "Doğanın Ölümü" adlı çalışmasında kavramsallaştırdığı "Organik Dünya" vizyonu ile Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi'ndeki Kadıncık Ana anlatıları arasındaki yapısal ve düşünsel eşbiçimlilik, disiplinlerarası bir yöntemle sorunsallaştırılacaktır.

Araştırmada yöntemsel olarak nitel araştırma tekniklerinden metin analizi ve hermenötik yorumlama benimsenerek Velayetname'de yer alan kerametler, günlük yaşam pratikleri, mekânsal aidiyetler ve sembolik anlatılar ekofeminist eleştirinin süzgecinden geçirilecektir. Analiz sürecinde özellikle Vandana Shiva'nın "yaşamı savunan dişil ilke" vurgusu ve Maria Mies'in sömürgecilik ile patriyarka arasındaki içsel bağı deşifre eden kuramsal çerçevesi, Kadıncık Ana'nın toplumsal cinsiyet rollerini aşan Alevi-Bektaşi kültür ve inancındaki karşılığını anlamlandırmada temel anahtar rolü üstlenecektir.

Velayetname'de Kadıncık Ana, geleneksel okumalarda eş veya ikincil bir hizmet figürü olarak sunulmaktadır. Bunun aksine makalede Kadıncık Ana ekofeminist perspektifle varoluşun döngüsel sürekliliğini sağlayan, bereketi ve rızkı yöneten, doğa ile doğrudan, aracısız iletişim kuran kurucu bir özne olarak yapı sökümcü bir yerden yeniden okunacaktır. Onun eliyle gerçekleşen ve metne yansıyan kerametler, sıklıkla toprağın korunması, suyun kutsallığı, kıtlığın önlenmesi ve dilsiz canlıların doyurulması gibi ekolojik unsurlarla örüntü içerisindedir. Bu durum, Val Plumwood'un ifade ettiği "ötekileştirme" ve "araçsallaştırma" süreçlerinin aksine, Alevi inancındaki "rızalık" ve "can" kavramlarının doğayı da kapsayan geniş bir etik düzleme yayıldığını kanıtlamaktadır. Kadıncık Ana'nın Hacı Bektaş Veli ile kurduğu manevi ortaklık ve ikrar ilişkisi, ekofeministlerin "bakım etiği" (ethics of care) olarak tanımladığı, hiyerarşi barındırmayan, tahakkümden arınmış ve karşılıklı dayanışmaya dayanan bir ontolojik ilişkinin tarihsel tezahürüdür.

Bulgularımız, Kadıncık Ana'nın mülkiyet odaklı olmayan, paylaşımcı, dayanışmacı ve ekosistemle barışık duruşunun, Aleviliğin özündeki "72 millete aynı nazarla bakma" ilkesinin ekolojik bir izdüşümü olduğunu ortaya koymaya çalışacaktır. Hacı Bektaş Velayetnamesi'ndeki anlatılarda Kadıncık Ana, doğayı duyumsayan ve onun toplumsal adaletle ilişkisel bağını kuran bilge bir figür olarak belirir. Bu noktada, Ariel Salleh'in bedensel materyalizm yaklaşımıyla paralel olarak, Kadıncık Ana'nın varlığının soyutlanmış bir kutsallıktan ibaret olmadığı ve toprağa, emeğe, üretime ve yaşamın somut yeniden üretimine dayalı bir kutsallığı temsil ettiğine dair bir okuma sunulacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma, Kadıncık Ana figürünün ekofeminist bir perspektif ile okunmasının, hem Alevi kadın kimliğinin tarihsel özgürleşme pratiklerine hem de modern dünyanın acil ihtiyaç duyduğu ekolojik bilincin inşasına katkı sunmaya çalışacaktır. Kadın ve doğanın eşzamanlı olarak değersizleştirildiği ataerkil söyleme karşılık, Kadıncık Ana anlatıları doğanın ve kadının yaşamın merkezindeki kutsal birliğini kanıtlar niteliktedir. Bu perspektif, Kadıncık Ana'yı günümüzün sömürü odaklı neoliberal düzenine karşı ekolojist ve feminist bir alternatif haline getirmektedir. Elde edilen bilimsel verilerin; Anadolu'nun kadim inanç köklerinde saklı olan bu dişil anlatının, günümüz ekoloji hareketleri ve feminist teorileri için referans kaynağı olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekofeminizm, Alevilik, Velayetname, Kadıncık Ana.

ABSTRACT: *The simultaneous mechanisms of oppression established by the modern paradigm over nature and women constitute the epistemological foundations of the contemporary ecological crisis and gender inequality. Focusing on this problematic, this study aims to analyze the narratives surrounding Kadıncık Ana, a foundational and symbolic figure of the Alevi-Bektashi belief system, through an ecofeminist lens. Drawing upon the narratives in the Velayetname (The Hagiography of Hacı Bektaş Veli), the research methodologically substantiates how the figure of Kadıncık Ana reconstructs the nature-woman identification—not as a hierarchical site of exploitation, but as a process of sacred integrity and existential subjectivization.*

The core problematic of the study lies in the scholarly deciphering of the holistic and ecosophical ontology represented by Kadıncık Ana, in opposition to the hierarchical order of exploitation constructed by Western dualist thought through "culture/nature" and "man/woman" dichotomies. In this context, the research employs an interdisciplinary method to problematize the structural and intellectual isomorphism between the narratives of Kadıncık Ana and the systemic critiques of ecofeminist theorist Françoise d'Eaubonne, as well as the "Organic Worldview" conceptualized by Carolyn Merchant in her seminal work The Death of Nature.

Methodologically, the study adopts qualitative research techniques, specifically textual analysis and hermeneutic interpretation, to examine the miracles (keramet), daily life practices, spatial belongings, and symbolic narratives within the Velayetname through the filter of ecofeminist critique. In the analytical process, Vandana Shiva's emphasis on the "life-sustaining feminine principle" and Maria Mies's theoretical framework—which deconstructs the intrinsic link between colonialism and patriarchy—serve as key interpretive tools to understand Kadıncık Ana's role within Alevi-Bektashi culture as a figure transcending traditional gender roles.

Contrary to conventional readings that present Kadıncık Ana as a spouse or a secondary service figure, this article offers a deconstructive re-reading of her as a foundational subject who ensures the cyclical continuity of existence, governs fertility and sustenance (rızık), and maintains direct, unmediated communication with nature. The miracles attributed to her often intertwine with ecological elements such as the protection of the soil, the sanctity of water, the

prevention of famine, and the nourishment of non-human beings. This demonstrates that, contrary to the processes of "othering" and "instrumentalization" articulated by Val Plumwood, the Alevi concepts of "consent" (rızalık) and "soul/life" (can) extend to a broad ethical plane encompassing nature. The spiritual partnership and covenant (ikrar) established between Kadıncık Ana and Hacı Bektaş Veli manifest as a historical realization of what ecofeminists define as the "ethics of care"—an ontological relationship devoid of hierarchy and rooted in mutual solidarity.

The findings suggest that Kadıncık Ana's non-proprietary, communal, and ecosystem-friendly stance is an ecological reflection of the Alevi principle of "regarding the 72 nations with the same gaze." In the Velayetname, she emerges as a sage figure who perceives nature and bridges its relational link with social justice. Paralleling Ariel Salleh's approach of embodied materialism, this study argues that Kadıncık Ana's presence represents a sanctity grounded in land, labor, production, and the concrete reproduction of life, rather than an abstract holiness.

In conclusion, this study asserts that reading the figure of Kadıncık Ana through an ecofeminist perspective contributes uniquely to both the historical liberation practices of Alevi female identity and the construction of the ecological consciousness urgently needed in the modern world. Against the patriarchal discourse that simultaneously devalues women and nature, the narratives of Kadıncık Ana validate the sacred unity of life at its core. This perspective positions Kadıncık Ana as an ecologist and feminist alternative to today's exploitation-oriented neoliberal order. The scholarly data obtained suggests that this feminine narrative, embedded in the ancient roots of Anatolian faith, can serve as a vital reference for contemporary ecological movements and feminist theories.

Keywords: *Ecofeminism, Alevism, Velayetname, Kadıncık Ana.*

Geçmişten Günümüze Anadolu'da Çömlekçilik: Arkeolojik Süreklilik ve Yaşayan Üretim Gelenekleri Üzerine Bir Değerlendirme

Pottery in Anatolia from Past to Present: An Evaluation of Archaeological Continuity and Living Production Traditions

Çilem UYGUN

[1] *Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Hatay, Türkiye, cilemuygun@mku.edu.tr, 0000-0002-7818-0641*

ÖZ: Anadolu'da çömlekçilik, Neolitik Dönem'de yerleşik yaşamın ortaya çıkışıyla birlikte gelişen ve insanlık kültür tarihi boyunca teknik, biçim ve ikonografik açıdan çeşitlenerek kesintisiz biçimde devam eden en temel üretim geleneklerinden biridir. Kilin suyla hamur haline getirilerek elle biçimlendirilmesi sonrasında atşete pişirilerek sertleşmesi olarak özetlenen Neolitik ve Kalkolitik Dönemlerdeki seramik üretimi erken toplulukların gündelik yaşam pratikleri, beslenme alışkanlıkları ve depolama ihtiyaçlarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu erken evrelerde seramik, yalnızca işlevsel bir araç değil, aynı zamanda toplulukların çevreyle kurduğu ilişkinin ve teknolojik bilgi birikiminin somut bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Tunç Çağ'ında çarkının Mezopotamya kültürlerinde ilk kez kullanılmaya başlaması seramik üretimini endüstriyel düzeye taşımış böylece az sürede çok ürün elde edilmesi teknik olarak mümkün olabilmiştir. Çark teknolojisinin yaygınlaşması ve üretim organizasyonunun daha karmaşık bir yapıya evrilmesini de zorunlu kılmıştır. Bu dönemde seramik üretimi, biçim repertuarının zenginleşmesi, üretim hızının artması ve standartlaşma eğilimleriyle birlikte, yalnızca hane ölçeğinde değil, atölye temelli üretim modelleri çerçevesinde de ele alınmaya başlanmıştır. Demir Çağ'da yazının Yunan kültüründe kullanılmasıyla sonuçlanan kolonizasyon hareketleri farklı form ve bezeme repertuarlarının çok daha geniş sınırlar içerisine yayılmasına olanak sağlamıştır. Böylece seramik gündelik zorunluluğun da sağladığı avantajla ticari meta olarak önem kazanarak atölye organizasyonu, iş bölümü, seri üretim ve ticari dolaşım ağlarıyla bütünleşmiştir. Çömlekçilik yerel bir zanaat olmanın ötesine taşımış ve bölgesel hatta kültürlerarası bir üretim ve değişim alanına dönüştürmüştür. Arkeolojik buluntular, seramik üretiminin yalnızca gündelik kullanım kaplarının imalatına yönelik bir

faaliyet olmadığını aynı zamanda ekonomik yapı, toplumsal örgütlenme, teknolojik bilgi birikimi ve kültürel kimlik ile doğrudan ilişkili, çok katmanlı bir üretim alanı olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Formlardaki çeşitlilik, üretim tekniklerindeki süreklilik ve dönüşüm, mitoloji ve edebiyata dayalı ikonografi içeren bezeme tercihlerinin dönemsel ve etnik açıdan sınıflandırılabilir oluşu farklı dönemlerdeki toplumlara dair önemli verilere ulaşmaya olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda çömlekçilik, arkeolojik veriler aracılığıyla kültürel sürekliliğin izlenebildiği temel göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmada, Anadolu'da çömlekçilik geleneğinin arkeolojik kökenleri ve tarihsel gelişimi, Neolitik Dönem'den itibaren kronolojik bir çerçeve içerisinde, ilgili arkeolojik ve tarihsel literatür ışığında ana hatlarıyla tanıtılacaktır. Çalışmanın temel amacı, seramik üretiminde gözlenen teknik ve zanaatkârlık sürekliliğini arkeolojik veriler üzerinden değerlendirmek ve bu geleneğin günümüzde hala devam eden üretim merkezlerini karşılaştırmalı bir bakış açısıyla incelemektir. Bu doğrultuda, farklı dönemlere ait seramik üretim pratikleri ile güncel geleneksel üretim biçimleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, literatür temelli bir yaklaşımla tartışılmaktadır. Bu bağlamda Dont (Esenköy) çömlekçiliği, üretim tekniklerinin korunması, yerel hammadde kullanımı ve ustalık bilgisinin kuşaklar arası aktarımı bakımından, geçmişten günümüze uzanan üretim kültürünün yaşayan örneklerinden biri olması nedeniyle pilot bölge olarak değerlendirilmiştir. Dont'ta sürdürülen çömlekçilik pratiği, arkeolojik dönemlere ait seramik gelenekleriyle teknik süreklilik, üretim organizasyonu ve form anlayışı açısından ilişkilendirilerek tartışılmış; bu yönüyle söz konusu üretim pratiği, Anadolu çömlekçilik geleneğinin sürekliliğini anlamaya katkı sunan önemli bir örnek olarak ele alınmıştır.

Literatür taramasına dayalı bu değerlendirme, Anadolu'daki geleneksel çömlekçilik merkezlerinin günümüzde karşı karşıya olduğu dönüşüm süreçlerini; üretici sayısındaki azalma, ekonomik koşullar, modern üretim tekniklerinin yaygınlaşması ve kültürel aktarımın zayıflaması gibi faktörler üzerinden ortaya koymaktadır. Bu çerçevede çalışma, söz konusu üretim geleneklerinin sürekliliğini olumsuz yönde etkileyen dinamikleri belirlemeyi ve arkeolojik süreklilik perspektifinden bu geleneğin kültürel miras bağlamındaki önemini vurgulayarak kültür turizmi içerisinde çözümler aramayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Çömlekçilik; Çark teknolojisi; Kadın Ustalar; İstihdam; Anadolu; Dont (Esenköy) çömlekçiliği.

ABSTRACT: *Pottery in Anatolia represents one of the most fundamental production traditions that emerged with the advent of sedentary life in the Neolithic period and continued uninterrupted throughout human cultural history, diversifying in terms of technology, form, and iconography. In the Neolithic and Chalcolithic periods, ceramic production—summarized as the shaping of clay mixed with water by hand and its subsequent firing—was directly associated with the daily practices, subsistence strategies, and storage needs of early communities. At these early stages, pottery should be understood not merely as a functional tool but also as a tangible reflection of communities' interaction with their environment and their accumulated technological knowledge.*

The advent of the potter's wheel during the Bronze Age, first attested in Mesopotamian cultures, marked a pivotal moment that elevated ceramic production to a proto-industrial level, thereby rendering the mass production of vessels within a relatively brief timeframe technically viable. The widespread adoption of wheel technology gave rise to increasingly complex forms of production organisation. During this period, pottery production underwent a transition from domestic contexts to structured and organised workshop settings. Concurrently, a more extensive formal repertoire emerged, accompanied by significant advancements in production efficiency and a discernible inclination towards standardisation. In the Iron Age, the dissemination of diverse vessel forms and decorative repertoires across much broader geographical areas was facilitated by the actions of colonization movements. These movements reached a zenith at the point at which writing was first used within Greek cultural contexts. Consequently, pottery assumed an increasingly significant role as a commercial commodity, thereby integrating workshop organisation, division of labour, serial production techniques, and trade networks. Consequently, pottery production transcended its status as a local craft, evolving into a regional and even interregional sphere of production and exchange.

Archaeological evidence clearly demonstrates that ceramic production was not limited to the manufacture of vessels for everyday use but constituted a multilayered field of production closely linked to economic structures, social organization, technological knowledge, and cultural identity. Variations in vessel forms, continuities and transformations in production techniques, and the presence of iconographic decoration rooted in mythology and literature—often classifiable according to chronological and ethnic criteria—provide valuable insights

into past societies. In this respect, pottery is regarded as one of the principal indicators through which cultural continuity can be traced via archaeological data.

This study presents an overview of the archaeological origins and historical development of pottery traditions in Anatolia within a chronological framework beginning in the Neolithic period, drawing upon relevant archaeological and historical literature. The primary aim is to evaluate the continuity of technical practices and craftsmanship in ceramic production through archaeological evidence and to examine, from a comparative perspective, production centers where this tradition continues to the present day. Accordingly, similarities and differences between ceramic production practices of various historical periods and contemporary traditional modes of production are discussed on the basis of a literature-driven approach.

Within this framework, the pottery tradition of Dont (Esenköy) is considered a living example of a production culture extending from the past to the present, owing to the preservation of production techniques, the use of local raw materials, and the intergenerational transmission of artisanal knowledge; for this reason, it has been evaluated as a pilot region. Pottery practices maintained in Dont are discussed in relation to archaeological ceramic traditions in terms of technical continuity, production organization, and formal characteristics. In this respect, Dont pottery constitutes a significant case for understanding the long-term continuity of pottery traditions in Anatolia.

This literature-based evaluation also reveals the transformation processes currently confronting traditional pottery centers in Anatolia, including the decline in the number of producers, economic constraints, the spread of modern production techniques, and the weakening of cultural transmission. Within this context, the study aims to identify the dynamics that negatively affect the continuity of these production traditions and, by emphasizing their importance from the perspective of archaeological continuity, to explore potential solutions within the framework of cultural tourism.

Keywords: *Pottery; Potter's wheel technology; Women masters; Employment; Anatolia; Dont (Esenköy) pottery.*

Dijital Kültürel Miras ve Vatandaş Bilimi: Wikimedia Projelerinin Kültürel Mirasa ve Turizme Katkısı

Digital Cultural Heritage and Citizen Science: The Contribution of Wikimedia Projects to Cultural Heritage and Tourism

Deniz ÇİT[1], Nurdan ATALAN ÇAYIREZMEZ[2], Hatice TEMUR YILDIZ[3], Nurcan ATALAN HELICKE[4]

[1]Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara, Türkiye, denizzcit@gmail.com, 0000-0002-0766-9706

[2] Öğr. Gör., British Institute at Ankara, Ankara, Türkiye, nurdanatalan@gmail.com, 0000-0003-3708-5055

[3] Nevşehir Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı Müdürü, Nevşehir Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı Müdürlüğü, Nevşehir, Türkiye, haticetemuryildiz@gmail.com, 0009-0007-1994-6356

[4]Skidmore College, New York, Amerika Birleşik Devletleri, nurcan.atalan@gmail.com, 0000-0002-4365-4907

ÖZ: Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın kullanımı, kültürel mirasın korunması ve aktarılması süreçlerini fiziksel mekânların ötesine taşıyarak dijital ortamlara aktarmıştır. Bilginin depolanma biçimindeki bu değişim, kültürel varlıkların sadece korunmasını değil, aynı zamanda küresel ölçekte erişilebilir ve işlenebilir olmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin kültürel mirasının dijital olarak açık erişime sunulması, genç nesillerin bilgiye erişimini kolaylaştırmakta, kültürel mirasın aktarımını sağlamakta ve kültürün toplumun her kesimine ulaşmasına hizmet etmektedir. Dijital Kültürel Miras Ağı (DKM Ağı), bu gereksinimden yola çıkarak Türkiye'de alanın uzmanlarını bir araya getiren, gönüllülük esasına dayalı ve Türkçe nitelikli kaynak üretimini hedefleyen gönüllü bir topluluktur. Ağ, kültürel mirasın dijitalleştirilmesi süreçlerinde sadece teknik bir aktarım değil, aynı zamanda toplumun farklı kesimlerini (öğrenciler, yerel halk ve uzmanlar) sürece dahil ederek katılımcı bir koruma modeli geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Wikimedia Vakfı tarafından desteklenen ve 2023 Kahramanmaraş Depremleri'nden etkilenen bölgelerdeki kültürel miras envanterinin

oluşturulması içini çalışmalar yürütülmüştür. Depremden etkilenen 9 il genelindeki kültürel varlıklara dair veri girişi süreçleri; Ankara ve İstanbul'da yüzyüze Türkiye'nin çeşitli illerinden gelen katılımcılarla gerçekleşen çevrimiçi etkinliklerin yanısıra ve Ankara Üniversitesi öğrencilerinin katkıları ile gerçekleştirilmiştir. Bu buluşmalar aracılığıyla Wikimedia projelerine hem metinsel hem de görsel içerikler eklenerek, kültürel mirasın dijital ortamda görünür, erişilebilir ve korunabilir kılınması sağlanmıştır.

Türkiye'nin doğal ve tarihi mirasının en önemli merkezlerinden biri olan Nevşehir Province genelinde, Wikimedia Vakfı tarafından desteklenen ve DKM Ağı tarafından yürütülen "Nevşehir'de Yerel Paydaşlarla Kültürel Mirasın Korunmasına Katkı Veriyoruz" projesi hayata geçirilmiştir. Yerel paydaşlarla ortaklık, kapasite geliştirme eğitimleri ve "viki-maraton" (veri giriş etkinlikleri) uygulamalarını temel alan bu çalışmalar; verinin yalnızca dijitalleştirilmesini değil, aynı zamanda Creative Commons lisansları ile küresel bilgi havuzlarına (Wikipedia, Wikimedia Commons, Wikidata) entegre edilmesini hedeflemektedir.

Nevşehir'de gerçekleştirilecek proje ile özellikle Mustafapaşa ve çevresinin sahip olduğu kültürel, doğal ve tarihi miras verilerinin vatandaş bilimi uygulaması ile oluşturulması, Wikimedia ortamına verilerinin girilmesi ve dijital görünürlüğününün artırılması hedeflenmektedir. Bu çalışmada Wikimedia projelerinin kültürel miras alanında kullanımına dair metin analizi yöntemi ile elde edilen bulguların yanı sıra Dijital Kültürel Miras Ağı projelerinin uygulama sonuçlarına yer verilecektir.

Dünya genelinde üretilen bilginin boyutu ve erişim hızı her geçen gün değişmekte; bireyler güncel bilgiye en hızlı yoldan ulaşma eğilimi göstermektedir. Bu dinamik süreç; özellikle kültür, sanat ve gastronomi turizminin önemli noktalarından biri olan Nevşehir için de kritik bir öneme sahiptir. Günümüzde ziyaretçiler, Kapadokya bölgesindeki seyahat planlarını ve deneyim süreçlerini büyük oranda dijital kaynaklar üzerinden yönetmektedir.

Bu bağlamda, toplumsal katılımın dijital kültürel miras yönetimi üzerindeki dönüştürücü etkisi, Nevşehir'in somut ve somut olmayan mirasının korunmasında kilit rol oynamaktadır. Çalışma kapsamında; Wikimedia projelerinin Nevşehir genelindeki tarihi alanlar, yerel gastronomi değerleri ve el sanatlarına ilişkin veri üretimi ile bu değerlerin dijital ortamda korunması süreçleri değerlendirilecektir. Böylece, toplumsal bilgi üretiminin bölge turizminin sürdürülebilirliğine ve küresel tanıtımına sağlayacağı katkılar tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dijital kültürel miras, açık erişim, Wikimedia projeleri, kültürel miras yönetimi, Nevşehir.

ABSTRACT: *The widespread use of information and communication technologies has moved the processes of preserving and transmitting cultural heritage beyond physical spaces into digital environments. This shift in the way information is stored necessitates that cultural assets are not only preserved but also made accessible and processable on a global scale. Providing open access to Türkiye's cultural heritage digitally facilitates access to information for younger generations, ensures the transmission of heritage, and serves to reach all segments of society. Born from this necessity, the Digital Cultural Heritage Network (DCH Network) is a grassroots community in Türkiye that brings together experts in the field, operates on a volunteer basis, and aims to produce high-quality Turkish resources. The network aims to develop a participatory preservation model by involving different segments of society—students, local people, and experts—rather than just performing a technical transfer during the digitisation of cultural heritage.*

In this context, significant efforts supported by the Wikimedia Foundation have been carried out to create a cultural heritage inventory in the regions affected by the 2023 Kahramanmaraş earthquakes. Data entry processes for cultural assets across the 9 provinces affected by the earthquake were conducted with the participation of Ankara Province, İstanbul Province, and Ankara University students, as well as online contributors from various provinces across Türkiye. Through these meetings, both textual and visual content were added to Wikimedia projects, ensuring that cultural heritage remains visible, accessible, and protectable in the digital environment.

In Nevşehir Province, one of the most significant centers of Türkiye's natural and historical heritage, the project titled "Cultural Heritage Conservation with local stakeholders in Nevşehir, Türkiye" has been launched, supported by the Wikimedia Foundation and carried out by the DCH Network. Based on partnerships with local stakeholders, capacity-building trainings, and "wiki-marathon" (editathon) applications, these efforts aim not only to digitize

data but also to integrate it into global knowledge hubs (Wikipedia, Wikimedia Commons, Wikidata) using Creative Commons licenses.

The project to be implemented in Nevşehir Province specifically aims to create data on the cultural, natural, and historical heritage of Mustafapaşa and its surroundings through citizen science applications, enter this data into the Wikimedia environment, and increase its digital visibility. This study will include findings obtained through the text analysis method regarding the use of Wikimedia projects in the field of cultural heritage, as well as the implementation results of the Digital Cultural Heritage Network projects. The scale and access speed of information produced worldwide change every day; individuals tend to reach up-to-date information through the fastest means possible. This dynamic process is of critical importance for Nevşehir Province, one of the key points for culture, arts, and gastronomy tourism. Today, visitors manage their travel plans and experience processes in the Cappadocia region largely through digital resources.

In this regard, the transformative effect of social participation on digital cultural heritage management plays a key role in preserving the tangible and intangible heritage of Nevşehir Province. Within the scope of this study, the processes of data production and digital preservation of historical sites, local gastronomic values, and handicrafts throughout Nevşehir Province via Wikimedia projects will be evaluated. Thus, the contributions of collective knowledge production to the sustainability of regional tourism and its global promotion will be opened for discussion.

Keywords: *Digital cultural heritage, open access, Wikimedia projects, cultural heritage management, Nevşehir.*

Hüzün Turizmi Kapsamında Kapalı Maraş'a Yönelik Netnografik Bir İnceleme

A Netnographic Examination of Kapalı Maraş within the Framework of Dark Tourism

Didem BILDIRCINGİL[1], Özge ÖZDEMİR[2]

[1]*Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Kayseri, Türkiye, didembildircingil@erciyes.edu.tr, 0000-0003-1646-9324*

[2]*Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, Türkiye, ozge.zz148@gmail.com, 0009-0003-4192-5536*

ÖZ: Turistlerin değişen ilgi alanları ve deneyim arayışları, turizm sektöründe yeni turizm türlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda hüzün turizmi, geçmişte yaşanan savaş, felaket ve trajedilerin izlerini taşıyan mekânların ziyaret edilmesine dayanan bir turizm türü olarak gelişmiştir. Ölüm, kayıp ve trajik geçmişle ilişkilendirilen mekânlara gerçekleştirilen ziyaretleri ifade eden, ziyaretçilerin anlam arayışı, toplumsal belleği onarma ve duygusal etkileşim deneyimi yaşama ihtiyacına dayanan ve özel ilgi turizmi kapsamında değerlendirilen alternatif bir turizm türüdür. Ziyaretçiler bu alanlarda yalnızca tarihsel bilgi edinmekle kalmayıp, geçmiş olayları anlama ve kolektif hafıza ile bağ kurma deneyimi de yaşamaktadır. Bu yönüyle hüzün turizmi, alternatif turizm türleri arasında önemli bir yer edinmiştir. Bu araştırmanın amacı, hüzün turizmi kapsamında Kapalı Maraş'a ilişkin olarak Tripadvisor platformunda yer alan ziyaretçi yorumlarını netnografik yöntemle çözümleyerek, bölgeyi ziyaret eden bireylerin deneyimlerine bağlı olarak hissettikleri duygu türlerini, algılarını ve tavsiyelerini ortaya koymaktır. Netnografi, başlangıçta pazarlama alanında geliştirilen ve günümüzde farklı disiplinlerde de kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. Etnografiye dayanan bu yaklaşım, insanların dijital platformlarda kolektif olarak oluşturduğu kültür ve paylaşılan deneyimlerin izini sürmektedir. Sosyal medya ve çevrimiçi inceleme siteleri aracılığıyla veri toplama imkânı, netnografiyi modern araştırmalarda güçlü bir yöntem hâline getirmektedir. Araştırma verileri, çevrimiçi kullanıcı deneyimlerinin paylaşıldığı Tripadvisor platformundan elde edilmiştir. Aralık 2015 – Aralık 2025 tarihleri arasında Kapalı Maraş'a ilişkin olarak paylaşılan 670 ziyaretçi yorumu veri setine dâhil edilmiştir. Yorumlar nitel araştırma desenine uygun olarak içerik analizine tabi tutulmuş ve analiz süreci MAXQDA 20 programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları doğrultusunda ziyaretçi

yorumları, “hissedilen duygu”, “algı” ve “diğer” olmak üzere üç temel tema altında gruplandırılmış ve kodlanmıştır. Hissedilen duygu teması incelendiğinde, ziyaretçilerin deneyimlerini çoğunlukla etkilenme ve hüzün ekseninde değerlendirdikleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, merak, empati, nostalji ve gizem duygularının da ziyaretçi deneyimini zenginleştirdiği ortaya çıkmıştır. Ziyaretçiler, bölgenin terk edilmiş mekânlarını ve geçmiş ihtişamına dair işaretleri deneyimleyerek karmaşık, çok boyutlu duygusal tepkiler sergilemektedir. Özellikle bölgenin doğal güzellikleri ile savaşın bıraktığı yıkım izleri arasındaki keskin tezat, bu duygusal karmaşayı derinleştiren önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, fotoğraf yasakları ve askeri denetim altındaki sınırlandırılmış hareket alanı, hüzün duygusuna kısıtlanmışlık ve gözetim altında olma hissini ekleyerek ziyaretçi deneyimini derinleştirmektedir. Algı teması kapsamında ise ziyaretçiler, bölgeyi hem doğal çekicilikleri hem de tarihsel ve politik geçmişi üzerinden anlamlandırmaktadır. Plaj ve denizin estetik değeri öne çıkarken, fotoğraf çekim kısıtlamaları bazı ziyaretçiler tarafından sınırlayıcı bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Böylece ziyaretçiler, sadece doğal güzellikleri deneyimlemekle kalmayıp, mekânın tarihsel ve politik bağlamını da derinlemesine anlamaya çalışmakta; bu süreç, ziyaretin bilişsel boyutunu güçlendirerek, mekânla etkileşimi daha kapsamlı ve çok katmanlı hâle getirmektedir. Ek olarak, ziyaretçilerin önemli bir kısmının bölgenin siyasi bir çözüme kavuşarak yeniden eski canlı günlerine dönmesi yönünde temennilerde bulunduğu görülmüştür. Ziyaretçiler Kapalı Maraş’ı deneyimlerken yalnızca fiziksel mekânları gözlemlemekle kalmayıp, bölgenin tarihî ve politik bağlamını da anlamaya çalışmaktadır. Bu süreç, ziyaretçilere mekânla duygusal bir bağ kurma, empati geliştirme ve geçmişin izlerini toplumsal hafıza üzerinden değerlendirme fırsatı sunmaktadır. Kapalı Maraş deneyimi, ziyaretçilere hem geçmişi kavrama hem de mekânın sembolik değerini deneyimleme imkânı sağlayarak, duygusal ve bilişsel bir etkileşim yaratmaktadır. Böylece hüzün turizmi, anlam arayışı ve deneyim odaklı alternatif turizmin önemli bir boyutunu temsil etmekte ve ziyaretçiler için derinlemesine bir deneyim alanı oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hüzün Turizmi, TripAdvisor, İçerik Analizi, Kapalı Maraş.

ABSTRACT: *Tourists’ changing interests and their search for new experiences have created the conditions for the emergence of new types of tourism within the tourism sector. In this context, dark tourism has developed as a form of tourism based on visiting places that bear the traces of past wars, disasters, and tragedies. It is considered an alternative form of tourism*

within the scope of special interest tourism and refers to visits to sites associated with death, loss, and tragic past events. This type of tourism is largely driven by visitors' search for meaning, their desire to contribute to the restoration of collective memory, and their need to experience emotional engagement. In such places, visitors not only gain historical knowledge but also experience a deeper understanding of past events and establish a connection with collective memory. In this respect, dark tourism has gained a significant position among alternative tourism types. The aim of this study is to reveal the emotions, perceptions, and recommendations experienced by visitors to Varosha (Closed Maraş) within the context of dark tourism by analyzing visitor reviews shared on the Tripadvisor platform through the netnographic method. Netnography is a qualitative research method originally developed in the field of marketing and currently used in various disciplines. Based on ethnography, this approach traces the culture collectively produced by individuals and the shared experiences they express on digital platforms. The opportunity to collect data through social media and online review platforms has made netnography a powerful method in contemporary research. The research data were obtained from the Tripadvisor platform, where users share their online experiences. A total of 670 visitor reviews regarding Varosha (Closed Maraş) shared between December 2015 and December 2025 were included in the dataset. The reviews were subjected to content analysis in accordance with the qualitative research design, and the analysis process was carried out using the MAXQDA 20 software. Based on the research findings, visitor reviews were grouped and coded under three main themes: "felt emotions," "perception," and "other." When the theme of felt emotions was examined, it was determined that visitors mostly evaluated their experiences within the axis of impression and sadness. In addition, emotions such as curiosity, empathy, nostalgia, and mystery were also found to enrich the visitor experience. By experiencing the abandoned spaces of the region and the traces of its former splendor, visitors display complex and multidimensional emotional reactions. In particular, the striking contrast between the natural beauty of the region and the traces of destruction left by war emerges as an important factor deepening this emotional complexity. Moreover, photography restrictions and the limited mobility under military supervision add a sense of restriction and surveillance to the feeling of sadness, further deepening the visitor experience. Within the scope of the perception theme, visitors interpret the region through both its natural attractions and its historical and political background. While the aesthetic value of the beach

and the sea stands out, photography restrictions were evaluated as a limiting factor by some visitors. Thus, visitors not only experience the natural beauty of the area but also attempt to understand the historical and political context of the place in depth. This process strengthens the cognitive dimension of the visit and makes the interaction with the place more comprehensive and multilayered. In addition, it was observed that a significant number of visitors expressed wishes for the region to reach a political resolution and return to its former vibrant days. While experiencing Varosha (Closed Maraş), visitors do not merely observe the physical environment but also attempt to understand the historical and political context of the region. This process offers visitors the opportunity to establish an emotional connection with the place, develop empathy, and evaluate the traces of the past through collective memory.

The Varosha experience enables visitors to both comprehend the past and experience the symbolic value of the place, creating an interaction that is both emotional and cognitive. In this sense, dark tourism represents an important dimension of experience-oriented alternative tourism centered on the search for meaning and provides visitors with a profound and reflective experience.

Keywords: *Dark Tourism, TripAdvisor, Content Analysis, Varosha.*

Nevşehir Mutfak Kültüründe Cenaze Ritüelleri ve Yemek Pratikleri[5**]

Funeral Rituals and Food Practices in Nevşehir's Culinary Culture

Durmuş Ali AYDEMİR[1], Kader PARLAK[2], Sinem DİKME GÜL[3], Mehmet Emin DEDE[4], Buse DURAN[5]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye, durmusaliaydemir@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-1842-7021*

[2] *Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye, kaderparlak@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-2364-770X*

[3] *Arş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye, sinemdikme@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8985-1474*

[4] Arş. Gör., *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Nevşehir, Türkiye, m.emindede@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-3161-333*

[5] *Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, busedurannn00@gmail.com, 0009-0004-1373-1731*

ÖZ: Tüm dünyada bir kişinin sosyal statüsünün değişimi, belirli bir topluluğa kabulü veya yaşam evresinin değiştiği anları kutlamak veya anmak için doğum, ergenliğe geçiş, evlilik ve cenaze gibi geçiş ritüelleri düzenlenmektedir. Geçiş ritüelleri sosyal hayatta statü ve rollerin temel belirleyicisi görevi görmektedir. Uzun yıllar içerisinde oluşan, şekillenen ve uygulanmaya devam edilen ritüeller sayesinde kişinin bir konumdan başka bir konuma geçişi meşrulaştırılmakta; toplum, bireyin yeni statüsünü kabul etmeye hazır hale gelmektedir. Geçiş ritüellerin oldukça büyük bir çoğunluğu mutlu anları kutlamak için düzenlenmektedir. Doğumdan ölüme kadar olan geçiş ritüellerinde kutlamaların yanı sıra kötü ruhlardan korunmak, sağlık, mutluluk, bereket ve şifa dilemek amaçları taşımaktadır. Geçiş ritüelleri arasında kutlama amacı taşımayan tek tören cenazedir. Hayatın bitişi ve kişinin ebedi dünyaya geçişini temsil eden ve ölen kişiyi son yolculuğuna uğurladıktan sonra düzenlenen cenaze töreninde amaç, vefat eden kişinin ruhunu anmak ve onun ebedi huzura ulaşmasına yardımcı

[5**] Bu çalışma Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü tarafından desteklenen DKMP25-3 numaralı "*Nevşehir Geçiş Dönemi Yemeklerinin Envanterinin Çıkarılması, Reçetelendirilmesi ve Uygulanması*" adlı projeden üretilmiştir.

olmaktır. Tüm ritüellerde olduğu gibi cenaze ritüelinde de yemek ikramı yapılmakta, vefat eden kişinin defnedilmesini takiben taziyeye gelen misafirlere çeşitli ikramlarda bulunulmaktadır. Geçiş ritüelleri ve bu törenler sırasında hazırlanan yemekler toplumun hafızasını canlı tutma görevi üstlenmektedir. Ancak modernleşme ve şehirleşme ile ritüeller giderek unutulmakta ve toplumların hafızası git gide zayıflama riski ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu çalışmanın amacı bir kültürel miras unsuru olan ve unutulmaya yüz tutan taziye sofrası geleneklerinin kayıt altına alınması ve yazılı literatüre kazandırılmasıdır. Araştırma kapsamında ölüm ritüeli ve yas süreci boyunca hazırlanan ve dağıtılan yiyecek ve içeceklere dair tüm süreçlerin tespit edilmesi, ritüelistik gıdaların sembolik anlamlarının çözümlenmesi ve Nevşehir'e özgü yerel malzemelerin (tandır ekmeği, bölgeye has baklagiller vb.) bu ritüellerdeki kullanım biçimlerinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu amaçlarla Nevşehir ilinin tüm ilçelerinden en az birer katılımcı olmak üzere, taziye ritüelini yaşamış ve konuda nitelikli bilgiye sahip olan 16 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların ikametlerinde gerçekleştirilmiş ve ortalama yarım saat sürmüştür. Görüşmelerde katılımcıların mahremiyeti korunarak ses kaydı alınmıştır. Ses kayıtları yazıya aktarılırken yerel deyimler, telaffuzlar ve anlamı etkileyebilecek vurgular korunmuştur. Elde edilen metinler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İçerik analizi sonucunda temalar "taziye örgütlenmesi", "cenaze evinde ocak/yemek normu", "anma günleri", "sembolik ikramlar", "modernleşme" olarak belirlenmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler taziye ritüelinin vefat haberinin duyulması (sözlü duyum veya sela okunmasıyla) ile başladığını ortaya koymuştur. Haberin duyulmasıyla komşular ve akrabalar hızlı bir şekilde organize olmakta ve cenaze evi taziye için hazırlanmaktadır. Bu süreçte taziye evinde yapılacaklar komşular ve akrabalar tarafından kendilerine tanımlanmış bir görev olarak görülmektedir. Hacıbektaş ilçesi hariç Nevşehir'in diğer bölgelerinde cenazenin ilk günlerinde taziye evinde herhangi bir yemek hazırlanmamaktadır. Yemekler akrabalar ve komşular tarafından hazırlanarak taziye evine getirilmektedir. Bu süreçler, komşular arasında gelişen güçlü bir koordinasyon çerçevesinde yürütülmekte; bazı durumlarda hangi yemeğin kim tarafından hazırlanacağı önceden planlanabilmektedir. Hacı Bektaş ilçesinde ise taziye evinde yemek olarak yalnızca helva kavrulmaktadır. Kavrulan helvanın cam açılarak pencere önüne konulduğu böylece kokusunun meleklere gittiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Cenaze sürecinde "ilk bayram şerbeti", "ekmekten helva (soğumun ekmeği)", "can yemeği", "ocakta üç gün" ve "kazma takırtısı" gibi

uygulamaların varlığı, bu pratiklerin topluluk ölçeğinde belirli bir kurumsallaşma kazandığını düşündürmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular, bir kültürel miras unsuru olan cenaze ritüellerinin ve ritüele eşlik eden yemeklerin Nevşehir genelinde hala sürdürüldüğünü ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Geçiş ritüeli, ölüm, ritüel yemekleri, Nevşehir.

ABSTRACT: *Throughout the world, rites of passage such as birth, reaching puberty, marriage, and funerals are held to celebrate or commemorate moments when a person's social status changes, when they are accepted into a particular community, or when they enter a new stage of life. Rites of passage serve as fundamental determinants of status and roles in social life. Thanks to rituals that have developed, taken shape, and continued to be practiced over many years, a person's transition from one position to another is legitimized; society becomes ready to accept the individual's new status. The vast majority of rites of passage are organized to celebrate happy moments. Transition rituals from birth to death involve celebrations as well as the protection from evil spirits and the wishing for health, happiness, prosperity, and healing. The only transition ritual that is not a celebration is the funeral. Representing the end of life and the person's passage to the eternal world, the purpose of the funeral ceremony, held after seeing the deceased off on their final journey, is to commemorate the spirit of the deceased and help them attain eternal peace. As with all rituals, food is served during funeral rituals, and various refreshments are offered to guests who come to pay their respects after the deceased is buried. Transition rituals and the meals prepared during these ceremonies serve to keep the community's memory alive. However, with modernization and urbanization, rituals are gradually being forgotten, and communities are at risk of losing their memory. The aim of this study is to record and add to the written literature the traditions of the condolence table, which are a cultural heritage element and are in danger of being forgotten. The research aims to identify all processes related to the preparation and distribution of food and beverages during the death ritual and mourning period, to decipher the symbolic meanings of ritualistic foods, and to reveal the ways in which local ingredients specific to Nevşehir (tandoor bread, legumes unique to the region, etc.) are used in these rituals. To this end, semi-structured interviews were conducted with 16 individuals who had experienced funeral rituals and possessed qualified knowledge on the subject, with at least one participant from each district of Nevşehir province. The interviews were conducted at the participants' residences and lasted an average of half an*

hour. Audio recordings were made during the interviews, ensuring the privacy of the participants. When transcribing the audio recordings, local expressions, pronunciations, and emphases that could affect meaning were preserved. The resulting texts were examined using content analysis. The content analysis identified the themes of "condolence organization," "hearth/meal norms in the funeral home," "memorial days," "symbolic offerings," and "modernization." The data obtained from the interviews revealed that the condolence ritual begins with the announcement of the death (either verbally or by reciting the call to prayer). Upon hearing the news, neighbors and relatives quickly organize themselves and prepare the funeral home for condolences. During this process, the tasks to be performed at the funeral home are seen as a duty assigned to neighbors and relatives. Except for the district of Hacıbektaş, in other regions of Nevşehir, no food is prepared at the condolence house during the first days of the funeral. Food is prepared by relatives and neighbors and brought to the condolence house. These processes are carried out within the framework of strong coordination among neighbors; in some cases, it may be planned in advance which food will be prepared by whom. In the district of Hacı Bektaş, however, only halva is roasted as a meal at the mourning house. Participants have stated that the roasted halva is placed in front of the window with the lid open so that its scent reaches the angels. The existence of practices such as "first holiday sherbet," "bread halva (bread of mourning)," "soul meal," "three days on the stove," and "shovel clatter" during the funeral process suggests that these practices have gained a certain institutionalization at the community level. The findings of the study reveal that funeral rituals, which are an element of cultural heritage, and the meals accompanying the rituals are still practiced throughout Nevşehir.

Keywords: *Rites of passage, death, ritual foods, Nevsehir.*

Doğal Kaynaklar ve Zanaatkârlık Aktarımı Bağlamında Çömlekçilikte Süreklilik Olasılığı

The Possibility of Continuity in Pottery within the Context of Natural Resources and Craft Transmission

Ebru TUNA[1]

[1]*Dr., Ege Üniversitesi, Arkeoloji ABD , İzmir, Türkiye, ebruinceman@gmail.com, 0000-0002-8509-3984*

ÖZ: Bu çalışma, çömlekçiliği doğal ve kültürel mirasın kesişiminde yer alan özgün bir üretim pratiği olarak ele almakta ve Tunç Çağı'ndan günümüze uzanan süreklilik olasılığını analitik bir çerçevede tartışmayı amaçlamaktadır. Doğal miras genellikle jeolojik oluşumlar, topografik özellikler ve çevresel kaynaklarla; kültürel miras ise maddi kalıntılar ile somut olmayan geleneksel uygulamalarla ilişkilendirilmekte ve bu iki alan çoğu zaman ayrı kategoriler halinde değerlendirilmektedir. Ancak üretim faaliyetleri, özellikle çevresel kaynaklara doğrudan bağımlı zanaat temelli üretim sistemleri, doğal ve kültürel miras arasındaki bu keskin ayrımın sorgulanmasını gerektirmektedir. Çömlekçilik, belirli jeolojik kaynaklara dayalı olması ve teknik bilginin kuşaklar arası aktarımıyla sürdürülebilmesi nedeniyle, doğal çevre ile kültürel pratikler arasındaki karşılıklı bağımlılığı görünür kılan özgün bir örnektir. Kil, jeolojik süreçlerin ürünü olarak belirli coğrafi alanlarda yoğunlaşan ve uzun dönemli mekânsal süreklilik gösteren doğal bir hammaddedir. Buna karşılık bu hammaddenin seçimi, hazırlanması, biçimlendirilmesi ve pişirilmesine ilişkin teknik bilgi, kültürel aktarımın sonucudur. Dolayısıyla çömlekçilik hem doğal çevrenin maddi sürekliliğine hem de toplumsal bilgi birikiminin aktarılabilirliğine dayanan çift katmanlı bir üretim sistemi olarak değerlendirilebilir. Çalışmanın temel amacı, kil kaynaklarını doğal miras bağlamında, çömlekçiliği ise somut olmayan kültürel miras kapsamında ele alarak, üretim pratiği üzerinden doğal ve kültürel miras arasındaki ilişkiyi yeniden düşünmek ve bu ilişkinin uzun dönemli süreklilik potansiyelini tartışmaktır. "Süreklilik" kavramı, kesintisiz ve doğrusal bir gelenek aktarımı iddiası olarak değil; çevresel bilgi, teknik beceri ve üretim stratejilerinin yeniden üretilebilir niteliği üzerinden kuramsal bir zeminde ele alınmaktadır. Araştırma yöntemi, literatür temelli kuramsal analiz ile yazarın önceki çalışmalarına dayanan arkeolojik ve

arkeometrik bulguların yorumlayıcı değerlendirilmesini bir araya getirmektedir. Çalışma kapsamında Geç Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı'na ait arkeolojik veriler, ham bulgu olarak sunulmaktan ziyade, kuramsal tartışmayı destekleyen analitik referans noktaları olarak konumlandırılmıştır. Söz konusu arkeometrik çalışmalar, seramik üretiminin büyük ölçüde yerel kil kaynaklarına dayandığını ve üretim sistemlerinin bölgesel jeolojik alanlarla güçlü bir ilişki içinde şekillendiğini doğrulamaktadır. Bu durum, üretimin yalnızca ekonomik bir etkinlik olmadığını; çevresel özelliklerin tanınması, uygun hammaddenin seçilmesi ve bu bilginin topluluk içinde aktarılmasıyla ilişkili bir bilgi sistemi içerdiğini ortaya koymaktadır. Kil yataklarının mekânsal sürekliliği, farklı dönemlerde aynı ya da benzer doğal alanların yeniden üretim süreçlerine dahil edilebilmesine olanak tanımış olabilir. Bu bağlamda üretim, belirli ekolojik sınırlar içerisinde şekillenen ve çevresel koşullara uyumlu bir karakter taşımaktadır. Bu noktada üretim faaliyetlerinin yalnızca maddi kültür çıktıları üzerinden değil, hammadde seçimi, hamurun hazırlanması, katkı maddelerinin eklenmesi ve pişirme teknikleri gibi doğrudan çevresel koşullarla ilişkili karar süreçleri üzerinden değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. Bu karar mekanizmaları, üreticilerin doğal çevreye ilişkin deneyimsel bilgisini ve bu bilginin topluluk içinde nasıl aktarıldığını yansıtmaktadır. Özellikle yerel kil kaynaklarının tekrar eden biçimde tercih edilmesi, üretimin ekolojik sınırlar içerisinde şekillendiğini ve doğal çevrenin üretim kültürünü belirleyici bir unsur olarak varlığını sürdürdüğünü düşündürmektedir. Bu bağlamda süreklilik; aynı formların ya da teknik özelliklerin değişmeden korunması anlamında değil, yerel kaynaklara dayalı üretim stratejilerinin çevresel koşullara uyum sağlayarak varlığını sürdürebilen esnek ve yeniden üretilebilir bir kültürel pratik olması üzerinden değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, çömlekçiliği doğrusal bir tarih anlatısından ziyade, çevre-insan etkileşiminin uzun dönemli bir ifadesi olarak ele almayı önermektedir. Çalışmanın bulguları, geçmişten günümüze kesintisiz bir zanaat aktarımı iddiasında bulunmamakla birlikte, üretimin dayandığı jeolojik zeminin sürekliliği ile teknik bilginin aktarılabilir niteliğinin uzun dönemli kültürel pratikler için potansiyel bir zemin oluşturduğunu göstermektedir. Bu çerçevede çömlekçilik, doğal miras (kil kaynakları) ile somut olmayan kültürel miras (zanaat bilgisi) arasındaki sınırların üretim pratikleri üzerinden yeniden düşünülmesi gerektiğini gösteren ve literatüre kuramsal bir açılım sunan analitik bir model olarak konumlandırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çömlekçilik; Kil Kaynakları, Doğal Miras; Somut Olmayan Kültürel Miras, Mirasın Deneyimsel Aktarımı, Süreklilik Olasılığı.

ABSTRACT: *This study examines pottery as a distinctive production practice situated at the intersection of natural and cultural heritage and aims to discuss the possibility of continuity from the Bronze Age to the present within an analytical framework. Natural heritage is generally associated with geological formations, topographic features, and environmental resources, whereas cultural heritage is defined through material remains and intangible traditional practices; these two domains are often treated as separate categories. However, production activities particularly craft-based systems directly dependent on environmental resources necessitate a reconsideration of this sharp distinction between natural and cultural heritage. Pottery production represents a distinctive example that makes visible the mutual interdependence between the natural environment and cultural practices. Clay, as a product of geological processes, is a natural raw material that concentrates in specific geographical areas and demonstrates long-term spatial continuity. In contrast, the selection, preparation, shaping, and firing of this raw material depend on technical knowledge transmitted through cultural processes. Pottery can therefore be understood as a dual-layered production system grounded both in the material continuity of the natural environment and in the transmissibility of accumulated social knowledge. The primary aim of this study is to reconsider the relationship between natural and cultural heritage through production practices by addressing clay sources within the framework of natural heritage and pottery-making within the scope of intangible cultural heritage, and to discuss the long-term potential for continuity embedded in this relationship. Here, "continuity" is not approached as a claim of uninterrupted and linear transmission of tradition; rather, it is examined theoretically in terms of the reproducibility of environmental knowledge, technical skills, and production strategies. The methodological framework combines a literature-based theoretical analysis with an interpretative assessment of archaeological and archaeometric findings derived from the author's previous research. Within this context, archaeological data from the Late Chalcolithic and Early Bronze Age are not presented as primary empirical evidence but are positioned as analytical reference points supporting the theoretical discussion. Archaeometric studies confirm that ceramic production relied predominantly on local clay sources and that production systems developed in close relation to regional geological contexts. This indicates that production was not merely an*

economic activity, but a knowledge system involving the recognition of environmental characteristics, the selection of appropriate raw materials, and the transmission of this knowledge within communities. The spatial continuity of clay deposits may have enabled the recurrent incorporation of the same or similar natural areas into production processes across different periods. In this respect, production appears to have developed within specific ecological boundaries and in accordance with environmental conditions. Consequently, it becomes essential to evaluate production not solely through its material outputs, but also through decision-making processes directly related to environmental factors, such as raw material selection, clay preparation, tempering practices, and firing techniques. These decision-making mechanisms reflect producers' experiential knowledge of their natural environment and the ways in which such knowledge was transmitted within social contexts. The repeated preference for local clay sources suggests that production operated within ecological constraints and that the natural environment functioned as a determining element of production culture. Thus, continuity should not be understood as the unaltered preservation of identical forms or technical features, but rather as the persistence of production strategies grounded in local resources and capable of adapting to environmental conditions as flexible and reproducible cultural practices. This perspective proposes interpreting pottery not as part of a linear historical narrative, but as a long-term expression of human-environment interaction. Although this study does not claim an uninterrupted transmission of craft traditions from past to present, it argues that the continuity of geological settings underlying production, combined with the transmissibility of technical knowledge, may have provided a structural foundation for long-term cultural practices. In this sense, pottery is positioned as an analytical model that demonstrates the need to rethink the boundaries between natural heritage (clay sources) and intangible cultural heritage (craft knowledge) through production practices, offering a theoretical contribution to the existing literature.

Keywords: *Pottery; Clay Sources; Natural Heritage; Intangible Cultural Heritage; Experiential Transmission of Heritage; Possibility of Continuity.*

Yeni Nesil Alışveriş Kültürü ve Tarihi Çarşılar: Adapazarı Uzunçarşı Örneği

New Generation Shopping Culture and Historic Bazaars: The Case of Adapazarı Uzunçarşı

Ece DOĞAN[1]

[1] *Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Sakarya, Türkiye, Ece.dogan2@ogr.sakarya.edu.tr, 0009-0007-2452-8060*

ÖZ: Sakarya ilinin Adapazarı ilçesinde bulunan Uzunçarşı günümüzde geleneksel şehir dokusu içerisinde önemli bir kültür varlığı olarak dikkat çekmektedir. Erken Osmanlı toprakları içerisinde yer alan Adapazarı ve çevresi dönemin komutanlarından Konuralp ve Akçakoca tarafından 14. yüzyılda fethedimiştir. Fethedilmesinin akabinde Orhan Gazi adına bir cami inşa edilmiştir. Orhan Camii (14. Yüzyıl) ile başlayan Uzunçarşı'nın oluşum süreci; Orta Camii (1752), Ağa Camii (1774) ve Tozlu Camii (1837) gibi inşa edilen yapılar ve Çarşının çevresinde gelişen Aynalıkavak, Kömürpazarı, Soğanpazarı gibi mekânlar ile birlikte zaman içerisinde Uzunçarşı'nın gelişimine katkı sunmuştur. Çarşı çevresinde kümelenmiş Semerciler, Tığcılar vb. mahalleler ile birlikte Adapazarı zamanla bir Osmanlı şehri hüviyetine bürünmüştür. Uzunçarşı 20. yüzyılın başlarında son şeklini alarak ticari, sosyal ve kültürel önemini koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak günümüzde modernleşme ile birlikte gerek Ticari ve mekânsal gerekse sosyal yönden değişim gösteren yeni nesil alışveriş tercihleri, tarihi hüviyete sahip geleneksel çarşıları birçok yönden etkilemektedir. Yapmış olduğumuz saha çalışmaları kapsamında da bu değişim Uzunçarşı kompleksi ve çevresinde de hissedilmektedir. Ele alınan bu çalışmada Uzunçarşı'nın geçmişten günümüze geçirdiği mekânsal, fiziksel ve sosyo-ekonomik dönüşümü, esnaf ve müşteri görüşleri üzerinden analiz etmeyi amaçlamıştır. Yeni nesil alışveriş tercihleri kapsamında katılımcıların gözlemleri ve düşünceleri izlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında çarşı esnafı ve ziyaretçileri ile yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler konularına göre Tasnif edilmiştir. Çalışma; 19'u erkek, 6'sı kadın olmak üzere toplam 25 katılımcı ile gerçekleştirilmiş olup görüşmeler gerekli izinler alınarak ses kaydı ile belgelenmiştir. Esnaf grubunun, çarşının uzun yıllara dayanan geçmişine tanıklık etmiş kişilerden seçilmesine özen gösterilmiş; müşteri grubunda ise farklı yaş ve cinsiyet dağılımı gözetilerek çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Yöneltilen sorular ve elde edilen çıktılar doğrultusunda çarşının özellikle esnaf çeşitliliği açısından değişim

geçirdiği her iki grup tarafından da ifade edilmiştir. Esnaflar, kahve zincirlerinin artış gösterdiğini ve geleneksel bazı işletmelerin zamanla kapandığını belirtmiştir. Bununla birlikte birçok dükkânın akşam saatlerinde erken kapanmasının çarşının hareketliliğini azalttığı vurgulanmıştır. Online alışveriş ve AVM kültürünün etkisi de araştırmanın temel başlıklarından biridir. Esnafın önemli bir kısmı internet alışverişine güven sorunu nedeniyle mesafeli yaklaşmaktadır. Müşteri grubunda ise online alışverişin belirli ürünlerde tercih edilebildiği ancak yüz yüze alışverişin güven ve muhatap bulma açısından daha güvenli görüldüğü ifade edilmiştir. Alışveriş merkezlerinin konforlu olduğu kabul edilmekle birlikte, Uzunçarşı'nın kültürel ve nostaljik yönünün tercih sebebi olduğu belirtilmiştir. Çarşının fiziksel yapısına ilişkin olarak üst örtü meselesi öne çıkan konulardandır. Katılımcılar, çarşının üzerinin kapalı olduğu dönemlerde özellikle yağışlı havalarda alışverişin daha konforlu gerçekleştiğini belirtmiştir. Ancak bu konuda tam bir fikir birliği bulunmamaktadır. Üst örtünün kapatılması konfor sağlarken, geleneksel çarşı formunun korunması açısından tartışmalı bir konu olarak değerlendirilmiştir. Yerel üretim yapan esnafın büyük kitlelere ulaşmakta zorlandığı ve bunun bazı işletmelerin kapanmasına neden olduğu da ifade edilmiştir. Özellikle helvacı, lokumcu ve çikolatacı gibi geleneksel üretim yapan dükkânların sürdürülebilirlik konusunda güçlük yaşadığı belirtilmiştir. Buna karşılık esnaf–müşteri ilişkilerindeki samimiyet, güler yüz ve güven unsuru çarşının tercih edilmesinde önemli faktörler arasında yer almaktadır. Uzunçarşı'nın tarihi bir kültür varlığı olması hem olumlu hem de olumsuz yönler barındırmaktadır. Tarihsel sürekliliğin korunması, kent kimliğine katkı sağlaması ve geleneksel ticaret kültürünü yaşatması olumlu yönler arasında yer almaktadır. Buna karşın dar sokak yapısı, konfor sorunları ve modern ticaret anlayışıyla rekabet güçlüğü dezavantajlar arasında gösterilmiştir. Ziyaret sıklığına ilişkin veriler, katılımcıların önemli bir kısmının çarşıyı düzenli olarak ziyaret ettiğini göstermektedir. Çarşının şehir merkezinde bulunması ulaşılabilirliği artırmaktadır; ancak erken kapanma saatleri özellikle çalışan kesim için olumsuzluk barındırmaktadır. Ayrıca çarşının yerel gastronomi unsurlarıyla (ıslama köfte ve kabak tatlısı gibi) anılması, kültürel değerini güçlendiren unsurlar arasında belirtilmiştir. Sonuç olarak mülakat verileri, Uzunçarşı'nın hem mekânsal hem de ticari açıdan dönüşüm sürecinde olduğunu göstermektedir. Modern alışveriş pratiklerinin etkisine rağmen çarşı, kültürel kimlik, güvene dayalı ticaret ve sosyal etkileşim özellikleriyle varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Bu bulgular, çarşının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için dengeli bir koruma–

kullanma yaklaşımının gerekliliğine işaret etmektedir. Bu bildiri Sakarya Üniversitesi İlahiyat fakültesi Türk İslam Sanatları Tarihi Anabilim Dalında Tübitak 2209-A öğrenci projeleri kapsamında hazırlanan 'Geleneksel Şehir Dokusu Bağlamında Adapazarı'nda Bulunan Tarihi Uzunçarşı'nın Mekânsal Analizi' isimli projeden üretilmiştir. İki aşamadan oluşan Proje Sakarya'nın Adapazarı ilçesinde bulunan Uzunçarşı'nın tarihsel süreçteki değişim ve gelişimine odaklanmaktadır. İkinci bölümde çarşının yeni nesil alışveriş tercihleri kapsamında uygulanan yarı yapılandırılmış mülakatla sanat tarihi disiplini çerçevesinde ele alınan ilk bölümdeki mimari ve sanatsal birikimi destekleyeceği ve katkı sunulacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Çarşı, Alışveriş Tercihleri, Adapazarı, Uzunçarşı,

ABSTRACT: *Located in the Adapazarı district of Sakarya province, Uzunçarşı stands out today as a significant cultural asset within the traditional urban fabric. Adapazarı and its surroundings, which were incorporated into early Ottoman territories, were conquered in the fourteenth century by the commanders Konuralp and Akçakoca. Following the conquest, a mosque was constructed in the name of Orhan Gazi. The formation process of Uzunçarşı began with the construction of Orhan Camii (14th century) and continued over time with the addition of structures such as Orta Camii (1752), Ağa Camii (1774), and Tozlu Camii (1837), as well as commercial areas that developed around the bazaar, including Aynalıkavak, Kömürpazarı, and Soğanpazarı. Together with surrounding neighborhoods such as Semerciler and Tığcılar, Adapazarı gradually acquired the characteristics of an Ottoman city. Uzunçarşı took its final form in the early twentieth century and has preserved its commercial, social, and cultural significance to the present day. However, in the context of modernization, new generation shopping preferences bringing commercial, spatial, and social changes have significantly affected traditional bazaars with historical identities. Within the scope of the fieldwork conducted for this study, these changes have also been observed in the Uzunçarşı complex and its surroundings. This research aims to analyze the spatial, physical, and socio-economic transformation of Uzunçarşı from past to present through the perspectives of tradesmen and customers. Participants' observations and opinions regarding new generation shopping practices were examined. Within the scope of the research, semi-structured interviews were conducted with bazaar tradesmen and visitors, and the obtained data were classified according to thematic categories. The study was carried out with a total of 25 participants; 19 male and 6 female and the interviews were audio-recorded with the necessary permissions. Particular*

attention was paid to selecting tradesmen who had witnessed the long-standing history of the bazaar, while diversity in age and gender was ensured within the customer group. Based on the questions posed and the findings obtained, both groups stated that the bazaar has undergone change, particularly in terms of the diversity of trades. Tradesmen emphasized the increase in coffee chain stores and the gradual closure of some traditional businesses. It was also highlighted that the early closing hours of many shops in the evening reduce the vitality of the bazaar. The impact of online shopping and shopping mall culture constitutes another main theme of the study. A significant portion of the tradesmen approach online shopping with caution due to concerns about trust. In contrast, customers indicated that while online shopping is preferred for certain products, face-to-face shopping is perceived as more reliable in terms of trust and direct communication. Although shopping malls are acknowledged as comfortable spaces, the cultural and nostalgic character of Uzunçarşı was identified as a primary reason for preference. Regarding the physical structure of the bazaar, the issue of the upper covering emerged as a prominent topic. Participants noted that when the bazaar was covered, shopping was more comfortable, especially during rainy weather. However, there is no complete consensus on this issue. While covering the bazaar provides comfort, it is considered controversial in terms of preserving the traditional bazaar form. It was also stated that locally producing tradesmen have difficulty reaching large customer bases, leading to the closure of some businesses. In particular, traditional producers such as halva makers, confectioners, and chocolatiers experience challenges in terms of sustainability. On the other hand, sincerity, friendliness, and trust in tradesman–customer relationships were identified as important factors influencing the preference for the bazaar. As a historic cultural asset, Uzunçarşı embodies both advantages and disadvantages. The preservation of historical continuity, its contribution to urban identity, and the maintenance of traditional commercial culture are regarded as positive aspects. Conversely, its narrow street layout, comfort-related issues, and difficulties in competing with modern commercial practices are identified as disadvantages. Data on visit frequency indicate that a significant proportion of participants visit the bazaar regularly. Its central urban location enhances accessibility; however, early closing hours present disadvantages, particularly for working individuals. Additionally, the association of the bazaar with local gastronomic elements such as ıslama köfte and pumpkin dessert strengthens its cultural value. In conclusion, the interview data demonstrate that Uzunçarşı is undergoing

a process of transformation both spatially and commercially. Despite the influence of modern shopping practices, the bazaar continues to exist through its cultural identity, trust-based commerce, and social interaction. These findings indicate the necessity of a balanced conservation–use approach to ensure the preservation and sustainability of the bazaar. This paper has been produced from the project titled "Spatial Analysis of the Historic Uzun Bazaar Located in Adapazarı within the Context of Traditional Urban Fabric," prepared within the scope of TÜBİTAK 2209-A Student Projects at the Department of Turkish-Islamic Art History, Faculty of Theology, Sakarya University.

The project, which consists of two phases, focuses on the change and development of Uzun Bazaar, located in the Adapazarı district of Sakarya, throughout its historical process. In the second phase, it was considered that the semi-structured interviews conducted within the framework of new-generation shopping preferences would support and contribute to the architectural and artistic accumulation addressed in the first phase within the discipline of art history.

Keywords: *Cultural Heritage, Bazaar, Shopping Preferences.*

Nevşehir'de Turistik Ürün Çeşitlendirme Potansiyeli

Potential for Diversifying Tourism Products in Nevşehir

Eda Nur BODUR[1], İbrahim YILMAZ[2]

[1]*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye,* edabdr9@gmail.com, 0009-0006-8249-181X

[2]*Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye,*iyilmaz@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-1493-5379

ÖZ: Turizm sektöründe destinasyonlar arasındaki rekabet her geçen gün artmaktadır. Bu durum, sunulan turistik ürünlerin çeşitlendirilmesini önemli bir strateji haline getirmiştir. Artık bir destinasyonun öne çıkması, sadece sahip olduğu doğal ya da kültürel değerlere bağlı değil; bu değerleri ne kadar çeşitlendirdiği ve ziyaretçilere nasıl bir deneyime dönüştürdüğü ile de yakından ilgilidir. Tek bir turizm türüne odaklanan destinasyonların, ekonomik dalgalanmalar ve kriz dönemlerinde daha hassas bir yapıya sahip olduğu sıkça belirtilmektedir. Bu yüzden turistik ürünleri çeşitlendirmek, sürdürülebilir turizm gelişimi için temel bir gereklilik olarak görülmektedir. Türkiye'nin öne çıkan turizm destinasyonlarından biri olan Nevşehir, hem ülke içinde hem de dünyada güçlü bir destinasyon olarak bilinmektedir. Bölgenin benzersiz doğal oluşumları, kaya oyma yapıları ve zengin tarihi dokusu, kültür turizmi açısından büyük bir çekicilik yaratmaktadır. Ancak Nevşehir'e yönelik turizm faaliyetlerine bakıldığında, destinasyonun büyük ölçüde balon turizmi ile anılması dikkat çekmektedir. Oysa bölge çok sayıda turizm çeşidine ev sahipliği yapma potansiyeli taşımaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, Nevşehir ilinin turistik ürün çeşitliliği potansiyelini ilgili literatür çerçevesinde değerlendirmektir. Bu kapsamda ilin mevcut turizm yapısı incelenerek, turistik faaliyetlerin hangi ürünler etrafında yoğunlaştığı ve hangi alanlarda çeşitlendirme imkânı bulunduğu analiz edilmektedir. Çalışmada kültür turizmi, kırsal turizm, spor turizmi, gastronomi turizmi gibi farklı turizm çeşitleri çerçevesinde değerlendirme yapılmaktadır. Bu doğrultuda çalışma, Nevşehir turizminin daha dengeli ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına yönelik kavramsal bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Özellikle Göreme Açık Hava Müzesi'nin bulunduğu bölgede turistik yoğunlaşma görülmektedir. Bu durum, bir taraftan bölgeye güçlü bir marka

değeri kazandırırken, diğer taraftan turistik ürünlerin çeşitliliği açısından dengesiz bir görünüm ortaya çıkarmaktadır. Balon turlarının tamamen hava koşullarına bağlı olması, uçuşların iptal edilebildiği dönemlerde gelir kayıplarına yol açması ve kriz zamanlarında destinasyonun daha kırılgan hale gelmesi, tek bir ürüne bağımlı olmanın risklerini taşımaktadır. Oysa Nevşehir'in sunduğu turistik imkânlar çok daha geniştir. Kültür turizmi açısından yeraltı şehirleri, tarihi kiliseler, kaya oyma yapılar ve geleneksel yaşam izleri oldukça zengin bir potansiyel sunmaktadır. Ayrıca bölgenin doğal yapısı, doğa yürüyüşü, bisiklet parkurları ve atlı safari gibi alternatif etkinlikler için de uygundur. Özellikle golf gibi spor dalları da, turizm sezonunu uzatması ve yüksek harcama potansiyeline sahip ziyaretçileri çekmesi açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Nevşehir'in geniş arazi yapısı ve elverişli iklimi, bu tür yatırımlar için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Gastronomi turizmi ise şehrin öne çıkan fakat henüz tam olarak ön plana çıkmayan diğer bir turizm çeşididir. Özellikle Ürgüp çevresindeki köklü bağcılık geleneği ve bölgenin özgün mutfak kültürü, deneyim odaklı turizm için önemli fırsatlar sunmaktadır. Testi kebabı, yerel şarap üretimi ve geleneksel üretim yöntemleri, tematik gastronomi rotalarıyla desteklenerek daha çekici hale getirilebilir. Bu açıdan bakıldığında, Nevşehir'in gastronomik zenginlikleri daha görünür ve güçlü bir şekilde sunulabilir. Ayrıca kırsal turizm, kültür rotaları ve somut olmayan kültürel mirasa dayanan ürünler de destinasyonun çeşitlendirme çalışmalarında önemli bir yer tutabilir. El sanatları, yerel festivaller ve diğer kültürel etkinlikler hem turistlere sunulan seçenekleri artırabilir hem de bölgenin turistik kimliğini zenginleştirebilir. Bu tür ürünlerin geliştirilmesi, yerel halkın turizmden daha fazla gelir elde etmesine katkı sağlarken, ziyaretçilerin bölgede geçirdiği süreyi de uzatabilir. Netice olarak, Nevşehir güçlü bir turizm markasına sahip olsa da, ürün çeşitliliği bakımından belli alanlarda yoğunlaşmış bir yapıya sahiptir. Sürdürülebilir bir turizm yapısı oluşturmak için farklı ürünlerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Spor, gastronomi, kırsal turizm ve diğer alternatif turizm türlerinin planlı bir şekilde desteklenmesi, destinasyonun rekabet gücünü artırabilir ve ekonomik dalgalanmalara karşı daha dayanıklı hale gelmesini sağlayabilir. Nevşehir'in sahip olduğu doğal ve kültürel zenginliklerin aslında çok geniş bir turistik ürün yelpazesi oluşturma potansiyeli taşıdığı görülmektedir. Dolayısıyla, turistik ürün çeşitlendirme yaklaşımı, hem turizm gelirlerini artırmak hem de daha dengeli ve sürdürülebilir bir büyüme modeli oluşturmak açısından önemli bir fırsat sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Turizm, Turistik Ürün Çeşitlendirme, Kapadokya Bölgesi, Nevşehir

ABSTRACT: *Competition among destinations in the tourism sector is increasing day by day. This has made diversifying the tourism products offered a crucial strategy. A destination's prominence is no longer solely dependent on its natural or cultural assets; it is also closely related to how diversified these assets are and how they transform them into an experience for visitors. It is frequently noted that destinations focusing on a single type of tourism are more vulnerable during economic fluctuations and crises. Therefore, diversifying tourism products is considered a fundamental requirement for sustainable tourism development. Nevşehir, one of Turkey's prominent tourism destinations, is known as a strong destination both domestically and internationally. The region's unique natural formations, rock-carved structures, and rich historical fabric create significant appeal for cultural tourism. However, when looking at tourism activities in Nevşehir, it is noteworthy that the destination is largely associated with hot air balloon tourism. However, the region has the potential to host numerous types of tourism. The main objective of this study is to evaluate the potential for diversifying tourism products in Nevşehir province within the framework of the relevant literature. In this context, the current tourism structure of the province is examined, and an analysis is conducted of which tourism products are concentrated around and where diversification opportunities exist. The study evaluates different types of tourism, such as cultural tourism, rural tourism, sports tourism, and gastronomic tourism. Accordingly, the study aims to provide a conceptual framework for achieving a more balanced and sustainable structure for Nevşehir tourism. A concentration of tourism is particularly observed in the area where the Göreme Open Air Museum is located. While this situation gives the region a strong brand value on the one hand, it creates an unbalanced appearance in terms of the diversity of tourism products on the other. The fact that hot air balloon tours are entirely dependent on weather conditions, leading to revenue losses during periods when flights may be canceled, and making the destination more vulnerable during times of crisis, carries the risks of being dependent on a single product. However, Nevşehir offers a much wider range of tourism opportunities. In terms of cultural tourism, underground cities, historical churches, rock-carved structures, and traces of traditional life offer a very rich potential. The region's natural features are also suitable for alternative activities such as hiking, cycling trails, and horseback safaris. Sports like golf, in*

particular, hold significant potential for extending the tourism season and attracting high-spending visitors. Nevşehir's vast land area and favorable climate provide a suitable environment for such investments. Gastronomy tourism is another prominent, though not yet fully developed, type of tourism in the city. The long-standing viticulture tradition, especially around Ürgüp, and the region's unique culinary culture offer significant opportunities for experience-based tourism. Local wine production and traditional methods, such as testi kebab (kebab cooked in a clay pot), can be made more attractive by supporting them with thematic gastronomic routes. From this perspective, Nevşehir's gastronomic riches can be presented more visibly and powerfully. Furthermore, rural tourism, cultural routes, and products based on intangible cultural heritage can also play an important role in diversifying the destination. Handicrafts, local festivals, and other cultural events can both increase the options offered to tourists and enrich the region's tourism identity. Developing such products can contribute to increased tourism income for the local population and extend the time visitors spend in the region. In conclusion, although Nevşehir possesses a strong tourism brand, its product diversity is concentrated in certain areas. To create a sustainable tourism structure, the development of diverse products is necessary. Planned support for sports, gastronomy, rural tourism, and other alternative tourism types can increase the destination's competitiveness and make it more resilient to economic fluctuations. Nevşehir's natural and cultural riches actually hold the potential to create a very wide range of tourism products. Therefore, a tourism product diversification approach offers a significant opportunity to both increase tourism revenues and create a more balanced and sustainable growth model.

Keywords: *Alternative Tourism, Diversification of Tourism Product, Cappadocia Region, Nevşehir*

Kültürel Bellekten Seramik Yüzeylere: Iğdır Koç Başlı Mezar Taşlarının Sembolik Anlamı ve Yeniden Yorumu

(From Cultural Memory to Ceramic Surfaces: The Symbolic Meaning and Reinterpretation of Iğdır Ram-Headed Tombstones)

Elçin TELLİ[1]

[1] *Dr. Öğr. Gör., Iğdır Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Seramik ve Cam Tasarımı Programı, Iğdır, Türkiye, elcin.telli@igdir.edu.tr, 0000-0002-3223-8377*

ÖZ: İnsan çağlar boyunca unutulmamak ve gelecek kuşaklara iz bırakmak amacıyla çeşitli simgesel işaretler üretmiştir. Bunlardan biri olan koç başlı mezar taşları Orta Asya'dan Türkiye'ye kadar gelenek halinde aktarılmıştır. Bu mezar taşlarının Türk kültüründe cesaret, yiğitlik ve güç sembolü olarak kullanıldığı bilinmektedir. Genel olarak genç erkek mezarlarında kullanılır. Az da olsa koyun, deve, at gibi hayvan figürleri de kullanıldığı bilinmektedir. Türkiye'de Iğdır ilinde daha yaygın biçimde görülen koç başlı mezar taşları, sayıca azalmış olmakla birlikte hâlen varlığını sürdürmektedir. Yerel halkın aktardığı bilgiler şu an bulunan koç başlı mezar taşlarının geçmişte çok daha fazla olduğu yönündedir. Günümüzde kalan mezar taşlarını inceleyerek kayıt altına alıp bu geleneği gelecek kuşaklara aktarmak amaçlanmıştır. Bu aktarım seramik formlarda ve biçim ve dekor niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Yeniden tasarlanarak stilize edilmiş koç başları seramik yüzeylerde hayat bulmuştur. Araştırma kapsamında ilgili kurumlardan resmi izinler alınarak Iğdır'daki tescilli mezarlıklarda yer alan nitelikli mezar taşlarının belgelenmesine yönelik saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda koç başlı mezar taşları bulundukları alanlarda incelenmiş; fotoğraf ile kayıt altına alınmıştır. İncelemeler il merkezine bağlı Yaycı Köyü Mezarlığı ile Karakoyunlu Açık Hava Müzesi Mezarlığı'nda yürütülmüştür. Yaycı Köyü Mezarlığı'nda çok sayıda nitelikli mezar taşı ve yaklaşık olarak altmış adet koç başlı mezar taşı bulunmaktadır. Çalı niteliğindeki otların yoğunluğu nedeniyle pek çok mezar taşının üstü kapalıdır. Bu mezarlığın çevre düzenlemesinin yapılarak kültürel miras envanterine kazandırılması ve açık hava müzesi niteliğinde koruma altına alınmasının uygun olacağı düşünülmektedir. İkinci araştırma alanı olan Karakoyunlu Açık Hava Müzesi Mezarlığı'nda mevcut sekiz adet koç başlı mezar taşı ile çok sayıda nitelikli mezar taşı belgelenmiştir. Bu mezar taşlarında kırılmış, hasar almış olanlar mevcuttur. Bununla

birlikte mezarlığın çevre düzenlemesi yapılarak ziyaretçilere açılmıştır. Araştırma kapsamında T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Kazılar ve Araştırmalar Daire Başkanlığına sunulan raporlar ile birlikte bu mezarlıkları Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu ziyaret ederek korumayla ilgili gerekli işlemleri başlatmıştır. Çalışma kapsamında, Iğdır ili Karakoyunlu ilçesinde bulunan 8 farklı koç başlı mezar taşlarında yer alan motiflerin kültürel ve biçimsel özellikleri ve koç başlı formlar, çağdaş seramik yüzeyler üzerinde dekoratif unsur olarak yeniden yorumlanmıştır. Düşük ısıda pişen kırmızı çamur kullanılarak çamur tornasında farklı boyutlarda çanak formlar üretilmiştir. Bisküvi pişirimi sonrasında koç başlı mezar taşı desenleri daha yalın ve sade bir şekilde fırça ile yüzeye uygulanmıştır. Renklendirme aşamasında hematit (demir oksit) tercih edilmiştir. Uygulamaların bir kısmı sırsız bırakılmış, bir kısmında ise ince kalınlıkta saydam sır kullanılmıştır. Her bir seramik uygulama, koç başlı mezar taşlarının kullanım amacı ve taşıdığı simgesel anlamla ilişkilendirilen özgün bir anlatıya sahiptir. Kültürel bellekte önemli bir yer tutan bu taşların biçim ve motifleri, seramik yüzeylerde yeniden hayat bulmuş; böylece kültürel farkındalığın artırılması amaçlanmıştır. Bu açıdan çalışmalar, koç başlı mezar taşlarının günümüzde yeniden duyulup, görünür olmasına katkı sağlamıştır. Sergide yer alan her bir seramik çanak, koç başlı mezar taşlarından yola çıkarak oluşturulan bir anlatı ile birlikte sunulmuştur. Eserlerin üretim süreci ve esin kaynağı ziyaretçilerle sözlü olarak paylaşılmış, bu anlatım yöntemi izleyicinin eserle daha güçlü bir bağ kurmasına katkı sağlamıştır. Bu duyguyu güçlendirmek için seramik çalışmalara; “Koçun Sesi” “Bir Mezar Taşının Yeni Hikâyesi Olduk” “Koçun Yeni Mekânı” “Çanakta Duran Koç” “Biz Koç Başlı Mezar Taşıydık Sonra Bir Çanakta Yeniden Doğduk” “İçinde Koç Başlı Mezar Taşı Var” “Koç Başlı Mezar Taşı” gibi isimler konulmuştur. Sergi süresince ziyaretçilerle gerçekleştirilen bu anlatılar, kültürel belleğin aktarımı açısından etkili bir iletişim aracı olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Kültürel miras, Kültürel bellek, Koç başlı mezar taşı, Iğdır.

ABSTRACT: *Throughout history, humans have created various symbolic signs to ensure their memory and to leave a mark on future generations. One of these, ram-headed gravestones, has been passed down as a tradition from Central Asia to Turkey. These gravestones are known to be used in Turkish culture as symbols of courage, bravery, and strength. They are generally used on the graves of young men. Although less common, animal figures such as sheep, camels, and horses are also known to be used. Ram-headed gravestones, more commonly found in Iğdır*

province in Turkey, still exist, albeit in smaller numbers. Information shared by the local people suggests that there were many more ram-headed gravestones in the past. This study aims to document and transmit this tradition to future generations by examining the remaining gravestones. This transmission has been carried out in ceramic forms, both in terms of shape and decoration. Re-designed and stylized ram heads have come to life on ceramic surfaces. As part of the research, fieldwork was conducted in registered cemeteries in Iğdır, with official permissions obtained from relevant institutions, to document the high-quality gravestones. In this context, ram-headed gravestones were examined in their locations and photographed. The investigations were conducted in the Yaycı Village Cemetery and the Karakoyunlu Open-Air Museum Cemetery, both located in the city center. The Yaycı Village Cemetery contains numerous high-quality gravestones, approximately sixty of which feature ram's heads. Due to the dense vegetation, many tombstones are covered. It is considered appropriate to landscape this cemetery, add it to the cultural heritage inventory, and protect it as an open-air museum. In the second research area, the Karakoyunlu Open-Air Museum Cemetery, eight existing ram's head gravestones and numerous other high-quality gravestones were documented. Some of these gravestones are broken or damaged. However, the cemetery has been landscaped and opened to visitors. As part of the research, reports were submitted to the General Directorate of Cultural Heritage and Museums, Department of Excavations and Research, of the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Turkey. The Cultural Heritage Protection Board visited these cemeteries and initiated the necessary procedures for protection. Within the scope of the study, the cultural and formal characteristics of the motifs found on 8 different ram's head gravestones in Karakoyunlu district of the Iğdır region, and the ram's head forms, were reinterpreted as decorative elements on contemporary ceramic surfaces. Using red clay fired at low temperatures, bowl forms of varying sizes were produced on a potter's wheel. After bisque firing, ram's head gravestone patterns were applied to the surface in a simpler and more minimalist way using a brush. Hematite (iron oxide) was preferred for coloring. Some of the applications were left unglazed, while others were glazed with a thin layer of transparent glaze. Each ceramic application has a unique narrative associated with the purpose and symbolic meaning of ram's head gravestones. The forms and motifs of these stones, which hold an important place in cultural memory, have been revived on ceramic surfaces; thus, the aim is to increase cultural awareness. In this respect, the works have contributed to the renewed

awareness and visibility of ram's head gravestones in the present day. Each ceramic bowl in the exhibition is presented with a narrative created based on ram's head gravestones. The production process and inspiration of the works were shared verbally with the visitors, and this method of narration contributed to a stronger connection between the viewer and the work. To strengthen this feeling, the ceramic works were enhanced with; Titles such as "The Sound of the Ram," "We Became the New Story of a Gravestone," "The Ram's New Place," "The Ram in the Bowl," "We Were Ram-Headed Gravestone, Then We Were Reborn in a Bowl," "There is a Ram-Headed Gravestone Inside," and "The Ram-Headed Gravestone" were given to the exhibits. These narratives, shared with visitors throughout the exhibition, were considered an effective communication tool for the transmission of cultural memory.

Keywords: *Ceramics, Cultural heritage, Cultural memory, Ram-headed.*

Kültürel ve Gastronomik Miras Perspektifinden Türk Turşu Geleneği

The Turkish Pickle Tradition from a Cultural and Gastronomic Heritage Perspective

Elif Zeynep KONCİ[1], Günay EROL[2]

[1] *Yüksek Lisasns Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, koncielif_@hotmail.com, 0009-0001-8662-8346*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, Nevşehir, Türkiye, gunayerol@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8288-998X*

ÖZ: Mutfak kültürü, bir toplumun yiyeceklerini hazırlama, pişirme, saklama gibi aşamalarını kapsayan bir kavramdır. Turşunun ilk olarak kimin tarafından yapıldığına dair kesin bilgi bulunmaması ile birlikte birçok toplumun bu ürünü kullandığı bilinmektedir. Turşu kelimesi, Farsça turuş kelimesinden türemiştir ve kekre, ekşi anlamlarına gelmektedir Turşunun Osmanlı mutfağına Fars mutfağından geçmiş olabileceği belirtilmektedir. Turşunun Osmanlı döneminde hem saray hem de halk tarafından yaygın olarak tüketildiği görülmektedir. İstanbul halkı tarafından turşuya gösterilen talep, şehirde birçok turşucunun bulunmasına da vesile olmuştur. En fazla tüketilen çeşitlerinin ise salatalık ve lahana turşuları olduğu belirtilmiştir. Yapılan turşular arasında Osmanlı döneminden günümüze gelmiş olan kebere turşusu, bugün bilinen adı ile kapari turşusu, Osmanlı döneminden bugüne gelmiş bir turşu çeşididir. Kültürel miras, bir topluma ait sözlü gelenekler, halk bilgileri, topluma özgü faaliyetleri kapsayan bir kavramdır. Turşu kurulurken kullanılan malzemeler, yapım şekilleri, kullanılan araç-gereçler ve toplum içerisinde turşu ile ilgili bilgi aktarımının sağlanması turşunun kültürel miras unsuru olarak değerlendirmesine katkı sağlamıştır.

Bu çalışmanın amacı Türkiye'de geçmişten beri yapılan ancak az bilinen geleneksel turşu çeşitlerini kültürel miras açısından değerlendirmektir. Ayrıca turşu kurulurken kullanılan malzemeler, araçlar, turşuların besin değerleri, geleneksel turşu çeşitlerini oluşturan sebze meyvelerin de aktarılması hedeflenmektedir. Bu çalışma ile; az bilinen turşu çeşitlerine bunların yapım aşamalarına, içeriklerine, hazırlama araçlarına, saklama ve fermentasyon süreçlerine dikkat çekilerek turşunun toplum içerisinde hem mutfak kültürü mirası hem de sosyal ve kültürel miras unsuru olarak ele alınması sağlanacaktır. Geleneksel tariflere değinilerek, katkı maddeleri dışında doğal turşu yapımının Türk mutfağında yeri ele alınacaktır. Türk mutfak kültürü mirası içerisinde turşu önemli bir ürün olmasına rağmen Türkiye'de

coğrafi işareti bulunan sadece 12 adet turşu bulunmaktadır. Coğrafi işareti bulunan turşulara örnek olarak Ordu Taflan Turşusu, Orhangazi Gedelek Turşusu, Muş Çorti Turşusu, Midyat Acur Turşusu, Sivas Pezik Turşusu verilebilir. Bunlar dışında Türk mutfak kültürüne ait farklı birçok turşunun olduğu bilinmektedir. Ancak bu turşuların kimi oldukça sınırlı şekilde yapılmakta ya da geleneksel içerik ve hazırlama yöntemlerinden uzak bir şekilde üretilmektedir. Bu çalışma ile aynı zamanda geleneksel reçetelerin sürdürülebilir kültürel mirasına da katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Coğrafi işaret tescili bulunan turşuların dışında Türkiye'de birçok farklı turşu çeşidi yapılmaktadır. Bu turşulara örnek olarak kiraz turşusu, üzüm turşusu, üzüm ışkını turşusu, bamya turşusu, dikenucu turşusu, patlıcan turşusu, Çubuk dolma kelek turşusu, kavata turşusu, turunç, enginar, karanfil, yeşil fasulye turşusu, nane turşusu gibi turşular verilebilir. Örneğin nane turşusu, Osmanlı döneminde yapılmakta olan, döneme ait belgelerde Bursa'dan turşuda kullanılmak üzere malzeme temini ile tespit edilmiş bir turşudur. Yaş naneler önce yıkanıp sonrasında kurutulur, üzerine güzel kokulu baharatlar, kereviz yaprağı ve sarımsak bırakılır. Malzemeler karıştırılır sonra üzerini geçecek şekilde sirkesi eklenir. Safran ile boyanır. Sirkenin ekşi tadı yapraklara geçip, keskin aromasını kaybedene dek bekletilir ve tüketime hazır hale gelir. Literatüre bakıldığında turşu ve tarihsel geçmişi hakkında sınırlı sayıda kaynak bulunmaktadır. Osmanlı dönemlinde turşu çeşitleri, turşu satan dükkanların sayısının fazlalığı ve hem saray hem de halk mutfağında sıklıkla görülen bir ürün olması Türk mutfağında turşunun önemini ortaya koymaktadır. Halkın turşu malzemelerine kolayca ulaşabildiği ve bu sebeple turşunun sofradan hiç eksik olmadığı vurgusu yapılmaktadır. Ayrıca saray mutfağında turşunun sıklıkla tüketildiği, padişahların turşuyu genellikle sevdiği ve helvahane bölümünde turşu üretiminin gerçekleştirildiğinden de bahsedilmiştir. Bu çalışmada öncelikli olarak Türk mutfağında sıklıkla yapılan turşuların aksine az bilinen ve nadir olarak yapılan, geçmişte yapılan ancak günümüzde pek fazla bilinmeyen turşuların isimleri, içerikleri, hazırlama yöntemleri, saklama kapları ve koşulları, olgunlaşma süreci geleneksel tariflerle ele alınacaktır. Çalışmada elde edilecek verilerin doküman analizi yöntemi ile ikincil kaynaklardan elde edilmesi planlanmaktadır. Böylece Türk mutfak kültürü mirası içerisinde yer alan turşu geleneğinin geleneksel tariflerle ve hazırlama yöntemleri ile birlikte sürdürülebilirliğine katkı sağlanacaktır. Ayrıca yiyecek içecek işletmelerine, şeflere, otellere, coğrafi işaret çalışmaları yapan kurum ve kuruluşlara öneriler geliştirilecektir. Böylece

coğrafi işaret potansiyeli taşıyabilecek turşuların sürdürülebilir mutfak mirası içerisinde yer almasına değinilerek yeniden ele alınması sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Turşu, Türk Mutfağı, Coğrafi İşaret, Mutfak Kültürü

***ABSTRACT**: Culinary culture constitutes a multidimensional concept that encompasses a society's structured practices related to food preparation, cooking techniques, and methods of preservation. Although there is no definitive evidence regarding who first produced pickles, it is known that this product has been utilized by many societies. The word turşu is derived from the Persian term turuş, meaning sour or tart. It is suggested that turşu may have been introduced into Ottoman cuisine from Persian culinary traditions. Historical records indicate that turşu was widely consumed by both the palace and the general population during the Ottoman period. The demand for pickles among the residents of Istanbul led to the establishment of numerous pickle shops throughout the city. It has been reported that the most commonly consumed varieties were cucumber and cabbage pickles. Among the varieties produced, kebere pickles,known today as caper pickles, represent a type that has survived from the Ottoman period to the present day.Cultural heritage is a concept encompassing oral traditions, folk knowledge, and community specific practices. The ingredients used in pickle production, preparation methods, tools and equipment, and the intergenerational transmission of knowledge have contributed to the recognition of pickles as an element of cultural heritage. The aim of this study is to evaluate traditional pickle varieties that have been produced in Turkey since ancient times but remain relatively unknown, within the framework of cultural heritage. It also seeks to present the ingredients and tools used in pickle production, the nutritional values of pickles, and the vegetables and fruits that constitute traditional varieties. This study also aims to draw attention to lesser-known pickle varieties by examining their preparation stages, ingredients, tools, storage conditions, and fermentation processes, thereby emphasizing pickles as both a culinary and socio-cultural heritage element. By referring to traditional recipes, the role of natural, additive-free pickle production in Turkish cuisine will be discussed. Although pickles constitute an important component of Turkish culinary heritage, only 12 varieties currently hold geographical indication status in Turkey. Examples include Ordu Taflan Pickles, Orhangazi Gedelek Pickles, Muş Çorti Pickles, Midyat Acur Pickles, and Sivas Pezik Pickles. In addition to these varieties, it is known that numerous other types of pickles form part of Turkish culinary culture. However, some of these are produced on a very*

limited scale or in ways that diverge from traditional ingredients and preparation methods. This study is also expected to contribute to the sustainability of traditional recipes as elements of cultural heritage.

Beyond pickles that have received geographical indication registration, many other varieties are prepared in Turkey. Examples include cherry pickles, grape pickles, grape stem pickles, okra pickles, dikenucu pickles, eggplant pickles, Çubuk dolma kelek pickles, kavata pickles, bitter orange pickles, artichoke pickles, clove pickles, green bean pickles, and mint pickles. For instance, mint pickles were produced during the Ottoman period and are documented in historical records as a variety for which ingredients were sourced from Bursa. In their preparation, fresh mint leaves are washed and dried before the addition of aromatic spices, celery leaves, and garlic. The ingredients are then mixed, and vinegar is added to cover them completely. Saffron is used to impart color for this pickle. The mixture is left to rest until the sourness of the vinegar permeates the leaves and the sharp aroma subsides, after which it becomes ready for consumption. A review of the literature indicates that there is a limited number of sources addressing pickles and their historical background. During the Ottoman period, the diversity of pickle varieties, the abundance of pickle shops, and the presence of pickles in both the palace and public kitchens demonstrate their significance in Turkish cuisine. It is emphasized that the public had easy access to pickle ingredients, which ensured that pickles were consistently present on the meal table. It is also noted that pickles were frequently consumed in the palace kitchen, that sultans generally favored them, and that they were produced in the helvahane section. This study primarily examines the names, ingredients, preparation methods, storage containers and conditions, and maturation processes of pickle varieties that were produced in the past but are little known today and are rarely prepared compared to commonly consumed varieties in Turkish cuisine, drawing on traditional recipes. The data in this study will be obtained from secondary sources through the document analysis method. The findings are expected to contribute to the sustainability of the pickling tradition within Turkish culinary heritage by preserving traditional recipes and preparation methods. Furthermore, recommendations will be developed for food and beverage businesses, chefs, hotels, and institutions and organizations engaged in geographical indication studies for food products. In this way, pickle varieties with geographical indication potential may be reconsidered and incorporated into a sustainable culinary heritage framework.

Keywords: *Cultural Heritage, Pickles, Turkish Cuisine, Geographical Indication, Culinary Culture.*

Kapadokya Bölgesi Kültürel ve Doğal Mirasının Turgut Zaim, Neşet Günal ve Nuri İyem Perspektifinden Okunması

Reading the Cultural and Natural Heritage of the Cappadocia Region from the Perspectives of Turgut Zaim, Neşet Günal, and Nuri İyem

Elmas BAYRAKTAR[1]

[1] *Uzman Öğretmen, Şehit Demet Sezen Güzel Sanatlar Lisesi, Nevşehir /Türkiye,*

bayraktarelmas19@gmail.com, 0000-0001-5829-0483

ÖZ: Kültür, geçmişten günümüze maddi ve manevi değerler içerisinde gelişen, toplumların kimlik kazanmasında önemli yeri olan dinamik bir yapıdır. İnsanlığın din, dil, gelenek, görenek, sanat, folklor, mimari, siyasi, sosyolojik vs. birçok öğesiyle var olan kültür, gelecek kuşaklar arasında bir bağ kurarak, farklı boyutları ve katmanları birleştirmekte; kültürel mirasın bu katmanlar aracılığı ile aktarılmasına ve toplumları birleştirmesine olanak tanımaktadır. Kültürel miras gibi doğal miras da doğanın kendiliğinden oluşturduğu ender coğrafi değerlerin ve ekosistemin korunması ile hem ekolojiye hem de kültüre katkıda bulunmaktadır. 1985 yılından günümüze değin UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alan Kapadokya, sahip olduğu eşsiz jeomorfolojik oluşumlarla görsel bir doku ve form zenginliği sunmasının yanı sıra bu doğal mirasın etkilediği toplumsal kültür, bölgenin tarihsel derinliğine katkı sağlamış ve bu kültürel miras toplumsal gerçekçi sanatçıların yaratımlarında ifade olanağı bulmuştur. Kültürel birikimin sürdürülebilirliğini vurgulayan Özdoğan'a göre kültürel miras, gelişmenin ön koşuludur. Globalleşen dünyada, arkeolojiye yeni açılımlar atfedilmiştir; bunlar kültürel aktarımda kolektif değerlere ve yerel kimliklere sahip çıkılmasını desteklemektir. Geçmişi sorgulamanın yanı sıra bu hedeflere dönük, toplumun faydalanması üzerine çaba sarf edilmelidir. Bu anlamda duyarlı olmak insanın edinmesi gereken en temel hususdur. Gençaydın, bilgisiz toplumların cahil, duyarsız toplumların ise barbar oldukları görüşündedir. Böylece sanat, insanın dünya ile kurması gereken evrensel duyarlılık değerlerini edinerek kültürel miras alanlarında bilinçlenme hususunda güncel ve bütüncül yaklaşımlar önerir. Bu noktada sanat, kültürel mirasın korunması ve toplumlar arasındaki bağı güçlendirmesi yönüyle önemli bir

kulvarda yer almaktadır. Toplumsal bilincin odağında yaşamın belgesini kendi yaratıcı süzgeçlerinden geçirerek, Anadolu'nun yerel gerçekliğini kültürel motiflerle sunan sanatçılar, kültürel mirasın nesiller boyu aktarımını sağlayarak, geçmiş ve gelecek arasında bir bağ kurmaktadır. Türk sanat tarihinde memleket hikayeleri ile Anadolu'nun insanı ve hafızası, toplumsal gerçekçi sanatçıların sanatsal yaratımlarında izleyiciyle buluşmuş ve Anadolu kültürünün geçmişteki izleri günümüze taşınmıştır. Bu doğrultuda sanatçı kişilikleri ile sanatsal yaratımlarında Kapadokya Bölgesi doğal ve kültürel mirasının sürdürülebilirliğini ve koruma konusunu vurgulayan çağdaş Türk sanatçılar arasında Turgut Zaim, Nuri İyem ve Neşet Günal yer almaktadır. Seçili sanatçılar eserlerinde Anadolu insanının emekçi rollerine odaklanmışlardır. Sanatçılar, bu kavrayış temelinde gerçekleştirdikleri görsel stratejilerinde kültürel duyarlılık izlenimlerini gelecek kuşaklara taşımaları ve koruma bilinci aşılamaları ile öne çıkmaktadır. Bu çalışmada geçmiş, şimdi ve gelecek kuşakların ortaya koyduğu kolektif ürün olarak kültür, gelenek ve göreneklerin açıklamaları yapılmıştır. Söz konusu çağdaş sanatçıların Kapadokya bölgesi içerisindeki konumları ve sanatsal stratejileri bünyesinde ortaya koydukları kültürel aktarım motiflerini gün yüzüne çıkarmak hedeflenmektedir. Çalışmada nitel araştırma metodundan yararlanılarak, literatür taraması aracılığıyla kültürel mirasın sürdürülebilir bir işlevini sağlamak üzere sanatçıların sanatsal yaratımlarında toplumcu gerçekçi yaklaşımlarına odaklanılmıştır. Ayrıca bu sanatçıların yapıtlarında sergiledikleri kültürel görsel simgelerinin günümüz sanatı bağlamları ile yeniden incelemek üzere görsel analiz ile içerik analizine tabi tutulmuştur. Zaim, Kapadokya'nın eşsiz, doğal, tarihi ve kültürel yapısı ile iç içe geçmiş insan manzaraları eşliğinde gerçekleştirmiş olduğu "Beşik" (1906) adlı eseri ele alınmıştır. Resimde bir kısmı görünen peri bacaları önünde minyatür niteliğinde üst üste binmiş yöresel evler ile hem yün eğiren hem de çocuk bakan kadının yöreye özgü entarisi, motifli bel bağı ile bağlanmış kuşağı ve beşik gibi öğeler dönemin Anadolu'daki yaşamına ve kültürel dinamiklerine ışık tutmaktadır. Nuri İyem' in, "Aile-Göreme" (1977) adlı eserinde, yerel kıyafetleriyle sert baba figürü ve hüzünlü gözleriyle anne-çocuk figürü, ailenin zor koşullarda bile güçlü olmasını ve birbirlerine olan bağlılığını vurgulamakta; Anadolu insanının iç dünyasını, kültürünü ve geleneklerini portrelerine yansıtarak, kültürel kimliğin biçimlenişine tanıklık etmektedir. Öte yandan Neşet Günal'ın "Yaşantı I" (1958) adlı eserinde doğa ile bütünleşik anıtsal insan figürleri, Kapadokya'nın kendine özgü doğal mirası olan peri bacaları ve mağara oyuklarındaki yaşam kültürüne dair çarpıcı bir belge sunmaktadır. Emekçi ve

yoksulluğun ifadesi olan nasırlı büyük el ve ayaklar, toprağı işleyen, çalışkan ve güçlü Anadolu insanının kültürel mirasını taşımakta; Kapadokya'nın coğrafi doğal mirasına sahip çıkmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu araştırmada seçili sanatçıların sanatsal yaratımlarında odaklandıkları kültürel bilinç ve kültürel aktarım olguları üzerinden yapılan analizlerde sanatsal yaratım alanının sonsuz biçimde sürdürülebilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türk Sanatı, Kültürel Miras, Doğal Miras, Turgut Zaim, Neşet Günal, Nuri İyem, Kapadokya.

ABSTRACT: *Culture is a dynamic structure that has developed within material and spiritual values from the past to the present and plays an important role in the identity formation of societies. Culture, which exists through many elements of humanity such as religion, language, tradition, customs, art, folklore, architecture, politics, sociology, etc., establishes a bond between future generations, combining different dimensions and layers; it enables the transmission of cultural heritage through these layers and brings societies together. Like cultural heritage, natural heritage also contributes to both ecology and culture by protecting rare geographical values and ecosystems created naturally by nature itself. Since 1985, Cappadocia, listed as a UNESCO World Heritage Site, has offered a visual texture and richness of form with its unique geomorphological formations. In addition, the social culture influenced by this natural heritage has contributed to the historical depth of the region, and this cultural heritage has found expression in the creations of socially realist artists. According to Özdoğan, who emphasizes the sustainability of cultural accumulation, cultural heritage is a prerequisite for development. In a globalizing world, new approaches have been attributed to archaeology; these support the preservation of collective values and local identities in cultural transmission. In addition to questioning the past, efforts should be made to benefit society in line with these goals. In this sense, being sensitive is the most fundamental thing a person must acquire. Gençaydın believes that ignorant societies are uneducated, while insensitive societies are barbaric. Thus, art proposes contemporary and holistic approaches to raising awareness in cultural heritage areas by acquiring the universal values of sensitivity that humans must*

establish with the world. At this point, art occupies an important position in terms of preserving cultural heritage and strengthening the bond between societies. Artists who present the local reality of Anatolia through cultural motifs, filtering the essence of life through their own creative lenses, ensure the transmission of cultural heritage across generations, establishing a link between the past and the future. In Turkish art history, the stories of the homeland, the people of Anatolia, and its memory have met the audience in the artistic creations of social realist artists, bringing the traces of Anatolian culture from the past into the present. In this regard, contemporary Turkish artists such as Turgut Zaim, Nuri İyem, and Neşet Günal emphasize the sustainability and preservation of the natural and cultural heritage of the Cappadocia Region in their artistic creations and artistic personalities. The selected artists have focused on the working roles of Anatolian people in their works. Artists stand out for conveying impressions of cultural sensitivity to future generations and instilling a sense of conservation in the visual strategies they implement based on this understanding. This study explains culture, traditions, and customs as collective products created by past, present, and future generations. The aim is to reveal the cultural transmission motifs presented by contemporary artists within the Cappadocia region through their locations and artistic strategies. Using qualitative research methods, this study focuses on artists' socialist realist approaches in their artistic creations to ensure the sustainable function of cultural heritage through a literature review. Furthermore, the cultural visual symbols displayed in these artists' works have been subjected to visual analysis and content analysis in order to re-examine them within the context of contemporary art. Zaim's work entitled "Beşik" (1906), which was created against the backdrop of Cappadocia's unique natural, historical, and cultural landscape intertwined with human scenes, is discussed. The fairy chimneys partially visible in the picture, the miniature-like local houses stacked on top of each other in front of them, and the woman spinning wool and looking after children, wearing a traditional dress typical of the region, with a belt tied with a patterned sash and elements such as a cradle, shed light on the life and cultural dynamics of Anatolia at that time. In Nuri İyem's work, "Aile-Göreme" (1977), the stern father figure in traditional clothing and the mother-child figure with sad eyes emphasize the family's strength and bond with each other even in difficult circumstances. By reflecting the inner world, culture, and traditions of the Anatolian people in his portraits, he bears witness to the formation of cultural identity. On the other hand, Neşet Günal's work titled "Yaşantı I" (1958) presents

a striking document of the unique natural heritage of Cappadocia, featuring monumental human figures integrated with nature, as well as the culture of life in fairy chimneys and cave dwellings. Calloused hands and feet, symbols of labor and poverty, carry the cultural heritage of the hardworking and strong Anatolian people who work the land, highlighting the importance of preserving Cappadocia's geographical and natural heritage. In this study, analyses conducted on the cultural consciousness and cultural transmission phenomena that selected artists focus on in their artistic creations have concluded that the field of artistic creation is infinitely sustainable.

Keywords: Contemporary Turkish Art, Cultural Heritage, Natural Heritage, Turgut Zaim, Neşet Günal, Nuri İyem.

Kapadokya'da Bir Eşik Olarak Sobesos: Geç Roma Mimarlığında Mekânsal Ontoloji

Sobesos as a Threshold in Cappadocia: Spatial Ontology in Late Roman Architecture

Emine AKCAN ŞİRİN[1]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye, easirin@ticaret.edu.tr, 0000-0003-1540-2427*

ÖZ: Kapadokya morfolojisi denildiğinde akla gelen ilk imge, volkanik tüfün yumuşak doğasının oyulmasıyla elde edilen trogloditik (kaya oyma) mekân kurgularıdır. Bu geleneksel doku, coğrafyanın sunduğu malzemenin içine sızan, kendini gizleyen ve korumacı bir içe dönüklükle karakterize edilmektedir. Ancak Ürgüp'ün güneyinde, Şahinefendi köyü yakınlarında konumlanan Sobesos Antik Kenti, bu baskın morfolojik karakterin dışına çıkarak bir "ova yerleşimi" ve yığma taş mimarisiyle ortaya çıkmaktadır. Sobesos, bölgenin alışılagelmiş dikey ve içbükey mekân hiyerarşisini reddederek, yatay düzlemde ve dışbükey bir mimari dil ile kendini var etmektedir. Bu ontolojik farklılık, kenti sadece bir yerleşim yeri değil, Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerinde İç Anadolu'yu Akdeniz dünyasına bağlayan stratejik bir "artikülasyon noktası" haline getirmektedir. Kentin stereotomik yapısı, Kapadokya'nın genelindeki "boşluk mimarisinin" aksine, kütle ve yüzey üzerinden tanımlanan bir "doluluk mimarisi" sunmaktadır. Araştırmanın temel sorunsalı; Kapadokya'nın içe dönük ve savunma odaklı yerleşim geleneği içerisinde Sobesos'un neden ve nasıl pozitif mekânda morfolojik farklılık gösterdiğidir. Bu bağlamda çalışma; 'Bölgesel ticaret akslar; bölgenin mekânsal ontolojisinde ne derece belirleyicidir? sorusuna yanıt aramaktır. Çalışma konusu sadece bir antik kentin fiziksel tanımlaması değil; Kapadokya troglodit mekân kurgusuna farklılık gösteren bu ontolojiyi somutlaştırmaktır.

Sobesos'un ontolojik nedeni, tesadüfi bir yerleşim seçiminden ziyade lojistik bir zorunluluktur. Kent; güneydeki Kilikya Kapıları'ndan gelen ve İç Anadolu'nun idari merkezi olan Caesarea'ya (Kayseri) uzanan kadim ticaret yollarının üzerinde, Soğanlı Vadisi gibi kritik geçitlerinün üzerinde yer almaktadır. Bu stratejik konum, Roma'nın askeri ve ticari sirkülasyon ağının kılcal damarlarından biridir. Sobesos, bölgenin izole manastır hayatından farklı olarak,

dış dünyaya açık bir kapı-eşik niteliğindedir.Ticari sirkülasyonun yarattığı ekonomik artı-değer, Sobesos'un mimari programında doğrudan ve ihtişamlı bir karşılık bulmaktadır. Kentte karşılaşılan; gelişmiş hamam yapısı ve özellikle taban mozaikleriyle bezeli lüks villalar, bu refahın somut göstergeleridir. Bu yapılar, ticaretin getirdiği sermayenin nasıl bir kentsel prestije dönüştüğünün kanıtı olabilmektedir. Villalardaki mekân kurgusu, sadece barınma ihtiyacına değil, ticaretin getirdiği temsil ve misafirperverlik ritüellerine göre şekillenmiştir. Özellikle 4. yüzyıla tarihlenen ve geometrik motiflerle bezeli mozaikler, bölgedeki yerel üretimin ötesinde, Roma İmparatorluğu'nun genel estetik diliyle olan senkronizasyonu göstermektedir. Hamam kompleksinin sahip olduğu ısıtma sistemi (hypocaust) ve mekânsal genişlik, bu küçük ova yerleşiminin aslında ne kadar sofistike bir yaşam standardına sahip olduğunu belgelemektedir.

Bu çalışma; nitel araştırma yöntemlerinden; durum açlışması (case study) kullanılmaktadır. Sobesos ticari ve mimari kimliği; mekânsal analiz ve tarihsel betimleme teknikleri ile incelenmektedir. Araştırma süreci; bölgedeki arkeolojik kazı raporları ve Geç Roma yerleşimine ait yerleşim tipojilerinin literatür taraması verilerini kapsamaktadır. Mimari ve kentsel analiz; bölgenin ova yerleşimini ve stereotomik ilişkisi üzerinden 'mekansal ontoloji' kavramı üzerinden tartışılacaktır. Bu yöntem ile somut arkeolojik veriler ve soyut açığa çıkmamış ticari aks verileri sentezlenerek kentin bölgesel konumu kuramsal bir çerçevede değerlendirilecektir.

Sonuç olarak Sobesos, Kapadokya'nın içe dönük, korumacı ve "negatif mekân" odaklı kırsal hiyerarşisi içerisinde, dışa dönük ve "pozitif mekân" üreten kozmopolit bir istisnadır. Kentin mimarisi, topografyanın içinde saklanmak yerine onun üzerinde yükselmeyi tercih ederek, ticaretin sağladığı özgüveni mekânsallaştırmıştır. Ticaret, kentin sadece ekonomisini değil, mekânın ontolojik yapısını ve sosyal katmanlarını da dönüştürmüştür. Sobesos'u anlamak, Kapadokya'yı sadece bir keşişler ve sığınaklar coğrafyası olarak değil; aynı zamanda Roma'nın ekonomik ağlarına eklemlenmiş, dünya ile entegre ve dinamik bir hareketlilik merkezi olarak yeniden okumayı gerektirmektedir. Bu yerleşim, bölgenin tarihsel palimpsest yapısında, ticaretin kalemle yazılmış en belirgin ve prestijli satırlarından biri olarak durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, Sobesos, Boşluk, Palimpsest, Pozitif Mekân.

ABSTRACT: *When one speaks of the morphology of Cappadocia, the first image that comes to mind is the troglodytic (rock-carved) spatial designs carved into the soft volcanic tuff. This*

traditional fabric is characterized by an inward-looking quality that infiltrates the material offered by the geography, concealing and protecting itself. However, located south of Ürgüp, near the village of Şahinefendi, the ancient city of Sobesos breaks away from this dominant morphological character, presenting itself as a "plain settlement" with masonry architecture. Sobesos rejects the region's customary vertical, concave spatial hierarchy, asserting itself on a horizontal plane through a convex architectural language. This ontological difference transforms the city from a mere settlement into a strategic "articulation point" connecting Central Anatolia to the Mediterranean world during the Late Roman and Early Byzantine periods. The city's stereotomic structure presents a "solidity architecture" defined by mass and surface, in contrast to the "void architecture" prevalent throughout Cappadocia. The fundamental question of the research is why and how Sobesos exhibits morphological differences in the positive space within Cappadocia's inward-looking, defense-oriented settlement tradition. In this context, the study seeks to answer the question: "To what extent are regional trade axes determinative in the spatial ontology of the region?" The subject of the study is not merely the physical description of an ancient city; it is to concretize this ontology, which differs from the troglodytic spatial construct of Cappadocia.

The ontological reason for Sobesos is a logistical necessity rather than a random choice of location. The city is located on ancient trade routes extending from the Cilician Gates in the south to Caesarea (Kayseri), the administrative center of Central Anatolia, and on critical passes such as the Soğanlı Valley. This strategic location is one of the capillaries of Rome's military and commercial circulation network. Unlike the region's isolated monastic life, Sobesos is a gateway to the outside world. The economic surplus value created by commercial circulation finds a direct and magnificent counterpart in Sobesos's architectural program. The sophisticated bath structures and luxurious villas adorned with floor mosaics found in the city are tangible indicators of this prosperity. These structures serve as evidence of how the capital generated by trade was transformed into urban prestige. The spatial design of the villas was shaped not only by the need for shelter but also by the rituals of representation and hospitality brought about by trade. The mosaics, particularly those dating to the 4th century and decorated with geometric motifs, demonstrate alignment with the general aesthetic language of the Roman Empire, beyond local production in the region. The heating system (hypocaust) and the

spaciousness of the bath complex document the sophistication of the standard of living in this small valley settlement.

This study uses qualitative research methods, specifically case studies. The commercial and architectural identity of Sobesos is examined through spatial analysis and historical description techniques. The research process includes archaeological excavation reports from the region and a literature review of settlement typologies of Late Roman settlements. Architectural and urban analysis will be discussed through the concept of 'spatial ontology' based on the region's plain settlement and stereotomic relationship. Using this method, concrete archaeological data and abstract, undisclosed commercial axis data will be synthesized to evaluate the city's regional position within a theoretical framework.

As a result, Sobesos is a cosmopolitan exception within Cappadocia's introverted, protective, and "negative space"-focused rural hierarchy, being extroverted and producing "positive space." The city's architecture, choosing to rise above the topography rather than hide within it, spatialized the confidence that trade provided. Trade transformed not only the city's economy but also the ontological structure of the space and its social strata. Understanding Sobesos requires reinterpreting Cappadocia not only as a geography of monks and shelters, but also as a dynamic center of mobility integrated with the world and connected to Rome's economic networks. This settlement stands as one of the most prominent and prestigious lines written in ink in the region's historical palimpsest structure.

Keywords: *Cappadocia, Sobesos, Void, Palimpsest, Positive Space.*

Yeni Bir Kültür Turizmi Destinasyonu Olarak Eskipazar'ın Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Assessment of the Tourism Potential of Eskipazar as an Emerging Cultural Tourism Destination

Emrullah KALKAN[1]

[1]*Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Çorum, Türkiye,*

emrullahkalkan@gmail.com, 0000-0001-5953-7193

ÖZ: Batı Karadeniz Bölgesi'nin merkezinde stratejik bir kavşak noktasında yer alan Karabük ili, Cumhuriyet tarihimizin endüstriyel atılımını temsil eden demir-çelik sanayisiyle ülke ekonomisinde hayati bir rol oynamaktadır. Bu ekonomik gücün yanı sıra Karabük, UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan Safranbolu ilçesi sayesinde, Türkiye'nin kültürel miras yönetimi ve turizm potansiyeli bakımından en prestijli merkezlerinden biri olma özelliğini taşıyor olmasına karşın, günümüzde modern turizm stratejileri, tek bir merkeze odaklanmak yerine bölge sathına yayılan bütüncül bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, Safranbolu'nun sahip olduğu yüksek marka değerinin ve turistik ilginin, komşu ilçe olan ve henüz keşfedilmemiş büyük bir potansiyele sahip Eskipazar'a yönlendirilmesi, bölgenin doğal ve kültürel mirasının tanınırlığının artırılması açısından stratejik bir zorunluluktur. Eskipazar, geçmişi yüz binlerce yıl öncesine dayanan katmanlı yapısıyla Anadolu kronolojisi için kesintisiz bir "zaman tüneli" niteliğindedir. Son yıllarda ilçede gerçekleştirilen yoğun arkeolojik yüzey araştırmaları ve kazılar; Paleolitik Çağ'a tarihlenen buluntu yerleri, Erken Holosen döneme ait işlikler, Kalkolitik ve Tunç Çağı höyükleri ile Geç Antik Çağ'ın görkemli merkezi Hadrianopolis Antik Kenti ile bölgenin arkeolojik zenginliğini kanıtlamaktadır. Özellikle Alt Paleolitik dönemde Orta Anadolu ile Karadeniz kıyı şeridi arasında bir geçiş koridoru işlevi gördüğü anlaşılan Eskipazar'da, bu döneme ait karakteristik yontma taş aletlerin varlığı dikkat çekicidir. Bölgede çakmaktaşının yerel olarak elde edilebilmesine rağmen, volkanik kökenli bir cam olan obsidiyenin uzak coğrafyalardan bu bölgeye taşındığı anlaşılmaktadır. Obsidiyen Eskipazar'ın günümüzden yüz binlerce yıl önce bile aktif ticaret ağlarının ve hammadde takas yollarının merkezinde yer aldığını göstermektedir. Mağara ve sığınak odaklı avcı-toplayıcı yaşam biçiminin yerini yerleşik düzene bıraktığı Protohistorik

Dönemlerde ise Eskipazar'da höyük yerleşimleri karşımıza çıkmaktadır. Batı Karadeniz'in yoğun orman bitki örtüsü, mimaride temel hammadde olarak ahşabı öne çıkarmış, bu durum mimarisinde yoğun kerpiç kullanılan İç Anadolu höyüklerinin aksine, dikey büyümesi daha sınırlı fakat stratigrafik olarak oldukça derin arkeolojik katmanlara sahip höyüklerin oluşmasına yol açmıştır. Bu durum, bölgenin arkeolojik geçmişinin sanıldığının aksine çok daha karmaşık ve köklü olduğunu ortaya koymaktadır. Günümüzde "Karadeniz'in Zeugma'sı" olarak adlandırılan Hadrianopolis ise, mozaikleri ve geniş sahasıyla bölgenin en önemli turizm odağıdır. Doğal miras perspektifinden bakıldığında ise Eskipazar; şelaleleri, akarsuları ve jeomorfolojik altyapısı sayesinde oluşan estetik traverten oluşumlarıyla göz alıcıdır. Bu doğal oluşumların yanı sıra, jeotermal ve sodalı şifalı su kaynakları bölgenin sağlık turizmi potansiyelini de güçlendirmektedir. İlçenin elliye yakın köyünde yer alan ve geleneksel Türk mimarisinin en özgün örneklerini sunan tarihi evleri, Safranbolu ile mimari bir bütünlük sergiliyor olmasına karşın, acil koruma tedbirlerine ihtiyaç duymaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteklediği ve son yıllarda Eskipazar ilçesinin turizm politikalarını temelden ilgilendiren bir proje olarak hayata geçirilmesi planlanan "Karaelmas Ekspresi" turistik tren projesi, Eskipazar'ı bu yeni rotanın ana duraklarından biri haline getirerek bölgeyi ekoturizm ve arkeoturizm için uygulanabilir, sürdürülebilir bir modele dönüştürebilir. Bu öngörüyü desteklemek ve turizm altyapısını daha sağlam bir temele oturtmak amacıyla şimdiden kültürel miras çalışmalarının artırılması, il merkezindeki müzelere alternatif yeni müzelerin planlanması, tarihi evlerin restorasyon projesine, ekoturizm için bölge halkının da planlı bir eğitim sürecine dahil edilmesi ve bilinçlendirilmesi çalışmalarına başlanması gerekmektedir. Turizm konaklamaları için özellikle restorasyon projeleri ile yıkılmaktan kurtarılacak tarihi evlerin kullanılması, alışılmış turizm politikalarının dışına çıkılarak daha nitelikli ve tercih edilir olan ekoturizm için önemli bir fırsat sunmaktadır. Eskipazar'ın gerekli altyapıya kavuşturulması ve belirlenen hedefler doğrultusunda yeni bir destinasyona dönüştürülmesiyle birlikte; ilçenin, tıpkı Safranbolu gibi UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alabilecek yüksek potansiyeli çok daha net bir şekilde anlaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arkeoturizm, Ekoturizm, UNESCO, Eskipazar, Batı Karadeniz Bölgesi.

ABSTRACT: *Located at a strategic crossroads in the heart of the Western Black Sea Region, the province of Karabük plays a vital role in the national economy through its iron and steel industry, symbolizing Turkey's industrial breakthrough. In addition to this industrial strength,*

Karabük is home to the Safranbolu district—a site on the UNESCO World Heritage List—making the province one of the most prestigious centers for cultural heritage management and tourism potential in Turkey. However, modern tourism strategies now necessitate an integrated approach that disperses interest across the region rather than focusing on a single center. In this context, redirecting the high brand value and touristic interest of Safranbolu toward the neighboring district of Eskipazar—which possesses vast, yet undiscovered potential—is a strategic imperative for enhancing the recognition of the region's natural and cultural heritage.Eskipazar, with its stratified history dating back hundreds of thousands of years, serves as an uninterrupted "time tunnel" for Anatolian chronology. Recent intensive archaeological surveys and excavations confirm the region's archaeological richness, revealing Paleolithic find spots, Early Holocene workshops, Chalcolithic and Bronze Age mounds, and the majestic city of Hadrianopolis, a prominent center of Late Antiquity. The presence of characteristic chipped stone tools from the Lower Paleolithic period is particularly noteworthy, suggesting that Eskipazar functioned as a transition corridor between Central Anatolia and the Black Sea coastline. Furthermore, the recovery of obsidian—a volcanic glass of distant origin—despite the local availability of flint, indicates that Eskipazar was integrated into active trade networks and raw material exchange routes as early as the prehistoric eras. During the Protohistoric periods, when hunter-gatherer lifestyles gave way to settled life, mound settlements emerged in Eskipazar. Unlike the mudbrick-dominated mounds of Central Anatolia, the dense forest cover of the Western Black Sea prioritized timber as the primary architectural raw material. This led to the formation of mounds with limited vertical growth but deep stratigraphic archaeological layers, proving that the region's archaeological past is far more complex and deep-rooted than previously assumed. Today, Hadrianopolis, known as the "Zeugma of the Black Sea," stands as the primary touristic focal point with its renowned mosaics and extensive archaeological site. From a natural heritage perspective, Eskipazar is distinguished by its waterfalls, rivers, and aesthetically striking travertine formations resulting from its geomorphological infrastructure. These features, along with healing geothermal and mineral water resources, strengthen the region's potential for health tourism. Additionally, the traditional Turkish houses in nearly fifty villages of the district exhibit architectural integrity with Safranbolu but require urgent conservation measures. The "Karaelmas Express" touristic train project, supported by the Ministry of Culture and Tourism, is expected to transform the

district into a sustainable model for ecotourism and archaeotourism by establishing Eskipazar as a primary stop on this new route. To realize this vision, it is essential to increase cultural heritage studies, plan new museums as alternatives to the provincial center, initiate restoration projects for historic houses, and involve the local community in ecotourism training. Utilizing restored historic houses for accommodation offers a unique opportunity for high-quality ecotourism beyond conventional policies. Once Eskipazar attains the necessary infrastructure and is transformed into a defined destination, its potential to be included in the UNESCO World Heritage List, much like Safranbolu, will be clearly recognized.

Keywords: *Archaeotourism, Ecotourism, UNESCO, Eskipazar, Wester.*

1927 Yılından Bir Belge Çerçevesinde Türkiye'nin Kültürel Miras Hassasiyetine Bakış

Lens at Turkey's Sensitivity to Cultural Heritage Through the frame of a Document from 1927

Enes ÖZ[1]

[1] *Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacıbektaş Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Nevşehir, Türkiye, enesoz@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-5626-5516*

ÖZ: Türkiye hâkim olduğu coğrafya sebebi ile binlerce yıldır medeniyetin beşiği konumunda bulunmuş ve birçok uygarlığın kültürel varlık mirasını hazinesinde barındırmıştır. Bu hazinenin 19. Yüzyılın ortalarından itibaren daha bilinir hale gelmesi ile Osmanlı Devleti topraklarında kazı, keşif ve koleksiyonculuk faaliyetleri de yoğunlaşmaya başlamıştır. Özellikle bir takım diplomatik ayrıcalıkları bu yönde lehine kullanan yabancı heyetler tarafından yerel aracıların da vasıtasıyla bazı eserler yurt dışına çıkarılmıştır. Osmanlı Devleti de bu eser kaybını önlemek ve tarihi mirası korumak adına çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Buna karşın Osmanlı Devleti'nden, Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan çizgide dönemin getirmiş olduğu birtakım bilinç eksikliği ve tarihi eser kaçakçılığı piyasasının işlerliği gibi sosyo-ekonomik düzlemde ele alınabilecek göstergeler sebebi ile bu durum devam etmiştir. Cumhuriyetin erken dönemlerinden itibaren bu kültür varlıkları ulusal kimliğin bir parçası olarak konumlandırılmış ve üzerinde hassasiyetle durulan bir konu haline gelmiştir. Özellikle müzeciliğin güçlendirilmesi, kazıların kontrol altına alınması, hukuksal düzenlemelerin yapılması ve arkeoloji eğitimi verilerek Türk arkeologların yetiştirilmesi yönünde politikalar takip edilmiştir. Bu ifadeden hareketle çalışmada; cumhuriyetin ilk yıllarında kültürel mirasın korunmasına yönelik atılan adımların ortaya konulması ve kaçakçılığın önlenmesi meselesi kapsamında 1927 yılına ait bir arşiv belgesine yansıyan gelişmenin ele alınması amaçlanmıştır. Çalışmada nitel bir araştırma yöntemi kullanılırken, merkezde devlet arşivinde bulunan ve maarif vekâletine yazılan belge yer almaktadır. Bu yönü ile birincil kaynak temelli, somut belgeye dayalı bir analiz yapılmış ve Osmanlı Türkçesi olarak bulunan belgenin transkripsiyonu sağlanmıştır. Bunun yanında konu etrafındaki literatürde yer alan tetkik eserler de dikkate alınmış, oluşturulan taslak çerçevesinde bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda mikro tarih çalışması yaklaşımı ile elde edilen belge temelinde çalışma konusu şekillenirken, belge

çerçevesinde kültürel mirasın muhafaza edilmesine yönelik cumhuriyetin ilk dönemlerinde tarihi eser kaçakçılığı ve önleyici tedbirlere örnek bir vaka üzerinden yorum geliştirilmiştir. Ayrıca 1927 yılındaki belge dışında, cumhuriyetin ilk yıllarında eski eser kaçakçılığı veya yasa dışı işlemlere yönelik arşiv belgelerine de taranarak ulaşılmış ve çalışma içerisine harmanlanmıştır. Derin bir kültür mirasına sahip Anadolu coğrafyasında gelişen genç cumhuriyet, devraldığı mirasa karşı yaklaşımı milli bir servet olarak değerlendirmiştir. Kültürel mirasın korunmasına yönelik idari çalışmaların yanı sıra, bu mirasın korunmasında devlet görevlilerinin üstlendiği inisiyatif ve motivasyonu arttırabilecek pratikler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda İstanbul Âsâr-ı Atika Müzeleri (İstanbul Arkeoloji Müzeleri) tarafından Maarif Vekâleti'ne gönderilen 1927 yılına ait bir yazı bu noktadan değerlendirilebilecek özgün bir arşiv belgesi niteliği taşımıştır. Arşiv belgesinin içeriğinde İstanbul'da yasa dışı olarak satılmaya çalışan 69 adet Kapadokya Tablet ifadesinin yer alması dikkat çekici olmuştur. Bu durum belgenin, bir tarihi eser kaçakçılığının önlenmesine tanıklık ettiğini ortaya koymuştur. Zira bu tabletlerin yasal olmayan şekilde satılmasının bir memurun gayretleri ile önlendiği, kâtip olan bu memurun gösterdiği yararlılıktan dolayı da ödüllendirilmesinin istendiği belgenin içeriğini oluşturan diğer önemli bilgiler olarak yansımıştır. Belge içeriğinde yer alan 69 adet Kapadokya Tablet ile ilgili terimden yola çıkarak, bu tabletlerin Kültepe/Kaniş kökenli kazılarda elde edilen arkeolojik buluntular olabileceği çıkarımına ulaşılmıştır. Tarihi eserlerin korunması bilincinin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi adına örnek bir olay üzerinden yapılan değerlendirme uzantısında, cumhuriyetin ilk yıllarında ulusal kimlik inşası üzerine temellerin atılmasına çalışılmıştır. Anadolu'nun tarihsel derinliğine sahip çıkılması yönünde bir koruma çabası gözlemlenmiş ve kadim uygarlıkların kalıntılarının korunması ve medeniyet hafızasına dâhil edilmesi yönünde olumlu faaliyetler izlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya Tablet, Kültürel Mirasın Korunması, İstanbul Arkeoloji Müzesi, Cumhuriyet Dönemi Arkeolojisi

ABSTRACT: *Due to its geographical location, Turkey has been a cradle of civilization for thousands of years and possesses a treasure trove of cultural heritage from many civilizations. As this treasure became more widely known from the mid-19th century onwards, excavation, discovery, and collecting activities intensified in the territories of the Ottoman Empire. In particular, some artifacts were smuggled out of the country by foreign delegations, often using diplomatic privileges to their advantage, through local intermediaries. The Ottoman Empire*

implemented various regulations to prevent this loss and protect its historical heritage. However, this situation persisted from the Ottoman Empire to the Republic of Turkey, due to socio-economic factors such as a lack of awareness and the dynamism of the historical artifact smuggling market. From the early years of the Republic, these cultural assets have been positioned as part of the national identity and have become a subject of great importance. Policies have been pursued to strengthen museology, control excavations, establish legal regulations, and train Turkish archaeologists through archaeological education. Based on this statement, the study aims to reveal the steps taken in the early years of the Republic towards the protection of cultural heritage and to examine the development reflected in an archival document from 1927 regarding the prevention of smuggling. The study employs a qualitative research method, focusing on a document found in the state archives and addressed to the Ministry of Education. In this respect, a primary source-based, concrete document-based analysis has been conducted, and the transcription of the document, found in Ottoman Turkish, has been provided. In addition, existing studies in the literature on the subject have been considered, and a literature review has been carried out within the framework of the established draft. Accordingly, while the subject of the study is shaped based on the document obtained through a micro-history approach, an interpretation has been developed within the framework of the document, using a case study as an example, regarding the smuggling of historical artifacts and preventive measures taken in the early years of the Republic towards the preservation of cultural heritage. In addition to the document from 1927, archival documents related to antiquities smuggling or illegal activities in the early years of the Republic were also examined and incorporated into the study. The young Republic, developing in the Anatolian geography with its deep cultural heritage, viewed this inherited legacy as a national treasure. Alongside administrative efforts to protect cultural heritage, practices were implemented to increase the initiative and motivation of state officials in this regard. In this context, a letter from 1927 sent by the Istanbul Museums of Antiquities (İstanbul Âsâr-ı Atika) (İstanbul Archaeological Museums) to the Ministry of Education stands out as a unique archival document that can be evaluated from this perspective. The inclusion of the phrase 69 Cappadocian Tablets attempted to be sold illegally in Istanbul in the archival document is noteworthy. This situation reveals that the document testifies to the prevention of historical artifact smuggling. The document also contains other important information, indicating that

the illegal sale of these tablets was prevented through the efforts of an official, and that this official, a clerk, was requested to be rewarded for his usefulness. Based on the term 69 Cappadocia Tablets mentioned in the document, it has been inferred that these tablets may be archaeological finds from excavations originating in Kültepe/Kaniş. This assessment, based on a case study aimed at developing and promoting awareness of the protection of historical artifacts, reflects the efforts made in the early years of the Republic to lay the foundations for national identity construction. A conservation effort towards preserving the historical depth of Anatolia was observed, and positive activities were carried out to protect the remnants of ancient civilizations and incorporate them into the collective memory of civilization.

Keywords: *Cappadocia Tablet, Preservation of Cultural Heritage, Istanbul Archaeological Museum, Archaeology of the Republican Period.*

Dijital Turizm Tanıtımında Yapay Zekâ Olgunluğu: Kapadokya Bölgesi Platformlarının Sohbet Robotu ve Sanal Asistan Altyapıları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme

AI Maturity in Digital Tourism Promotion: A Comparative Study of Chatbot and Virtual Assistant Infrastructures Among Cappadocia Tourism Platforms

Ersin KILIÇ[1], Eda ÖZGÜL KATLAV[2], Firdevs YÖNET EREN[3], Meral BÜYÜKKURU[4] , Muhammed Ali ERMAN[5]

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi,Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Nevşehir, Türkiye, ersin@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-0924-9246

[2] Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Nevşehir, Türkiye, edaozgul@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-4168-909X

[3] Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Nevşehir, Türkiye, fyonet@nevsehir.edu.tr, , 0000-0001-8912-0786

[4] Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, mbuyukkuru@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-1418-6411

[5] Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye, aerman56@gmail.com, 0000-0002-9154-4411

ÖZ: Bu çalışma, Kapadokya bölgesine yönelik turizm tanıtım faaliyetleri yürüten dokuz dijital platformu, turistlerin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi işlevi odağında karşılaştırmalı biçimde incelemektedir. Son yıllarda turizm sektöründe dijital kanallarda yaygın tanıtım ve destek aracı olarak yapay zeka tabanlı sanal asistanlar ve sohbet robotları kullanılmaktadır. Konuşma tabanlı yapay zeka uygulamalarının seyahat planlama süreçlerine entegrasyonu hız kazanmış; araştırmalar, ziyaretçilerin destinasyon bilgisine erişimde bu araçlara olan bağımlılığının giderek arttığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, çalışmada platformların yapay zeka tabanlı sanal asistan ve sohbet robotu altyapıları araştırmanın temel odağını oluşturmaktadır. İncelenen platformlar üç kategoride ele alınmıştır: küresel çevrimiçi seyahat acenteleri (Booking.com, TripAdvisor, GetYourGuide), ulusal turizm tanıtım portalı (Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı / GoTürkiye) ve yerel ile bölgesel platformlar

(GoCappadocia.com, DiscoverCappadocia, Cappadocia Travel Pass, VisitCappadocia.com, DigitalCappadocia.com). Araştırmada her platform; konuşma arayüzünün varlığı, yapay zeka mimarisinin olgunluk düzeyi, Kapadokya'ya özgü bilgi derinliği, çoklu dil desteği, rezervasyon sistemi entegrasyonu, kesintisiz operasyonel erişilebilirlik ve Türkiye'den erişim kolaylığı olmak üzere yedi boyut üzerinden değerlendirilmiştir. Her boyut beş puanlık bir ölçek üzerinden puanlandırılarak toplam otuz beş tam puan üzerinden karşılaştırmalı bir olgunluk matrisi oluşturulmuştur. Bulgular, küresel çevrimiçi seyahat acenteleri ile bölgesel platformlar arasında belirgin bir teknolojik tabakalaşmanın varlığına işaret etmektedir. Sırasıyla OpenAI ve Perplexity ortaklıklarıyla büyük dil modeli (LLM) desteğiyle sanal asistan ve tur planlayıcısı hizmeti sunan Booking.com ve TripAdvisor, en gelişmiş yapay zeka tabanlı uygulamaları sergilemektedir. Booking.com, GPT tabanlı AI Trip Planner, Property Q&A ve AI Voice Support işlevleriyle çok yönlü bağlamsal sohbet deneyimi sunabilmektedir. TripAdvisor ise Perplexity ortaklığı aracılığıyla 300.000'i aşkın deneyim verisini konuşma tabanlı bir arayüzle ziyaretçiye aktarabilmektedir. Şubat 2026'da faaliyete geçen yerel rezervasyon platformu GoCappadocia.com ise web kanalında Büyük Dil Modeli (LLM) tabanlı çok dilli bir sohbet robotu entegrasyonuyla yerel platformlar arasında en yüksek skoru kaydetmiş ve genel sıralamada üçüncü konuma yerleşmiştir. Yabancı aracı platformlara ödenen komisyon yükünü azaltmayı hedefleyen yerel sahiplikli iş modelini üretken yapay zeka altyapısıyla bir arada sunan GoCappadocia.com, Kapadokya'ya özgü tek LLM tabanlı platform olma özelliğini taşımakta ve bu yönüyle bölgesel dijital turizm ekosisteminde eşsiz bir konumdadır. GetYourGuide ise ziyaretçiye yönelik bir sohbet robotu sunmamakla birlikte yapay zekayı ağırlıklı olarak tur açıklamalarının üretimi, yorum analizi ve içerik optimizasyonu gibi arka plan süreçlerinde etkin biçimde kullanmaktadır. Buna karşın DiscoverCappadocia (AHIKA) ve Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı portalı (GoTürkiye), Kapadokya tanıtımında içerik bakımından zengin bilgi sunmalarına rağmen ziyaretçiye yönelik konuşma arayüzünden tamamen yoksun olmaları nedeniyle değerlendirme kriterleri açısından belirgin biçimde düşük puanlar almıştır. Her iki platform da yapay zekayı yalnızca kampanya içeriği üretimi ve çok dilli seslendirme gibi tek yönlü pazarlama süreçlerinde araçsal düzeyde kullanmakta; ziyaretçiyle etkileşimli bir bilgilendirme deneyimi sunamamaktadır. DigitalCappadocia.com ise artırılmış gerçeklik teknolojisiyle tarihi mekânları dijital ortama taşıyan özgün bir proje olmakla birlikte, konuşma tabanlı bir yapay zeka arayüzünden yoksundur. Araştırma, incelenen

platformların hiçbirinin Kapadokya'ya özgü ve bölgenin önde gelen ziyaretçi dil gruplarında doğrulanmış kalitede bir konuşma asistanı sunmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, hem yerel platformların çok dilli hizmet kapasitesindeki yetersizliği hem de yabancı ziyaretçilerin bölgeye ilişkin bilgiye erişimindeki yapısal kısıtları gözler önüne sermektedir. Bunun yanı sıra incelenen platformların hiçbirinin gerçek zamanlı bölgesel verilerle (önemli ziyaret mekanlarının açılış ve kapanış saatleri, etkinlik takvimleri gibi) beslenen dinamik bir sohbet robotu altyapısına sahip olmadığı saptanmıştır. Çalışma, söz konusu eksikliklerin giderilmesine yönelik, GoCappadocia.com için sohbet robotu ve rezervasyon sistemi entegrasyonunun derinleştirilmesini, DiscoverCappadocia için yapay zeka arayüzü geliştirilmesini öncelikli adımlar olarak önermektedir. Kapadokya destinasyonunun tanıtımı ve turist deneyiminin artırılması amacıyla yapay zeka tabanlı sohbet robotları ve sanal asistanların tur planlayıcısı altyapılarıyla bütünleşik biçimde geliştirilmesi, bölgenin dijital turizm ekosisteminin en kritik gereksinimi olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, turizm sohbet robotu, sanal asistan, destinasyon pazarlaması, dijital turizm platformları, büyük dil modelleri, tur planlayıcısı.

ABSTRACT: *This study comparatively examines nine digital platforms conducting tourism promotion activities for the Cappadocia region, focusing on their function of informing and guiding tourists. In recent years, AI-based virtual assistants and chatbots have become widely used as promotional and support tools in the tourism sector through digital channels. The integration of conversational AI applications into travel planning processes has accelerated; research indicates a growing reliance on these tools among travelers for accessing destination information. Therefore, the AI-based virtual assistant and chatbot infrastructures of the platforms constitute the main focus of the research. The platforms examined are considered in three categories: global online travel agencies (Booking.com, TripAdvisor, GetYourGuide), national tourism promotion portal (Turkish Tourism Promotion and Development Agency / GoTürkiye), and local and regional platforms (GoCappadocia.com, DiscoverCappadocia, Cappadocia Travel Pass, VisitCappadocia.com, DigitalCappadocia.com). In the research, each platform; The presence of a conversational interface, the maturity level of the AI architecture, the depth of knowledge specific to Cappadocia, multilingual support, reservation system integration, seamless operational accessibility, and ease of access from Türkiye were evaluated across seven dimensions. Each dimension was scored on a five-point scale, creating*

a comparative maturity matrix with a total of thirty-five points. The findings indicate a significant technological stratification between global online travel agencies and regional platforms. Booking.com and TripAdvisor, offering virtual assistant and tour planner services with Large Language Model (LLM) support through partnerships with OpenAI and Perplexity respectively, showcase the most advanced AI-based applications. Booking.com offers a versatile contextual chat experience with its GPT-based AI Trip Planner, Property Q&A, and AI Voice Support functions. TripAdvisor, through its Perplexity partnership, can transmit over 300,000 experience data points to visitors via a conversational interface. Launched in February 2026, the local booking platform GoCappadocia.com achieved the highest score among local platforms and ranked third overall with its integration of an LLM-based multilingual chatbot on its web channel. Offering a locally owned business model that aims to reduce the burden of commissions paid to foreign intermediary platforms, combined with a productive artificial intelligence infrastructure, GoCappadocia.com is the only LLM-based platform specific to Cappadocia, giving it a unique position in the regional digital tourism ecosystem. GetYourGuide, while not offering a visitor-facing chatbot, effectively utilizes artificial intelligence primarily in background processes such as tour description generation, review analysis, and content optimization. In contrast, DiscoverCappadocia (AHIKA) and the Turkish Tourism Promotion and Development Agency portal (GoTürkiye), despite offering rich content in Cappadocia promotion, received significantly lower scores in terms of evaluation criteria due to their complete lack of a conversational interface. Both platforms utilize AI only at an instrumental level in one-way marketing processes such as campaign content generation and multilingual voiceovers; they fail to offer an interactive information experience for visitors. DigitalCappadocia.com, while a unique project that brings historical sites to the digital realm using augmented reality technology, lacks a speech-based AI interface. The research reveals that none of the platforms examined offer a conversational assistant specific to Cappadocia and validated in the region's leading visitor language groups. This exposes both the deficiency in the multilingual capabilities of local platforms and the structural limitations that impede international travelers from effectively accessing regional information. Furthermore, it was found that none of the platforms examined possess a dynamic chatbot infrastructure fed with real-time regional data (such as opening and closing times of important tourist sites and event calendars The study recommends that, in order to address these shortcomings, the integration

of a chatbot and reservation system for GoCappadocia.com should be enhanced, an AI interface should be developed for DiscoverCappadocia. In order to promote the Cappadocia destination and enhance the tourist experience, the development of AI-based chatbots and virtual assistants integrated with tour planner infrastructures has been identified as the most critical requirement for the region's digital tourism ecosystem.

Keywords: *Cappadocia, tourism chatbot, virtual assistant, destination marketing, digital tourism platforms, large language models, trip planner***.**

Kültürel Miras ve Turizm Bağlamında Yargı Giysileri: İstanbul Adalet Müzesi Örneği

Judicial Robes in the Context of Cultural Heritage and Tourism: The Case of Istanbul Justice Museum

Esin ÖNEY1

[1]Bağımsız Araştırmacı, İstanbul Adalet Sarayı, İstanbul Adalet Müzesi, İstanbul, Türkiye, essinoney@gmail.com, 0009-0007-6425-0550

ÖZ: Kültürel miras, toplumların tarihsel birikimini, kimliğini ve değerlerini gelecek kuşaklara aktaran en önemli unsurlardan biridir. Somut ve somut olmayan kültürel miras öğeleri yalnızca geçmişin izlerini taşımakla kalmayıp aynı zamanda toplumların kültürel kimliğinin anlaşılmasına ve kültürel turizmin gelişmesine de önemli katkılar sağlamaktadır. Bu bağlamda tarihsel süreç içerisinde oluşan mesleki giysi kültürü de kültürel mirasın önemli bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle devlet kurumlarına ait mesleki giysiler, yalnızca bir kıyafet unsuru olmanın ötesinde, temsil ettikleri kurumun otoritesini, kurumsal kimliğini ve sembolik anlam dünyasını yansıtan önemli kültürel göstergeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu giysiler arasında yargı kurumlarına ait giysiler, adalet kavramının görünür temsili olması bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

Yargı giysileri, tarih boyunca adaletin tarafsızlığını, devlet otoritesini ve hukuk düzeninin ciddiyetini simgeleyen sembolik unsurlar taşımıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet dönemine kadar uzanan süreçte yargı mensuplarının kullandığı giysiler, dönemin siyasi, sosyal ve kültürel yapısını yansıtan önemli göstergeler olarak değerlendirilmiştir. Osmanlı döneminde özellikle ilmiye sınıfına ait kavuklar, cübbeler ve diğer giysiler yalnızca bir kıyafet olmanın ötesinde kişinin görev ve statüsünü belirleyen simgesel anlamlar taşımaktaydı. Giysilerin biçimi, kullanılan kumaşlar ve başlık türleri yargı mensuplarının hiyerarşik konumunu ifade eden önemli göstergeler olarak kabul edilmekteydi. Tanzimat reformları ile birlikte hukuk sisteminde meydana gelen dönüşümler, yargı kurumlarının temsil biçimlerini de etkilemiş ve bu süreçte yargı giysilerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

Cumhuriyet döneminde ise modern hukuk sisteminin kurulmasıyla birlikte yargı giysileri daha sade ve standart bir forma kavuşmuştur. Bununla birlikte bu giysiler adalet kavramını temsil

eden sembolik niteliğini korumaya devam etmiş ve hukuk sisteminin kurumsal kimliğini yansıtan önemli unsurlar olarak varlığını sürdürmüştür. Bu yönüyle yargı giysileri yalnızca mesleki bir kıyafet değil, aynı zamanda hukuk tarihinin görsel belgeleri ve kurumsal hafızanın somut temsilcileri olarak değerlendirilmektedir. Yargı giysilerinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, bu giysilerin toplumların hukuk anlayışındaki değişimleri, devlet yapısındaki dönüşümleri ve adalet kurumunun kamusal temsiline ilişkin algıları yansıtan önemli kültürel göstergeler olduğu görülmektedir.

Bu çalışma, yargı giysilerini kültürel miras ve turizm perspektifinden ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmada yargı giysileri hem somut kültürel miras unsurları hem de hukuk kültürünün sembolik temsilini oluşturan öğeler olarak değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında tarihsel belgeler, görsel materyaller ve müze koleksiyonları incelenmiş; yargı giysilerinin tarihsel gelişimi, kullanım biçimleri ve kültürel anlamları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temel örnek olayını ise İstanbul Adalet Sarayı bünyesinde kurulan İstanbul Adalet Müzesi oluşturmaktadır.

İstanbul Adalet Müzesi, adliye binası içerisinde kurulan ve yargı tarihine ilişkin materyalleri bir araya getiren özgün bir müze örneği niteliği taşımaktadır. Müze, Adalet Bakanlığı'nın onayı ile kurulmuş ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından özel müze statüsüne alınarak Türkiye'de bu alanda gerçekleştirilen ilk çalışma olma özelliğini kazanmıştır. Müzenin kuruluş sürecinde yalnızca yargı giysilerinin sergilenmesi hedeflenmemiş; aynı zamanda geçmiş dönemlerde adliye ortamında kullanılan çeşitli çalışma araç ve gereçleri, belgeler ve tarihî değere sahip objeler de koleksiyona dahil edilmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye genelindeki mahkemelerin arşivlerinde bulunan ve tarihî değer taşıyan materyallerin tek bir çatı altında toplanarak korunması ve sergilenmesi de müzenin temel amaçları arasında yer almaktadır.

Müzenin dikkat çekici bölümlerinden biri geçmiş dönem duruşma atmosferini canlandırmak amacıyla oluşturulan tematik sahnedir. Bu bölümde geçmiş yıllarda kullanılan duruşma salonu mobilyaları yerleştirilmiş ve dönemin önemli hukukçularını temsil eden figürler mankenler üzerinde kendi orijinal giysileriyle sergilenmiştir. Mankenlerin yüzleri cam macunu kullanılarak modellenmiş ve böylece tarihsel bir duruşma ortamının görsel temsili oluşturulmuştur. Bu sahne ile ziyaretçilere geçmiş dönem yargılama pratiğini görsel olarak deneyimleme imkânı sunulması amaçlanmıştır. Ayrıca bu bölümde yapay zekâ destekli

uygulamalar aracılığıyla duruşma atmosferinin seslendirilmesi ve canlandırılması için altyapı hazırlanmış, böylece ziyaretçilere etkileşimli bir müze deneyimi sunulması hedeflenmiştir.

İstanbul Adalet Müzesi özellikle hukuk öğrencileri, akademisyenler ve farklı disiplinlerden ziyaretçiler tarafından yoğun ilgi görmekte; bu yönüyle hem mesleki hafızanın korunmasına hem de toplumda kültürel miras bilincinin yaygınlaştırılmasına katkı sağlamaktadır. Tematik müzeler, kültürel miras turizmi kapsamında ziyaretçilere farklı deneyimler sunarak alternatif turizm rotalarının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda İstanbul Adalet Müzesi, hukuk tarihi ve yargı kültürü bağlamında özgün bir kültürel miras mekânı olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak yargı giysileri yalnızca tarihsel bir mesleki kıyafet değil, aynı zamanda hukuk geleneğini, kurumsal kimliği ve toplumsal hafızayı temsil eden önemli kültürel miras unsurlarıdır. Bu giysilerin müze ortamında korunması ve sergilenmesi, kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve toplumda adalet tarihine yönelik farkındalığın artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. İstanbul Adalet Müzesi örneği, yargı giysilerinin ve adalet kurumuna ait materyallerin kültürel miras kapsamında değerlendirilmesi ve kültürel miras turizmine kazandırılması açısından önemli bir model ortaya koymaktadır.
Anahtar Kelimeler: Yargı giysileri, kültürel miras, müzecilik, kültürel miras turizmi, adalet tarihi, İstanbul

***ABSTRACT**: Cultural heritage is one of the most significant elements that transmit the historical accumulation, identity, and values of societies to future generations. Tangible and intangible cultural heritage elements not only carry traces of the past but also contribute significantly to the understanding of cultural identity and the development of cultural tourism. In this context, professional clothing cultures that have emerged throughout history can also be considered important components of cultural heritage. Particularly professional garments belonging to state institutions represent not merely clothing items but also cultural indicators reflecting institutional identity, authority, and symbolic meanings. Among these garments, judicial robes hold a distinctive position as they represent the visible embodiment of justice.*

Throughout history, judicial robes have symbolized the impartiality of justice, the authority of the state, and the seriousness of the legal order. From the Ottoman Empire to the Republican period, the garments used by members of the judiciary have reflected the political, social, and

cultural structure of their time. During the Ottoman period, especially the turbans, robes, and other garments belonging to the ilmiye (scholarly judicial class) carried symbolic meanings beyond their function as clothing. The form of the garments, the fabrics used, and the types of headgear served as important indicators representing the hierarchical position of judicial officials. With the Tanzimat reforms, transformations within the legal system also influenced the representation of judicial institutions, resulting in notable changes in judicial attire.

In the Republican era, with the establishment of the modern legal system, judicial robes adopted a more simplified and standardized form. However, these garments continued to maintain their symbolic character representing the concept of justice and the institutional identity of the legal system. In this respect, judicial robes should be regarded not merely as professional clothing but also as visual documents of legal history and tangible representations of institutional memory. When the historical development of judicial attire is examined, it becomes evident that these garments reflect transformations in legal understanding, shifts in state structures, and changing perceptions of justice within society.

This study aims to examine judicial robes from the perspective of cultural heritage and tourism. Judicial garments are evaluated both as tangible cultural heritage elements and as symbolic components representing legal culture. Within the scope of the research, historical documents, visual materials, and museum collections have been analyzed in order to reveal the historical development, usage, and cultural meanings of judicial attire. The primary case study of the research focuses on the Istanbul Justice Museum located within the Istanbul Courthouse.

The Istanbul Justice Museum represents a unique museum example established within a courthouse building and bringing together various elements related to the history of the judiciary. The museum was founded with the approval of the Ministry of Justice and later gained the status of a private museum under the Ministry of Culture and Tourism, making it the first initiative of its kind in Turkey. During the establishment process of the museum, the aim was not only to exhibit judicial garments but also to include various tools, documents, and objects historically used within courthouse environments. In addition, collecting and preserving historically valuable materials found in the archives of courts across Turkey under a single institutional framework has been identified as one of the museum's primary objectives.

One of the most remarkable sections of the museum is a thematic courtroom scene created to recreate the atmosphere of historical court hearings. In this section, original courtroom furniture used in previous periods has been installed, and figures representing prominent legal figures of the time are displayed on mannequins dressed in their original garments. The faces of the mannequins were modeled using glass putty in order to produce a visual representation of a historical courtroom setting. This arrangement aims to provide visitors with the opportunity to visually experience past judicial practices. Furthermore, an infrastructure has been prepared to support artificial intelligence-based sound simulations of courtroom proceedings, allowing visitors to experience a more immersive and interactive museum environment rather than a purely static exhibition.

The Istanbul Justice Museum attracts considerable interest particularly from law students, academics, and visitors from different disciplines. In this regard, the museum contributes both to the preservation of professional memory and to the dissemination of cultural heritage awareness within society. Thematic museums offer visitors the opportunity to explore specific topics and experiences, thereby contributing to the development of alternative tourism routes within cultural heritage tourism. In this context, the Istanbul Justice Museum can be considered a unique cultural heritage site representing the history of law and judicial culture.

In conclusion, judicial robes should not only be regarded as historical professional garments but also as significant cultural heritage elements representing legal tradition, institutional identity, and collective memory. Preserving and exhibiting these garments within museum environments plays a crucial role in sustaining cultural heritage and raising public awareness regarding the history of justice. The case of the Istanbul Justice Museum provides an important model for recognizing judicial garments and judicial artifacts as cultural heritage elements and integrating them into cultural heritage tourism.

Keywords: *Judicial garments, cultural heritage, museology, cultural heritage tourism, history of justice, Istanbul.*

Tur Rehberlerinin Hikâye Anlatıcılığı Performanslarının Tur Memnuniyeti Üzerindeki Etkisi: Göreme'yi Ziyaret Eden Turistler Üzerine Bir Araştırma

The Impact of Tour Guides' Storytelling Performances on Tour Satisfaction: A Research on Tourists Visiting Göreme

Esra KARADAVUT[1], Meral DURSUN KÜÇÜKOĞLU[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü Nevşehir, Türkiye, esrakrdvt.t@gmail.com, 0009-0004-9347-5618*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi Nevşehir, Türkiye, meraldursun@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-0440-542X*

ÖZ: Tur rehberleri, turistlere seçtikleri dilde rehberlik eden, bulundukları bölgenin kültürel ve doğal mirasını tercüme eden ve bulundukları bölgenin ilgili idaresi tarafından kabul edilen araçlarla donatılmış kişilerdir. Hikaye anlatıcılığı, turizm sektöründe son yıllarda giderek daha fazla önem kazanan ve turist deneyimlerini derinleştiren güçlü bir iletişim aracıdır. Geleneksel turizm anlayışında destinasyonlar çoğunlukla doğal güzellikleri, tarihi yapıları ve somut kültürel varlıklarıyla ön plana çıkarken; modern turizm yaklaşımında ziyaretçiler, gittikleri yerlerin ruhunu, geçmişini ve kültürel dokusunu da deneyimlemek istemektedir. Hikaye anlatımı sadece bilgilendirme amacıyla değil, aynı zamanda duygusal bağlar kurma, deneyimleri anlamlandırma ve destinasyonun kültürel mirasını etkili bir şekilde aktarma süreci olarak da kabul edilir. Bu bağlamda, hikaye anlatımı kavramının teorik temellerine ve literatürdeki gelişimine odaklanmak, tur memnuniyetini artırma potansiyelini daha derinlemesine anlamamızı sağlayacaktır. Bu noktada hikâye anlatıcılığı, yalnızca bilgi aktarmanın ötesine geçerek duygusal bağ kurmayı sağlayan stratejik bir unsur haline gelmektedir. Leong ve ark. hikaye anlatımının yalnızca ziyaretçi katılımını iyileştirmekle kalmayıp, turistler ve destinasyon arasındaki duygusal ve bilişsel bağı da güçlendirdiğini vurgulamaktadır. Tur rehberleri, ziyaret edilen yerlere anlam kazandıran, mekân ile ziyaretçi arasında köprü kuran ve deneyimi sıradanlıktan çıkararak unutulmaz kılan temel aktörlerdir. Cao'a göre, hikaye anlatımı turist deneyimini zenginleştirmekte ve geliştirmektedir. Wong, etkili hikaye anlatımının turist deneyimlerini daha çekici ve ilgi çekici hale getirdiğini, esasen

tur memnuniyetini artırdığını ve tur rehberlerinin ziyaret edilen yerlerin tarihsel, kültürel ve sembolik önemini aktarırken güçlü anlatılar oluşturduklarında, ziyaretçilerin dikkatini çekmekle kalmayıp aynı zamanda destinasyonla duygusal bağlar kurmalarını sağladığını ve bu tür bir anlatı yaklaşımının deneyimi bütünleştirdiğini ve daha anlamlı ve kalıcı hale getirdiğini vurgulamaktadır.

Bu araştırma, tur rehberlerinin hikâye anlatıcılığı performanslarının tur memnuniyeti üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma alanı olarak, Türkiye'nin Nevşehir ilinde yer alan Göreme bölgesi seçilmiştir. Göreme, peribacaları, kaya oyma kiliseleri ve tarihi dokusuyla hem doğal hem de kültürel açıdan zengin bir destinasyondur. Özellikle Göreme Açık Hava Müzesi gibi dünya çapında bilinen alanlar ve mistik atmosferiyle dikkat çeken Aşk Vadisi, hikâye anlatıcılığı açısından eşsiz fırsatlar sunmaktadır. Bu alanlar yalnızca görsel bir şölen sunmakla kalmamakta, aynı zamanda efsaneler, mitler, dini anlatılar ve yerel halk hikâyeleriyle zenginleşmiş bir anlatı potansiyeline sahiptir. Bu tür mekânlarda rehberin yalnızca tarihsel bilgi sunması yeterli olmamakta; anlatının duygusal yoğunluğu, ses tonu, dramatik vurgu ve beden dili gibi unsurlar da deneyimin niteliğini belirlemektedir. Turistlerin anlatılan hikâyeler aracılığıyla kendilerini mekânın bir parçası gibi hissetmeleri, tur deneyimini daha anlamlı ve akılda kalıcı hale getirmektedir. Hikâyeler sayesinde ziyaretçiler, sadece gördükleri yapıları değil, o yapıların arkasındaki insanları, yaşanmışlıkları ve kültürel değerleri de tanıma fırsatı bulmaktadır.

Tur rehberinin hikaye anlatma yeteneğinin tur memnuniyetini etkileyen önemli bir faktör olarak görüldüğü pek çok çalışmada belirtilmektedir. Özellikle rehberlerin etkili bir anlatım tekniği kullanmaları, destinasyonun çekiciliğini artırmakta ve turistlerin genel deneyim algısını ve olumlu memnuniyet duymalarını güçlendirmektedir. Bununla birlikte, rehberlerin jest ve mimik kullanımı, göz teması kurmaları ve anlatıyı dramatik unsurlarla zenginleştirmeleri, hikâyelerin hafızada kalıcılığını artıran önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu durum, turistlerin memnuniyetleri sonucunda oluşan destinasyona yönelik olumlu tutum geliştirmelerine ve tekrar ziyaret niyeti duymalarına katkı sağlayabilmektedir. Bu bilgilerden hareketle, bu çalışma kapsamında tur rehberlerinin hikâye anlatıcılığının rehber eşliğinde Göreme turu yapan turistlerin tur memnuniyetini etkileyip etkilemediği ve nasıl etkilediği araştırma sorusunu oluşturmaktadır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Bu kapsamda, tekrar cevapların oluşması dikkate alınarak Göreme bölgesini ziyaret eden ve profesyonel rehber eşliğinde tura katılan 20-25 yerli turistten yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile veri toplanması planlanmaktadır. Nitel yaklaşımın tercih edilmesinin temel nedeni, turistlerin deneyimlerini, duygularını ve algılarını ayrıntılı biçimde ortaya koyabilmektir. Veri toplama sürecinde içerik analizi tekniği kullanılacak; açık ve gizli kodlama yöntemleriyle elde edilen veriler analiz edilerek ana temalar oluşturulacaktır. Bu temalar aracılığıyla rehberlerin anlatım tarzı ve hikayeleştirmenin turist memnuniyetine nasıl yansıdığı değerlendirilecektir.

Verilerin analizi sonucunda elde edilen araştırma bulguları literatürdeki diğer araştırma sonuçları ile birlikte değerlendirilerek yorumlanacaktır. Ayrıca elde edilen bulgular ışığında turizm alanyazınına yönelik akademik araştırma önerileri ve turizm sektöründe uygulamaya yönelik öneriler geliştirilecektir.

Turizm alanyazını incelendiğinde hikâye anlatıcılığının (storytelling) turizmle ilişkilendirilerek pek çok çalışmada yer aldığı görülmekle birlikte çalışmaların çoğunluğunun kavramsal çerçevede konuyu ele aldıkları ampirik çalışmaların ise oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu araştırma ise; gerek ampirik bir araştırmayı içermesi ve gerekse turist rehberlerinin hikâye anlatıcılığının Nevşehir özelinde daha önce değerlendirilmemiş olması nedeni ile özgünlük taşımaktadır. Yine bu yönleri ile bu araştırmanın turizm alanyazınına yönelik önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma kültürel mirasın aktarımında önemli bir yeri olan hikayelerin ve hikayeleştirmenin turist rehberleri tarafından etkili olarak kullanıldığında turist memnuniyetinin artırılmasında kritik bir rol oynayabileceğini göstermeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Hikâye Anlatıcılığı, Tur Memnuniyeti, Turist Rehberliği, Yerli Turistler, Göreme.

ABSTRACT: *Storytelling is a powerful communication tool that has gained increasing importance in the tourism sector in recent years and deepens tourist experiences. While destinations stand out mostly with their natural beauties, historical structures, and tangible cultural assets in the traditional understanding of tourism; in the modern tourism approach, visitors also want to experience the soul, history, and cultural fabric of the places they visit. At this point, storytelling becomes a strategic element that goes beyond merely transmitting*

information and enables the establishment of an emotional connection. Tour guides are the key actors who give meaning to the places visited, build a bridge between the location and the visitor, and make the experience unforgettable by taking it out of the ordinary.

This research aims to reveal the impact of tour guides' storytelling performances on tour satisfaction. The Göreme region, located in the Nevşehir province of Türkiye, was chosen as the study area. Göreme is a rich destination both naturally and culturally with its fairy chimneys, rock-cut churches, and historical texture. Particularly, world-renowned areas such as the Göreme Open Air Museum and Love Valley, which attracts attention with its mystical atmosphere, offer unique opportunities for storytelling. These areas not only provide a visual feast but also possess a narrative potential enriched with legends, myths, religious narratives, and local folk tales. In such places, it is not sufficient for the guide to provide only historical information; elements such as the emotional intensity of the narrative, tone of voice, dramatic emphasis, and body language also determine the quality of the experience. Tourists feeling like a part of the place through the stories told makes the tour experience more meaningful and memorable. Thanks to stories, visitors find the opportunity to get to know not only the structures they see but also the people, experiences, and cultural values behind those structures.

Particularly, guides' use of an effective narrative technique increases the attractiveness of the destination and strengthens tourists' general perception of experience and positive satisfaction. Furthermore, guides' use of gestures and facial expressions, eye contact, and enriching the narrative with dramatic elements are among the important factors that increase the permanence of stories in memory. This situation can contribute to tourists developing a positive attitude towards the destination formed as a result of their satisfaction and feeling the intention to visit again. Based on this information, within the scope of this study, the research question is whether and how the storytelling of tour guides affects the tour satisfaction of tourists taking a guided tour of Göreme.

A qualitative research method has been adopted in the research. In this context, taking into account the saturation of responses, it is planned to collect data through a semi-structured interview form from 20-25 domestic tourists who visit the Göreme region and participate in a tour accompanied by a professional guide. The main reason for preferring the qualitative approach is to be able to reveal tourists' experiences, emotions, and perceptions in detail. The

content analysis technique will be used in the data collection process; the data obtained through open and axial coding methods will be analyzed and main themes will be created. Through these themes, how the guides' narrative style and storytelling are reflected in tourist satisfaction will be evaluated.

The research findings obtained as a result of the analysis of the data will be evaluated and interpreted together with other research results in the literature. In addition, in light of the findings, academic research suggestions for the tourism literature and suggestions for practice in the tourism sector will be developed.

When the tourism literature is examined, it is seen that storytelling is included in many studies by associating it with tourism; however, it is observed that most of the studies deal with the subject within a conceptual framework and empirical studies are quite limited. This research, on the other hand, is original because it includes an empirical study and the storytelling of tourist guides has not been evaluated before specifically for Nevşehir. Again, with these aspects, it is thought that this research will make a significant contribution to the tourism literature.

In conclusion, this research aims to show that stories and storytelling, which have an important place in the transmission of cultural heritage, can play a critical role in increasing tourist satisfaction when used effectively by tourist guides.

Keywords: *Storytelling, Tour Satisfaction, Tourist Guiding, Domestic Tourists, Göreme.*

Boyabat Mutfak Kültürünün Gastronomi Turizmi Açısından Değerlendirilmesi

Evaluation of Boyabat Culinary Culture in Terms of Gastronomic Tourism

Faruk ÜNAL[1]

[1] *Bağımsız Araştırmacı, Boyabat Mevlana Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanı, Sinop, Türkiye, farukunaal@gmail.com, 0000-0003-3864-3549*

ÖZ: Boyabat, gastronomi turizmi potansiyeli olan, bununla öne çıkmak veya rekabet avantajı sağlamak isteyen destinasyonlar arasında bulunmaktadır. Bunun için mutfak kültürü ile yerel gastronomik ürünlerine sahip çıkmalı, tanıtmalı ve pazarlamasını yapmalıdır. Çünkü her on turistten neredeyse dokuzu destinasyon seçimini yaparken bölgedeki yiyecek ve içeceğin önemli olduğu söylemektedir. Bu etmenler dikkate alınır ise Boyabat'ın sosyal, ekonomik ve istihdam gibi birçok anlamda gelişim göstermesi kaçınılmazdır. Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda Boyabat'ın mutfak kültürünü ortaya koymak, gastronomik ürünlerini belirlemek ve bu potansiyelin gastronomi turizmi ile bütünleşme noktasındaki eksikliklerini tespit ederek geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunmak araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Ayrıca bu araştırmanın, Sinop ve ilçelerinin mutfak kültürü ile gastronomi turizmi açısından değerlendirilmesinin belirlemesinde destekleyici olması, bölge mutfağına ve ilgili alanyazına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Araştırma evrenini Boyabat'ta bulunan kamu kurumlarındaki yiyecek içecek işletmeleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Boyabat'ta ki kamu kurumlarına bağlı 6 yiyecek içecek işletmesinde bulunan 23 mutfak personelinden oluşmaktadır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi tekniklerinde kasıtlı örnekleme modeli kullanılmıştır. Kasıtlı örnekleme modeli belirlenirken araştırmacı tarafından; rastgele seçilmeyen, destinasyonu tanıyan ve çalışma sorularına uygun cevabı verebileceğine inandığı kişilerden oluşturulan bir yöntem olarak bilinmektedir. Araştırmanın mutfak profesyonellerine odaklanan örneklem yapısı ve 23 kişilik katılımcı sayısı, alanyazındaki benzer nitel çalışmaların örneklem büyüklüğü ile paralellik göstermekle birlikte, verilerin çoğunluğunun doğrudan aşçı odaklı olması bakımından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış soru formu ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Görüşmeler, kişilerin

müsait oldukları zaman dilimleri belirlenerek 02-30 Ocak 2026 tarihleri arasında, yaklaşık 30 dakika süren soru cevap şeklinde gerçekleşmiştir. Araştırmada görüşme soruları için, ilgili alanyazın incelenmiş ve belirlenen 6 adet açık uçlu soru belirlenmiştir. Sorular gastronomi ve mutfak sanatları ile yiyecek içecek hizmetleri alanındaki uzman kişilerce son şekli verilerek oluşturulmuştur. Araştırma soruları aşağıdaki gibidir.

- Demografik Bilgiler (Cinsiyet, Yaş, Eğitim düzeyi, Çalışılan pozisyon ve Sektör deneyimi).
- Boyabat'a özgü bildiğiniz özellikle unutulmaya yüz tutmuş yöresel lezzetler nelerdir?
- Boyabat'a ait yöresel lezzetlerden hangileri gastronomi turizmi kapsamında ön plana çıkarılmalıdır?
- Boyabat'ın gastronomi turizmi açısından eksik yönleri nelerdir ve neler yapılabilir?
- Boyabat'ta bulunan yiyecek ve içecek işletmeleri, bölgenin sahip olduğu yöresel yiyecek ve içeceklere menülerinde yer veriyorlar mı?
- Boyabat'ta özel günlerde (düğün, arife, bayram, hıdırellez gibi) yapılan yeme içme faaliyetleri hakkında bildiğiniz bir bilgi veya hikâye var mı?
- Boyabat'a özgü olan pişirme, saklama (depolama) gibi yöntemler nelerdir?

Araştırma sorularının anlaşılabilirliği için Boyabat'ta bulunan ve en az 15 yıldır Boyabat'ta yaşayan 9 kişi ile pilot çalışma yapılmış ve soruların anlaşılabilirliğinde bir sorun olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmada ulaşılan 23 katılımcının demografik bulgular incelendiğinde; örneklemin %60,9'unun kadın (n=14), %39,1'inin ise erkek (n=9) olduğu görülmektedir. Yaş dağılımında en yoğun grubun %34,8 ile 40-49 yaş aralığı olduğu, eğitim durumunda ise ortaöğretim mezunlarının %56,5 ile çoğunluğu oluşturduğu belirlenmiştir. Mesleki roller açısından katılımcıların yarısından fazlası (%52,2) aşçı olarak görev yaparken, deneyim süresi bakımından %39,1'lik bir kesimin 0-5 yıl arası kıdeme sahip olduğu belirlenmiştir. Boyabat'ın yöresel lezzetlerine dair cevaplar incelendiğinde, en yüksek bilinirlik *Tirit* ve *Hoptur* sonucuna

ulaşılmaktadır. Araştırmaya katılan kişilerin cevaplarında "turistik potansiyeli en yüksek" olarak gördüğü lezzetlere bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğu (23 kişiden 14'ü) *Sırık Kebabı*nı ilk sıraya koymuştur. Katılımcı görüşleri doğrultusunda, Boyabat gastronomi turizminin gelişimi için öncelikle festival ve ürün tanıtımı odaklı bir strateji izlenmelidir. Özellikle mantı evi ve yöresel kahvaltı salonu gibi öneriler, yerel mutfak kültürünün kadın emeğiyle turizme kazandırılabileceğini göstermektedir. Ayrıca, sosyal medya kullanımının artırılması ve gastronomiye dair basılı yayınların (dergi/kitap) hazırlanması, bölgenin tanıtım eksikliği sorununu aşmasında kritik rol oynaması beklenmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası (%52,2), işletmelerin yöresel lezzetlere menülerinde yer verdiğini belirtmiştir. Bu durum, bölgedeki gastronomi arzının yerel kimliği koruma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Boyabat'ın yemek kültürünün sadece lezzetlerden ibaret olmadığını, aynı zamanda derin bir sosyal dayanışma ve gelenek üzerine kurulu olduğunu göstermektedir. Cevaplar arasında en dikkat çekici unsurlardan biri, yemeğin bir toplumsallaşma ve destek aracı olarak kullanılmasıdır. Bölgenin gastronomi mirasının sadece tariflerden değil, aynı zamanda doğayla uyumlu ve sürdürülebilir kadim saklama tekniklerinden oluştuğunu kanıtlıyor.

Anahtar Kelimeler: Mutfak Kültürü, Gastronomi, Gastronomi Turizmi, Boyabat.

ABSTRACT: *Boyabat is among destinations with potential for culinary tourism, seeking to stand out or gain a competitive advantage through this. To this end, it must protect, promote, and market its culinary culture and local gastronomic products. Because nearly nine out of ten tourists say that the food and drink in the region is important when choosing a destination. If these factors are taken into account, Boyabat's development in many areas, such as social, economic, and employment, is inevitable. Considering all these aspects, the purpose of this research is to reveal Boyabat's culinary culture, identify its gastronomic products, and make recommendations for its development by identifying the shortcomings in integrating this potential with gastronomic tourism. Additionally, this research aims to support the assessment of Sinop and its districts in terms of culinary culture and gastronomic tourism, contributing to the regional cuisine and related literature.*

The research universe consists of food and beverage establishments in public institutions located in Boyabat. The sample for the study consists of 23 kitchen staff members working in 6 food and beverage establishments affiliated with public institutions in Boyabat. In the study,

the purposive sampling model was used in qualitative research methods. When determining the purposive sampling model, it is known as a method created by the researcher consisting of individuals who are not randomly selected, who are familiar with the destination, and who are believed to be able to provide answers appropriate to the research questions. The sample structure of the study, which focuses on culinary professionals, and the number of participants (23), are comparable to the sample size of similar qualitative studies in the literature. However, the fact that the majority of the data is directly chef-focused makes it a unique contribution to the literature. The data in the study were obtained using a semi-structured questionnaire and face-to-face interview technique. The interviews took place between January 2 and 30, 2026, in a question-and-answer format lasting approximately 30 minutes, with the time slots determined based on the participants' availability. For the interview questions in the study, the relevant literature was reviewed and six open-ended questions were identified. The questions were finalized and compiled by experts in the fields of gastronomy, culinary arts, and food and beverage services. The research questions are as follows.

- *Demographic Information (Gender, Age, Education Level, Position Held, and Industry Experience).*
- *What are the unique local flavors specific to Boyabat that you know of, especially those that are in danger of being forgotten?*
- *Which of Boyabat's local delicacies should be highlighted in the context of gastronomic tourism?*
- *What are Boyabat's shortcomings in terms of gastronomic tourism, and what can be done about them?*
- *Do food and beverage establishments in Boyabat include local foods and beverages in their menus?*
- *Do you have any information or stories about eating and drinking activities in Boyabat on special occasions (such as weddings, the eve of holidays, holidays, Hıdırellez)?*
- *What are the methods specific to Boyabat, such as cooking and storage?*

To ensure the comprehensibility of the research questions, a pilot study was conducted with 9 individuals residing in Boyabat who had lived there for at least 15 years, and it was determined that there were no issues with the comprehensibility of the questions.

When examining the demographic findings of the 23 participants reached in the study, it is seen that 60.9% of the sample are female (n=14) and 39.1% are male (n=9). It was determined that the most concentrated age group was the 40-49 age range at 34.8%, while in terms of education, secondary school graduates constituted the majority at 56.5%. In terms of professional roles, more than half of the participants (52.2%) worked as chefs, while in terms of experience, 39.1% had 0-5 years of seniority. When examining responses regarding Boyabat's local delicacies, Tirit and Hop are found to have the highest recognition. When looking at the flavors that participants in the study considered to have the "highest tourist potential," the vast majority of participants (14 out of 23) ranked Sırık Kebab first. Based on participant feedback, a strategy focused primarily on festivals and product promotion should be pursued for the development of Boyabat's gastronomic tourism. Recommendations such as dumpling houses and local breakfast cafes demonstrate that local culinary culture can be integrated into tourism through women's labor. Furthermore, increasing social media usage and preparing printed publications (magazines/books) related to gastronomy are expected to play a critical role in overcoming the region's lack of promotion. More than half of the participants (52.2%) stated that businesses include local flavors in their menus. This situation indicates that the region's gastronomic offerings tend to preserve local identity. It demonstrates that Boyabat's food culture is not just about flavors, but is also based on deep social solidarity and tradition. One of the most striking elements among the responses is the use of food as a means of socialization and support. It proves that the region's gastronomic heritage consists not only of recipes, but also of ancient preservation techniques that are in harmony with nature and sustainable.

Keywords: *Kitchen Culture, Gastronomy, Gastronomic Tourism, Boyabat.*

Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Osmanlı Mehteri: Nevşehir Örneği

Ottoman Military Band in the Context of Intangible Cultural Heritage: The Nevşehir Example

Fatih ABANOZ[1]

[1] *Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Avanos Güzel Sanatlar Meslek Yüksekokulu, Nevşehir, Türkiye, fatihabanoz@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-7437-6508*

ÖZ: Mehter teşkilatı, Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde izleri görülen ve askeri müzik geleneğinin en erken ve kurumsal örneklerinden birini teşkil eden bir yapıdır. Devlet-i Aliye'nin ordu teşkilatı içerisinde yer alan mehter, önceleri orduya moral ve motivasyon sağlamak maksadıyla ortaya çıkmış, zamanla hem askeri hem de siyasi bir temsil aracına dönüşmüştür. Bilhassa Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmed döneminde kurumsal kimliği belirginleşmiş, "çalıcı" ifadesinin yerini alarak resmi bir müzik topluluğunu ifade eder hale gelmiştir. Bu süreçte sadece savaş meydanları değil, saray ve devlet merasimlerinde de Osmanlı ihtişamının sembolü olarak konumlandırılmıştır. Mehter, ayrıca 16. yüzyılın sonlarından itibaren seyyahların ifadesine göre düğünler ve bayramlar gibi çeşitli merasimlerde de icra edilmiştir. Böylece mehterin askeri fonksiyonundan başka toplumsal ve kültürel işlevi üstlendiği de görülmüştür. Bunlarla birlikte mehterin temel varlık sebebi askerî ihtiyaçlar çerçevesinde şekillenmiştir. Savaş öncesinde askere cesaret vermek, savaş sırasında düzeni sağlamak ve düşman üzerinde psikolojik üstünlük kurmak mehterin asli görevleri arasında yer almıştır. Bu durum, Vaka-i Hayriye'ye kadar kesintisiz biçimde devam etmiştir. Ancak Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla birlikte mehter teşkilatı da ilga edilmiş; II. Mahmud döneminde Batı tarzı askerî müzik anlayışını benimseyen Mızıka-ı Hümayun kurulmuştur. Bu dönüşüm, Osmanlı askerî ve kültürel yapısında modernleşme sürecinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilir. Mehter teşkilatının yalnızca merkezde değil, taşrada da örgütlenmiş olması dikkat çekicidir. Taşrada sadece askerî bir kurumdan ibaret olmadığını; aynı zamanda devlet otoritesini temsil eden sembolik bir araç olduğunu gösterir. Bu çalışmanın amacı da Lale Devri'nin önde gelen devlet adamlarından Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından memleketi Muşkara'yı (bugünkü Nevşehir) imar ve ihya etme politikası çerçevesinde mehter teşkilatını da bu sürecin bir parçası hâline getirdiğini ortaya koymaktır. İbrahim Paşa'nın sulh, yenilikçi ve imar esasına dayanan siyaseti, yalnızca merkezî yönetimde değil taşra ölçeğinde

de yeni bir Osmanlı imajı inşa etmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda İbrahim Paşa'nın 1718'de Kale Camii'nin inşasıyla başlattığı imar faaliyetleri, bölgenin 1721'de kaza statüsüne yükseltilmesi ve devamında inşa edilen çeşmeler, medreseler ve diğer kurumsal yapılarla sürdürülmüştür. İbrahim Paşa'nın en kapsamlı eseri ise Nevşehir Kalesi çevresinde inşa ettirdiği külliyedir. Cami, medrese, hamam, imaret, sıbyan mektebi, çeşme ve kervansaraydan oluşan bu külliye, şehrin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatını canlandırmayı hedefleyen bütüncül bir projedir. Bu projenin sembolik ve kültürel araçlarla desteklenmesi için de Nevşehir kalesinde bir mehter takımı kurmak istemiştir. Arşiv belgelerinden elde edilen verilere göre dönemin padişahı III. Ahmed tarafından yazılan beratlarla Nevşehir Kalesi'nde bir mehter takımı kurulmuştur. Bu belgelerde kurulan mehter takımında yer alan davulcu, davulcubaşı, zurnacı, zurnacıbaşı gibi görevlilerin isimleri ve maaşlarına dair ayrıntılı kayıtlar mevcuttur. Söz konusu belgeler, mehterin taşradaki varlığının tesadüfi olmadığını; bilakis merkezî otoritenin bilinçli bir tercihi olduğunu göstermektedir. Nevşehir'de kurulan mehter takımı, yalnızca askerî bir fonksiyon icra etmekle kalmamış; aynı zamanda Osmanlı egemenliğinin sembolik bir göstergesi olmuştur. Mehterin kale çevresinde düzenli olarak icra edilmesi, bölge halkına ve çevre yerleşimlere "Burada da Osmanlı hâkimiyeti vardır" mesajını vermiştir. Bu yönüyle mehter, taşrada devletin görünürlüğünü artıran ve merkez-taşra ilişkisini güçlendiren bir araç olarak değerlendirilir. Sonuç olarak, mehter teşkilatı Osmanlı askerî geleneğinin ötesinde, siyasal meşruiyet ve kültürel temsil bağlamında da önemli bir işlev üstlenmiştir. Nevşehir örneği, mehterin taşrada imar politikalarıyla birlikte düşünülmesi gerektiğini ortaya koymakta; müzik yoluyla oluşturulan bu somut olmayan kültürel mirasın, devlet otoritesinin pekiştirilmesinde etkili bir unsur olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mehter, Somut Olmayan Kültürel Miras, İbrahim Paşa, Nevşehir.

ABSTRACT: *The Mehter (Ottoman military band) organization is a structure whose traces can be seen in the founding period of the Ottoman Empire and constitutes one of the earliest and most institutional examples of military music tradition. Part of the Ottoman army organization, the Mehter initially emerged to boost morale and motivation within the army, but over time it transformed into both a military and political means of representation. Particularly during the reign of Sultan Mehmed the Conqueror, its institutional identity became more distinct, replacing the term "player" with "official musical ensemble." Throughout this process, it was positioned not only on battlefields but also in palace and state ceremonies as a symbol*

of Ottoman splendor. According to travelers' accounts, the Mehter band also performed at various ceremonies such as weddings and festivals from the late 16th century onwards. Thus, it is seen that the Mehter band undertook social and cultural functions in addition to its military function. However, the fundamental reason for the Mehter band's existence was shaped within the framework of military needs. Giving courage to soldiers before battle, maintaining order during battle, and establishing psychological superiority over the enemy were among the primary duties of the Mehter band. This situation continued uninterrupted until the Vaka-i Hayriye (a historical event). However, with the abolition of the Janissary Corps, the Mehter band organization was also disbanded; during the reign of Mahmud II, the Mızıka-ı Hümayun (Imperial Band), which adopted Western-style military music, was established. This transformation is considered an important indicator of the modernization process in the Ottoman military and cultural structure. It is noteworthy that the Mehter band organization was structured not only in the center but also in the provinces. This study demonstrates that the mehter (Ottoman military band) was not merely a military institution in the provinces, but also a symbolic instrument representing state authority. The aim of this study is to show how Nevşehirli Damat İbrahim Pasha, one of the leading statesmen of the Tulip Era, incorporated the mehter organization into his policy of developing and revitalizing his hometown of Muşkara (present-day Nevşehir). İbrahim Pasha's policy, based on peace, innovation, and development, aimed to build a new Ottoman image not only in the central administration but also in the provinces. In this context, the development activities that İbrahim Pasha initiated with the construction of the Kale Mosque in 1718 continued with the elevation of the region to district status in 1721 and the subsequent construction of fountains, madrasas, and other institutional structures. İbrahim Pasha's most comprehensive work is the complex he built around the Nevşehir Castle. This complex, consisting of a mosque, madrasa (religious school), hammam (bathhouse), imaret (soup kitchen), sibyan mektebi (primary school), fountain, and caravanserai, is a holistic project aimed at revitalizing the social, economic, and cultural life of the city. To support this project with symbolic and cultural means, a mehter (Ottoman military band) was established in Nevşehir Castle. According to archival documents, a mehter band was established in Nevşehir Castle with decrees written by Sultan Ahmed III. These documents contain detailed records of the names and salaries of the drummer, chief drummer, zurna player, and chief zurna player in the mehter band. These documents show that the

presence of the mehter in the provinces was not accidental; rather, it was a conscious choice of the central authority. The mehter band established in Nevşehir not only performed a military function but also became a symbolic display of Ottoman sovereignty. The regular performances of the mehter (Ottoman military band) around the castle conveyed the message to the local population and surrounding settlements that "Ottoman rule exists here too." In this respect, the mehter is considered a tool that increased the visibility of the state in the provinces and strengthened the relationship between the center and the provinces. Consequently, the mehter organization, beyond the Ottoman military tradition, also assumed an important function in the context of political legitimacy and cultural representation. The Nevşehir example reveals that the mehter should be considered in conjunction with urban development policies in the provinces; it shows that this intangible cultural heritage created through music is an effective element in reinforcing state authority.

Keywords: *Mehter (Ottoman military band), Intangible Cultural Heritage, Ibrahim Pasha, Nevsehir.*

Nevşehir Dokumacılık Geleneğinin Sürdürülebilirliği Doğrultusunda Nevşehir Halk Eğitim Merkezleri ve Yerel Yönetimlerin Rolü

The Role of Nevşehir Public Education Centers and Local Governments in Ensuring the Sustainability of the Nevşehir Weaving Tradition

Fatma TURGUT[1]

[1] Bağımsız Araştırmacı, Nevşehir Şehit J. Onb. Muhammetcan Biçici Halk Eğitimi Merkezi, Nevşehir, Türkiye, fatmaturgut9701@gmail.com, 0009-0005-7114-7653

ÖZ: Dokumacılık, Türklerin kadim uğraşlarından ve el sanatlarından birisidir. Nevşehir bölgesi de geçim olanakları tarım ve hayvancılığa dayalı kırsal kültürün yoğun olarak görüldüğü merkezler arasında yer alması hususiyeti ile dokumacılık geleneğinde ortaya konulan ürünlerde bölgenin karakteristik yapısının ve kültürel çeşitliliğinin fazlasıyla yer bulduğu görülmektedir. Dokumanın toplumsal ilişkileri düzenleyen, kolektif belleği taşıyan ve kuşaklararası aktarımı sağlayan çok katmanlı bir kültür yapısına sahip olması; dokumanın sadece ekonomik üretim alanı olmadığı ya da sadece estetik kaygı barındırmadığını bize göstermektedir. Nevşehir dokumaları kapsamında, bölgenin ortaya koyduğu dokuma teknikleri, geçmişten günümüze aktarılan ve bölge halkının yaşam tarzını ve hayat felsefesini aktaran motifler ele alınarak geleneğin sürdürülebilirliği noktasında halk eğitimi merkezleri, yerel yönetimler tarafından açılan kurslar/atölyeler örneklem olarak seçilmiştir. Örneklemlerin kayıtlı verilerine erişilerek dokumacılık geleneği üzerine yaptıkları faaliyetler tespit edişmiş olup bu kapsamda hangi kurslar açılmış, hangi ürünler elde edilmiş ve bu ürünlerde hangi motifler ön plana çıkmış vb. ortaya konacaktır. Nevşehir ve ilçeleri kapsamında halı dokuma, yöresel kilim dokuma, çarpana dokuma, minyatür halı dokuma başta olmak üzere sadece tarafımca 15 kurs açılmıştır. Bu kurslar, halk eğitimi merkezleri ve yerel yönetimler, kurumlar tarafından desteklenmiş olup bölgenin dokuma geleneğine yönelik hem eğitim hem de aktarım alanında birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyetler neticesinde, bölgenin dokumacılık geleneği çoğunlukla ev hanımı statüsündeki bölge kadınlarına aktarılmış, bu aktarımlar vasıtası ile dokuma öğrenen kadınların aile ekonomisine katkı sağladığı, gelenek ve bölgeye özgü motif yapısına hâkim olduğu ve bilinç oluşturulduğu saptanmıştır. Ev hanımlarının yanı sıra çalışan kadınların da geleneğe yönelik duyarlılıkları doğrultusunda dokumacılık geleneğinin farklı alanlarında çeşitli eğitimler verilmiştir. Bu eğitimler kurs mekânlarında olduğu gibi talepler doğrultusunda

atölyeler şeklinde geleneğin aktarımı sürecine yönelik etkinlikler düzenlenmiştir. Bu etkinlikler farklı yaş gruplarına göre planlanarak elde edilecek ürün çeşitlendirilmiştir. Bu etkinlikler sayesinde bölgenin dokumacılık geleneğinde elde edilen ürünler, motifler ve kullanılan renkler hakkında bilgiler aktarılmış farkındalık oluşturulmaya çalışılmış olup aynı zamanda geleneğin güncellenebilirliği noktasında kısa zamanda, günlük kullanıma uygun ürünlerin yapılabileceği vurgulanmıştır. Açılan kurslara, verilen eğitimlere yönelik taleplerin artması da günümüze kadar yapılan faaliyetlerin başarısını açıkça ortaya koymakta olup oluşturulmak istenilen farkındalığın kısa vadede sağlandığı dikkate değerdir. Bu minvalde çalışmada, elde edilen verilerden hareketle geleneğin günümüz ihtiyaçlarına ve kullanım alanlarına uygun olarak güncellenmesi ve geleneğin sürdürülebilirliğinin sağlanması için günümüze kadar neler yapıldığı değerlendirilerek bunlardan başka olarak nelerin yapılabileceği tartışılarak önerilerde bulunulacaktır. Çalışma ayrıca, güncellenebilirlik hususuna binaen Nevşehir özelinde geleneksel dokuma kültürünü yukarıda zikredilen örneklemler üzerinden işlevsellik çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Geleneğin güncellenmesi ve sürdürülebilirlik açısından dokuma kültüründe yer bulan gerek geçmişten günümüze aktarılan gereke günümüzde kullanılan motiflerin tsnıtılması ve ürünlerin yaratıcı turizm faaliyetleri vasıtası ile kültür ekonomisinde yer edinmesi işlevsellik ve aktarım bağlamında değerlendirilecektir. Geleneği korumanın ve yaşatmanın en güzel yolu geleneği hayata kazandırarak yaşatmaktır. Nevşehir'in dokuma geleneğini sürdürülebilir hâle getirmek geleneğin yaşatılmasına önemli katkılarda bulunacaktır. Sonuç olarak, Nevşehir'in dokuma kültürü üzerine yapılmış çalışmalardan yola çıkarak öncelikle literatür taraması yapılmış olup belirli sorulara cevap aranmıştır. Nevşehir'de geniş bir yelpazeye sahip olan dokuma kültürü; sanat ve kültür ekonomisi alanında güçlü bir sermaye potansiyeli taşımaktadır. Geleneği yeniden üretmek ve kültür ekonomisi alanına katkı sağlamanın dokumalar açısından çok önemli olduğu aşikârdır. Dokuma çeşitlerini günümüz şartlarına uygun bir şekilde uyarlanarak geleneğin yaşatılması açısından hayati bir gerçeklik içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Dokuma Geleneği, Sürdürülebilirlik, Geleneğin Güncellenmesi, Aktarım, Nevşehir.

ABSTRACT: *Weaving is one of the ancient crafts and handicrafts of the Turks. The Nevşehir region, with its characteristic rural culture heavily reliant on agriculture and animal husbandry for livelihoods, is home to products of the weaving tradition that strongly reflect the region's*

distinctive structure and cultural diversity. The fact that weaving has a multi-layered cultural structure that regulates social relations, carries collective memory, and enables intergenerational transmission shows us that weaving is not just an economic production area or solely concerned with aesthetics. Within the scope of Nevşehir textiles, the weaving techniques developed in the region, the motifs passed down from the past to the present that convey the lifestyle and philosophy of the region's people, and the sustainability of tradition have been examined. As examples, public education centers and courses/workshops opened by local administrations have been selected. By accessing the recorded data of the samples, their activities related to the weaving tradition have been identified, and within this scope, it will be revealed which courses have been opened, which products have been produced, and which motifs have come to the fore in these products, etc. Within the scope of Nevşehir and its districts, I have opened 15 courses, primarily in carpet weaving, regional rug weaving, tapestry weaving, and miniature carpet weaving. These courses have been supported by public education centers and local administrations and institutions, and many activities have been carried out in the region in the areas of both education and transmission of the weaving tradition. As a result of these activities, the region's weaving tradition has been passed on mainly to women in the region who are housewives. It has been determined that through these transmissions, women who have learned weaving contribute to the family economy, have mastered the tradition and the motif structure specific to the region, and have developed awareness. In addition to housewives, various training courses have been provided in different areas of the weaving tradition in line with the sensitivity of working women towards tradition. These training courses have been organized as workshops in accordance with demand, as well as in course venues, as activities aimed at the process of transferring tradition. These activities have been planned according to different age groups, and the products to be obtained have been diversified. Through these activities, information has been conveyed about the products, motifs, and colors used in the region's weaving tradition, and efforts have been made to raise awareness. At the same time, it has been emphasized that products suitable for daily use can be made in a short time, highlighting the tradition's adaptability. The increase in demand for the courses and training offered clearly demonstrates the success of the activities carried out to date, and it is noteworthy that the desired awareness has been achieved in the short term. In this study, based on the data obtained, an assessment will be made of what has been done to date to update

tradition in line with contemporary needs and areas of use and to ensure its sustainability. Recommendations will be made by discussing what else could be done beyond these efforts. The study also aims to examine the traditional weaving culture in Nevşehir in terms of functionality, based on the above-mentioned examples, with regard to the issue of updatability. The identification of motifs used in weaving culture, both those passed down from the past and those used today, and the establishment of products in the cultural economy through creative tourism activities will be evaluated in terms of functionality and transmission, in terms of updating tradition and sustainability. The best way to preserve and perpetuate tradition is to bring it to life. Making Nevşehir's weaving tradition sustainable will contribute significantly to its preservation. Consequently, based on studies conducted on Nevşehir's weaving culture, a literature review was first conducted to seek answers to specific questions. Nevşehir's weaving culture, which encompasses a wide range, carries strong capital potential in the field of arts and culture economy. It is clear that reproducing tradition and contributing to the cultural economy is very important in terms of weaving. Adapting weaving varieties to today's conditions is vital for keeping the tradition alive.

Keywords: *Weaving Tradition, Sustainability, Updating Tradition, Transfer, Nevşehir.*

Nevşehir'in Kültürel Mirasında Tarihöncesi Araştırmaların Önemi

The Importance of Prehistoric Research in the Cultural Heritage of Nevşehir

Fevzi Volkan GÜNGÖRDÜ[1,*]

[1] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir, Türkiye, volkangungordu@nevsehir.edu.tr , 0000-0002-8483-2415*

ÖZ: Son derece zengin bir mirasa sahip olan Nevşehir ili Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin merkezinde, doğu da Erciyes Dağ batı da ise Hasan Dağ arasında konumlanmaktadır. Volkanizma temelli yeryüzü şekillerinin zenginliği ve çeşitliliği ile dikkat çeken Nevşehir, sadece Anadolu coğrafyası açısından değil dünya coğrafyası açısından da önemli doğal miras merkezleri arasındadır.

Tarihöncesi dönemlerden günümüze kadar birçok kültüre ev sahipliği yapmış olan Nevşehir, günümüzde özellikle Bizans dönemi kültürel miras ögeleriyle öne çıkmaktadır. Ancak Nevşehir'de yerleşik yaşamın başlangıcı arkeolojik veriler ışığında günümüzden 10.000 yıl öncesine kadar gitmektedir. "Nevşehir Neolitik Yüzey Araştırmaları Projesi" kapsamında 2019 yılından beri il genelinde gerçekleştirilen arkeolojik yüzey araştırmaları bölgedeki en erken yerleşik yaşam ile ilişkili verilerin yanı sıra, zaman içerisinde köyden kente geçiş süreci ile ilgili de önemli veriler ortaya koymaktadır.

Doğal kaynaklar açısından son derece zengin olan bölge, tarihöncesi dönemlerde önemli bir prestij malzemesi olarak görülen obsdiyen açısından değerlendirildiğinde, Yakındoğu'nun nadir obsidiyen kaynakları arasındandır. Etkileyici siyah renginin yanı sıra alet üretimine uygun yapısı sayesinde tarihöncesi dönemlerde hem yontmataş alet endüstrisine ait örneklerde hem de süs eşyalarında tercih edilen bir hammadde türüdür.

Nevşehir ilinin Avanos ilçesi, Kızılırmak nehrinin kenarında, kil yatakları açısından zengin bir coğrafya içerisinde konumlanmaktadır. Bölge kilini oluşturan toprağın kimyasal özellikleri, tarih boyunca Avanos'un çanak çömlek üretimi faaliyetlerinde öne çıkmasında önemli bir unsur olarak gösterilebilir. Zaten Avanos kelimesinin anlamı Selçuklular dönemine kadar gitmektedir. Mutfak kabı anlamına gelen "Evani" kelimesinden türetilen "Evanüz" kelimesi çanak çömlek üretilen yer anlamındadır ve zaman içerisinde değişime uğrayarak "Avanos" halini almıştır.

Avanos ilçesinde Nenesu Projesi öncesi gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar ışığında bölgede çanak çömlek üretiminin günümüzden beş bin yıl öncesine tarihlendirildiği görülmektedir. 2020 yılından itibaren Avanos'ta Nenesu projesi kapsamında gerçekleştirilen arkeolojik yüzey araştırmalarında Avanos ilçesinin iki km güneybatısında konumlanan ve Topraktepe olarak adlandırılan doğal tepenin kuzey yamacında, tarihöncesi çanak çömlek örnekleri tespit edilmiştir. Elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilen arkeolojik değerlendirmeler ışığında, Topraktepe'nin Orta Kalkolitik Dönem'de (yaklaşık olarak günümüzden yedi bin yıl önce) bir yerleşime sahne olduğu anlaşılmıştır. Topraktepe tarihöncesi çanak çömlek örnekleri eldeki veriler ışığında Avanos'ta bilinen en erken çanak çömlek kullanımına işaret etmektedirler. Dolayısıyla daha önceki bilgiler ışığında günümüzden beş bin yıl önce, Erken Tunç Çağ'ı kapsamında değerlendirilen Avanos çanak çömlekçiliğinin başlangıcı, Topraktepe verileri ışığında iki bin yıl geriye çekilmiştir.

Nevşehir ili doğal ve kültürel zenginlikleri ışığında Anadolu coğrafyasında doğal ve kültürel miras ögelerinin buluştuğu ünik bir bölgedir. İlin kültürel zenginliği tarihöncesi dönemlere kadar gitmektedir. Bu zengin kültürel birikimin oluşumunda bölgenin doğal miras açısından zenginliği son derece etkilidir. İl genelinde gerçekleştirilen tarihöncesi araştırmaları doğal ve kültürel miras ilişkisinin çağlar boyunca gelişimini ortaya koyacak önemli veriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Arkeoloji, Tarihöncesi, Nevşehir

ABSTRACT: *The Nevşehir Province, which is characterised by its profoundly rich heritage, is situated within the volcanic Cappadocia Region, occupying a central position between Mount Erciyes in the east and Mount Hasan in the west.*

The region's volcanic landforms are notable for their richness and diversity, and the city of Nevşehir is considered to be among the most significant natural heritage centres in both Anatolian and global contexts.

Nevşehir has been home to a variety of cultures from prehistoric times to the present day. It is particularly prominent today for its Byzantine period cultural heritage elements.

Nevertheless, the results of the archaeological researches indicate that the presence of settled life in Nevşehir extends back to a period 10,000 years ago. The archaeological surveys conducted throughout the province since 2019 as part of the 'Nevşehir Neolithic Surface Research Project' (NENESU) have revealed data pertaining to the earliest settled life in the region, as well as significant information regarding the transition from village to city over time.

The region is distinguished by its abundance of natural resources, which has led to its recognition as a significant obsidian source in the Near East. Obsidian was widely regarded as a symbol of status in prehistoric societies, underscoring the region's potential as a source of valuable materials. In addition to its striking black colour, its structure, which is suitable for tool production, made it a preferred raw material in prehistoric times, both in examples of the chipped stone tool industry and in decorative items.

The Avanos district of Nevşehir province is located on the banks of the Kızılırmak River, in a geography characterised by abundant clay deposits. The chemical properties of the soil that forms the clay in the region can be considered an important factor in Avanos' prominence in pottery production throughout history. Indeed, the meaning of the word Avanos is believed to date back to the Seljuk period. The word 'Evanüz', derived from the word "Evani", meaning kitchenware, refers to a place where pottery is produced and has undergone a change in its designation over time to become 'Avanos'.

Archaeological research conducted prior to the initiation of the Nenesu Project in the district of Avanos indicates that the production of pottery in the region dates back a minimum of five millennia. As a result of archaeological surveys conducted in Avanos as part of the Nenesu Project since 2020, prehistoric pottery samples were identified on the northern slope of a natural hill called Topraktepe, which is located two kilometres southwest of the Avanos district. Archaeological evaluations of the data obtained indicate that Topraktepe was the site of a settlement during the Middle Chalcolithic Period (approximately seven thousand years ago). The prehistoric pottery specimens from Topraktepe, when considered in conjunction with the extant data, indicate the earliest known use of pottery in Avanos. Consequently, based on the findings of previous studies, the onset of pottery in Avanos, which was previously dated to the Early Bronze Age, approximately five thousand years ago, has been re-evaluated in light of the Topraktepe data, indicating a shift of approximately two thousand years.

The Nevşehir province is a unique region in Anatolia where natural and cultural heritage elements converge, reflecting its natural and cultural riches. The cultural heritage of the province has its origins in prehistoric times. The region's rich natural heritage has exerted a significant influence on the formation of this rich cultural legacy. Prehistoric research conducted throughout the province has yielded significant data, illuminating the evolution of the relationship between natural and cultural heritage over time.

Keywords: *Cultural Heritage, Archaeology, Prehistory, Nevşehir*

Orta Asya'dan Anadolu'ya Göksel Döngü ve Dans Müziği

Celestial Cycles and Dance Music from Central Asia to Anatolia

Feyzan GÖHER[1,*]

[1]*Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi, Niğde, Türkiye, feyzan_goher@yahoo.com, 0000-0001-5313-0763*

ÖZ: Orta Asya (Orta Türkistan), Türk kültür tarihinin şekillenmeye başladığı coğrafya olması bakımından büyük bir öneme sahiptir. Orta Asya ve bilhassa Sibirya Türk topluluklarında hâlâ yaşayan Şamanistik inanışlar, göksel simgesellikle yakından ilişkilidir. Bu simgeler, farklı dinleri seçen Türk topluluklarında dahi çeşitli halk pratikleri içinde takip edilebilir. Eski Türk inancı ve onunla bağlantılı göksel figürlerin sanat ürünleri, müzik ve dans gibi çeşitli uygulamalara da yansıdığını görürüz. Evrenin, doğanın döngüsüne anlamlar yükleme ve tüm varlıkların bir bütün etrafında var olduğu düşüncesi, İslam tefekkürü içinde de kısmen benzer şekilde karşımıza çıkar. Türklerin zaten binlerce yıldır önem verdikleri ve derin anlamlar yükledikleri döngüsellik olgusu, İslamiyet ile de pekişmiştir.

Eski Türklerde inançsal müzik, bireysel psikoloji ile bağlantılı şekilde tedavi etme (sağaltım), kam (şaman) törenlerini daha etkili kılma, kozmosla uyum sağlama gibi amaçlara uygun biçimde şekillenmiştir. Bu durum İslamiyet'ten sonra Darüşşifalarda musiki ile tedavi içinde ayrıca tarikat müziğinde devam etmiştir. Benzer bir süreklilik, dairesel formlu danslarda ve bu danslara eşlik eden müziklerde de görülür.

İnsanların el ele ve/veya yan yana göksel döngüyü andırır biçimde sürekli dönerek yaptıkları ritüelistik danslar yüzlerce yıldır devam etmektedir. Bu dansların kamların ateş etrafında dönerek gerçekleştirdiği danslara öykünerek oluşturulmuş olabileceği tahminler arasındadır. Saha (Yakut) Türklerinin Osukhay halayı buna en tipik örneklerden birisidir. Anadolu'da Alevi Bektaşi kültüründe büyük önemi olan Semahlar da benzeri simgesel anlamlara sahiptir. Yaratandan gelip yine ona dönme, birlik olma gibi çok katmanlı sembolik anlamlar taşıyan bu ritüelistik uygulamalar, önemli ortaklıklar içerir. Birbirinden binlerce kilometre uzak ama bir o kadar da yakın olan iki uygulamada turna sembolizmi de şaşırtıcı derecede yakındır.

Benzer şekilde akraba topluluklardan olan Buryatların yokhor dansının kökeninin göksel döngüye dayandığı düşünülmektedir. Nganasan ve Enets halkları için güneş ve dolayısıyla döngüsellik çok önemliydi. Enetslerin halka formlu dansları günümüze ulaşmamış olsa da

Nganasan dansı olan betırsya av kültürü ile bağlantılı görülmekle birlikte, şamanın merkezde olduğu insanların etrafında yer aldığı bir koreografi ile de ilişkilendirilir. Dansa gırtlaktan çıkartılan ve yine belli bir ritim içindeki seslerle eşlik edilir. Evenklerin halka formlu dansları ise yokharyo'dur. Bu ritüelistik dansların, halayların hemen hepsi, kadın-erkek birlikte icra edilir.

Evrenin devrinin bedensel temsilleri olan halka formlu danslara, sürekli tekrar eden melodik ve ritmik kalıplar eşlik eder. Bu durum döngüselliği vurgularken, vecd hâline gelişi de canlandırır. Bu çalışmada, halka formlu danslar hakkında bilgilendirmelerin ardından, Anadolu kültür mirasında büyük yere sahip olan Semahların diğer Türk ve akraba topluluklarla ve binlerce yıllık tarihle nasıl bir köprü kurduğunu örneklerle tartışmak amaçlanmaktadır.

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemleri temelinde yürütülmüştür. Araştırmanın ana verileri, yazarın Orta Asya, Sibirya ve Anadolu coğrafyalarında bizzat gerçekleştirdiği alan araştırmaları ile elde edilen gözlem, görsel-işitsel kayıtlar ve etnografik verilerden oluşmaktadır. Bu saha verileri, etnomüzikoloji, kültürel antropoloji, dinler tarihi ve halkbilimi alanlarındaki alan yazını ile birlikte değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında, halka formlu ritüel danslar ve bu danslara eşlik eden müziksel yapılar karşılaştırmalı analiz yöntemi ile ele alınmış; elde edilen bulgular göksel döngü, döngüsellik ve sembolizm kavramları ekseninde yorumlanarak Semahların tarihsel süreklilik ve kültürel bağlam içindeki konumu tartışılmıştır.

Çalışmada ayrıca mevsimsel ve tarımsal devir, kozmolojik devir ve irfani devir fikri temelli bu ritüellerin farklı topluluklarca bir etkinlikte sergilenmesi; bu uygulamaların kültürel miras açısından öneminin vurgulandığı toplantıların oluşturulmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Halka Formlu Danslar, Dans Müziği, Orta Asya, Orta Anadolu, Alevi Bektaşi Kültürü.

ABSTRACT: *Central Asia (Central Turkestan) holds great significance as the geographical region where Turkish cultural history began to take shape. Shamanistic beliefs that are still alive among the Turkic communities of Central Asia, and especially Siberia, are closely associated with celestial symbolism. These symbols can be traced within various folk practices even among Turkic communities that have adopted different religions. It can be observed that ancient Turkic belief systems and the celestial figures associated with them are reflected in artistic productions as well as in various practices such as music and dance. The idea of*

attributing meaning to the cyclical nature of the universe and nature, and of all beings existing around a unified whole, also appears in a partially similar manner within Islamic thought. The concept of cyclicality, to which Turks have attached great importance and profound meanings for thousands of years, was further reinforced with the adoption of Islam.

In ancient Turkic societies, belief-related music was shaped in accordance with purposes such as healing connected to individual psychology, enhancing the effectiveness of kam (shaman) rituals, and achieving harmony with the cosmos. After the adoption of Islam, this practice continued both in the context of musical therapy in darüşşifas and within the music of religious orders. A similar continuity can also be observed in circular-form dances and in the music accompanying these dances.

Ritualistic dances in which people hold hands and/or stand side by side and continuously turn in a manner reminiscent of celestial cycles have continued for centuries. It is among the assumptions that these dances may have been formed by emulating the dances performed by kams while turning around a fire. The Osukhay halay of the Sakha (Yakut) Turks represents one of the most typical examples of this tradition. Semahs, which hold great importance in the Alevi Bektashi culture in Anatolia, also carry similar symbolic meanings. These ritualistic practices, which bear multilayered symbolic meanings such as coming from the Creator and returning to Him, and achieving unity, share significant commonalities. In these two practices, which are separated by thousands of kilometers yet are remarkably close to one another, crane symbolism is also strikingly similar.

Similarly, it is thought that the origins of the yokhor dance of the Buryats, who are related communities, are based on the celestial cycle. For the Nganasan and Enets peoples, the sun and thus cyclicality were of great importance. Although the circular-form dances of the Enets have not survived to the present day, the Nganasan dance known as betırsya is associated with hunting culture and is also linked to a choreography in which the shaman occupies the center while the participants are positioned around him. The dance is accompanied by sounds produced from the throat, structured within a specific rhythmic framework. The circular-form dances of the Evenks are known as yokharyo. Almost all of these ritualistic dances and halays are performed jointly by women and men.

Circular-form dances, which constitute bodily representations of the rotation of the universe, are accompanied by constantly repeating melodic and rhythmic patterns. While this emphasizes

cyclicality, it also evokes the state of ecstasy. In this study, following informative discussions on circular-form dances, it is aimed to discuss through examples how Semahs, which occupy a significant place in Anatolian cultural heritage, establish a bridge with other Turkic and related communities and with a history spanning thousands of years.

This study has been conducted on the basis of qualitative research methods. The main data of the research consist of observations, audio-visual recordings, and ethnographic data obtained through fieldwork personally carried out by the author in Central Asia, Siberia, and Anatolia. These field data have been evaluated together with the relevant literature in the fields of ethnomusicology, cultural anthropology, history of religions, and folklore. Within the scope of the study, circular-form ritual dances and the musical structures accompanying these dances have been examined through a comparative analysis method, and the findings have been interpreted within the framework of the concepts of celestial cycles, cyclicality, and symbolism in order to discuss the position of Semahs within historical continuity and cultural context.

The study also presents suggestions for the organization of gatherings that emphasize the importance of these practices as cultural heritage by bringing together rituals based on seasonal and agricultural cycles, cosmological cycles, and spiritual cycles, and presenting them within a single event by different communities.

Keywords: *Cultural Heritage, Circular Form Dances, Dance Music, Central Asia, Central Anatolia, Alevi Bektashi Culture.*

Kolektif Bellek, Kimlik ve İnanç Turizmi: Hacı Bektaş Veli'nin Kültürel Temsili Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme

Collective Memory, Identity and Faith Tourism: A Conceptual Evaluation of the Cultural Representation of Hacı Bektaş Veli

Filiz DALKILIÇ[1,*], Meral AKYÜZ[2]

[1] *Arş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turist Rehberliği, Nevşehir, Türkiye, filiz.dalkilic@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-5984-6655*

[2] *Arş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, akyuzmeral@gmail.com, 0000-0002-8626-6090*

ÖZ: Doğal ve kültürel mirasın korunması ile turizm arasındaki ilişki, özellikle çok katmanlı tarihsel ve inançsal birikime sahip coğrafyalarda sosyo-kültürel bir derinlik kazanmaktadır. Kapadokya ve çevresi, yalnızca jeolojik oluşumlarıyla değil, aynı zamanda tasavvufi gelenekler ve ziyaret kültürü üzerinden şekillenen güçlü bir toplumsal hafızaya sahip olmasıyla dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Hacı Bektaş Veli, Anadolu'daki Alevi-Bektaşi geleneğinin tarihsel ve kültürel referans noktalarından biri olarak, kolektif belleğin ve kimlik inşasının sembolik merkezlerinden biri haline gelmiştir. Kolektif belleğin toplumsal çerçeveler içinde kurulduğunu ileri süren Halbwachs (1992), mekânın hafızanın sürekliliğinde belirleyici rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, kutsal mekânların yalnızca dini pratiklerin icra edildiği alanlar olmadığını; aynı zamanda geçmişin güncel kimlik formları içinde yeniden anlamlandırıldığı hafıza alanları olduğunu göstermektedir. Nora'nın (1989) "hafıza mekânları" kavramsallaştırması ise belirli tarihsel ve sembolik mekânların toplumsal belleğin yoğunlaştığı temsil alanlarına dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Anadolu'daki türbe ve ziyaret kültürü, bu teorik çerçeve içinde değerlendirildiğinde, belleğin mekânsal sürekliliğini sağlayan pratikler olarak okunabilir. Hacı Bektaş Veli'nin tarihsel kimliği ve düşünsel mirası, XIII. yüzyıl Anadolu'sundaki tasavvufi yapılanmalar içinde şekillenmiş; zamanla hem dini hem kültürel bir sembole dönüşmüştür. Bektaşilik geleneği, Osmanlı döneminde kurumsal bir yapı kazanmış ve Anadolu'daki heterodoks inanç pratiklerinin önemli bir temsilcisi haline gelmiştir. Bu tarihsel süreklilik, günümüzde türbe ve külliye etrafında şekillenen ziyaret pratikleri ve anma etkinlikleri aracılığıyla kamusal alanda yeniden üretilmektedir. Söz konusu mekân, Halbwachs'ın (1992) ifade ettiği biçimiyle kolektif belleğin sosyal çerçevelerini somutlaştıran

bir alan niteliği taşımaktadır. Kimliğin temsil süreçleri içinde yeniden kurulduğunu ileri süren Hall'un (1997) yaklaşımı dikkate alındığında, Hacı Bektaş Veli'nin kamusal söylemde "hoşgörü", "insan sevgisi" ve "birlik" kavramlarıyla öne çıkarılması, kültürel kimliğin belirli temalar etrafında yeniden inşa edildiğini göstermektedir. Bu temsil biçimi, bir yandan kapsayıcı bir kimlik çerçevesi oluştururken; diğer yandan tarihsel ve inançsal çeşitliliğin sadeleşmesine yol açabilecek seçici bir sunum riskini de barındırmaktadır. İnanç turizmi literatürü, dini seyahatlerin yalnızca ibadet temelli motivasyonlarla açıklanamayacağını; kültürel deneyim, aidiyet arayışı ve otantiklik beklentisinin de önemli rol oynadığını göstermektedir. MacCannell'in (1973) "sahneleme" kavramı, kutsal mekânların turistik bağlamda yeniden çerçevelenmesini anlamak açısından açıklayıcıdır. Bu çerçevede, Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen mekânsal mirasın turizmle bütünleşmesi, kolektif belleğin görünürlüğünü artırırken; temsil biçimlerinin yeniden düzenlenmesine de zemin hazırlayabilmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, Hacı Bektaş Veli'nin kültürel temsilini, kolektif bellek ve kimlik üretimi bağlamında inanç turizmi perspektifiyle kavramsal olarak değerlendirmektedir. Anadolu'nun inanç temelli mirası içinde söz konusu mekânın, geçmiş ile bugün arasında kurulan sembolik bir köprü işlevi gördüğü; turizm hareketliliğinin ise bu belleğin aktarımında hem güçlendirici hem dönüştürücü bir rol üstlendiği ileri sürülmektedir. Bu yaklaşım, doğal ve kültürel mirasın korunması ile sürdürülebilir turizm arasındaki ilişkinin sosyo-kültürel boyutunu görünür kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kolektif bellek, kimlik, inanç turizmi, kültürel temsil, hafıza mekânları, Hacı Bektaş Veli, Nevşehir

ABSTRACT: *The relationship between heritage preservation and tourism development gains particular socio-cultural depth in regions characterized by multilayered historical and religious traditions. Cappadocia and its surroundings are distinguished not only by unique geological formations but also by a strong tradition of pilgrimage and Sufi heritage that has shaped collective memory in Anatolia. Within this context, Hacı Bektaş Veli has become one of the central symbolic figures of the Alevi-Bektashi tradition and a key reference point in the cultural memory of Anatolia. Halbwachs (1992) argues that collective memory is socially framed and spatially anchored, emphasizing the role of place in sustaining remembrance. Nora's (1989) concept of "sites of memory" further explains how certain locations become focal points where collective meanings crystallize. Within this framework, shrines and visitation*

practices in Anatolia can be interpreted as spatial manifestations of social memory. The shrine and complex attributed to Hacı Bektaş Veli function not merely as pilgrimage destinations but as symbolic spaces where historical continuity and communal identity are reinforced. Historically rooted in the thirteenth-century Anatolian Sufi milieu, the legacy of Hacı Bektaş Veli gradually evolved into both a religious and cultural symbol. The institutionalization of the Bektashi order during the Ottoman period contributed to the consolidation of a heterodox spiritual identity in Anatolia. Contemporary commemorative rituals and visitation practices reproduce this legacy in the public sphere, transforming the site into a living arena of collective remembrance.

Drawing on Hall's (1997) understanding of identity as discursively constructed, the public representation of Hacı Bektaş Veli through themes such as tolerance, humanism, and unity reveals how cultural identity is selectively articulated. While such representations foster inclusivity, they may also simplify historical and theological complexities. Faith tourism literature demonstrates that religious travel encompasses not only devotional motivations but also experiential and cultural dimensions. MacCannell's (1973) notion of staged authenticity provides insight into how sacred spaces may be reframed within tourism settings. In this respect, the integration of the Hacı Bektaş Veli heritage site into tourism flows enhances visibility while simultaneously reshaping modes of representation.

In conclusion, this study conceptually evaluates the cultural representation of Hacı Bektaş Veli within the intersecting frameworks of collective memory, identity construction, and faith tourism. The site emerges as a symbolic bridge between past and present, where tourism acts as both a reinforcing and transforming mechanism of collective remembrance. Such an approach highlights the socio-cultural dimensions of heritage preservation beyond purely economic considerations.

Keywords: *Collective memory, identity, faith tourism, cultural representation, sites of memory, Hacı Bektaş Veli, Nevşehir*

Deneysel Arkeoloji'nin Kültür Turizmine Katkısı

The Contribution of Experimental Archaeology to Cultural Tourism

Filiz İLHAN[1]

[1] *Dr., Kapadokya Üniversitesi, Turizm-Turist Rehberliği, Nevşehir, Türkiye, flzilhn51@gmail.com, 0000-0002-0662-8603*

ÖZ: Bu çalışmada Deneysel Arkeoloji çalışmaları ve bu çalışmaların turizme katkısı ele alınacaktır. Bir tanım olarak Deneysel Arkeoloji geçmişte yaşayan toplumların olay ve durumlarını dönemine uygun olarak yaratan ve geçmiş hakkında doğru hipotezler bulmamıza yardımcı olan arkeolojinin araştırma yöntemlerinden bir tanesidir. Deneysel arkeoloji, arkeoloji disiplininin alanına giren konuların açıklanmasında yapılan tüm deneyleri kapsamaktadır. Deneysel Arkeoloji çalışmaları deneyler ile elde edilen arkeolojik kalıntılara ait verilerin yorumlanmasını sağlar; bu yorumları geliştirir ve doğru hipotezler üretilmesine katkı sunar. Geçmişi 16. yüzyıla kadar uzanan bu araştırma yöntemi başlangıçta eserlerin kökeni hakkında bilgi edinilmek amacı ile yapılmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise bu alanda yeni bir bakış açısı geliştirilmeye başlanmıştır. Özellikle geçmiş toplumların yarattıkları eserler dönemin şartlarına uygun yeniden yapılarak toplumun sosyal yaşantısı hakkında daha doğru veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda deneysel arkeolojinin en önemli amacı maddi kültür kalıntılarının fonksiyonlarını daha doğru anlamaktır. Bunun yanı sıra üretim süreçleri hakkında daha somut veriler elde etmek ve geliştirilen arkeolojik yorumları bilimsel açıdan test etmekte başlıca amaçları arasındadır. Bu amaçlar doğrultusunda Türkiye'de arkeoloji çalışma alanında bilimsel kazıların yorumlanmasında Deneysel Arkeoloji yöntemi kullanılmaya başlamıştır. Bu disiplin alanı yakın zaman içerisinde geliştirilerek özellikle müzelerin eğitim etkinliklerinde halkın ve öğrencilerin eğitimleri için tercih edilen bir araştırma yöntemi olmuştur.

Arkeoloji biliminin giderek yeni metotlar ile gelişmesi ve zamanın bakış akışını yakalaması ile birlikte deneysel arkeolojinin turizm sektöründe de kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Özellikle kazı alanlarının turizme kazandırılmasına yönelik projeler deneysel arkeoloji alanına bakış açımızı da değiştirmektedir. Ören yerlerinde uygulanan deneysel arkeoloji çalışmaları hem geçmişe daha somut bir bakış açısı kazandırmakta hem de alana gelen ziyaretçiler için

daha net bir tablo sunmaktadır. Türkiye'de Aktopraklık, Aşıklı Höyük, Çatalhöyük, Kültepe ve Domuztepe gibi bazı arkeolojik yerleşim alanları içerisine yapılan ve deneysel arkeoloji ile üretilmiş yapıların -en azından gelen ziyaretçiler için- dönemin yaşantısı ve mimarisi hakkında daha net bir resim çizdiği görülmektedir. Aynı şekilde Aktopraklık ve Çatalhöyük'te seramik yapımına ilişkin gerçekleştirilen Deneysel Arkeoloji çalışmaları seramik üretim aşamalarını anlamak ve daha net yorumlamak açısından yalnızca arkeologların değil, bu yerleşimleri ziyaret eden turistlerinde ilgisini çekmektedir. Özellikle turizmin yoğun olduğu bölgelerde ya da ören yerlerinde ziyaretçilerin yaşayacakları tecrübe, arkeoloji bilimine bakış açısının değişmesini sağlamaktadır. Bu açıdan deneysel arkeoloji metotlarının turizmin yoğun olduğu alanlar içerisinde daha da çeşitlenmesi ve anlık üretim mekanizmalarının (Resim, heykel, seramik vb. yapımı) da devreye sokulması bu anlamda daha destekleyici olacaktır. Deneysel Arkeoloji yöntemi uygulandığında turizm açısından birçok avantajının olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki geçmişte kullanılan teknolojiler ve bu teknolojiler ile üretilen sessiz materyaller hakkında bilgi sahibi olmaktır. Ayrıca Deneysel Arkeoloji, yapılan çalışmalar sonucunda ileri sürülen hipotez ve teorileri test etme imkânı sağlayacaktır. Geçmişi yeniden yaratma var olan bilgi eksikleri üzerine tekrar değerlendirme imkânı sunacaktır. Anlaşıldığı üzere, Deneysel Arkeoloji ile elde edilen veriler geçmişin araştırılmasında bilgi akışı sağlamaktadır. Sessiz materyallerin konuşması arkeolojik alanlara gelecek ziyaretçi sayısında da ciddi bir artış sağlayacaktır. Kültürel bağlamda turizm ile alakalı araştırma bulgularının arkeolojinin bu yöntemi ile halka ulaştırılması söz konusu bulguların daha ilgi çekici ve anlaşılabilir olmasını sağlamaktadır. Bu sayede hem ziyaretçilerin arkeolojik kalıntılar üzerine daha anlaşılır bilgi sahibi olmasına hem de gelen turistlere deneysel arkeoloji yöntemini uygulama fırsatı vererek önemli bir deneyim kazanmalarına fırsat verecektir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Deneysel Arkeoloji, Kültür Turizmi

ABSTRACT: *This study examines experimental archaeology and its contributions to tourism. As a definition, experimental archaeology is a research method that recreates the events and conditions of past societies in accordance with their specific periods, helping us formulate accurate hypotheses about the past. It encompasses all experiments conducted to explain subjects within the scope of the archaeological discipline. Experimental archaeology allows for the interpretation of data belonging to archaeological remains obtained through experiments; it refines these interpretations and contributes to the generation of correct*

hypotheses. This research method, which dates back to the 16th century, was initially conducted to gain information about the origins of artifacts. From the second half of the 19th century onwards, a new perspective began to develop in this field. Specifically, by reconstructing the works created by past societies under the conditions of that period, researchers have sought to obtain more accurate data regarding the social life of the community. In particular, by reconstructing the works created by past societies in accordance with the conditions of their period, researchers have sought to obtain more accurate data regarding their social life. In this context, the primary objective of experimental archaeology is to better understand the functions of material culture remains. Additionally, obtaining more concrete data regarding production processes and scientifically testing developed archaeological interpretations are among its main goals. In line with these objectives, the experimental archaeology method has begun to be utilized in the interpretation of scientific excavations within the field of archaeology in Turkey. This discipline has recently been further developed, becoming a preferred research method for the education of the public and students, particularly within the educational activities of museums.

With the development of archaeology as a science through new methods and its ability to capture the flow of time, experimental archaeology has also begun to be used in the tourism sector. Projects aimed at incorporating excavation sites into tourism are changing our perspective on experimental archaeology. Experimental archaeology studies conducted at archaeological sites provide a more concrete perspective on the past and offer a clearer picture for visitors to the area. In Turkey, it is seen that structures built using experimental archaeology in some archaeological settlement areas such as Aktopraklık, Aşıklı Höyük, Çatalhöyük, Kültepe, and Domuztepe paint a clearer picture of the lifestyle and architecture of the period, at least for visiting tourists. Similarly, experimental archaeology studies conducted at Aktopraklık and Çatalhöyük regarding ceramic production attract the interest of not only archaeologists but also tourists visiting these settlements, as they help in understanding and interpreting the stages of ceramic production more clearly. Especially in regions with high tourism density or at archaeological sites, the first-hand experience visitors gain leads to a significant shift in their perspective toward the science of archaeology. Particularly in regions with high tourism density or at archaeological sites, the first-hand experience visitors gain leads to a significant shift in their perspective toward the science of archaeology. In this regard,

it would be even more supportive to diversify experimental archaeology methods within high-tourism areas and to incorporate real-time production mechanisms (such as the creation of paintings, sculptures, and ceramics). When the experimental archaeology method is applied, it offers numerous advantages from a tourism perspective. The first of these is gaining insight into the technologies used in the past and the 'silent' material culture produced through these technologies. Furthermore, experimental archaeology provides the opportunity to test hypotheses and theories proposed as a result of conducted studies. Recreating the past offers a unique chance to re-evaluate existing gaps in historical knowledge. As established, the data obtained through experimental archaeology ensures a continuous flow of information in researching the past. Allowing these 'silent materials' to speak will also lead to a significant increase in the number of visitors to archaeological sites. In a cultural context, communicating research findings to the public through this archaeological method makes the data more engaging and accessible. This approach enables visitors to gain a clearer understanding of archaeological remains and provides tourists with the opportunity to acquire valuable, hands-on experience by actively participating in experimental archaeology methods.

Keywords: *Cultural Heritage, Experimental Archaeology, Cultural Tourism*

Kapadokya Gastronomisine Yenilikçi Bir Ürün Olarak Geliştiren Cappacookies'in Sektörel Beğeni Analizi

Cappacookies as an Innovative Product in Cappadocian Gastronomy: Sectoral Appreciation Analysis

Firdevs YÖNET EREN[1,*], Sinem DİKME GÜL[2], Kader PARLAK[3], Şule AYDIN[4]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye*

**fyonet@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8912-0786*

[2] *Ar. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye, sinemdikme@nevsehir.edu.tr,* 0000-0001-8985-1474

[3] *Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye, kaderparlak@nevsehir.edu.tr,* 0000-0002-2364-770X

[4] *Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, suleaydin@nevsehir.edu.tr,* 0000-0002-8760-643X

ÖZ: Kapadokya Bölgesi, doğal ve kültürel miras unsurlarının özgün bir bileşimi olarak yalnızca turistik çekicilik açısından değil, aynı zamanda gastronomik zenginlik bakımından da Türkiye'nin en önemli destinasyonlarından biridir. Bölgenin tarihsel süreç içerisinde şekillenen mutfak kültürü, coğrafi işaret almış veya başvuru sürecinde olan çok sayıda yerel ürünle desteklenmektedir. Bu çalışmanın amacı, Nevşehir'e ait coğrafi işaretli ve yöresel ürünlerin kullanımıyla geliştirilen yeni gastronomik ürünün turizm sektörü tarafından değerlendirilmesi ve sektörde kullanılabilirliğinin araştırılmasıdır. Bu kapsamda geliştirilen "Cappacookies" adlı ürün, hem yerel mutfak kültürünün tanıtılması hem de bölgede gastronomik hediyelik eşya eksikliğinin giderilmesine yönelik yenilikçi bir yaklaşım sunmaktadır. Bu çalışmanın turizm alanına katkısı iki yönde değerlendirilebilir. Birincisi, yerel gastronomik ürünlerin turistik ürün çeşitliliğini artırma potansiyeline dikkat çekmesidir. Nevşehir'de gastronomik hediyelik eşya eksikliği önemli bir sorun olarak belirtilmekte olup, bu çalışma yerel kaynaklı, özgün ve sürdürülebilir bir ürünün geliştirilmesi ile destinasyon markalaşmasına katkı sağlamaktadır. İkincisi, coğrafi işaretli ürünlerin kullanımının bölge ekonomisine ve kırsal kalkınmaya sağlayacağı katkıdır. Yerel ürünlerin yeni bir gastronomik ürün üzerinden yeniden

yorumlanması, üreticilere ekonomik değer yaratmakta ve bölgesel kalkınma açısından örnek teşkil etmektedir. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan kurabiyenin fiziksel görünüşü, duyusal özellikleri, beğeni seviyesi ve tavsiye niyetine yönelik sorular aracılığı ile toplanmıştır. Çalışmanın örneklemini turizm sektöründen işletme müdürleri ve restoran sahipleri oluşturmaktadır. Elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiştir. İşletme sahipleri ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, Cappacookies ürününün genel olarak beğeniyle karşılandığı ve turizm sektöründe kullanılabilir bir ürün olarak değerlendirildiği görülmüştür. Katılımcıların büyük bölümü kurabiyenin görünüş, doku ve lezzet dengesini yüksek standartlarda, "çekici", "dengeli" ve "yerel tatları başarılı şekilde yansıtan" ifadeleriyle tanımlamıştır. Porsiyon boyutu çoğunlukla ideal bulunmuş, özellikle kabak çekirdeği, pekmez ve köftür aromalarının ürüne karakteristik bir kimlik kattığı belirtilmiştir. İşletmelerin önemli bir kısmı, Cappacookies'in hem otel konseptlerine hem de restoranların sunum tarzlarına uygun bir ürün olduğunu vurgulamıştır. Bu doğrultuda kurabiyenin hoş geldiniz ikramı, çay-kahve servisi yanında sunum veya paketli hediyelik ürün olarak yüksek kullanım potansiyeline sahip olduğu ifade edilmiştir. Yöneticiler, bölgeye özgü tatları içeren bir ürünün misafirler tarafından dikkat çekici bulunacağını ve satın alıma yönelik yüksek talep görebileceğini belirtmiştir. Cappacookies'in turizm işletmelerindeki kullanımının artırılması için tanıtım faaliyetlerinin genişletilmesi, özellikle otellerde deneyim amaçlı alanların oluşturulması ve bu alanların sürekliliğinin sağlanması önerilmektedir. Ambalajın turistik niteliği olumlu değerlendirilmiş olsa da, ürünün bölgesel kimliğini daha da güçlendirmek için paketlerde Nevşehir'e özgü görsel ögelerin veya kısa bilgilendirici metinlerin yer alması tercih edilebilir. Yüksek talep potansiyeli göz önünde bulundurularak, üretim ve tedarik zincirinin sürdürülebilir şekilde planlanması ve özellikle kadın kooperatifleri ile işbirliklerinin artırılması önerilmektedir. Ürün, destinasyon tanıtımlarında kullanılabilecek güçlü bir araç olması sebebiyle, Cappacookies'in fuarlar, gastronomi etkinlikleri ve sosyal medya kampanyalarında bölgenin gastronomik markası olarak konumlandırılması faydalı olacaktır. Cappacookies markası ve ambalaj tasarımı işletme sahipleri tarafından estetik, turistik ve profesyonel bulunmuştur. Ambalajın dayanıklılığı ve görsel niteliği, ürünün bir hediyelik eşya olarak pazarlanabilirliğini artırdığı şeklinde değerlendirilmiştir. Ayrıca ürünün raf ömrü ve stoklanabilirlik açısından uygun olduğu, bu nedenle işletmelerin düzenli tedarik etmeye olumlu yaklaştıkları belirlenmiştir. Katılımcılar ek olarak mini boy, şekersiz veya

çikolatalı versiyonların geliştirilmesinin ürünü farklı müşteri segmentlerine ulaştırabileceğini ifade etmiştir. Sonuç olarak "Cappacookies" örneği, Nevşehir'in gastronomik mirasının yenilikçi bir ürünle somutlaştırılması, turizme kazandırılması ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlaması bakımından başarılı bir model sunmaktadır. Bu çalışma, doğal ve kültürel miras turizmi kapsamında gastronomi odaklı yeniliklerin önemini vurgulamakta; diğer destinasyonlarda da benzer ürün geliştirme uygulamalarına örnek teşkil edecek bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Ürünün sürdürülebilir üretimi, pazarlanması ve turizm sektöründeki konumlandırılması üzerine yapılacak gelecekteki çalışmaların, bölgenin gastronomik kimliğine ve turistik çekiciliğine daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cappacookies, Hediyelik Gastronomik Ürün, Turizm sektörü, Kapadokya Bölgesi

ABSTRACT: *The Cappadocia Region is one of Turkey's most important destinations not only in terms of its unique blend of natural and cultural heritage elements and its tourist appeal, but also in terms of its gastronomic richness. The region's culinary culture, shaped over the course of history, is supported by numerous local products that have received geographical indication status or are in the process of applying for it. The aim of this study is to evaluate the new gastronomic product developed using Nevşehir's geographical indication and local products by the tourism sector and to investigate its usability in the sector. In this context, the product developed, called "Cappacookies," offers an innovative approach to both promoting the local culinary culture and addressing the lack of gastronomic souvenirs in the region. The contribution of this study to the field of tourism can be evaluated in two ways. First, it draws attention to the potential of local gastronomic products to increase the variety of tourist products. The lack of gastronomic souvenirs in Nevşehir is highlighted as a significant problem, and this study contributes to destination branding by developing a locally sourced, original, and sustainable product. Second, it highlights the contribution that the use of geographically indicated products can make to the regional economy and rural development. Reinterpreting local products through a new gastronomic product creates economic value for producers and sets an example in terms of regional development. This study employed a qualitative research method. Data were collected through a semi-structured interview form containing questions about the physical appearance of the cookie, its sensory characteristics, level of liking, and intention to recommend it. The sample of the study consisted of business managers and*

restaurant owners from the tourism sector. The data obtained was examined through content analysis. As a result of the interviews conducted with business owners, it was seen that the Cappacookies product was generally well received and evaluated as a product that could be used in the tourism sector. The majority of participants described the cookie's appearance, texture, and flavor balance as high standard, using expressions such as "attractive," "balanced," and "successfully reflecting local flavors." The portion size was mostly found to be ideal, and it was noted that the pumpkin seed, molasses, and köftür aromas gave the product a distinctive identity. A significant portion of businesses emphasized that Cappacookies is a product suitable for both hotel concepts and restaurant presentation styles. In this regard, it was stated that the cookie has high potential for use as a welcome treat, served alongside tea and coffee, or as a packaged gift item. Managers stated that a product containing flavors unique to the region would be considered appealing by guests and could see high demand for purchase. To increase the use of Cappacookies in tourism businesses, it is recommended to expand promotional activities, particularly by creating and maintaining experience-based areas in hotels. While the packaging's touristic nature was positively evaluated, including visuals or short informative texts specific to Nevşehir on the packaging may be preferred to further strengthen the product's regional identity. Considering the high demand potential, it is recommended that production and the supply chain be planned sustainably and that cooperation with women's cooperatives in particular be increased. As the product is a powerful tool that can be used in destination promotion, it would be beneficial to position Cappacookies as the region's gastronomic brand at fairs, gastronomy events, and social media campaigns. The Cappacookies brand and packaging design were found to be aesthetic, touristic, and professional by business owners. The durability and visual quality of the packaging were evaluated as increasing the marketability of the product as a gift item. It was also determined that the product is suitable in terms of shelf life and storability, and therefore businesses have a positive attitude towards regular supply. Participants also stated that developing mini-sized, sugar-free, or chocolate-flavored versions could help reach different customer segments. In conclusion, the example of "Cappacookies" presents a successful model in terms of embodying Nevşehir's gastronomic heritage through an innovative product, contributing to tourism, and supporting regional development. This study highlights the importance of gastronomy-focused innovations within the scope of natural and cultural heritage tourism; it also presents an

approach that can serve as an example for similar product development initiatives in other destinations. It is believed that future studies on the sustainable production, marketing, and positioning of the product in the tourism sector will further contribute to the region's gastronomic identity and tourist appeal.

Keywords: *Cappacookies, Gourmet Gift Products, Tourism Industry, Cappadocia Region*

Kültürel Mirasın Korunmasında Butik Otel İşletmeciliğinin Rolü ve İklim Krizi Bağlamındaki Etkileri

The Role Of Boutique Hotel Management In The Protection Of Cultural Heritage And Its Effects In The Context Of The Climate Crisis

Fulya GÜLŞEN ALTINSOY

Sinasos Palace Cave Hotel, Kapadokya, Nevşehir, Türkiye, fulyaaltinsoy@gmail.com, 0009-0009-9063-9468

ÖZ: Kültürel miras alanları, turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı destinasyonlarda ekonomik kalkınmanın önemli araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu alanların turizm amaçlı kullanımında sürdürülebilir yönetim yaklaşımlarının benimsenmemesi durumunda, hem kültürel hem de çevresel değerler açısından çeşitli risklerin ortaya çıkması kaçınılmaz hale gelmektedir. Özellikle tarihi yerleşim dokusuna sahip destinasyonlarda turizm faaliyetlerinin kontrolsüz biçimde gelişmesi, özgün mimari dokunun bozulmasına, doğal kaynakların aşırı kullanımına ve yerel kültürel değerlerin zayıflamasına yol açabilmektedir. Bu nedenle kültürel miras alanlarında gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda planlanması ve yönetilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu süreçte konaklama işletmeleri, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının hayata geçirilmesi açısından kritik bir rol üstlenmektedir.

Tarihi yerleşim bölgelerinde faaliyet gösteren butik otel işletmeleri, büyük ölçekli turizm yatırımlarına kıyasla daha sınırlı kapasiteye sahip olmaları ve yerel mimariyi korumaya yönelik yaklaşımları nedeniyle kültürel mirasın sürdürülebilir kullanımında önemli bir model olarak değerlendirilmektedir. Bu tür işletmeler, çoğu zaman tarihi yapıların restorasyonu ve yeniden işlevlendirilmesi yoluyla turizm faaliyetlerine kazandırılmasını sağlayarak hem kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunmakta hem de yerel ekonominin gelişimini desteklemektedir. Bununla birlikte küresel ölçekte giderek artan etkileri hissedilen iklim krizi, turizm sektörünün çevresel etkilerinin yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Enerji tüketimi, su kullanımı ve karbon emisyonu gibi unsurlar turizm faaliyetlerinin çevresel sürdürülebilirliği açısından önemli göstergeler olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda turizm

işletmelerinin sürdürülebilirlik odaklı yönetim anlayışlarını güçlendirmesi ve çevresel etkileri azaltmaya yönelik uygulamalar geliştirmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Bu çalışma, Kapadokya Bölgesi'nin önemli kültürel miras yerleşimlerinden biri olan Mustafapaşa (Sinasos) kasabasında faaliyet gösteren Sinasos Palace Cave Hotel örneği üzerinden, butik otel işletmeciliğinin kültürel mirasın korunmasına katkılarını ve iklim krizi bağlamındaki sürdürülebilir turizm uygulamalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup veri toplama sürecinde alan gözlemleri, doküman incelemesi ve işletme yöneticisi ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler, kültürel mirasın turizm aracılığıyla korunmasına yönelik uygulamaların değerlendirilmesi çerçevesinde analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları, mağara yapıların sahip olduğu doğal yalıtım özellikleri sayesinde enerji tüketiminin önemli ölçüde azaltılabildiğini ortaya koymaktadır. Sinasos Palace Cave Hotel örneğinde mağara odalarının doğal sıcaklık dengesini koruyabilme özelliği, ısıtma ve soğutma ihtiyacını azaltarak enerji verimliliğine katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra yerel mimari dokunun korunması, geleneksel yapı malzemelerinin tercih edilmesi ve restorasyon sürecinde özgün mimari özelliklerin muhafaza edilmesi kültürel mirasın sürdürülebilir biçimde yaşatılmasına önemli katkılar sunmaktadır. Ancak araştırma kapsamında elde edilen bulgular, Kapadokya gibi hassas ekosistemlere sahip destinasyonlarda artan turizm talebinin taşıma kapasitesi üzerinde baskı oluşturduğunu da göstermektedir. Özellikle kontrolsüz turizm gelişimi, hem kültürel mirasın korunması hem de çevresel sürdürülebilirlik açısından çeşitli riskler barındırmaktadır.

Sonuç olarak butik otel işletmeciliği, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Sinasos Palace Cave Hotel örneği, tarihi yapıların turizm amaçlı yeniden işlevlendirilmesinin yalnızca ekonomik fayda sağlamadığını, aynı zamanda kültürel mirasın korunmasına ve çevresel sürdürülebilirliğin desteklenmesine de katkı sağlayabildiğini göstermektedir. Bu doğrultuda kültürel miras alanlarında faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin sürdürülebilir turizm ilkeleri doğrultusunda faaliyet göstermesi ve yerel mimariyi koruyan uygulamaların desteklenmesi, hem destinasyonun korunması hem de turizm faaliyetlerinin uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca yerel yönetimler, akademik kurumlar ve turizm işletmeleri arasında kurulacak iş birlikleri, kültürel mirasın korunmasına

yönelik sürdürülebilir yönetim modellerinin geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Bununla birlikte gelecekte yapılacak çalışmaların farklı destinasyonlarda faaliyet gösteren butik otel örneklerini karşılaştırmalı olarak ele alması, sürdürülebilir turizm uygulamalarının yaygınlaştırılması açısından önemli bir literatür katkısı sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, butik otel işletmeciliği, sürdürülebilir turizm, iklim krizi, Kapadokya.

ABSTRACT: *Cultural heritage sites stand out as one of the significant drivers of economic development in destinations where tourism activities are concentrated. However, if sustainable management approaches are not adopted in the tourism use of these areas, various risks may inevitably emerge in terms of both cultural and environmental values. Particularly in destinations with historic settlement patterns, the uncontrolled development of tourism activities may lead to the deterioration of the authentic architectural fabric, excessive use of natural resources, and the weakening of local cultural values. Therefore, it is of great importance that tourism activities carried out in cultural heritage areas are planned and managed in accordance with the principles of sustainability. In this process, accommodation establishments assume a critical role in protecting cultural heritage and implementing sustainable tourism practices.*

Boutique hotels operating in historic settlements are considered an important model for the sustainable use of cultural heritage due to their relatively limited capacity compared to large-scale tourism investments and their tendency to preserve local architectural characteristics. Such establishments often contribute to the preservation of cultural heritage by restoring and refunctioning historic buildings for tourism purposes while also supporting the development of the local economy. At the same time, the climate crisis, whose impacts are increasingly felt on a global scale, necessitates a reassessment of the environmental impacts of tourism activities. Factors such as energy consumption, water use, and carbon emissions are regarded as important indicators of environmental sustainability in tourism. In this context, it has become inevitable for tourism enterprises to strengthen sustainability-oriented management approaches and develop practices aimed at reducing their environmental impacts.

This study aims to examine the contributions of boutique hotel management to the preservation of cultural heritage and sustainable tourism practices in the context of the climate crisis

through the example of Sinasos Palace Cave Hotel, operating in the town of Mustafapaşa (Sinasos), one of the significant cultural heritage settlements in the Cappadocia Region. A qualitative research method was adopted in the study, and data were collected through field observations, document analysis, and semi-structured interviews conducted with the hotel manager. The obtained data were analyzed within the framework of evaluating practices aimed at preserving cultural heritage through tourism activities.

The findings of the study indicate that the natural insulation properties of cave structures significantly reduce energy consumption. In the case of Sinasos Palace Cave Hotel, the ability of cave rooms to maintain natural temperature balance supports energy efficiency by reducing the need for heating and cooling. In addition, the preservation of local architectural texture, the use of traditional building materials, and the protection of original architectural features during the restoration process make important contributions to sustaining cultural heritage. However, the findings also reveal that increasing tourism demand in sensitive destinations such as Cappadocia creates pressure on the carrying capacity of the region. Uncontrolled tourism development poses various risks for both the protection of cultural heritage and environmental sustainability.

In conclusion, boutique hotel management offers significant potential for the preservation of cultural heritage and the development of sustainable tourism practices. The example of Sinasos Palace Cave Hotel demonstrates that the adaptive reuse of historic buildings for tourism purposes not only provides economic benefits but also contributes to the protection of cultural heritage and environmental sustainability. In this regard, it is of great importance that accommodation establishments operating in cultural heritage areas conduct their activities in line with sustainable tourism principles and support practices that preserve local architecture, both for the protection of destinations and for the long-term sustainability of tourism activities. Furthermore, collaborations among local authorities, academic institutions, and tourism enterprises may contribute to the development of sustainable management models for the preservation of cultural heritage. Future studies examining boutique hotel examples operating in different destinations through comparative approaches may also provide a significant contribution to the literature and support the wider dissemination of sustainable tourism practices.

Keywords: *Cultural heritage, boutique hotel management, sustainable tourism, climate crisis, Cappadocia.*

Tokat Ali Paşa Külliyesi Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Tokat Ali Pasha Complex

Gamze KAHRAMAN[1,*], Mehmet Emin BAŞAR[2]

[1] *Ar. Gör., Gebze Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Kocaeli, TÜRKİYE, *gamzekahraman@gtu.edu.tr, 0000-0002-2587-1756*

[2] *Prof. Dr., Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Konya, TÜRKİYE, mebasar@ktun.edu.tr, 0000-0002-9778-4563*

ÖZ: Bu çalışmanın konusu, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Tokat'ta bulunan ve Osmanlı dönemine ait önemli eserlerden biri olan Tokat Ali Paşa Külliyesi'dir. 1577 yılında inşası tamamlanan külliye 550 varlığını sürdürmektedir. Buna karşın külliyenin tarihsel süreçte geçirdiği değişimlere ve karşılaştığı sorunlara ilişkin kapsamlı ve bütüncül bir belgeleme çalışmasının bulunmadığı görülmektedir. Zaman içerisinde çevresinde gerçekleştirilen bayındırlık faaliyetleri, hatalı müdahaleler ve kent dokusundaki değişimler nedeniyle külliye birimleri arasındaki özgün mekânsal ilişki büyük ölçüde bozulmuştur. Günümüze yalnızca cami, türbe ve çifte hamam ulaşabilmiştir. Yapılarda herhangi bir kitabe bulunmaması ve vakfiye metninin bazı bölümlerinin tahrip olması da külliyenin tarihsel gelişimini izlemeyi güçleştiren unsurlar arasında yer almaktadır. Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde ise külliyeyi oluşturan yapıların çoğunlukla bireysel ölçekte ele alındığı, yapı topluluğunu bütüncül bir külliye sistemi içerisinde değerlendiren araştırmaların oldukça sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum külliye hakkında farklı ve zaman zaman çelişkili bilgilerin ortaya çıkmasına neden olmuş; külliyenin bütüncül tarihsel gelişimini ortaya koyan çalışmaların azalmasına yol açmıştır. Dolayısıyla mevcut literatürdeki bilgi karmaşası, külliyenin kapsamlı biçimde belgelenmemiş olması ve yapı topluluğuna ilişkin verilerin parçalı niteliği çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır.

Çalışmada Tokat Ali Paşa Külliyesi'ne ilişkin arşiv belgeleri, bilimsel literatür ve teknik projeler temel veri kaynaklarını oluşturmuştur. Veri toplama sürecinde Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivi ile özel koleksiyonlarda yer alan belgelerden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında mevcut yayınlar, restorasyon projeleri ve koruma kurulu kararları karşılaştırmalı analiz yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen veriler, yerinde gerçekleştirilen mimari ve teknik

tespitlerle birlikte değerlendirilmiş; bu değerlendirmeler doğrultusunda külliyenin tarihsel süreç içerisinde geçirdiği dönüşümler ortaya konularak restitüsyon çizimleri hazırlanmıştır.

Külliyenin kuruluş sürecine ilişkin bilgiler arşiv belgeleri ve tarihsel kaynaklar aracılığıyla değerlendirildiğinde, Erzurum Beylerbeyi Temerrûd Ali Paşa'nın 1566 yılında Tokat'ta vefat eden oğlunun naaşının olumsuz hava koşulları nedeniyle Sivas'a götürülememesi üzerine Tokat'ta bir külliye inşa edilmesini istediği anlaşılmaktadır. İnşa süreci 1566 yılında başlamış ve bu amaçla 300 bin akçe tahsis edilmiştir. Temerrûd Ali Paşa'nın 1572 yılında vefat etmesinin ardından inşa faaliyetleri Sivas naimlerinden Hacı Tursun'un yürütücülüğünde ve devlet denetiminde sürdürülmüş, külliye 1577 yılında tamamlanmıştır.

Külliyeyi oluşturan yapı birimlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen arşiv ve literatür taramaları kapsamında 1574 tarihli Mufassal Tapu Tahrir Defteri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki Hurufat Defterleri ve Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yer alan İbnü'l-Emin Evkaf ile Cevdet Maarif fonlarındaki belgeler incelenmiştir. Bu belgelerde muvakkithane ve sıbyan mektebine ait gider kayıtlarının bulunması, külliyenin cami, türbe ve hamamın yanı sıra muvakkithane ve sıbyan mektebi gibi eğitim ve zaman ölçümüne yönelik yapılara da sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca literatürde yer alan bazı çalışmalar ve arşiv belgeleri, külliye avlusuna zaman içerisinde yeni yapıların eklendiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Ali Paşa Türbesi'nin yakınında Sivas Valisi Ali Aşkar Paşa tarafından yaptırılmış bir kütüphanenin bulunduğuna dair bilgiler, külliyenin tarihsel süreçte gelişen bir yapı topluluğu olduğunu göstermektedir. Arşiv fotoğrafları ve çizimler ise külliye bünyesinde helalar, hazire ve dükkânların da bulunduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, Ali Paşa Külliyesi'nin cami ve şadırvan, türbe, çifte hamam, muvakkithane, sıbyan mektebi, hazire, kütüphane, dükkânlar ve helalardan oluşan toplam dokuz farklı yapı birimine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca arşiv belgeleri ve literatür verilerinin karşılaştırmalı değerlendirilmesi sonucunda külliyenin kuruluşundan günümüze kadar geçen süreçte yedi farklı restitüsyon döneminden geçtiği tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında külliyeyi oluşturan yapıların konum ve işlevleri belirlenmiş; alan restitüsyon çizimleri hazırlanarak yapı topluluğunun zaman içerisindeki mekânsal ve yapısal değişimleri belgelenmiştir.

Çalışma kapsamında; Tokat Ali Paşa Külliyesi bünyesinde yer alan ancak günümüze ulaşamayan muvakkithane, sıbyan mektebi, hazire, kütüphane, dükkânlar ve helaların konumları ile özgün varlıkları arşiv verileri ışığında tespit edilmiştir. Söz konusu yapılara dair

kronolojik veriler, baniler, mimari konumlanış ve korunmuşluk durumlarını içeren kapsamlı künyeler oluşturulmuştur. Külliyenin Tokat kent belleğindeki merkezi konumu ve tarihsel değeri göz önünde bulundurularak, kültürel mirasın sürdürülebilirliği adına bütüncül bir koruma yaklaşımı önerilmektedir. Bu kapsamda mevcut cami, türbe ve çifte hamam yapılarına detaylı bilgilendirici kitabelerinin eklenmesi ve külliye avlusunda oluşturulacak dijital ya da fiziksel tanıtım alanları aracılığıyla günümüze ulaşamayan yapıların ziyaretçilere aktarılması önerilmektedir. Bu tur uygulamaların hayata geçirilmesinin, külliyenin tarihsel kimliğinin korunmasına ve kültürel mirasım gelecek kuşaklara daha sağlıklı biçimde aktarılmasına stratejik bir katkı sunacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ali Paşa, Koruma, Külliye, Tokat

ABSTRACT: *The subject of this study is the Tokat Ali Paşa Complex, located in Tokat, which has been home to many civilisations and is one of the important works of the Ottoman period. Completed in 1577, the complex has been in existence for 550 years. However, there appears to be no comprehensive and holistic documentation of the changes the complex has undergone and the problems it has faced throughout its history. Over time, public works carried out in the surrounding area, inappropriate interventions, and changes in the urban fabric have significantly disrupted the original spatial relationship between the units of the complex. Only the mosque, tomb, and double bathhouse have survived to the present day. The absence of inscriptions on the buildings and the destruction of some sections of the waqf text are also among the factors that make it difficult to trace the historical development of the complex. A review of existing literature reveals that the structures forming the complex have mostly been examined individually, while studies evaluating the building group as a holistic complex system remain quite limited. This situation has led to the emergence of different and sometimes contradictory information about the complex and has reduced the number of studies addressing its comprehensive historical development. Therefore, the confusion in the existing literature, the lack of comprehensive documentation, and the fragmented nature of the available data constitute the main problem addressed in this study.*

The study utilised archival documents, scientific literature, and technical projects related to the Tokat Ali Paşa Complex as primary data sources. During the data collection process, documents from the General Directorate of Foundations archive and various private collections were examined. Within the scope of the research, existing publications, restoration

projects and conservation board decisions were analyzed using a comparative method. The collected data were evaluated together with architectural and technical observations conducted on site. Based on these evaluations, the historical transformations of the complex were identified and restitution drawings were prepared.

Information regarding the establishment process of the complex, when evaluated through archival documents and historical sources, indicates that Temerrûd Ali Pasha, the Beylerbey of Erzurum, commissioned the construction of the complex in Tokat after his son, who died in Tokat in 1566, could not be transported to Sivas due to adverse weather conditions. Construction began in 1566, and 300,000 akçe were allocated for this purpose. Following the death of Temerrûd Ali Pasha in 1572, construction activities continued under the supervision of the state and under the leadership of Hacı Tursun, a naim from Sivas. The complex was eventually completed in 1577.

Archival and literature surveys conducted to identify the structural units of the complex included the 1574 Mufassal Tapu Tahrir Defteri (Detailed Land Registry Register), the Hurufat Registers in the Archive of the General Directorate of Foundations, and documents from the İbnü'l-Emin Evkaf and Cevdet Maarif collections in the Ottoman Archive of the Presidency of State Archives. Expenditure records related to the muvakkithane and the sıbyan mektebi found in these documents indicate that the complex included not only a mosque, tomb, and bathhouse but also structures dedicated to education and timekeeping. Furthermore, certain studies in the literature and archival documents reveal that new structures were added to the courtyard of the complex over time. In particular, references to a library built by the Governor of Sivas, Ali Aşkar Pasha, near the Ali Pasha Tomb indicate that the complex developed as an evolving architectural ensemble.

Archival photographs and drawings also demonstrate that the complex included additional elements such as latrines, a cemetery (hazire), and shops. The findings reveal that the Ali Pasha Complex originally consisted of nine different building units: a mosque and fountain, tomb, double bathhouse, muvakkithane, primary school, cemetery, library, shops, and latrines. Moreover, the comparative evaluation of archival documents and literature indicates that the complex has undergone seven distinct restitution phases from its establishment to the present day. Within the scope of the research, the locations and functions of these structures were

identified, and site restitution drawings were prepared to document the spatial and structural transformations of the complex over time.

Within the framework of this study, the locations and original existence of the muvakkithane, primary school, cemetery, library, shops, and latrines—which no longer survive—were identified based on archival evidence. Detailed catalogues were prepared for these structures, including chronological information, patrons, architectural locations, and their current preservation status. Considering the central role of the complex in the urban memory of Tokat and its historical significance, a holistic conservation approach is proposed to ensure the sustainability of this cultural heritage. In this context, it is recommended that informative inscriptions be added to the existing mosque, tomb, and bath structures, and that the lost structures be introduced to visitors through digital or physical exhibition areas to be established in the courtyard of the complex. The implementation of such applications is expected to contribute significantly to the preservation of the historical identity of the complex and to the effective transmission of cultural heritage to future generations.

Keywords: *Ali Pasha, Conservation, Complex, Tokat*

Nevşehir'de Hitit İzleri

Hittite Traces in Nevşehir

Gamze KAYA

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir, Türkiye, gamzekaya5906@gmail.com, 0009-0000-7721-7732

ÖZ: Hititler, Geç Tunç Çağı'nda Orta Anadolu merkezli güçlü bir siyasal yapı kurmuş ve kısa sürede geniş bir coğrafyada etkili bir imparatorluk hâline gelmiştir. Merkezinde Kapadokya'nın da yer aldığı kuzeyden güneye, doğudan batıya uzanan geniş topraklar üzerinde pek çok şehir kurmuşlardır İmparatorluğun MÖ 12. yüzyıl sonlarında çözülmesinden sonra Demir Çağı boyunca bölgede yerel siyasi oluşumlar ve farklı kültürel pratikler geliştirmişlerdir. Kapadokya'nın çekirdek alanında yer alan Nevşehir, bu geçişi hem yerleşim arkeolojisi hem de Geç Hitit (Tabal) yazıtları üzerinden izlemeye imkân veren nadir alanlardan biridir. Nevşehir havzasında Hitit ve sonrasında Geç Hitit/Tabal kültürel-siyasal peyzajını anlamaya yönelik iki kanıt grubunu bir arada sunmaktadır. Ovaören Arkeolojik Yerleşim Alanı içinde yer alan Yassıhöyük'ün kazı ve yüzey araştırması verileri ve aynı yerel alanda konumlanan Suvasa (Sivasa), Göstesin ve Topada Luvi hiyeroglif kaya yazıtları Hititlerin bölgedeki varlığına ilişkin en önemli verileri sunar. Ayrıca Nevşehir'de yürütülen yüzey araştırmaları Hititlerin Nevşehir genelinde yaşadığına dair kanıtlar sunmaktadır. Çalışmanın ana amacı, Nevşehir'in Geç Tunç Çağı'na ait arkeolojik ve filolojik verileri bir arada ele alarak, bölgenin protohistorik potansiyeline ışık tutmak ve Hititlere ait kültürel miras öğelerinin turizm açısından önemini vurgulamaktır. Ayrıca bu bilimsel potansiyelin, koruma öncelikleriyle uyumlu biçimde kültürel miras turizmine nasıl aktarılabileceğine ilişkin uygulanabilir bir çerçeve önermektir. Bu çerçeveyle çalışma, Nevşehir havzasının Hitit/Geç Hitit dönemine dair verilerini hem akademik tartışmaya katkı veren hem de sürdürülebilir miras turizmi perspektifiyle yönetilebilir hâle getiren bütüncül bir değerlendirme olarak sunmayı hedeflemektedir. Yöntem olarak, Yassıhöyük'e ilişkin yayımlanmış bulgular; stratigrafi, savunma mimarisi ve yerleşimin ölçeği açısından bir araya getirilip özetlenmiştir. Yazıtlar ise metin içerikleri (kişi adları ve unvanlar), yazım ve yüzeye işlenme özellikleri ve bulundukları yerin konumu dikkate alınarak karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiştir. Bulgular, Yassıhöyük'ün savunmalı yerleşim karakteriyle öne çıktığını ve Demir Çağı bağlamında Tabal

coğrafyasıyla ilişkilendirilebilecek bir yerleşim ağının parçası olabileceğini düşündürmektedir. Topada yazıtı, Tabal bağlamında siyasal ve askerî faaliyetlerin anıtsal bir dille ifade edildiği örnekler arasında yer almaktadır. Yazıtın tarihlemesi ve tarihsel bağlamı üzerine yapılan güncel değerlendirmeler ise Topada ve çevresinin MÖ 8. yüzyılda Orta Anadolu'daki güç ilişkileri içinde dikkat çeken bir konuma sahip olabileceğine işaret etmektedir. Göstesin yazıtının Ovaören çevresindeki yerel bağlamı ve yazı özelliklerinin Suvasa ile benzerliği ise, bu yazıtların aynı bölgesel-siyasal çerçeve içinde birlikte ele alınmasını anlamlı kılmaktadır. Yüzey araştırmaları açısından bakıldığında, yazıtların bulundukları konum ile aynı çevrede gözlenen yerleşim izlerinin Demir Çağı'yla ilişkilendirilebilecek buluntu gruplarıyla (özellikle seramik) birlikte değerlendirilmesi, Nevşehir bölgesi için daha geniş ölçekli bir ilişki kurulmasına yardımcı olabileceği değerlendirilmektedir. Turizm boyutunda ise Kapadokya'nın Roma-Bizans yoğunluklu anlatısını tamamlayıcı bir erken dönem izlerinin varlığını gösteren, düşük maliyetli ve uygulanabilir bir model ile bölgede Hitit izlerinin görünürlüğünü sağlamaktır. İlk adımda Ovaören/Yassıhöyük ve Topada-Suvasa-Göstesin hattı, tek bir büyük rota yerine iki kısa tematik hat olarak tanımlanarak, yerleşim ve savunma mimarisi (Ovaören/Yassıhöyük), yazıtlar ve tarihsel coğrafya (Topada-Suvasa-Göstesin) olarak ele alınabilir. İkinci adımda, her hat için tek sayfalık bir ziyaretçi bilgilendirme seti hazırlanarak (kısa kronoloji, yer-haritası, temel kavramlar ve kaynakça önerisi); sahada fiziksel müdahaleyi artırmadan kullanılabilecek QR kodlar bu içeriğe yönlendirilebilir. Üçüncü adımda, ziyaretçi yönetimi açısından ziyaret edilebilirlik, koruma riski değerlendirilerek bölge gezi rotalarına dahil edilme (belirli durak, kısa kalış süresi, davranış kuralları), koruma riski yüksek veya hassas bağlamlarda ise müze/ziyaretçi merkezi üzerinden dijital sunum tercih edilebilir. Son adımda, yerel paydaşlar (müze/üniversite/rehberler/belediye) ile ortak bir anlatı standardı oluşturularak yanlış bilgiyi azaltacak, bilimsel belirsizliği şeffaf biçimde iletecek bir sunum dili benimsenmelidir. Sonuç olarak bildiri, Nevşehir havzasının Hitit/Geç Hitit dönemine dair verilerini hem akademik tartışmaya katkı veren hem de sürdürülebilir miras turizmi perspektifiyle yönetilebilir hâle getirmeyi hedefleyen bütüncül bir değerlendirme olarak sunmaktadır ve sonraki çalışmalar için test edilebilir araştırma soruları üretmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tabal, Luvi hiyeroglifi, kaya yazıtı, yüzey araştırması, miras turizmi, Nevşehir

ABSTRACT: *The Hittites established a strong political entity centered in Central Anatolia during the Late Bronze Age and, within a short time, became an influential empire across a wide geography. They founded many cities over extensive lands stretching from north to south and from east to west, with Cappadocia included among the central regions. After the dissolution of the empire in the late 12th century BC, local political formations and different cultural practices developed in the region throughout the Iron Age. Nevşehir, located in the core area of Cappadocia, is one of the rare areas that makes it possible to trace this transition through both settlement archaeology and Neo-Hittite (Tabal) inscriptions. In this context, the Nevşehir basin presents together two groups of evidence for understanding the Hittite and subsequent Neo-Hittite/Tabal cultural–political landscape. The excavation and surface-survey data from Yassıhöyük within the Ovaören Archaeological Settlement Area, together with the Luwian hieroglyphic rock inscriptions of Suvasa (Sivasa), Göstesin, and Topada located in the same local area, provide the most important evidence for the Hittite presence in the region. In addition, surface surveys conducted in Nevşehir provide evidence suggesting that the Hittites lived across the broader Nevşehir area. The main aim of this study is to shed light on the protohistoric potential of the region by evaluating together the archaeological and philological data of Nevşehir belonging to the Late Bronze Age, and to emphasize the importance of Hittite cultural heritage elements in terms of tourism. It also proposes an applicable framework for how this scientific potential can be transferred to cultural heritage tourism in a way that is compatible with conservation priorities. Within this framework, the study aims to present the evidence for the Hittite/Neo-Hittite period in the Nevşehir basin as a holistic assessment that both contributes to academic debate and makes this heritage manageable from the perspective of sustainable heritage tourism. Methodologically, the published findings regarding Yassıhöyük have been compiled and summarized in terms of stratigraphy, defensive architecture, and the overall scale of the settlement. The inscriptions have been comparatively evaluated by considering their textual content (personal names and titles), the features of writing and carving on the surface, and the location of the places where they are found. The findings suggest that Yassıhöyük stands out with its fortified settlement character and may have been part of a settlement network that can be associated with the Tabal geography in the Iron Age. The Topada inscription is among the examples in which political and military activities are expressed in a monumental language within the Tabal context. Recent assessments*

concerning the inscription's dating and historical context indicate that Topada and its surroundings may have held a noteworthy position within the power relations of Central Anatolia in the 8th century BC. The local context of the Göstesin inscription around Ovaören and the similarity of its script features to Suvasa likewise make it meaningful to consider these inscriptions together within the same regional–political framework. From the perspective of surface surveys, it is considered that evaluating the locations of the inscriptions together with settlement traces observed in the same environment, along with find groups that can be associated with the Iron Age (especially ceramics), may help to establish broader-scale relationships for the Nevşehir region. In terms of tourism, the study aims to increase the visibility of Hittite traces in the region through a low-cost and implementable model that demonstrates the presence of early-period traces complementing Cappadocia's Roman–Byzantine-dominant narrative. In the first step, the Ovaören/Yassıhöyük area and the Topada–Suvasa–Göstesin line can be defined as two short thematic lines rather than a single large route: "settlement and defensive architecture" (Ovaören/Yassıhöyük) and "inscriptions and historical geography" (Topada–Suvasa–Göstesin). In the second step, a one-page visitor information set can be prepared for each line (short chronology, location map, key concepts, and recommended bibliography), and QR codes that can be used without increasing physical intervention on site may direct visitors to this content. In the third step, based on an assessment of conservation risk, "visitability" and inclusion in regional itineraries can be determined (defined stops, short visit duration, codes of conduct), while in high-risk or sensitive contexts digital presentation through museums/visitor centers can be preferred. In the final step, a shared narrative standard should be developed with local stakeholders (museum/university/guides/municipality) to reduce misinformation and adopt a presentation language that communicates scholarly uncertainty transparently. In conclusion, this paper presents a holistic assessment that aims to make the evidence related to the Hittite/Neo-Hittite period in the Nevşehir basin both contribute to academic debate and become manageable from the perspective of sustainable heritage tourism, and it also aims to generate testable research questions for future studies.

Keywords: *Tabal, Luwian hieroglyphs, rock inscription, surface survey, heritage tourism, Nevşehir*

Doğal ve Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolleri Üzerine Bir Literatür İncelemesi

A Literature Review on the Roles of Tourist Guides in the Sustainability of Natural and Cultural Heritage

Gizem ALTUNAYAR ABACI[1,*], İbrahim YILMAZ[2]

[1]*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye.*

gzmaltunayar@gmail.com, 0000-0001-6262-0123

[2]*Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Nevşehir, Türkiye.*

iyilmaz@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-1493-5379

ÖZ: Doğal miras estetik veya bilimsel açıdan evrensel değer taşıyan, fiziki ve biyolojik oluşumları kapsamaktadır. Kültürel miras ise geçmişten günümüze aktarılan, tarihsel ve evrensel değere sahip somut ve somut olmayan varlıkların bütününü ifade etmektedir. Bu miras, bir toplumun kimliğini ve aidiyet duygusunu oluşturan temel unsurların başında gelmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı, bu eşsiz doğal ve insan yapımı kaynakların yok edilmeden, gelecek nesillerin de gereksinimlerini karşılayabilmesine olanak tanıyacak şekilde korunarak geliştirilmesini ifade etmektedir. Turizm sektörü varlığını büyük ölçüde doğal, kültürel ve tarihsel kaynaklara bağlı olarak sürdüren bir sektördür. Bu nedenle, sürdürülebilirlik turizm sektörü için diğer sektörlere kıyasla çok daha fazla önem taşımaktadır. Zira sürdürülebilirlik kavramı, turizm faaliyetlerinin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki olumsuz etkileri ve bu etkilerin turizmin geleceğini tehlikeye attığının anlaşılmaya başlanması sonucu ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir turizm, turizmin kaynağı olan doğal, tarihi, sosyo-kültürel ve estetik değerlerin korunup geliştirilerek çekiciliklerin sürekliliğinin sağlanmasıdır. Turizmde sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılabilmesi; turizmin ekonomik getirilerinin, çevresel koruma bilincinin ve sosyo-kültürel boyutların bir denge içinde yönetilmesini gerektirmektedir. Sürdürülebilirlik anlayışının hayata geçirilmesinde ve teorik hedeflerin pratik uygulamalara dönüştürülmesinde, turizm sisteminin en önemli aracıları olan turist rehberleri kilit bir konuma sahiptir. Turist rehberleri, yalnızca destinasyon hakkında bilgi aktaran kişiler değil, aynı zamanda turistlerin davranışlarını yönlendiren, doğal çevreye ve yerel kültüre duyarlılık kazandıran birer kültür elçisidirler. Rehberler, tur boyunca ziyaretçilerle kurdukları sürekli etkileşim ve iletişim sayesinde destinasyondaki somut ve somut olmayan değerlerin

korunmasına ve sürdürülebilirlik hedeflerinin gerçekleştirilmesinde doğrudan rol oynamaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, doğal ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin söz konusu rollerini incelemektir. Bu kapsamda, giderek daha fazla önem kazanan doğal ve kültürel mirasın korunması ile sürdürülebilirliğinin sağlanmasında turist rehberlerinin üstlendikleri çok boyutlu rollere ilişkin araştırmaların bulguları incelenmiştir. Bahsi geçen bulguları şu şekilde özetlemek mümkündür: Doğal ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberinin rolleri; turist ve yerel halk arasındaki bağı sağlayan "kültürel etkileşim", destinasyonun anlamını aktaran "kültürel arabulucu-bilgi aktarıcı" ve turizm destinasyonunu fiziksel olarak savunan "doğayı koruma" olmak üzere üç boyutta toplanmaktadır. Turist rehberleri destinasyonun tarihi ve kültürel değerlerinin tanıtımı, tahribata karşı korunması ve kültürlerarası etkileşimin doğru bir zeminde sağlanması konularında oldukça etkilidir. Mesleki bilgiyle donanmış bir kültür elçisi olarak kültürel değerlerin yozlaşmadan korunmasına, aslına uygun bir biçimde tanıtımına ve ziyaretçilerin ön yargılarını ortadan kaldıran kültürlerarası etkileşime çok somut katkılar sunmaktadır. Dolayısıyla, yönettikleri turist grubunun özelliklerine göre kültürel etkileşimi yönetme ve doğayı korumaya dair inisiyatif alarak daha aktif roller üstlenmeleri gerekir. Sahada gerçekleştirdikleri tur esnasında bizzat gözlemledikleri tahribatları, altyapısal veya yönetimsel eksiklikleri ve koruma pratiğindeki yanlışları zaman kaybetmeden başta yerel yönetimler olmak üzere yetkili kurum ve kuruluşlar ile paylaşmaları sürdürülebilirlik açısından kritik öneme sahiptir. Çünkü turist rehberleri sürdürülebilir turizme ilişkin olarak temelde ziyaretçilerin farkındalığını artıran bir eğitici-öğretici rolü üstlenmektedir. Aynı zamanda sosyo-kültürel ve çevresel boyutta destinasyonun taşıma kapasitesini gözeten bir çevre koruyucu konumunda bulunmaktadır. Netice olarak, turist rehberlerin rollerinin getirdiği görev ve sorumlulukların farkında olmaları son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Turist Rehberi, Doğal ve Kültürel Miras, Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Turizm

ABSTRACT: *Natural heritage encompasses physical and biological formations that possess universal value from an aesthetic or scientific perspective. Cultural heritage, on the other hand, refers to the totality of tangible and intangible assets passed down from the past to the present, possessing historical and universal value. This heritage is one of the fundamental elements that*

constitute a society's identity and sense of belonging. The concept of sustainability refers to the preservation and development of these unique natural and man-made resources in a way that allows future generations to meet their needs without destruction. The tourism sector largely depends on natural, cultural, and historical resources for its existence. Therefore, sustainability is of far greater importance for the tourism sector compared to other sectors. The concept of sustainability emerged as a result of the realization of the negative impacts of tourism activities on natural and cultural resources, and how these impacts jeopardize the future of tourism. Sustainable tourism involves protecting and developing the natural, historical, socio-cultural, and aesthetic values that constitute the source of tourism, thereby ensuring the continuity of its attractions. Achieving sustainability goals in tourism requires managing the economic returns of tourism, environmental protection awareness, and socio-cultural dimensions in a balanced way. Tourist guides, who are the most important intermediaries of the tourism system, hold a key position in implementing the concept of sustainability and transforming theoretical goals into practical applications. Tourist guides are not only individuals who convey information about the destination, but also cultural ambassadors who guide tourists' behavior and instill sensitivity to the natural environment and local culture. Guides play a direct role in the preservation of tangible and intangible values of the destination and the achievement of sustainability goals through the continuous interaction and communication they establish with visitors throughout the tour. The main objective of this study is to examine the roles of tourist guides in the sustainability of natural and cultural heritage. In this context, the findings of research on the multifaceted roles undertaken by tourist guides in ensuring the protection and sustainability of natural and cultural heritage, which is gaining increasing importance, have been examined. These findings can be summarized as follows: The roles of tourist guides in the sustainability of natural and cultural heritage are grouped into three dimensions: "cultural interaction," which provides a link between tourists and local people; "cultural mediator-information provider," which conveys the meaning of the destination; and "nature conservation," which physically defends the tourism destination. Tourist guides are highly effective in promoting the historical and cultural values of the destination, protecting them against destruction, and ensuring intercultural interaction on a sound basis. As cultural ambassadors equipped with professional knowledge, they make very concrete contributions to the preservation of cultural values from degradation, their authentic presentation, and

intercultural interaction that eliminates visitors' prejudices. Therefore, they need to take more active roles by taking initiative in managing cultural interaction and protecting nature according to the characteristics of the tourist group they manage. It is critically important for sustainability that they share the damage, infrastructural or managerial deficiencies, and errors in conservation practices they observe firsthand during their field tours with the relevant institutions and organizations, especially local governments, without delay. Because tourist guides fundamentally assume an educational and instructive role in raising visitors' awareness regarding sustainable tourism. They also act as environmental protectors, considering the destination's carrying capacity in socio-cultural and environmental dimensions. Consequently, it is extremely important for tourist guides to be aware of the duties and responsibilities that come with their roles.

Keywords: *Tourist Guide, Natural and Cultural Heritage, Sustainability, Sustainable Tourism*

Turizm Öğrencilerinin Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilir Turizme Yönelik Algılarının İncelenmesi

Examining Tourism Students' Perceptions of Cultural Heritage Preservation and Sustainable Tourism

Gizem ERON[1, *], Koray ÇAMLICA,[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Turizm Rehberliği Ana Bilim Dalı, Nevşehir, Türkiye, erongizem@gmail.com, 0009-0005-8912-3270*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Nevşehir, Türkiye, koraycamlica@nevsehir.edu.tr, 00000-0003-0746-285X*

ÖZ: Kültürel miras, insan yaşamının varlığı ile birlikte doğmuştur. Tarihsel süreç içinde yaşamın ilerleyişi, doğal ortamlarla birlikte kültürel varlıkların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kültürel varlıklar her ne kadar somut varlıklar olarak algılansa da insanın yaşamın içinde olması sonucu somut olmayan varlıkların doğmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla, kültürel mirastan bahsedildiğinde somut ve soyut unsurlar kültürün bir ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların geçmişten günümüze ve aynı zamanda geleceğe bıraktıkları kültürel varlıklar toplumların gelenek ve göreneklerini, bağını, kimliğini, yaşam tarzlarını, ritüellerini oluşturmaktadır. Bu durum kültürel miras olarak değerlendirilmektedir. Kültürel miras toplumların kendisini gösterdiği bir değer zinciridir. Toplumların varlığını sürdürebilmesi için bu değer zincirinin korunması gerekmektedir. Kültürel mirasın korunması, toplumda geçmişten geleceğe uzanan kültürel bağı güçlendirmek, toplumsal kimliği yaşatmak, somut ve soyut kültürel miras varlıklarımıza zarar vermeden onları gelecek nesillere aktarabilmek için oldukça önemlidir. Çünkü her geçen gün gelişmekte olan turizm sektörü için kültürel miras bir yapı taşı olup öte yandan turizmin kontrolsüz gelişmesi kültürel miras için zarar verici olabilmektedir. Turizm, kültürel kimliğimizi güçlendirirken bir yandan da kapasiteden fazla ziyaretçi varlığı, aşırı ticarileşme, yapısal ve çevresel sorunlar sebebi ile de kültürel miras varlıklarımızda bozulmalara sebep olabilmektedir. Bu bozulmalara karşın hem mevcut toplumun ihtiyaçlarını hem de gelecek kuşakları dikkate alan sürdürülebilir turizm, birçok çözüm ve öneriler sunmaktadır. Üç boyutlu bir yapıya sahip olan sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel boyutu, kültürel mirasın korunmasını içermektedir. Ancak kültürel mirasları koruyarak

sürdürülebilirliğini sağlamak yalnızca yürütülen yasal düzenlemeler ile mümkün değildir. Bu ancak çok paydaşlı bir iş birliğinin sonucunda mümkün olabilmektedir. Bu paydaşların en önemlilerinden olan turizm öğrencileri ise geleceğin sektör çalışanları, yöneticileri, rehberleri, planlamacıları ve politika uygulayıcıları olacaktır. Turizm öğrencilerinin kültürel miras bilinci, sürdürülebilirlik algısı ve koruma-kullanma dengesi konusundaki fikirleri sektörün geleceği için önemlidir. Yani sürdürülebilir turizm, kültürel mirasın korunmasını teorik olarak ele alırken, bu anlayışın turizm öğrencileri tarafından ne denli benimsendiği kültürel miras varlıklarımızın geleceğini etkileyebilir. Bu sebeple sektörde aktif olarak çalışmaya başlamadan önce öğrencilerin bilinç kazandıkları iyi bir eğitim alması gerekmektedir. Mesleki anlamda onları en iyi yetiştiren kurumlar turizm fakülteleridir. Fakat bu fakültelerde, Sürdürülebilir Turizm ve Kültürel Miras derslerinin genellikle seçmeli dersler olarak verildiği görülmektedir. Buna ek olarak mevcut çalışmalarda, kültürel miras ve sürdürülebilir turizm ilişkisi iş yaşamındaki sektör çalışanları ve rehberler bağlamında ele alınmış ve öğrencilerin kültürel miras ve sürdürülebilirlik bilincinin fakülte derslerinde olduğu gibi yapılan çalışmalarda da ihmal edildiği görülmüştür. Özellikle turizm öğrencilerinin kültürel miras ve sürdürülebilir turizm algılarını esas alan nicel çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, literatürdeki söz konusu boşluğu kapatmayı ve sektörün gelecek aktörleri olan turizm öğrencilerinin kültürel mirasın korunmasına yönelik algıları ile sürdürülebilir turizm algıları arasındaki ilişkiyi inceleyip onlardaki bilinci geliştirmeye yönelik öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmada, bu amaç doğrultusunda nicel araştırma yöntemleri kullanılması planlanmaktadır. Araştırma evreni Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesinde öğrenim gören turizm öğrencileridir. Çalışmada örnekleme yöntemine başvurulmayıp araştırma evrenine dahil olan tüm bireylere ulaşılması hedeflenecektir. Buna bağlı olarak çalışmada tam sayım yöntemi uygulanacaktır. Literatür taraması sonucunda geliştirilen yapılandırılmış bir anket formu, veri toplama aracı olarak kullanılacaktır. Elde edilen veriler ise SPSS aracılığı ile analiz edilerek uygun istatiksel yöntemler ile test edilecektir. Elde edilen veriler ile hem öğrencilerin eğitim kademeleri arasında hem de bölümler arası algısal ilişki karşılaştırmaları yapmak mümkün olacaktır. Bu çalışma ile elde edilen bulgular, literatürdeki mevcut kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği konusundaki araştırma boşluğunu doldurmaya katkı sağlayacaktır. Ayrıca araştırma bulgularının hem teorik hem de uygulamaya yönelik öneriler geliştirilmesine imkan sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Turizm, Üniversite Öğrencileri, Nevşehir

ABSTRACT: *Cultural heritage has emerged alongside the existence of human life. The progression of life in the historical process has led to the emergence of cultural assets alongside natural environments. Although cultural beings are perceived as tangible beings, human beings have caused the creation of intangible beings as a result of their being in life. Therefore, when talking about cultural heritage, tangible and intangible elements are encountered as an expression of culture. The cultural assets that people leave from the past to the present and also to the future constitute the traditions and customs, bonds, identity, lifestyles, and rituals of societies. This situation is considered as a cultural heritage. Cultural heritage is a value chain that societies show themselves. This value chain must be protected in order for societies to continue to exist. Protecting cultural heritage is very important in order to strengthen the cultural bond in society from the past to the future, to keep social identity alive, and to transfer our tangible and intangible cultural heritage assets to future generations without damaging them. Because cultural heritage is a cornerstone for the developing tourism sector, on the other hand, the uncontrolled development of tourism can be harmful to cultural heritage. While tourism strengthens our cultural identity, it can also cause deterioration in our cultural heritage assets due to the presence of visitors more than the capacity, excessive commercialization, structural and environmental problems. Despite these disruptions, sustainable tourism, which takes into account both the needs of the current society and future generations, offers many solutions and suggestions. The socio-cultural dimension of sustainable tourism, which has a three-dimensional structure, includes the protection of cultural heritage. However, ensuring the sustainability of cultural heritages by protecting them is not only possible with legal regulations. This is only possible as a result of multi-stakeholder cooperation. Tourism students, who are among the most important of these stakeholders, will be the sector employees, managers, guides, planners, and policy implementers of the future. The ideas of tourism students on cultural heritage awareness, sustainability perception, and protection-use balance are important for the future of the sector. In other words, while sustainable tourism deals with the protection of cultural heritage theoretically, how much this understanding is adopted by tourism students can affect the future of our cultural heritage assets. For this reason, before starting to work actively in the sector, students should receive a*

good education where they have gained awareness. The institutions that educate them best in a professional sense are tourism faculties. However, it is seen that Sustainable Tourism and Cultural Heritage courses are generally offered as elective courses within these faculties. In addition, in the current studies, the relationship between cultural heritage and sustainable tourism has been discussed in the context of sector employees and guides in business life, and it has been seen that the awareness of cultural heritage and sustainability of students is neglected in studies as well as in faculty courses. Especially, the number of quantitative studies based on cultural heritage and sustainable tourism perceptions of tourism students is quite limited. This study aims to bridge the gap in the literature and to examine the relationship between the perceptions of tourism students, who are the future actors of the sector, towards the protection of cultural heritage and their perceptions of sustainable tourism, and to provide suggestions to improve their awareness. In the research, it is planned to use quantitative research methods for this purpose. The research population is tourism students studying at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Faculty of Tourism. In the study, it will be aimed to reach all individuals who are included in the research population without using the sampling method. Depending on this, a census method will be utilized in the study. A structured questionnaire form developed as a result of a literature review will be used as a data collection tool. The obtained data will be analyzed through SPSS and tested with appropriate statistical methods. With the data obtained, it will be possible to make perceptual relationship comparisons both between the education levels of the students and between departments. The findings obtained with this study will contribute to filling the existing research gap in the literature on the protection and sustainability of cultural heritage. In addition, research findings are expected to enable the development of both theoretical and practical proposals.

Keywords: *Cultural Heritage, Sustainability, Sustainable Tourism, University Students, Nevşehir*

Nenesu Projesi Araştırmaları Işığında Avanos Topraktepe Yerleşimi

Avanos Topraktepe Settlement in Light of the NENESU Project Investigations

Gökhan MASKAR[1]

[1] *Nevşehir Müze Müdürlüğü, Fatih Sultan Mehmet Mahallesi, Ali Dirikoç Bulvarı, No:93, Nevşehir, Türkiye, gokhan.maskar@ktb.gov.tr, 0000-0001-9140-4980*

ÖZ: Nevşehir İli, Avanos İlçesi'nde konumlanan Topraktepe yerleşimi, Orta Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin, Orta Kalkolitik Dönem yerleşim sistematiğinin anlaşılmasına katkı sunan yeni ve önemli bir arkeolojik veri alanı olarak değerlendirilmektedir. Kapadokya Bölgesi'nde Orta Kalkolitik Dönem'e ilişkin arkeolojik veriler uzun yıllar boyunca ağırlıklı olarak Aksaray ve Niğde illerinde gerçekleştirilen kazı ve yüzey araştırmalarına dayandırılmış, buna karşın Nevşehir ve Kayseri çevresindeki bulguların görece sınırlı kalması bölgenin kronolojik ve kültürel çerçevesinde önemli boşluklar doğurmuştur. Bu çalışma, Nevşehir Neolitik Çağ Yüzey Araştırmaları Projesi (NENESU) kapsamında 2019–2024 yılları arasında Avanos Toprak Tepe'de yürütülen sistematik yüzey araştırmalarında elde edilen arkeolojik verilerin bütüncül biçimde değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Araştırmanın çıkış noktasını, Toprak Tepe yerleşiminin Orta Kalkolitik Dönem içerisindeki konumunun belirlenmesi, yerleşim stratejisinin ortaya konulması ve elde edilen materyal kültür unsurlarının Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin bilinen merkezleri ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda yüzey araştırmaları sırasında tespit edilen çanak çömlek buluntuları ile tarih öncesi dönemin üretim endüstrisine ait örnekler temel veri grubunu teşkil etmekte; söz konusu buluntular hamur özellikleri, yüzey işlemleri, astar uygulamaları, bezeme teknikleri ve kap formları açısından tipolojik ve teknolojik analizlere tabi tutulmaktadır. İlk değerlendirmeler, Toprak Tepe yerleşiminin Orta Kalkolitik Dönem kapsamında ele alınması gerektiğini ve kronolojik olarak yaklaşık MÖ 5200–4500 tarih aralığına yerleştirilebileceğini düşündürmektedir. Yerleşimin mekânsal konumu, çevresel kaynaklara erişim olanakları, tarım ve hayvancılık potansiyeli ile su kaynaklarına yakınlık gibi değişkenler üzerinden değerlendirilmiş; bu çerçevede yerleşim modelinin Volkanik Kapadokya Bölgesi'nde daha önce tanımlanan yerleşim tipolojileri ile ilişkisi tartışılmıştır. Özellikle bölgedeki yamaç yerleşimleri, kayalık alan yerleşimleri ve mevsimlik yerleşim modelleri ile kurulan karşılaştırmalar, Toprak Tepe'nin yer seçiminde çevresel ve ekonomik faktörlerin belirleyici

rolüne işaret etmektedir. Çanak çömlek verilerinin analizi, Güvercin Kayası başta olmak üzere Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin karakteristik seramik gelenekleri ile karşılaştırmalı olarak ele alınmış; koyu yüzlü açkılı mallar, yüzeyi tıraşlı veya süpürge izli açık renkli hamurlular ve sınırlı sayıda boya bezekli örnekler gibi gruplarla ilişkili bulgular değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırmalar, Toprak Tepe yerleşiminin bölgesel seramik üretim ve kullanım gelenekleri içerisinde anlamlı bir yere sahip olduğunu ve Orta Kalkolitik Dönem'e özgü teknolojik ve estetik tercihleri yansıttığını göstermektedir. Buluntuların hammadde özellikleri ve tipolojik dağılımları ise yerleşimde gerçekleştirilen günlük üretim faaliyetleri, hammadde temin stratejileri ve olası bölgesel etkileşim ağlarına ilişkin tamamlayıcı veriler sunmaktadır. Çalışmanın yöntemi, yüzey araştırması verilerinin tipolojik, teknolojik ve karşılaştırmalı analizine dayanmakta; elde edilen bulgular Volkanik Kapadokya ve Orta Anadolu'nun diğer çağdaş yerleşimleri ile birlikte değerlendirilerek bölgeler arası kültürel ilişkiler, yerleşim sürekliliği ve ekonomik organizasyon modelleri tartışılmaktadır. Araştırmanın önemli çıktılarından biri, Nevşehir ilinin Orta Kalkolitik Dönem arkeolojisine ilişkin veri eksikliğinin giderilmesine katkı sağlanmasıdır. Ayrıca Avanos'un tarihsel süreçteki çanak çömlek üretim geleneğinin erken evrelerine ışık tutulması ve seramik teknolojisinin bölgedeki gelişim dinamiklerinin anlaşılması çalışmanın özgün yönlerinden birini oluşturmaktadır. Sonuç olarak Toprak Tepe yerleşimi, Orta Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin Orta Kalkolitik Dönem yerleşim örüntüsünün yeniden değerlendirilmesi, kronolojik çerçevenin netleştirilmesi ve bölgenin tarih öncesi kültürel süreçlerinin anlaşılması bakımından anahtar nitelikte bir yerleşim olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nenesu, Topraktepe Yerleşimi, Avanos.

ABSTRACT: *The Topraktepe settlement, located in the Avanos district of Nevşehir Province, is a significant new archaeological site that contributes to our understanding of the Middle Chalcolithic settlement system in Central Volcanic Cappadocia. Until now, archaeological data concerning the Middle Chalcolithic Period in the Cappadocia Region has been based primarily on excavations and surface surveys conducted in the Aksaray and Niğde provinces. By contrast, the relatively limited findings in the Nevşehir and Kayseri areas have created significant gaps in the region's chronological and cultural framework. This study aims to evaluate the archaeological data obtained from systematic surface surveys conducted at Avanos Toprak Tepe between 2019 and 2024 as part of the Nevşehir Neolithic Age Surface*

Survey Project (NENESU). The research begins with the aim of determining the position of the Toprak Tepe settlement within the Middle Chalcolithic Period, revealing the settlement strategy and examining the material culture elements obtained in comparison with those from the known centres of the Volcanic Cappadocia Region. In this context, the primary data set consists of pottery finds identified during surface surveys and examples from the prehistoric production industry. These finds are subjected to typological and technological analyses in terms of clay properties, surface treatments, glaze applications, decoration techniques, and vessel forms. Initial assessments indicate that the Toprak Tepe settlement should be considered within the scope of the Middle Chalcolithic Period, with a chronological placement of approximately 5200–4500 BC. The spatial location of the settlement has been evaluated in terms of variables such as access to environmental resources, agricultural and livestock potential, and proximity to water sources. Within this framework, the relationship between the settlement model and previously defined settlement typologies in the Volcanic Cappadocia Region has been discussed. A comparison of the site selection of Toprak Tepe with the slope settlements, rocky area settlements, and seasonal settlement models in the region indicates the decisive role of environmental and economic factors in the decision-making process. The analysis of pottery data has been examined comparatively with the characteristic ceramic traditions of the Volcanic Cappadocia Region, particularly Güvercin Kayası. The findings associated with groups such as dark-faced openware, light-coloured pottery with shaved or broom-marked surfaces, and a limited number of painted examples have been evaluated. The following comparisons demonstrate that the Toprak Tepe settlement is of considerable significance within the regional traditions of ceramic production and usage. Furthermore, it is evident that the technological and aesthetic preferences exhibited by the Toprak Tepe settlement are specific to the Middle Chalcolithic period. The raw material characteristics and typological distribution of the finds provide complementary data regarding the daily production activities carried out at the settlement, raw material procurement strategies, and possible regional interaction networks. The study's methodology is founded on the typological, technological, and comparative analysis of surface survey data; the findings are evaluated in conjunction with other contemporary settlements in Volcanic Cappadocia and Central Anatolia to discuss interregional cultural relations, settlement continuity, and economic organisation models.

A significant finding of the research is that it contributes to filling the data gap regarding the archaeology of the Middle Chalcolithic Period in Nevşehir Province. Furthermore, the study sheds light on the early stages of the pottery production tradition in Avanos throughout history and understanding the dynamics of ceramic technology development in the region constitutes one of the original aspects of the study. Consequently, the Topraktepe settlement is of particular significance in terms of re-evaluating the Middle Chalcolithic settlement pattern of the Middle Volcanic Cappadocia Region, clarifying the chronological framework, and understanding the region's prehistoric cultural processes.

Keywords: *Nenesu, Topraktepe Settlement, Avanos.*

Kapadokya Kaya Otellerinde Çevresel Sorumluluk ve Değer Temelli Yönetim

Environmental Responsibility and Value-Based Management in Cappadocia Cave Hotels

Gülhan SÖZBİLEN[1], Kayhan KARAKAYA[2]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Ürgüp Sebahat ve Erol Toksöz Turizm Meslek Yüksekokulu, Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü, Nevşehir, Türkiye,* gulhansozbilen@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-6020-453X

[2] *Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Ürgüp Sebahat ve Erol Toksöz Turizm Meslek Yüksekokulu, Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü, Nevşehir, Türkiye,* kayhankarakaya@nevsehir.edu.tr, 0009-0004-6918-9873

ÖZ: Bu çalışma, Kapadokya Bölgesi'ne özgü bir konaklama biçimi olan kaya otellerin işletmecileri ve yöneticilerinin çevresel tutumlarını, toplumsal sorumluluk yaklaşımlarını ve değer yönelimlerini nitel bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Kaya oteller, yalnızca turistik bir konaklama alternatifi değil; Kapadokya'nın jeolojik, kültürel ve tarihsel dokusuyla bütünleşmiş, bölgeye özgü otantik mekânsal üretimlerdir. Kapadokya'nın UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edilmiş bir alan olması, bu otellerin faaliyetlerini çevresel, kültürel ve etik açılardan daha hassas bir çerçevede değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda kaya otel işletmeciliği, ekonomik sürdürülebilirlik ile doğal ve kültürel mirasın korunması arasında sürekli bir denge arayışını beraberinde getirmektedir. Bu nedenle turizm faaliyetlerinin yalnızca ekonomik getiriler üzerinden değil, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik, kültürel mirasın korunması ve yerel toplumla kurulan ilişkiler bağlamında da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Turizm literatüründe son yıllarda sürdürülebilirlik, etik sorumluluk ve değer temelli yönetim yaklaşımları giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Özellikle miras alanlarında faaliyet gösteren turizm işletmelerinin yalnızca ekonomik performanslarıyla değil, çevresel sorumlulukları, toplumsal etkileri ve yerel değerlerle kurdukları ilişki üzerinden de değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede değer temelli karar alma yaklaşımı, yöneticilerin karar süreçlerinde yalnızca ekonomik faydayı değil; çevresel koruma, toplumsal fayda, kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve yerel topluma karşı sorumluluk gibi unsurları da dikkate aldıklarını ifade etmektedir. Kapadokya gibi doğal ve kültürel mirasın

yoğun biçimde iç içe geçtiği destinasyonlarda, turizm işletmelerinin karar süreçlerinin bu çok boyutlu değerler çerçevesinde şekillenmesi özellikle önem taşımaktadır. Bu nedenle kaya otel işletmecilerinin karar alma süreçlerini etkileyen değer yönelimlerinin incelenmesi, sürdürülebilir turizm uygulamalarının anlaşılması ve destinasyon yönetimi açısından önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır.

Araştırma nitel araştırma yaklaşımıyla tasarlanmış olup, veriler Kapadokya'da faaliyet gösteren kaya otel işletmecileri ve yöneticileriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmaktadır. Nitel yöntemin tercih edilmesinin temel nedeni, işletmecilerin karar alma süreçlerinde etkili olan değerler, algılar, deneyimler ve öncelikleri derinlemesine anlamaya olanak sağlamasıdır. Görüşme formu; ekolojik ikilemler ve çevresel tutumlar, toplumsal sorumluluk ve yerel toplumla ilişkiler, değer yönelimleri ve yönetsel karar alma süreçleri ile turizm politikaları ve gelecek perspektifi olmak üzere dört ana tematik çerçevede yapılandırılmıştır. Görüşmelerin yaklaşık 40–60 dakika sürmesi planlanmakta ve katılımcıların işletme ölçeği ile yönetsel pozisyonları analiz sürecinde dikkate alınmaktadır. Böylece hem küçük ölçekli hem de daha kurumsallaşmış işletmelerin karar pratikleri karşılaştırmalı biçimde değerlendirilebilecektir.

Elde edilen veriler, nitel veri analiz yazılımı MAXQDA kullanılarak tematik analiz yöntemiyle çözümlenecektir. Analiz sürecinde görüşme kayıtları kodlanarak temalar ve alt temalar oluşturulacak, işletmecilerin çevresel sorumluluk algıları, toplumsal fayda anlayışları ve değer temelli karar alma pratikleri arasındaki ilişkiler ortaya konacaktır. Ayrıca işletmecilerin turizm politikalarına, destinasyon yönetimine ve yerel toplumla ilişkilere yönelik görüşleri de analiz kapsamında değerlendirilecektir. Bu çerçevede çalışmanın, kaya otel işletmeciliğinin yalnızca ekonomik ve yönetsel boyutlarını değil, aynı zamanda etik, kültürel ve toplumsal boyutlarını da görünür kılması beklenmektedir. Bunun yanında elde edilecek bulguların, turizm işletmelerinin sürdürülebilirlik politikalarının geliştirilmesi ve yerel mirasın korunmasına yönelik stratejilerin belirlenmesine katkı sağlaması öngörülmektedir.

Çalışmanın, Kapadokya'da yürütülen kaya otel işletmeciliğinin sürdürülebilir destinasyon yönetimi bağlamındaki rolünü anlamaya katkı sağlaması beklenmektedir. Bunun yanı sıra araştırmanın, miras alanlarında faaliyet gösteren turizm işletmelerinin karar süreçlerinin değer temelli bir perspektifle değerlendirilmesine yönelik literatüre nitel katkılar sunması amaçlanmaktadır. Elde edilecek bulguların, hem yerel turizm politikalarının geliştirilmesine

hem de sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik öneriler ortaya koyması öngörülmektedir. Araştırma halen veri toplama ve analiz aşamasındadır; elde edilecek bulgular kongre sunumunda paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kaya otel işletmeciliği, sürdürülebilir turizm, çevresel sorumluluk, değer temelli yönetim, Kapadokya

ABSTRACT: *This study aims to examine the environmental attitudes, social responsibility approaches, and value-based decision-making processes of cave hotel managers and operators in Cappadocia from a qualitative perspective. Cave hotels represent a unique accommodation type specific to the Cappadocia region and constitute distinctive spatial structures integrated with the region's geological, cultural, and historical landscape. As Cappadocia is listed as a UNESCO World Heritage Site, tourism activities in the region require a sensitive balance between economic development and the protection of natural and cultural heritage. In this context, cave hotel management operates within a continuous effort to maintain equilibrium between economic sustainability and the preservation of environmental and cultural values.*

In recent years, sustainability, ethical responsibility, and value-based management approaches have gained increasing importance in tourism literature. Tourism enterprises operating in heritage destinations are expected to be evaluated not only in terms of their economic performance but also through their environmental responsibilities, social impacts, and relationships with local communities. Value-based decision-making refers to managerial approaches in which decision processes are shaped not solely by economic benefits but also by environmental protection, social welfare, cultural heritage sustainability, and responsibility toward local communities. In destinations such as Cappadocia, where natural and cultural heritage coexist intensively, the decisions made by tourism enterprises are particularly significant in terms of sustainable destination management. Therefore, examining the value orientations influencing the decision-making processes of cave hotel managers is important for understanding sustainable tourism practices.

The research is designed within a qualitative research framework, and data are collected through semi-structured interviews conducted with cave hotel managers and operators operating in Cappadocia. The qualitative method was preferred because it enables an in-depth understanding of the values, perceptions, experiences, and priorities that influence managerial decision-making processes. The interview form was structured around four main thematic

areas: ecological dilemmas and environmental attitudes, social responsibility and relations with the local community, value orientations and managerial decision-making processes, and tourism policies and future perspectives. The interviews are planned to last approximately 40–60 minutes, and the scale of the enterprises as well as the managerial positions of the participants are taken into consideration during the analysis process. This approach allows for a comparative evaluation of decision-making practices between smaller-scale enterprises and more institutionalized businesses.

The data obtained from the interviews will be analyzed using the thematic analysis method with the support of the qualitative data analysis software MAXQDA. During the analysis process, interview records will be coded and categorized into themes and sub-themes in order to identify the relationships between environmental responsibility perceptions, social benefit orientations, and value-based managerial decision-making practices of the participants. In addition, participants' perspectives on tourism policies, destination management, and relationships with local communities will also be evaluated within the scope of the analysis. In this context, the study is expected to reveal not only the economic and managerial aspects of cave hotel management but also its ethical, cultural, and social dimensions.

The study is expected to contribute to a better understanding of the role of cave hotel management in sustainable destination management in Cappadocia. Moreover, the research aims to provide qualitative contributions to the literature by evaluating the decision-making processes of tourism enterprises operating in heritage destinations from a value-based perspective. The findings are expected to offer recommendations for both local tourism policy development and sustainable tourism practices in the region. The research is currently in the data collection and analysis phase, and the findings will be presented during the symposium presentation.

Keywords: *Cave hotel management, sustainable tourism, environmental responsibility, value-based management, Cappadocia*

Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi'nden Hareketle Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nın İnşası ve Kuruluş Anlatısı

The Construction and Foundation Narrative of the Hacı Bektaş Veli Dervish Lodge Based on the Velâyetnâme of Hacı Bektaş Veli

Güllü IŞIK

Ar. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Alevi Bektaşi İlmi Kaynakları Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye

memisgullu01@gmail.com, 0000-0003-0583-3186

ÖZ: Anadolu'nun İslamlaşma ve toplumsal kimlik inşası sürecinde merkezî bir figür olan Hacı Bektaş Veli, sadece bir mutasavvıf değil, aynı zamanda kaotik bir dönemde geniş bir coğrafyayı manevi düzene kavuşturan kurucu bir "veli tipi" olarak öne çıkmaktadır. 13. yüzyılda Anadolu, bir yandan Moğol İstilası'nın yarattığı siyasi otorite boşluğu ve toplumsal yıkımla sarsılırken diğer yandan bu karmaşanın ortasında yeniden bir kimlik inşasına sahne olmaktadır. İşte bu otorite boşluğunun olduğu bir dönemde, Tarihî Horasan'ın tasavvufi geleneğinden süzülüp gelen Hacı Bektaş Veli, Rum diyarına gelerek bu coğrafyayı manevi bir mayayla yoğurmuştur. Hoca Ahmed Yesevî ocağından aldığı desturla Anadolu'ya yönelen Hünkâr, dönemin siyasi merkezlerinden ziyade, o vakitler ıssız ve mütevazı bir yerleşim yeri olan Sulucakarahöyük'ü irşat faaliyetlerinin merkezi olarak seçmiştir. Onun bu bilinçli tercihi, toprağı sadece fiziksel olarak yurt edinmenin ötesinde, darmadağın olmuş bir halkı, inanç ve sevgi ekseninde birleştirme ülküsünün ilk adımıdır. Sulucakarahöyük'te temelleri atılan dergâh, kısa bir zaman dilimi içerisinde, Anadolu'nun İslamlaşma ve Türkleşme sürecinde dağınık boyları ve zihinleri bir merkezde toplayan manevi bir kale hüviyeti kazanmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, Hacı Bektaş Veli'ye isnat edilen ve onun menkıbevi hayatını anlatan Velâyetnâme ışığında, Sulucakarahöyük'te yükselen dergâhın fiziksel inşasının, Hacı Bektaş Veli'nin karizmatik otoritesiyle nasıl bir "kutsal mekân" kurgusuna dönüştüğünü analiz etmektir. Çalışma, özellikle dergâhın çekirdek yapısı olan Kızılca Halvet'in inşa sürecine odaklanarak mimari bir eylemin menkıbevi bir dille nasıl kutsallaştırıldığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Çünkü Kızılca Halvet'in inşası, bu kutsallaşma sürecinin en somut ve mimari aşamasıdır. Çalışmanın ana kaynağını teşkil eden *Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi*, metin merkezli analiz yöntemiyle ele alınmıştır. Velâyetnâme'deki anlatılar, Mircea Eliade'nin *Kutsal ve Dindışı* ayrımı

çerçevesinde incelenmiş; mekânın sıradan bir birim olmaktan çıkarak bir merkez hâline gelme aşamaları, metindeki sembolik anlatılar üzerinden çözümlenmiştir. Bu bağlamda, Hacı Bektaş Veli'nin "Horasan Ereni" kimliğiyle sergilediği veli tipinin, mekân üzerindeki dönüştürücü gücü ele alınmıştır. Hacı Bektaş Veli, Velâyetnâme anlatılarında, sadece öğüt veren bir şahsiyet değil, kerametleriyle tabiata, eşyaya ve sosyal hayata müdahale eden bir velidir. Bu veli, yerleşeceği mekânı rastgele değil, ilahi bir işaretle belirleyerek orayı manevi bir sığınak hâline getirmiştir. Velâyetnâme'ye göre Kızılca Halvet, Hacı Bektaş Veli'nin bizzat nezaretinde ve Hünkâr'ın bir muhibbinin bu halvethaneyi yaptırma arzusuyla mucizevi bir atmosferde yükselir. İnşa sürecinde taşın, ağacın ve işçiliğin kerametle harmanlanması, yapının maddeselliğini aşarak manevi bir anlam kazanmasına neden olur. Velâyetnâme'deki anlatıya göre Kızılca Halvet'in bir gecede inşa edilmesi, yapıyı "insan eliyle yapılmış" olmaktan çıkarıp "himmet ile var edilmiş" bir makama yükseltir. Sonuç olarak Velâyetnâme'deki kuruluş anlatısı, Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nın sadece fiziksel bir barınak değil, toplumsal hafızada manevi bir merkez olarak konumlanmasını sağlamıştır. Kızılca Halvet özelinde incelenen bu inşa süreci, Anadolu'da yurt edinme ve inanç birliği kurma idealinin mimari ve menkıbevi bir izdüşümüdür. Veli tipinin karizması, bu mekânı dokunulmaz ve kutsal kılarak Alevi-Bektaşi geleneğini, bu mimari çekirdek etrafında sabitlemiş, mekânı tarihsel bir gerçekliğin ötesinde zamansız bir kutsiyet alanına taşımıştır.

Anahtar Kelimeler: Veli Tipi, Hacı Bektaş Veli, Velâyetnâme, Kutsal Mekân, Kızılca Halvet

ABSTRACT: *Hacı Bektaş Veli, a central figure in the Islamization and social identity construction of Anatolia, emerges not merely as a mystic but as a founding "saint type" who restored spiritual order to a vast geography during a chaotic era. In the 13th century, while Anatolia was reeling from the political power vacuum and social devastation caused by the Mongol Invasion, it simultaneously witnessed a reconstruction of identity amidst this turmoil. In this period of authority vacuum, Hacı Bektaş Veli, emanating from the mystical tradition of Historical Khorasan, arrived in the lands of Rum and kneaded this geography with a spiritual leaven. Directing his path toward Anatolia with the spiritual mandate received from the tradition of Hoca Ahmed Yesevi, the Hünkâr chose Sulucakarahöyük a desolate and humble settlement at the time as the center of his proselytizing activities, rather than the political centers of the period. This conscious choice was the first step in his ideal of uniting a fragmented people on the axis of faith and love, transcending the mere physical acquisition of*

land. The dervish lodge established in Sulucakarahöyük evolved within a short period into a spiritual fortress that gathered scattered tribes and minds under a single center during the Islamization and Turkification process of Anatolia.

The primary objective of this study is to analyze in the light of the Velâyetnâme, which is attributed to Hacı Bektaş Veli and recounts his hagiographic life how the physical construction of the lodge rising in Sulucakarahöyük was transformed into a "sacred space" construct through his charismatic authority. The study aims to reveal how an architectural act was sanctified through hagiographic language, focusing particularly on the construction process of the Kızılca Halvet, the core structure of the lodge. Indeed, the construction of the Kızılca Halvet represents the most concrete and architectural stage of this process of sanctification. The Velâyetnâme of Hacı Bektaş Veli, which constitutes the main source of the study, is examined through a text-centered analytical method. The narratives in the Velâyetnâme are analyzed within the framework of Mircea Eliade's distinction between the Sacred and the Profane; the stages through which the space ceases to be an ordinary unit and becomes a center are decoded through the symbolic narratives in the text. In this context, the transformative power of the saint type exhibited by Hacı Bektaş Veli through his identity as a "Khorasan Saint" over the space is addressed. In the Velâyetnâme narratives, Hacı Bektaş Veli is not merely a figure who offers counsel, but a saint who intervenes in nature, objects, and social life through his miraculous powers. This saint determined his place of settlement not randomly, but through a divine sign, turning it into a spiritual sanctuary. According to the Velâyetnâme, the Kızılca Halvet rose in a miraculous atmosphere under the personal supervision of Hacı Bektaş Veli and through the desire of a devotee to build this house of retreat. The blending of stone, wood, and craftsmanship with karamat during the construction process causes the structure to transcend its materiality and acquire a spiritual meaning. According to the narrative, the construction of the Kızılca Halvet in a single night elevates the structure from being "man-made" to a station "brought into existence through spiritual grace". Consequently, the foundation narrative in the Velâyetnâme ensured that the Lodge of Hacı Bektaş Veli was positioned not just as a physical shelter, but as a spiritual center in collective memory. This construction process, examined through the specific case of the Kızılca Halvet, is an architectural and hagiographic projection of the ideal of establishing a homeland and unity of faith in Anatolia. The charisma of the saint type rendered this space inviolable and sacred, anchoring the Alevi-Bektashi tradition around

this architectural core and carrying the space beyond historical reality into a realm of timeless sanctity.

Keywords: *Saint Type, Hacı Bektaş Veli, Velâyetnâme, Sacred Space, Kızılca Halvet*

Gastronomik-Kültürel Unsur Olarak Üzüm: Nevşehir'de Üzümden Elde Edilen Ürünlerinin Belirlenmesi

Grapes as a Gastronomic-Cultural Element: Determination of Products Made From Grapes in Nevşehir

Günay EROL[1,*], Mehmet ÇONTU[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye, gunayerol@nevsehir.edu.tr, 0001-8288-998X*

[2] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Ürgüp Sebahat ve Erol Toksöz Turizm Meslek Yüksekokulu, Nevşehir, Türkiye,mehmetcontu@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-9387-6308*

ÖZ: Bağcılık, insanlık tarihi boyunca pek çok medeniyet için stratejik öneme sahip köklü bir tarımsal disiplin olmuştur. Toplumların sosyal dokusu, kültürel mirası ve tarihsel gelişimiyle iç içe geçen bu faaliyet, zamanla gastronomi kültürünün de ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu bağlamda Nevşehir, hem Kapadokya'nın turistik merkezi olmasıyla hem de küresel ölçekte önde gelen bağcılık havzalarından biri sayılmasıyla kritik bir konuma sahiptir. Nevşehir'deki bağcılık faaliyetleri geçmişten beri mutfak kültürünün devamlılığına da sürdürülebilir bir miras kültürü olarak katkı sağlamıştır. Bu çalışmanın amacı Nevşehir'de üzüm ve üzümün türevlerinden elde edilen yiyecek ve içecek ürünlerinin belirlenmesidir. Üzümün türevleri ile anlatılmak istenen; pekmez başta olmak üzere, üzüm kurusu, üzüm suyu ve şırası gibi ürünlerdir.

Nevşehir mutfak kültürü ile ilgili yazılı kaynakların sınırlılığı, üzüm ve üzümün türevlerinden ziyade özellikle belirli yiyeceklerin sürekli ön planda olması, bağcılık ve üzümün Nevşehir mutfak kültürü içerisindeki yerinin tam olarak bilinirliğine yönelik kaynakların eksikliği çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Dolayısı ile bu çalışma Nevşehir mutfak kültüründe üzümün ne düzeyde bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmada Nevşehir'de üzüm ve üzümden elde edilen yiyecek ve içecek ürünlerinin belirlenmesi amacıyla 76 katılımcı ile, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nevşehir'in tüm ilçelerinde, özellikle bağcılık faaliyetlerinin olduğu köylerde yaşayan yerel halktan verilerin elde edilmesine özen gösterilmiştir. Çalışmada bağcılığın genel durumunun yanında, üzüm ve üzümden elde edilen ürünlerle hazırlanan 207 farklı ürün tespit edilmiştir. Araştırma; unutulmuş geleneksel yöntemleri, üretimi sona ermiş eski içerikleri ve mutfak kültüründeki

isim/içerik karmaşasını detaylı bir şekilde ele alarak bölge gastronomisine dair kapsamlı bir envanter sunmaktadır.

Çalışmada Nevşehir'deki bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği ile ilgili olarak; bağcılığın azalma nedenleri belirlenmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kişisel olarak bağcılık faaliyetlerinin azaldığı belirlenmiştir. Çalışmada kapsamında belirlenen üzümden elde edilen ürünlerin yaklaşık %7'sinin içeceklerden oluştuğu, ürünlerin çok büyük bir bölümünün ise yiyeceklerden oluştuğu belirlenmiştir. Yiyecekler arasında ana yemekler, tatlılar ve atıştırmalıklar gibi kategoriler altında 191 farklı ürün belirlenmiştir. Üzüm ve üzümden elde edilen yiyeceklerde sıklıkla yapılan ürünler arasında; asma yaprağı, hoşaf, pekmez, sirke, bulamaç, köftür, aşure (şireli), pekmezli yoğurt, asma hevenk üzüm, üzüm turşusu, kıtır kabak, kayısı reçeli, cevizli sucuk gibi ürünler yer almaktadır. Çalışmada ayrıca unutulmaya yüz tutmuş, çok uzun yıllardır yapılmayan, ya da çok az sayıda kişi tarafından yapılan ürünler de tespit edilmiştir. Bunlar arasında üzümleme, kireçli armut reçeli, ayva boranisi, etli ayva hersesi, balkabağı dolması, ekmek helvatarı, ekşi şıra paluzesi, havuç reçeli, mısır unlu helva, üzüm ışkını ve ışkın turşusu, katma aş, sütlü kayısı yahnisi gibi ürünler tespit edilmiştir. Bunun yanında üzümün sadece yiyecek ürünü değil, Nevşehir mutfak kültürü içerisinde önemli bir toplumsal değer olduğu da belirlenmiştir. Örneğin kimi zaman bebek emziği, kimi zaman şifa veren bir şurup, kimi zaman özel günlerde (cenaze, düğün, asker uğurlaması gibi) bir yiyecek olarak kullanılırken, kimi zaman ise imece kültürünün önemli bir ürünü olarak görülmektedir. Böylece Nevşehir'de üzümün Nevşehir mutfak kültürü mirasında önemli düzeyde yer aldığı ortaya koyulmuştur.

Bu çalışmanın; bağcılık faaliyetleri ile ilgili bilgilerin yanında, Nevşehir mutfak kültürünün sürdürülebilirliğine, yerel ve ulusal halkın kültürel miras kimliğine, yiyecek içecek işletmelerine ve mutfak kültürü araştırmacılarına önemli katkılar sunduğu düşünülmektedir. Önemli bir turistik destinasyon olan Nevşehir'in yerel mutfağının zenginliğini ortaya koyan bu çalışmanın alternatif yiyecek içecek ürünlerin sunulması açısından önemli bir rehber konumunda olacağı düşünülmektedir. Çalışmada ayrıca Nevşehir'deki muhacir mutfak kültürünün katkısı ve varlığı vurgulanarak, muhacir mutfak kültürü mirasına ait bulgular da sunulmaktadır. Bu çalışma, temelde Nevşehir mutfak kültüründe üzümü ele almasının yanında aynı zamanda Anadolu ve dünya mutfağı içinde üzümün önemini, geleneksel yiyecek içecek kültüründe ele alan en geniş kapsamlı potansiyele sahip yazılı bir kaynak olarak görülebilir. Bu

açıdan çalışma Nevşehir mutfak kültür mirası içinde sadece üzümden elde edilen ürünleri ortaya koymakla birlikte; farklı hazırlama, pişirme, saklama, fermente yöntemleri ile birlikte geleneksel pişirme araçlarının önemini de vurgulamaktadır. Böylece çalışma Nevşehir mutfağının sürdürülebilir kültürel mirasının potansiyelini de ayrıca ortaya koymaktadır.
Anahtar Kelimeler: Üzüm, Mutfak Kültürü, Nevşehir, Kapadokya

ABSTRACT: *Viticulture has been a deeply rooted agricultural discipline of strategic importance to many civilizations throughout human history. Intertwined with the social fabric, cultural heritage, and historical development of societies, this activity has also become an integral part of gastronomic culture. In this context, Nevşehir holds a critical position, both as the tourist center of Cappadocia and as one of the leading viticulture basins on a global scale. Viticulture activities in Nevşehir have contributed to the continuity of culinary culture as a sustainable heritage for the past. This study aims to identify food and beverage products derived from grapes and grape derivatives in Nevşehir. Grape derivatives include products such as grape molasses, dried grapes, grape juice, and grape must.*

The limited number of written sources on Nevşehir's culinary culture, the consistent prominence of specific foods rather than grapes and grape derivatives, and the lack of resources regarding the complete understanding of the place of viticulture and grapes within Nevşehir's culinary culture highlight the importance of this study. Therefore, this study reveals the extent to which grapes have an impact on Nevşehir's culinary culture. To identify grapes and grape-derived food and beverage products in Nevşehir, interviews were conducted with 76 participants using a semi-structured interview form. Data was carefully collected from local residents across all districts of Nevşehir, with a particular focus on villages involved in viticulture. In addition to the general state of viticulture, 207 different products prepared with grapes and grape-derived products were identified in the study. By detailing forgotten traditional methods, obsolete ingredients, and the terminological confusion within the culinary culture, this research provides a comprehensive inventory of the region's gastronomy.

Regarding the sustainability of viticulture activities in Nevşehir, the study identified the reasons for the decline in viticulture. A large majority of participants reported a decrease in their personal viticulture activities. The study determined that approximately 7% of the grape-derived products identified consisted of beverages, while the vast majority consisted of food

products. A total of 191 different products were identified under categories such as main dishes, desserts, and snacks. Among the frequently made products related to grapes and grape-derived foods are: vine leaves, compote, molasses, vinegar, bulamaç (a type of grape pudding), köftür (a type of Turkish dessert), aşure (a sweet pudding), yogurt with molasses, hevenk grape, pickled grapes, kıtır kabak, apricot jam, and walnut sucuk (a type of Turkish churchkhela). The study also identified products that are on the verge of being forgotten, have not been made for many years, or are made by only a few people. These include Üzümleme, lime-based pear jam, quince borani (a type of Turkish stew), quince stew with meat, stuffed pumpkin, bread halva, sour must paluze, carrot jam, cornmeal halva, grape shoots and pickled shoots, katma aş (a type of Turkish dessert), and apricot stew with milk. In addition, it was determined that grapes are not only a food product but also an important social value within Nevşehir's culinary culture. For example, grapes are sometimes used as baby pacifiers, sometimes as a healing syrup, sometimes as food on special occasions (funerals, weddings, farewells for soldiers, etc.), and sometimes as an important product of communal work culture. Thus, it has been shown that grapes hold a significant place in the culinary heritage of Nevşehir. This study is thought to make significant contributions to the sustainability of Nevşehir's culinary culture, the cultural heritage identity of the local and national people, food and beverage businesses, and culinary culture researchers, in addition to the general situation of those engaged in viticulture activities. This study, which reveals the richness of the local cuisine of Nevşehir, an important tourist destination, is thought to be an important guide in terms of presenting alternative food and beverage products. The study also emphasizes the contribution and presence of immigrant culinary culture in Nevşehir and presents findings related to the immigrant culinary culture heritage. This study, while primarily focusing on grapes within Nevşehir's culinary culture, can also be considered a written source with the broadest potential to address the importance of grapes in Anatolian and world cuisine, and in traditional food and beverage culture.. In this respect, the study not only reveals products obtained from grapes within the Nevşehir culinary heritage, but also highlights the importance of traditional cooking tools, along with different preparation, cooking, storage, and fermentation methods. Thus, the study also reveals the potential of Nevşehir cuisine as a sustainable cultural heritage.

Keywords: *Grape, Cuisine Culture, Nevşehir, Cappadocia*

Karayazı Tümülüsü Kazılarına Genel Bir Bakış

An Overview Of The Karayazı Tumulus Excavations

Handan YILDIZHAN[1], Cesur PEHLEVAN[2], Yener BEKTAŞ[3], Mutluhan AKIN[4], Gökhan MASKAR[5]

[1]*Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir, Türkiye, handanyildizhan@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-5623-2316*

[2]*Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Nevşehir, Türkiye, cesurpehlevan@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-9356-0052*

[3]*Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir, Türkiye,yenerbektas@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-4423-1519*

[4]*Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye,mutluhanakin@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-5752-6949*

[5]*Nevşehir Müze Müdürlüğü, Nevşehir, Türkiye, gokhan.maskar@ktb.gov.tr, 0000-0001-9140-4980*

ÖZ: Antik metinlerde sıklıkla adı geçen Nevşehir ve çevresinin Neolitik Dönem'den itibaren pek çok kültüre ev sahipliği yaptığı bilinen bir gerçektir. Dr. Öğr. Üy. Handan Yıldızhan başkanlığında oluşturulmuş bir ekip tarafından 2019-2024 yılları arasında Nevşehir ve çevresinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları da özellikle Demir, Hellenistik ve Roma Dönemlerine ait bölgesel kültürün tespitine ışık tutan önemli katkılar sağlamıştır. Bu araştırmalar sırasında söz konusu dönemlere tarihlenen yerleşim yerleri kadar, çoğu zaman göz ardı edilen, mezarların da sadece arkeolojik değil aynı zamanda, antropolojik ve sosyokültürel alanda ipucu sunma potansiyeline sahip olduğu görülmüştür.

Yüzey araştırmaları Nevşehir ve civarında farklı mezar tipleri ve ölü gömme geleneklerinin varlığını ortaya koymuştur. Bu mezar tiplerinden biri de bölge de sıklıkla karşılaşılan tümülüs mezarlardır. Bu tip mezarların sayısının Kızılırmak'ın kuzeyinde artış gösterdiği görülmektedir. Nevşehir Müze Müdürlüğü tarafından Sarılar I ve Devebağırtan tümülüslerinde, çoğu kaçak kazılar sonrasında, gerçekleştirilen temizlik çalışmaları ışığında bu mezarların bir kaçının Geç Hellenistik Erken Roma dönemlerine tarihlenebilir nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

Nevşehir ve çevresindeki tümülüs mezar yoğunluğuna rağmen, bölgenin antik dönem ölü gömme gelenekleri, ritüelleri ve inanç sistemleri hakkında kapsamlı bir çalışma bulunmaması dikkat çekicidir. Öte yandan, kaçak kazılarla tahrip edilen ve bağlamından koparılan tümülüs mezarların sayısı da giderek artmaktadır.

Bahsi geçen dönemlerde bölge mezarları ve ölü gömme geleneklerine yönelik, araştırma eksikliğinin, tümülüs mezarlar bazında, giderilebilmesi amacıyla Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Damat İbrahim Paşa yerleşkesi içinde yer alan Karayazı Tümülüsü'nde bir arkeolojik kazı projesinin çalışmalarına başlanmıştır.

Bu çalışma NEVÜ İhtisaslaşma Koordinatörlüğü tarafından desteklenen ve *Karayazı Tümülüsü Kazısı (DKMP 2023-1)* projesi kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmalara ait bir ön değerlendirmeyi içerir.

Nevşehir Müzesi başkanlığında ve Dr. Öğr. Üy Handan Yıldızhan'ın bilimsel sorumluluğunda gerçekleştirilen Karayazı Tümülüsü Kazısı, bölgede arkeolojik araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen ilk sistematik tümülüs kazısı olma özelliğine sahiptir. Proje sahip olduğu disiplinler arası bir yaklaşımı ve çalışmaların modern teknoloji kullanılarak sürdürülen belgeleme çalışmalarıyla, bilimsel alanda yeni bir perspektif sağlamanın yansıra bölgenin Geç Hellenistik-Roma dönemlerindeki sosyal, dinsel ve günlük yaşamına dair birtakım gelenekleri saptaması açısından da önem taşır.

Tümülüste gerçekleştirilen kazı çalışmaları mezarın antik çağ definecileri tarafından tahrip edildiğini göstermiştir. Bu nedenle, sahibi de dahil olmak üzere, tümülüsün içinde barındırdığı arkeolojik envanterin büyük bir bölümü bilinmemektedir. Buna karşın çalışmalarda; sunak formlu bir mezar yapısı, mezar yapısını çevreleyen iki istinat duvarı, mezar sahibine ait bir Stel (mezar taşı) ve küçükbaş hayvanlara ait kemikler gün ışığına çıkarılmıştır.

Tümülüs sahip olduğu mezar yapısıyla, Anadolu tümülüslerinden bilinen mezar tipolojisi dışında kalan, ünik bir örnektir. Buna karşın mezar Ainos, Antandros ve Phokai nekropollerinde bulunan örneklerle karşılaştırabilir.

Mezar stelinin form açısından en yakın benzerleri ise bölgedeki, özellikle Geç Hellenistik-Roma Dönemi'ne tarihlenen, kaya mezarı cephe tasvirleri arasında yer alır. Sunak formlu mezar yapısının etrafında gün ışığına çıkarılan az sayıdaki seramik parçaları da tümülüsünün Geç Hellenistik–Erken Roma Dönemi'nde inşa edilmiş olma ihtimalini kuvvetlendir. Mezarın

antropolojik buluntuları arasında yer alan hayvan kemikleri, tümülüsün inşa edildiği dönemdeki ölü gömme adetleri ve ritüelleriyle birlikte mezar sahibinin olası kimliği hakkında da bilgi verir. Kapadokya bölgesinde bulunan tümülüsler ve bunlarla ilişkili ölü gömme geleneklerinin araştırılmasına yönelik çalışmalar henüz başlangıç aşamasında olmasına karşın, Karayazı tümülüsünde gerçekleştirilen kazılar sunduğu veriler üzerinden ulaştığı sonuçlarla bölgedeki tümülüs mezar araştırmaları için bir referans noktası oluşturur niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Nevşehir, Karayazı Tümülüsü, Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemleri, Ölü Gömme Gelenekleri

ABSTRACT:*Nevşehir and its environs, frequently mentioned in ancient texts, are known to have hosted numerous cultures since the Neolithic Period. The surveys conducted between 2019 and 2024 in wider Nevşehir by a team formed under the direction of Assit. Prof. Handan Yıldızhan have made substantial contributions to the identification and documentation of regional cultural elements of the Iron Age, Hellenistic, and Roman periods.*

Although burial contexts are frequently neglected in regional archaeological discourse, these investigations demonstrated that they - along with the settlement evidence- also possess considerable potential to provide not only archaeological but also anthropological and socio-cultural data dating to the aforementioned periods.

The surveys have revealed the existence of different grave types and burial traditions in and around Nevşehir. One type of tomb, frequently found in the region, is the tumulus tomb. The number of these types of tombs appears to be increasing north of the Kızılırmak River. In light of the cleaning work carried out by the Nevşehir Museum Directorate at the Sarılar I and Devebağırtan tumuli, mostly following illegal excavations, it has been understood that several of these tombs can be dated to the Late Hellenistic and Early Roman periods.

Despite the high concentration of tumulus tombs in and around Nevşehir, it is noteworthy that there is a lack of comprehensive studies on the ancient burial traditions, rituals, and belief systems of the region. Furthermore, the number of tumulus tombs being damaged and taken out of context by illegal excavations is steadily increasing.

In order to address this lacuna in the scholarship -specifically with respect to tumulus burials during the aforementioned periods- an excavation project was initiated at the Karayazı Tumulus, located within the Damat İbrahim Paşa Campus of Nevşehir Hacı Bektaş Veli

University. The present study hereby offers a preliminary evaluation of the work conducted within the framework of the Karayazı Tumulus Excavation Project (DKMP 2023-1), supported by the NEVÜ Specialization Coordination Office.

The excavation, carried out under the auspices of the Nevşehir Museum and under the scientific supervision of Dr. Handan Yıldızhan, represents the first systematic tumulus excavation in the region conducted in accordance with established archaeological research methodologies.

Excavation results indicate that the burial site had been disturbed by looting activities. Consequently, a substantial portion of the archaeological assemblage originally contained within the tumulus -including materials directly associated with the tomb owner- has not survived. Notwithstanding this disturbance, the excavation revealed an altar-type tomb structure, two retaining walls encircling the burial construction, a funerary stele (grave maker) attributable to the tomb owner, and faunal remains belonging to small livestock.

From a typological perspective, the tomb architecture represents a unique example that does not conform to previously documented Anatolian tumulus burial types. However, this tomb is comparable to examples found in the necropolises of Ainos, Antandros, and Phokai.

The closest formal parallels to the funerary stele are observed in rock tomb façade representations in the region, particularly those dated to the Late Hellenistic–Roman period. The limited number of ceramic sherds recovered around the altar-type tomb structure further strengthens the probability that this tumulus was constructed during the Late Hellenistic–Early Roman period. The faunal remains identified among the anthropological artefacts provide significant data regarding funerary practices and rituals at the time of the tumulus's construction, which may also contribute to interpretations concerning the social status and possible identity of the tomb owner. Although scholarly research concerning tumuli in the Cappadocia region and their associated mortuary traditions remains in its initial stages, the data obtained from the Karayazı Tumulus excavations constitute an important reference framework for future investigations of tumulus burials in the region.

Keywords: *Nevsehir, Karayazı Tumulus, Late Hellenistic-Roman Periods, Burial Customs*

Ürgüp ve Çevresindeki Kaya Mezar Geleneği

The Rock Tomb Tradıtıon In Ürgüp and Its Envırons

Handan YILDIZHAN[1] Ayşe ORHAN[2]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir, Türkiye,* handanyildizhan@nevsehir.edu.tr, *0000-0002-5623-2316*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye,* ayse.orhan@nevsehir.edu.tr, *0000-0001-8103-5376*

ÖZ: Merkezi Volkanik Kapadokya bölgesinin güneyinde bulunan Nevşehir ve çevresinin peyzajında en sık karşılaşılan doğal ve kültürel miras unsurları kaya mezarlarıdır. Yapısı gereği doğal ve kültürel miras unsurlarının her ikisini birden bünyesinde barındırmakta olan kaya mezarları, bu özellikleri ile tıpkı bölgede birçok örneği bulunan kaya oyma cami ve kiliseler gibi ünik bir yapı arz etmekle birlikte bilinirlikleri onlarla aynı oranda değildir. Bölge genelinde kaya oyma mezarları ve defin geleneklerini ele alan kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır.

Geçmişi binlerce yıl öncesinde dayanan Nevşehir'de farklı mezar tipleri ve ölü gömme gelenekleri izlenmektedir. Öğr. Dr. Öğr. Üy. Handan Yıldızhan başkanlığında oluşturulmuş bir ekip tarafından Nevşehir ve çevresinde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında çok sayıda tespit edilmiş kaya mezarı bu mezar tiplerinden biridir. Bu kaya mezarları *Nevşehir ve Yakın Çevresindeki Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Geleneklerinin Belgelenmesi (DKMP 2024-2)* projesinin temelini oluşturmuştur. Bu proje bölgenin kültürel miras listesinde varlığı daha önceden bilinmeyen kaya mezarı ve nekropollerinin kayıt altına alınarak tescillenmesine olanak sağlamıştır. Proje kapsamında birbirinden farklı on sekiz ana lokasyonda toplamda iki yüzü aşkın kaya mezarı araştırılmıştır.

NEVÜ İhtisaslaşma Koordinatörlüğü tarafından desteklenen bu projenin araştırma lokasyonlarından biri de Ürgüp'tür. Bu çalışma Ürgüp'te tespit edilen kaya mezarları ve ölü gömme geleneklerine ait veriler üzerinden gerçekleştirilen ön tespitleri içerir. Ürgüp'te altı farklı lokasyonda belgelenen kaya mezarlar ve mezarlarla ilişkili unsurlar dört başlık atında gruplandırılabilir: Basit Mezarlar, Kaya Oyma Oda Mezarlar, *Columbariumlar* ve Tören Alanları. Araştırma bölgesinde en sık karşılaşın basit mezar tipi *khamosorium* mezarlar Kurtderesi, Gere ve Yeşilöz'deki kayalık vadilerde göze çarpar. Kapadokya'nın eşsiz vadileri ve ignimbirit açısından yoğun peyzajında en dikkat çekici mimari unsurlardan biri de

çoğunlukla bir nekropolle ilişki kaya oyma oda mezarlardır. Buna karşın bu mezar tipinin nekropolden bağımsız örnekleri de mevcuttur. Kaya oyma oda mezar tipleri, dış cephe ve iç mekân tasarımlarıyla birinden farklılık gösterir. Örneklerin bazıları özellikle Kilikia, Phrygia ve Lykia gibi Anadolu'nun farklı bölgelerindeki kaya mezarlarıyla yakın paralellikler taşırken, Yeşilöz'de olduğu gibi cephe tasarımında bölgeye özgü ünik dekorasyona sahip örnekler de mevcuttur. Bu örnek tapınak cepheli tasarımındaki detaylarıyla bölgede bulunan diğer tapınak cepheli kaya oyma oda mezarlardan bariz bir şekilde ayrılır.

Inhumasyon ölü gömme geleneğinin benimsendiği kaya oyma oda mezarlara da en fazla üç ölü yatağı bulunur. Mezarlarda herhangi bir yazıt tespit edilemediğinden, mezarların tarihlendirilmesi mezar çevresinde bulunan seramiklere ve Anadolu'nun diğer bölgelerindeki kaya mezar örnekleriyle kurulan analojiye dayanır. İlk tespitlere göre bu mezarlar MÖ 1.- MS 2. yüzyıl ortası aralığına ait olmalıdır.

Roma döneminde şehirleşmenin yoğun olduğu bölgelerde sık görülen mezar tipi ise *columbariumlardır*. Halk arasında sıklıkla güvercinliklere karıştırılan ve bölgedeki *kremasyon* ölü gömme geleneğin de kanıtı olan *columbariumlar*, Karacaören ve Sobesos yakınlarında tespit edilmiştir. Roma'da Augustus döneminde ortaya çıkan bu mezar tipi *kremasyon* geleneğinin yasaklandığı MS. 3. yüzyılda terk edilmiş olmalıdır.

Ürgüp ve civarında belgelenen kaya mezarları ve ölü gömme geleneklerine ait veriler, yalnızca Hellenistik ve Roma dönemindeki kaya mezar mimarisi, ölü gömme gelenekleri ve sosyal sınıf ya da topluluklar gibi alanlara değil aynı zamanda bölge içi ve bölgeler arası ilişkilere ve dahi bölgedeki şehirleşme hareketine de ışık tutması bakımından dikkate değerdir.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, Ürgüp, Kaya Mezarları, Ölü Gömme Gelenekleri, Hellenistik ve Roma Dönemi

ABSTRACT:*Rock-cut tombs constitute the most frequently encountered natural and cultural heritage elements within the landscape of Nevşehir and its surroundings, located in the southern part of the Central Volcanic Cappadocia. Within their structure, rock-cut tombs incorporate both natural and cultural heritage elements and are unique, much like the many examples of rock-carved mosques and churches in the region. However, their public recognition is not as high as those structures. There is currently no comprehensive study addressing rock-cut tombs and burial traditions across the region as a whole.*

In Nevşehir, a city with a history dating back thousands of years, different types of graves and burial customs can be observed. One of these tomb types is the rock-cut tombs that have been identified in numerous during the surveys conducted in wider Nevşehir by a team formed under the direction of Assit. Prof. Handan Yıldızhan. These rock-cut tombs laid the foundation for the project titled "Documentation of Rock-Cut Tombs and Burial Customs in Nevşehir and Its Vicinity (DKMP 2024-2)", supported by the NEVÜ Specialization Coordination Office. As part of the project, more than two hundred rock tombs were investigated in eighteen main locations. One of the research locations of this project is Ürgüp. This study presents preliminary observations based on the data obtained from the rock-cut tombs and burial customs identified in Ürgüp. The rock-cut tombs and associated funerary features documented at six different locations in Ürgüp can be grouped under four main categories: Simple graves, rock-cut chamber tombs, columbariums, and ritual areas.

The most frequently encountered simple grave type in the research area is the khamosorion, which is particularly visible in the rocky valleys of Kurtderesi, Gere, and Yeşilöz. Within the unique valleys and ignimbrite-dominated landscape of Cappadocia, one of the most striking architectural elements is the rock-cut chamber tombs, Which are generally associated with a necropolis. Nevertheless, independent examples of this tomb type—separate from necropoleis—also exist. Rock chamber tombs display considerable variation in both façade articulation and interior spatial arrangement.

Some examples exhibit close formaparallels with rock-cut chamber tomb tradations in other regions of Anatolia, particularly Cilicia, Phrygia, and Lycia. Conversely, some specimens - such as those documented in Yeşilöz- feature unique decorative elements in their façade design which may be regarded as a distinctive feature regionally. This example stands out from other temple-facaed rock-carved chamber tombs in the region due to the details in its temple-facade design.

In these rock-cut chamber tombs —where inhumation burial was generally practiced- there are at most three burial beds. As no inscriptions have been identified in these rock-cut chamber tombs the dating of the graves relies on ceramics recovered in their vicinity and upon typological comparison with examples from other regions of Anatolia. According to preliminary assessments, these tombs should be dated between the 1st century BCE and the middle of the 2nd century CE.

Columbaria, often mistaken for dovecotes, are another tomb type found in Roman-era urbanized regions, evidencing cremation burial custom. Examples have been identified near Karacaören and Sobesos. This tomb type, which emerged in Rome during the reign of Augustus, appears to have been abandoned in the 3rd century CE, when cremation was prohibited.

The data obtained from the rock-cut chamber tombs and burial customs documented in Ürgüp and its environs are noteworthy not only for shedding light on rock-cut chamber tomb architecture, burial customs, and social classes or communities during the Hellenistic and Roman periods, but also for contributing to our understanding of intra-regional and inter-regional interactions, as well as broader processes of urbanization whitin the region.

Keywords: *Cappadocia, Ürgüp, Rock-cut Chamber Tombs, Burial Customs, Hellenistic-Roman Periods*

Michelin Tavsiyeli Uçhisar Restoranlarına Yönelik Tripadvisor Yorum Analizi

Tripadvisor Review Analysis for Michelin Recommended Uçhisar Restaurants

Halil GÜNER[1*], Ayşenur ERDEMİR[2], Melek ADIYAMAN[3], Firdevs YÖNET EREN[4]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, halil.11gnr@gmail.com[1], 0009-0005-9593-642X[1]*

[2] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, aysenur.erdmr@gmail.com[2], 0009-0005-2139-850X[2]*

[3]*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, melek.adymn354@gmail.com[3], 0009-0002-5092-3594X[3]*

[4]*Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye, *fyonet@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8912-0786*

ÖZ: Kapadokya Bölgesi'nin 2026 yılıyla beraber ilk defa dâhil olduğu Michelin Rehberi, işletmelerin gastronomik değerleri açısından dünyanın önde gelen ödüllendirme sistemlerinden birisidir. Michelin Rehberi'nin restoranları kendi içerisinde değerlendirdiği beş farklı kategorisi (Michelin Yıldızları, Bib Gourmand, Michelin Green Star, Michelin Selected, Michelin Special Awards) bulunmaktadır. Michelin Selected kategorisi restoranın yetkililer tarafından incelendiğini, Michelin rehberine girmek için yeterli ama Yıldız ve Bib Gourmand kategorileri için yetersiz olduğunu gösterir. Fakat bu statü restoranlar için kalıcı bir durum değildir, seçilen restoranlar ilerleyen yıllarda Yıldız ve Bib Gourmand ödüllerine sahip olabilir. Rehberin 2026 bülteninin yayınlanmasıyla beraber Kayalık Kapadokya (Avanos, Derinkuyu, Göreme, Kaymaklı, Ortahisar, Uçhisar ve Ürgüp) olarak bilinen destinasyonun içerisindeki Ürgüp bölgesinden 1 restoran Michelin yıldızı almaya hak kazanmıştır. Aynı bölgeden 3 restoran Bib Gourmand 2 restoran ise Michelin Selected kategorisinde derecelendirilmiştir. Bununla birlikte, Göreme'den 1 restoran Bib Gourmand, 2 restoran Michelin Selected, Uçhisar'dan ise 6 restoran Michelin Selected kategorisinde yer almıştır. Bu zamana kadar kültür ve balon turizmi ile öne çıkan, UNESCO Dünya Miras Listesinde de bulunan Kayalık Kapadokya destinasyonu, toplamda 15 restoran ile Michelin Türkiye rehberine dâhil olmuştur. Bulunduğu şehirleri ve bölgeleri gastronomi turizmi açısından geliştiren rehberin, önümüzdeki günlerde bu bölge için

de güçlendirerek aynı etkiyi göstermesi beklenmektedir. Bu yüzden çalışma, uluslararası gastronomi seçkilerinin kriterleri ile tüketicilerin değerlendirmeleri arasındaki benzerliği belirlemek açısından önem taşımaktadır. Çalışma, Michelin Selected Türkiye bültenine girmiş Uçhisar bölgesindeki 6 restoranın tüketici yorumlarını Tripadvisor veri tabanı üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın evrenini Kayalık Kapadokya bölgesinden Michelin Selected kategorisne giren 10 restoran oluşturmaktadır. Çalışmanın sınırlılıkları gereği evren daraltılmış, amaçlı örnekleme yöntemi ile bölgenin içerisinde 6 restoran ile en fazla Michelin Selected statüsüne sahip Uçhisar ilçesi ele alınmıştır. Bir diğer sınırlılık ise tüketici yorumlarını sunan veri tabanları içerisinden güvenilirliği sağlanmış, yorum sayılarının fazla olduğu ve yabancı turistlerinde ağırlıklı olarak tercih ettiği Tripadvisor'ın seçilmiş olmasıdır. Uçhisar bölgesinde bulunan Michelin Selected tavsiye listesindeki restoranlara ait 2012-15.02.2026 tarihleri arasında toplamda 3.029 Tripadvisor tüketici yorumu tespit edilmiştir. Veriler web scraping (veri kazıma) yöntemiyle dosyalanmış ve text mining yöntemiyle incelenmiştir. Tematik içerik analizi yöntemiyle ana ve alt temalar belirlenmiştir. Genel ve gastronomik açıdan en fazla tekrarlanan kelimeler bulunmuş, frekans analizi yapılarak kelime bulutları oluşturulmuştur. Ardından bölgenin yıllara göre aldığı değerlendirme sayılarını belirlemek için trend (eğilim) analizi yapılmış ve duygu analizi (sentiment analysis) ile yorumların yıllara göre pozitif, nötr ve negatif sınıflandırması gerçekleştirilmiştir. Bu analiz bulgularına göre bölge de bulunan Michelin Selected kategorisindeki işletmelerin çevrim içi tüketici yorum sayılarının ilerleyen yıllar içerisinde düzenli bir artış gösterdiği fakat bu artışta 2020-2021-2022 yıllarında pandemi sebebiyle duraklama yaşandığı görülmüştür. Duygu analizi sonuçları, genel olarak tüketicilerin işletmelerden memnun ayrıldıklarını, negatif şikayetlerin ise düşük bir seviyede kaldığını göstermiştir. Tematik içerik analizlerinde uygun fiyat, güzel lezzet, deneyim-servis başlıklarıyla üç ana tema oluşturulmuştur. Bu çalışmada her ne kadar negatif ve nötr yorum sayısı minimum düzeyde çıkmış olsa da işletmelerin seçkiye yeni dahil oldukları unutulmamalı incelenen yorumların çok düşük bir kısmının işletmeye verilen ödülden sonra olduğu bilinmelidir. İşletmelerin önümüzdeki süreçlerde standartlarını bozmadan ve tüketici değerlendirmelerini dikkate alarak ilerlemesiyle beraber Michelin Yıldızı ve Bib Gourmand kategorilerine yükselebileceği veya Michelin Selected kapsamında ömürlerinin daha uzun yıllara dayanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca ilerleyen süreçlerde seçkiye dahil olmak isteyen, hedeflerini bu yönde belirlemiş olan işletmeler için de tüketici yorumlarının önemi fark

edilmeli ve bu yöndeki olumsuz değerlendirmeleri dikkate alarak işletme içerisindeki faaliyetlerini yeniden gözden geçirmeleri oldukça önemlidir. Önümüzdeki dönemlerde yapılacak çalışmalarda, daha uzun süreler seçkiye dahil olmuş ve tüketici değerlendirmelerinin çoğunluğunu ödülü aldıktan sonra yapılmış olan işletmeler baz alınabilir. Ayrıca farklı bölgeler, farklı veri tabanlarından bir arada veya ayrı ayrı yararlanılan çalışmalar araştırmanın genellenebilirliğini arttırabilir. Tüketicilere doğrudan anketler ve mülakatlar uygulanarak yapılan görüşmelerde tüketicilerin daha samimi ve derinlemesine cevaplar vermesi mümkün olabilir. Bu öneriler doğrultusunda yapılacak çalışmalar farklı bulguları ve sonuçları doğurabilir.

Anahtar Kelimeler: Michelin Rehberi, Michelin Selected, Yorum Analizi, Tripadvisor, Kapadokya Bölgesi.

ABSTRACT: *The Michelin Guide, which includes the Cappadocia Region for the first time in 2026, is one of the world's leading award systems in terms of the gastronomic values of businesses. The Michelin Guide evaluates restaurants within five different categories (Michelin Stars, Bib Gourmand, Michelin Green Star, Michelin Selected, Michelin Special Awards). The Michelin Selected category indicates that the restaurant has been reviewed by the authorities and is sufficient to be included in the Michelin Guide, but insufficient for the Star and Bib Gourmand categories. However, this status is not permanent for restaurants; selected restaurants may receive Star and Bib Gourmand awards in subsequent years. With the publication of the 2026 edition of the guide, one restaurant in the Ürgüp region, within the destination known as Rocky Cappadocia (Avanos, Derinkuyu, Göreme, Kaymaklı, Ortahisar, Uçhisar, and Ürgüp), has earned a Michelin star. Three restaurants from the same region have been awarded Bib Gourmand, while two restaurants have been rated in the Michelin Selected category. Meanwhile, one restaurant in Göreme has been awarded Bib Gourmand status, two restaurants have been selected by Michelin, and six restaurants in Uçhisar have been selected by Michelin. The rocky Cappadocia destination, which has stood out for its culture and balloon tourism and is also on the UNESCO World Heritage List, has been included in the Michelin Turkey guide with a total of 15 restaurants. The guide, which promotes the cities and regions it covers in terms of gastronomic tourism, is expected to have the same impact on this region in the coming days. Therefore, the study is important in terms of determining the similarity between the criteria of international gastronomic selections and consumer evaluations. The*

study aims to examine consumer reviews of six restaurants in the Uçhisar region that have been included in the Michelin Selected Turkey bulletin via the Tripadvisor database. The universe of this study consists of ten restaurants from the Rocky Cappadocia region that have been included in the Michelin Selected category. Due to the limitations of the study, the universe was narrowed down, and Uçhisar district, which has the most Michelin Selected status with 6 restaurants within the region, was selected using a purposive sampling method. Another limitation is the selection of Tripadvisor, which is a database providing consumer reviews that has been verified for reliability, has a large number of reviews, and is predominantly preferred by foreign tourists. A total of 3,035 Tripadvisor consumer reviews were identified for restaurants on the Michelin Selected recommendation list in the Uçhisar region between 2012 and February 15, 2026. The data was collected using web scraping and analyzed using qualitative analysis methods. Main and sub-themes were identified using thematic content analysis. The most frequently repeated words from a general and gastronomic perspective were found, and word clouds were created using frequency analysis. Subsequently, trend analysis was performed to determine the number of reviews received by the region over the years, and sentiment analysis was used to classify the reviews as positive, neutral, or negative over the years. According to the findings of this analysis, the number of online consumer reviews for businesses in the Michelin Selected category in the region showed a steady increase over the years, but this increase stalled in 2020-2021-2022 due to the pandemic. Sentiment analysis results show that, in general, consumers are satisfied with the businesses, and negative complaints remain at a low level. Thematic content analysis identified three main themes: reasonable price, delicious taste, and experience/service. Although the number of negative and neutral reviews was minimal in this study, it should be noted that the businesses were newly included in the selection and that only a very small portion of the reviews were made after the award was given to the business. It is believed that by maintaining their standards and taking consumer evaluations into account in the coming period, businesses can advance to the Michelin Star and Bib Gourmand categories or extend their longevity within the Michelin Selected scope. Furthermore, businesses that wish to be included in the selection process in the future and have set their goals in this direction should recognize the importance of consumer reviews and critically re-evaluate their internal operations, taking into account any negative feedback in this regard. In future studies, businesses that have been included in the selection

process for longer periods and have received the majority of consumer reviews after receiving the award can be used as a basis. Furthermore, studies that utilize different regions and different databases together or separately can increase the generalizability of the research. Interviews conducted by applying direct surveys and interviews to consumers may enable consumers to give more sincere and in-depth answers. Studies conducted in line with these recommendations may yield different findings and results.

Keywords: *Michelin Guide, Michelin Selected, Review Analysis, Tripadvisor, Cappadocia Region*

Kültürel Miras Farkındalığı: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma

Cultural Heritage Awareness: A Study on Students of Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Hatice ÖZGAN SUCU[1,*], Merve BULUT YÜCELEN[2]

[1] *Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu/Yabancı Diller Bölümü, Nevşehir, Türkiye, haticeozgan@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-8655-8982*

[2] *Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu/Yabancı Diller Bölümü, Nevşehir, Türkiye, mervebulut@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-2824-3111*

ÖZ: Bu araştırmanın temel amacı, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi öğrencilerinin Kapadokya'nın doğal ve kültürel mirasına ilişkin farkındalık ve deneyim düzeylerini çok boyutlu bir yaklaşımla incelemek ve söz konusu düzeylerin çeşitli demografik değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır. Kültürel miras unsurları, bir destinasyonun kimliğini oluşturan en önemli değerler arasında yer almakta olup, özellikle turizm eğitimi alan bireylerin bu değerlere yönelik bilgi, bilinç ve deneyim düzeyleri, sürdürülebilir turizm anlayışının gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışma, turizm alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin yaşadıkları veya öğrenim gördükleri bölgenin miras değerlerini ne ölçüde tanıdıklarını, bu değerlere ilişkin ne düzeyde deneyim sahibi olduklarını ve bu durumun çeşitli değişkenlere göre nasıl farklılaştığını belirlemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın evrenini, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nde turizm alanında lisans ve ön lisans düzeyinde öğrenim gören yaklaşık 1500 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmış, bu kapsamda toplam 700 anket formu dağıtılmıştır. Veri toplama sürecinin ardından eksik veya hatalı doldurulan formlar elenmiş ve analiz için uygun bulunan 582 anket değerlendirmeye alınmıştır. Bu örneklem büyüklüğünün evreni temsil etme gücü açısından yeterli olduğu kabul edilmiştir. Veri toplama aracı olarak yapılandırılmış bir anket formu kullanılmıştır. Anket formu iki ana bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular (cinsiyet, sınıf düzeyi, bölüm, memleket vb.) yer almakta; ikinci bölümde ise UNESCO tarafından tanınan ve bölge açısından önem arz eden kültürel miras unsurlarına ilişkin bilinirlik ve deneyim düzeylerini ölçmeye yönelik ifadeler bulunmaktadır. Ölçek maddeleri literatür

taraması sonucunda geliştirilmiş, kapsam geçerliliği uzman görüşleriyle desteklenmiş ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir.

Verilerin analizinde öncelikle katılımcıların demografik dağılımlarını ve genel eğilimlerini ortaya koymak amacıyla frekans ve yüzde dağılımları ile aritmetik ortalama değerleri hesaplanmıştır. Öğrencilerin farkındalık ve deneyim düzeylerinin demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Varyans homojenliği varsayımının sağlanmadığı durumlarda ise daha güvenilir sonuçlar elde etmek amacıyla Welch testi tercih edilmiştir. Ayrıca kültürel miras unsurlarının bilinirlik düzeyleri ile deneyimleme düzeyleri arasındaki farkı incelemek amacıyla eşleştirilmiş örneklemler t-testi uygulanmıştır. Analiz sürecinde istatistiksel anlamlılık düzeyi esas alınarak bulgular yorumlanmıştır.

Araştırma bulguları, Kapadokya'daki kültürel miras unsurlarının bilinirlik düzeylerinin, deneyimleme düzeylerine kıyasla daha yüksek aritmetik ortalamalara sahip olduğunu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle öğrenciler, bölgedeki miras değerleri hakkında bilgi sahibi olmakla birlikte, bu değerleri yerinde deneyimleme konusunda aynı düzeyde aktif değildir. Ayrıca üst sınıf öğrenciler ile Nevşehirli öğrencilerin farkındalık ve deneyim düzeylerinin diğer gruplara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, görece daha bilgili ve deneyimli olduğu düşünülen bu grupların dahi bölgenin doğal ve kültürel mirasını yalnızca orta düzeyde tanıdığı ve yeterli deneyim birikimine sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, turizm eğitimi alan öğrencilerin yaşadıkları destinasyona ilişkin uygulamalı öğrenme fırsatlarının artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, turizm eğitimi müfredatlarında yerel ve ulusal kültürel miras unsurlarına daha geniş yer verilmesi ve özellikle deneyim temelli öğrenme yaklaşımlarının güçlendirilmesi önerilmektedir. Alan gezileri, müze ziyaretleri, rehberli kültür turları ve saha çalışmaları gibi uygulamalı etkinlikler öğrencilerin yalnızca teorik bilgi düzeylerini değil, aynı zamanda deneyim ve farkındalık düzeylerini de artıracaktır. Bunun yanı sıra, üniversite bünyesinde düzenlenecek seminer, panel ve çalıştaylar aracılığıyla kültürel miras bilincinin güçlendirilmesi sağlanabilir. Eğitim kurumlarının tüm kademelerinde "Kültürel Miras" temalı derslerin müfredata eklenmesi ise bilinç düzeyinin erken yaşlardan itibaren gelişmesine katkıda bulunacaktır. Böylece hem sürdürülebilir turizm anlayışının

güçlendirilmesi hem de kültürel mirasın korunmasına yönelik toplumsal duyarlılığın artırılması mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras Farkındalığı, Bilinirlik, Deneyimleme, Kapadokya.

ABSTRACT: *The aim of this study is to examine, through a multidimensional perspective, the awareness and experience levels of students at Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi regarding the natural and cultural heritage of Kapadokya and to determine whether these levels differ significantly according to various demographic variables. Cultural heritage elements constitute some of the most fundamental components shaping a destination's identity. Particularly for individuals receiving tourism education, their level of knowledge, awareness, and experience concerning these values plays a crucial role in the development of sustainable tourism and the cultivation of qualified human resources. In this context, the study seeks to identify to what extent university students studying tourism recognize the heritage values of the region in which they live or study, how much experience they have with these values, and how these levels vary according to selected demographic variables.*

The population of the study consists of approximately 1,500 associate and undergraduate students enrolled in tourism programs at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University. A simple random sampling method was employed to determine the sample group, and a total of 700 questionnaires were distributed. Following the data collection process, incomplete or incorrectly filled forms were excluded, and 582 valid questionnaires were included in the analysis. This sample size was considered sufficient in terms of representing the population. A structured questionnaire was used as the data collection instrument. The questionnaire consisted of two main sections: the first section included questions aimed at identifying participants' demographic characteristics (such as gender, grade level, department, and hometown), while the second section contained statements designed to measure awareness and experience levels related to UNESCO-recognized cultural heritage elements significant to the region. The scale items were developed based on a comprehensive literature review, supported by expert opinions to ensure content validity, and subjected to reliability analyses.

In the analysis of the data, frequency and percentage distributions as well as mean scores were initially calculated to describe participants' demographic profiles and general tendencies. To determine whether awareness and experience levels differed significantly according to

demographic variables, independent samples t-tests and one-way analysis of variance (ANOVA) were conducted. In cases where the assumption of homogeneity of variances was not met, the Welch test was applied to obtain more robust results. Additionally, paired samples t-tests were used to examine the differences between awareness (recognition) and experience levels regarding cultural heritage elements. All findings were interpreted based on the accepted level of statistical significance.

The results of the study indicate that the awareness levels of cultural heritage elements in Cappadocia are significantly higher than the corresponding experience levels. In other words, although students possess knowledge about the region's heritage values, they are not equally active in experiencing these values firsthand. Furthermore, upper-grade students and those originally from Nevşehir demonstrated higher levels of awareness and experience compared to other groups. Nevertheless, even these relatively more knowledgeable and experienced groups were found to possess only moderate levels of awareness and insufficient practical experience regarding the region's natural and cultural heritage. These findings highlight the need to strengthen practice-oriented learning opportunities within tourism education.

Based on the findings, it is recommended that greater emphasis be placed on local and national cultural heritage elements within tourism curricula and that experiential learning approaches be reinforced. Field trips, museum visits, guided cultural tours, and on-site learning activities can enhance not only students' theoretical knowledge but also their experiential engagement and awareness. In addition, organizing seminars, panels, and workshops within the university may contribute to raising cultural heritage consciousness. Incorporating "Cultural Heritage" themed courses at different levels of education may also foster awareness from an early age. Ultimately, such initiatives may contribute both to strengthening sustainable tourism practices and to increasing social sensitivity toward the preservation of cultural heritage.

Keywords: *Cultural Heritage Awareness, Recognition, Experience, Cappadocia.*

Kapadokya Vadilerinde Doğa Tabanlı Koruma

Nature-Based Conservation in Cappadocia Valleys

Hatice TEMUR YILDIZ[1,*]

[1] *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Nevşehir Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı Müdürlüğü, Nevşehir/Türkiye,*

hatice.temur@ktb.gov.tr, 0009-0007-1994-6356

ÖZ: Kapadokya vadileri, volkanik tüf oluşumları, kaya oyma mekânları ve özgün kültürel peyzaj karakteri ile doğal ve kültürel mirasın iç içe geçtiği UNESCO ölçeğinde öneme sahip alanlardır. Bölgenin jeomorfolojik yapısını şekillendiren doğal erozyon süreçleri, artan ziyaretçi yoğunluğu ve iklimsel değişkenlik ile birlikte daha hassas bir dengeye ulaşmıştır. Özellikle vadi yürüyüş rotaları, seyir terasları ve kaya oyma mekânların yer aldığı yüzeylerde gözlenen aşınma, hem peyzaj bütünlüğünü hem de turizm deneyiminin sürdürülebilirliğini etkilemektedir. Bu durum, koruma yaklaşımlarının yalnızca yapısal müdahalelerle sınırlı kalmaması gerektiğini ve doğal süreçleri dikkate alan bütüncül değerlendirmelerin önem kazandığını göstermektedir. Bu çalışmanın amacı, UNESCO miras alanlarında son yıllarda öne çıkan Nature-Based Solutions (NbS) yaklaşımını Kapadokya vadileri bağlamında değerlendirmek ve turizm baskısı ile ilişkili olarak doğa tabanlı koruma yaklaşımlarının yerel koşullar çerçevesinde ele alınabilirliğini tartışmaktır. Çalışma, karşılaştırmalı literatür analizi ve örnek alan incelemesine dayanmaktadır. Çin'de Mogao (Dunhuang) çevresinde uygulanan bitkisel tampon kuşak sistemleri, Ürdün'de Petra alanında kurak iklimle uyumlu bitki türleriyle yüzey akışının yönlendirilmesi, İtalya'da Matera'daki yeşil tampon zon uygulamaları ve Yunanistan'daki Meteora alanında ekolojik peyzaj yönetimi yaklaşımları incelenmiş; bu örneklerin koruma–turizm dengesi bağlamında sunduğu ortak ilkeler değerlendirilmiştir. İncelenen örnekler, sert mühendislik müdahaleleri yerine ekosistem süreçlerini dikkate alan uygulamaların miras alanlarında farklı olanaklar sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede Kapadokya vadilerinde de jeomorfolojik kırılganlık, ziyaretçi yoğunluğu ve yüzey aşınma riski gibi unsurların birlikte değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir. Çalışmada doğrudan teknik bir uygulama modeli önerilmemekte; bunun yerine doğal süreçleri tamamen durdurmaya yönelik müdahaleler yerine bu süreçleri yönlendirmeyi esas alan yaklaşımların Kapadokya bağlamında nasıl düşünülebileceği tartışılmaktadır. Literatür ve örnek alan incelemeleri, doğa

tabanlı koruma uygulamalarının yalnızca çevresel uyum değil, aynı zamanda kültürel peyzaj bütünlüğü ve turizm deneyimi açısından da bütüncül bir çerçeve sunabileceğine işaret etmektedir. Sonuç olarak çalışma, Kapadokya'da doğa–kültür–turizm dengesinin sürdürülebilirliği açısından doğa tabanlı koruma yaklaşımlarının değerlendirilmesinin önemli bir tartışma alanı oluşturduğunu vurgulamaktadır. UNESCO ölçeğindeki uygulama örneklerinin yerel koşullar çerçevesinde ele alınması, miras alanlarının korunması ile turizm faaliyetlerinin dengelenmesine yönelik alternatif düşünme biçimlerinin geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: UNESCO Miras Alanları, Sürdürülebilir Turizm, Doğa Tabanlı Koruma, Nature-Based Solutions, Kültürel Peyzaj, Kapadokya Vadileri

ABSTRACT: *Cappadocia valleys are areas of UNESCO-scale significance where natural and cultural heritage are intertwined through volcanic tuff formations, rock-cut spaces, and a distinctive cultural landscape character. The natural erosion processes shaping the geomorphological structure of the region have reached a more sensitive balance due to increasing visitor density and climatic variability. In particular, surface wear observed along valley walking routes, viewing terraces, and areas where rock-cut spaces are located affects both landscape integrity and the sustainability of the tourism experience. This situation indicates that conservation approaches should not be limited solely to structural interventions and that holistic evaluations considering natural processes are gaining importance. The aim of this study is to evaluate the Nature-Based Solutions (NbS) approach, which has gained prominence in UNESCO heritage sites in recent years, within the context of Cappadocia valleys, and to discuss the applicability of nature-based conservation approaches under local conditions in relation to tourism pressure. The study is based on a comparative literature analysis and case area review. Vegetative buffer belt systems implemented around Mogao (Dunhuang) in China, the use of drought-resistant plant species to guide surface runoff in Petra (Jordan), green buffer zone applications in Matera (Italy), and ecological landscape management approaches in Meteora (Greece) were examined, and the common principles they offer in terms of conservation–tourism balance were evaluated. The reviewed examples demonstrate that applications considering ecosystem processes, rather than rigid engineering interventions, provide alternative possibilities in heritage sites. In this framework, it is observed that geomorphological vulnerability, visitor density, and surface erosion risk should be*

evaluated together in Cappadocia valleys. The study does not propose a direct technical implementation model; instead, it discusses how approaches based on guiding natural processes rather than completely halting them may be considered in the context of Cappadocia. Literature and case area analyses indicate that nature-based conservation practices may provide a holistic framework not only in terms of environmental compatibility but also regarding cultural landscape integrity and the sustainability of tourism experience. Consequently, the study emphasizes that evaluating nature-based conservation approaches constitutes an important area of discussion for the sustainability of the nature–culture–tourism balance in Cappadocia. Considering UNESCO-scale application examples within local conditions may contribute to developing alternative perspectives for balancing heritage conservation and tourism activities.

Keywords: *UNESCO Heritage Sites, Sustainable Tourism, Nature-Based Conservation, Nature-Based Solutions, Cultural Landscape, Cappadocia Valleys*

Kapadokya'da Hristiyanlık Temelli İnanç Turizmi

Christianity-Based Faith Tourism in Cappadocia

Haticetül Kübra ÇETİN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü, Nevşehir, Türkiye, haticetulkubra.15@gmail.com, 0009-0009-6156-7813

ÖZ: Kapadokya, tarih boyunca farklı inançlara, kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Kapadokya bölgesi; kaya oyma kiliseleri, yeraltı şehirleri, aziz kültürleri ve erken dönem Hristiyanlık tarihi içerisindeki konumuyla sadece arkeoloji, sanat tarihi ve turizm araştırmaları açısından değil; halkbilimi açısından da dikkat çekici bir araştırma sahasıdır. Özellikle; Göreme, Soğanlı, Ihlara, Mustafapaşa ve çevresindeki yapılar, Hristiyanlık temelli inanç turizminin tarihi temellerini oluştururken bu yapıların günümüzde ziyaretçiler tarafından yüklenen anlamlar konuyu halkbilimi açısından daha da önemli bir hale getirmektedir. Bu çalışma, Kapadokya bölgesinde Hristiyanlık temelli inanç turizmini halkbilimi bağlamında ele almayı amaçlamaktadır. İnanç turizmi genel olarak turizm araştırmalarına ekonomik katkı,ziyaretçi memnuniyeti, destinasyon çeşitliliği ve kültürel miras yönetimi gibi boyutlarıyla ele alınmaktadır. Halkbilimi açısından ise mesele, ziyaret edilen bu mekânların yalnızca ziyaret edilmesi değildir. Çünkü bir mekânı kutsal ve anlamlı kılan yalnızca mimarisi ya da tarihçesi değildir. Mekâna yüklenen anlam o mekânın kutsallaştırılmasını sağlar. Bu nedenle Kapadokya bölgesindeki Hristiyanlık temelli inanç turizmini yalnızca bir ziyaret mekânı olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır. Buna ek olarak mekana yüklenen anlam, anlatı, kültürel hafıza ve kültürün yeniden üretilmesi ile birlikte değerlendirilmelidir. Kapadokya bölgesindeki Hristiyan mirasının kökenini erken dönem Hristiyan toplulukların bölgeye yerleşerek kaya oyma evler, kiliseler, farklı yaşam alanları ile birlikte küçük şehirler kurduklarını görmekteyiz. Kapadokya bölgesinde yoğun olarak kilise bulunmaktadır. Bu açıdan Kapadokya bölgesi yalnızca mimarisiyle değil aynı zamanda inanç ve ibadet açısından kutsallık atfedilen önemli bölgelerden birisidir. Kaya içerisinde işlenmiş aziz ve Meryem Ana tasvirleri, İncil'i yansıtan frekslerde de görebiliyoruz ki mekân ve sembolün birleşmesiyle önemli bir kültürel hafıza içermektedir. Halkbilimi açısından Kapadokya'daki Hristiyanlık temelli inanç turizmi üç başlıkta incelenebilir. Bu başlıklardan birincisi; "Kutsal Sayılan Mekânın Halkbilimsel Anlamı"dır. Bir mekânın kutsallaşması için sadece orada ibadet yapıyor olmak yeterli değildir. Bunun yanı sıra mekân ile ilgili anlatılar, adlandırmalar, menkıbeler ve kolektif kabul de gereklidir. Bu kutsal sayılan

mekanlar bazen ‘’eski bir ibadet yeri’’ bazen de ‘’gizemli yapılar’’ olarak adlandırılabilmektedir. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere; kutsallığın yalnızca bir döneme ait olmadığı, değişken ve yeniden üretilebilir bir yapıya sahip olduğunu görebiliyoruz. İkinci başlık ise “Kutsal Mekânın Anlatı ve Temsil Boyutu”dur. Kapadokya’da yer alan Hristiyanların günümüze kalan miraslarını genelde rehber anlatıları, gezi yazıları, broşürler, sosyal medya paylaşımları aracılığıyla ziyaretçilere sunulmaktadır. Bu aktarım esnasında tarihçe ile birlikte hikâyeleştirerek anlatı yapmak iç içe geçmiş durumdadır. Bu şekilde mekânın tarihçesi ile birlikte anlatı aracılığıyla sembolik bir derinlik kazanmaktadır. Halkbilimi de tam bu noktada devreye girmektedir. Çünkü halkbilimi yalnızca anlatının ne söylediğiyle ilgilenmez ne işe yaradığıyla da ilgilenir. Bu anlatılar merak uyandırarak merak uyandırır ve ziyaret esnasında kutsal olanı turizm içerisinde yeniden işlevsel hale getirmiş olur. Üçüncü başlık ise ‘’Kültürel Bellek ve İnancın Yeniden Üretilmesi” dir. Kapadokya’da Hristiyanlığa ait olan kutsal mekânlar bugünkü ziyaretçiler için yaşanan dini bir hayatın parçası olmaktan ziyade kültürel belleğin ve tarihin izleri olarak görülmektedir. Ancak bu durum kutsal mekânları “ölü” mekânlar olarak kabul etmemizi gerektiremez. Aksine, bu mekânlara yapılan her ziyaret, her anlatı bir temsil biçimiyle yeni anlamlar kazanmaktadır. Ziyaretçi ziyaret esnasında yalnızca geçmişe takılmayarak aynı zamanda bugünün çerçevesinden geçmişi yorumlamaktadır. Kapadokya bölgesi yıl içerisinde yoğun bir Hristiyan turist akınını ağırlamaktadır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemiyle kaleme alınmıştır. Bu çalışma doğrudan bir saha çalışması içermemektedir. Sonuç olarak Kapadokya bölgesinde Hristiyanlık temelli inanç turizmi yalnızca tarihi mekânları ziyaret etmek olarak görülmez ve aynı zamanda kutsalın mekân bağlamında yeniden yorumlanması sağlanmaktadır. Kültürel mirasın turizm hareketliliğine dâhil edilmesi anlatıların yeni formlarda işlev kazanması anlamına gelmektedir. Halkbilimi bu süreci şekillendirmede ve incelemede güçlü bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Çünkü halkbilimi açısından; mekânın fiziki ve anlatı boyutu bir arada değerlendirilmelidir. Bu açıdan Kapadokya örneği, inanç turizminin anlatı, temsil ve kültürel bellek ekseninde yeniden düşünülmesi için son derece verimli bir alan sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hristiyanlık, Mekânın Kutsallaşması, Halkbilimi, Kültürel Bellek, Kapadokya.

ABSTRACT: *Cappadocia has been home to different faiths and cultures throughout history. The Cappadocia region, with its rock-cut churches, underground cities, saint cultures, and*

position within early Christian history, is a fascinating field of research not only for archaeology, art history, and tourism studies but also for folklore studies. In particular, the structures in Göreme, Soğanlı, Ihlara, Mustafapaşa, and the surrounding areas form the historical foundations of Christian-based faith tourism, while the meanings attributed to these structures by today's visitors make the subject even more important from a folklore perspective. This study aims to address Christian-based faith tourism in the Cappadocia region within the context of folklore. Faith tourism is generally addressed in tourism studies in terms of its economic contribution, visitor satisfaction, destination diversity, and cultural heritage management. From a folklore perspective, however, the issue is not merely about visiting these places. Because it is not only the architecture or history that makes a place sacred and meaningful. The meaning attributed to a place is what makes it sacred. Therefore, it would be incorrect to evaluate Christianity-based faith tourism in the Cappadocia region solely as a place to visit. In addition, the meaning attributed to the place should be evaluated together with the narrative, cultural memory, and reproduction of culture. We see that the origins of the Christian heritage in the Cappadocia region lie in early Christian communities settling in the region and establishing small cities with cave houses, churches, and different living areas. There are many churches in the Cappadocia region. In this respect, the Cappadocia region is one of the important regions attributed with sanctity not only for its architecture but also in terms of faith and worship. We can see depictions of saints and the Virgin Mary carved into the rock, as well as frescoes reflecting the Bible, which contain an important cultural memory through the combination of place and symbol. From a folklore perspective, Christianity-based faith tourism in Cappadocia can be examined under three headings. The first of these headings is "The Folkloric Meaning of the Sacred Place." Simply worshipping in a place is not enough for it to become sacred. In addition, narratives, names, legends, and collective acceptance related to the place are also necessary. These sacred places can sometimes be called "ancient places of worship" and sometimes "mysterious structures." As can be understood from this situation, we can see that sacredness does not belong to a single period, but has a variable and reproducible structure. The second heading is "The Narrative and Representational Dimension of Sacred Space." The legacy of Christians in Cappadocia that remains today is generally presented to visitors through guide narratives, travel articles, brochures, and social media posts. During this transmission, the historical narrative is intertwined with storytelling. In this

way, the history of the place gains a symbolic depth through the narrative. Folklore comes into play precisely at this point. Because folklore is not only concerned with what the narrative says, but also with what it does. These narratives arouse curiosity and, during the visit, make the sacred functional again within tourism. The third heading is "Cultural Memory and the Reproduction of Faith." In Cappadocia, sacred sites belonging to Christianity are seen by today's visitors as traces of cultural memory and history rather than as part of a lived religious life. However, this situation does not require us to accept sacred sites as "dead" places. On the contrary, every visit to these sites, every narrative, acquires new meanings as a form of representation. During their visit, visitors do not merely dwell on the past but also interpret it through the lens of the present. This study was conducted using qualitative research methods. Although this study does not include direct fieldwork, I hope it will inspire future field studies. In conclusion, Christianity-based faith tourism in the Cappadocia region is not only seen as visiting historical sites but also provides a reinterpretation of the sacred in the context of place. The inclusion of cultural heritage in tourism mobility means that narratives take on new forms. Folklore offers a powerful conceptual framework for shaping and examining this process. From a folklore perspective, the physical and narrative dimensions of a place must be evaluated together. In this respect, the example of Cappadocia offers an extremely productive field for rethinking faith-based tourism in terms of narrative, representation, and cultural memory.

Keywords: *Christianity, Sanctification of Space, Folklore, Cultural Memory, Cappadocia.*

Yerel Mutfak İmajının Destinasyonu Ziyaret Etme Niyeti Üzerindeki Etkisinde Sosyal Medya Gastronomi İçeriklerinin Rolü: Trabzon Örneği

The Role of Social Media Gastronomy Content on the Effect of Local Cuisine Image on Destination Visit Intention: The Case of Trabzon

Havva Nur KARAGÖZ[1,*], Günay EROL[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye,* havvanurkaragoz06@gmail.com, *0009-0008-5110-441*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye,* gunayerol@nevsehir.edu.tr, *0000-0001-8288-998X*

ÖZ: Yerel mutfak, bir bölgenin coğrafi özellikleri, tarihsel geçmişi ve toplumsal yaşam biçiminin yemek kültürüne yansımasıyla ortaya çıkan özgün bir yapıyı ifade eder. Bölgeye özgü tarımsal ürünler, geleneksel pişirme teknikleri ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel değerler bu özgün yapının öğeleri olarak öne çıkmaktadır. Bu yönüyle yerel mutfak, sadece temel bir yeme-içme faaliyeti olarak değil; bölge insanının kendini ifade etme biçimlerinden biri ve kültürel kimliğini görünür kılan bir unsur olarak ele alınmaktadır. Yerel mutfak imajı bir destinasyonun yeme-içme kültürüne ilişkin algı ve değerlendirmeleri içeren; tarihsel geçmişi, kültürel mirası ve toplumsal birikimiyle şekillenen çok boyutlu bir kavram olarak ifade edilmektedir. Yerel mutfak imajının olumlu veya olumsuz biçimlenmesi; turistlerin destinasyon seçimini, tekrar ziyaret etme ve çevrelerine tavsiye etme kararlarını doğrudan etkileyebilmektedir. Görselliğin ön planda olduğu sosyal medya platformları, destinasyonlara ait mutfak kültürünün seyahat öncesinde dijital olarak deneyimlenmesine olanak sağlamaktadır. Bu platformlarda paylaşılan gastronomi içeriklerinin etkisi, görsel estetik ve bilgi kalitesi gibi unsurlar üzerinden değerlendirilmektedir. Estetik açıdan güçlü görseller tüketicilerde haz, merak ve istek gibi duygusal tepkiler oluşturduğu, buna ek olarak güvenilir bir kaynaktan paylaşılan kaliteli içeriğin belirsizlik algısını azaltarak seyahat kararlarını olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir. Yerel mutfak unsurlarını ele alan araştırmalar da bu içeriklerin turistlerin destinasyon algılarını güçlendirerek ziyaret etme niyetini artırdığını ortaya koymaktadır. Türkiye özelinde değerlendirildiğinde ise mevcut çalışmaların büyük ölçüde Gaziantep, Hatay ve Afyonkarahisar gibi UNESCO Gastronomi Şehirlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışma, diğer çalışmalardan farklı olarak Trabzon'la ilgili sosyal medyada

paylaşılan gastronomi içerikleri, yerel mutfak imajı ve destinasyonu tavsiye etme değişkenlerini ele almaktadır. Trabzon; kendine has özgün mutfağı ile diğer mutfaklardan ayrılan bir yapıya sahip bir mutfak kültürü mirasına sahiptir. Özellikle tereyağı, Hamsiköy sütlacı, kuymak ve Akçaabat köftesi gibi coğrafi işaretli ürünlerin yanında adı duyulmamış birçok kültürel mutfak ürününe sahiptir. Trabzon, İpek Yolu'nun Karadeniz'e açılan önemli ticaret noktalarından biri olarak farklı kültürlerle etkileşim kurmuş ve bu durum mutfak kültürüne de yansımıştır. Bununla birlikte, Trabzon'un sahip olduğu bu önemli gastronomik mirasa rağmen tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın temel amacı, yerel mutfak imajının oluşumunda sosyal medya platformlarında paylaşılan gastronomi içeriklerinin oynadığı rolü ve bu imajın potansiyel turistlerin destinasyonu ziyaret etme niyetine nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. Bu temel amaca bağlı olarak, yerel mutfak imajı üzerinde gastronomi içeriklerinin görsel estetik, bilgi kalitesi ve güvenilirlik boyutlarının ayrı ayrı etkilerinin incelenmesiyle yerel mutfak imajı ve ziyaret etme niyeti arasındaki ilişkinin analiz edilmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra, sosyal medya içeriklerinin ziyaret amacı üzerindeki hem doğrudan hem de yerel mutfak imajı aracılığıyla gerçekleşen dolaylı etkisinin belirlenmesi araştırmanın diğer alt amacını oluşturmaktadır. Bu boşluk, araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturur. Araştırmanın nicel bir desenle yürütülmesi planlanmakta olup, veri toplama aracı olarak yapılandırılmış bir anket formundan yararlanılması öngörülmektedir. Sosyal medyadaki bilgi sunum kalitesini ölçmek amacıyla gastronomi turizmi bağlamına uyarlanmış bir bilgi kalitesi ölçeğinden yararlanılacaktır. Araştırmada ayrıca yerel mutfak imajını belirlemek için yerel mutfak imajı ölçeği ve ziyaret niyetini ölçmek amacıyla ziyaret niyeti ölçeği kullanılacaktır. Araştırmanın evrenini, Trabzon'u daha önce hiç ziyaret etmemiş kişiler oluşturmaktadır; kolayda örnekleme yöntemi ile veriler hem yüz yüze hem de çevrimiçi anket aracılığıyla toplanacaktır. Bu araştırmanın, Trabzon'un dijital gastronomi temsiline ilişkin bulgular sunarak gastronomi turizmi literatürüne katkı sağlaması ve kentin gastronomik potansiyelinin dijital tanıtım stratejilerine nasıl yansıtılabileceğine dair uygulamaya dönük çıkarımlar sunması beklenmektedir. Araştırma sonucunda, sosyal medya gastronomi içeriklerinin hangi boyutlarının yerel mutfak imajını daha fazla etkilediğinin analiz edilmesi beklenmektedir. Ayrıca sosyal medya gastronomi içeriklerinin Trabzon'un yerel mutfak imajını anlamlı biçimde etkilediğinin ve bu imajın Trabzon'u hiç ziyaret etmemiş kişilerin ziyaret niyetini güçlendiren bir işlev gördüğünün ortaya

konması beklenmektedir. Bu bulguların, yerel mutfak imajının dijital içerikler aracılığıyla nasıl yönetilebileceğine dair önemli ipuçları sunacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Mutfak İmajı, Sosyal Medya, Ziyaret Niyeti, Trabzon

ABSTRACT: *Local cuisine refers to a unique structure that emerges from the reflection of a region's geographical characteristics, historical background, and social way of life onto its food culture. Region-specific agricultural products, traditional cooking techniques, and cultural values passed down from generation to generation stand out as the key elements of this unique structure. In this respect, local cuisine is regarded not merely as a basic eating and drinking activity, but as one of the ways in which the people of a region express themselves and as an element that makes their cultural identity visible.*

Local cuisine image is defined as a multidimensional concept encompassing perceptions and evaluations related to a destination's food and beverage culture, shaped by its historical background, cultural heritage, and social accumulation. The positive or negative formation of local cuisine image can directly influence tourists' destination selection, as well as their decisions to revisit and recommend the destination to others. Social media platforms, where visual content is at the forefront, enable the digital experience of a destination's culinary culture prior to travel. The impact of gastronomy content shared on these platforms is evaluated through factors such as visual aesthetics and information quality. It is noted that visually compelling imagery evokes emotional responses such as pleasure, curiosity, and desire in consumers, and that high-quality content shared by a credible source reduces perceived uncertainty and positively influences travel decisions. Studies examining local cuisine elements also reveal that such content strengthens tourists' destination perceptions and increases their intention to visit.

When evaluated within the context of Turkey, existing studies are found to be largely concentrated in UNESCO Creative Cities of Gastronomy such as Gaziantep, Hatay, and Afyonkarahisar. Unlike other studies, this research addresses gastronomy content shared on social media about Trabzon, along with the variables of local cuisine image and intention to recommend the destination. Trabzon possesses a culinary heritage that distinguishes it from other cuisines with its own unique culinary character. In addition to geographically indicated products such as butter, Hamsiköy rice pudding, kuymak, and Akçaabat meatballs, the city is home to numerous lesser-known cultural culinary products. As one of the key trade gateways

of the Silk Road to the Black Sea, Trabzon has interacted with diverse cultures, and this has been reflected in its culinary culture as well. Nevertheless, despite this significant gastronomic heritage, it is stated that promotional and marketing activities need to be further developed. Accordingly, the primary aim of the study is to reveal the role played by gastronomy content shared on social media platforms in shaping local cuisine image, and to examine how this image is reflected in potential tourists' intention to visit the destination. In line with this primary aim, the study seeks to analyze the individual effects of the visual aesthetics, information quality, and credibility dimensions of gastronomy content on local cuisine image, and to examine the relationship between local cuisine image and visit intention. Additionally, identifying both the direct effect of social media content on visit intention and its indirect effect mediated by local cuisine image constitutes another sub-objective of the study. This gap forms the fundamental point of departure for the research.

The study is planned to be conducted using a quantitative design, with a structured questionnaire form as the data collection instrument. To measure the quality of information presentation on social media, an information quality scale adapted to the context of gastronomy tourism will be utilized. In addition, a local cuisine image scale will be used to determine the image of local cuisine, and a visit intention scale will be employed to measure visit intention. The study population consists of individuals who have never previously visited Trabzon; data will be collected through both face-to-face and online surveys using a convenience sampling method. This research is expected to contribute to the gastronomy tourism literature by presenting findings on Trabzon's digital gastronomy representation, and to provide practice-oriented insights into how the city's gastronomic potential can be reflected in digital promotion strategies. As a result of the research, it is anticipated that the dimensions of social media gastronomy content that most significantly influence local cuisine image will be identified. Furthermore, it is expected to be demonstrated that social media gastronomy content meaningfully shapes Trabzon's local cuisine image, and that this image serves a function in strengthening the visit intention of individuals who have never visited Trabzon. These findings are anticipated to offer important insights into how local cuisine image can be managed through digital content.

Keywords: *Local Cuisine Image, Social Media, Visit Intention, Trabzon*

Sürdürülebilir Turizmde Sosyal Provenans

Social Provenance in Sustainable Tourism

Gökay KANMAZALP[1]

[1] *Bağımsız Araştırmacı (Leipzig Üniversitesi doktora mezunu, 2025), Antalya, Türkiye,*

knmgokay@gmail.com, ORCID: 0009-0003-8572-6977

ÖZ: Bu çalışma kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir turizm planlamasında sosyal provenans araştırmalarının periferik destinasyonların kalkınması için nasıl stratejik bir araç olarak kullanılabileceğini tartışmaktadır. Provenans araştırmaları geleneksel olarak mülkiyet zincirini belgelemeye odaklansa da güncel yaklaşımlar nesnelerin toplumsal hafıza ve üretim gelenekleriyle olan bağlarını açığa çıkaran sosyal provenans kavramını öne çıkarmaktadır. Çalışmanın temel amacı anonim müze nesnelerinin köken tespitinin yapılmasının ve bu eserlerin merkezlerde yer alan müzeler yerine kendi özgün coğrafi bağlamlarında sergilenmesinin yerel turizm ve bölgesel kalkınmaya sunduğu katkıyı analiz etmektir. Çalışmanın yöntemi Hannover Eyalet Müzesi ve Boğazköy Müzesi envanterlerine dayalı arşiv taramaları, saha araştırmaları ve yerel medya anlatılarının nitel analizine dayanmaktadır. Sosyal provenans araştırması süreci bu çalışmada dört temel aşamada ele alınmaktadır. Araştırma müzelerin iç envanter sistemindeki sınırlı bilgilerin tespiti için dizin kartlarının (*Karteikarten*) incelenmesiyle başlar. Ardından teknik ve dilbilimsel analizle eser üzerindeki mevcut yazıtların transkripsiyonu veya dival işi, Şam çeliği gibi üretim tekniklerinin uzmanlarca incelenmesi gerekir. Bunun ardından teorik bilgilerin doğrulanması amacıyla eserin muhtemel "doğum yeri" olan yerleşimlere gidilerek yerel zanaatkârlar ve sözlü tarih kaynaklarıyla mülakatlar yapılır. Son aşama olarak elde edilen verilerle anonim nesnenin bir "anlatı varlığına" dönüştürülerek turizm destinasyonu için stratejik bir sermaye haline getirilmesi, yani yeniden bağlamlandırılması gündeme gelir. Çalışmada ele alınan ilk vaka olan Yatağan Kılıcı Hannover Eyalet Müzesi envanterinde başlangıçta yalnızca maddi değeri bulunan anonim bir nesne olarak yer almaktaydı. Ancak üzerindeki yazıtların çözümlenmesi ve Denizli ili Serinhisar ilçesinin Yatağan yerleşkesinde yürütülen saha araştırmaları sonucunda eser köklü bir zanaatkârlık geleneğinin temsilcisi olarak yeniden tanımlanmıştır. Bu süreç akademik bir köken tespitinin yanında müze ile kurulan iletişim sayesinde eserin kurumsal tanımlamasının güncellenmesine de katkı sağlamıştır. Nitekim eser bugün Hannover Eyalet Müzesi dijital koleksiyon

platformunda kökeni ve yazıtları tanımlanmış biçimde sergilenmektedir. Bu gelişme sosyal provenans araştırmalarının müze envanter bilgisini dönüştürme gücünü ve uluslararası müze ağlarıyla kurulan iş birliğinin yerel kültürel mirasın görünürlüğünü artırmadaki rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla eserlerin köken tespitiyle birlikte dijital müze platformlarında temsil edilmesi unutulabilecek yerel üretim geleneklerini küresel ölçekte görünür kılmakta ve yerelleşmiş turizm gelişimini destekleyen somut bir araç haline gelmektedir. İkinci vaka olan Boğazköy Sfenksi'nin 2011 yılında Berlin'den Çorum'a iadesi eserlerin kendi arkeolojik bağlamına dönmesinin bölgesel kalkınma üzerindeki "tetikleyici" (*trigger*) etkisini ortaya koymaktadır. Sfenks'in İstanbul Arkeoloji Müzesi gibi bir merkez yerine doğrudan Boğazköy yerleşkesinde sergilenmesi kültürel sermayenin metropollerden periferiye transferini (*redistributing*) sağlamıştır. Yerel yayınlar ve Çorum İl Özel İdaresi kayıtları sfenksin dönüşünün bölgede devasa bir toplumsal gurur ve sahiplenme yarattığını belgelemektedir. İstatistiksel veriler sfenksin iadesiyle birlikte bölge turizminin tarihsel derinlik kazandığını ve ziyaretçi sayısında %23'lük somut bir artış yaşandığını doğrulamaktadır. Çalışmanın sonuçları kültürel sermayenin metropollerde yoğunlaşmasını dengelemek adına mirasın yeniden mekânsallaşması gerektiğini savunmaktadır. Eserlerin merkez müzeler yerine periferik bölgelerde sergilenmesi yerel halkın mirasa katılımını artırmakta ve ekonomik sızıntıyı önleyerek sürdürülebilir bir yerel kalkınma modeli sunmaktadır. Sosyal provenans araştırmaları bu süreçte nesneleri estetik objeler olmaktan çıkarıp köken coğrafyaları için stratejik birer anlatı varlığına ve turistik çekim merkezine dönüştürmektedir. Provenans çalışmaları sadece belli bir maddi değeri olduğu düşünülen anonim bir objeyi yerel zanaatkârlık ve toplumsal hafızayla ilişkilendirerek ona bir anlatı varlığı kazandırır. Boğazköy tabletleri, Boğazköy sfenksi ve Hannover Eyalet Müzesi bünyesinde yer alan Yatağan Kılıcı üzerinden yürütülen provenans araştırmaları bu eserlerin dijital platformlarda ve uluslararası müze ağlarında doğru köken bilgileriyle temsil edilmesini sağlayarak periferik bir bölgenin küresel görünürlüğünü artırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal provenans, Sürdürülebilir kültür turizmi, Bölgesel kalkınma, Yerelleşme, Boğazköy ve Yatağan.

ABSTRACT: *This study discusses how social provenance research can be used as a strategic tool for the development of peripheral destinations in the context of cultural heritage preservation and sustainable tourism planning. Although provenance research has*

traditionally focused on documenting chains of ownership, recent approaches highlight the concept of social provenance, which reveals the connections between objects, social memory, and production traditions. The main aim of the study is to analyze how identifying the origins of anonymous museum objects and displaying them in their original geographical contexts rather than in museums located in centers contributes to local tourism and regional development. The methodology of the study is based on archival research in the inventories of the Hannover State Museum and the Boğazköy Museum, fieldwork, and qualitative analysis of local media narratives. In this study, the process of social provenance research is addressed in four main stages. The research begins with the examination of index cards (Karteikarten) in order to identify the limited information recorded in museum inventory systems. This is followed by technical and linguistic analyses, including the transcription of inscriptions on the object and expert examination of production techniques such as dival embroidery or Damascus steel. Subsequently, in order to verify theoretical knowledge, field visits are conducted to settlements that may represent the object's possible "birthplace," where interviews are carried out with local artisans and oral history sources. In the final stage, the collected data are used to transform the anonymous object into a "narrative entity" and into a strategic asset for the tourism destination, that is, to recontextualize it. The first case examined in the study, the Yatağan Sword, was initially listed in the Hannover State Museum inventory solely as an anonymous object with material value. However, following the deciphering of its inscriptions and field research conducted in the Yatağan settlement of the Serinhisar district in Denizli province, the object was redefined as a representative of a deep-rooted craft tradition. In addition to identifying its origin academically, this process also contributed to updating the institutional classification of the object through communication with the museum. Indeed, today the object is displayed on the Hannover State Museum's digital collection platform with its origin and inscriptions properly identified. This development demonstrates the transformative power of social provenance research in reshaping museum inventory knowledge and the role of cooperation with international museum networks in increasing the visibility of local cultural heritage. Accordingly, representing objects on digital museum platforms together with their identified origins makes local production traditions that might otherwise be forgotten globally visible and turns them into a concrete tool supporting localized tourism development. The second case, the return of the Boğazköy Sphinx from Berlin to Çorum in 2011, demonstrates

the "trigger" effect of returning objects to their archaeological context on regional development. Displaying the Sphinx directly in the Boğazköy site rather than in a central museum such as the Istanbul Archaeological Museums enabled the redistribution of cultural capital from metropolises to the periphery. Local publications and records of the Çorum Special Provincial Administration document that the return of the Sphinx created enormous social pride and a strong sense of ownership in the region. Statistical data confirm that the return of the Sphinx added historical depth to regional tourism and produced a concrete 23% increase in visitor numbers. The results of the study argue that, in order to balance the concentration of cultural capital in metropolitan centers, heritage must be re-spatialized. Displaying objects in peripheral regions rather than in central museums increases local participation in heritage and offers a sustainable model of local development by preventing economic leakage. In this process, social provenance research transforms objects from aesthetic artifacts into strategic narrative entities and tourist attractions for their places of origin. Provenance research can transform an anonymous object assumed to possess only material value into a narrative entity by linking it to local craftsmanship and social memory. Provenance studies conducted on the Boğazköy tablets, the Boğazköy Sphinx, and the Yatağan Sword held in the Hannover State Museum enable these objects to be represented on digital platforms and within international museum networks with accurate origin information, thereby increasing the global visibility of a peripheral region.

Keywords: Social provenance, Sustainable cultural tourism, Regional development, Localization, Boğazköy and Yatağan.

Miras Turizminde Deneyimsel Yaklaşımın Önemi: Kavramsal Bir Değerlendirme

The Role of the Experiential Approach in Heritage Tourism: A Conceptual Analysis

İrem YILDIRIM[1,*]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Ürgüp Sebahat ve Erol Toksöz Turizm Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Nevşehir, Türkiye,* irembozkurt@nevsehir.edu.tr, *0000-0002-5977-2123*

ÖZ: Günümüzde turizm sektöründe yaşanan hızlı dönüşüm, turistlerin beklenti ve motivasyonlarında önemli değişimlere yol açmıştır. Geleneksel turizm anlayışında ağırlıklı olarak pasif tüketim ön plandayken günümüzde turistlerin anlamlı, katılımcı ve hatırlanabilir deneyimler yaşama isteği giderek artmaktadır. Bu değişim, özellikle doğal ve kültürel değerleri merkezine alan miras turizmi açısından deneyimsel yaklaşımın önemini ön plana çıkarmaktadır. Miras turizmi, geçmişten günümüze aktarılan doğal, kültürel ve tarihsel değerlerin korunarak turizm faaliyetlerine konu edilmesini ifade ederken deneyimsel turizm yaklaşımı, ziyaretçilerin bu değerlerle aktif, duygusal ve bilişsel düzeyde etkileşim kurmasını temel almaktadır. Bu yaklaşım, deneyimin ekonomik bir değer olarak ele alındığı ve tüketicinin pasif izleyici değil aktif katılımcı olarak konumlandırıldığı deneyim ekonomisi perspektifiyle örtüşmektedir. Dolayısıyla deneyimsel yaklaşım, miras turizminin yalnızca görsel ve yüzeysel bir tüketim biçimi olmaktan çıkarak daha derinlikli ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına katkı sağlamaktadır.

Miras turizminde ziyaretçi deneyiminin temel belirleyicilerinden biri otantiklik algısıdır. Otantiklik, turistlerin ziyaret ettikleri alanı "gerçek" ve "özgün" olarak algılamalarıyla ilişkilidir. Deneyimsel uygulamalar, ziyaretçilerin miras unsurlarına ilişkin otantiklik algısını güçlendirerek alanla daha anlamlı ve özgün bir bağ kurmalarını desteklemektedir. Bu çalışmanın amacı, miras turizminde deneyimsel yaklaşımın önemini kavramsal bir çerçevede ele almak ve söz konusu yaklaşımın ziyaretçi deneyimi, mirasın korunması ve sürdürülebilir turizm hedefleri üzerindeki rolünü değerlendirmektir. Çalışma kapsamında deneyimsel yaklaşımın miras turizmi bağlamında hangi boyutlar üzerinden şekillendiği, bu boyutların turistik deneyime nasıl katkı sunduğu ve miras turizminin sürdürülebilirliğini nasıl etkilediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı, miras turizmine yönelik

deneyim temelli uygulamaların neden günümüzde giderek daha fazla önem kazandığını açıklamak ve literatürde yer alan yaklaşımları bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmektir.

Araştırma, ulusal ve uluslararası literatüre dayalı kavramsal bir değerlendirme niteliğindedir. Çalışma kapsamda miras turizmi, deneyimsel turizm, turist deneyimi, otantiklik ve sürdürülebilirlik kavramları ele alınmış olup ilgili akademik çalışmalar karşılaştırmalı ve bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilmiştir. Çalışma, herhangi bir alan araştırması, nicel veri toplama ya da istatistiksel analiz içermeyerek mevcut literatürden elde edilen bulgular doğrultusunda kavramsal bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır.

Literatür incelemesi sonucunda elde edilen bulgular, deneyimsel yaklaşımın miras turizmi açısından çok boyutlu katkılar sunduğunu göstermektedir. Deneyimsel yaklaşım, ziyaretçilerin miras unsurlarıyla yalnızca yüzeysel bir temas kurmasını değil, öğrenme, katılım, etkileşim ve duygusal bağ geliştirme süreçlerini içeren bütüncül bir deneyim yaşamalarını sağlamaktadır. Bu tür deneyimler, turist memnuniyetini artırmakta, destinasyon imajını olumlu yönde etkilemekte ve tekrar ziyaret niyetini güçlendirmektedir. Ayrıca deneyim yoluyla öğrenme süreci, ziyaretçilerin kültürel ve doğal mirasın değeri konusunda daha bilinçli tutumlar geliştirmesine katkı sunmakta ve koruma bilincini desteklemektedir.

Çalışmanın bulguları, deneyimsel yaklaşımın mirasın korunması ve sürdürülebilir turizm hedefleri açısından da önemli bir işleve sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Deneyim yoluyla öğrenme süreci, ziyaretçilerin kültürel ve doğal mirasın değeri konusunda daha bilinçli tutumlar geliştirmesine olanak tanımakta ve bu durum koruma bilincinin artmasını desteklemektedir. Ayrıca deneyimsel miras turizmi uygulamaları, yerel halkın turizm sürecine aktif katılımını teşvik ederek ekonomik ve sosyo-kültürel faydaların yerel düzeyde yayılmasına katkı sunmaktadır. Bu bağlamda deneyimsel yaklaşım, koruma–kullanma dengesi çerçevesinde sürdürülebilir miras turizmi anlayışını güçlendiren stratejik bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, miras turizminde deneyimsel yaklaşımın yalnızca ziyaretçi memnuniyetini artıran bir unsur olmadığını, aynı zamanda kültürel ve doğal mirasın korunması, yerel paydaşların sürece dâhil edilmesi ve sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesi açısından önemli bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Deneyimsel yaklaşımın miras turizmi uygulamalarına entegre edilmesi, destinasyonların uzun vadeli rekabet gücünü artırırken miras değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasına da katkı sağlamaktadır. Çalışmanın, miras turizmi

alanında deneyim temelli uygulamalara yönelik kavramsal bir zemin sunarak ileride gerçekleştirilecek ampirik araştırmalar için yol gösterici nitelik taşıdığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Miras turizmi, deneyimsel turizm, kültürel miras, sürdürülebilir turizm, turist deneyimi.

ABSTRACT: *The rapid transformation experienced in the tourism sector in recent years has led to significant changes in tourists' expectations and motivations. While passive consumption dominated the traditional understanding of tourism, today tourists increasingly seek meaningful, participatory, and memorable experiences. This shift highlights the importance of experiential approaches, particularly in the context of heritage tourism, which is centred on natural and cultural values. Heritage tourism refers to tourism activities that involve the preservation and presentation of natural, cultural, and historical values transferred from the past to the present, whereas the experiential tourism approach emphasizes visitors' active, emotional, and cognitive interaction with these values. This approach is also aligned with the experience economy perspective, which considers experiences as an economic value and positions consumers not as passive spectators but as active participants. Therefore, the experiential approach contributes to transforming heritage tourism from merely a visual and superficial form of consumption into a more meaningful and sustainable structure.*

One of the key determinants of visitor experience in heritage tourism is the perception of authenticity. Authenticity is associated with tourists' perceptions of the visited place as "real" and "genuine". Experiential practices strengthen visitors' perceptions of authenticity related to heritage elements and support the development of a deeper and more meaningful connection with the site. The aim of this study is to examine the importance of the experiential approach in heritage tourism within a conceptual framework and to evaluate its role in visitor experience, heritage conservation, and sustainable tourism objectives. In this context, the study seeks to identify the dimensions through which the experiential approach is shaped within heritage tourism, how these dimensions contribute to the tourist experience, and how they influence the sustainability of heritage tourism. Accordingly, the main objective of the study is to explain why experience-based practices in heritage tourism have gained increasing importance in recent years and to evaluate existing approaches in the literature from a holistic perspective.

This research adopts a conceptual evaluation based on national and international literature. Within the scope of the study, the concepts of heritage tourism, experiential tourism, tourist

experience, authenticity, and sustainability were examined, and relevant academic studies were analyzed through a comparative and holistic perspective. The study does not include field research, quantitative data collection, or statistical analysis; rather, it aims to develop a conceptual framework based on findings obtained from the existing literature.

The findings of the literature review indicate that the experiential approach provides multidimensional contributions to heritage tourism. Rather than establishing a superficial contact with heritage elements, experiential approaches enable visitors to engage in holistic experiences involving learning, participation, interaction, and emotional engagement. Such experiences increase tourist satisfaction, positively influence destination image, and strengthen revisit intentions. Furthermore, learning through experience contributes to the development of more conscious attitudes among visitors regarding the value of cultural and natural heritage and supports the enhancement of conservation awareness.

The findings also reveal that the experiential approach plays an important role in heritage conservation and sustainable tourism objectives. Experiential learning processes enable visitors to develop a greater awareness of the value of cultural and natural heritage, thereby encouraging stronger conservation awareness. Moreover, experiential heritage tourism practices encourage the active participation of local communities in the tourism process and contribute to the distribution of economic and socio-cultural benefits at the local level. In this context, the experiential approach can be considered a strategic tool that strengthens sustainable heritage tourism by maintaining a balance between conservation and utilization.

In conclusion, this study demonstrates that the experiential approach in heritage tourism is not only a factor that enhances visitor satisfaction but also plays a significant role in the preservation of cultural and natural heritage, the involvement of local stakeholders in the tourism process, and the development of sustainable tourism policies. Integrating experiential approaches into heritage tourism practices can enhance the long-term competitiveness of destinations while contributing to the transmission of heritage values to future generations. It is believed that this study provides a conceptual basis for experience-based practices in heritage tourism and may serve as a guiding reference for future empirical research in this field.

Keywords: *Heritage tourism, experiential tourism, cultural heritage, sustainable tourism, tourist experience.*

Tarihi Çevrede Görsel Kirliliğinin Analizi ve "Kullanıcı Üzerinde Etkisi": Avanos Örneği

Analysis of Visual Pollution in the Historic Environment and Its Impact on Users: The Case of Avanos

Işıl OCAK[1], İlksen ALVEROĞLU [2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü Lisans Öğrencisi, Nevşehir, Türkiye,*ocakkisil@gmail.com*, 0009-0006-3143-0662*

[2] *Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Avanos Güzel Sanatlar Yüksekokulu, Mimari Restorasyon Bölümü, Nevşehir, Türkiye,* ilksenalveroglu@nevsehir.edu.tr*, 0000-0002-3835-4176*

ÖZ: Tarihi çevreler, yalnızca geçmiş dönemlerin mimari ve teknik özelliklerini değil, aynı zamanda kültürel, toplumsal ve estetik değerlerini de yansıtan, korunması gereken önemli mekânsal miras alanlarıdır. Bu alanlarda sağlanan görsel bütünlük, tarihsel kimliğin korunması, kültürel sürekliliğin sağlanması ve mekânsal algının güçlendirilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Ancak turizm ve ticari faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelerde kontrolsüz müdahaleler, düzensiz tabela kullanımı, kamusal alana taşan ürün teşhirleri, cephe bütünlüğünü bozan uygulamalar ve altyapı elemanlarının görünürlüğü gibi unsurlar görsel kirlilik olarak tanımlanan çevrede rahatsız edici ve uyumsuz öğelerin birikmesine yol açmaktadır. Tarihi çevrelerde oluşan bu görsel kirlilik, yapıların estetik değerlerini zedeleyerek hem binaların hem de çevrelerinin algılanmasını zorlaştırır. Dolayısıyla, görsel kirliliğin tarihi yapılar üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi, bu yapıların toplumsal algısının ve kültürel değerinin korunmasına katkı sağlayacak önemli bir adımdır. Bu çalışmanın amacı, Nevşehir ili Avanos ilçesinin tarihi çevresinde meydana gelen görsel kirlilik unsurlarını tespit etmek ve bunların yerel halk ile turistler üzerindeki algısal etkilerini ortaya koymaktır. Araştırmada karma yöntem yaklaşımı benimsenmiş, nicel boyutta 100 katılımcıya anket uygulanmıştır. Örneklem yerel halk ve turistler arasında dengeli bir dağılım göstermiş, katılımcıların çoğunluğu genç ve yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerden oluşmuştur. Bu durum, elde edilen verilerin bilinçli kullanıcı değerlendirmelerini yansıttığını göstermektedir. Anketlerde, katılımcıların görsel kirlilik algısı, tarihi çevreye ilişkin genel değerlendirmeleri, görsel düzensizliklerin kaynakları ve çözüm önerileri incelenmiştir. Nitel boyutta ise alan gözlemleri ve fotoğraf belgeleri ile görsel kirliliğe neden olan fiziksel unsurlar tespit edilmiştir. Bu unsurlar, ticari tabelalar, cephe müdahaleleri,

sokak mobilyaları, altyapı sistemleri ve kamusal alana taşan ürün teşhirleri gibi başlıklar altında analiz edilmiştir. Bulgular, katılımcıların önemli bir bölümünün Avanos sokaklarında belirli düzeyde görsel kirlilik algıladığını göstermektedir. Görsel kirliliğin temel kaynakları arasında ticari yoğunluk ve denetim eksikliği öne çıkmaktadır. Özellikle cadde üzerindeki işletmelerdeki düzensiz tabela uygulamaları ve kamusal alanı işgal eden ürün teşhirleri en rahatsız edici unsurlar olarak belirlenmiştir. Ayrıca altyapı elemanlarının görünürlüğü ve düzensiz sokak mobilyaları da görsel karmaşayı artıran faktörler arasında yer almaktadır. Bu bulgular, ticari faaliyetlerin ve fiziksel müdahalelerin tarihi çevrelerin estetik bütünlüğü üzerindeki belirleyici etkisini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, Avanos'un güçlü bir tarihsel kimliğe ve kültürel değere sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, mekânsal düzen açısından kısmi bir karmaşa bulunduğunu ifade etmiştir. Turist katılımcılar tarihi çevreyi genel olarak olumlu değerlendirmiş; ancak detay ölçeğinde görsel düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Bu durum, Avanos'un tarihsel karakterinin algılanabilir ve güçlü olduğunu, ancak mikro ölçekli müdahalelerin mekânsal kaliteyi ve estetik algıyı olumsuz etkilediğini göstermektedir. Görsel kirliliğin azaltılmasına yönelik öneriler incelendiğinde, en etkili çözüm denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca cephe ve tabela standartlarının belirlenmesi, tarihi yapıların restorasyonunun desteklenmesi ve tasarım rehberlerinin oluşturulması önemli müdahale alanları olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların çözümü yönetimsel ve planlama temelli düzenlemelerde görmesi, sorunun bireysel tercihlerden çok sistemsel eksikliklerden kaynaklandığını göstermektedir. Sonuç olarak, Avanos tarihi çevresinde görsel kirlilik tamamen baskın bir olgu olmasa da, özellikle ticari yoğunluk ve denetim eksikliğine bağlı müdahaleler estetik algıyı zayıflatmaktadır. Bu çalışma, tarihi çevrelerde sürdürülebilir koruma politikalarının geliştirilmesi, kamusal alan tasarım standartlarının belirlenmesi ve farkındalık artırıcı eğitimlerin uygulanması gerekliliğini vurgulamaktadır. Avanos örneği üzerinden gerçekleştirilen analiz, tarihi çevrelerde görsel kirliliğin kullanıcı algısı üzerindeki etkilerini bütüncül bir yaklaşımla ele almakta ve koruma politikalarına yönelik uygulanabilir öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Estetik, Görsel Kirlilik, Tarihi Çevre, Kullanıcı Algısı

***ABSTRACT**: Historical environments not only reflect the architectural and technical characteristics of past periods but also embody cultural, social, and aesthetic values, making them significant spatial heritage areas that require preservation. The visual integrity*

maintained in these areas plays a critical role in protecting historical identity, ensuring cultural continuity, and enhancing spatial perception. However, in regions with intensive tourism and commercial activities, uncontrolled interventions, irregular use of signage, merchandise displays extending into public spaces, applications that disrupt facade integrity, and the visibility of infrastructure elements contribute to the accumulation of disturbing and incompatible elements, commonly referred to as visual pollution. Visual pollution in historical environments undermines the aesthetic value of structures, making it difficult to perceive both the buildings and their surrounding context accurately. Therefore, analyzing the effects of visual pollution on historical buildings is an essential step toward preserving their social perception and cultural value. This study aims to identify the visual pollution elements occurring in the historical environment of Avanos district in Nevşehir Province and to examine their perceptual effects on both local residents and tourists. A mixed-method approach was adopted in the research. In the quantitative dimension, surveys were conducted with 100 participants, with a balanced distribution between local residents and tourists. The majority of participants were young and highly educated individuals, indicating that the collected data reflect the evaluations of a knowledgeable user group. The surveys assessed participants' perceptions of visual pollution, general evaluations of the historical environment, sources of visual disorder, and proposed solutions. In the qualitative dimension, field observations and photographic documentation were used to identify physical elements contributing to visual pollution. These elements were analyzed under categories such as commercial signage, facade interventions, street furniture, infrastructure systems, and merchandise displays extending into public spaces. The findings indicate that a significant portion of participants perceived a certain level of visual pollution in the streets of Avanos. The primary sources of visual pollution were identified as commercial density and lack of regulatory oversight. In particular, irregular signage applications on street-facing businesses and merchandise occupying public spaces were highlighted as the most disturbing elements. Additionally, visible infrastructure elements and disorganized street furniture contributed to increased visual disorder. These results demonstrate that commercial activities and physical interventions play a determining role in the aesthetic integrity of historical environments. Participants acknowledged the strong historical identity and cultural value of Avanos while noting partial spatial disorder. Tourists generally evaluated the historical environment positively but indicated that visual adjustments

were needed at the detail level. This suggests that while Avanos's historical character is perceptible and robust, micro-level interventions negatively affect spatial quality and aesthetic perception. When examining proposed measures to reduce visual pollution, strengthening regulatory mechanisms emerged as the most effective solution. Establishing facade and signage standards, supporting the restoration of historical buildings, and creating design guidelines were also identified as important intervention areas. The participants' emphasis on administrative and planning-based solutions indicates that the problem stems from systemic deficiencies rather than individual choices.In conclusion, although visual pollution is not overwhelmingly dominant in the historical environment of Avanos, interventions resulting from commercial density and lack of supervision weaken aesthetic perception. This study emphasizes the necessity of developing sustainable conservation policies for historical environments, defining design standards for public spaces, and implementing awareness-raising programs. Through the case of Avanos, the analysis provides a comprehensive understanding of the impact of visual pollution on user perception and offers actionable recommendations for heritage conservation policies.

Keywords: *Aesthetics, Visual Pollution, Historic Environment, User Perception*

Yapay Zekâ Destekli Akıllı Müzelerde Kültürel Mirasın Yeniden İnşası

Reconstruction of Cultural Heritage in AI-Supported Smart Museums

İsmail KEKLİK[1,*]

[1] *Bağımsız Araştırmacı, Niğde, Türkiye, ismailkeklik44@gmail.com, 0009-0001-5674-504X*

ÖZ: Kültürel miras, toplumların tarihsel belleğini, kimliğini ve değerler sistemini yansıtan temel unsurlardan biridir. Ancak tarihsel süreç içerisinde savaşlar, doğal afetler, ihmaller, bilinçsiz müdahaleler ve zamanın yıpratıcı etkisi nedeniyle pek çok kültürel miras unsuru kaybolmuş, tahrip olmuş ya da parçalanmış hâlde günümüze ulaşabilmiştir. Bu durum, kültürel mirasın yalnızca korunmasını değil, aynı zamanda eksik veya kayıp unsurların nasıl anlamlandırılacağı ve çağdaş yöntemlerle nasıl yorumlanabileceği sorusunu da gündeme getirmektedir. Günümüzde gelişen dijital teknolojiler ve özellikle yapay zekâ uygulamaları, bu alanda yeni ve yenilikçi yaklaşımların ortaya çıkmasını mümkün kılmaktadır.

Bu çalışma, kayıp veya parçalanmış kültürel mirasın yeniden anlaşılması ve yorumlanmasında yapay zekâ teknolojilerinin sunduğu olanakları, yapay zekâ destekli akıllı müze uygulamaları çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır. Araştırma, literatür taramasına dayalı kavramsal bir yöntem izlemekte; güncel müzecilik yaklaşımları, dijital kültürel miras çalışmaları ve yapay zekâ destekli sistemler üzerinden bütüncül bir değerlendirme sunmaktadır. Çalışmada yapay zekâ, yalnızca bir dijital arşivleme veya sınıflandırma aracı olarak değil; kültürel mirasın eksik veya kayıp parçalarını veri temelli analizler yoluyla anlamlandıran ve çok katmanlı yorumlar üretebilen bir teknoloji olarak ele alınmaktadır.

Yapay zekâ destekli sistemler; tarihsel belgeler, görsel kayıtlar, yazılı kaynaklar, ses arşivleri ve mevcut fiziksel kalıntılar arasında ilişkiler kurarak, kayıp ya da parçalanmış kültürel miras unsurlarına ilişkin olasılıksal yeniden inşa modelleri geliştirebilmektedir. Makine öğrenmesi, görüntü işleme, doğal dil işleme ve veri madenciliği gibi yöntemler aracılığıyla geçmişe dair bütüncül anlatılar oluşturulmakta; bu anlatılar kültürel mirasın fiziksel olarak eksik yönlerini birebir yeniden üretmekten ziyade, tarihsel bağlamı ve anlam dünyasını görünür kılmayı hedeflemektedir.

Yapay zekâ destekli akıllı müzeler, bu teknolojik olanakları ziyaretçi deneyimiyle buluşturan çağdaş müzecilik ortamları olarak öne çıkmaktadır. Akıllı müze uygulamaları sayesinde ziyaretçiler, kayıp veya parçalanmış kültürel miras unsurlarını yalnızca görsel olarak değil;

etkileşimli anlatılar, sesli betimlemeler, çok dilli içerikler ve kısa dijital canlandırmalar aracılığıyla deneyimleyebilmektedir. Bu durum, müzelerin statik sergi alanları olmaktan çıkarak öğrenme, keşif ve etkileşim odaklı dinamik mekânlara dönüşmesini sağlamaktadır. Ayrıca yapay zekâ sayesinde ziyaretçi profiline göre uyarlanabilen anlatım biçimleri, kültürel mirasın farklı yaş ve ilgi gruplarına daha erişilebilir hâle gelmesine katkı sunmaktadır.

Çalışmada ayrıca yapay zekâ destekli yeniden inşa ve yorumlama süreçlerinin etik ve metodolojik boyutları ele alınmaktadır. Yapay zekâ tarafından üretilen yorumların tarihsel doğruluk, bilimsel sorumluluk ve kültürel hassasiyet çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmakta; yapay zekâ'nın insan uzmanlığının yerine geçen bir unsur değil, disiplinlerarası çalışmaları destekleyen tamamlayıcı bir araç olarak konumlandırılması gerektiği ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, yapay zekâ destekli akıllı müzeler, kayıp veya parçalanmış kültürel mirasın yeniden anlaşılması, yorumlanması ve geleceğe aktarılması açısından yenilikçi ve sürdürülebilir yaklaşımlar sunmaktadır. Bu yaklaşım, çağdaş müzecilik anlayışında kültürel mirasın yorumlanma biçimlerini dönüştüren önemli bir potansiyel olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Akilli Müzeler, Kültürel Miras, Dijital Yeniden İnşa, Müzecilik, Türkiye.

ABSTRACT: *Cultural heritage represents a fundamental element reflecting the historical memory, identity, and value systems of societies. However, throughout history, many cultural heritage elements have been lost, damaged, or have survived in fragmented form due to wars, natural disasters, neglect, unregulated interventions, and the destructive effects of time. This situation raises not only the issue of preservation but also the question of how missing or fragmented heritage can be meaningfully interpreted using contemporary approaches. Recent advances in digital technologies, particularly artificial intelligence, have enabled the development of innovative methods in this field.*

This study examines the possibilities offered by artificial intelligence technologies in the understanding and interpretation of lost or fragmented cultural heritage within the framework of AI-supported smart museum applications. The research follows a conceptual methodology based on a literature review and an evaluation of current museological approaches, digital cultural heritage studies, and artificial intelligence-supported systems. Artificial intelligence is

approached not merely as a tool for digital archiving or classification, but as a technology capable of generating multi-layered interpretations by analyzing missing or fragmented components of cultural heritage through data-driven processes.

Artificial intelligence-supported systems are capable of establishing relationships among historical documents, visual records, written sources, audio archives, and existing physical remains, thereby developing probabilistic reconstruction models for lost or fragmented cultural heritage elements. Through methods such as machine learning, image processing, natural language processing, and data mining, comprehensive narratives of the past can be constructed. Rather than aiming to reproduce missing heritage elements in an exact physical form, these approaches focus on revealing historical context and cultural meaning.

AI-supported smart museums emerge as contemporary museological environments that integrate these technological capabilities with visitor experience. Through smart museum applications, visitors can engage with lost or fragmented cultural heritage elements not only visually but also through interactive narratives, audio descriptions, multilingual content, and short digital reenactments. This transformation enables museums to evolve from static exhibition spaces into dynamic environments centered on learning, exploration, and interaction. Furthermore, adaptive narration supported by artificial intelligence contributes to making cultural heritage more accessible to diverse visitor profiles.

The study also addresses the ethical and methodological dimensions of artificial intelligence-supported reconstruction and interpretation processes. It emphasizes that AI-generated interpretations must be evaluated within frameworks of historical accuracy, scientific responsibility, and cultural sensitivity. In this context, artificial intelligence should be positioned not as a replacement for human expertise but as a complementary tool supporting interdisciplinary research.

In conclusion, AI-supported smart museums offer innovative and sustainable approaches to the understanding, interpretation, and transmission of lost or fragmented cultural heritage. This approach represents a significant potential in transforming contemporary museology and redefining the interpretation of cultural heritage in the digital age.

Keywords: *Artificial Intelligence, Smart Museums, Cultural Heritage, Digital Reconstruction, Museology, Turkey.*

Kültürel Miras Üzerine Bibliyometrik Bir Literatür İncelemesi

A Bibliometric Literature Review on Cultural Heritage

Kadriye KARAKOÇ, Şule ARDIÇ YETİŞ

[1]*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, kadriye_karakoc_50@hotmail.com, 0009-0006-7888-7109*

[2]*Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye,ardicsule@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-8792-9079*

ÖZ: Kültürel miras, geçmişten günümüze aktarılan ve toplumların tarihini, kimliğini ve kültürünü yansıtan değerler bütünüdür. Kültürel miras; somut ve somut olmayan kültürel miras olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Somut kültürel miras; tarihi yapılar, anıtlar, arkeolojik alanlar ve mimari eserleri kapsarken, somut olmayan kültürel miras; gelenekler, sözlü anlatımlar, ritüeller, el sanatları ve toplumsal uygulamaları içermektedir. Bu değerlerin korunması yalnızca eserlerin muhafaza edilmesi anlamına gelmemekte, aynı zamanda kültürel belleğin ve toplumsal kimliğin gelecek kuşaklara aktarılmasını da sağlamaktadır. Benzer şekilde turizm endüstrisinde gelen ziyaretçilere kültürel mirasın tanıtılmasında ve aktarılmasında da önemli yer almaktadır. Turizm endüstrisinde destinasyonların tanıtım ve pazarlama süreçlerinde, kültürel mirasın önemi özellikle vurgulanmaktadır. Bu kapsamda destinasyonlar ve toplumlar açısından kültürel miras incelendiğinde; aidiyet duygusu ve süreklilik unsuru başta olmak üzere, toplumsal dayanışmadan hareketle turizmin sürdürülebilirliğine katkı sağlayan birçok unsura önem verilmektedir. Bu yaklaşım, mirasın sadece ekonomik bir kaynak değil, aynı zamanda toplumun kimliğini güçlendiren ve gelecek nesillere taşıyan bir değer olduğunu gösterir. Buradan hareketle çalışmanın amacı, kültürel miras konusunda 2000–2025 yılları arasında ulusal literatürde yayımlanan makaleleri bibliyometrik literatür taraması yöntemiyle bütüncül bir çerçevede değerlendirmektir. Bibliyometrik literatür taraması, bir araştırma alanında yayımlanan bilimsel çalışmaların nicel göstergelerle analiz edilmesi yoluyla literatürün yapısını ve eğilimlerini ortaya koyan, klasik içerik değerlendirmesinden farklı olarak niceliksel akademik üretimi ölçen ve yorumlayan sayısal bir yöntemdir. Bu sayede bir alanın bilimsel üretim profili daha objektif şekilde ortaya konabilir. Çalışma amacına uygun olarak literatür taraması Şubat 2026'da Google Akademik, DergiPark, ULAKBİM ve TR Dizin veri tabanlarında gerçekleştirilmiştir. Tarama sürecinde "Kültürel Miras", "Kültürel Miras

Turizmi", "Somut Kültürel Miras" ve "Somut Olmayan Kültürel Miras" Anahtar Kelimeleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu tarama sonucunda çalışma süresinde elde edilen makaleler çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Elde edilen bu çalışmalar içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Yapılan incelemenin ardından çalışmalar yayın yılı, yazarı, çalışma başlığı, çalışma amacı, çalışma alanı, yöntemi ve yayın yerine göre sınıflandırılmıştır. Ardından bu çalışmalar temalarına ve literatüre yapmış oldukları katkılara göre sınıflandırılmıştır.

Yapılan incelemelere göre kültürel miras konusunun 2010 yılı sonrası ağırlıklı bir şekilde ele alındığı ve yapılan çalışmaların ağırlıkla 2015 yılından itibaren sunulduğu görülmüştür. Makalelerin genelinde ele alınan konular kültürel miras, kültürel miras turizmi ve kültürel mirasın sürdürülebilirliği üzerinedir. Elde edilen çalışmaların incelenmesi sonucunda kültürel mirasın korunmasında kamu politikaları, yerel yönetimler ve toplumsal bilinç unsurlarının sıklıkla ele alındığı görülmektedir. Analiz bulguları, özellikle somut olmayan kültürel miras unsurlarının korunmasına yönelik çalışmaların toplumsal bilinç ve kültürel süreklilik kavramları etrafında yoğunlaştığını göstermektedir.

Bulunan bulgulara ek olarak, kültürel mirasın korunmasında aktif rol oynayan paydaşların algı ve tutumlarını merkeze alan araştırmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Özellikle kültürel mirasın ziyaretçilere aktarımında önemli bir konumda bulunan turist rehberlerinin algı boyutuna yönelik çalışmaların oldukça az olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için yalnızca yapısal ve politik boyutların değil, aynı zamanda aktarım sürecinde yer alan aktörlerin tutum ve algılarının da incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçlarına göre ulusal literatürde kültürel miras konusunun nispeten yeni ve disiplinler arası çalışmaya uygun olduğu görülmektedir. Sonuç olarak kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin devam edebilmesi için turist rehberlerinin sahip olması gereken algı ve tutumların belirlenmesine yönelik araştırmaların artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda gelecekte yapılacak nicel araştırmalar, anket çalışmaları ve bibliyometrik analizler aracılığıyla rehber algısının sistematik biçimde incelenmesi; elde edilen bulguların literatürdeki mevcut çalışmalarla karşılaştırılması ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Böylece kültürel mirasın korunmasına ilişkin daha bütüncül ve uygulamaya dönük bir yaklaşım geliştirilmesine katkı sağlanabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Somut Olmayan Kültürel Miras, Somut Kültürel Miras ve Kültürel Miras Turizmi

ABSTRACT: *Cultural heritage is the whole of values transmitted from the past to the present that reflect the history, identity, and culture of societies. Cultural heritage is divided into two categories: tangible and intangible cultural heritage. Tangible cultural heritage includes historical buildings, monuments, archaeological sites, and architectural works, while intangible cultural heritage encompasses traditions, oral narratives, rituals, handicrafts, and social practices. The protection of these values does not merely mean preserving artifacts, but also ensuring the transmission of cultural memory and social identity to future generations. Similarly, cultural heritage holds an important place in the tourism industry in terms of introducing and conveying it to visiting tourists. In the promotion and marketing processes of destinations within the tourism industry, the importance of cultural heritage is particularly emphasized. In this context, when cultural heritage is examined from the perspective of destinations and societies, many elements especially the sense of belonging and continuity are given importance, as they contribute to the sustainability of tourism through social solidarity. This approach demonstrates that heritage is not only an economic resource but also a value that strengthens a society's identity and carries it into the future.*

Based on this, the aim of the study is to evaluate, within a holistic framework, the articles published in the national literature between 2000 and 2025 on cultural heritage through the bibliometric literature review method. A bibliometric literature review is a numerical method that, through the analysis of scientific studies published in a research field using quantitative indicators, reveals the structure and trends of the literature. Unlike classical content evaluation, it measures and interprets quantitative academic production. In this way, the scientific production profile of a field can be presented more objectively. In line with the aim of the study, the literature review was conducted in February 2026 in the Google Scholar, DergiPark, ULAKBİM, and TR Index databases. During the search process, the Keywords "Cultural Heritage," "Cultural Heritage Tourism," "Tangible Cultural Heritage," and "Intangible Cultural Heritage" were used. As a result of this search, the articles obtained during the study period were evaluated within the scope of the research. These studies were analyzed using the content analysis method. Following the examination, the studies were classified according to publication year, author, study title, study purpose, field of study, method, and publication outlet. Subsequently, these studies were categorized according to their themes and their contributions to the literature.

According to the examinations conducted, it was observed that the topic of cultural heritage has been addressed predominantly after 2010 and that most studies have been presented since 2015. The main topics discussed in the articles generally focus on cultural heritage, cultural heritage tourism, and the sustainability of cultural heritage. As a result of examining the obtained studies, it is seen that public policies, local governments, and elements of social awareness are frequently addressed in the protection of cultural heritage. The analysis findings indicate that studies aimed at protecting especially intangible cultural heritage elements concentrate around the concepts of social awareness and cultural continuity.

In addition to the findings, it has been determined that research focusing on the perceptions and attitudes of stakeholders who play an active role in the protection of cultural heritage is limited. In particular, it is noteworthy that studies addressing the perception dimension of tourist guides who hold an important position in conveying cultural heritage to visitors are quite scarce. This situation reveals that, in order to ensure the protection and sustainability of cultural heritage, not only structural and political dimensions but also the attitudes and perceptions of the actors involved in the transmission process should be examined. According to the research results, the topic of cultural heritage in the national literature appears to be relatively new and suitable for interdisciplinary study. In conclusion, in order to maintain the protection and sustainability of cultural heritage, research aimed at determining the perceptions and attitudes that tourist guides should possess needs to be increased. In this context, it is important that future quantitative research, survey studies, and bibliometric analyses systematically examine guide perception and compare and evaluate the findings with existing studies in the literature. Thus, it will be possible to contribute to the development of a more holistic and practice-oriented approach to the protection of cultural heritage.

Keywords: *Cultural Heritage, Intangible Cultural Heritage, Tangible Cultural Heritage and Cultural Heritage Tourism*

Bölgesel Ölçekte Kültürel İktidarın İnşası: NEVÜ Kapadokya Yaşayan Miras Müzesi Örneği

Building Cultural Power at the Regional Level: The Case of NEVU Cappadocia Living Heritage Museum

Kamile SERBEST[1]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türk Halkbilimi Bölümü, Nevşehir, Türkiye, kamileserbest@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-9859-3120*

ÖZ: NEVÜ Kapadokya Yaşayan Miras Müzesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Kapadokya Araştırma ve Uygulama Merkezi (NEVKAM) bünyesinde kurulmuş olup Haziran 2019'da hizmet vermeye başlamıştır. Avanos'un tarihi yapılarından Dr. Hacı Nuri Bey Konağı'nda ziyaretçilerini ağırlayan müze, bölgenin somut ve somut olmayan kültürel mirasını tanıtmayı, yaşatmayı ve aktarmayı ilke edinmiştir. Bölge halkının ve üniversitede öğrenim gören öğrencilerin bağışladığı etnografik ürünlerin derlenmesi ve envanterlenmesi, bölgenin somut olmayan kültürel mirasına ilişkin saha çalışmalarının ve çeşitli projelerin gerçekleşmesi sonucunda yörenin kültürel mirasına ilişkin bir arşivin oluşması, yörenin tarihi ve kültürüne yönelik bilimsel toplantı, sempozyum ve çalıştayların hayata geçirilmesi gibi eş zamanlı birçok çalışmanın ve birikimin sonucunda 2019 yılında kurulmuştur. Müze, kurulduğu yıldan itibaren bölgenin kültürel mirasının yaşatılmasını, aktarılmasını ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasını misyon edinmiş, gerek uygulama gerekse aktarıma yönelik gerçekleştirdiği başta eğitim faaliyetleri olmak üzere farklı ölçeklerde birçok faaliyet gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetlerde yerel yönetimler, yaygın ve örgün eğitim kurumları paydaşlığında çalışmalar yürütülerek kültürel unsurların tanıtılması ve bölge ölçeğinde imge olarak kullanılması noktasında farkındalık oluşturulması hedeflenmiştir. Gerçekleştirilen bu tür faaliyetler, Müze'nin bölge kültürünün aktarılması, özgünlüğünün korunması ve turizm faaliyetlerinde kullanılması ya da kullanılmaması/doğru bir şekilde kullanılması yönünde fikir ortaya koyarak bu fikirleri uygulamalar ile somutlaştırması, yapılacak çalışmalara kılavuzluk etmesi ve desteklemesi bakımından NEVÜ Kapadokya Yaşayan Miras Müzesi'ni kültürel icralara ve çalışmalara yön verebilmesi noktasında iktidar konumuna taşımıştır. Yine gerek Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde gerekse yaygın öğrenim alanı olarak müze mekanında yürüttüğü eğitim faaliyetleri de söz konusu kültürel iktidarın eğitim boyutundaki bir halkasını teşkil etmektedir.

Kültürel iktidar, toplumsal gerçekliğin hangi değerler, anlatılar ve kimlik formları üzerinden anlamlandırılacağını belirleme kapasitesini ifade eder. Bu kavram özellikle Antonio Gramsci'nin kültürel hegemonya yaklaşımı çerçevesinde teorik derinlik kazanmıştır. Gramsci'ye göre egemenlik yalnızca siyasal ve ekonomik araçlarla değil, rıza üretimi yoluyla kültürel alan üzerinden de kurulur. Bu bağlamda müzeler, yalnızca kültürel nesneleri sergileyen mekânlar değil; kolektif hafızayı, kimliği ve kültürel anlatıyı yapılandıran ideolojik oluşumlar olarak değerlendirilebilir. "Yaşayan miras" kavramı bağlamında kültür, kalıplaşmış bir geçmiş kalıntısı olarak değil, güncel uygulama pratiklerinin içinde aktarılan bir süreç olarak tanımlanabilir. NEVÜ Kapadokya Yaşayan Miras Müzesi, bölge anlatıları, geleneksel el sanatları (dokumacılık), geleneksel çocuk ve yetişkin oyunları, geleneksel halk hekimliği ve halk inanışları gibi unsurları performatif ve deneyimsel bir biçimde sunarak kültürü deneyimlenebilir hâle getirir. Müzenin aktarım alanları, Kapadokya'nın hangi yönünün "asıl" ya da "otantik" kabul edileceğini belirler. Böylece Müze, bölgesel kimliğin normatif çerçevesini üretir.

Kapadokya bölgesi ayrıca güçlü bir turizm getirisine sahiptir. Bu bağlamda kültür, sadece tarihsel ve folklorik bir miras değil, aynı zamanda ekonomik bir kaynaktır. Müze tarafından aktarılan "otantik Kapadokya" anlatısı, turistik beklentilerle uyumlu bir kültürel imge yaratma noktasında önem arz etmektedir. Bu durum, kültürel iktidarın bölgesel kimliğin aktarılmasının yanı sıra kültür ekonomisi boyutunu da açığa çıkarır. Bu sayede kültür, uygulamalar ve katılımlı gözlem ile hem deneyimlenebilir bir ürüne dönüşür hem de otantiklik pazarlanabilir bir değere evrilerek yerel kimlik turistik tüketimle iç içe geçer. Böylece kültürel temsil, sembolik olarak değil, aynı zamanda maddi ilişkilerle bağlantılı bir hegemonya üretim mekanizmasına dönüşür. Çalışmada, Kapadokya bölgesinde faaliyet gösteren NEVÜ Kapadokya Yaşayan Miras Müzesi, bölgesel ölçekte kültürel iktidarın üretimi bağlamında ele alınmış olup çalışmanın kapsamı 2019-2023 yılları arasında gerçekleştirilen uygulamalar ve faaliyetlerle sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel İktidar, Yaşayan Miras, Aktarım, Yaşayan Müze, Kapadokya.

ABSTRACT: *The NEVU Cappadocia Living Heritage Museum was established under the Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Cappadocia Research and Application Center (NEVKAM) and began operations in June 2019. Hosting visitors in the historic Dr. Hacı Nuri Bey Mansion in Avanos, the museum is dedicated to introducing, preserving, and transmitting the region's tangible and intangible cultural heritage. The collection and cataloging of*

ethnographic items donated by the local community and students studying at the university, fieldwork on the region's intangible cultural heritage, and various projects have resulted in the creation of an archive on the region's cultural heritage. The museum was established in 2019 as a result of many simultaneous efforts and accumulated knowledge, such as the implementation of scientific meetings, symposiums, and workshops on the region's history and culture. Since its establishment, the museum has made it its mission to preserve, transmit, and ensure the sustainability of the region's cultural heritage. It has carried out many activities on different scales, primarily educational activities, aimed at both implementation and transmission. In these activities, local governments, in collaboration with formal and informal educational institutions, have worked to raise awareness about the promotion of cultural elements and their use as an image at the regional level. The implementation of such activities aims to have positioned the NEVU Cappadocia Living Heritage Museum in a position of authority to guide and support cultural practices and activities. This is achieved by presenting ideas on the transmission of regional culture, the preservation of its uniqueness, and its use or non-use/proper use in tourism activities, and by concretizing these ideas through applications. Once again, the educational activities carried out both at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University and in the museum space as a widespread learning environment constitute a link in the educational dimension of this cultural power.

Cultural power refers to the capacity to determine how social reality is interpreted through which values, narratives, and forms of identity. This concept has gained theoretical depth, particularly within the framework of Antonio Gramsci's approach to cultural hegemony. According to Gramsci, hegemony is established not only through political and economic means but also through the cultural sphere by producing consent. In this context, museums can be evaluated not only as spaces exhibiting cultural objects but also as ideological formations that structure collective memory, identity, and cultural narrative. In the context of the concept of "living heritage," culture can be defined not as a fossilized remnant of the past but as a process transmitted within current practices. NEVU Cappadocia Living Heritage Museum makes culture experiential by presenting elements such as regional narratives, traditional handicrafts (weaving), traditional children's and adult games, traditional folk medicine, and folk beliefs in a performative and experiential manner. The museum's areas of transmission determine which aspect of Cappadocia is considered "authentic" or "genuine." Thus, the museum produces the

normative framework of regional identity. The Cappadocia region also has a strong tourism revenue stream. In this context, culture is not only a historical and folkloric heritage but also an economic resource. The narrative of "authentic Cappadocia" conveyed by the museum is significant in creating a cultural image that aligns with tourist expectations. This situation reveals the cultural economy dimension as well as the transmission of regional identity by cultural power. In this way, culture becomes an experiential product through practices and participatory observation, and authenticity evolves into a marketable value, intertwining local identity with tourist consumption. Thus, cultural representation becomes a mechanism for producing hegemony not only symbolically but also through material relationships. The study examines the NEVU Cappadocia Living Heritage Museum, which operates in the Cappadocia region, within the context of the production of cultural power at the regional level. The scope of the study is limited to the practices and activities carried out between 2019 and 2023.

Cultural power refers to the capacity to determine how social reality is interpreted through which values, narratives, and forms of identity. This concept has gained theoretical depth, particularly within the framework of Antonio Gramsci's approach to cultural hegemony. According to Gramsci, hegemony is established not only through political and economic means but also through the cultural sphere by producing consent. In this context, museums can be regarded not only as spaces exhibiting cultural objects but also as ideological formations that structure collective memory, identity, and cultural narrative. In the context of the concept of "living heritage," culture can be defined not as a fossilized remnant of the past but as a process transmitted within current practices. The NEVU Cappadocia Living Heritage Museum makes culture experiential by presenting elements such as regional narratives, traditional handicrafts (weaving), traditional children's and adult games, traditional folk medicine, and folk beliefs in a performative and experiential manner. The museum's areas of transmission determine which aspect of Cappadocia is considered "authentic" or "genuine." Thus, the museum produces the normative framework of regional identity.

The Cappadocia region also has a strong tourism revenue stream. In this context, culture is not only a historical and folkloric heritage but also an economic resource. The narrative of "authentic Cappadocia" conveyed by the museum is significant in creating a cultural image that aligns with tourist expectations. This situation reveals the cultural power of conveying regional identity as well as the cultural economy dimension. In this way, culture, through

practices and participatory observation, becomes both an experiential product and evolves into a marketable value of authenticity, intertwining local identity with tourist consumption. Thus, cultural representation becomes not only symbolic but also a hegemony production mechanism linked to material relations. In this study, the NEVÜ Cappadocia Living Heritage Museum, operating in the Cappadocia region, is examined in the context of the production of cultural power at the regional level, and the scope of the study is limited to practices carried out between 2019 and 2023.

Keywords: *Cultural Power, Living Heritage, Transmission, Living Museum, Cappadocia.*

Geleneksel Çömlekten, Seramik Hediyelik Eşyaya: Kültürel Miras Yansıtıcısı Hediyelikler

From Traditional Pottery to Ceramic Souvenirs: Souvenirs Reflecting Cultural Heritage

Kamuran AK[1,*], Canan GÜREL AK[2]

[1] *Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Afyonkarahisar, Türkiye, akkamuran@gmail.com, 0000-0003-1515-7820,*

[2] *Öğr. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Afyonkarahisar, Türkiye, canangurelak@gmail.com, 0000-0002-9958-5461*

ÖZ: İnsanlık tarihinin en kadim tanıklarından biri olan seramik, ateşin toprakla buluştuğu ilk andan itibaren medeniyetlerin gelişiminde stratejik bir rol oynamıştır. Neolitik dönemden bu yana sadece barınma ve beslenme ihtiyaçlarına cevap veren bir araç değil, aynı zamanda toplumsal hiyerarşiyi, inanç sistemlerini ve estetik algıyı yansıtan bir kültürel kod taşıyıcısı olmuştur. Bir malzeme olma niteliği ile seramik; insanlık tarihinin en ilkel üretimlerinden modern endüstrinin yüksek teknolojili ürünlerine kadar uzanan geniş bir skalada, toplumsal hafızanın en dayanıklı taşıyıcısıdır aynı zamanda. Geleneksel çömlekçilik bağlamında "pişmiş toprak" olarak başlayan bu serüven, günümüzde seramik teknolojisinin sunduğu çeşitlilikle birlikte estetik ve sembolik bir anlatım aracına dönüşmüştür. Bu çalışmanın temel amacı, malzemenin geleneksel çömlek formlarından modern seramik hediyelik eşya tasarımlarına evrilen yolculuğunu; özellikle arkeolojik ve tarihi miras öğelerinin bu yeni tasarımlardaki yansımaları üzerinden incelemektir. Seramik, sadece bir üretim materyali değil, geçmişin estetik formlarını bugünün modern yaşam alanlarına taşıyan bir köprü olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda çalışma, geleneksel çömleğin kaba formlarından, ince işçilikli ve kavramsal derinliği olan seramik hediyeliklere geçişteki tasarım metodolojilerini sorunsallaştırmaktadır. Araştırmanın yöntemi, Türkiye'deki önemli çömlekçilik merkezlerinin tarihsel üretim tipolojileri ile güncel seramik tasarım pratiklerinin karşılaştırmalı bir literatür taramasına dayanmaktadır. Bu süreçte özellikle Hitit, Frig, Selçuklu ve Osmanlı gibi Anadolu medeniyetlerine ait arkeolojik buluntuların, günümüz seramik sanatçıları ve tasarımcıları tarafından nasıl birer "hediyelik obje" referansına dönüştürüldüğü analiz edilmiştir. Avanos'un karakteristik formlarından Kütahya'nın teknik zenginliğine kadar olan süreçte, malzemenin geleneksel "çark" üretiminden çıkıp kalıplama, döküm ve modern fırınlama teknikleriyle

buluştuğu noktalar incelenmiştir. Yöntem kapsamında, literatürdeki veriler ışığında günümüze ulaşan seramik hediyeliklerin, tarihi mirasın birer replikası olmaktan ziyade, o mirasın ruhunu taşıyan çağdaş yorumlar olduğu saptanmıştır.

Bulgular, seramik malzemenin günümüzdeki kullanımının, geleneksel çömlekçiliğin sınırlarını aşan bir "başkalaşan tasarım" anlayışı sunduğunu göstermektedir. Arkeolojik miras öğeleri, modern seramik tasarımlarında artık sadece birer süsleme unsuru değil, objenin formunu ve hikayesini belirleyen ana bileşenler haline gelmiştir. Örneğin, antik bir müze eserinin silüeti, bugünün minimalist seramik teknikleriyle birleştirilerek hem modern bir dekoratif obje hem de kültürel bir anlatıcı kimliği kazanmaktadır. Temelinde gelenek ve tarih olan bu yeni nesil tasarımlarda, malzemenin dokusu (mat sırlar, dokulu çamurlar) ve formun sadeliği, tarihi mirasa duyulan saygıyı modern bir estetikle harmanlamaktadır. Ayrıca bulgular, bu tür "arkeolojik temelli" seramik hediyeliklerin, kültürel diplomasinin ve turistik kimliğin inşasında yüksek bir katma değer yarattığını ortaya koymaktadır. Geleneksel çömlekten seramiğe uzanan bu skalada üretilen her nesne, antik formların güncel tasarım diliyle yeniden doğuşunu temsil etmektedir. Ayrıca seramiğin plastikliği, yeryüzü şekillerinin ve bölgelere özgü işaretlerin hediyelik eşya tasarımlarında kullanılmasına olanak sağlamaktadır.

Sonuç olarak, seramik malzemenin tarihsel süreç boyunca geçirdiği bu köklü dönüşüm, geleneksel zanaat disiplini ile modern teknoloji ve çağdaş tasarım pratiklerinin kurduğu simbiyotik ilişkinin somut bir tezahürüdür. Arkeolojik ve tarihi miras öğelerinin seramik hediyelik eşya tasarım sürecinde merkezileşmesi, kültürel belleğin sadece statik müze mekanlarında değil, gündelik yaşamın dinamik pratikleri içerisinde de canlı tutulmasına olanak tanımaktadır. Bu yaklaşım, geleneksel çömlekçiliğin binlerce yıllık teknik birikimini koruma altına alırken, seramik tasarımını salt bir endüstriyel obje üretimi olmaktan çıkarıp, onu geçmişin sembolik kodlarını günümüze taşıyan bir kültürel miras yansıtıcısı olarak konumlandırmaktadır. Seramik hediyelikler, malzemenin doğasından gelen fiziksel kalıcılık ve zamana direnme gücüyle, geçmişin estetik değerlerini geleceğin tasarım dünyasına eklemleyen en etkili görsel ve sembolik iletişim araçlarından biri olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla bu süreç, kültürel sürdürülebilirliğin sağlanmasında zanaatın estetik bir araç olarak nasıl bir işlev üstlendiğini ve modern tasarımın tarihsel derinlikle nasıl zenginleştiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Seramik Tasarımı, Geleneksel Çömlekçilik, Arkeolojik Miras, Hediyelik Eşya, Kültürel Temsil

ABSTRACT: *Ceramics, as one of the most ancient witnesses of human history, has played a strategic role in the development of civilizations since the first moment fire met earth. Since the Neolithic period, it has functioned not only as a tool for basic needs like shelter and nutrition but also as a cultural code bearer reflecting social hierarchy, belief systems, and aesthetic perception. As a material, ceramics serve as the most durable carrier of collective memory, spanning a vast scale from the most primitive productions of humanity to the high-tech products of modern industry. This journey, which began as "terracotta" in the context of traditional pottery, has evolved into a medium of aesthetic and symbolic expression through the diversity offered by contemporary ceramic technology. The primary objective of this study is to examine the journey of the material from traditional pottery forms to modern ceramic giftware designs, specifically through the reflections of archaeological and historical heritage elements in these new designs. Ceramics are treated not merely as a production material but as a bridge carrying the aesthetic forms of the past into today's modern living spaces. In this context, the study problematizes the design methodologies involved in the transition from the coarse forms of traditional pottery to ceramic giftware characterized by fine craftsmanship and conceptual depth.*

The research methodology is based on a comparative literature review of the historical production typologies of significant pottery centers in Turkey and contemporary ceramic design practices. In this process, the analysis focuses on how archaeological findings from Anatolian civilizations such as the Hittites, Phrygians, Seljuks, and Ottomans are transformed into "giftware object" references by contemporary ceramic artists and designers. The study examines the points where the material transitions from traditional "wheel" production to molding, casting, and modern firing techniques, spanning from the characteristic forms of Avanos to the technical richness of Kütahya. Within the scope of this methodology, it has been determined through literature data that the ceramic giftware reaching us today are not mere replicas of historical heritage but contemporary interpretations that carry the essence of that heritage.

Findings indicate that the current use of ceramic materials offers an understanding of "transformative design" that transcends the boundaries of traditional pottery. In modern

ceramic designs, archaeological heritage elements are no longer just decorative features; they have become primary components defining the form and narrative of the object. For instance, the silhouette of an ancient museum artifact, combined with today's minimalist ceramic techniques, acquires the identity of both a modern decorative object and a cultural narrator. In these new-generation designs rooted in tradition and history, the texture of the material (matte glazes, textured clays) and the simplicity of form blend respect for historical heritage with a modern aesthetic. Furthermore, the findings reveal that such "archaeologically based" ceramic giftware creates high added value in the construction of cultural diplomacy and touristic identity. Every object produced along this spectrum from traditional pottery to ceramics represents the rebirth of ancient forms through a contemporary design language. Moreover, the plasticity of ceramics allows for the integration of topographical features and region-specific signs into giftware designs.

In conclusion, this profound transformation of ceramic materials throughout the historical process is a concrete manifestation of the symbiotic relationship established between traditional craft disciplines and modern technology and contemporary design practices. The centralization of archaeological and historical heritage elements in the design process of ceramic giftware allows cultural memory to be kept alive not only in static museum spaces but also within the dynamic practices of daily life. This approach preserves the thousands of years of technical accumulation in traditional pottery while positioning ceramic design not merely as industrial object production, but as a reflector of cultural heritage that carries the symbolic codes of the past into the present. Ceramic giftware, with the physical permanence and time-resistant power inherent in the material, continues to be one of the most effective visual and symbolic communication tools, integrating the aesthetic values of the past into the design world of the future. Consequently, this process clearly demonstrates the function of craftsmanship as an aesthetic tool in ensuring cultural sustainability and how modern design is enriched by historical depth.

Keywords: *Ceramic Design, Traditional Pottery, Archaeological Heritage, Souvenir, Cultural Representation*

Gelenekten Geleceğe Çanakkale Seramikleri

From Tradition to the Future: Çanakkale Ceramics

Mehmet Fatih KARAGÜL[1,*], Münevver Berrin KAYMAN KARAGÜL[2] , Elif Miray COŞKUN[3]

[1]*Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Profesör, Seramik ve Cam Bölümü, Çanakkale, Türkiye, fkaragul@comu.edu.tr, 0000-0002-1112-758X*

[2] *Öğr. Gör., Münevver Berrin Kayman Karagül, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Öğretim Görevlisi, Seramik ve Cam Bölümü, Çanakkale, Türkiye, mbkayman@comu.edu.tr, 0000-0002-1046-1471*

[3] *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Seramik ve Cam Anasanat Dalı, Çanakkale, Türkiye, elifmiraycoskun@gmail.com, 0009-0009-7541-6952*

ÖZ: Bu çalışmada, Avrupa seramik rotasında (European Route of Ceramics) yer alan ve Türk seramik kültürel mirasının önemli bir temsilcisi olan geleneksel Çanakkale seramiklerini, geri dönüştürülmüş malzeme teknolojileri ve çağdaş gastronomi ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yorumlamak amaçlanmaktadır. Geleneksel Çanakkale seramiklerinin üretim yöntemi incelendiğinde, temel olarak kullanılan kırmızı akçini çömlekçi çamuru ve düşük derecede (900-1000 °C) olgunlaşan, sağlığa zararlı kurşun içerikli (sülyen) sırlar kullanıldığı bilinmektedir. Ne var ki kurşun (sülyen) kullanımı günümüz koşullarında insan sağlığı ve çevresel sürdürülebilirlik açısından ciddi sorunlar barındırmakta, bu durum projenin temel sorunsalını oluşturmaktadır. Sektörel anlamda uyulması gereken standartlarla çelişmemek adına ISO 6486-1 &ISO 6486-2, EU Directive 84/500/EEC, FDA Compliance Policy Guide (CPG 7117.06& 7117.07), kendi özgün kurşunsuz sır reçeteleri geliştirilmeye çalışıldı. Bu sayede yeni sır önerileri ile kültürel mirasa ve geleneksel çömlekçiliğin sürdürülebilirliğine katkı hedeflendi. Bunun için özellikle gıda ile temas eden seramiklerde kurşun (sülyen) içerikli sırların kullanımı, yeniden değerlendirilmesi gereken önemli bir konu olarak, kültürel mirasın korunması, kültür yönetimi yaklaşımları ve güncel üretim standartları arasında sürdürülebilir ve etik bir denge kurulmasını zorunlu kılmıştır. Çanakkale yeşilinin yalnızca görsel bir kültürel miras unsuru olarak değil, güncel üretim standartlarıyla uyumlu, gıda kullanımına elverişli ve sürdürülebilir bir değer olarak yaşatılmasını hedeflemektedir.

Araştırmanın metodolojik kurgusu, laboratuvar analizleri ve sanatsal tasarımı kapsayan disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Çalışmanın ilk aşamasında, geleneksel "Çanakkale Yeşili" estetik değerleri korunarak; geri dönüştürülmüş hammaddelerin kimyasal bileşimleri analiz edilerek, insan sağlığına zararsız ve alkali ergiticiler dengelenmiş, hazırlanan sır reçeteleri orta/yüksek dereceli (1180 °C) pişirim şartlarına uygun kurşunsuz (lead-free), kimyasal dayanımı yüksek sırlar geliştirilmiştir. Bu süreçte yerel kaynakların değerlendirilmesi ve atık yönetiminin teşvik edilmesi amacıyla, Çanakkale bölgesinden teminini sağladığımız ceviz dalı budama atığı külü ve Balıkesir bölgesinden teminini sağladığımız ametist jeod atığı, seramik sırlarının potansiyel hammaddeleri olarak incelenmiştir. Söz konusu atıkların elde edilen kül ve toz hammaddelerin kimyasal bileşimleri XRF (X-Işını Floresan) ve SEM (Taramalı Elektron Mikroskobu) analizleri incelenerek belirlenmiştir. Analiz sonuçları doğrultusunda, bu iki atığın ve üleksit hammaddesinin sinerjik etkisinden faydalanılarak, %80 oranında geri dönüştürülmüş hammadde içeren ve geleneksel tonlara en yakın sonucu veren özgün sır formülleri elde edilmiştir. Ceviz dalı budama atığı külü ve ametist jeod atığı tozunun seramik sırlarında kullanılabilirliği başarılı bir şekilde kanıtlanmıştır. Pişirim sonrası numuneler renk, yüzey parlaklığı, doku ve akışkanlık açısından değerlendirilmiştir.

Çalışmanın özgünlüğü, sadece geri dönüştürülmüş hammaddeler ile oluşturulan sır reçeteleriyle sınırlı kalmayıp, geleneksel düşük dereceli gözenekli bünyenin yerine, yüksek derecede (1180 °C) pekişen (vitrified) beyaz renkli çamur veya porselen bünyenin kullanılmasıyla pekiştirilmiştir. Bu yaklaşım, nihai ürünün mekanik dayanımını artırmış ve geleneksel Çanakkale seramiğine karakteristik bir tını kazandırarak "halk tipi" seramik anlayışını, üst segment gastronomi deneyimlerine hitap eden ve koleksiyon nesnesi niteliğine taşıyan bir dönüşüm yaratmıştır.

Uygulama aşamasında, kültürel mirasın form dillerinden esinlenilerek tasarlanan üç parçalık temel bir set (kapaklı sahan, çorba kasesi ve eşlikçi yemek tabağı) üretilmiştir. Bu tasarımlar, geleneksel formların gastronomik fonksiyonlarla buluştuğu disiplinler arası bir yaklaşımı yansıtmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak bu bildiri, kültürel mirasın sürdürülebilirlik perspektifiyle yeniden yorumlanmasının; sağlıklı, çevre dostu ve çağdaş tasarım nesneleri aracılığıyla geleceğe aktarılmasına yönelik yenilikçi ve kültürel miras yönetiminin sentezlendiği bir model sunduğunu ortaya koymakta; aynı zamanda geleneksel Çanakkale seramiğinin günümüzde yok

olmasının önüne geçilmesine yönelik somut bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlamaktadır. Geliştirilen bu yaklaşım, yok olma tehlikesi altındaki geleneksel zanaatların, bilimsel veriler ve çağdaş tasarım vizyonuyla nasıl "yaşayan bir miras" haline getirilebileceğini kanıtlamakta ve turizm destinasyonlarında kültürel kimliğin korunmasına yönelik uygulanabilir bir strateji ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale Seramikleri, Kurşunsuz Sır, Pekişmiş Çini, Gastronomi ve Sanat, Kültürel Miras ve Kültür Yönetimi, Çanakkale.

ABSTRACT: *This study aims to reinterpret traditional Çanakkale ceramics, a significant representative of Turkish ceramic cultural heritage and part of the European Route of Ceramics, in line with recycled material technologies and contemporary gastronomic needs. An examination of the production method of traditional Çanakkale ceramics reveals the use of red clay and low-temperature (900-1000 °C) glazes containing lead, which is harmful to health. However, the use of lead poses serious problems in terms of human health and environmental sustainability under current conditions, forming the main challenge of this project. To avoid conflicts with industry standards such as ISO 6486-1 & ISO 6486-2, EU Directive 84/500/EEC, and the FDA Compliance Policy Guide (CPG 7117.06 & 7117.07), efforts were made to develop unique lead-free glaze recipes. In this way, the aim was to contribute to cultural heritage and the sustainability of traditional pottery through new glaze proposals. For this purpose, the use of lead-containing glazes, especially in ceramics that come into contact with food, is an important issue that needs to be re-evaluated, making it necessary to establish a sustainable and ethical balance between cultural heritage preservation, cultural management approaches, and current production standards. The goal is to preserve "Çanakkale Green" not only as a visual cultural heritage element but also as a value that is compatible with current production standards, suitable for food use, and sustainable. The research methodological framework has an interdisciplinary structure encompassing laboratory analyses and artistic design. In the first stage of the study, while preserving the traditional "Çanakkale Green" aesthetic values, lead-free glazes with high chemical resistance suitable for medium/high firing temperatures (1180 °C) were developed by analyzing the chemical compositions of recycled raw materials and balancing alkaline fluxes that are harmless to human health. In this process, in order to utilize local resources and promote waste management, walnut branch pruning waste ash obtained from the Çanakkale region and amethyst geode waste obtained from the*

Balıkesir region were examined as potential raw materials for ceramic glazes. The chemical compositions of the ash and powder raw materials obtained from these wastes were determined by examining them using XRF (X-ray Fluorescence) and SEM (Scanning Electron Microscopy) analyses. Based on the analysis results, unique glaze formulas containing 80% recycled raw materials and yielding results closest to traditional tones were obtained by utilizing the synergistic effect of these two wastes and ulexite raw material. The usability of walnut branch pruning waste ash and amethyst geode waste powder in ceramic glazes has been successfully proven. Post-firing samples were evaluated in terms of color, surface gloss, texture, and fluidity. The originality of the study is not limited to glaze recipes created only with recycled raw materials, but is further enhanced by the use of a highly vitrified (1180 °C) white clay or porcelain body instead of the traditional low-grade porous body. This approach increased the mechanical strength of the final product and gave a characteristic sound to traditional Çanakkale ceramics, creating a transformation from the "folk type" ceramic concept to one that appeals to high-end gastronomic experiences and has the quality of a collector's item. During the implementation phase, a basic three-piece set (covered sahan (tureen), soup bowl, and accompanying dinner plate) was produced, inspired by the formal languages of cultural heritage. These designs aimed to reflect an interdisciplinary approach where traditional forms meet gastronomic functions.

In conclusion, this paper demonstrates that the reinterpretation of cultural heritage from a sustainability perspective offers a model that synthesizes innovative cultural heritage management and its transmission to the future through healthy, environmentally friendly, and contemporary design objects. It also aims to develop a concrete approach to prevent the disappearance of traditional Çanakkale ceramics today. This approach proves how endangered traditional crafts can be transformed into a "living heritage" through scientific data and a contemporary design vision, and presents a viable strategy for preserving cultural identity in tourism destinations.

Keywords: *Çanakkale Ceramics, Lead-free Glaze, Vitrified Ceramics, Gastronomy and Art, Cultural Heritage and Cultural Management, Çanakkale.*

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Gözünden Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yararlanılabilecek Nevşehir'in Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Ögeleri

Social Studies Teacher Candidates' Perspectives on the Use of Nevşehir's Intangible Cultural Heritage in Social Studies Teaching

Muhammed Talha ÖZALP[1*], Çağrınur SAĞ[2]

[1*] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Nevşehir, TÜRKİYE,* mtozalp@gmail.com, 0000-0002-8564-7254

[2] *Bağımsız Araştırmacı, Bolu, TÜRKİYE,* cagrinursag94@gmail.com, 0000-0003-1955-3900

ÖZ: Kültürel miras, bir toplumun geçmişten günümüze taşıdığı, kuşaktan kuşağa aktardığı ve ortaklaşa paylaşılan değerler bütünü olarak ele alınmaktadır. Bu miras; günlük yaşamda kullanılan sanat objeleri, mimari yapılar, tarihi alanlar ve peyzaj biçimleri gibi somut kültürel unsurları kapsadığı gibi, dil, sözlü anlatımlar, insan belleği, dans performansları, müzik, tiyatro ve ritüeller gibi somut olmayan kültürel ögeleri de içermektedir. Bu yönüyle kültürel miras, yalnızca geçmişe ait fiziksel kalıntılardan ibaret olmayıp aynı zamanda yaşayan, sürekli yeniden üretilen ve toplumsal kimliği şekillendiren dinamik bir yapıya sahiptir. Kültürel miras genel olarak somut ve somut olmayan olmak üzere iki ana grupta ele alınmaktadır. Somut kültürel miras; tarihi yerleşimler, mimari yapılar, arkeolojik alanlar, kültürel peyzajlar ve taşınabilir kültürel varlıklar gibi fiziksel unsurları kapsamaktadır. Somut olmayan kültürel miras ise topluluklar ve bireyler tarafından kültürel mirasın bir parçası olarak kabul edilen uygulamalar, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin kültürel mekânları içermektedir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların doğa, çevre ve tarih ile etkileşimleri doğrultusunda sürekli yeniden üretilmekte; bireylere aidiyet, kimlik ve süreklilik duygusu kazandırmaktadır. Kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması, yalnızca hukuki ve kurumsal düzenlemelerle değil, aynı zamanda eğitim yoluyla mümkündür. Kültürel miras eğitimi; toplumların tarihini, geleneklerini, mimarisini, kültürel belgelerini ve yaşam biçimlerini kapsayan çok boyutlu bir öğrenme alanını içermektedir. Bu bağlamda örgün eğitim, kültürel mirasın tanıtılması, anlaşılması ve içselleştirilmesinde temel bir işlev üstlenmektedir. Eğitim programları incelendiğinde kültürleme işlevinin özellikle sosyal bilgiler dersi aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi, bireyin

toplumsallaşma sürecini destekleyen, yaşadığı çevreyi anlamasını sağlayan ve kültürel kimlik gelişimine katkı sunan bir yapıya sahiptir. Bu nedenle hem somut hem de somut olmayan kültürel miras ögelerinin sosyal bilgiler öğretim sürecine entegre edilmesi, öğrencilerin kültürel bilinç geliştirmeleri açısından önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Nevşehir iline ait somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) ögelerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülmekte olup betimsel nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Çalışma, yerel bir bağlam olan Nevşehir ili üzerinden ele alındığı için durum temelli bir nitel çalışma niteliği taşımaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Katılımcılar kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenmiş; farklı sınıf düzeylerinden seçilerek algı ve deneyim çeşitliliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanacaktır. Görüşme formunda katılımcıların Nevşehir'e özgü somut olmayan kültürel miras ögelerine ilişkin bilgi ve deneyimlerini, bu ögeler ile sosyal bilgiler öğretimi arasındaki ilişkiye yönelik algılarını ve öğretim sürecinde kullanımına dair değerlendirmelerini ortaya koymaya yönelik açık uçlu sorular yer almaktadır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenecek; kodlar, alt temalar ve temalar oluşturularak bulgular doğrudan alıntılarla desteklenecektir. Araştırmadan elde edilmesi beklenen sonuçların, sosyal bilgiler eğitiminde yerel somut olmayan kültürel mirasın öğretim sürecine entegrasyonuna ilişkin kuramsal bir perspektif sunması ve uygulamaya dönük öneriler geliştirilmesine katkı sağlaması öngörülmektedir. Ayrıca çalışmanın, öğretmen adaylarının yerel kültürel miras unsurlarına yönelik farkındalıklarının ortaya konulmasına ve sosyal bilgiler öğretiminde yerel kültür temelli öğretim uygulamalarının geliştirilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu yönüyle araştırmanın, yerel kültürel değerlerin eğitim yoluyla korunması ve sürdürülebilirliğinin desteklenmesine yönelik çalışmalara da katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın, sosyal bilgiler öğretiminde yerel kültürel miras unsurlarının pedagojik bir kaynak olarak nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin farkındalık oluşturması ve öğretim programlarında yerel kültürel miras temelli uygulamaların geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM); Miras Eğitimi; Sosyal Bilgiler Eğitimi; Öğretmen Adayları; Nevşehir.

ABSTRACT: *Cultural heritage is generally defined as the set of values that a society carries from the past to the present and collectively shares. It includes both tangible and intangible dimensions. Tangible cultural heritage consists of physical elements such as architectural structures, historical sites, everyday art objects, and cultural landscapes. Intangible cultural heritage includes elements such as language, oral traditions, collective memory, dance performances, music, theatre, and rituals. In this respect, cultural heritage does not only refer to physical remains of the past. It also represents a living and dynamic structure that is continuously reproduced within society. Cultural heritage plays a crucial role in shaping social identity and maintaining cultural continuity. Cultural heritage is commonly examined under two main categories: tangible cultural heritage and intangible cultural heritage. Tangible cultural heritage includes physical assets that have cultural value, such as historic towns, monuments, archaeological sites, and movable cultural objects. Intangible cultural heritage, on the other hand, refers to practices, representations, knowledge, and skills that communities and individuals recognize as part of their cultural heritage. These cultural elements are transmitted from generation to generation. They are constantly recreated through the interaction of communities with their environment, nature, and history. Through this process, intangible cultural heritage contributes to the development of identity and continuity within societies. The preservation and transmission of cultural heritage to future generations depend not only on legal and institutional regulations but also on educational processes. Heritage education includes a wide range of learning experiences related to history, traditions, architecture, cultural documents, and ways of life. Within formal education, the function of cultural transmission is largely carried out through social studies courses. Social studies education plays a significant role in supporting students' socialization processes. It also helps students understand their social and cultural environment. Therefore, the integration of cultural heritage elements into social studies teaching is considered important for developing cultural awareness among students. Cultural heritage, both tangible and intangible, contributes to the development of cultural identity and cultural consciousness. The aim of this study is to examine social studies teacher candidates' views on the intangible cultural heritage (ICH) elements of Nevşehir and their potential use in social studies teaching. The study will be*

conducted within the framework of qualitative research. A descriptive qualitative research design will be adopted. Since the research focuses on a specific local context, namely Nevşehir province, the study also has a case-oriented qualitative character. The study group will consist of teacher candidates enrolled in the Department of Social Studies Education at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University. Participants will be selected through convenience sampling. In order to ensure diversity in perceptions and experiences, teacher candidates from different grade levels will be included in the study. Data will be collected through a semi-structured interview form developed by the researchers. The interview form will consist of two sections. The first section will include questions about the demographic characteristics of the participants, such as gender, age, grade level, and their interaction with the city of Nevşehir. The second section will include open-ended questions aimed at revealing participants' knowledge and experiences related to the intangible cultural heritage elements of Nevşehir. The questions will also explore participants' perceptions of the relationship between intangible cultural heritage and social studies teaching and their views on the possible use of these elements in the instructional process. The interview questions will be prepared based on the relevant literature and the cultural heritage-related learning outcomes included in the social studies curriculum. Expert opinions will be consulted to ensure the content validity of the interview form. The data obtained from the interviews will be analyzed using content analysis. Codes, sub-themes, and themes will be generated based on participants' responses. The findings will be supported with direct quotations in order to present participants' views more clearly. It is expected that the findings of the study will contribute to the literature by providing a theoretical perspective on the integration of local intangible cultural heritage into social studies education. The study is also expected to raise awareness about the pedagogical value of local cultural heritage elements. In addition, the findings may contribute to the development of instructional practices that incorporate local culture into social studies teaching.

Keywords: *Intangible Cultural Heritage (ICH); Heritage Education; Social Studies Education; Teacher Candidates; Nevşehir.*

İsion Kalesi Restorasyonunun Değerlendirilmesi

Evaluation of the Restoration of İsion Castle

Mehmet Ali KARAGÖZ[1,*], Esra BÜYÜKEMİR KARAGÖZ[2]

[1] *Arş. Gör., Batman Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Batman/Türkiye mehmetali.karagoz@hotmail.com, 0000-0002-8801-5658*

[2] *Öğr. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü İstanbul/Türkiye, ebuyukemir@gelisim.edu.tr, 0000-0003-3417-7640*

ÖZ: Çalışmanın amacı, Likya sınırları içerisinde, Helenistik ve Roma dönemlerine ait bir savunma yapısı olan İsion-Beymelek Kalesi'nde gerçekleştirilen koruma, uygulama ve restorasyon çalışmalarının çağdaş koruma kuramı çerçevesinde değerlendirmektir. Beymelek Kalesi günümüz Antalya ili sınırları içerisinde Demre ilçesi Beymelek Mahallesi içerisinde kalmaktadır. Yapının inşası Karataş'a göre M.Ö. 3. yüzyıla, diğer bir kaynağa göre M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenmektedir. Yapının inşa amacı, yapının doğusunda kalan alanın ve Myros Ovası'nın korunması ve kalenin bölgede bulunan bir çiftliği korumak için de inşa edildiği bilinmektedir. Yapının gözetleme ve savunma fonksiyonu değerlendirildiğinde, yapı denizden yaklaşık 100 ila 150 yükseklikte olduğu ve konumu itibarıyla zeminden ve yapının mevcut olan kulelerinden çevreyi görmek ve gözetlemek mümkündür. Yapının topografyaya yerleşimi değerlendirildiğinde, kuleler ana kaya üzerine inşa edilmiş ve böylece sağlam bir zemine oturtturularak günümüze kadar ulaşmasına yardımcı olmuştur.

Yapı plan kurgusu incelendiğinde, yapı kuzeydoğu-güneybatı aksında yerleşmiştir. Yapının günümüze ulaşan kısımları; kuzeyde ve güneybatında yer alan iki kulesi ve güneydoğu yönündeki burçla çevrili avlusudur. Yapının beden duvarları yığma çift cidarlı olup, cephelerde büyük kesme taş bloklar, iç tarafta ise dış cepheye göre daha küçük boyutlu kesme taşlar ve kaba yonu taşlar kullanılmıştır. Yapı yığma sistemle inşa edilmiş, kapı ve pencere açıklıkları yekpare taş malzemeden taş lento kullanılarak açılmıştır. Yapının cephelerinde kullanılan kesme taşların standart ölçüde olmayıp, aynı sırada benzer yükseklikte kesme taşlar kullanılmıştır. Cephedeki bu taşların yüzeyleri rustik bırakılmıştır. Yapının kulelerinin dışa bakan cephelerinde zeminden 7 m yüksekliğe kadar olan pencere açıklıkları oldukça küçüktür (yaklaşık 8x18 cm). Bu pencereler hem aydınlatma için kullanılmış hem de ok vb. aletlerle kale savunmasının yapıldığı düşünülmektedir. 7m yüksekliğinin üzerindeki açıklıklar yaklaşık

30×90 cm genişliğindedir. Kalenin iç avlusuna bakan farklı kotlarda kapı açıklıkları da mevcuttur. Kulelerin içerisindeki taş çıkmalardan bu kotların kat olarak kullanıldığı ve kuzeydoğuda yer alan kulede üç kat, güneybatıdaki kulenin iki kat olduğu düşünülmektedir.

Zaman içerisinde doğal etkilere maruz kalarak yapıda strüktürel ve malzeme bozulmaları meydana gelmiştir. Yapının özellikle iç cidarlarındaki kaba yonu ve beden duvarındaki kesme taşlar kalenin içine ve dış tarafına düşmüş, yapı bütünlüğü bozulmuştur. Taşların düşmesinin etkisiyle yapının strüktürel dengesi bozulmuş ve beden duvarında taşlarda açılmalar, yatay eksende sapmalar meydana gelmiş, kapı-pencere açıklıklarını sağlayan lento taşlarında çatlamalar oluşmuştur. Yapıda günümüze ulaşan sadece taş malzemedir ve bu taş malzemede çatlamalar, yüzey kayıpları, parça kayıpları, renk değişimleri, taş yüzeylerinde kabuklanma, pul pul dökülme, renk farklılaşmaları ve yer yer koyulaşmalar, nem–tuz etkisi ve biyolojik kolonizasyon (liken/alg) bozulmaları mevcuttur. Ayrıca taş bloklar arasında bitki oluşumu tespit edilmiştir.

Restorasyon çalışmaları öncesinde, yapıda oluşabilecek hasarların önüne geçmek, yapının kalan bütünlüğünü koruyabilmek ve çalışma güvenliğini artırabilmek için acil müdahale gerektiren sur ve burç bölümlerinde geçici yapısal stabilizasyon çalışmaları yapılmıştır. Sağlamlaştırma işlemleri zemine yakın yerlerdeki duvarların etrafına moloz taşlarla mantolama yapılarak başlamıştır. Kale burçlarının ve surlarının sağlamlaştırılması ise çelik iskele ile sağlanmıştır. Ayrıca kapı ve pencere açıklıkları etrafına çelik çerçeveler ve taş dolgular ile desteklenmiştir. Yapının çevresinde ise bitki temizliği yapılmıştır. Bitki temizliği ile yapı etrafında ana kaya üzerine oyulmuş işlikler (havuzlar) tespit edilmiştir. Bu işliklerde şarabın ya da zeytin yağının üretildiği düşünülmektedir.

Beymelek Kalesinin restorasyon çalışmaları Nisan 2013'te başlamış, Kasım 2013'te tamamlanmıştır. Yapıda gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarında en az müdahale, ayırt edilebilirlik ve özgün malzemeye saygı koruma ilkeleri benimsenmiştir. Çalışmalar yapı içerisine ve dış bölümlerine düşen taşların numaralandırılarak başlanmıştır. Numaralandırma işlemleri üst üste gelen her katmanda yapılmış, katmanlardaki taş bloklar vinç yardımıyla daha önceden temizliği yapılan alanlara taşınmıştır. Surların içerisinde yapılan taşıma işlemleri sonucunda duvar kalıntıları tespit edilmiş, bu kalıntılarda rölöve çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Sur dibinde yapılan arkeolojik kazıda insanlara ait farklı büyüklüklerde kemikler ve göz yaşı şişeleri tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Kalenin asıl restorasyon çalışmaları yapının

beden duvarı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar: sağlamlaştırma, taşların sökülüp numaralandırılarak tekrar yerine konulması ve duvarlarda bütünlemedir. Kalenin surlarında ve burçlarda düşey ekseninden ayrılan kesme taşlar yerlerinde numaralandırılmış, vinç yardımıyla taşınmıştır. Sökülen taşların numaralandırılması ile taşların cephedeki aynı yerine konulmasını sağlamıştır. Beden duvarlarındaki söküm işlemleri sağlam ve ayrılmanın olmadığı yere kadar devam etmiştir. Benden duvarlarının içerisinde mevcut olan kaba yonu taşlar numaralandırılarak sökülmüş, temizlenmiş ve yerine konulmuştur. İç cidarda eksik olan taş malzemeler boşluğu göre hazırlanarak tamamlamalar yapılmıştır. Dış cidarda bulunan kesme taşlar arasında harç malzemesi tespit edilmemiş, fakat iç cidardaki kaba yonu taşlar arasında harç tespit edilmiştir. Bu nedenle iç cidarda taş malzemelerin yeniden yapımı sırasında taşlar arasında hidrolik kireç harcı kullanılmıştır. Beden duvarlarındaki önemli müdahalelerden biri de duvarların stabilitesini artırmak için kesme taşları arasında paslanmaz çelikten kenet uygulamasıdır. Böylece yapı beden duvarlarında uzun sürede etkili olabilecek ayrılmanın önüne geçilecektir. Kale yapısındaki diğer bir önemli müdahale yapısal dengenin sağlanabilmesi için iki kule arasındaki duvarda tamamlama işlemi yapılmıştır. Bu işlem ile kuledeki açılmaları engellemek ve zeminden destek almak amacıyla yapılmıştır. Bu alanda yapılan tamamlama işlemlerinde kullanılan blok taşlar kalenin yakınlarında olan ve aynı taşın çıkarılan maden sahasında temin edilmiştir. Burada kullanılan kesme taşların yüzeyinde cephedeki özgün taşlar gibi rustik değil, düz olarak kesilmiştir. Yapıda gerçekleştirilen sağlamlaştırma, tamamlama çalışmaları sonrasında taş yüzeylerde basınçlı su ile temizlik yapılmış, derz aralarındaki bitkiler yapıdan fiziksel ve kimyasal yöntemlerle arındırılmıştır.

İssion-Beymelek Kalesi restorasyonu, kültürel mirasın gelecek kuşaklara ulaşabilmesi açısından önemli bir çalışmadır. Restorasyonda çalışmasında yapılan müdahaleler değerlendirildiğinde, müdahalelerin özgünlük (authenticity) ve bütünlük (integrity) değerlerini koruma düzeyi, en az müdahale ve geri dönüşlülük ilkeleriyle uyumlu olduğu düşünülmektedir. Yapıda kullanılan kaba yonu taş malzemelerin alandan temin edilmesi ile özgün malzeme ve yapım tekniğine uyum sağlanmıştır. Yapı beden duvarının dış cephesindeki taşların aynı malzemeden kullanılması ve dış yüzeyinin düz bırakılması ile özgün malzemeden ayırt edilebilmesi sağlanmıştır. Ayrıca duvarlarda yapılan bütünleme işlemleri tamamen bir duvar olarak değil, eksik bölümlerde okunabilirlik sağlamak ve yapının stabilizasyonunu sağlamak için yapılmıştır. Tüm müdahaleler değerlendirildiğinde yapılan çalışmanın çağdaş koruma

kuramı çerçevesinde kapsamında yapıldığı değerlendirilebilmektedir. Bu müdahaleler hem yapının özgünlüğünün korunmasına hem de yapının askeri mimarlık karakterinin okunabilirliğine katkısı ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savunma Yapısı, Kale, Restorasyon, Beymelek/Antalya

ABSTRACT: *The aim of this study is to evaluate the conservation, implementation and restoration work carried out at İsion-Beymelek Castle, a defensive structure dating from the Hellenistic and Roman periods within the borders of Lycia, within the framework of contemporary conservation theory. Beymelek Castle is located within the boundaries of the present-day province of Antalya, in the Beymelek neighbourhood of Demre district. According to Karataş, the building was built in the 3rd century BC, while another source dates it to the 2nd century BC. The purpose of the building's construction was to protect the area to the east of the building and the Myros Plain, and it is also known that the castle was built to protect a farm in the region. Considering the building's surveillance and defence functions, it is located approximately 100 to 150 metres above sea level, and its position allows for viewing and surveying the surroundings from the ground and the existing towers of the building. Evaluating the building's placement in the topography, the towers were built on top of the main bedrock, thus helping it to survive to the present day by being placed on solid ground.*

When examining the layout of the building, it is positioned on a northeast-southwest axis. The parts of the building that have survived to the present day are its two towers located to the north and southwest and its courtyard surrounded by a bastion to the southeast. The walls of the building are double-walled masonry, with large cut stone blocks used on the facades and smaller cut stones and rough-hewn stones used on the interior side compared to the exterior facade. The building was built using a masonry system, with door and window openings created using monolithic stone lintels. The cut stones used on the facades of the structure are not of standard size; instead, cut stones of similar height have been used in the same row. The surfaces of these stones on the facade have been left rustic. The window openings on the outer facades of the building's towers up to a height of 7 m from the ground are quite small (approximately 8x18 cm). These windows were used for lighting and are also thought to have been used for defending the castle with tools such as arrows. The openings above a height of 7m are approximately 30×90 cm wide. There are also door openings at different levels facing the inner courtyard of the castle. It is thought that these levels were used as floors, with three floors in

the north-east tower and two floors in the south-west tower, based on the stone projections inside the towers.

Over time, the building has been exposed to natural effects, causing structural and material deterioration. The rough hewn stones on the interior walls and the cut stones on the body wall have fallen inside and outside the castle, compromising the structural integrity of the building. The falling stones have disrupted the structural balance of the building, causing cracks in the stones of the body wall, horizontal deviations, and cracks in the lintel stones that form the door and window openings. Only the stone material has survived to the present day, and this stone material exhibits cracks, surface losses, piece losses, colour changes, crusting on stone surfaces, flaking, colour variations and darkening in places, moisture-salt effects and biological colonisation (lichen/algae) deterioration. In addition, plant growth has been detected between the stone blocks.

Prior to the restoration work, temporary structural stabilisation work was carried out on the walls and towers requiring urgent intervention in order to prevent damage to the structure, preserve its remaining integrity and improve work safety. Reinforcement work began by encasing the walls near the ground with rubble stones. The reinforcement of the castle towers and walls was achieved using steel scaffolding. In addition, the door and window openings were supported with steel frames and stone fillings. Vegetation was cleared from around the building. During the vegetation clearance, work pits (pools) carved into the bedrock were discovered around the structure. It is thought that wine or olive oils were produced in these pits.

The conservation work on Beymelek Castle began in April 2013 and was completed in November 2013. The conservation principles of minimal intervention, distinctiveness and respect for original materials were adopted in the restoration work carried out on the building. The restoration work began with the numbering of the stones that fell inside and outside the building. Numbering was carried out on each successive layer, and the stone blocks in the layers were transported to previously cleaned areas with the help of a crane. As a result of the transportation work carried out within the walls, wall remains were identified within the walls, and survey work was carried out on these remains. During the archaeological excavation at the base of the wall, bones of different sizes belonging to people buried at the base of the wall and tear bottles were identified and recorded. The main restoration work on the castle was

carried out on the body wall of the building. These works included: reinforcement, removal and numbering of stones for replacement, and wall restoration. Cut stones that had become detached from their vertical axis in the castle walls and towers were numbered in situ and moved using a crane. Numbering the removed stones ensured they could be replaced in their exact positions on the façade. The dismantled stones were cleaned and then replaced. The rough-hewn stones within the main walls were numbered, dismantled, cleaned, and replaced. Missing stone materials in the inner wall were prepared according to the void and the gaps in the inner wall were filled. No mortar material was detected between the cut stones on the outer wall, but mortar was detected between the rough-cut stones on the inner wall. For this reason, hydraulic lime mortar was used between the stones during the reconstruction of the stone materials on the inner wall. One of the significant interventions on the body walls was the application of stainless steel clamps between the cut stones to increase the stability of the walls. This will prevent separation that could be effective over a long period of time in the structure's body walls. Another important intervention in the castle structure was the completion of the wall between the two towers to ensure structural balance. This was done to prevent openings in the tower and to provide support from the ground. The completion work carried out in this area was sourced from the quarry near the castle where the same stone was extracted. The cut stones used here were cut flat, unlike the rustic stones on the façade. After the reinforcement and completion work carried out on the structure, the stone surfaces were cleaned with pressurised water, and the plants between the joints were removed from the structure using physical and chemical methods.

The restoration of İsion-Beymelek Castle is an important project in terms of ensuring that cultural heritage reaches future generations. When the interventions carried out during the restoration work are evaluated, it is considered that the level of preservation of the values of authenticity and integrity is consistent with the principles of minimal intervention and reversibility. The use of roughly hewn stone materials in the structure was sourced locally, ensuring adherence to the original materials and construction techniques. The use of stones of the same material on the exterior of the building's body wall and leaving the exterior surface smooth ensures that it can be distinguished from the original material. Furthermore, the restoration work carried out on the walls was not done to create a completely uniform wall, but rather to ensure legibility in the missing sections and to stabilise the structure. When all

interventions are evaluated, it can be concluded that the work was carried out within the framework of contemporary conservation principles. These interventions contribute both to the preservation of the building's authenticity and to the legibility of its military architectural character.

Keywords: *Defense Structures, Caste, Restoration, Beymelek/Antalya.*

“Kapadokya Alanı” Mevzuatının Bölge Turizmi Açısından Önemi

The Importance of the "Cappadocia Area" Legislation for Regional Tourism

Mehmet BÜTE[1], Onur Emre YILMAZ[2]

[1] *NEVÜ Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye, 23030210007@nevsehir.edu.tr, 0009-0002-9793-3546*

[2] *NEVÜ Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye, 25030210002@nevsehir.edu.tr, 0009-0005-1663-4416*

ÖZ: Kapadokya Bölgesi doğal, tarihi ve kültürel çekicilikleri ile Türkiye’nin önde gelen turizm destinasyonlarından biridir. Çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapan Bölge, aynı zamanda uygarlıkların bıraktığı doğal ve kültürel miras zenginlikleri sayesinde evrensel bir değere de sahiptir. Bu nedenle Bölge’nin geniş bir kısmını kapsayan alan 1985 yılında insanoğlunun ortak mirası olarak UNESCO Dünya Miras Alanları Listesindeki yerini almıştır. Yakın zamana kadar, Bölgedeki farklı koruma statüsüne sahip alanlara ilişkin karar süreçlerinde çeşitli kurum ve kuruluşlara tanınmış görev ve yetkiler dikkat çekmektedir. Turizm açısından hayati öneme sahip arkeolojik, doğal ve kentsel sit alanı, milli park ve doğal ve kültürel turizm gelişim bölgesi gibi alanlara yönelik karar mekanizmalarında uzun ve karmaşık bürokratik süreçler söz konusudur. Hem öteden beri süregelen çeşitli tahribat olayları hem de son dönemlerde artan kaçak yapılaşma gibi olumsuzluklar da eklenince Bölge turizminin gördüğü zarar ciddi boyutlara ulaşmıştır. Dolayısıyla, doğal ve kültürel miras alanlarının korunmasına yönelik politika ve planlamalarda kamu otoritesi marifetiyle yeni bir aşamaya geçilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. 2019 yılı bu bakımdan bir dönüm noktası olmuş ve 7174 Sayılı Kapadokya Alanı Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Kanun ile birlikte UNESCO Dünya Miras Alanları Listesindeki Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Alanlarını da kapsayan ve “Kapadokya Alanı” diye sınırları çizilen daha geniş çaplı bir bölge yeni bir yasal statü kazanmıştır. Aynı yıl yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Kapadokya Alan Başkanlığı kurulmuştur. Günümüze kadar geçen süreçte, ilgili mevzuat kapsamında çok sayıda yeni düzenleme de yapılmıştır. Bu çalışmanın temel amacı; bu süreçte özellikle Kapadokya Bölgesi turizmi açısından önemli olan söz konusu düzenlemelerin incelenmesidir. Bu bağlamda, çalışma kapsamında ilgili mevzuat metinlerinin yer aldığı resmi gazeteler, diğer ikincil kaynaklar ve Kapadokya Alan Başkanlığı resmi internet sayfası incelenen kaynaklar arasında yer almaktadır.

Yapılan inceleme neticesinde, turizm çekiciliklerine yönelik karar alma süreçlerinde farklı kurum ve kuruluşların yetki sahibi olmalarından kaynaklı çok başlılık sorununun önüne geçildiği görülmektedir. Bu soruna çözüm olarak Kapadokya Alan Başkanlığı'nın Alan'daki her türlü yetkiyi kullanabileceğine hükmedilmiştir. Kapadokya Alanının doğal, tarihi ve kültürel değerlerinin korunması, geliştirilmesi, tanıtılması, planlanması, yönetimi ve denetimine yönelik hususlar düzenlenmiştir. Başkanlığın görev ve yetkileri arasında Alan içindeki turizm faaliyetlerinin planlanması, geliştirilmesi ve teşvik edilmesini sağlamak yer almaktadır. Şüphesiz bu hükümler, Bölgenin sahip olduğu eşsiz turizm kaynaklarının sürdürülebilir turizm anlayışıyla korunması bakımından oldukça önemlidir. Ancak, yaklaşık yedi yıldır yürürlükte olan mevzuata yönelik olarak bazı paydaşlar tarafından dile getirilen çeşitli eleştiriler bulunmaktadır. Bölgenin turizm kaynaklarının zarar görmeye devam ettiği yönünde bir algı da oluşmuştur. Bu olumsuz algının oluşmasında imar barışı olarak bilinen uygulamanın Bölgedeki kaçak yapılaşmayı arttırması önemli etkide bulunmuştur. Ayrıca özellikle 2019 yılındaki Cumhurbaşkanı Kararı ile Göreme Milli Parkı'nın milli park statüsünün kaldırılması da etkili olmuştur. Kamuoyundaki eleştiriler üzerine Kültür ve Turizm Bakanlığı bu kararın daha geniş bir alanın etkili ve verimli bir şekilde korunması, yönetilmesi için izinsiz uygulamaların önüne tek elden geçme yönünde bir karar olduğunu açıklamıştır. Ancak bu açıklama bazı paydaşlarca tatmin edici bulunmamış ve eleştiriler devam etmiştir. Dolayısıyla, mevzuatta yapılan düzenlemelerin gerekçeleri konusunda ilgili paydaşların bilgilendirilmesine ve ikna edilmesine yönelik daha fazla çaba gösterilmesi gerekebilir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Mevzuat, Alan Başkanlığı, Kapadokya Alanı

ABSTRACT: *The Cappadocia region, with its natural, historical, and cultural attractions, is one of Turkey's leading tourism destinations. Having been home to numerous civilizations, the region also possesses universal value thanks to the rich natural and cultural heritage left behind by these civilizations. For this reason, the area encompassing a large part of the region was included in the UNESCO World Heritage List in 1985 as part of humanity's common heritage. Until recently, various institutions and organizations had specific duties and powers in the decision-making processes regarding areas with different protection statuses within the region. Decision-making processes regarding areas of vital importance to tourism, such as archaeological, natural, and urban sites, national parks, and natural and cultural tourism development zones, were lengthy and complex bureaucratic. Both long-standing acts of*

destruction and recent increases in illegal construction further exacerbated the damage to tourism in the region. Therefore, a new phase in policies and planning for the protection of natural and cultural heritage sites, facilitated by public authorities, had become inevitable. 2019 marked a turning point in this regard, with the enactment of Law No. 7174 concerning the Cappadocia Area. This law granted new legal status to a broader region, defined as the "Cappadocia Area," encompassing Göreme National Park and the Cappadocia Rock Fields, both UNESCO World Heritage Sites. The Cappadocia Regional Directorate was established by a Presidential Decree published in the same year. Numerous new regulations have been made within the scope of the relevant legislation since then. The main purpose of this study is to examine these regulations, which are particularly important for tourism in the Cappadocia region. In this context, the official gazettes containing the relevant legislative texts, other secondary sources, and the official website of the Cappadocia Regional Directorate are among the sources examined. As a result of the examination, it is observed that the problem of multiple authorities, stemming from the fact that different institutions and organizations have authority in the decision-making processes regarding tourism attractions, has been prevented. Because the legislation stipulates that all authority within the area will be exercised by the Cappadocia Area Directorate. It regulates matters related to the protection, development, promotion, planning, management, and supervision of the natural, historical, and cultural values of the Cappadocia Area. Among the duties and powers of the Directorate is ensuring the planning, development, and promotion of tourism activities within the area. Undoubtedly, these provisions are crucial for the sustainable protection of the region's unique tourism resources. However, there have been various criticisms voiced by some stakeholders regarding the legislation, which has been in effect for approximately seven years. There is also a perception that the region's tourism resources continue to be damaged. The negative perception has been significantly influenced by the so-called "amnesty for illegal construction" practice, which increased unauthorized building activity in the region. Furthermore, the Presidential Decree in 2019 that revoked the national park status of Göreme National Park also played a role. Following public criticism, the Ministry of Culture and Tourism explained that this decision was aimed at preventing unauthorized construction and ensuring the effective and efficient protection and management of a wider area under a single authority. However, this explanation was not satisfactory to some stakeholders, and criticism continued. Therefore, more effort may

be needed to inform and convince relevant stakeholders about the rationale behind the legislative changes.

Keywords: *Tourism, Legislation, Area Directorate, Cappadocia Area*

VR Tabanlı Kapadokya Mutfak Müzesi Tasarımı

VR-Based Cappadocia Culinary Museum Design

Mehmet Fatih TAN[1,*], Şule ARDIÇ YETİŞ[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Rektörlük, Öğr. Gör. Nevşehir, Türkiye,* mftan@nevsehir.edu.tr *, 0000-0003-1847-9120*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye,* ardicsule@nevsehir.edu.tr *, 0000-0002-8792-9079*

ÖZ: Kapadokya Bölgesi eşsiz coğrafi yapısı ile UNESCO Dünya Miras Listesi'nde özel bir yere sahiptir. Bunun yanında tarihi ve kültürel geçmişi ile de oldukça zengin bir somut olmayan kültürel miras varlıklarına sahiptir. Bu kültürel mirasın en önemli unsurlarından biri de bölgenin gastronomi kültürüdür. Hititlerden Osmanlı'ya kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Kapadokya Bölgesi, bu medeniyetlerin izlerini taşıyan mutfakları, mutfak aletleri, yemekleri ve gastronomi ritüelleri ile oldukça geniş bir yapıya sahiptir. Günümüzde küreselleşme ile hayatlarımızda yer edinen hızlı tüketim (fast-food) alışkanlıkları başta olmak üzere birçok nedenden dolayı gastronomi kültürünün sonraki nesillere aktarımı azalmış, zengin bir gastronomi kültürüne sahip Kapadokya Bölgesi de bu durumdan ciddi anlamda etkilenmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı, Kapadokya Bölgesi'ne özgü mutfak ekipmanlarını ve yemeklerini 'deneyimsel öğrenme' yöntemiyle dijital ortamda yaşatılması ve sonraki nesillere aktarılabilmesi için 'Sanal Mutfak Müzesi' modeli önermektir. Geleneksel müze yapısında eşyaların ziyaretçilere sergilenmesi ön planda iken; önerilen sanal mutfak müzesi modeli kişilerin gastronomi kültürünü etkileşimli bir şekilde inceleyebilmelerini, mutfak eşyaları hakkında görsel ve işitsel bilgi alabilmelerini, ayrıca eşyaları kullanarak dijital ortamda yemek yapım aşamalarını deneyimleyebilmelerini kapsamaktadır. Bu sayede Kapadokya Bölgesi'nin otantik mekanlarında deneyimlenen gastronomi kültürü etkileşimli bir dijital dünyaya taşınmaktadır.

Araştırmanın yöntemsel yapısı iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada Kapadokya Bölgesi'nde yöresel mutfak bilgisine sahip olan kişilerle mülakatlar yapılarak kültürel veri seti oluşturulmuştur. Geleneksel mutfak eşyası üretimi, ocak ve tandır kullanımı, yöresel tarım ürünlerinin işlenmesi, kışlık yiyecek hazırlıklarının yapılması gibi süreçler belgelenerek kaydedilmiştir. İkinci aşamada ise elde edilen veriler bilgisayar teknolojileri kullanılarak

yüksek çözünürlüklü dijital ortamlara dönüştürülmüştür. Tasarlanan ortamlar Sanal Gerçeklik (VR-Virtual Reality) teknolojisi ile birleştirilerek, VR gözlükler ile otantik Kapadokya Mutfağına girilebileceği, mutfak eşyalarının ele alınarak incelenebileceği ve bu eşyalar kullanılarak yöresel yemeklerin yapabileceği dijital bir eğitim ve turizm platformu oluşturulmuştur.

Beklenen bulgular ve sonuçlar çerçevesinde bu çalışma Kapadokya Bölgesi'nin gastronomi özelindeki kültürel mirasının etkin ve etkileşimli bir şekilde öğrenme ve deneyimleme ortamına dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır. Bölge özelinde tasarlanan bu sanal müze, eğitim ve turizm alanlarında zamansal, mekânsal, mevsimsel ve ulaşım anlamında karşılaşılan zorlukları ortadan kaldırmaktadır. Bölgeye özgü bu kültürel mirasa erişilebilirliğin ve sonraki nesillere aktarımının azami düzeye çıktığı düşünülmektedir. Son yıllarda internet, sanal gerçeklik, yapay zekâ vb. teknolojik gelişmelerin çok hızlı bir şekilde yaygınlaştığı ve kullanımının kolaylaştığı düşünüldüğünde kuşak farkı olmadan insanların bu platformu zorlanmadan kullanabilecekleri düşünülmektedir. Geleneksel kültürün yenilikçi teknolojiler kullanılarak canlandırılması, bu kültürel mirasın toplumsal hafıza bağlamında sürdürülebilirliğine önemli katkısı olarak bir başarı olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak bu çalışma, geleneksel gastronomi müzelerinin bilgisayar teknolojileri ile birleştirilerek turizm ürünü olmasının yanında deneyimsel öğrenme ortamı ve kültürel mirasın devamlılığı koruyan bir yapıya dönüştüğünü ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gastronomi, Sanal Gerçeklik, Müze, Kapadokya

ABSTRACT: *The Cappadocia region holds a distinguished position on the UNESCO World Heritage List due to its unique geographical structure. Furthermore, it possesses an exceptionally rich array of intangible cultural heritage assets rooted in its historical and cultural background. One of the most significant elements of this heritage is the region's gastronomic culture. Having hosted numerous civilizations from the Hittites to the Ottomans, Cappadocia maintains a comprehensive cultural framework through its cuisines, culinary implements, traditional dishes, and gastronomic rituals that bear the traces of these civilizations. In the contemporary era, the transmission of gastronomic culture to future generations has diminished due to various factors—most notably the fast-food consumption habits integrated into daily life through globalization—and Cappadocia, despite its rich culinary heritage, has been significantly affected by this trend.) style should be used. All references cited in the paper should be listed in the bibliography.*

The primary objective of this study is to propose a 'Virtual Kitchen Museum' model to preserve and transfer Cappadocia-specific culinary equipment and dishes to subsequent generations in a digital environment via the 'experiential learning' method. While traditional museum structures prioritize the exhibition of artifacts to visitors, the proposed virtual kitchen museum model enables individuals to interactively examine gastronomic culture, receive audiovisual information regarding culinary tools, and experience the stages of food preparation in a digital setting using these implements. Consequently, the gastronomic culture experienced within the authentic venues of the Cappadocia region is transposed into an interactive digital world.

The methodological framework of the research consists of two distinct phases. In the primary stage, a cultural dataset was established by conducting interviews with individuals possessing indigenous culinary knowledge in the Cappadocia region. During this process, various procedures—including the production of traditional kitchenware, the utilization of traditional stoves and tandoors (tandır), the processing of local agricultural products, and the preparation of winter food stocks—were systematically documented and recorded.

In the secondary stage, the acquired data were transformed into high-resolution digital environments utilizing advanced computational technologies. These designed environments were integrated with Virtual Reality (VR) technology to create a digital education and tourism platform. Through the use of VR headsets, this platform allows users to enter an authentic Cappadocian kitchen, physically manipulate and examine culinary implements, and engage in the preparation of local dishes using these tools in an immersive setting.

Within the framework of expected findings and results, this study demonstrates that the cultural heritage of the Cappadocia region, specifically in the field of gastronomy, has been transformed into an effective and interactive learning and experiential environment. This virtual museum, designed specifically for the region, eliminates constraints related to time, space, seasonality, and accessibility within the domains of education and tourism. It is posited that accessibility to this region-specific cultural heritage and its transmission to future generations will be maximized through this model.

Considering the rapid proliferation and increasing user-friendliness of technological advancements such as the Internet, Virtual Reality (VR), and Artificial Intelligence (AI) in recent years, it is anticipated that individuals across different generations will be able to utilize this platform without difficulty. The revitalization of traditional culture through innovative

technologies can be considered a success in terms of its significant contribution to the sustainability of cultural heritage within the context of collective memory. Consequently, this study asserts that by integrating traditional gastronomy museums with computer technologies, these structures evolve beyond mere tourism products into experiential learning environments that preserve the continuity of cultural heritage.

Keywords: Gastronomy, Virtual Reality, Museum, Cappadocia

Ürgüp Bağ Bozumu Festivali Üzerine Yerel Medya Haberlerinin İçerik Analizi

Content Analysis of Local Media Reports on the Ürgüp Grape Harvest Festival

Melek ADIYAMAN[1*], Halil GÜNER[2], Ayşenur ERDEMİR[3], Firdevs YÖNET EREN[4]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, melek.adymn354@gmail.com, 0009-0002-5092-3594X*

[2] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, halil.11gnr@gmail.com, 0009-0005-9593-642X*

[3] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, aysenur.erdmr@gmail.com, 0009-0005-2139-850X*

[4] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye, fyonet@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8912-0786*

ÖZ: Ürgüp Bağ Bozumu Festivali, bağcılık kültürünü korumak, yerel halka destek ve birlik-beraberliği sağlamak amacıyla her yıl Eylül ayında yapılan bölgenin en eski gastronomi festivalidir. Bu festival, tarımsal üretimle kültürel mirası birleştiren bir noktadadır. Festival geçmişi çok eski zamanlara dayanmakta olup, her yıl yapılarak gastronomik mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önemli bir konumda yer almaktadır. Festivalin yıllardır süregelmesi birçok dijital platformlarda ve haber sitelerinde adından söz ettirmesine neden olmuştur. Ancak literatür incelendiğinde, kültürel mirasın aktarımında önemli bir konumda bulunan bu festivalin, dijital içeriklerde nasıl ifade edildiğini ve bilhassa gastronomi açısından nasıl bir yere sahip olduğu konusunda yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu yüzden çalışma, Ürgüp Bağ Bozumu Festivali'nin yerel medyada nasıl temsil edildiğini belirlemek amacıyla içerik analizi yöntemiyle yürütülmüştür. Araştırma çerçevesinde, Nevşehir'de yerel medyada yer alan festival haberleri incelenmiştir. Çalışmanın evrenini, Nevşehir'de faaliyet gösteren 32 haber sitesinde yapılan haberlerden oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise yazar tarafından web siteleri üzerinden ulaşılabilen Ürgüp Bağ Bozumu Festivali haberleri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Veriler, Excel dosyasında farklı parametrelere göre sınıflandırılarak (haber sitesi, yayın yılı, haber başlığı, haber metni, etkinlikler, gastronomik

kavramlar vb.) depolanmıştır. Elde edilen verilerle kodlama yapılarak ana temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Ana temalar, *Kültürel Miras ve Gelenek, Turizm ve Destinasyon Tanıtımı, Ekonomik Katkı ve Kalkınma, Tarım ve üretim Odaklı İçerik, Gastronomi Unsurları, Siyasal ve Kurumsal Söylem, Eğlence ve Sosyal Boyut* ' oluşurken, alt temalar ise, *festival haberlerinde kültürel mirasın tarihsel sürekliliği, bağcılık kültürü ve geleneksel ritüeller; turizm ve destinasyon tanıtımı, ekonomik katkı ve tarımsal üretim vurgusu; gastronomi unsurları, kurumsal söylem ve protokol katılımı ile eğlence ve sosyal etkinlikler*' den oluşmaktadır. Buna ek olarak haberlerde en çok tekrar eden kavramlar toplanmış frekans analizi ve kelime bulutu görselleştirilmesi ile desteklenmiştir. Analiz sonucunda bağ bozumu festival haberlerinde en çok "*Ürgüp*", "*festival*", "*bağ bozumu*", "*belediye*" ve "*turizm*" kavramları tekrar ettiği belirlenmiştir. "Ürgüp" kavramının yüksek frekansta tekrarlanması, festivalin güçlü bir mekânsal kimlik ve yer vurgusu üzerinden olduğunu göstermektedir. Haber içeriklerinde ise kültürel miras ve gelenek vurgusunun çok olmasıyla birlikte, festival ile ilgili haberlerin son yıllarda "turizm ve destinasyon tanıtımı" üzerindeki vurgusunun arttığı görülmüştür. "Uluslararası" kelimesinin sıkça vurgulanan kelimeler arasında yer alması, Bağ Bozumu Festivalinin prestijini ve marka değerini oluşturmayı amaçlamaktadır. Protokol katılımı, belediyeler ve kamu temsilcileri haberleri açıklamada geniş bir yer tutmaktadır. Bu yüzden haberlerde protokol ve belediye gibi kavramların da sıkça tekrar edildiği tespit edilmiştir. Gastronomi açısından incelendiğinde, üzüm, bağ, şıra, pekmez ve yöresel ürünlerin sınırlı sayıda tekrarlandığı görülmektedir. Bunun nedeni, üzüm yarışmalarının düzenlenmesi, pekmezlerin kaynatılması gibi aktivitelerin az yapılıyor olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Aynı zamanda bağcılık kültürünün önemli bir parçası olan şarap kavramından ise oldukça sınırlı bahsedilmekte, bu noktada bir boşluk olduğu görülmektedir. Frekans analizlerine bakıldığında ise gastronomi ile ilgili kavramların (pekmez, üzüm, şıra, köftür vb.) sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, Ürgüp Bağ Bozumu Festivali'nin haberlerde yer alan içerikleri kültürel miras, turizm, politika ve ekonomik kalkınma çevresinde toplanmakta; fakat gastronomi turizmi açısından yeterince adından söz ettiremediği görülmektedir. Son yıllarda artan gastronomi festivallerinin destinasyonun gastronomi turizmine katkısı göz önüne alındığında, Bağ Bozumu Festivalinin istenilen konumda olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan dolayı, Ürgüp Bağ Bozumu festivalinde gastronomik anlamda daha fazla etkinlikler yapılarak görünürlüğünün artırılması gerektiği düşünülmektedir. Üzüm ve üzüme dayalı üretim

süreçleri, tadım etkinlikleri, yarışmalar ve deneyim odaklı bir yaklaşımla ziyaretçilere farklı deneyimler sunulması festivali daha da güçlendirecektir. Böylelikle festivalin haber sitelerinde gastronomi odaklı görünürlüğü daha fazla arttırılabilir. Ayrıca festival içerisinde düzenlenen çeşitli etkinlikler ile bölge de bir reklam yüzü oluşturmak, etkinliğin bilinirliğine ve gelişimine fayda sağlayabilir. Bununla birlikte, Ürgüp Bağ Bozumu Festivali devlet desteği ve bölgedeki belediyelerin yardımıyla daha kapsamlı ortak uluslararası bir etkinliğe dönüştürülmesi amacıyla birlikte çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu çalışma, sadece haber sitelerinde yer alan haber verileri ile gerçekleştirilmiş olup, gelecek çalışmalarda ziyaretçiler ve bölgenin sektör, sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile yüz yüze görüşmeler yapılarak veriler toplanması daha somut sonuçlar elde etmeyi sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bağ Bozumu Festivali, Yerel Medya, İçerik Analizi, Ürgüp

ABSTRACT: *The Ürgüp Grape Harvest Festival is the region's oldest gastronomy festival, held every September with the aim of preserving viticulture culture, supporting the local community, and fostering unity and solidarity. This festival occupies a unique position, combining agricultural production with cultural heritage. The festival's history dates back to very ancient times, and by being held every year, it holds an important position in ensuring the sustainability of gastronomic heritage.. The festival's long-standing tradition has led to it being mentioned on many digital platforms and news sites. However, a review of the literature reveals that there is very little research on how this festival, which plays an important role in the transmission of cultural heritage, is represented in digital content and, in particular, what place it occupies in terms of gastronomy. Therefore, this study was conducted using content analysis to determine how the Ürgüp Grape Harvest Festival was represented in local media. Within the scope of the research, festival news stories featured in local media in Nevşehir were examined. The study population consists of 32 news websites operating in Nevşehir. The sample of the study consists of Ürgüp Grape Harvest Festival news accessible via websites by the author. Content analysis, one of the qualitative research methods, was used within the scope of the study. The data were classified according to different parameters (news site, year of publication, news headline, news text, events, gastronomic concepts, etc.) and stored in an Excel file. The data obtained was coded to create main themes and sub-themes. The main themes were Cultural Heritage and Tradition, Tourism and Destination Promotion, Economic Contribution and Development, Agriculture and Production-Focused Content, Gastronomy*

Elements, Political and Institutional Discourse, Entertainment and Social Dimension, while the sub-themes were: the historical continuity of cultural heritage in festival news, viticulture culture and traditional rituals; tourism and destination promotion, economic contribution and emphasis on agricultural production; gastronomic elements, institutional discourse and protocol participation, and entertainment and social events. In addition, the most frequently recurring concepts in the news were supported by frequency analysis and word cloud visualization. The analysis revealed that the concepts "Ürgüp," "festival," "grape harvest," "municipality," and "tourism" were the most frequently repeated in the grape harvest festival news. The high frequency of repetition of the concept "Ürgüp" shows that the festival has a strong spatial identity and emphasis on location. In the news content, along with the strong emphasis on cultural heritage and tradition, it has been observed that news related to the festival has increasingly emphasized "tourism and destination promotion" in recent years. The frequent use of the word "international" among the frequently emphasized words aims to establish the prestige and brand value of the Grape Harvest Festival. Protocol participation, municipalities, and public representatives occupy a large place in the news coverage. Therefore, it has been determined that concepts such as protocol and municipality are also frequently repeated in the news. From a gastronomic perspective, it is observed that grapes, vineyards, grape juice, molasses, and local products are mentioned only a limited number of times. This is thought to be due to the infrequency of activities such as grape competitions and molasses boiling. At the same time, there is very limited mention of the concept of wine, which is an important part of viticulture culture, indicating a gap in this area. Frequency analyses reveal that concepts related to gastronomy (molasses, grapes, grape juice, köftür, etc.) are limited. As a result, the content of the Ürgüp Grape Harvest Festival featured in the news focuses on cultural heritage, tourism, politics, and economic development; however, it is seen that it has not made a sufficient name for itself in terms of gastronomic tourism. Considering the contribution of the increasing number of gastronomic festivals in recent years to the destination's gastronomic tourism, it has been concluded that the Grape Harvest Festival is not in the desired position. Therefore, it is thought that the visibility of the Ürgüp Grape Harvest Festival should be increased by organizing more gastronomic events. Offering visitors different experiences through grape and grape-based production processes, tasting events, competitions, and an experience-oriented approach will further strengthen the festival. This would further

increase the festival's visibility on news sites with a focus on gastronomy. In addition, organizing various events within the festival to promote the region could benefit the event's visibility and development. However, in order to transform the Ürgüp Grape Harvest Festival into a more comprehensive international event with state support and the help of local municipalities, joint efforts are required. This study was conducted using only news data found on news sites. Future studies will involve face-to-face interviews with visitors and representatives of the region's industry and civil society organizations to collect data, which will yield more concrete results.

Keywords: *Grape Harvest Festival, Local Media, Content Analysis, Ürgüp*

Eşiksel Mekânın Halk Bilimsel Okuması: Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nda Kapı Sembolizmi ve Kültürel Miras

A Folkloristic Reading of Liminal Space: Door Symbolism and Cultural Heritage in the Hacı Bektaş Veli Dervish Lodge

Melisa ÖZTÜRK[1]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Alevi Bektaşi Kültürü Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye, melissaozturk1999@gmail.com, 0009-0005-1094-8094.*

ÖZ: Hacı Bektaş Veli Dergâhı, Alevi-Bektaşi inanç sisteminin mekânsal olarak somutlaştığı ve kültürel miras turizmi kapsamında ziyaret edilen önemli bir inanç merkezidir. İnanç turizmi, kültür turizmi içerisinde yer alan, kişilerin dinî ve manevi motivasyonlarla kutsal kabul edilen mekânlara yönelmesini ifade eden bir turizm türü olarak değerlendirilmektedir. Bu tür mekânlar, sahip olduğu inanç değeri, mimari özellikleri, taşıdıkları sembolik anlamlar ve ritüelik yapılarıyla ziyaret edilen merkezler durumuna gelmektedir. Kutsal mekân deneyimini anlamlandıran bu unsurlar arasında özellikle giriş düzeni ve eşik kurgusu belirleyici rol üstlenmektedir. Ziyaretçinin gündelik alandan kutsal merkeze yönelişi, çoğu zaman bu geçiş noktaları üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda dergâh içerisinde Taç Kapı, Çatal Kapı, Gümüş Kapı, Üçler Kapısı, Altılar Kapısı, Yediler Kapısı, Şeriat Kapısı, Tarikat Kapısı, Marifet Kapısı, Hakikat Kapısı gibi farklı adlarla anılan giriş unsurları, fiziksel birer mimari öğe olmanın ötesinde, inanç sistemine ait kavramsal aşamaları temsil eden sembolik eşikler olarak değerlendirilebilir. Kapılar, Arnold van Gennep'in geçiş ritüelleri kuramında ifade edilen "ayrılma-eşik-katılma" süreci ve Victor Turner'ın "liminalite" (eşiksellik) kavramı çerçevesinde düşünüldüğünde, kişinin gündelik alandan kutsal alana doğru sembolik bir dönüşüm yaşadığı ara mekânlar olarak yorumlanabilir. Alevi-Bektaşi inanç sisteminde de eşik, zahir olarak algılanan alandan manevi anlam taşıyan alana yönelmeyi ifade eden sembolik bir sınır niteliği taşımaktadır ve saygı gösterilmesi gereken bir geçiş noktası olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla kapı ve eşik, birbirlerini tamamlayan unsurlar olarak beraber değerlendirilmekte ve inanç sistemiyle ilişkili anlamların mekânda ifade edilmesine imkân sağlamaktadır. Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nda da kapıların ardışık şekilde konumlandırılması, dış mekândan iç mekâna doğru ilerleyen bir düzen oluşturmakta ve bu düzen, kutsal kabul

edilen merkeze doğru yönelen mekânsal bir geçiş hattı olarak konumlandırılmaktadır. Kapıların kemer yapısı, boyutları ve eşik düzeni bu sınırın mimari olarak belirginleşmesine katkı sunmaktadır. Bu bağlamda dergâhtaki kapılar ve eşikler, Alevi-Bektaşi inanç sisteminde insanın manevi ilerleyişini ifade eden "dört kapı, kırk makam" öğretisinin mekânsal karşılığı olarak değerlendirilebilir. Kapı yüzeylerinde görülen teslim taşı, servi ağacı, yıldız, hayvan ve geometrik motifler ile renk unsurları, öğretinin mitik arka planını mimari bezeme dili aracılığıyla görünür kılan başlıca göstergeler arasında yer almaktadır. Teslim taşı, yola bağlılık, ikrar ve teslimiyet anlayışını simgeleyen bir unsur olarak özellikle kapı ve kemer yüzeylerinde konumlandırılarak mekâna girişte manevi bir bağlılık bilincini hatırlatan sembolik bir işlev üstlenmektedir. Servi ağacı motifi süreklilik, istikamet ve doğruluk düşüncesini temsil ederken, kök ile gök arasında kurduğu dikey hat üzerinden dünyevi ve uhrevi boyuta gönderme yapmaktadır. Yıldız ve geometrik düzenlemeler, Alevi-Bektaşi inanç sisteminde özel anlamlar yüklenen üç, yedi, on iki gibi sayısal sembolizmle bağlantılı bir kompozisyon anlayışını yansıtmakta; bu sayılar inanç hiyerarşisi ve kutsal topluluk tasavvuruyla ilişkili olarak motiflerin düzenlenişine yön vermektedir. Hayvan figürleri ise inanç anlatısında yer alan kutsal varlıklar ve manevi güç anlayışıyla bağlantılı şekilde kapı yüzeylerinde yer alarak sözlü kültürde aktarılan anlatıları mimari yüzeyde sembolik bir dile kavuşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, dergâhta gerçekleştirilen alan gözlemi ve fotoğraflama çalışmalarıyla kapıların ve eşiklerin mimari özellikleri, konumu, üzerlerinde bulunan semboller ve motifler belgelenmiştir. Elde edilen veriler halk bilimi, gösterge bilim ve geçiş kavramı çerçevesinde yorumlanmıştır. Bulgular, kapı ve eşiklerin mimari bir geçiş noktası olmasının ötesinde inanç sistemine ait sembol ve öğretilerin mekânda görünürlük kazandığı anlam taşıcıyı yapılar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede manevi bir eşik olan kapılar, Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nın inanç turizmi kapsamında kutsal mekân niteliğini sürdüren inanç sisteminin mekânsal sürekliliğini yansıtan temel unsurları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eşik, Kapı, Ritüel, İnanç, Bektaşilik, Kültürel Miras, Hacıbektaş

ABSTRACT: *The Hacı Bektaş Veli Dervish Lodge represents a significant sacred center in which the Alevi-Bektashi belief system is spatially embodied and which is visited within the scope of cultural heritage tourism. Faith tourism, as a subcategory of cultural tourism, refers to travel motivated by religious and spiritual intentions toward places regarded as sacred. Such sites become centers of visitation through their religious value, architectural characteristics,*

symbolic meanings, and ritual structures. Among the elements that shape the sacred spatial experience, the organization of entrances and the construction of thresholds play a decisive role, as the visitor's movement from the everyday realm toward the sacred center is largely structured through these points of transition. Within the lodge, entrances known as the Taç Gate, Çatal Gate, Gümüş Gate, Üçler Gate, Altılar Gate, Yediler Gate, Şeriat Gate, Tarikat Gate, Marifet Gate, and Hakikat Gate may be interpreted not merely as architectural components but as symbolic thresholds representing conceptual stages of the belief system. Drawing upon Arnold van Gennep's theory of rites of passage and Victor Turner's concept of liminality, these gates can be understood as intermediate spaces in which individuals undergo a symbolic transformation from the profane sphere to the sacred. In the Alevi-Bektashi belief system, the threshold signifies a symbolic boundary marking the movement from the outwardly perceived realm (zahir) to the spiritually meaningful domain and is regarded as a passage that demands reverence. Accordingly, the gate and the threshold are evaluated together as complementary elements that enable the spatial expression of meanings associated with the belief system. In the Hacı Bektaş Veli Dervish Lodge, the sequential placement of the gates establishes a progression from the outer space toward the inner core, forming a spatial line of transition directed toward the sacred center, while the arches, scale, and threshold arrangements further articulate this boundary architecturally. In this context, the gates and thresholds may be interpreted as the spatial counterpart of the Alevi-Bektashi doctrine of the "Four Gates and Forty Stations," which symbolizes the spiritual advancement of the individual. Decorative elements on the gate surfaces—such as the teslim stone, cypress tree, star motifs, animal figures, geometric patterns, and the use of color—render visible the mythic background of the doctrine through architectural ornamentation. The teslim stone symbolizes devotion, allegiance, and submission to the spiritual path and is positioned particularly on gates and arches as a reminder of spiritual commitment at the moment of entry; the cypress motif represents continuity, uprightness, and rectitude, suggesting both worldly and otherworldly dimensions through its vertical form; star and geometric arrangements reflect numerical symbolism associated with sacred numbers such as three, seven, and twelve within the Alevi-Bektashi belief system, structuring compositional order in relation to sacred hierarchy; and animal figures, connected to sacred beings and spiritual power within belief narratives, translate orally transmitted traditions into a symbolic architectural language. This

study employs a qualitative research method, and through field observation and photographic documentation conducted at the lodge, the architectural characteristics, spatial positioning, and symbolic motifs of the gates and thresholds were recorded. The data were interpreted within the frameworks of folklore studies, semiotics, and transition theory. The findings demonstrate that the gates and thresholds function not merely as architectural points of passage but as meaning-bearing structures through which the symbols and teachings of the belief system become visible in space, and as spiritual thresholds, they constitute fundamental elements reflecting the spatial continuity of the belief system that sustains the sacred character of the Hacı Bektaş Veli Dervish Lodge within the context of faith tourism.

Keywords: *Threshold, Door, Ritual, Belief, Bektashism, Heritage, Hacıbektaş*

Nevşehir Yerel Halkının Kültürel Mirası Aktarma Biçimi Olarak Gastronomik Hediyeleşme

Gastronomic Gift-Giving as a Means of Cultural Heritage Transmission among Local Residents of Nevşehir

Meral AKYÜZ[1,*], Filiz DALKILIÇ[2]

[1] *Ar. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, akyuzmeral@gmail.com, 0000-0002-8626-6090*

[2] *Ar. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turist Rehberliği, Nevşehir, Türkiye, filiz.dalkilic@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-5984-6655*

ÖZ: Turizm destinasyonlarında kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir biçimde aktarılması, yalnızca anıtsal yapılar ya da somut kültürel unsurlar üzerinden değil, gündelik yaşam içerisinde sürdürülen sosyal pratikler aracılığıyla da gerçekleşmektedir. UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras yaklaşımı doğrultusunda yemek kültürü, toplulukların kimliğini, kolektif belleğini ve sosyal ilişkilerini taşıyan önemli bir miras unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan gastronomi yalnızca tüketim odaklı bir faaliyet olmayıp kültürel anlamların, yerel kimliğin ve toplumsal aidiyetin üretildiği ve yeniden dolaşıma sokulduğu bir aktarım alanı oluşturmaktadır. Özellikle yerel yiyecek ve içeceklerin hediye edilmesi biçiminde ortaya çıkan gastronomik hediyeleşme davranışı, kültürel mirasın mekânlar arası taşınmasını sağlayan gündelik fakat güçlü bir sosyal pratik olarak değerlendirilmektedir. Kapadokya bölgesinin merkezinde yer alan Nevşehir ili, sahip olduğu doğal miras unsurlarının yanı sıra bağcılık geleneği, tahıl ve bakliyat temelli yemek kültürü, kurutma ve saklama teknikleri, ev üretimi gıda pratikleri ve misafirperverlik anlayışıyla şekillenen gastronomik hafızasıyla dikkat çekmektedir. Bu özellikler gastronomik ürünlerin yalnızca yerel tüketim nesnesi olarak kalmayıp aynı zamanda temsil, tanıtım ve kültürel paylaşım aracı hâline gelmesine zemin hazırlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Nevşehir'de yaşayan yerel halkın başka şehirlerdeki akraba, arkadaş veya sosyal çevrelerine götürdükleri gastronomik hediyeleri belirlemek ve gastronomik hediyeleşmenin kültürel mirasın aktarım biçimi olarak nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymaktır. Araştırma, gastronomik hediyelerin hangi ürünlerden oluştuğunu tespit etmenin ötesinde, bu ürünlerin hangi anlamlar yüklenerek seçildiğini, yerel kimliği nasıl temsil ettiğini ve destinasyonun kültürel miras algısına nasıl katkı sunduğunu incelemeyi

hedeflemektedir. Bu yönüyle çalışma, doğal ve kültürel miras turizmi kapsamında somut olmayan kültürel mirasın gündelik yaşam pratikleri üzerinden yeniden üretimini anlamaya yönelik özgün bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır. Araştırma nitel bir yaklaşımla tasarlanmış olup Nevşehir merkez ve ilçelerinde yaşayan gönüllü katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yürütülmesi planlanmaktadır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenecek; çeşitlilik sağlamak amacıyla farklı yaş grupları, cinsiyetler ve ilçelerden görüşme yapılması hedeflenmektedir. Katılımcılara Nevşehir dışına seyahat ederken yanlarında götürdükleri yerel yiyecek ve içecek ürünleri, bu ürünleri seçme nedenleri, hediye verdikleri kişilerle kurdukları sosyal ilişkiler ve gastronomik hediyelerin Nevşehir'i temsil etme düzeyine ilişkin algıları sorulacaktır. Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenecek; gastronomik hediyeleşme karşılıklılık, temsil, aidiyet ve kuşaklararası aktarım eksenlerinde ele alınacaktır. Çalışmanın gastronomik hediyeleşmenin kültürel miras turizmi bağlamındaki rolüne ilişkin önemli bulgular ortaya koyması beklenmektedir. Öncelikle yerel gastronomik ürünlerin yalnızca ekonomik değer taşıyan hediyeler değil; Nevşehir'in tarihsel birikimini, coğrafi özgünlüğünü ve yerel yaşam biçimini temsil eden sembolik taşıyıcılar olarak işlev gördüğünün ortaya konulacağı öngörülmektedir. Bunun yanı sıra gastronomik hediyelerin destinasyonun mekânsal sınırlarını aşarak farklı şehirlerde Nevşehir'e ilişkin kültürel farkındalık oluşturduğu ve alternatif bir tanıtım mekanizması olarak işlediği düşünülmektedir. Ayrıca gastronomik hediyeleşmenin aile içi öğrenme süreçleri ve sosyal etkileşimler aracılığıyla genç kuşaklara aktarılan bir gelenek olarak somut olmayan kültürel mirasın sürekliliğine katkı sağladığı değerlendirilmekte olup, bu durumun kültürel miras eğitimi ve sürdürülebilir turizm politikaları açısından önemli çıkarımlar sunacağı öngörülmektedir.

Sonuç olarak çalışma, yerel gastronomik ürünlerin yalnızca ekonomik değer taşıyan nesneler olmayıp Nevşehir'in tarihsel birikimini, coğrafi özgünlüğünü ve yerel yaşam biçimini temsil eden sembolik taşıyıcılar olarak işlev gördüğünü ortaya koyması beklenmektedir. Bunun yanı sıra gastronomik hediyelerin destinasyonun mekânsal sınırlarını aşarak farklı şehirlerde Nevşehir'e ilişkin kültürel farkındalık oluşturduğu ve dolaylı bir tanıtım mekanizmasına dönüştüğü öngörülmektedir. Ayrıca gastronomik hediyeleşmenin aile içi öğrenme süreçleri ve sosyal etkileşimler aracılığıyla genç kuşaklara aktarılan bir gelenek olarak somut olmayan kültürel mirasın sürekliliğine katkı sağladığı değerlendirilmekte olup, bu durumun kültürel

miras ve sürdürülebilir turizm politikaları açısından önemli çıkarımlar sunacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gastronomik hediyeleşme, kültürel miras, somut olmayan kültürel miras, miras turizmi, Nevşehir

ABSTRACT: *The preservation and sustainable transmission of cultural heritage in tourism destinations are achieved not only through monumental structures or tangible cultural assets but also through everyday social practices maintained within daily life. In line with UNESCO's approach to intangible cultural heritage, food culture is recognized as an important heritage element that carries community identity, collective memory, and social relationships. From this perspective, gastronomy is not merely a consumption-oriented activity; rather, it constitutes a field of transmission where cultural meanings, local identity, and social belonging are produced and continuously circulated. In particular, gastronomic gift-giving practices emerging through the exchange of local food and beverages can be considered an ordinary yet powerful social practice enabling the spatial circulation of cultural heritage. Located at the center of the Cappadocia region, the province of Nevşehir attracts attention not only for its natural heritage assets but also for its gastronomic memory shaped by viticulture traditions, grain- and legume-based culinary practices, drying and preservation techniques, home-based food production, and a strong culture of hospitality. These characteristics allow gastronomic products to function not only as local consumption items but also as instruments of representation, promotion, and cultural sharing. The aim of this study is to identify the gastronomic gifts taken by local residents of Nevşehir to relatives, friends, or social networks in other cities and to examine how gastronomic gift-giving is interpreted as a form of cultural heritage transmission. Beyond identifying the types of products involved, the research seeks to explore the meanings attributed to these gifts, how they represent local identity, and how they contribute to the perception of cultural heritage associated with the destination. In this respect, the study aims to offer an original perspective on understanding the reproduction of intangible cultural heritage through everyday practices within the context of natural and cultural heritage tourism. The research is designed using a qualitative approach, and semi-structured interviews are planned to be conducted with voluntary participants living in Nevşehir and its districts. Participants will be selected through purposive sampling, and diversity will be ensured by including individuals from different age groups, genders, and districts. Participants will be*

asked about the local food and beverage products they take with them when traveling outside Nevşehir, their reasons for selecting these products, the social relationships established through gift exchange, and their perceptions regarding the extent to which gastronomic gifts represent Nevşehir. The data obtained from the interviews will be analyzed through content analysis, and gastronomic gift-giving will be examined within the frameworks of reciprocity, representation, belonging, and intergenerational transmission. The study is expected to reveal significant findings regarding the role of gastronomic gift-giving within the context of cultural heritage tourism. It is anticipated that local gastronomic products will be understood not merely as economically valuable gifts but as symbolic carriers representing Nevşehir's historical accumulation, geographical uniqueness, and local way of life. Furthermore, gastronomic gifts are expected to function as an alternative promotional mechanism by transcending the spatial boundaries of the destination and creating cultural awareness about Nevşehir in different cities. Additionally, gastronomic gift-giving is considered a tradition transmitted to younger generations through family-based learning processes and social interactions, thereby contributing to the continuity of intangible cultural heritage. In this respect, the study is expected to provide important implications for cultural heritage education and sustainable tourism policies.

In conclusion, the study is expected to demonstrate that local gastronomic products function not only as economic commodities but also as symbolic carriers representing Nevşehir's historical heritage, geographical specificity, and local lifestyle. Moreover, gastronomic gifts are anticipated to contribute to cultural awareness beyond the destination through indirect promotion mechanisms. The transmission of gastronomic gift-giving through intergenerational learning and social interaction is also expected to support the sustainability of intangible cultural heritage, offering important implications for cultural heritage management and sustainable tourism policies.

Keywords: *Gastronomic gift-giving, cultural heritage, intangible cultural heritage, heritage tourism, Nevşehir*

Turizmde Dil Bariyerleri: Nitel Analiz

Language Barriers in Tourism: A Qualitative Analysis

Merve BULUT YÜCELEN[1,*],Hatice ÖZGAN SUCU[2]

[1] *Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu/Yabancı Diller Bölümü, Nevşehir, Türkiye,*mervebulut@nevsehir.edu.tr*, 0000-0003-2824-3111*

[2] *Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu/Yabancı Diller Bölümü, Nevşehir, Türkiye,**haticeozgan@nevsehir.edu.tr*, 0000-0002-8655-8982*

ÖZ: Kültürel miras ve yerel gastronomi, destinasyon kimliğinin inşasında, özgün değer üretiminde ve sürdürülebilir turizm stratejilerinin geliştirilmesinde stratejik öneme sahip temel bileşenlerdir. Somut ve somut olmayan kültürel miras unsurları, bir destinasyonun tarihsel sürekliliğini, toplumsal hafızasını ve kültürel özgünlüğünü temsil ederken; yerel gastronomi bu mirasın gündelik yaşam pratikleri aracılığıyla deneyimlenmesini mümkün kılmaktadır. Turizm literatüründe deneyim ekonomisinden dönüşüm ekonomisine doğru gerçekleşen paradigma değişimi, ziyaretçiyi pasif bir hizmet tüketicisinden; anlam arayan, deneyim üreten ve kültürel bağ kuran özne konumuna taşımıştır. Bu yaklaşım, turizmi yalnızca ekonomik bir faaliyet alanı olmaktan çıkararak, bireyin kimlik, aidiyet ve anlam inşası süreçleriyle ilişkili bir dönüşüm alanı olarak konumlandırmaktadır. Bu dönüşüm, kültürel değerlerin uluslararası düzeyde temsiline ilişkin sorumluluğu da artırmaktadır. Kültürel miras unsurlarının ve yerel gastronomik pratiklerin doğru, bağlamsal ve anlamlı biçimde aktarımı; yalnızca hizmet sunumuyla değil, anlatı tasarımı, kültürlerarası iletişim ve dilsel arabuluculuk süreçleriyle mümkün olmaktadır. Bu çerçevede dil, yalnızca teknik bir iletişim aracı değil; kültürel anlamın üretildiği, müzakere edildiği ve yeniden inşa edildiği bir temsil alanıdır. Özellikle gastronomik terminoloji, yerel kavramlar ve geleneksel anlatılar söz konusu olduğunda, doğrudan çeviri çoğu zaman yeterli olmamakta; kültürel bağlamı aktaran açıklayıcı ve yorumlayıcı anlatım biçimlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Turizm sektöründe görev alacak meslek yüksekokulu öğrencilerinin yerel gastronomi ve kültürel miras unsurlarını yabancı dilde ifade edebilme yeterlikleri, destinasyonun uluslararası imajı, marka değeri ve nitelikli temsili açısından kritik bir belirleyicidir. Ancak mevcut literatür, mesleki turizm eğitiminde genel İngilizce öğretimi ile kültürel temsil, sektörel terminoloji, anlatı kurma ve kültürlerarası iletişim becerileri arasında yapısal bir boşluk bulunduğunu göstermektedir. Bu araştırmanın problem durumu,

Kapadokya gibi çok katmanlı kültürel mirasa sahip destinasyonlarda eğitim gören öğrencilerin yerel gastronomik unsurları, geleneksel anlatıları ve kültürel pratikleri İngilizce ifade ederken yaşadıkları terminolojik, kavramsal ve anlatısal güçlüklerin sistematik ve bütüncül biçimde incelenmemiş olmasıdır. Çalışmanın amacı, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi USET Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin kültürel miras temsiline ilişkin dilsel bariyerlerini ortaya koymak ve elde edilecek bulgular doğrultusunda kültürel miras temelli özel amaçlı İngilizce (English for Specific Purposes – ESP) öğretimine yönelik yapısal ve uygulanabilir öneriler geliştirmektir. Araştırma, dil yeterliğini yalnızca dilbilgisel doğruluk düzeyinde değil; kültürel temsil, anlatı kurma, anlam üretimi ve bağlamsal açıklama becerileri çerçevesinde değerlendirmektedir. Araştırma, nitel araştırma paradigması içerisinde fenomenolojik desenle kurgulanmıştır. Bu yaklaşım, öğrencilerin kültürel unsurları yabancı dilde aktarma deneyimlerine ilişkin öznel algılarını, karşılaştıkları güçlükleri ve geliştirdikleri stratejileri derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma grubunu, 2025–2026 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde USET MYO'nun Turist Rehberliği, Aşçılık, Turizm ve Otel İşletmeciliği, Turizm ve Seyahat Hizmetleri ile Kültürel Miras programlarında öğrenim gören ve staj deneyimine sahip öğrenciler arasından maksimum çeşitlilik örneklemesi yoluyla seçilecek 12–15 katılımcı oluşturacaktır. Bu örnekleme stratejisi, farklı programların mesleki pratiklerinden kaynaklanan deneyim çeşitliliğinin karşılaştırmalı olarak analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış odak grup görüşmeleri gerçekleştirilecektir. Literatür temelli olarak geliştirilecek görüşme formu; kültürel temsil, gastronomik terminoloji, anlatı kurma, çeviri stratejileri ve kültürlerarası iletişim boyutlarını kapsamaktadır. Görüşmeler ses kaydıyla belgelenecek, yazılı metne dönüştürülecek ve iki aşamalı analiz süreci izlenecektir. İlk aşamada betimsel analizle tematik çerçeve oluşturulacak, ikinci aşamada tümevarımsal tematik analiz yoluyla kodlar ve ana temalar geliştirilecektir. Kodlayıcılar arası uyum analizi, katılımcı doğrulaması ve doğrudan alıntılar aracılığıyla çalışmanın iç geçerliği güçlendirilecektir. Veri toplama ve analiz süreci tamamlandığında, öğrencilerin genel İngilizce yeterlikleri ile mesleki-kültürel dil kullanımları arasındaki farklılıklar, programlar arası deneyim çeşitlilikleri ve kültürel mirasın anlatılaştırılmasında karşılaşılan yapısal engeller ortaya konulacaktır. Bulgular doğrultusunda turizm mesleki eğitiminde kültürel miras odaklı, disiplinlerarası ve uygulama temelli bir ESP müfredat modeline yönelik somut öneriler geliştirilecektir. Çalışmanın, turizm eğitiminde dil öğretimini

kültürel temsil, destinasyon markalaşması ve sürdürülebilir tanıtım stratejileri bağlamında yeniden konumlandırmaya katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Yerel Gastronomi, Kültürlerarası İletişim, Özel Amaçlı İngilizce (ESP), Fenomenoloji, Nitel Araştırma.

ABSTRACT: *Cultural heritage and local gastronomy are fundamental components with strategic importance in constructing destination identity, generating authentic value, and developing sustainable tourism strategies. While tangible and intangible cultural heritage elements represent the historical continuity, collective memory, and cultural authenticity of a destination, local gastronomy enables this heritage to be experienced through daily life practices. The paradigm shift in tourism literature from the experience economy toward the transformation economy has repositioned the visitor from a passive service consumer to a subject seeking meaning, co-creating experiences, and establishing cultural connections. This approach moves tourism beyond a mere economic activity and positions it as a space of transformation related to the individual's construction of identity, belonging, and meaning. This transformation increases the responsibility regarding the international representation of cultural values. The accurate, contextual, and meaningful transmission of cultural heritage elements and local gastronomic practices is achieved not merely through service delivery, but through narrative design, intercultural communication, and linguistic mediation processes. Within this framework, language is not just a technical communication tool; it is a representational space where cultural meaning is produced, negotiated, and reconstructed. Especially regarding gastronomic terminology, local concepts, and traditional narratives, direct translation is often insufficient, necessitating explanatory and interpretative modes of expression that convey the cultural context. The proficiency of vocational school students—future professionals in the tourism sector—in expressing local gastronomy and cultural heritage in a foreign language is a critical determinant for a destination's international image, brand value, and qualified representation. However, existing literature reveals a structural gap in vocational tourism education between general English instruction and competencies in cultural representation, sectoral terminology, storytelling, and intercultural communication. The problem statement of this research is the lack of a systematic and holistic investigation into the terminological, conceptual, and narrative difficulties faced by students in destinations with multi-layered cultural heritage, such as Cappadocia, when expressing local gastronomic*

elements and traditional narratives in English. The aim of the study is to reveal the linguistic barriers of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University USET Vocational School students regarding cultural heritage representation and to develop structural and applicable recommendations for cultural heritage-based English for Specific Purposes (ESP) instruction. The research evaluates language proficiency not merely at the level of grammatical accuracy, but within the framework of cultural representation, narrative construction, meaning production, and contextual explanation skills. The study is designed with a phenomenological pattern within the qualitative research paradigm. This approach aims to deeply examine students' subjective perceptions, the difficulties they encounter, and the strategies they develop regarding their experiences of transmitting cultural elements in a foreign language. The study group will consist of 12–15 participants selected through maximum variation sampling from students with internship experience in the Tourist Guiding, Culinary Arts, Tourism and Hotel Management, Tourism and Travel Services, and Cultural Heritage programs during the Spring Semester of the 2025–2026 academic year. This sampling strategy allows for a comparative analysis of experiential diversity arising from the professional practices of different programs. In the data collection process, semi-structured focus group interviews will be conducted. The interview form, developed based on the literature, covers dimensions of cultural representation, gastronomic terminology, storytelling, translation strategies, and intercultural communication. The interviews will be documented via audio recording, transcribed, and analyzed through a two-stage process. In the first stage, a thematic framework will be established through descriptive analysis; in the second stage, codes and main themes will be developed using inductive thematic analysis. The internal validity of the study will be strengthened through inter-coder reliability analysis, participant validation, and direct quotations. Upon completion of the data collection and analysis, the differences between students' general English proficiency and professional-cultural language use, inter-program experiential diversities, and structural obstacles encountered in the narrativization of cultural heritage will be revealed. In line with the findings, concrete recommendations will be developed for a cultural heritage-oriented, interdisciplinary, and practice-based ESP curriculum model in vocational tourism education. The study aims to contribute to the repositioning of language teaching in tourism education within the context of cultural representation, destination branding, and sustainable promotion strategies.

Keywords: *Cultural Heritage, Local Gastronomy, Intercultural Communication, English for Specific Purposes (ESP), Phenomenology, Qualitative Research.*

Hacıbektaş İlçesinin İnanç Coğrafyası: İnanç, Tarih, Menkıbe ve Kutsallığın Topografyası

The Religious Geography of Hacıbektaş District: The Topography of Belief, History, Legend, and Sacredness

Mihriban ARTAN OK [1,*]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Alevi Bektaşi İlmi Kaynakları ABD, Nevşehir, Türkiye, artanmihriban@gmail.com, 0000-0002-2349-2234*

ÖZ: İnanç, bireylerin herhangi bir değeri, düşünceyi, görüşü, öğretiyi ya da varlığı doğru ve anlamlı görmesi, inanması ve benimsemesi durumudur. İnanç, bireylerin dünyayı algılama-anlamlandırma biçimini, eylemlerini ve ahlaki tercihlerini şekillendiren bir kabul biçimidir. Bu kabul, farklı coğrafyalarda çeşitli biçimlerde tezahür etmektedir. Farklı inanç tezahürleri, bulunduğu coğrafyanın inanç topografyasını şekillendirmektedir. Bu bağlamda geçmişten günümüze kadar süregelen dinî geleneklerin ve inanç sistemlerin mekânsal dağılımları aynı zamanda o bölgenin *"inanç coğrafyasını"* inşa ettiği söylenebilir. İnanç coğrafyası veyahut inanç topografyası, toplumların dinî yapılarının (doğal ve beşeri/mimari yapılar) hangi bölgelerde daha çok yoğunlaştığını, nasıl yayılım kazandığını ve zaman içinde nasıl değiştiği veya restore edildiğini ortaya koymaktadır. Bir bölgedeki kutsal mekânlar; doğal unsurlar (taş, kaya, dağ, ağaç, su vb.) ve beşeri/mimari yapılar (türbeler, ibadethaneler, ziyaret mekânları, ritüel alanları vb.) olmak üzere bölgenin inanç coğrafyasının somut unsurlarını oluşturmaktadır. Söz konusu unsurlar yalnızca fiziksel mekânlar olmayıp, kültürel mirasın sürekliliğini sağlayan ve bulunduğu bölgedeki dinî-kültürel tecrübenin kolektif hafızadaki mekânsal yansımalarını temsil eden yapılar olarak da değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, Orta Anadolu'nun tarihsel inançsal ve kültürel dokusu içerisinde önemli bir muhit olan Hacıbektaş (Sulaca Karahöyük) ilçesinin inanç coğrafyası ele alınacaktır. Alevilik-Bektaşilik bağlamında ilçenin tarihî geçmişi, büyük ölçüde XIII. yüzyıldan günümüze Hacı Bektaş Veli ve onun kültü etrafında şekillenmiştir. İlçeye, Hacı Bektaş Veli'ye hürmeten Hacıbektaş adı verilmiş; burada teşekkül eden dergâh ve sonrasında Osmanlı sultanı olan II. Bayezid döneminde kurumsallaşan Bektaşilik geleneği, Hacıbektaş'ı Anadolu inanç ve tasavvuf haritasının önemli merkezlerinden biri hâline getirmiştir. Böylece ilçe hem Alevi-Bektaşi inanç sisteminin önemli bir merkezi olup

Alevi-Bektaşi zümrelerin düşünce üretiminin, sözlü kültürün ve ritüel pratiğin mekânsal olarak örgütlendiği kutsal bir inanç merkezi haline gelmiş hem de XVI. yüzyılda Bektaşi Tarikatı'nın merkezi olarak işlev görmüştür. Hacıbektaş'taki kutsallık yalnızca beşeri/mimari yapılara atfedilmemektedir; taş, kaya dağ, ağaç ve su gibi doğal unsurlar da kutsallık atfedilen mekânlar olarak kabul görülmüştür. Bu kabul, kutsallığı hem Hacı Bektaş Veli Dergâhı merkezli kurumsal bir yapı içerisinde hem de ziyaret kültürü etrafında teşekkül eden halk inancı temelli bir kutsal mekân olarak varlık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu bağamda Hacıbektaş inanç coğrafyasının merkezinde Hacı Bektaş Veli Dergâhı yer almaktadır. Dergâh, XVI. yüzyılda II. Bayezid döneminde Bektaşiliğin kurumsallaşmasının mekânsal karşılığıdır. Dergâhta bulunan Nadar Avlusu, Dergâh Avlusu, Meydan Evi, Pir Evi, Aş Evi, Dergâh Camii, Hazret Avlusu, Çilehane-Kızılca Halvethane, Kırklar Meydanı, Balım Sultan Türbesi ve diğer yapılar yalnızca fiziksel mekânlar değildir; inancın, kutsallığın, erkânın, otoritenin ve silsilenin somutlaştığı mekânlar olarak değerlendirilmektedir. Dergâh dışında yer alan Kadıncık Ana Evi, Akpınar Çeşmesi, Beştaşlar, Hırkadağı, Bektaş Efendi Türbesi, Hanbağı (Hambağ), Dedebağı, Arıcı Baba Türbesi, At Kaya, Hamur Kaya ve Çilehane (Delikli Taş) gibi mekânlar ise menkıbevi anlatılarla kutsallaştırılmıştır. Özellikle dağ, taş, kaya, ağaç ve su gibi doğal unsurlar, Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi'nde aktarılan anlatılar aracılığıyla inançsal, sembolik ve metafizik bir mana kazanmıştır. Böylece Hacıbektaş coğrafyasındaki kutsal doğal-beşeri mekânlar inançsal, sembolik ve metafizik bir anlam kazanarak, inanç sisteminin aktif bir bileşeni hâline gelerek, ilçenin inanç coğrafyasını oluşturan anlam katmanlarını meydana getirmektedir. Bu çalışmada, söz konusu mekânların tarihî arka planı ve menkıbevi yönleri ele alınarak, kutsallığın topografyası belirlenip anlam çözümlemesi yapılmıştır. Araştırmanın temel amacı, Hacıbektaş ilçesinin inanç coğrafyasındaki kutsal beşeri mekânları ve doğal alanları tespit etmek ve bu yapıların tarihî ve menkıbevi boyutlarını ortaya koymaktır. Bu çerçevede çalışma şu iki soru etrafında şekillenmiştir: *"Hacıbektaş ilçesinin inanç coğrafyasında hangi kutsal beşeri-doğal yapılar ve ritüel alanları öne çıkmaktadır?", "Bu yapılar, bölgenin inançsal, tarihî, mimari ve kültürel dokusunu nasıl tanzim etmiştir?"* Bu sorulara cevap bulmak amacıyla kaynak taraması yapılmış; inanç haritasına dâhil edilen doğal ve beşeri yapılar belirlenmiş ve bu yapıların tarihî ve menkıbevi özelliklerini ortaya koyan birincil kaynaklar (Osmanlı kaynakları ve velayetnameler) ve tetkik eserlerden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiş; mekânların teşekkülü, adları, tarihî bağlamı ve anlatı

unsurları sistematik biçimde tetkik edilmiştir. Böylece tarihî kaynaklar ve menkıbelerin, Hacıbektaş inanç coğrafyasındaki doğal-beşeri mekânların kutsallığı ve tarihsel sürekliliğiyle ilişkisi ortaya konulmuştur. İnanç coğrafyası kapsamında ele alınan bu mekânlar/yapılar; bölgenin inanç yapısını, tarihini, kültürünü, sosyoekonomik yapısını ve toplumsal hafızasıyla olan bağlantısını da açığa çıkarmaktadır. Ayrıca bu mekânlar, Alevi-Bektaşi inanç sisteminin Hacıbektaş'taki tarihsel sürekliliği vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alevilik-Bektaşilik, Hacıbektaş, İnanç Coğrafyası, Kutsal Mekân

ABSTRACT: *Belief is the state in which individuals perceive, believe in, and adopt any value, thought, opinion, doctrine, or entity as true and meaningful. Belief is a form of acceptance that shapes individuals' perception and understanding of the world, their actions, and moral choices. This acceptance manifests itself in various forms across different geographies. Different manifestations of belief shape the belief topography of a given geography. In this context, it can be said that the spatial distribution of religious traditions and belief systems, from the past to the present, also constructs the "belief geography" of that region. The belief geography, or belief topography, reveals in which regions the religious structures (natural and man-made/architectural structures) of societies are more concentrated, how they spread, and how they changed or were restored over time. Sacred places in a region, including natural elements (stone, rock, mountain, tree, water, etc.) and man-made/architectural structures (tombs, places of worship, pilgrimage sites, ritual areas, etc.), constitute the concrete elements of the region's belief geography. These elements are not merely physical spaces, but are also considered structures that ensure the continuity of cultural heritage and represent the spatial reflections of the religious-cultural experience in the region within the collective memory. This study will examine the religious geography of Hacıbektaş (Sulaca Karahöyük) district, an important area within the historical, religious, and cultural fabric of Central Anatolia. In the context of Alevism-Bektashism, the historical past of the district has largely been shaped around Hacı Bektaş Veli and his cult from the 13th century to the present day. The district was named Hacıbektaş in honor of Hacı Bektaş Veli; the dervish lodge established here, and the Bektashi tradition institutionalized during the reign of Ottoman Sultan Bayezid II, have made Hacıbektaş one of the important centers on the Anatolian map of faith and Sufism. Thus, the district became both an important center of the Alevi-Bektashi belief system, a sacred center of faith where the thought production, oral culture, and ritual practices of Alevi-Bektashi groups*

were spatially organized, and also functioned as the center of the Bektashi Order in the 16th century. The sacredness in Hacıbektaş is not attributed solely to human/architectural structures; natural elements such as stone, rock, mountains, trees, and water are also considered sacred spaces. This acceptance reveals that sacredness exists both within an institutional structure centered around the Hacı Bektaş Veli Dervish Lodge and as a sacred space based on folk belief formed around the culture of pilgrimage. In this context, the Hacı Bektaş Veli Dervish Lodge is at the center of the Hacıbektaş religious geography. The lodge is the spatial equivalent of the institutionalization of Bektashism during the reign of Bayezid II in the 16th century. The Nadar Courtyard, Dervish Lodge Courtyard, Square House, Pir House, Kitchen House, Dervish Lodge Mosque, Hazret Courtyard, Hermitage-Kızılca Halvethane, Kırklar Square, Balım Sultan Tomb, and other structures within the dervish lodge are not merely physical spaces; they are considered places where faith, holiness, rituals, authority, and lineage are embodied. Places outside the dervish lodge, such as Kadıncık Ana House, Akpınar Fountain, Beştaşlar, Hırkadağı, Bektaş Efendi Tomb, Hanbağı (Hambağ), Dedebağı, Arıcı Baba Tomb, At Kaya, Hamur Kaya, and the Hermitage (Delikli Taş), have been sanctified through legendary narratives. In particular, natural elements such as mountains, stones, rocks, trees, and water have acquired a religious, symbolic, and metaphysical meaning through the narratives recounted in the Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi (biography of Hacı Bektaş Veli). Thus, the sacred natural and human spaces in the Hacıbektaş region acquire a religious, symbolic, and metaphysical meaning, becoming an active component of the belief system and forming the layers of meaning that constitute the religious geography of the district. In this study, the historical background and legendary aspects of these spaces are examined, the topography of sacredness is determined, and a semantic analysis is conducted. The main aim of the research is to identify the sacred human spaces and natural areas in the religious geography of Hacıbektaş district and to reveal the historical and legendary dimensions of these structures. In this context, the study is shaped around the following two questions: "Which sacred human-natural structures and ritual areas stand out in the religious geography of Hacıbektaş district?", "How have these structures organized the religious, historical, architectural, and cultural fabric of the region?" In order to find answers to these questions, a literature review was conducted; Natural and human structures included in the belief map have been identified, and primary sources (Ottoman sources and hagiographies) and scholarly

works revealing the historical and legendary characteristics of these structures have been utilized. The obtained data were evaluated using qualitative content analysis; the formation of places, their names, historical context, and narrative elements were systematically examined. Thus, historical sources and legends in the Hacıbektaş belief geography were analyzed.

Keywords: *Alevism-Bektashism, Hacıbektaş, Geography of Faith, Sacred Place*

Türkiye'de UNESCO Dünya Mirası Alanları Bağlamında Turizm Eğitiminin Kültürel Miras Odaklı Analizi

A Cultural Heritage-Oriented Analysis of Tourism Education in the Context of UNESCO World Heritage Sites in Türkiye

Muhammed Ali ERMAN[1,*], Gülçin ELLİALTI[2]

[1] Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği A.B.D. Doktora Öğrencisi, Nevşehir, Türkiye, aerman56@gmail.com, 0000-0002-9154-4411

[2] Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği A.B.D. Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir, Türkiye, gulcinellialti@nevsehir.edu.tr, 0009-0001-5889-0320

ÖZ: UNESCO, kültürel mirası insanlığın ortak değeri olarak tanımlamakta ve anıtlar, yapı toplulukları ile sit alanlarını istisnai evrensel değer taşıyan varlıklar olarak nitelendirmektedir. Bununla birlikte kültürel miras kavramı yalnızca fiziksel kalıntılarla sınırlı değildir. Miras, toplumların tarihsel sürekliliğini destekleyen ve kolektif kimliğin oluşumunda belirleyici rol oynayan dinamik bir yapıdır. Bu çerçevede kültürel miras, geçmişe ait maddi unsurların korunmasının ötesinde, toplumsal belleğin yeniden üretilmesine ve kültürel anlamın kuşaklar arası aktarımına hizmet eden bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Kültürel mirasın turizm aracılığıyla ekonomik ve sosyal değer üretme potansiyeli bulunmakla birlikte bu süreç mirasın araçsallaştırılması ve metalaştırılması riskini beraberinde getirmektedir. Bu nedenle miras alanlarının sürdürülebilir biçimde yönetilmesi, koruma ve kullanım arasındaki dengenin gözetilmesini gerektirmektedir. Turizm eğitimi bu noktada belirleyici bir rol üstlenmektedir. Turizm eğitiminde yalnızca mesleki becerilerin değil, etik sorumluluk ve eleştirel düşünme yetkinliklerinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Turizm eğitiminin küresel ölçekte nicel olarak genişlediği ancak içeriksel uzmanlaşma ihtiyacının devam ettiği görülmekte; turizm müfredatının disiplinlerarası ve eleştirel bir perspektifle yapılandırılması gerekliliği öne çıkmaktadır. Türkiye, 2025 yılı itibarıyla UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan 21 alan ile önemli bir kültürel miras potansiyeline sahiptir. Ancak UNESCO statüsünün yükseköğretim müfredatına nasıl ve ne ölçüde yansıdığı sorusu sınırlı biçimde ele alınmıştır. Bu çalışma, UNESCO Dünya Mirası alanlarının bulunduğu illerdeki devlet üniversitelerinde yer alan turizm programlarını kültürel miras odaklı içerik açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Türkiye'de ziyaretçi sayıları bakımından öne çıkan üç destinasyon olan İstanbul, Antalya ve

Nevşehir ile sınırlandırılmıştır. Yükseköğretim kurumlarının kurumsal yapıları ve kamu politikalarıyla ilişkileri bakımından karşılaştırılabilirlik sağlamak amacıyla yalnızca devlet üniversiteleri kapsam dahiline alınmıştır. Devlet üniversiteleri, kamu finansmanı ve merkezi düzenlemelere tabi olmaları nedeniyle daha homojen bir kurumsal yapı sunmakta ve bölgesel kalkınma misyonu doğrultusunda kamusal sorumluluk taşımaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı materyallerin sistematik biçimde incelenmesi ve yorumlanması süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda ilgili üniversitelerin lisans ve önlisans programlarına ait ders planları ve ders izlenceleri sistematik kodlama süreciyle içerik analizine tabi tutulmuş; kültürel miras, kültür turizmi, arkeoloji, müzecilik, koruma, miras yönetimi ve sürdürülebilirlik gibi tematik göstergeler analiz kategorileri olarak belirlenmiştir. Bulgular, UNESCO mirasına sahip destinasyonlarda turizm programlarının nicel olarak yaygın olmakla birlikte kültürel miras temelli kurumsal uzmanlaşmanın sınırlı düzeyde kaldığını göstermektedir. İstanbul'da kültürel miras teması çoğunlukla kültür turizmi odaklı dersler aracılığıyla program içeriklerine entegre edilirken; Antalya'da özellikle turizm rehberliği programlarında arkeoloji ve Anadolu tarihi gibi alan dersleri aracılığıyla disiplinlerarası bir miras çekirdeği oluştuğu gözlenmektedir. Nevşehir'de ise "Kültürel Miras ve Turizm" başlıklı programın varlığı, miras odaklı uzmanlaşmanın daha kurumsallaşmış bir yapıya işaret etmektedir. Bununla birlikte üç destinasyon genelinde kültürel mirasın program başlığı düzeyinde temsil edilme oranının düşük olduğu ve miras içeriklerinin çoğunlukla seçmeli dersler üzerinden yapılandırıldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak UNESCO statüsünün, yükseköğretim müfredatında otomatik ve homojen bir uzmanlaşma üretmediği anlaşılmaktadır. Çalışmanın sınırlılıkları arasında yalnızca devlet üniversitelerinin incelenmesi ve analiz kapsamının üç destinasyon ile sınırlandırılması yer almaktadır. Buna karşın araştırma, UNESCO mirası ile turizm eğitimi arasındaki kurumsal ve içeriksel ilişkiyi ampirik veriler üzerinden değerlendirmesi bakımından literatüre katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, UNESCO Dünya Mirası, turizm eğitimi, müfredat analizi, yükseköğretim.

ABSTRACT: *UNESCO, defines cultural heritage as the common value of humanity, characterizing monuments, groups of buildings, and sites as assets possessing outstanding universal value. However, the concept of cultural heritage is not limited solely to physical remains. Heritage is a dynamic structure that supports the historical continuity of societies and*

plays a decisive role in the formation of collective identity. Within this framework, cultural heritage is evaluated as a process that serves not only the preservation of material elements from the past but also the reproduction of social memory and the intergenerational transmission of cultural meaning. Although cultural heritage has the potential to generate economic and social value through tourism, this process entails the risk of instrumentalization and commodification of heritage. Therefore, the sustainable management of heritage sites necessitates maintaining a balance between conservation and utilization. Tourism education assumes a decisive role at this juncture. Tourism education requires the development not only of professional skills but also of ethical responsibility and critical thinking competencies. While tourism education has expanded quantitatively on a global scale, the need for content-specific specialization persists; the necessity of structuring tourism curricula with an interdisciplinary and critical perspective is increasingly emphasized. As of 2025, Türkiye possesses significant cultural heritage potential with 21 sites inscribed on the UNESCO World Heritage List. However, the question of how and to what extent UNESCO status is reflected in higher education curricula has been addressed to a limited extent. This study aims to examine tourism programs at state universities located in provinces containing UNESCO World Heritage sites, focusing on cultural heritage-oriented content. The research is delimited to three prominent destinations in Türkiye in terms of visitor numbers: İstanbul, Antalya, and Nevşehir. To ensure comparability regarding the institutional structures of higher education institutions and their relations with public policies, only state universities are included in the scope. State universities offer a more homogeneous institutional structure due to their public funding and subjection to central regulations, and they bear public responsibility in line with their regional development mission. The study employs document analysis, a qualitative research method. Document analysis is defined as the systematic process of examining and interpreting written materials. Within this scope, course plans and syllabi of undergraduate and associate degree programs at the relevant universities were subjected to content analysis through a systematic coding process; thematic indicators such as cultural heritage, cultural tourism, archaeology, museology, conservation, heritage management, and sustainability were determined as analysis categories. Findings indicate that while tourism programs are quantitatively widespread in destinations with UNESCO heritage, institutional specialization based on cultural heritage remains limited. In İstanbul, the theme of cultural heritage is mostly

integrated into program content through courses focused on cultural tourism. In Antalya, particularly in tourism guiding programs, an interdisciplinary heritage core is observed through field courses such as archaeology and Anatolian history. In Nevşehir, the existence of a program titled "Cultural Heritage and Tourism" points towards a more institutionalized structure of heritage-oriented specialization. However, across the three destinations, it was determined that the representation rate of cultural heritage at the program title level is low, and heritage contents are mostly structured through elective courses. Consequently, it is understood that UNESCO status does not automatically generate homogeneous specialization in higher education curricula. Limitations of the study include the examination of only state universities and the restriction of the analysis scope to three destinations. Nevertheless, the research contributes to the literature by empirically evaluating the institutional and content-related relationship between UNESCO heritage and tourism education.

Keywords: *Cultural heritage, UNESCO World Heritage, tourism education, curriculum analysis, higher education.*

Kapadokya'nın YouTube Tabanlı Destinasyon İmajı: Yerli ve Uluslararası İzleyici Tepkilerinin Karşılaştırmalı Analizi

Destination Image of Cappadocia on YouTube: A Comparative Analysis of Domestic and International Audience Responses

Muharrem YENİ[1*]

[1] *Öğr. Gör., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Kırşehir, Türkiye, muharrem.yeni@ahievran.edu.tr, 0009-0008-5482-9371*

ÖZ: Bu çalışmada, seyahat içerik üreticilerinin YouTube videolarına yönelik yerli ve uluslararası izleyici yorumlarının karşılaştırmalı değerlendirmesi yapılarak Kapadokya'nın bu platform üzerinden aktarılan destinasyon imajı üzerine bir inceleme ortaya koyulmuştur. Dijital platformların turizm iletişiminde giderek daha belirleyici bir rol oynadığı ve özellikle sosyal medya ve video tabanlı içeriklerin destinasyon algısının oluşumunda güçlü bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda YouTube, yalnızca bir video paylaşım platformu değil, aynı zamanda kullanıcı yorumları aracılığıyla turistlerin deneyimlerini, beklentilerini ve duygusal tepkilerini ifade ettikleri önemli bir sosyal etkileşim alanı haline gelmiştir. Araştırmada Bilişsel-Duyuşsal-Davranışsal destinasyon imajı çerçevesi ve deneyimsel imaj perspektifine dayanarak, kullanıcı tarafından üretilen içeriğin (UGC) ve influencer odaklı turizm iletişiminin artan etkisi ele alınmıştır. Karma yöntemli bir metin analizinin benimsendiği çalışmada hem yerli hem de uluslararası seyahat influencerlarının ürettiği YouTube içeriklerinden ve yorumlarından oluşan veri seti Orange Data Mining yazılımı kullanılarak işlenmiştir. Veri işleme sürecinde yorumlar öncelikle temizlenmiş, tokenize ve normalize edilmiştir. Daha sonra kelime frekansı analizleri, duygu kalıplarının incelenmesi ve kuramsal temelli sözcük kodlaması aracılığıyla yorumlar bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlara göre kategorize edilmiştir. Bu yöntem sayesinde yalnızca yorumlarda hangi temaların öne çıktığı değil, aynı zamanda farklı izleyici gruplarının destinasyona yönelik algılarını nasıl ifade ettikleri de ortaya konulmuştur. Bulgular, Kapadokya'nın bilişsel imajının önceki araştırmalarla tutarlı bir şekilde sıcak hava balonları ve peri bacaları gibi temel nitelikler etrafında güçlü bir şekilde sembolleştirildiğini göstermektedir. Bu unsurlar hem yerli hem de uluslararası izleyiciler tarafından Kapadokya'nın en belirgin ve akılda kalıcı özellikleri olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, duyuşsal ve davranışsal katmanlarda önemli kültürlerarası

farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Uluslararası izleyiciler, "büyülü", "hayalimdeki yer" veya "ölmeden önce görülmesi gereken yer" gibi duygusal içeriği yüksek ifadeleri sıklıkla kullanarak daha yoğun bir duyuşsal tepki sergilemektedir. Bu durum Kapadokya'nın uluslararası izleyiciler için daha çok deneyimsel ve hayal edilen bir destinasyon olarak algılandığını göstermektedir. Buna karşın yerli izleyiciler ise fiyat duyarlılığı, ulaşım olanakları, konaklama seçenekleri ve seyahat planlaması gibi pratik konulara odaklanan daha faydacı ve planlama eksenli bir söylem üretmektedir. Yerli izleyicilerin yorumlarında özellikle seyahat maliyetleri, ziyaret süresi ve gezi rotaları gibi konuların daha sık vurgulandığı görülmektedir. Davranışsal boyutta her iki grup da güçlü ziyaret niyetleri beyan etse de uluslararası izleyiciler arzu odaklı bir motivasyonla hareket ederken yerli izleyiciler maliyet ve planlama unsurlarına bağlı daha pratik bir süreci önceliklendirmektedir. Genel olarak bu çalışma, influencer odaklı kullanıcı tarafından üretilen içerik analizini klasik destinasyon imajı modelleriyle bütünleştirerek hem teorik hem de metodolojik bir katkı sunmaktadır. Ayrıca bulgular, destinasyon pazarlama kuruluşlarının uluslararası pazarlarda duygusal ve deneyim odaklı hikâye anlatımını ön plana çıkarırken, yerli pazarda ise daha çok fiyat, erişilebilirlik ve planlama bilgilerini içeren pratik içerik stratejileri geliştirmesinin etkili olabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Destinasyon İmajı, Kullanıcı Tarafından Üretilen İçerik (UGC), Metin Analizi, Sosyal Medya Pazarlaması, Kültürlerarası Analiz, Kapadokya.

ABSTRACT: *This study examines the YouTube-mediated destination image of Cappadocia through a comparative analysis of Turkish and international audience responses to travel influencer content. As digital platforms increasingly shape tourism communication, social media and video-sharing platforms have become key environment where potential tourists construct and negotiate their perceptions of destinations. In this context, YouTube functions not only as a video-sharing platform but also as a dynamic social interaction hub where viewers express their experiences, expectations, emotions, and travel intentions through comments. Influencer-generated travel content plays a significant role in shaping how destinations are imagined, discussed, and evaluated by diverse audiences across cultures within this space of discourse. Grounded in the cognitive–affective–conative (CAC) framework and the holistic experiential image perspective, the research addresses the escalating influence of user-generated content (UGC) and influencer-mediated communication in tourism marketing. The study adopts a mixed-methods text analytics approach to investigate how destination image*

components emerge within audience commentary. The dataset consists of YouTube comments collected from both Turkish and international travel influencer videos featuring Cappadocia. These comments were processed using Orange Data Mining software. During the data preparation stage, comments were cleaned, tokenized, and normalized to ensure analytical consistency. Subsequently, word frequency analysis, sentiment pattern identification, and theory-driven lexicon coding were applied in order to categorize the comments according to cognitive, affective, and conative image dimensions. The findings indicate that the cognitive image of Cappadocia remains strongly iconized around core attributes such as hot air balloons and fairy chimneys. These elements function as symbolic and easily recognizable destination markers that consistently appear in both Turkish and international viewer discourse. These attributes represent the most salient visual and experiential features related with the destination and posit as primary reference points through which audiences interpret the place. However, significant cross-cultural divergence emerges in the affective and conative layers of destination perception. International viewers display higher affective intensity, frequently using emotionally charged expressions such as "magical," "dream destination," and "once-in-a-lifetime experience." These expressions reflect the aspirational and experience-oriented engagement patterns often observed in global tourism discourse, in which destinations are framed as extraordinary or emotionally transformative travel experiences. On the contrary, Turkish viewers demonstrate a more utilitarian and planning-oriented discourse. Their comments frequently emphasize practical sides of travel such as price sensitivity, transportation options, accommodation logistics, and trip feasibility. In many cases, the discussion centers on how to organize a visit, how many days to stay, or whether travel costs are reasonable. These patterns suggest that domestic audiences tend to evaluate the destination through a more pragmatic lens that prioritizes accessibility and planning considerations. Within the conative dimension, both groups express strong visit intentions toward Cappadocia. Nevertheless, the motivational framing differs across audiences. International viewers are primarily driven by aspirational desire and emotional curiosity, whereas Turkish viewers tend to emphasize practical decision readiness influenced by cost and planning factors. All in all, the study contributes theoretically by integrating influencer-driven UGC analysis with classical destination image models and demonstrates how social media discourse reveals culturally differentiated travel motivations. From a managerial point of view, the findings suggest that

destination marketing organizations should adopt differentiated communication strategies that combine emotional storytelling for international markets and clear, practical, and price-transparent content for domestic audiences.

Keywords: *Destination Image, User-Generated Content (UGC), Text Analytics, Social Media Marketing, Cross-Cultural Analysis, Cappadocia.*

Kültürel Diplomasi Faaliyetleri Kapsamında Kapadokya'da Aziz George Mirasının Değerlendirilmesi

Within the Scope of Cultural Diplomacy Activities Evaluating the Legacy of Saint George in Cappadocia

Murat DEMİREL[1]

[1] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Nevşehir, Türkiye, murat.demirel@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-7134-8985*

ÖZ: Kültürel Diplomaside kültürel miras birikiminin tanıtılması önem arz ederken Türkiye Anadolu kültür mirasına sahip olarak ilgili konuda birçok unsura sahiptir. Medeniyetlerin beşiği olarak dinlerin, dillerin, farklı yaşam kültürlerin beşiği olan Anadolu'da kültürel diplomasi faaliyetlerinde öne çıkabilecek birçok öğe mevcuttur. Bu kapsamda Hıristiyanlık açısından önemli çekiciliklere sahip olan Türkiye'de önde gelen bölgelerden biri de Kapadokya bölgesidir. Bu çalışma Kapadokyalı olan ve farklı ülkeleri kapsayan geniş bir coğrafyada Hıristiyanlar için önem arz eden bir figür olan Aziz George'un mirasına odaklanmaktadır. Çalışmanın araştırma sorusu kültürel diplomasi faaliyetleri kapsamında Kapadokya'daki Aziz George mirasının nasıl bir potansiyel taşıdığıdır. Bu kapsamda çalışma tarihsel bir okumayla Aziz George'un ifade ettiği sembolik anlamlara ve hangi ülkelerde nasıl değer gördüğüne odaklanmaktadır. Çalışma, bu çerçevede Aziz George'un hayatını inceleyecek, Kapadokya'daki mirasını ortaya koyacak ve hangi ülkelerde nasıl bir değer ifade ettiğine dair bir çerçeve çizip ilgili hususta Türkiye'nin kültürel diplomasi faaliyetlerine yönelik çıkarımlarda bulunacaktır.

Çalışma, kültürel diplomasi kavramını teorik bir çerçeveye oturttuktan sonra, Kapadokyalı Aziz George figürü üzerinden bir tartışm yürütecektir. Kültürel diplomasi; devletlerin ve toplumların, kültür, sanat, tarih, dil, inanç ve ortak miras unsurları aracılığıyla başka toplumlarla etkileşim kurması ve karşılıklı anlayış geliştirmesi sürecidir. Sert güç unsurlarından ziyade "yumuşak güç" araçlarına dayanan bu yaklaşım, özellikle tarihsel ve dini figürler üzerinden inşa edilen sembolik değerler sayesinde uluslararası alanda kalıcı bağlar oluşturma potansiyeline sahiptir. Kültürel diplomasi yalnızca tanıtım faaliyetleri değil; ortak hafızanın

canlandırılması, kültürel mirasın korunması ve paylaşılan değerlerin görünür kılınması gibi çok katmanlı süreçleri de içerir.

Bu bağlamda, Kapadokya doğumlu olduğu kabul edilen Aziz George (St. George), kültürel diplomasi açısından güçlü bir sembolik figürdür. MS 3. yüzyılda Roma İmparatorluğu döneminde yaşadığı ve Hristiyan inancı uğruna şehit edildiği kabul edilen Aziz George, özellikle ejderha ile mücadelesini anlatan efsane üzerinden cesaret, adalet ve inancın sembolü haline gelmiştir. Bu anlatı, tarihsel gerçeklik ile efsanevi unsurların iç içe geçtiği bir hafıza alanı oluşturmuş; figür zamanla yalnızca dini bir şahsiyet olmaktan çıkarak kültürlerarası bir simgeye dönüşmüştür. Aziz George'un Kapadokya'daki mirası, bölgedeki kaya oyma kiliseler ve fresklerde somut biçimde gözlemlenmektedir. Özellikle Soğanlı Vadisinde bulunan Aziz George Kilisesi bu açıdan öne çıkan bir potansiyeldir. Bu kilise, onun bölgedeki kültürel ve dini önemini ortaya koyar. Bu yapı, yalnızca Hristiyanlık tarihi açısından değil, Anadolu'nun çok katmanlı kültürel geçmişinin bir göstergesi olarak da değerlidir.

Aziz George'un uluslararası düzeydeki değeri ise oldukça geniştir. İngiltere'de ulusal azizlerden biri olarak kabul edilir ve bayrağındaki kırmızı haç sembolü onunla ilişkilendirilir. *Georgia* (Gürcistan) isminin Aziz George ile bağlantılı olduğu yönünde güçlü bir gelenek bulunmaktadır. Yunanistan ve Rusya gibi Ortodoks dünyasında da önemli bir dini figürdür. Orta Doğu'da ve Balkanlar'da Müslüman topluluklar arasında dahi "Hızır" figürüyle özdeşleştirilerek kültürel bir köprü işlevi gördüğü de düşünülmektedir. Bu çok katmanlı aidiyet, Aziz George'u yalnızca bir Hristiyan azizi değil, farklı inanç ve kültürleri buluşturan sembolik bir şahsiyet haline getirmektedir.

Bu çerçevede Türkiye açısından Aziz George, kültürel diplomasi için güçlü bir potansiyel taşımaktadır. Kapadokya'daki mirasın uluslararası düzeyde tanıtılması, ortak kültürel değerler üzerinden diyalog kanallarının güçlendirilmesine katkı sağlama potansiyeline sahip gözükmektedir. İnanç turizmi, akademik iş birlikleri, kültürel miras projeleri ve uluslararası sergiler aracılığıyla Kapadokyalı Aziz George figürü, Türkiye'nin çok kültürlü tarihini vurgulayan bir anlatı olarak değerlendirilme kapasitesine sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Diplomasi, yumuşak güç, kültürel miras, Kapadokya, Aziz George

ABSTRACT: *Accumulation of cultural heritage is of significant importance for cultural diplomacy. Türkiye, as the heir to the cultural heritage of Anatolia, possesses numerous*

elements in this regard. As the cradle of civilizations and home to religions, languages, and diverse cultures of life, Anatolia offers many components that can stand out within cultural diplomacy activities. In this context, one of the leading regions in Türkiye that holds significant appeal for Christianity is Cappadocia. This study focuses on the heritage of Saint George, a figure originating from Cappadocia who holds importance for Christians across a wide geography encompassing different countries. The research question of the study is what kind of a potential the Saint George heritage in Cappadocia carries within the scope of cultural diplomacy activities. In this framework, through a historical reading, the study focuses on the symbolic meanings attributed to Saint George and on how and in which countries he is perceived. Within this context, the study will examine the life of Saint George, reveal his heritage in Cappadocia, and draw a framework regarding the value he represents in different countries, while making inferences concerning Türkiye's cultural diplomacy activities in this respect.

After noting the concept of cultural diplomacy within a theoretical framework, the study will conduct a discussion through the figure of Saint George of Cappadocia. Cultural diplomacy is the process through which states and societies engage with other societies and develop mutual understanding through elements such as culture, art, history, language, faith, and shared heritage. Rather than relying on hard power instruments, this approach is based on soft power tools and has the potential to establish lasting ties in the international arena, particularly through symbolic values constructed around historical and religious figures. Cultural diplomacy encompasses not only promotional activities but also multilayered processes such as revitalizing collective memory, preserving cultural heritage, and making shared values visible.

In this context, Saint George from Cappadocia region, is a powerful symbolic figure in terms of cultural diplomacy. Believed to have lived during the Roman Empire in the third century AD and to have been died for his Christian faith, Saint George became a symbol of courage, justice, and faith, particularly through the legend describing his struggle with the dragon. This narrative has created a field of memory in which historical reality and legendary elements intertwine; over time, the figure has transformed from merely a religious personality into an intercultural symbol. The heritage of Saint George in Cappadocia can be concretely observed in the rock cut churches and frescoes of the region. In particular, the Saint George Church

located in the Soğanlı Valley stands out as a significant potential in this respect. This church reveals his cultural and religious importance in the region. This structure is valuable not only in terms of the history of Christianity but also as an indicator of the multilayered cultural past of Anatolia.

The international significance attached to Saint George is quite broad. In England, he is recognized as one of the national saints, and the red cross on its flag is associated with him. There is a strong tradition maintaining that the name Georgia is connected to Saint George. He is also an important religious figure in the Orthodox world, including countries such as Greece and Russia. In the Middle East and the Balkans, it is even thought that among Muslim communities he functions as a cultural bridge through identification with the figure of "Hızır". This multilayered identity transforms Saint George into not only a Christian saint but also a symbolic personality that brings together different faiths and cultures.

With this respect, Saint George carries strong potential for cultural diplomacy from the perspective of Türkiye. The international promotion of the heritage in Cappadocia appears to have the potential to contribute to strengthening channels of dialogue through shared cultural values. Through faith tourism, academic collaborations, cultural heritage projects, and international exhibitions, the figure of Saint George of Cappadocia has the capacity to be evaluated as a narrative emphasizing Türkiye's multicultural history.

Keywords: *Cultural Diplomacy, soft power, cultural heritage, Cappadocia, Saint George*

Doğa Kültünden Kültürel Mirasa: Hacı Bektaş Veli Dergâhındaki Sembollerin Seramik Sanatında Tarihsel ve Estetik Dönüşümü

From Nature Cult to Cultural Heritage: The Historical and Aesthetic Transformation of the Symbols of the Hacı Bektaş Veli Dervish Lodge in Ceramic Art

Murat YELTÜRK

Nilgün & Sırrı Bektaş Sanat Evi ve Müzesi, Nevşehir, Türkiye, muratyelturk2506@gmail.com, 0000-0002-3254-3953

ÖZ: Bu çalışma, Nevşehir ili Hacıbektaş ilçesinde yer alan Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nda bulunan doğa kültü kökenli sembollerin doğal ve kültürel miras bağlamında yeniden değerlendirilmesini ve bu sembollerin çağdaş sanat pratiği aracılığıyla nasıl yeniden üretilebileceğini incelemektedir. Dergâh, yalnızca tarihsel ve mimari bir yapı topluluğu değil; Orta Asya inanç sistemleri, doğa kültleri, eski Türk gelenekleri ve İslam tasavvufunun senkretik yapısının somutlaştığı çok katmanlı bir kültürel hafıza alanıdır. Bu yönüyle hem somut hem de somut olmayan kültürel miras unsurlarını bir arada barındırmaktadır. Doğa kültü, dağ, taş, ağaç, su ve ateş gibi unsurlara kutsallık atfedilmesiyle ortaya çıkan eski inanç sistemlerine dayanmaktadır. Hacıbektaş çevresindeki Hırka Dağı, Karadut Ağacı ve dergâh içerisindeki su yapıları bu kültün yerel yansımalarıdır. Ancak burada kutsanan unsurun kendisi değil, ona yüklenen sembolik anlamdır. Bektaşi öğretisi içerisinde doğanın dört temel elementi (hava, su, ateş ve toprak) "dört kapı kırk makam" anlayışıyla paralel bir ontolojik yapı oluşturmaktadır. Şeriat, tarikat, marifet ve hakikat kapıları insanın içsel olgunlaşma sürecini temsil ederken; elementler varoluşun maddi temelini ifade etmektedir. Bu bütünlük, insan ile doğa arasında karşıtlık değil, uyum ve bütünleşme ilişkisi kurmaktadır. Dergâh içerisinde yer alan su, ağaç, aslan, geyik, teslim taşı ve insan-ı kâmil gibi semboller, kolektif belleğin ve kültürel kimliğin sürekliliğini sağlayan anlam taşıyıcılarıdır. Bu semboller yalnızca tarihsel kalıntıların dışında; günümüzde de yeniden yorumlanabilen dinamik temsil alanlarıdır. Çağdaş miras kuramları, mirası geçmişin sabit bir kalıntısı olarak değil, günümüzde üretilen ve yeniden anlamlandırılan bir kültürel söylem olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda sembollerin korunması yalnızca fiziksel muhafaza ile sınırlı değildir; onların anlam katmanlarının sürdürülebilir biçimde aktarılması da koruma sürecinin bir parçasıdır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen sanatsal uygulamalarda kil/toprak temel malzeme olarak

seçilmiştir. Toprak, hem doğa kültünün maddi karşılığı hem de insanın yaratılışına ilişkin mitolojik göndermelerin taşıyıcısıdır. Sanatsal üretim sürecinde doğanın dört elementi ile Bektaşi öğretisinin kavramsal çerçevesi arasında bilinçli bir ilişki kurulmuş; sembollerin kavramsal özü çağdaş estetik dil içerisinde yeniden yorumlanmıştır. Bu üretimler, sembollerin biçimsel tekrarından ziyade, onların içsel anlam katmanlarını görünür kılmayı amaçlamaktadır. Sanat, bu bağlamda kültürel mirasın aktif korunma biçimlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Sanatsal dönüşüm, mirasın donmuş bir tarihsel nesneye indirgenmesini engelleyerek, onu yaşayan bir kültürel pratiğe dönüştürmektedir. Bu yaklaşım aynı zamanda doğal ve kültürel miras turizmi açısından da önemlidir. Ziyaretçi deneyiminin yalnızca mekânsal gözlemle sınırlı kalmaması; sembolik ve kavramsal derinlikle desteklenmesi, kültürel miras alanlarının sürdürülebilirliğini güçlendirmektedir. Sonuç olarak araştırma, Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı'nı doğal ve kültürel miras bağlamında çok katmanlı bir kültürel alan olarak değerlendirmekte; sanatın bu mirasın geleceğe aktarılmasında dönüştürücü ve yeniden üretici bir rol üstlenebileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğa kültü, kültürel miras, Bektaşilik, sembol, sanatsal dönüşüm, somut olmayan kültürel miras, miras turizmi. seramik

ABSTRACT: *This study examines the reinterpretation of nature-cult-based symbols located in the Hacı Bektaş Veli Dervish Lodge in the district of Hacıbektaş, Nevşehir, within the context of natural and cultural heritage, and explores how these symbols can be reproduced through contemporary artistic practice. The lodge is not merely a historical and architectural complex; it represents a multilayered cultural memory space where Central Asian belief systems, nature cults, ancient Turkic traditions, and the syncretic structure of Islamic Sufism converge. In this respect, it embodies both tangible and intangible cultural heritage elements. Nature cults originate from ancient belief systems in which elements such as mountains, stones, trees, water, and fire are attributed sacred meanings. In the Hacıbektaş region, Hırka Mountain, the Karadut Tree, and the water structures within the lodge represent local reflections of this tradition. However, what is venerated here is not the element itself but the symbolic meanings attributed to it. Within Bektashi philosophy, the four fundamental elements of nature—air, water, fire, and earth—form an ontological structure parallel to the concept of the "Four Gates and Forty Stations." While the gates of Sharia, Tariqa, Marifa, and Haqiqa represent the stages of inner spiritual maturation, the elements express the material foundation of existence. This*

unity establishes a relationship of harmony and integration between humans and nature rather than opposition. Symbols within the lodge such as water, trees, lions, deer, the teslim stone, and the concept of the insan-ı kâmil (the perfected human) function as carriers of meaning that sustain collective memory and cultural identity. These symbols are not merely historical remnants; they also constitute dynamic representational fields that can be reinterpreted in contemporary contexts. Contemporary heritage theories define heritage not as a static remnant of the past but as a cultural discourse that is continuously produced and reinterpreted in the present. In this sense, the preservation of symbols cannot be limited to their physical conservation; the sustainable transmission of their layers of meaning is also an essential part of the preservation process. Within the scope of the research, clay/earth was selected as the primary material for the artistic practices. Earth represents both the material embodiment of nature cults and the carrier of mythological references related to human creation. During the artistic production process, a conscious relationship was established between the four elements of nature and the conceptual framework of Bektashi philosophy, and the conceptual essence of the symbols was reinterpreted through a contemporary aesthetic language. These artistic productions aim not to repeat the formal appearance of the symbols but to reveal their underlying layers of meaning. In this context, art is considered an active method of preserving cultural heritage. Artistic transformation prevents heritage from being reduced to a frozen historical object and instead transforms it into a living cultural practice. This approach is also significant for natural and cultural heritage tourism. Enriching visitor experience not only through spatial observation but also through symbolic and conceptual depth strengthens the sustainability of cultural heritage sites. Consequently, the research evaluates the Hacı Bektaş Veli Dervish Lodge as a multilayered cultural space within the context of natural and cultural heritage and demonstrates that art can assume a transformative and regenerative role in transmitting this heritage to the future.

Keywords: *Nature cult, cultural heritage, Bektashism, symbol, artistic transformation, intangible cultural heritage, heritage tourism, ceramics.*

Pamphylia'nın Önemli Bir Kenti: Aspendos

A Prominent City of Pamphylia: Aspendos

Mustafa BİLGİN[1,*]

[1] *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Afyonkarahisar, Türkiye, *bilgin@aku.edu.tr, 0000-0002-9069-9614*

ÖZ: Aspendos Antik Kenti, Anadolu'nun güneyinde, antik Pamphylia Bölgesi sınırları içerisinde, günümüzde Antalya il merkezinin yaklaşık 48 km kuzeydoğusunda ve Serik ilçesine bağlı Belkıs Mahallesi'nde konumlanmaktadır. Kent, Akdeniz'e dökülen Eurymedon (Köprüçay) Nehri'nin kıyısında, biri büyük diğeri küçük olmak üzere iki kayalık tepe ve bu yükseltilerin eteklerindeki düzlük alan üzerinde kurulmuş olup, topografik konumu itibarıyla hem savunma hem de ticari açıdan stratejik bir yerleşim karakteri sergilemektedir. Son yıllarda yürütülen sistematik arkeolojik kazılar, kentin yerleşim tarihinin Geç Kalkolitik Dönem'e (MÖ 4000–3000) kadar uzandığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, Aspendos'ta kültürel sürekliliğin, sınırlı tarihsel kesintiler dışında, uzun soluklu ve çok katmanlı bir yerleşim süreci içerisinde devam ettiğini göstermektedir. Özellikle akropolis üzerinde günümüze ulaşan mimari kalıntıların büyük bölümü Hellenistik ve Roma İmparatorluk dönemlerine tarihlenmekte olup MS 3. yy'dan sonra bölgede meydana gelen depremler sonrasında yapılarda görülen müdahale ve eklemeler, kentin Geç Antik Çağ'daki dönüşüm sürecini açık biçimde yansıtmaktadır. Bu çok katmanlı arkeolojik dokunun dönemsel bağlamı korunarak günümüze ulaşmış olması, kültürel mirasın özgünlüğü ve bütünlüğü açısından olduğu kadar, ziyaretçi deneyimi ve kamusal arkeoloji uygulamaları bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır. Aspendos'ta son dönemde yürütülen kazı, belgeleme ve basit onarım çalışmaları kapsamında, yılın on iki ayına yayılan kesintisiz bilimsel çalışmalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle akropolis ve çevresinde, birden fazla anıtsal yapı, kamusal alan ile sivil konutlarda eşzamanlı olarak yürütülen kazı çalışmaları, kent planının şekillenmesine ve turizme önemli katkılar sunmuştur. Kentte Geç Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen anıtsal yapılar arasında Aspendos Tiyatrosu, Aspendos Su Kemerleri, Stadion, Roma Devlet Bazilikası, İki Katlı Dükkânlar/Stoa Kompleksi, Forum ve Bouleuterion öne çıkmaktadır. Özellikle Aspendos Tiyatrosu ve Su Kemerleri, mimari ölçekleri, korunmuşluk düzeyleri ve işlevsel özellikleri bakımından yalnızca bölgesel değil, dünya arkeoloji literatüründe de önemli bir konuma

sahiptir. Bunun yanı sıra son dönem kazılarıyla ortaya çıkarılmaya başlanan Roma Villası (Domus) üzerinde sürdürülen araştırmalar, Roma Dönemi konut mimarisi ve sosyo-ekonomik yapısı hakkında önemli veriler sunmaktadır. Kentsel ulaşım ağına ilişkin olarak bugüne dek bir ana arter ile agora çevresinde konumlanan üç cadde üzerinde kazı ve araştırma çalışmaları yürütülmüştür. Kentin ana arterlerinden biri olan Tiyatro Caddesi'nin ilk evresi Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmiş; MS 4. yy'ın ikinci yarısında gerçekleştirilen kapsamlı yenileme faaliyetleri sonucunda cadde bugünkü sergilenen formuna kavuşmuştur. Benzer şekilde Agora Kuzey, Batı ve Güney caddelerinin ilk inşa evreleri de Roma İmparatorluk Dönemi ile ilişkilendirilmiştir. Son üç yıllık süreçte Tiyatro Caddesi, Tiyatro Caddesi Güney Teras, Forum, İki Katlı Dükkânlar/Stoa Kompleksi, Roma Villası, Roma Bazilikası'nın kuzeydoğu ve güneydoğu merdivenleri ile agoranın batısındaki Kuzey, Güney ve Batı caddelerde kazı ve basit onarım çalışmaları sistematik biçimde sürdürülmüştür. Çalışmalar, önceden belirlenmiş bilimsel yöntem ve belgeleme protokolleri doğrultusunda yürütülmektedir. Kazı öncesi, kazı süreci ve kazı sonrası belgeleme aşamaları, veri kaybının önlenmesi ve arkeolojik bağlamın korunması açısından temel öneme sahiptir. Bu kapsamda, özellikle yıkılmış veya dağılmış mimari unsurların üç boyutlu dijital belgelenmesi amacıyla İnsansız Hava Aracı (İHA) fotogrametrisi ve LiDAR tarama teknolojileri entegre biçimde kullanılmaktadır. Söz konusu yöntemler sayesinde yapıların fiziksel, geometrik ve mekânsal özellikleri yüksek çözünürlükte ve ölçülebilir doğrulukta dijital ortama aktarılmakta; elde edilen veriler hem arşivleme hem de analiz süreçlerinde etkin biçimde değerlendirilmektedir. Oluşturulan üç boyutlu modeller yalnızca görsel belgeleme işlevi görmemekte; aynı zamanda restorasyon projelerine altlık oluşturmakta, yapısal risk analizlerine katkı sağlamakta ve koruma stratejilerinin geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca bu dijital veriler, kültürel mirasın tanıtımı, sanal sergileme uygulamaları ve kamusal arkeoloji faaliyetleri kapsamında da kullanılabilecek niteliktedir. Kazılar sırasında ele geçen küçük buluntular kazı evi laboratuvarında temizlik, konservasyon ve bilimsel değerlendirme süreçlerinden geçirilmekte; arazide korunarak yerinde bırakılan mimari unsurlar ise ayrıntılı biçimde belgelenerek *anastylosis* esaslı basit onarım uygulamalarına hazırlanmaktadır. Aspendos'ta benimsenen koruma yaklaşımı, yapıların özgün malzemesi ve mimari bütünlüğü korunarak, minimum müdahale ilkesi doğrultusunda güvenli biçimde ayağa kaldırılmasını ve sergilenmesini hedeflemektedir. Son dönem çalışmaları, Aspendos'un iç kentsel gelişim süreci, mekânsal

organizasyonu ve Geç Antik Çağ'daki dönüşümü hakkında yeni veriler ortaya koymakta; aynı zamanda kentin çevresindeki Pamphylia yerleşimleriyle olan ekonomik, kültürel ve mimari ilişkilerinin yeniden değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda sürdürülen kazı, belgeleme ve koruma faaliyetleri, yalnızca yerel ölçekte değil, Anadolu arkeolojisi ve Doğu Akdeniz kentsel tarihi açısından da önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Yerleşim Arkeolojisi, Dijital Belgeleme, Aspendos, Pamphylia

ABSTRACT: *Aspendos is located in southern Anatolia, within the boundaries of the ancient region of Pamphylia, approximately 48 km northeast of the modern city center of Antalya, in Belkıs Neighborhood of the Serik district. The city lies along the banks of the Eurymedon River (modern Köprüçay), which flows into the Mediterranean Sea. It was established on two rocky hills -one larger and one smaller- and on the plains extending along their slopes. Owing to its topographical setting, the settlement exhibits a strategic character in terms of both defense and commerce. The preservation of this multi-layered archaeological context within its chronological framework holds particular importance not only for the authenticity and integrity of cultural heritage but also for visitor experience and public archaeology practices. Within the scope of recent excavation, documentation, and minor conservation efforts at Aspendos, uninterrupted scientific research extending throughout all twelve months of the year has been initiated. Simultaneous excavations carried out in multiple monumental structures, public spaces, and domestic areas -particularly on and around the acropolis- have contributed significantly to the understanding of the city plan and to cultural tourism.*

Among the monumental structures dated to the Late Hellenistic and Roman Imperial periods are the Aspendos Theatre, the Aspendos Aqueducts, the Stadium, the Roman Basilica, the Double Storeyed Shops / Stoa Complex, the Forum, and the Bouleuterion. In particular, the Aspendos Theatre and Aqueducts occupy a prominent position not only regionally but also within global archaeological scholarship due to their architectural scale, state of preservation, and functional characteristics. In addition, ongoing research on the Roman Villa (Domus), recently brought to light through excavations, provides important data regarding Roman domestic architecture and socio-economic structures.

Regarding the urban transportation network, excavation and research have so far been conducted along one main artery and three streets located around the agora. The earliest phase

of Theatre Street, one of the city's principal arteries, dates to the Roman Imperial period; extensive renovation works carried out in the second half of the 4th century CE gave the street its current form. Similarly, the initial construction phases of the Agora North, West, and South Streets have also been associated with the Roman Imperial period.

Over the past three years, excavation and minor conservation works have been systematically continued at Theatre Street, the Theatre Street South Terrace, the Forum, the Double Storeyed Shops / Stoa Complex, the Roman Villa, the northeastern and southeastern staircases of the Roman Basilica, and along the North, South, and West Streets located west of the agora. All work has been conducted in accordance with predetermined scientific methodologies and documentation protocols. Documentation before, during, and after excavation constitutes a fundamental component for preventing data loss and preserving archaeological context.

In this framework, Unmanned Aerial Vehicle (UAV) photogrammetry and LiDAR scanning technologies have been integrated to digitally document collapsed or dispersed architectural elements in three dimensions. These methods enable the physical, geometric, and spatial characteristics of structures to be transferred into digital environments with high resolution and measurable accuracy, allowing the resulting data to be effectively utilized for both archiving and analytical purposes. The generated three-dimensional models serve not only as visual documentation but also as a basis for restoration projects, contribute to structural risk assessments, and facilitate the development of conservation strategies. Furthermore, these digital datasets possess significant potential for use in cultural heritage presentation, virtual exhibition applications, and public archaeology initiatives.

Small finds recovered during excavations undergo cleaning, conservation, and scientific evaluation processes in the excavation house laboratory. Architectural elements preserved in situ are carefully documented and prepared for minor conservation interventions based on anastylosis principles. The conservation approach adopted at Aspendos aims to stabilize and present structures safely while preserving original materials and architectural integrity, in accordance with the principle of minimum intervention.

Recent investigations have produced new data concerning the internal urban development process of Aspendos, its spatial organization, and its transformation during Late Antiquity. At the same time, they enable a reassessment of the city's economic, cultural, and architectural relationships with other Pamphylian settlements in its surrounding region. In this context, the

ongoing excavation, documentation, and conservation activities contribute not only at a local scale but also significantly to Anatolian archaeology and the urban history of the Eastern Mediterranean.

Keywords: *Cultural Heritage, Settlement Archaeology, Digital Documentation, Aspendos, Pamphylia*

Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Gastronomik Anlatılar: Anadolu Yemeklerinin Hikayeleri Üzerine Bir İnceleme

Gastronomic Narratives in the Context of Intangible Cultural Heritage: An Analysis on the Stories of Anatolian Dishes

Mustafa Kemal SİVASLIGİL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye, mkemalsivasligil@gmail.com*, 0009-0009-5052-6004*

ÖZ: İnsanlığın en temel ihtiyaçlarından olan gıda, yalnızca fizyolojik bir gereksinim değil; aynı zamanda insan kültürünün ve medeniyetinin taşıyıcısı konumundadır. Uluslararası literatürde de gastronomi ve yiyecekler; kimliğin, belleğin ve kültürün en güçlü anlatı (narrative) araçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Gastronomik unsurlar, bir toplumun kültürel kodlarını nesilden nesle aktarırken, geçmiş ile şimdiki zaman arasında derin anlam köprüleri kurmaktadır. Özellikle travmatik sosyal değişimler, savaşlar ve kriz dönemlerinde yiyecekler ve etraflarında şekillenen mitler, toplumun yaşadığı zorlukları ve yıkımları onarma (repair/tikkunim) işlevi görerek kültürel direncin bir göstergesi olmaktadır Bu durum, UNESCO tarafından Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) olarak tanımlanan; kuşaktan kuşağa aktarılan ve toplulukların kimlik ile süreklilik duygusunu pekiştiren uygulamalarla doğrudan örtüşmektedir. Günümüzde gastronomi çalışmaları genellikle teknik tarifler veya salt ekonomik değer üzerinden yürütülmektedir; ancak yemeğin "anlatı" boyutunun, o yemeğin kültürel sürdürülebilirliğini sağlayan temel unsurlardan olduğu akademik bir gerçekliktir. Anadolu mutfak kültüründe bir yemeğin ortaya çıkış öyküsü, genellikle turistik birer çekicilik veya efsane olarak sunulmakta, bilimsel bir analiz süzgecinden geçirilmemektedir. Oysa bu hikâyeler, toplumun dinamiklerini belgeleyen birer sosyokültürel kanıt niteliğindedir.

Bu çalışmanın temel amacı, Anadolu mutfak kültürüne ait gastronomik anlatıları Somut Olmayan Kültürel Miras perspektifiyle incelemek ve bu hikayelerin rastgele kurgulanmış anlatılar değil; toplumsal olaylara (kıtlık, savaş, göç, siyasi değişimler) ayna tutan yapısal metinler olduğunu ortaya koymaktır.

Çalışma kapsamında ele alınan gastronomik anlatılar, Genette'nin (1980) anlatıbilim kuramında vurguladığı 'öykü' (story) ve 'anlatı' (narrative) ayrımı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, literatürde ve sözlü gelenekte yer alan, belirgin bir olay

örgüsüne sahip 21 adet yöresel yemeğin hikayesi (Alinazik, Analı Kızlı, Aşure, Çiğ Köfte, Çılbır, Dul Avrat Çorbası, Ezogelin Çorbası, Güllaç, Höşmerim, Hünkâr Beğendi, İmam Bayıldı, İskender Kebap, Karnıyarık, Keşkek, Kesme İbik Çorbası, Menemen, Perde Pilavı, Sütlü Nuriye, Tavukgöğsü, Tirit ve Vezir Parmağı) örneklem olarak seçilmiştir. Sadece isimlendirme benzerliğine dayanan efsaneler değil; içinde bir kahraman, bir çatışma (problem) ve bir çözüm (yemeğin ortaya çıkışı) barındıran dramatik yapılar temel analiz birimi olarak kullanılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tercih edilmiş olup, her bir anlatı; köken temaları, toplumsal işlevler ve sembolik anlamlar üzerinden kodlanmıştır. Elde edilen veriler, temaların yoğunluğunu ölçmek amacıyla frekans analizi ile desteklenmiş ve yoksulluk karşısında geliştirilen yaratıcılık veya otoriteyi memnun etme çabası gibi toplumsal motivasyonların baskınlığı analiz edilmiştir.

Araştırmanın ön bulguları, Anadolu yemek hikayelerinin sadece eğlence amaçlı efsaneler olmadığını açıkça kanıtlamaktadır. Nitel kodlamalar sonucunda üç ana çerçeve tespit edilmiştir: İlk olarak, Perde Pilavı örneğinde görüldüğü üzere, hikayeler gelin-kaynana dinamiği ve aile mahremiyeti mesajları üzerinden toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımını sağlamaktadır. İkinci olarak, Sütlü Nuriye ve Menemen anlatılarında belirginleşen ekonomik ve siyasi adaptasyon süreçleri, mutfağın yaşayan bir tarih olduğunu kanıtlamaktadır. Üçüncü olarak, Aşure ve Çiğ Köfte örneklerindeki kriz yönetimi ve kıtlıkta hayatta kalma stratejileri, anlatıların toplumsal travmaları onarıcı misyonunu gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak, gastronomik mirasın korunmasında hikâye anlatıcılığının (storytelling) temel ve stratejik bir araç olduğu görülmektedir. Bu sözlü mirasın korunmasının ve analiz edilmesinin, kültürel kimliğin sürdürülebilirliği açısından stratejik bir önem taşıdığı savunulmaktadır. Mevcut literatür ile sentezlendiğinde; yemek anlatılarının kültürel mirası korumanın yanı sıra turizm destinasyonlarında duygusal etkileşimi, aidiyet hissini ve bilişsel deneyimi güçlendirdiği doğrulanmaktadır. Dolayısıyla bu hikâyelerin dijital ve kültürel ortamlarda yeniden üretilmesi, destinasyonların sürdürülebilir turizm çekiciliğine ve kültürel miras aktarımına doğrudan katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Gastronomi, Anadolu Mutfak Kültürü, İçerik Analizi, Gastronomik Anlatılar.

ABSTRACT: *Food, one of the most fundamental human needs, is not merely a physiological requirement but also functions as a carrier of human culture and civilization. In the*

international literature, gastronomy and food are widely recognized as one of the most powerful narrative tools of identity, memory, and culture. As gastronomic elements transmit a society's cultural codes from generation to generation, they build profound bridges of meaning between the past and the present. Particularly during traumatic social changes, wars, and periods of crisis, food and the myths shaped around it serve a "repair" (tikkunim) function, healing the hardships and destructions experienced by society, thus acting as an indicator of cultural resilience. This phenomenon directly aligns with the practices defined by UNESCO as Intangible Cultural Heritage (ICH), which are transmitted from generation to generation and provide communities with a sense of identity and continuity. Contemporary gastronomy studies are often conducted based on technical recipes or sheer economic value; however, it is an academic reality that the "narrative" dimension of food constitutes one of the fundamental elements ensuring its cultural sustainability. In Anatolian culinary culture, the story of a dish's origin is generally presented as a tourist attraction or a legend, rarely passing through a scientific analytical filter. In truth, these stories serve as sociocultural evidence documenting the deep dynamics of the society.

The primary objective of this study is to examine gastronomic narratives within Anatolian culinary culture from the perspective of Intangible Cultural Heritage. It aims to demonstrate that these stories are not randomly constructed tales, but rather structural texts that reflect social events such as famine, war, migration, and political transformations.

The gastronomic narratives addressed within the scope of the study were evaluated within the framework of the distinction between 'story' and 'narrative' emphasized in Genette's (1980) narratological theory. Accordingly, the stories of 21 regional dishes (Alinazik, Analı Kızlı, Aşure, Çiğ Köfte, Çılbır, Dul Avrat Soup, Ezogelin Soup, Güllaç, Höşmerim, Hünkâr Beğendi, İmam Bayıldı, İskender Kebab, Karnıyarık, Keşkek, Kesme İbik Soup, Menemen, Perde Pilavı, Sütlü Nuriye, Tavukgöğsü, Tirit, and Vezir Parmağı), which feature a distinct plot structure drawn from the literature and oral tradition, were selected as the sample. Rather than legends based solely on naming similarities, dramatic structures containing a protagonist, a conflict (problem), and a resolution (the emergence of the dish) were utilized as the fundamental unit of analysis. Content analysis, a qualitative research method, was preferred for the study. Each narrative was coded based on themes of origin, social functions, and symbolic meanings. The obtained qualitative data were supported by frequency analysis to measure the intensity of the

themes, analyzing the prevalence of social motivations such as creativity developed in the face of poverty or the effort to satisfy authority.

The preliminary findings of the research clearly prove that Anatolian food stories are not merely entertaining legends. As a result of qualitative coding, three main frameworks were identified. First, as seen in the example of Perde Pilavı, the stories facilitate the transmission of gender roles through bride-mother-in-law dynamics and messages of family privacy. Second, the processes of economic and political adaptation, which become evident in the narratives of Sütlü Nuriye and Menemen, prove that the kitchen is a living history. Third, crisis management and survival strategies during famine, as exemplified by Aşure and Çiğ Köfte, reveal the restorative mission of narratives in response to social traumas.

In conclusion, storytelling is observed to be a fundamental and strategic tool in the safeguarding of gastronomic heritage. It is argued that the preservation and analysis of this oral heritage hold strategic importance for the sustainability of cultural identity. When synthesized with the existing literature, it is confirmed that food narratives not only preserve cultural heritage but also enhance emotional engagement, a sense of belonging, and cognitive experience in tourism destinations. Therefore, the reproduction of these stories in digital and cultural environments will directly contribute to the sustainable tourism appeal of destinations and the transmission of cultural heritage.

Keywords: *Intangible Cultural Heritage, Gastronomy, Anatolian Culinary Culture, Content Analysis, Gastronomic Narratives.*

Kapadokya'da Geç Antik Çağ'ın Yeniden İnşası: Mokissos Ana Katedrali

Reconstructing Late Antiquity in Cappadocia: The Main Cathedral of Mokissos

Nilüfer PEKER[1], Ömer UZUNEL[2], Burcu TÜYSÜZ[3], Fatih YILMAZ[4]

[1] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir-Türkiye, npeker@nevsehir.edu.tr,* 0000-0001-8192-363X

[2] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, İnanç Turizmi ABD, Nevşehir, Türkiye, omeruzunel@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8159-8902*

[3] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir-Türkiye, burcutuysuz@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-3935-6373*

[4] *Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Rektörlük, İhtisaslaşma Koordinatörlüğü, Nevşehir, Türkiye, fatihyilmaz@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-0475-7679*

ÖZ: Kapadokya'nın tarihi arkeolojik bulgular sayesinde, en erken insan yaşamıyla ilgili izlerin ortaya çıkışı olan Paleolitik Çağ'a kadar uzanır. Kuşkusuz bölgenin farklı dönemlerine ilişkin yaşam sürekliliğini de arkeolojik veriler yoluyla takip etmek mümkündür. Bununla birlikte bölgenin bugünkü en görünür kültürel kalıntıları olan çoğunluğu kayadan oyma mimari ve duvar resmi örnekleri Bizans dönemine aittir. Aynı zamanda sözü edilen kültür mirası öğeleri Kapadokya kültürel turizminin de ana bileşenlerinden biridir. Buna karşın Likya, Karia, Kilikia gibi bölgelerin aksine Kapadokya'nın büyük kentlerine ve taş örgü (kagir) yapılarına ilişkin bilgiler oldukça sınırlıdır. Büyük şehirlerden ya da bu şehirlerdeki etkileyici anıtlardan neredeyse hiçbir şey günümüze ulaşmamıştır. Az sayıda kalıntıları günümüze ulaşmış Geç antik Çağ ve Bizans kentlerinin daha sistematik kazılarla gün ışığına çıkarılması, mimari ve arkeolojik bulguların multidisipliner araştırmalarla değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmaların ve kazıların azlığı bölgenin kültür mirasının önemli bir dönemini de anlamayı zorlaştırmaktadır.

Hasan Dağı'nın eteklerinde kurulmuş, Kapadokya'nın Geç Antik Çağ metropollerinden bir olan Mokissos Antik kentinde, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi tarafından yürütülen, Cumhurbaşkanlığı izinleri ve Kültür ve Turizm Bakanlığı destekleriyle gerçekleştirilen kazı çalışmaları bünyesinde, Üniversitemiz İhtisaslaşma Koordinatörlüğü'nce 2023 yılında "Mokissos Heritage: Bir Geç Antik Çağ Kompleksini Yeniden İnşa Etmek" başlıklı kültürel miras projesi desteklenmeye başlamıştır. Proje, kentin kamusal alanında yer alan Piskoposluk

kompleksinin dijital teknolojilerle sanal gerçeklik ortamında inşa edilmesini kapsamaktadır. Bu bağlamda ilk iki yıl arkeolojik kazı metodolojisiyle yapıda çalışmalar sürdürülmüş, eş zamanlı olarak arkeolojik (cam, seramik, metal, kemik) ve mimari (in-situ duvarlar, destekler, kemerler, kapı ve pencere elemanları, yapı taşları, liturjik elemanlar) buluntular belgelenerek envanterlenmiştir. In-situ elemanlar yerinde korunurken taşınabilir materyal ve küçük buluntular Mokissos Kazı evi Laboratuvarında koruma altına alınmıştır. Kuşkusuz projenin nihai sonuçlarının sağlıklı bir biçimde ortaya çıkarılmasında sözü edilen bu çalışmalar temel oluşturmaktadır. Yapının mimari buluntuları sayesinde yıkılmış olan bölümlerine ilişkin parçalar sanal gerçeklik ortamında yapının ayağa kaldırılması için önemli bir korpus oluşturmaktadır. Aynı zamanda kazılarda elde edilen arkeolojik materyaller, yapı içindeki özgün kullanım bağlamlarını temsil edecek şekilde üç boyutlu dijital modele entegre edilecektir. Bunun yanı sıra, proje hakkında bilgi paylaşmak, kazı sürecine ilişkin güncel gelişmeleri aktarmak ve Mokissos kentine ilişkin yeni bulguları sunmak amacıyla bir internet sitesi oluşturulmuştur.

Kuşkusuz projenin çıktılarının, Geç Antik Çağ Kapadokyası çalışmalarına önemli katkılar sağlaması beklenmektedir. Proje, bölgenin daha önce yeterince bilinmeyen bir kültür mirası unsuru olan Mokissos piskoposluk katedralinin, dijital olarak yeniden inşasını mümkün kılacaktır. Kapadokya'da tespit edilmiş tek piskoposluk katedrali olması bakımından bu yapı, yalnızca bölgenin mimari tarihine değil, aynı zamanda Geç Antik Çağ'daki kentsel yaşamın sosyal, dini ve kültürel dinamiklerine dair de önemli bilgiler sunmaktadır. Yeniden inşa süreci ayrıca katedral kompleksinin mekânsal organizasyonu ve liturjik işlevlerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

Bunun yanı sıra proje, Kapadokya kültür mirası için geliştirilmiş ilk sanal gerçeklik girişimi olma özelliğini taşımaktadır. Arkeolojik verilerin dijital görselleştirme teknolojileriyle birleştirilmesi, hem akademik araştırmalar hem de kültür mirasının sunumu açısından yenilikçi olanaklar sunmaktadır. Elde edilecek üç boyutlu model, yerli ve yabancı ziyaretçilerin yeniden inşa edilmiş katedrali sanal ortamda deneyimlemelerine ve Geç Antik Çağ'da yaşayan bireylerin günlük yaşamına benzer bir deneyim yaşamalarına olanak sağlayacaktır.

Projenin Kapadokya kültür mirası turizmi ağına entegre edilmesi amacıyla, dijital modele bağlı bir QR kod da üretilmiştir. Bu uygulama, Mokissos'un Kapadokya kültür mirası rotaları içinde yeni bir ziyaret noktası olarak tanıtılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca proje, eğitim açısından

da önemli fırsatlar sunmaktadır: Arkeoloji ve Sanat Tarihi bölümü öğrencileri kazı, belgeleme ve koruma süreçlerine aktif olarak katılarak hem saha çalışmalarında hem de laboratuvar çalışmalarında uygulamalı deneyim kazanmaktadır.

Bu bildiri, *"Mokissos Heritage: Bir Geç Antik Çağ Kompleksini Yeniden İnşa Etmek"* projesinin metodolojisini, süreçlerini ve ön sonuçlarını ortaya koymayı ve Mokissos Ana Katedrali'ni Kapadokya kültür mirası ile Geç Antik Çağ kent tarihi bağlamında tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mokissos Katedrali, Üç Boyutlu Modelleme, Geç Antik Çağ Arkeolojisi, Kapadokya, Aksaray.

ABSTRACT: The history of Cappadocia extends back to the Paleolithic Age, when the earliest traces of human presence in the region first emerged, as evidenced by archaeological discoveries. Archaeological data also make it possible to trace the continuity of settlement in the region throughout different historical periods. Nevertheless, the most visible cultural remains of Cappadocia today—predominantly rock-cut architecture and wall paintings—date to the Byzantine period. These remarkable cultural heritage elements constitute one of the main components of Cappadocia's cultural tourism and play a crucial role in shaping the region's historical identity.

Despite the richness of this cultural heritage, knowledge concerning the major urban centers of Cappadocia and their masonry architecture remains quite limited. Unlike regions such as Lycia, Caria, and Cilicia, where monumental architecture and urban structures have been preserved to a considerable degree, Cappadocia has yielded relatively little evidence of its large cities and their monumental buildings. Almost nothing has survived to the present day from these large urban centers or from the impressive monuments that once existed within them. For this reason, the limited architectural and archaeological remains of Late Antique and Byzantine cities in Cappadocia require more systematic excavations and detailed multidisciplinary analyses. The scarcity of research and archaeological investigations significantly hinders our understanding of this important period of the region's cultural and urban history.

One of the most significant urban centers of Late Antique Cappadocia is the ancient city of Mokissos, located on the slopes of Hasan Dağı. Excavations at Mokissos are currently being conducted by Nevşehir Hacı Bektaş Veli University with the permission of the Presidency of

the Republic of Türkiye and the support of the Ministry of Culture and Tourism. Within the framework of these excavations, a cultural heritage project entitled *"Mokissos Heritage: Reconstructing a Late Antique Complex"* began in 2023 with the support of the Specialization Coordination Office of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University. The project aims to digitally reconstruct the episcopal complex located in the public center of the city through the use of virtual reality technologies.

During the first two years of the project, archaeological investigations have been carried out in accordance with established excavation methodologies. Simultaneously, both archaeological finds and architectural remains have been carefully documented and inventoried. The archaeological material includes glass, ceramics, metal objects, and bone artifacts, while the architectural evidence consists of in situ walls, structural supports, arches, door and window elements, building stones, and liturgical components belonging to the cathedral complex. While the in situ architectural elements have been preserved at their original locations, movable materials and small finds have been transferred to the Mokissos Excavation House Laboratory, where they are conserved and documented.

These archaeological and architectural findings form a crucial basis for the digital reconstruction of the cathedral complex. Architectural fragments belonging to collapsed sections of the structure provide essential evidence for recreating the building in a virtual environment. At the same time, the archaeological materials recovered during excavations will be incorporated into a three-dimensional digital model in order to represent their original functional contexts within the building. In addition, a dedicated website has been created to disseminate information about the project, share updates on the excavation process, and present new findings related to the city of Mokissos.

The outcomes of the project are expected to contribute significantly to the study of Late Antique Cappadocia by digitally reconstructing an important yet previously little-known element of the region's cultural heritage: the episcopal cathedral of Mokissos. As the only known episcopal cathedral identified in Cappadocia, this structure provides valuable insight not only into the architectural history of the region but also into the social, religious, and cultural dynamics of Late Antique urban life. The reconstruction process will also enable scholars to better understand the spatial organization and liturgical functions of the cathedral complex.

Furthermore, the project represents the first virtual reality initiative developed specifically for the cultural heritage of Cappadocia. By integrating archaeological evidence with digital visualization technologies, the project offers innovative possibilities for both academic research and cultural heritage presentation. The resulting three-dimensional model will allow visitors—both domestic and international—to experience the reconstructed cathedral in a virtual environment and to move through the structure as if they were participants in the daily life of Late Antiquity.

In order to integrate the project into Cappadocia's cultural heritage tourism network, a QR code linked to the digital model has been produced. This will help promote Mokissos as a new destination within Cappadocia's cultural heritage routes. In addition, the project provides valuable educational opportunities: students from the Departments of Archaeology and Art History participate in both fieldwork and laboratory studies, gaining practical experience through active involvement in excavation, documentation, and conservation processes.

This paper aims to present the methodology, process, and preliminary results of the project *"Mokissos Heritage: Reconstructing a Late Antique Complex"* and to discuss the Main Cathedral of Mokissos within the broader context of Cappadocia's cultural heritage and Late Antique urban history.

Keywords Mokissos Cathedral, Three-Dimensional Reconstruction, Late Antique Archaeology, Cappadocia, Aksaray.

Türkiye'de Müze Rehberliğine Yönelik Bir Araştırma[6]

A Study of Museum Guiding in Turkey

Necla ŞEKER[1,*], Zeynep ÇOKAL[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, sekernecla02@gmail.com, 0009-0006-7961-50X*

[2] *Doç.Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye,***zeynepkabaoglu@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-5729-3228*

ÖZ: Kültür turizmi kapsamında faaliyet gösteren müzeler, insanlık tarihine ait maddi ve manevi mirası koruyan, sergileyen ve bu mirasa ilişkin tarihsel, sanatsal ve kültürel süreçlerin sürekliliğini yansıtan kurumlardır**.** Bu bağlamda, müzelerin bünyesinde barındırdığı kültürel mirası eğitsel faaliyetler aracılığıyla ziyaretçilere aktaran önemli paydaşlardan biri müze rehberleridir. Müzelerin vazgeçilmez unsurları olan müze rehberleri, müzelerin yalnızca bir sergi alanı olmanın ötesine geçmesine katkı sağlamaktadır. Geçmiş ile günümüz arasında köprü görevi üstlenen müze rehberleri, sanat ve tarih içeriklerinin ziyaretçilere aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Müze rehberlerinin bu işlevleri etkin biçimde yerine getirebilmeleri için kendi alanlarında uzmanlaşmaları kaçınılmazdır. Uzmanlaşan müze rehberinin hem müze hem de ziyaretçi deneyimi üzerinde belirleyici bir etkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, Türkiye'de müze rehberliğinin mevcut durumunu ortaya koymak, yaşanan sorunları belirlemek ve bu sorunlara yönelik öneriler geliştirmektir. Literatürde, müze rehberliğinin turist rehberliğinde uzmanlaşma alanlarından biri olduğu belirtilmektedir. Müze rehberliği kuramsal düzeyde bir uzmanlık alanı olarak ele alınmakta; ancak uygulamada rehberlerin kendilerini müzeye bağlamadıkları gözlemlenmektedir. Bu kapsamda rehberlerin farklı tur programlarında bulunmak istedikleri söylenebilir. Turist rehberlerinin, kültür, gastronomi, inanç, doğa temalı ve şehir içi rehberliğinde uzmanlaşmayı tercih etmeleri örnek olarak gösterilebilir. Bu durum turist rehberlerinin müze rehberliğinde uzmanlaşma gereksinimini kısıtlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın farklı bir amacı ise "müze rehberliği bir uzmanlaşma alanı mıdır?" sorusuna cevap aramaktır. Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup araştırma

[6] Bu çalışma Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Araştırmaları Enstitüsü Turizm Rehberliği Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Zeynep Çokal danışmanlığında Necla Şeker tarafından "Türkiye'de Müze Rehberliğinin Mevcut Durumu, Sorunlar ve Çözüm Önerileri" ismiyle tamamlanarak 04.07.2025 tarihinde savunulan yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

deseni olarak fenomenoloji (olgu bilim) tercih edilmiştir. Fenomenoloji (olgu bilim), katılımcıların ilgili olguyu ve kavramı nasıl tecrübe ettiklerini bulmayı hedefleyen nitel bir yaklaşımdır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz, verilerin toplanmasının ardından özetlenerek yorumlanmasını içermektedir. Çalışmanın özgün niteliği doğrultusunda amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve belirli bilgi ve deneyime sahip katılımcılara odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında, belirlenen kriterler doğrultusunda çalışma kartına sahip ve mesleki tecrübeye sahip turist rehberleri seçilmiştir. Katılımcıların birçoğu mesleki anlamda yılların tecrübesine sahip olsa da daha kısa süreli tecrübeye sahip rehberler sektörel bilgi ve uygulama doğrultusunda önemli katkılar sunmuşlardır. Elde edilen bulgular MAXQDA yazılımı aracılığıyla analiz edilmiştir. Bununla birlikte ana temalar, alt temalar ve kodlar belirlenmiştir. Ana temalar: müze rehberliği, zorluklar ve engeller, mesleki eğitim ve gelişim süreci, müze deneyimi ve ziyaretçi katkısı, rehberlik mesleği ve rolü, teknoloji ve dijitalleşme, altyapı ve fiziksel koşullardan kaynaklanan unsurlar ve beklenti olarak ortaya konmuştur. Belirtilen ana temalar, bulgular kısmında detayları ile açıklanmıştır. Bu doğrultuda bulgulara bakıldığında, Türkiye'de müze rehberliğinin mevcut durumunun yeterli düzeyde olmadığı ve geliştirilmesi gereken bir alan olduğu tespit edilmiştir. Rehberlik mesleği ve rolü bağlamında müzelerde insan turist rehberi anlatımının önemi üzerinde olumlu ve olumsuz değerlendirmeler bulunmaktadır. Turist rehberliğinde uzmanlaşma doğrultusunda yalnızca belirli uzmanlaşma alanlarına yönelimin yanlış olduğu belirtilirken diğer yandan müze rehberlerinin sadece belli müzelerde değil tüm müzelerde olması gerektiği dile getirilmektedir. Teknolojik uygulamaların rehberlik mesleğini ortadan kaldırabileceğine yönelik görüşler bulunmakla birlikte bu uygulamaların mesleğe katkı sağlayabileceği yönünde değerlendirmeler de mevcuttur. Kapalı alan müzelerinin ziyaretçi ve rehberler açısından çeşitli fiziksel ve zihinsel zorluklar barındırdığı belirtilirken, mevsimsel koşullar altında anlatım kolaylığı sunduğu da vurgulanmıştır. Turist rehberlerinin müze rehberliğinde uzmanlaşmanın ekonomik beklentilerini karşılamayacağı belirtilmektedir. Bununla birlikte turist rehberliğinin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelmesiyle müze rehberliğinin de gelecek dönemlerde düşüş yaşayabileceği vurgusu belirtilmiştir. Son olarak elde edilen bulgular doğrultusunda müze rehberliği ve turist rehberliği alanına yönelik çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Hem turist rehberliği hem de müze rehberliği geniş kitlelere tanıtılmalıdır. Örnek olarak, sosyal medyada

özellikle müze ziyaretlerinde rehber eşlikli turlar gündeme getirilebilir. Müzelerin ve müze rehberlerinin gelişim düzeyinin düşüklüğü yönünde çalışmalar yapılabilir. Müzelerde atık azaltımına gidilebilir; ayrıca sosyal etkinlikler düzenlenebilir. Örneğin her yaş grubuna özgü atölye çalışmaları ve müzik festivalleri düzenlenebilir. Müze rehberlerinin müzelerde yetersizliklerinin giderilmesine yönelik üniversiteler, turist rehberleri odası ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından eğitim faaliyetleri planlanabilir. Teknolojinin müze rehberlerini kısıtlayabileceği düşüncesi yerine teknolojik uygulamalar ile müze rehberleri uyumlu hale getirilebilir. Kapalı alan müzeleri için müze giriş ve çıkış saati ile yoğunluk kontrol altına alınabilir.

Anahtar Kelimeler: Müze, Müze Rehberliği, Turist Rehberliği, Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma, Müze Rehberliğinde Uzmanlaşma

ABSTRACT: *Museums operating within the scope of cultural tourism are institutions that preserve and exhibit the material and spiritual heritage of human history, reflecting the continuity of the historical, artistic and cultural processes associated with it. In this context, museum guides are key stakeholders in conveying the cultural heritage housed in museums to visitors through educational activities. Museum guides are an indispensable element of museums, helping them to go beyond being merely exhibition spaces. Acting as a bridge between the past and the present, they play a vital role in conveying artistic and historical content to visitors. To fulfil these functions effectively, it is essential that museum guides specialise in their field. Specialised guides have a decisive impact on both the museum and the visitor experience. Against this backdrop, this study aims to reveal the current state of museum guiding in Turkey, identify the problems encountered and develop recommendations to address these issues. Literature indicates that museum guiding is a specialised area within tourist guiding. Although museum guiding is considered a specialised field at a theoretical level, in practice it has been observed that guides do not feel connected to the museum. In this context, it can be said that guides want to be involved in a variety of tour programmes. For example, tourist guides often prefer to specialise in culture, gastronomy, faith, nature and city tours. This limits the need for tourist guides to specialise in museum guiding. Accordingly, another objective of this study is to answer the question, 'Is museum guiding a field of specialisation?' The study adopted a qualitative research approach and chose phenomenology as the research design. Phenomenology is a qualitative approach that aims to discover how participants*

experience the relevant phenomenon or concept. Semi-structured interviews were used to collect data. The obtained data were analysed using descriptive analysis methods. This involves summarising and interpreting the data after it has been collected. In line with the nature of the original study, purposive sampling was employed to focus on participants with specific knowledge and experience. Accordingly, the study group consisted of professional tourist guides. Participants were selected based on defined criteria. Within the scope of the study, tourist guides who possessed the required credentials and professional experience were selected according to these criteria. While many participants had many years of professional experience, those with less experience also made significant contributions in terms of sectoral knowledge and application. The findings were analysed using MAXQDA software. The main themes, sub-themes and codes were identified. The main themes were: museum guiding; difficulties and obstacles; the professional training and development process; the museum experience and visitor contribution; the guiding profession and role; technology and digitalisation; elements arising from infrastructure and physical conditions; and expectations. These themes are explained in detail in the findings section. The findings reveal that the current state of museum guiding in Turkey is insufficient and that it is an area in need of development. Regarding the profession and role of guiding, there are positive and negative evaluations of the importance of human tourist guides in museums. While it is argued that specialising in only certain areas of tourist guiding is wrong, it is also stated that museum guides should be present in all museums, not just certain ones. While some believe that technological applications could eliminate the need for tour guides, others argue that these applications could enhance the profession. It is said that indoor museums present various physical and mental challenges for visitors and guides, but they are also said to offer ease of narration under seasonal conditions. However, it is suggested that specialising in museum guiding may not meet tourist guides' economic expectations. However, it is emphasised that, as tourist guiding faces extinction, museum guiding may also decline in the future. Finally, based on the findings, various recommendations have been developed for museum and tourist guiding. Both types of guiding should be promoted to a wider audience. For example, guided tours could be advertised on social media during museum visits. Studies can be conducted into the underdevelopment of museums and museum guides. Waste reduction measures could be implemented, and social events could be organised. For example, age-specific workshops and music festivals could be

held. Training activities can be planned by universities, tourist guide associations and the Ministry of Culture and Tourism to address the inadequacies of museum guides. Rather than assuming that technology may limit museum guides, technological applications could be developed to support them. Indoor museums can control entry and exit times and crowds.

Keywords: *Museum, Museum Guidance, Tourist Guidance, Specialization in Tourist Guidance, Specialization in Museum Guidance.*

“Gözümüz Üstünüzde!”: Kapadokya’da Çevre Platformlarının Doğal ve Kültürel Miras Savunuculuğu Pratikleri

“Our Eyes Are on You!”: Natural and Cultural Heritage Advocacy Practices of Environmental Platforms in Cappadocia

Nejdet ÖZBERK[1]

[1] *Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Gülşehir MYO, Dış Ticaret Bölümü, Nevşehir, Türkiye nozberk@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-7410-8776*

ÖZ: Bu çalışma, Kapadokya’nın korunması için faaliyet gösteren çevreci sivil toplum platformlarının doğal ve kültürel miras savunuculuğu pratiklerini politik ekoloji perspektifiyle analiz etmektedir. 1985’te UNESCO Dünya Miras Listesi’ne dâhil edilen Kapadokya hem benzersiz jeomorfolojik oluşumları hem de çok katmanlı tarihsel peyzajı nedeniyle küresel ölçekte tanınan bir miras alanıdır. Ancak bu uluslararası statü, bölgeyi aynı zamanda yoğun turizm baskısına ve yatırım odaklı kalkınma stratejilerine açık hale getirmiştir. Çalışma, miras korumanın teknik ve nötr bir süreçten ziyade, iktidar, bilgi ve değer mücadelelerinin kesiştiği politik bir alan olduğunu ileri sürmektedir. Araştırma nitel vaka incelemesi olarak tasarlanmış; belge analizi, kamusal söylem incelemesi ve ikincil literatür taramasına dayanmaktadır. Koruma amaçlı imar planları, alan yönetim belgeleri, resmî açıklamalar, sivil platform basın metinleri ve medya içerikleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Tematik kodlama sürecinde koruma–kalkınma gerilimi, peyzaj bütünlüğü, taşıma kapasitesi, metalaşma eleştirisi, hukuki mücadele, katılım eksikliği ve hacimsel/dikey kullanım gibi başlıklar öne çıkmıştır. Analiz üç kavramsal eksende yapılandırılmıştır: (1) iktidar ve bilgi üretimi, (2) erişim ve kullanım hakkı, (3) değer atfetme ve metalaşma. Bulgular, Kapadokya’daki çevreci platformların çoğunlukla belirli “eşik olaylar” etrafında ortaya çıktığını göstermektedir. Kaçak veya yoğun yapılaşma, vadi içi yol projeleri, madencilik ve enerji yatırımları, seyir terasları ve balon turizmine bağlı hava sahası yoğunluğu gibi müdahaleler mobilizasyonu tetikleyen başlıca unsurlardır. Bu tehditler, platform söyleminde tekil projeler olarak değil, peyzajın bütünlüğünü aşındıran birikimli süreçler olarak çerçevelenmektedir. “Geri dönülmez zarar” ve “eşsiz jeolojik yapı” vurguları, kriz eşiği etrafında bir savunuculuk dili üretmektedir. Çevreci platformların en güçlü kavramsal çerçevesi “peyzaj bütünlüğü”dür. Resmî planlama belgeleri müdahaleleri çoğu zaman parsel ya da proje ölçeğinde değerlendirirken, platformlar Kapadokya’yı ilişkisel ve

bütüncül bir kültürel peyzaj olarak tanımlamaktadır. Bu bütünlük üç boyutta ifade edilmektedir: jeolojik hassasiyet, görsel süreklilik ve kültürel süreklilik. Böylece doğa–kültür ayrımı reddedilmekte; miras gündelik yaşam pratikleriyle birlikte ele alınmaktadır. Metalaşma eleştirisi bulguların önemli bir bileşenidir. Turizm yatırımları "doğanın ticarileştirilmesi" ve "mirasın dekor haline getirilmesi" gibi ifadelerle eleştirilmektedir. Özellikle deneyim ekonomisine dayalı görsel tüketim pratikleri – seyir terasları, tematik fotoğraf alanları ve yoğun balon uçuşları – peyzajın "tüketilen" bir gösteri alanına dönüşmesi olarak görülmektedir. Ancak platformlar kategorik olarak turizm karşıtı değildir; ölçek, yoğunluk ve yerel uyum üzerinden eleştirel bir ayrım yapmaktadır. Bu durum, neoliberal çevre yönetimi literatüründeki doğanın ekonomikleştirilmesi tartışmalarıyla örtüşmektedir. Çalışmanın özgün katkılarından biri, mirasın hacimsel/dikey boyutuna dikkat çekmesidir. Kapadokya'da sıcak hava balonculuğu, hava sahasının düzenlenmesi ve görsel peyzajın yukarıdan tüketimi, miras alanının yalnızca yatay değil, dikey olarak da yönetildiğini göstermektedir. Gürültü, yoğunluk ve görsel doygunluk gibi eleştiriler, gökyüzünün de bir mücadele alanı haline geldiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, politik ekoloji ile hacimsel mekân kuramını bir araya getiren analitik bir açılım sunmaktadır. Çevreci platformlar yalnızca protesto eden aktörler değildir; aynı zamanda "karşı-uzmanlık" üretmektedir. Akademik raporlar, bilirkişi görüşleri ve teknik belgelerin eleştirel çözümlemesi aracılığıyla bilgi üretim süreçlerine müdahil olunmaktadır. Böylece planlama ve çevresel etki değerlendirmesi gibi teknik alanlarda uzmanlık tekelinin sorgulandığı görülmektedir. Hukuki mücadele de önemli bir stratejidir; dava açma, yürütmeyi durdurma talepleri ve plan iptali başvuruları sık başvurulan araçlardır. Bu süreçte kamu yararı ve ortak miras hakkı söylemleri öne çıkmaktadır. Bir diğer bulgu, katılım mekanizmalarının çoğu zaman biçimsel kaldığına dair eleştiridir. Resmî toplantı ve askı süreçlerinin sınırlı erişimli ve teknik dili ağır yapısı, yerel aktörlerin karar süreçlerine etkili katılımını zorlaştırmaktadır. Bu durum, katılımın yönetsel araçsallaştırılması tartışmalarıyla uyumludur. Platformlar, bilgilendirme düzeyinde değil, karar ortaklığı temelinde bir katılım talep etmektedir. Sonuç olarak çalışma, Kapadokya'daki çevreci sivil toplum platformlarının miras savunuculuğunu, neoliberal doğa yönetimine karşı gelişen bir çevresel yurttaşlık pratiği olarak kavramsallaştırmaktadır. Miras, yalnızca korunacak bir nesne değil; iktidar, değer ve erişim mücadelelerinin kesiştiği bir politik alan olarak ortaya çıkmaktadır. Politik ekoloji yaklaşımı, bu çok katmanlı süreci anlamak için güçlü bir analitik çerçeve sunmakta; Kapadokya örneği,

miras korumanın teknik bir uygulama değil, müzakere ve çatışma içeren bir yönetim alanı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: politik ekoloji, çevreci sivil toplum, doğal ve kültürel miras savunuculuğu, çevre platformları, Kapadokya.

ABSTRACT: *This study analyzes the natural and cultural heritage advocacy practices of environmental civil society platforms operating for the protection of Cappadocia through a political ecology perspective. Inscribed on the UNESCO World Heritage List in 1985, Cappadocia is globally recognized for its unique geomorphological formations and multilayered historical landscape. However, this international status has also rendered the region increasingly vulnerable to intensive tourism pressures and investment-driven development strategies. The study argues that heritage conservation is not a technical and neutral process, but rather a political arena shaped by struggles over power, knowledge, and value. The research is designed as a qualitative case study, drawing on document analysis, public discourse analysis, and secondary literature review. Conservation-oriented development plans, site management documents, official statements, civil platform press releases and media content were comparatively examined. Thematic coding identified key themes such as the conservation–development tension, landscape integrity, carrying capacity, commodification critiques, legal struggle, lack of participation, and volumetric/vertical use. The analysis is structured around three conceptual axes: (1) power and knowledge production, (2) access and rights of use, and (3) value attribution and commodification. The findings indicate that environmental platforms in Cappadocia often emerge around specific "threshold events." Illegal or intensive construction, valley road projects, mining and energy investments, viewing terraces, and airspace congestion related to balloon tourism are among the primary triggers of mobilization. These interventions are framed not as isolated projects but as cumulative processes that erode the integrity of the landscape. Emphases on "irreversible damage" and "unique geological formations" help construct a discourse of advocacy centered on crisis thresholds. The most powerful conceptual frame mobilized by these platforms is "landscape integrity." While official planning documents tend to assess interventions at the parcel or project scale, the platforms define Cappadocia as a relational and holistic cultural landscape. This integrity is articulated across three dimensions: geological sensitivity, visual continuity, and cultural continuity. In doing so, they reject the nature–culture dichotomy and conceptualize*

heritage as embedded in everyday life practices. Critiques of commodification constitute another central component of the findings. Tourism investments are criticized through expressions such as the "commercialization of nature" and the "reduction of heritage to décor." In particular, visually oriented consumption practices associated with the experience economy—such as viewing terraces, thematic photo spots, and intensive balloon flights—are seen as transforming the landscape into a consumable spectacle. Nevertheless, the platforms are not categorically anti-tourism; rather, they differentiate critically based on scale, intensity, and local compatibility. This position resonates with debates in the literature on the economization of nature within neoliberal environmental governance. One of the study's original contributions lies in highlighting the volumetric/vertical dimension of heritage. In Cappadocia, hot air ballooning, airspace regulation, and the aerial consumption of the visual landscape demonstrate that the heritage site is governed not only horizontally but also vertically. Critiques concerning noise, density, and visual saturation reveal that the sky itself has become a contested arena. This finding offers an analytical opening that brings political ecology into dialogue with theories of volumetric space. Environmental platforms are not merely protest actors; they also generate forms of "counter-expertise." Through academic reports, expert opinions, and critical analyses of technical documents, they intervene in knowledge production processes. In doing so, they challenge the monopoly of expertise in fields such as planning and environmental impact assessment. Legal struggle is another significant strategy: filing lawsuits, requesting stays of execution, and appealing for the annulment of plans are frequently employed tools. Discourses of public interest and collective heritage rights are particularly prominent in these processes. Another key finding concerns critiques that participation mechanisms often remain formalistic. Official meetings and public display procedures are perceived as limited in accessibility and characterized by technical language that restricts meaningful local engagement in decision-making. This observation aligns with debates on the managerial instrumentalization of participation. The platforms call not merely for information-sharing, but for decision-making partnerships. In conclusion, the study conceptualizes the heritage advocacy practices of environmental civil society platforms in Cappadocia as a form of environmental citizenship emerging in response to neoliberal nature governance. Heritage appears not simply as an object to be preserved, but as a political field shaped by struggles over power, value, and access. The political ecology framework provides

a robust analytical lens for understanding this multilayered process. The case of Cappadocia demonstrates that heritage conservation is not a purely technical exercise, but a field of negotiation and contestation.

Keywords: *political ecology, environmental civil society, natural and cultural heritage advocacy; environmental platforms, Cappadocia.*

Kapadokya Zerdüştlüğü: İnanç Turizminde Yeni Rota

Cappadocian Zoroastrianism: A New Route in Faith Tourism

Nur ÖZTÜRK[1]

[1]*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye,*

nurpinarci10@gmail.com, 0009-0007-1747-6338

ÖZ: Antik dönem yazarı Strabon tarafından yapılan tanıma göre Kapadokya bölgesi, kuzeyde Karadeniz sahillerinden başlayarak güneyde Toros Dağları'na, batıda Tuz Gölü ve Galatia sınırlarından doğuda Fırat Nehri'ne kadar uzanan oldukça geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Doğu ve Batı arasında bir köprü vazifesi gören bu geniş coğrafya, MÖ 6. yüzyılın ortalarından itibaren Pers İmparatorluğu'nun egemenliğine girmesiyle idari, sosyal ve özellikle dini açıdan köklü bir dönüşüm yaşamıştır. Pers hâkimiyeti altındaki Kapadokya, sadece siyasi bir satraplık merkezi olmakla kalmamış, aynı zamanda Zerdüştlük inancının Anadolu'daki en güçlü merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bu dönemde Kapadokya bölgesi, yaşanan dini dönüşüm ile yerel Anadolu inançları tamamen terk etmemiş, İranî ateş kültü ve Anahita figürleriyle yeniden şekillendirilmiş özgün bir dinî yapıya ev sahipliği yapmıştır. Bu süreçte Pers inançları, Anadolu'nun yerel ana tanrıça gelenekleri ve özellikle Ma veya Artemis Perasia gibi figürlerle sentezlenerek özgün bir dinî kimliğe bürünmüştür. Bu kapsamda Strabon, Kapadokya'nın çeşitli yerlerinde Zerdüştlere özgü *Pyraitheia* adı verilen ateş tapınaklarının bulunduğunu ve bu kutsal alanlarda "Magi" denilen din adamlarının sönmeyen ateşi koruduklarını, Anahita heykelleri önünde ayinler yaptıklarını detaylıca aktarmaktadır. Söz konusu tapınakların varlığı, bölgenin sadece idari bir satraplık değil, aynı zamanda imparatorluğun batı ucundaki en önemli din merkezlerinden biri olduğunu da kanıtlamaktadır. Bugün çeşitli arkeolojik verilerle de desteklenen söz konusu bilgiler Kapadokya'nın tarihsel süreçteki inanç çeşitliliğinin anlaşılması açısından oldukça kıymetlidir. Nevşehir merkezli olmak üzere antik Kapadokya sınırları içerisindeki yerleşimlerde yürütülen kazılar, Pers dönemine ait dini ve idari tabakaları ortaya çıkartmaktadır. Kerkenes Dağı'nın anıtsal yapısı, Oluz Höyük'te tespit edilen ateş tapınağı mimarisi ve ritüel çukurları, Kınık Höyük'teki yerleşim izleri ile Erciyes Dağı çevresindeki kutsal alanları, Zerdüştlük inancının bölgedeki etkisini kanıtlamaktadır. Özellikle Oluz Höyük'te gün yüzüne çıkarılan ve Anadolu arkeolojisinde nadir rastlanan ateş tapınağı kalıntıları, Zerdüştî ritüellerin mekânsal karşılığını göstermesi açısından eşsiz bir öneme

sahiptir. Bu arkeolojik veriler ile Zerdüştlük mirasının sadece Pers siyasi gücüyle sınırlı kalmadığını, Pers hâkimiyeti sona erdikten sonra dahi Hellenistik ve Roma dönemlerine kadar yerel bir inanç öğesi olarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Buna rağmen, bu bilgilerin Kapadokya Bölgesi inançları içerisinde ele alınışı ise yok denecek kadar azdır. Nitekim Kapadokya'da inanç anlatıları paganik verileri çoğu zaman görmezden gelmekte ve somut kültürel miras kalıntılarının dönemsel yoğunluğu gereği de çoğunlukla Hristiyanlık inancına odaklanmaktadır. Bölgenin inanç turizmi kurgusu, ağırlıklı olarak erken Hristiyanlık dönemi, kaya kiliseli ve manastır yaşamı üzerine yoğunlaşmıştır. Somut kültürel miras kalıntılarının Hristiyanlık dönemindeki yoğunluğu, çok daha eskiye dayanan Pers ve antik dönem inanç katmanlarının geri plana atılmasına neden olmuştur. Bu tek boyutlu yaklaşım, Kapadokya'nın çok katmanlı kültürel mirasını ve binlerce yıllık tarihsel derinliğini eksik temsil etmektedir. Oysa Kapadokya bölgesinin dini inanç geçmişinin tek bir döneme sığdırılamayacak kadar çok katmanlı ve çeşitli olduğu görülmektedir. Paganizmin ele alınışındaki bu temel yoksunluktan hareketle bu çalışmanın ana amacı; Kapadokya'da Zerdüştlük inancını arkeolojik ve antik literatür bilgileriyle kapsamlı ve bütüncül bir şekilde analiz etmek ve böylelikle bölgenin inanç turizmi potansiyeline paganik geleneği de yansıtabileceği yeni bir bakış açısı kazandırmaktır. Çalışma kapsamında, Kapadokya sınırları içerisinde tespit edilen Zerdüştlük izleri, yerleşimler ve kalıntılar üzerinden tek tek ele alınacaktır. Bu bağlamda Komana, Venasa, Zela gibi antik kült merkezleri ile Kerkenes, Oluz Höyük, Kınık Höyük, Erciyes Dağı ve çevresi gibi arkeolojik alanların potansiyel bir inanç yoluna dönüşüm süreci ile Kapadokya anlatımlarında nasıl yer bulabileceğine dair önerilere yer verilecektir. Bu öneriler ile Kapadokya'nın sadece Hristiyanlık tarihiyle değil, çok daha geniş bir tarihsel perspektifle ele alınması gerektiği konusuna dikkat çekilmeye çalışılacak ve böylelikle Kapadokya'nın arkeoloji odağından inanç turizmi bağlamına yeni bir köprü kurulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Pers, Zerdüştlük, İnanç Turizmi, Kapadokya.

ABSTRACT: *According to the description by the ancient writer Strabo, the Cappadocia region encompasses a fairly extensive geography stretching from the Black Sea coast in the north to the Taurus Mountains in the south, from Lake Tuz and the borders of Galatia in the west to the Euphrates River in the east. Serving as a bridge between East and West, this vast geography underwent a profound transformation in administrative, social and, particularly, religious terms when it came under the rule of the Persian Empire in the mid-6th century BC. Under*

Persian rule, Cappadocia not only became a political satrapy centre but also one of the strongest centres of Zoroastrianism in Anatolia. During this period, the Cappadocia region, with the religious transformation it underwent, did not completely abandon local Anatolian beliefs, but hosted a unique religious structure reshaped with the Iranian fire cult and Anahita figures. In this process, Persian beliefs were synthesised with the local Anatolian traditions of the mother goddess and, in particular, figures such as Ma or Artemis Perasia, taking on a unique religious identity. In this context, Strabo details that fire temples called Pyraitheia, specific to the Zoroastrians, were located in various places in Cappadocia, and that clergymen called 'Magi' kept the eternal fire burning in these sacred areas and performed rituals in front of Anahita statues. The existence of these temples proves that the region was not only an administrative satrapy but also one of the most important religious centres at the western edge of the empire. These findings, now supported by various archaeological data, are highly valuable for understanding the diversity of beliefs in Cappadocia throughout history. Excavations conducted in settlements within the ancient borders of Cappadocia, centred on Nevşehir, have uncovered religious and administrative layers dating back to the Persian period. The monumental structure of Mount Kerkenes, the fire temple architecture and ritual pits identified at Oluz Höyük, the settlement traces at Kınık Höyük, and the sacred areas around Mount Erciyes prove the influence of Zoroastrianism in the region. In particular, the remains of the fire temple unearthed at Oluz Höyük, which are rarely found in Anatolian archaeology, are of unique importance in terms of showing the spatial counterpart of Zoroastrian rituals. These archaeological findings show that the Zoroastrian heritage was not limited to Persian political power, but continued to exist as a local belief element even after the end of Persian rule, lasting into the Hellenistic and Roman periods. Despite this, the consideration of this information within the context of Cappadocia's beliefs is negligible. Indeed, narratives of belief in Cappadocia often overlook pagan data and, due to the periodical intensity of tangible cultural heritage remains, mostly focus on the Christian faith. The region's belief tourism narrative is heavily concentrated on the early Christian period, rock churches, and monastic life. The concentration of tangible cultural heritage remains from the Christian period has led to the relegation of much older layers of Persian and ancient beliefs to the background. This one-dimensional approach fails to adequately represent Cappadocia's multi-layered cultural heritage and thousands of years of historical depth. However, it is evident that the religious

history of the Cappadocia region is too multi-layered and diverse to be confined to a single period. Based on this fundamental omission in the treatment of paganism, the main objective of this study is to comprehensively and holistically analyse the Zoroastrian faith in Cappadocia using archaeological and ancient literature information, thereby providing a new perspective that reflects the pagan tradition in the region's potential for faith tourism. Within the scope of this study, traces of Zoroastrianism identified within the borders of Cappadocia will be examined individually through settlements and ruins. In this context, suggestions will be made regarding how ancient cultural centres such as Komana, Venasa, and Zela, as well as archaeological sites such as Kerkenes, Oluz Höyük, Kınık Höyük, Mount Erciyes, and its surroundings, could be incorporated into Cappadocia narratives through their potential transformation into a pilgrimage route. These suggestions will seek to draw attention to the need to approach Cappadocia not only through the lens of Christian history, but also from a much broader historical perspective, thereby attempting to build a new bridge from the archaeological focus of Cappadocia to the context of faith tourism.

Keywords: Persians, Zoroastrianism, Faith Tourism, Cappadocia.

1577 Tarihli İki Hüküm Bağlamında Osmanlı Devleti'nde "Cem"[7*]

"Cem" in the Ottoman Empire in the Context of Two Decrees from 1577

Nuran ÇEVİK[1], Mihriban ARTAN OK[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, nurancevik98@gmail.com, 0009-0003-1648-1750*

[2] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Alevi Bektaşi İlmi Kaynakları ABD, Nevşehir, Türkiye, artanmihriban@gmail.com ,0000-0002-2349-2234*

ÖZ: Arapçada kelime anlamı *"toplanmak, birlik olmak, bir araya gelmek"* olan *"Cem"* Alevi-Bektaşi zümreleri için bir ibadet şekli olup aynı zamanda *"Hak-Muhammed-Ali Divanı"* olarak da adlandırılır. Cem, dinî bir ibadet olmasının yanı sıra inancın eğitimini, kimlik kodlarını taşıyan ve toplumsal hafızanın yenilendiği yerdir. Alevi-Bektaşi inanç sistemine göre cem erkânının temel referansı, Hz. Muhammed'in Miraç dönüşünde *"Kırklar Meclisi"* olarak adlandırılan topluluğu ziyareti ve burada gerçekleşen diyaloglara dayanmaktadır. Bu anlatı çerçevesinde Alevi-Bektaşi zümreler Cem'in başlangıcını Kırklar Meclisi'ne dayandırdığı için ilk Cem'in de burada icra edildiğini kabul etmektedirler. Cem ritüeli-icrası Osmanlı Devleti'nin dikkatini çekmiştir. Osmanlı Devleti bünyesindeki toplumlara karşı bakış açısı siyasal, inançsal, mezhebî ve toplumsal dinamiklere göre farklılaşmış ve bu bağlamda bünyesinde bulunan Kızılbaş toplumunun ibadet şekli olan cem veya belge diliyle ritüeller/ayinler devlet nezdinde bir tehdit unsuru olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Safevi Devleti'nin Osmanlı'nın doğusunda güçlenmesi, Kızılbaşlarla tarihî-inançsal bir yakınlığının olması ve XVI. yüzyılda zuhur eden Kızılbaş ayaklanmaları Osmanlı Devleti'nin Kızılbaşları bir tehdit unsuru olarak görmesine sebep olmuştur. Bu durum Osmanlı Devleti'nin Kızılbaşların yaşam tarzına, vergi durumuna ve ibadetlerine dair sürekli bir takibine ve teftişine yol açmıştır. Söz konusu durum merkezî otorite tarafından kuşkuyla izlenmiş ve kontrol altına alınmak istenmiştir. Özellikle Şeriyye Sicilleri, Ahkâm Defterleri ve Mühimme Defterlerine yansıyan ferman, hüküm ve emirlerde Osmanlı Devleti'nin söz konusu tutumunu görmekteyiz. Bu çalışmanın ana kaynağı olan

[7*] Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Alevi Bektaşi Kültürü Anabilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi Mihriban ARTAN OK danışmanlığında hazırlanmakta olan "Cemevlerinin Hukuki Statüsü: Din ve Laiklik İlişkisi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Mühimme Defterlerinde Kızılbaşlarla ilgili bazı hükümlerde Kızılbaş ayini ifadesiyle *"Cem'e"* işaret etmektedir. Merkeze gönderilen dilekçelerde, mektuplarda Kızılbaş ayinlerinin/Cem ibadetinin icra edildiğine dair bazı doneler mevcuttur. Bunun doğruluğunun tespit edilmesi için de taşraya emirler gönderilmiştir. Bu veriler çerçevede Cem'in Osmanlı merkezî idaresi tarafından nasıl algılandığını anlamada önemli birincil kaynaklar arasında Mühimme Defterleri'nin yer aldığı söylenebilir. Divan-ı Hümâyûn'da alınan ferman, hüküm ve emirlerin kaydedildiği Mühimme Defterleri, merkezî yönetimin karar ve uygulamalarını kayıt altına alan birincil kaynaklardır. Söz konusu defterler, Osmanlı Devleti'nin hukuk sisteminin, yönetim anlayışının ve karar alma mekanizmasının anlaşılmasına da olanak sağlamaktadır. Çalışmada birincil kaynak olan ve III. Murad döneminde kaydedilen 1577 tarihli 30 numaralı Mühimme Defteri'nde yer alan 319 ve 707 numaralı hükümler ışığında Osmanlı'nın Kızılbaşları, Cem'i nasıl tanımladıkları, değerlendirdikleri ve Cem yapılanmasını engellemeye yönelik aldıkları tedbirlerin neler olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çalışmada incelenen ilk hüküm 2 Mayıs 1577 tarihli olup Rum Beylerbeyine ve Çorum Kadısına 319 numarayla gönderilen bir kayıttır. Bu hükümde kadı bazı kişilerin Kızılbaş olduklarını, gizlice toplantılar yaparak batıl inançları üzere kadınları, kızları, oğullarıyla beraber cem olduklarını, şarap içtiklerini belirtmiştir. Bu durumun devlet için sonunda büyük bir fesada yol açacağı bildirilmiştir. Bunun üzerine kadının göndermiş olduğu mektuba cevaben, bu durumun teftiş edilmesi ve suçları tespit edildiğinde ise belge diliyle *"haklarından gelinmesi"* hükümde emredilmiştir. Bu çalışmada analizi yapılan 707 numaralı hüküm ise 29 Mayıs 1577 tarihlidir. Hükümde kadı merkeze göndermiş olduğu mektupta bazı kişilerin Kızılbaş halifesi olduğu, kadınlarla beraber batıl ayinleri üzere cem toplantıları yaptıkları bildirilmiştir. Bu mektuba cevaben de konuyu bilen ve tarafsız olan birilerinin konuyu soruşturup incelemesi ve yapılan incelemeden sonra suçu tespit olan kişilerin yakalanıp *"hakkından gelinmesi"* emredilmiştir. Bu çalışmada ele alacağımız yukarıdaki iki hükümde Osmanlı Devleti'nin *"Cem'e"* bakış açısına dair durum değerlendirmesi yapılacaktır. Bu çalışmada, 30 Numaralı Mühimme Defterindeki iki farklı hüküm, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde *"tarihsel belge analizi (transkripsiyonu-metin çözümlemesi)/doküman analizi"* metoduyla incelenmiştir. Bu yöntem çerçevesinde hükümlerin transkripsiyonu ve metin çözümlemesi yapılarak kavramsal analizi ve iki hükmün karşılaştırmalı değerlendirmesi yapılmıştır. Bu bağlamda belgeler analiz edilerek diplomatik açıdan değerlendirilmiş, ardından içerik analiziyle kullanılan kavramlar/ifadeler ve

Kızılbaşlara, inançlarına dair yapılan suçlama dili çözümlenmiştir. Ayrıca bu yöntem vasıtasıyla merkez-taşra iletişim ağını ve taşra üzerindeki merkezin denetim şekli de aşikâr edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Kızılbaş, Cem

ABSTRACT: *"Cem," meaning "to gather, to unite, to come together" in Arabic, is a form of worship for Alevi-Bektashi communities and is also referred to as the "Divine Assembly of God, Muhammad, and Ali." Beyond being a religious ritual, Cem is a place where faith is taught, identity codes are established, and collective memory is renewed. According to the Alevi-Bektashi belief system, the fundamental reference point for the Cem ceremony is the Prophet Muhammad's visit to the assembly known as the "Council of Forty" upon his return from the Miraj (ascension) and the dialogues that took place there. Within this narrative, Alevi-Bektashi communities consider the first Cem to have been performed at the Council of Forty, thus tracing its origins to this assembly. The Cem ritual and its performance attracted the attention of the Ottoman Empire. The Ottoman Empire's perspective towards the communities within its borders varied according to political, religious, sectarian, and social dynamics. In this context, the rituals/ceremonies of the Qizilbash community, their form of worship known as cem, were viewed as a threat by the state. Furthermore, the rise of the Safavid state in eastern Ottoman territory, its historical and religious proximity to the Qizilbash, and the Qizilbash uprisings of the 16th century contributed to the Ottoman Empire's perception of the Qizilbash as a threat. This led to constant monitoring and inspection of the Qizilbash's lifestyle, taxation, and religious practices. The central authority viewed this situation with suspicion and sought to control it. The Ottoman state's attitude is particularly evident in the decrees, judgments, and orders recorded in the Sharia Registers, Ahkam Registers, and Mühimme Registers. In the Mühimme Registers, which are the main source of this study, some decrees concerning the Kızılbaş refer to the "Cem" ritual with the expression "Kızılbaş ceremony." Petitions and letters sent to the central government contain some evidence that Kızılbaş rituals/Cem worship were being performed. Orders were also sent to the provinces to verify the accuracy of this information. Within this framework, it can be said that the Mühimme Registers are among the important primary sources for understanding how the Cem was perceived by the Ottoman central administration. The Mühimme Registers, which record the edicts, decrees, and orders issued by the Divan-i Humayun (Imperial Council), are primary sources that document the*

decisions and practices of the central administration. These registers also provide insight into the Ottoman State's legal system, administrative philosophy, and decision-making mechanisms. The Mühimme Registers, which are the primary source in this study and date back to the reign of Sultan Mehmed III, are crucial in this study. This study aims to reveal how the Ottomans defined and evaluated the Kızılbaş (Shiite) community and their gatherings (Cem), and what measures they took to prevent their formation, based on decrees numbered 319 and 707 in the Mühimme Defteri (Register of Important Matters) No. 30, dated 1577, recorded during the reign of Murad. The first decree examined in this study is dated May 2, 1577, and is a record numbered 319 sent to the Governor of Rum and the Qadi (judge) of Çorum. In this decree, the Qadi stated that some individuals were Kızılbaş, secretly holding meetings and gathering with their women, daughters, and sons according to their superstitious beliefs, and drinking wine. It was stated that this situation would ultimately lead to great corruption for the state. In response to the Qadi's letter, the decree ordered an investigation into the matter and, if the crimes were found, to "deal with them" in the document. The decree analyzed in this study, numbered 707, is dated May 29, 1577. In the decree, the judge reported in a letter sent to the central government that some individuals were Kızılbaş caliphs and were holding religious gatherings with women, performing superstitious rituals. In response to this letter, it was ordered that someone knowledgeable and impartial investigate the matter, and that those found guilty be apprehended and punished. This study will examine the two decrees mentioned above to assess the Ottoman State's perspective on "religious gatherings." In this study, two different decrees from the 30th Mühimme Register are examined using a qualitative research method: "historical document analysis (transcription-text analysis)/document analysis." Within this framework, the decrees are transcribed and textually analyzed, and a conceptual analysis and comparative evaluation of the two decrees are conducted. In this context, the documents are analyzed and evaluated from a diplomatic perspective, followed by content analysis to decipher the concepts/expressions used and the language of accusations against the Kızılbaş and their beliefs. Furthermore, this method will reveal the communication network between the center and the periphery, as well as the way the center controls the periphery.

Keywords: *Ottoman Empire, Kızılbaş, Cem*

Geleneksel Eskişehir Yemekleri ve Kültürel Miras

Traditional Eskişehir Dishes and Cultural Heritage

Nurcan TURAN CANDAN[1], Ali D. ÖZDAMAR[2], Umud YARDIMCI[3], Dymtro BUTS[4]

[1] *Ali Güven Turizm Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Eskişehir, Türkiye, nurcancandan26@gmail.com, 0000-0003-4861-2340*

[2] *Ali Güven Turizm Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Eskişehir, Türkiye, denizozdamar1520@gmail.com, 0009-0005-2877-2242*

[3] *Ali Güven Turizm Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Eskişehir, Türkiye, umutyardimcicyr@gmail.com, 0009-0001-9623-2900*

[4] *Ali Güven Turizm Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Eskişehir, Türkiye, rasethot1243@gmail.com, 0009-0004-6297-5847*

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, Eskişehir'e ait geleneksel yemeklerin yalnızca gastronomik unsurlar olarak değil, aynı zamanda somut olmayan kültürel mirasın önemli taşıyıcıları olarak değerlendirilmesi ve bu yemeklerin sözlü anlatılar, ritüeller ve tarihsel aktarım süreçleri bağlamında incelenmesidir. Kültürel miras kavramı, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü tarafından tanımlandığı biçimiyle toplulukların kimlik ve süreklilik duygusunu güçlendiren uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgi ve beceriler bütününü kapsamaktadır (UNESCO, 2003). Bu kapsamda yemek kültürü yalnızca beslenme ihtiyacını karşılayan bir faaliyet değil; aynı zamanda toplumsal belleğin oluşumuna katkı sağlayan, ritüellerle desteklenen ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel bir pratik olarak değerlendirilmektedir. Anadolu'nun tarihsel ve kültürel çeşitliliğini yansıtan şehirlerden biri olan Eskişehir, farklı dönemlerde gerçekleşen göç hareketleri, ticaret yolları ve kültürel etkileşimler sonucunda zengin bir mutfak kültürü geliştirmiştir. Bu durum, şehrin gastronomik mirasının yalnızca yerel ürünlere değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel etkileşimlere dayanan çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve veri toplama sürecinde doküman incelemesi ile sözlü tarih tekniklerinden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında Eskişehir merkez ve ilçelerinde özellikle Sivrihisar, Seyitgazi ve İnönü'de geleneksel olarak hazırlanan Arabaşı, Tutmaç Çorbası, Göceli Tarhana, Bamya Çorbası, Mercimekli Mantı, Çam Kozalağı Yoğurdu, Göbete ve Çi Börek gibi yemekler ele alınmış; bu

yemeklere ilişkin halk anlatıları, maniler, yerel söylemler ve kaynak kişi aktarımları analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, söz konusu yemeklerin yalnızca birer besin unsuru olmadığını; aynı zamanda sosyal dayanışma, misafirperverlik, toplumsal kimlik inşası ve kültürel aktarım gibi önemli işlevler üstlendiğini ortaya koymaktadır. Örneğin Sivrihisar'da geleneksel olarak düzenlenen Arabaşı toplantılarında görülen "hamuru düşürme" ritüeli, yemek etrafında gelişen kolektif eğlenceyi ve topluluk içi dayanışmayı güçlendiren bir kültürel pratik olarak değerlendirilmektedir. Bu ritüel, yemek kültürünün sosyal ilişkiler üzerindeki birleştirici rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Çalışmada incelenen bir diğer önemli gastronomik unsur olan Çi Börek ise Kırım Tatar kültürünün Anadolu'ya taşınmasının önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Özellikle Osmanlı-Rus Savaşı olarak bilinen ve tarih literatüründe "93 Harbi" olarak adlandırılan süreç sonrasında Anadolu'ya yerleşen Kırım Tatar topluluklarının, kendi mutfak kültürlerini de beraberlerinde getirdikleri ve bu kültürün zamanla Eskişehir mutfağının ayrılmaz bir parçası hâline geldiği görülmektedir. Bu durum gastronomik unsurların göç, kimlik ve kültürel etkileşim süreçleriyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Tutmaç Çorbası'nın kökenine ilişkin anlatılar Orta Asya Türk mutfak kültürüyle ilişkilendirilmekte ve bu yemek Divânu Lügati't-Türk ile Kutadgu Bilig gibi tarihsel metinlerde yer alan benzer yemek tarifleriyle bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, geleneksel yemeklerin yalnızca yerel bir üretim biçimi olmadığını; aynı zamanda Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan tarihsel bir kültürel sürekliliğin parçası olduğunu göstermektedir. Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu ise geleneksel yemeklerin hazırlanma sürecinde kolektif emeğin önemli bir yer tutmasıdır. Özellikle tarhana, mantı ve hamur işleri gibi yemeklerin hazırlanma sürecinde aile bireyleri ve komşuların birlikte çalıştıkları; bu sürecin aynı zamanda sosyal dayanışmayı ve paylaşım kültürünü güçlendirdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra yemeklerin hazırlanma ve aktarılma süreçlerinde kadınların önemli bir rol üstlendiği ve kültürel bilginin çoğunlukla kadınlar aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, toplumsal cinsiyet rolleri ile kültürel süreklilik arasındaki ilişkiyi ortaya koyması açısından dikkat çekicidir. İncelenen yemeklerde dikkat çeken bir diğer unsur ise yerel ürün kullanımının mutfak kültürü ile coğrafi çevre arasındaki güçlü ilişkiyi göstermesidir. Örneğin manda yoğurdu, kurutulmuş bamya, yarma ve çam kozalağı gibi yerel ürünlerin kullanımı hem bölgenin doğal kaynaklarını hem de yerel bilgi sistemlerini yansıtmaktadır. Özellikle çam kozalağı kullanılarak mayalanan yoğurt örneği, biyokültürel çeşitlilik ile

geleneksel bilgi sistemleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan önemli bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra Göbete'nin Tatar kültürüyle olan ilişkisi, Eskişehir mutfağının kültürel çoğulculuğu yansıtan bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları, Eskişehir mutfağının yalnızca yerel tatların bir toplamı olmadığını; tarihsel göçler, sözlü kültür ürünleri, ritüeller ve toplumsal değerlerle şekillenmiş çok katmanlı bir kültürel miras alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak geleneksel yemeklerin kayıt altına alınması, akademik yöntemlerle belgelenmesi ve eğitim kurumları aracılığıyla genç kuşaklara aktarılması kültürel sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca yerel gastronomi çalışmalarının turizm, kültürel ekonomi ve kimlik politikaları ile değerlendirilmesi hem kültürel mirasın korunmasına hem de bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel yemekler, somut olmayan kültürel miras, gastronomi, kültürel bellek, Eskişehir

ABSTRACT: *The aim of this study is to evaluate the traditional dishes of Eskişehir not only as gastronomic elements but also as significant carriers of intangible cultural heritage, and to examine these dishes within the context of oral narratives, rituals, and historical transmission processes. The concept of cultural heritage, as defined by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, encompasses practices, representations, expressions, knowledge, and skills that strengthen the sense of identity and continuity of communities (UNESCO, 2003). In this context, food culture is not merely an activity that satisfies the need for nutrition; it is also considered a cultural practice that contributes to the formation of collective memory, is supported by rituals, and is transmitted from generation to generation. Eskişehir, one of the cities reflecting the historical and cultural diversity of Anatolia, has developed a rich culinary culture as a result of migration movements, trade routes, and cultural interactions that occurred in different periods. This situation indicates that the gastronomic heritage of the city is based not only on local products but also on a multilayered structure shaped by historical and cultural interactions. In this research, a qualitative research method was adopted, and document analysis and oral history techniques were used in the data collection process. Within the scope of the study, traditional dishes prepared in the central districts and rural areas of Eskişehir, particularly in Sivrihisar, Seyitgazi, and İnönü, such as Arabaşı, Tutmaç Soup, Göceli Tarhana, Okra Soup, Lentil Mantı, Pine Cone Yogurt, Göbete, and Çi Börek, were examined. Folk narratives, rhymes, local expressions, and testimonies from*

resource persons related to these dishes were analyzed. The findings reveal that these dishes are not merely food items; they also perform important functions such as strengthening social solidarity, hospitality, the construction of social identity, and cultural transmission. For instance, the "dropping the dough" ritual observed during traditional Arabaşı gatherings in Sivrihisar is considered a cultural practice that enhances collective entertainment and strengthens community solidarity formed around food. This ritual clearly demonstrates the unifying role of food culture in social relations. Another important gastronomic element examined in the study is Çi Börek, which is considered an important indicator of the transmission of Crimean Tatar culture to Anatolia. Particularly after the Ottoman–Russian War, historically known as the "War of 1877–1878" or the "93 War," Crimean Tatar communities who settled in Anatolia brought their culinary traditions with them, and over time this culinary culture became an integral part of the cuisine of Eskişehir. This situation demonstrates that gastronomic elements are closely related to migration, identity, and processes of cultural interaction. Similarly, narratives regarding the origin of Tutmaç Soup are associated with Central Asian Turkish culinary culture, and the dish is evaluated in connection with similar recipes mentioned in historical texts such as Dīwān Lughāt al-Turk and Kutadgu Bilig. This indicates that traditional dishes are not merely local production practices but also part of a historical cultural continuity extending from Central Asia to Anatolia. Another significant finding of the research is that collective labor plays an important role in the preparation of traditional dishes. Particularly in the preparation of foods such as tarhana, mantı, and various dough-based dishes, family members and neighbors often work together, and this process strengthens social solidarity and the culture of sharing. In addition, it has been determined that women play a crucial role in the preparation and transmission of these dishes, and cultural knowledge is largely passed down from generation to generation through women. This finding is particularly noteworthy in terms of revealing the relationship between gender roles and cultural continuity. Another notable aspect observed in the examined dishes is the strong relationship between culinary culture and the geographical environment through the use of local ingredients. For instance, the use of local products such as buffalo yogurt, dried okra, cracked wheat, and pine cones reflects both the natural resources of the region and local knowledge systems. In particular, the example of yogurt fermented using pine cones represents an important practice demonstrating the relationship between biocultural diversity and

traditional knowledge systems. Furthermore, the association of Göbete with Tatar culture indicates that the cuisine of Eskişehir reflects a structure characterized by cultural pluralism. The findings of the research demonstrate that the cuisine of Eskişehir is not merely a collection of local flavors but rather a multilayered cultural heritage shaped by historical migrations, oral cultural elements, rituals, and social values. Consequently, documenting traditional dishes, recording them through academic methods, and transmitting them to younger generations through educational institutions are of great importance for cultural sustainability. In addition, evaluating local gastronomy studies together with tourism, cultural economy, and identity policies will make significant contributions both to the preservation of cultural heritage and to regional development.

Keywords: *Traditional dishes, intangible cultural heritage, gastronomy, cultural memory, Eskişehir*

Tunceli'nin Gastronomik Mirasına Yönelik Çalışmaların Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Studies on the Gastronomic Heritage of Tunceli, Türkiye

Nuriye DEMİR[1], Kader PARLAK[2]

Öğr. Gör., Munzur Üniversitesi, Tunceli MYO,Otel Lokanta İkram Hizmetleri Bölümü, Tunceli, Türkiye, nuriyedemir@munzur.edu.tr, 0000-0002-8383-8372

Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü Nevşehir, Türkiye, kaderparlak@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-2364-770X

ÖZ: Yiyecek, toplumsal yaşamın merkezinde yer alan hayati bir unsurdur. Yiyecek üretimi ve tüketimi, insanlar ve doğa arasında doğrudan bir bağlantı kurmaktadır. Tarih boyunca, yemek ve mutfak uygulamaları çeşitli değişim aşamalarından geçmiştir. Bu süreçte, gıda ve mutfak kültürü literatürüne yeni kavramlar dahil edilmiştir. Bunların en önemlisi de gastronomidir. Gastronomi, kültür ve yemek arasındaki karşılıklı etkileşimi inceleyen, bilim, sanat veya iyi yemek yeme alışkanlığı olarak tanımlanmaktadır. Ne, ne zaman, ne kadar ve nasıl yemek (ve içmek) gerektiğine karar vermenize yardımcı olan bir rehberdir. Gastronomi, insanlığın kültürel gelişiminde temel bir unsur olmuştur. Çünkü bir bölgedeki yiyeceklerle ilişkili toplumların yaşam tarzlarını temsil etmektedir. Gastronomi sadece kültürel bir tercih değil, aynı zamanda çeşitli kültürel unsurları bütünleştiren bir sistemdir.

Kültürel miras, insanların kimliklerini şekillendirmede belirleyici rol oynayan önemli unsurlardan biridir. UNESCO, somut olmayan kültürel miras kavramını "yaşayan kültürel miras" olarak ifade etmektedir. Gastronomik mirasın, turizmde değerlendirilmesi ve tanıtılması gereken somut olmayan kültürel mirasın tamamlayıcı bir ögesi olarak, 2010 yılında UNESCO tarafından öneminin kabul edilmesi ile ortaya konulmuştur. Gastronomik miras, gençlerin kültürlerine ve geleneklerine bağlılıklarını güçlendirmede ve bu geleneklerin aktarıldığı dönemde uygulanan yemek kültürlerini korumada önemli bir rol oynamaktadır. Gastronomik miras, turistleri çekmek için değerli bir araçtır. Aynı zamanda sosyal, ekolojik ve ekonomik açıdan önemli katkılar sunan bir bölgesel sermaye niteliği taşımaktadır. Türk mutfak kültürü incelendiğinde de zengin, köklü ve çok katmanlı bir gastronomik mirasa sahip olduğu görülmektedir.

Türk mutfak kültürü, ülkemizin farklı bölgelerinin coğrafi özellikleri doğrultusunda biçimlenmektedir. Bunların başında Ege, Akdeniz, Marmara, Karadeniz, Güneydoğu, İç Anadolu ve Doğu Anadolu mutfak kültürleri gelmektedir. Türk mutfağı, bölgesel farklılıklar doğrultusunda çeşitlenmekte; bu zengin mutfak yapısı içerisinde Doğu Anadolu mutfağı da önemli bir yer tutmaktadır. Doğu Anadolu mutfağı; kırmızı et, buğday unu, tereyağı ve peynir gibi temel ürünlerin yanı sıra yöresel otlar ile üzüm ve kayısı gibi meyvelerle öne çıkmaktadır. Uzun ve sert kışlar nedeniyle kış hazırlıkları önem taşımakta; et yemekleri, köfteler ve zengin peynir çeşitleri bölge mutfağının belirgin unsurlarını oluşturmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan Tunceli, Anadolu coğrafyasında tarih öncesi dönemlerden itibaren yerleşimin görüldüğü önemli bölgelerden biridir. İl; tarihi, doğal, kültürel zenginliklerinin yanı sıra sosyo-kültürel birikime ve önemli turizm kaynaklarına sahiptir. Bu özellikleri ile il, sahip olduğu çok yönlü kaynakları turizm faaliyetlerine dönüştürebilecek önemli bir potansiyel barındırmakta ve özellikle alternatif turizm türleri açısından dikkat çekmektedir. Tunceli'nin bölgesel mutfak kültürünü incelediğimizde, çevresindeki büyük şehirlerin mutfaklarından etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Bölgenin mutfak kültürünü oluşturan yemekler iki gruba ayrılır: bitkisel ve hayvansal olarak. Bitkisel bazlı yemekler un, tereyağı, yoğurt ve ayran ile yapılmaktadır. Hayvansal ürünler eklense de yemeklerin temelini yine de un ve bitkisel ürünler oluşturmaktadır.

Tunceli yöresi ile özdeşleşmiş ve günümüze kadar kültürel mirasının bir parçası olarak varlığını sürdüren ve Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından coğrafi işaretle tescillenen beş ürün bulunmaktadır. Bu ürünler; "Çemişgezek Ulukale Dutu, Tunceli Sarımsağı, Tunceli Şorbik Çorbası ve Munzur Balı"dır. Çemişgezek Dut ve Peynir Festivali, Tunceli Bal Festivali ve Pertek Dut Festivali gibi etkinlikler, Tunceli'de yetiştirilen tarım ürünlerinin tanıtımını sağlamak amacıyla düzenlenmektedir. Bu festivaller, yerel ekonomiye ve turizme katkı sunmayı amaçlamaktadır. Tüm bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, Tuncel'inin gastronomik mirasının çok boyutlu bir yapı sergilediği görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Tunceli'nin gastronomik mirasına yönelik akademik çalışmaları sistematik biçimde analiz ederek mevcut literatürdeki çalışmaların eğilimini, metodolojik yaklaşımları ve temel araştırma boşluklarını belirlemektir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, Tuncel'inin gastronomik mirasına ilişkin çalışmaların sadece Google Akademi veri tabanında sınırlı sayıda (n=5) bulunduğu; Scopus ve Web of Science veri tabanlarında ise ilgili bir yayına rastlanmadığı

belirlenmiştir. Bu durum Tuncel'inin gastronomik mirasına yönelik çalışmaların hem ulusal hem de uluslararası literatürde yeterince ele alınmadığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, mevcut literatür bölgenin gastronomik mirasına yönelik daha sistematik ve ampirik araştırmalara ihtiyaç olduğu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler; Tunceli, Gastronomik miras, Gastronomi turizmi, Somut olmayan kültürel miras

ABSTRACT: *Food is a vital element at the heart of social life. Food production and consumption establish a direct link between humans and nature. Throughout history, food and culinary practices have undergone various stages of change. During this process, new concepts have been incorporated into the literature on food and culinary culture. The most important of these is gastronomy. Gastronomy is defined as the science, art, or habit of eating well, examining the mutual interaction between culture and food. It is a guide that helps you decide what, when, how much, and how to eat (and drink). Gastronomy has been a fundamental element in humanity's cultural development. This is because it represents the lifestyles of societies associated with the food of a region. Gastronomy is not only a cultural preference but also a system that integrates various cultural elements.*

Cultural heritage is one of the important elements that play a decisive role in shaping people's identities. UNESCO defines the concept of intangible cultural heritage as 'living cultural heritage'. The importance of gastronomic heritage as a complementary element of intangible cultural heritage that should be evaluated and promoted in tourism was recognised by UNESCO in 2010. Gastronomic heritage plays an important role in strengthening young people's attachment to their cultures and traditions and in preserving the food cultures practised during the period when these traditions were passed on. Gastronomic heritage is a valuable tool for attracting tourists. It also constitutes regional capital that makes important contributions in social, ecological and economic terms. An examination of Turkish culinary culture reveals that it possesses a rich, deep-rooted and multi-layered gastronomic heritage.

Turkish culinary culture is shaped by the geographical characteristics of different regions of our country. These include the Aegean, Mediterranean, Marmara, Black Sea, Southeast, Central Anatolia and Eastern Anatolia culinary cultures. Turkish cuisine varies according to regional differences; within this rich culinary structure, Eastern Anatolian cuisine also occupies an important place. The Eastern Anatolian cuisine stands out with its basic products

such as red meat, wheat flour, butter and cheese, as well as local herbs and fruits such as grapes and apricots. Due to the long and harsh winters, winter preparations are important; meat dishes, meatballs and rich cheese varieties constitute the distinctive elements of the regional cuisine.

Tunceli, located in the Eastern Anatolia Region, is one of the important areas in Anatolia where settlement has been observed since prehistoric times. The province possesses historical, natural, and cultural riches, as well as socio-cultural heritage and significant tourism resources. With these characteristics, the province holds significant potential to transform its diverse resources into tourism activities and is particularly noteworthy in terms of alternative tourism types. An examination of Tunceli's regional culinary culture reveals that it has been influenced by the cuisines of the larger cities in its vicinity. The dishes that constitute the region's culinary culture can be divided into two groups: plant-based and animal-based. Plant-based dishes are made with flour, butter, yoghurt and ayran. Although animal products are added, the basis of the dishes is still flour and plant products.

There are five products that are synonymous with the Tunceli region, have continued to exist as part of its cultural heritage to this day, and have been registered as geographical indications by the Turkish Patent and Trademark Office. These products are: 'Çemişgezek Ulukale Plum, Tunceli Garlic, Tunceli Şorbik Soup, and Munzur Honey'. Events such as the Çemişgezek Plum and Cheese Festival, the Tunceli Honey Festival, and the Pertek Plum Festival are organised to promote the agricultural products grown in Tunceli. These festivals aim to contribute to the local economy and tourism. When all these elements are considered together, it is evident that Tunceli's gastronomic heritage exhibits a multidimensional structure. The aim of this study is to systematically analyse academic studies on Tunceli's gastronomic heritage and to identify the trends, methodological approaches, and fundamental research gaps in the existing literature. According to the findings of the study, only a limited number of studies (n=5) on Tunceli's gastronomic heritage were found in the Google Scholar database; no relevant publications were found in the Scopus and Web of Science databases. This situation reveals that studies on Tunceli's gastronomic heritage have not been sufficiently addressed in both national and international literature. Consequently, the existing literature indicates a need for more systematic and empirical research on the region's gastronomic heritage.

Keywords: *Tunceli, Gastronomic heritage, Gastronomic tourism, Intangible cultural heritage*

Ürün ve Pazar Çeşitlendirme Stratejileriyle Seyahat Acentalarının Kapasitelerinin Geliştirilmesi

Improving the Capacities of Travel Agencies with Product and Market Diversification Strategies

Ömer ÇOBAN[1], Bekir Bora DEDEOĞLU[2], Ecem TEZGEL ÇOBAN[3], İbrahim YAĞLI[4]

[1] Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, omercoban@nevsehir.edu.tr, *0000-0002-2316-4468*

[2] Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, b.bora.dedeoglu@nevsehir.edu.tr, *0000-0002-0722-3392*

[3] Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Kozaklı MYO, Nevşehir, Türkiye, etezgelcoban@nevsehir.edu.tr, *0000-0003-1734-6481*

[4] Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Nevşehir, Türkiye, ibrahimyagli@nevsehir.edu.tr, *0000-0001-8985-0172*

ÖZ: Bu çalışma, seyahat acentalarının ürün ve pazar çeşitlendirme stratejileri aracılığıyla kurumsal kapasitelerini nasıl geliştirebileceğini ve bu süreçte karşılaştıkları yapısal, yönetsel ve çevresel zorlukları kapsamlı bir çerçevede ortaya koymayı amaçlamaktadır. Turizm sektörü; küresel salgınlar, ekonomik krizler, jeopolitik gerilimler, iklim kaynaklı afetler ve talep dalgalanmaları gibi dışsal şoklara son derece duyarlı bir yapı sergilemektedir. Bu nedenle ürün ve pazar çeşitlendirmesi, yalnızca gelir artırıcı bir büyüme stratejisi değil; aynı zamanda risk dağıtımını sağlayan, kırılganlığı azaltan, mevsimselliğin etkilerini dengeleyen ve destinasyonların sürdürülebilirliğini güçlendiren stratejik bir kapasite geliştirme aracı olarak değerlendirilmektedir. Alanyazında çeşitlendirme konusu çoğunlukla destinasyon yönetimi ve konaklama işletmeleri bağlamında ele alınmış; seyahat acentalarının bu stratejiler yoluyla kurumsal yapılarını nasıl dönüştürdüğüne ve dayanıklılık kapasitelerini nasıl inşa ettiğine ilişkin çalışmalar ise sınırlı kalmıştır. Bu araştırma, söz konusu boşluğu doldurmayı hedeflemekte ve Kapadokya bölgesinde faaliyet gösteren seyahat acentalarının ürün ve pazar çeşitlendirme süreçlerini derinlemesine analiz etmektedir. Araştırma nitel araştırma deseninde tasarlanmış olup, veriler 10 Ekim 2023–30 Ekim 2024 tarihleri arasında Nevşehir ilinde faaliyet gösteren 22 seyahat acentası yöneticisi ile 6 kamusal ve sektörel paydaşla gerçekleştirilen yarı

yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Örneklem seçiminde yargısal ve kartopu örnekleme teknikleri birlikte kullanılmıştır. Elde edilen veriler Miles ve Huberman'ın veri azaltma, veri sunumu ve sonuç çıkarımı/doğrulama aşamalarını içeren içerik analizi yaklaşımı doğrultusunda analiz edilmiştir. Analiz sonucunda beş temel tema belirlenmiştir: uzmanlaşma eğilimi, operasyonel deneyim eksikliği, nitelikli personel eksikliği, olası operasyonel maliyetler ve yetersiz kamu desteği. Bulgular, bölgedeki seyahat acentalarının büyük bölümünün bölge turları ve aktivite satışlarına dayalı dar bir uzmanlaşma modeli benimsediğini göstermektedir. Bu model kısa vadede operasyonel kolaylık ve belirli bir gelir istikrarı sağlasa da uzun vadede yoğun rekabet, fiyat baskısı ve sınırlı kâr marjları nedeniyle sürdürülebilirlik açısından riskler barındırmaktadır. Yeni ürün geliştirme ve alternatif pazarlara açılma süreçlerinde özellikle uluslararası iş birlikleri kurma, sözleşme yönetimi yürütme, farklı kültürel beklentilere uygun ürün tasarlama, dijital kanalları etkin kullanma ve yabancı pazarlarda marka konumlandırması oluşturma konularında operasyonel deneyim eksikliği öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra yabancı dil yeterliliği yüksek rehber ve personel eksikliği, yüksek çalışan devir hızı, düşük ücret politikaları, sınırlı kariyer olanakları ve kurumsal öğrenme mekanizmalarının yetersizliği beşerî sermaye kapasitesini zayıflatan unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Katılımcılar, yeni pazarlara açılmanın uluslararası fuarlara katılım, dijital pazarlama yatırımları, çok dilli içerik üretimi, tanıtım kampanyaları ve ulaşım organizasyonları gibi yüksek başlangıç maliyetleri gerektirdiğini; yatırımın geri dönüş süresine ilişkin belirsizliklerin ise risk algısını artırarak karar alma süreçlerini yavaşlattığını ifade etmiştir. Ayrıca kamu desteklerinin kapsamı, sürekliliği, bürokratik süreçleri ve erişilebilirliği konusundaki sınırlılıklar da çeşitlendirme girişimlerini kısıtlayan önemli bir dışsal faktör olarak belirlenmiştir. Çalışma sonuçları, seyahat acentalarının kapasite geliştirme süreçlerinin yalnızca bireysel çabalarla değil, destinasyon yönetim örgütleri, yerel yönetimler, eğitim kurumları ve sektörel birliklerin dâhil olduğu çok aktörlü bir iş birliği mekanizması çerçevesinde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu kapsamda dijital dönüşüm süreçlerinin hızlandırılması, mentorluk ve danışmanlık programlarının yaygınlaştırılması, üniversite-sektör iş birliklerinin güçlendirilmesi, nitelikli insan kaynağını bölgeye çekmeye yönelik teşviklerin geliştirilmesi ve küçük ölçekli işletmeleri önceleyen kapsayıcı kamu destek programlarının tasarlanması önerilmektedir. Sonuç olarak çalışma, ürün ve pazar çeşitlendirmesinin seyahat acentalarında yalnızca ticari bir tercih değil; kurumsal dayanıklılık,

sürdürülebilir büyüme ve rekabet avantajı elde etme açısından stratejik bir gereklilik olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ürün çeşitlendirme, pazar çeşitlendirme, seyahat acentaları, kapasite geliştirme, turizm politikası, Kapadokya.

ABSTRACT: *This study aims to comprehensively examine how travel agencies can enhance their organizational capacities through product and market diversification strategies and to identify the structural, managerial, and environmental challenges encountered in this process. The tourism sector is highly vulnerable to external shocks such as global pandemics, economic crises, geopolitical tensions, climate-related disasters, and demand fluctuations. Therefore, product and market diversification should be regarded not merely as a growth-oriented revenue strategy but as a strategic capacity-building tool that distributes risks, reduces vulnerability, balances seasonality, and strengthens destination sustainability. Although diversification has been extensively discussed in the literature within the context of destination management and accommodation enterprises, studies focusing on how travel agencies transform their organizational structures and build resilience through these strategies remain limited. This research seeks to fill this gap by conducting an in-depth analysis of the product and market diversification processes of travel agencies operating in the Cappadocia region. The study was designed as qualitative research, and data were collected between 10 October 2023 and 30 October 2024 through semi-structured in-depth interviews with 22 travel agency managers and 6 public and sectoral stakeholders in Nevşehir. Judgmental and snowball sampling techniques were employed. The data were analyzed using content analysis following the stages of data reduction, data display, and conclusion drawing/verification proposed by Miles and Huberman. The analysis revealed five main themes: specialization tendency, lack of operational experience, lack of qualified personnel, potential operational costs, and insufficient public support. The findings indicate that most travel agencies in the region adopt a narrow specialization model primarily based on regional tours and activity sales. While this model provides short-term operational convenience and a certain degree of revenue stability, it poses long-term sustainability risks due to intense competition, price pressure, and limited profit margins. In the processes of developing new products and entering alternative markets, a lack of operational experience stands out, particularly in establishing international collaborations, managing contracts, designing products tailored to different cultural expectations, effectively*

utilizing digital channels, and positioning brands in foreign markets. Moreover, shortages of multilingual guides and qualified personnel, high employee turnover, low wage policies, limited career opportunities, and insufficient organizational learning mechanisms weaken human capital capacity. Participants emphasized that entering new markets requires substantial initial investments in international fairs, digital marketing, multilingual content production, promotional campaigns, and transportation arrangements, while uncertainty regarding the return on investment increases perceived risk and slows down decision-making processes. Limitations related to the scope, continuity, bureaucratic procedures, and accessibility of public support were also identified as significant external barriers restricting diversification initiatives. The findings suggest that the capacity development processes of travel agencies should be addressed within a multi-actor collaboration framework involving destination management organizations, local authorities, educational institutions, and sectoral associations rather than relying solely on individual efforts. In this regard, accelerating digital transformation, expanding mentoring and consultancy programs, strengthening university-industry collaboration, developing incentives to attract qualified human resources, and designing inclusive public support programs prioritizing small-scale enterprises are recommended. Overall, the study demonstrates that product and market diversification is not merely a commercial preference for travel agencies but a strategic necessity for organizational resilience, sustainable growth, and long-term competitive advantage.

Keywords: *Product diversification, market diversification, travel agencies, capacity development, tourism policy, Cappadocia.*

Kültürel Miras Deneyiminde Gelenekselden Dijitale Sanal Yolculuk: Kayaşehir Örneği

A Virtual Journey from Traditional to Digital in Cultural Heritage Experience: The Case of Kayaşehir[8]

Ömer UZUNEL[1], Ozan ATSIZ[2], Fatih YILMAZ[3]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, İnanç Turizmi ABD, Nevşehir, Türkiye, omeruzunel@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8159-8902*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, ozanatsiz@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-2962-1903*

[3] *Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Rektörlük, İhtisaslaşma Koordinatörlüğü, Nevşehir, Türkiye, fatihyilmaz@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-0475-7679*

ÖZ: Dijital teknolojilerin hızla gelişmesi, kültürel miras alanlarının belgelenmesi, korunması ve ziyaretçi deneyiminin geliştirilmesi süreçlerinde yeni yöntemlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Özellikle sanal gerçeklik, üç boyutlu modelleme ve dijital ikiz teknolojileri, miras alanlarının hem bilimsel olarak kayıt altına alınmasını hem de fiziksel erişimin sınırlı olduğu durumlarda alternatif deneyim modellerinin geliştirilmesini mümkün kılmaktadır. Buna rağmen Türkiye'de birçok kültürel miras alanının dijital ortamlara aktarılması ve bu verilerin turizm deneyimi ile bütünleştirilmesine yönelik uygulamaların hâlen sınırlı olduğu görülmektedir.

Bu çalışma, Nevşehir il merkezinde yer alan ve geçmişi Bizans dönemine kadar uzanan Kayaşehir doğal ve kültürel miras alanının dijital belgeleme yöntemleri kullanılarak kayıt altına alınması ve sanal gerçeklik temelli deneyim modelleri aracılığıyla ziyaretçi deneyiminin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Kapadokya bölgesinin önemli fakat turizm literatüründe görece sınırlı ele alınmış alanlarından biri olan Kayaşehir; kayaya oyulmuş kiliseler, manastırlar, tüneller, su yolları, atölyeler ve hamam yapılarıyla çok katmanlı bir kültürel peyzaj niteliği taşımaktadır. Bu miras dokusunun bilimsel yöntemlerle belgelenmesi ve dijital ortamlara aktarılması, alanın korunması ve sürdürülebilir turizm yönetimi açısından önemli bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

[8] Bu proje Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü tarafından Doğal ve Kültürel Miras Turizmi" alanındaki ihtisaslaşma stratejisi kapsamında DKMP24-6 koduyla desteklenmiştir

Araştırma, disiplinler arası bir metodolojik çerçeveye dayanmaktadır. Çalışma kapsamında arkeoloji, mimarlık, sanat tarihi ve turizm alanlarından elde edilen veriler ileri teknolojik belgeleme yöntemleri ile bütünleştirilmiştir. Saha çalışmalarında alanın mevcut korunmuşluk durumu ve yapısal özelliklerinin belirlenmesi amacıyla 3D lazer tarama, insansız hava araçları ile havadan görüntüleme, termal kamera analizleri ve yer radarı (GPR) ölçümleri uygulanmıştır. Bu teknikler aracılığıyla elde edilen yüksek hassasiyetli veriler Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Kültürel Miras Dijital Belgeleme Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (KÜMİB) laboratuvarlarında işlenerek alanın üç boyutlu modelleri oluşturulmaya başlanmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında oluşturulan üç boyutlu modeller sanal gerçeklik ortamına aktarılacak ve kullanıcı deneyimi değerlendirilecektir. Bu kapsamda nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde gerçekleştirilen görüşmeler aracılığıyla kullanıcıların sanal ortamda algıladıkları deneyim kalitesi, etkileşim düzeyi ve hizmet algısının analiz edilmesi planlanmaktadır. Böylece dijital miras uygulamalarının yalnızca görsel bir tanıtım aracı değil, aynı zamanda ziyaretçi deneyimini geliştiren ve miras alanlarının yönetim süreçlerine veri sağlayan bir platform olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın en önemli katkısı, Kapadokya bölgesinde henüz kapsamlı bir turizm rotasına dahil edilmemiş olan Kayaşehir'in ilk kez tüm bilimsel veri seti ile birlikte dijital ortama aktarılmasıdır. Bu yaklaşım, miras alanlarının korunması, restorasyon planlaması, hasar tespiti ve ziyaretçi yönetimi gibi süreçlerde kullanılabilecek kapsamlı bir veri tabanı oluşturulmasını sağlamaktadır. Ayrıca fiziksel erişim imkânı bulunmayan ziyaretçiler için sanal gerçeklik uygulamaları aracılığıyla miras alanına erişim imkânı sunulması, kültürel mirasın kapsayıcı biçimde deneyimlenmesine katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü tarafından desteklenen bu proje, kültürel miras yönetiminde geleneksel koruma yaklaşımlarının dijital teknolojilerle bütünleştirilmesine yönelik örnek bir model sunmaktadır. Geliştirilen metodolojik yaklaşımın Kapadokya bölgesindeki diğer doğal ve kültürel miras alanlarında uygulanabilir olması, bölgenin dijital turizm kapasitesinin artırılmasına ve sürdürülebilir miras yönetimi stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sanal Gerçeklik, Sanal Müzecilik, Dijital belgeleme, Kültürel Miras, Kayaşehir.

ABSTRACT: *The rapid development of digital technologies has led to the emergence of new methods for documenting, preserving, and enhancing visitor experiences in cultural heritage sites. In particular, technologies such as virtual reality, three-dimensional modeling, and digital twin systems make it possible both to scientifically document heritage sites and to develop alternative experience models in cases where physical access is limited. Despite these advancements, the integration of cultural heritage sites into digital environments and the incorporation of such data into tourism experiences remain relatively limited in Türkiye.*

This study aims to digitally document the Kayaşehir natural and cultural heritage site, located in the city center of Nevşehir and dating back to the Byzantine period, and to evaluate visitor experience through virtual reality–based experiential models. Kayaşehir, which represents one of the significant yet relatively understudied heritage sites in the tourism literature of the Cappadocia region, possesses a multilayered cultural landscape characterized by rock-cut churches, monasteries, tunnels, water channels, workshops, and bath structures. Recording this heritage fabric through scientific methods and transferring it into digital environments is considered an essential step for both the preservation of the site and the development of sustainable tourism management strategies.

The research is based on an interdisciplinary methodological framework. Within the scope of the study, data obtained from archaeology, architecture, art history, and tourism are integrated through advanced digital documentation techniques. Field studies involve the systematic use of 3D laser scanning, aerial imaging through unmanned aerial vehicles (UAVs), thermal camera analyses, and ground-penetrating radar (GPR) measurements in order to determine the current preservation conditions and structural characteristics of the site. The high-precision data obtained through these techniques are being processed in the laboratories of the Cultural Heritage Digital Documentation Research Center (KÜMİB) at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, where three-dimensional models of the site are being generated.

In the second phase of the research, the three-dimensional models will be transferred into a virtual reality environment, and user experience will be evaluated. Within the framework of qualitative research methods, interviews with participants are planned in order to analyze users' perceived experience quality, level of interaction, and service perception in the virtual environment. Through this approach, the study seeks to demonstrate that digital heritage applications function not merely as visual presentation tools but also as platforms capable of

enhancing visitor experiences and providing valuable data for heritage site management processes.

One of the main contributions of the study lies in the fact that Kayaşehir—an area that has not yet been included in a comprehensive tourism route in the Cappadocia region—is being digitally documented for the first time together with its full scientific data infrastructure. This approach provides a comprehensive data base that can be used for heritage conservation, restoration planning, damage detection, and visitor circulation management. Furthermore, virtual reality applications offer access to the heritage site for visitors who are unable to physically visit the region, thereby contributing to more inclusive heritage experiences.

In conclusion, the study proposes an exemplary model for integrating digital technologies with traditional heritage management approaches. The methodological framework developed in this research has the potential to be applied to other natural and cultural heritage sites in the Cappadocia region, thereby contributing to the enhancement of the region's digital tourism capacity and the development of technology-integrated sustainable heritage management strategies.

Keywords: *Virtual Reality, Virtual Museum, Digital Documentation, Cultural Heritage, Kayaşehir.*

Geleneğin Aktarımı ve Sahnelenmesi Bağlamında Nevşehir Halk Oyunları Kurslarının Rolü

The Role of Nevşehir Folk Dance Courses in the Context of Tradition Transfer and Performance

Özden TAŞĞIN[1]

[1]*Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, otaskin@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-9576-2865*

ÖZ: Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması kültürel sürdürülebilirliğin temel unsurlarından biridir. Geleneksel halk oyunları bir toplumun tarihsel hafızasını sosyal ilişkilerini estetik anlayışını ve kolektif kimliğini yansıtan önemli kültürel pratikler arasında yer almaktadır. Bu oyunlar yalnızca eğlence amaçlı etkinlikler olarak değil aynı zamanda kültürel değerlerin ritüellerin ve toplumsal deneyimlerin aktarılmasında işlev gören birer ifade biçimi olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde halk oyunlarının öğrenildiği ve uygulandığı kurslar geleneksel bilginin yeni kuşaklara aktarılmasında önemli kurumsal alanlar hâline gelmiştir. Bu çalışmanın amacı Nevşehir ilinde faaliyet gösteren halk oyunları kurslarının geleneğin aktarımı ve sahnelenmesi süreçlerindeki rolünü incelemek ve bu kursların somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilirliğine sağladığı katkıları değerlendirmektir.

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Öncelikle somut olmayan kültürel miras halk oyunları ve kültürel aktarım konularına ilişkin ulusal ve uluslararası literatür incelenmiştir. Ardından Nevşehir'de faaliyet gösteren halk oyunları kurslarının eğitim yapısı öğretim süreçleri ve sahne performansları analiz edilmiştir. Kurs programları eğitmenlerin öğretim yöntemleri kursiyerlerin katılım motivasyonları ve prova süreçleri araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Ayrıca kurslarda öğretilen yöresel oyunların sahne performanslarına dönüştürülme biçimleri müzik düzenlemeleri kostüm kullanımı ve koreografik düzenlemeler de incelenmiştir. Bu çerçevede halk oyunları kurslarının hem geleneğin aktarımı hem de sahnelenmesi bağlamındaki işlevleri bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Bulgular araştırma kapsamında incelenen halk oyunları kurslarının Nevşehir'de geleneksel oyun bilgisinin aktarılmasında önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir. Kurslar aracılığıyla özellikle çocuklar ve gençler bölgenin yöresel oyunlarını öğrenmekte ritim duygusu hareket dili

ve sahne disiplini kazanmaktadır. Eğitmenler yalnızca figürlerin doğru uygulanmasını öğretmekle kalmamakta aynı zamanda oyunların ortaya çıktığı sosyal bağlam hakkında bilgi vermektedir. Bu durum kursiyerlerin oyunları yalnızca teknik bir performans olarak değil kültürel bir anlatı olarak kavramalarına katkı sağlamaktadır. Bunun yanında kurslar yerel festivaller kültür günleri yarışmalar ve turizm etkinlikleri gibi platformlarda sahne gösterileri düzenleyerek halk oyunlarının görünürlüğünü artırmaktadır. Ancak sahne performanslarına uyum sağlamak amacıyla bazı oyunların sürelerinin kısaltıldığı figürlerin belirli bir dramatik akış içinde yeniden düzenlendiği ve görsel unsurların daha belirgin hâle getirildiği gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak Nevşehir'de faaliyet gösteren halk oyunları kursları geleneğin hem öğrenilmesi hem de kamusal alanda temsil edilmesi açısından önemli kültürel platformlar olarak değerlendirilebilir. Bu kurslar aracılığıyla genç kuşaklar yerel kültürel mirasla tanışmakta ve geleneksel oyun repertuvarı sistemli bir eğitim süreci içinde aktarılmaktadır. Aynı zamanda sahne gösterileri aracılığıyla halk oyunları geniş izleyici kitlelerine ulaşmakta ve bölgenin kültürel kimliğinin tanıtımına katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte sahneleme süreçlerinde geleneksel biçim ile modern sahne estetiği arasında dengeli bir yaklaşımın geliştirilmesi önem taşımaktadır. Kültürel mirasın özgün özelliklerinin korunması eğitmenlerin bilinçli yönlendirmeleri ve kurumlar arası iş birliği ile desteklenmelidir. Bu doğrultuda yerel yönetimler kültür kurumları ve eğitim kuruluşları tarafından halk oyunları kurslarının sürdürülebilir biçimde desteklenmesi önerilmektedir.

Bu tür girişimler gençlerin kültürel aidiyet duygusunu güçlendirmekte ve yerel kültürün gündelik yaşam içinde görünür kalmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca turizm odaklı kültürel etkinliklerde yer alan halk oyunları ekipleri bölgenin tanıtımında sembolik bir temsil işlevi üstlenmektedir. Dolayısıyla Nevşehir'deki halk oyunları kurslarının desteklenmesi geleneğin korunması aktarılması ve sahnelenmesi açısından stratejik bir kültür politikası aracı olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle halk oyunları eğitim programlarının yerel kültürel bağlamı açıklayan içeriklerle zenginleştirilmesi ve sahneleme süreçlerinde geleneksel yapıya saygılı yaratıcı düzenlemelerin teşvik edilmesi önemlidir. Böyle bir yaklaşım hem kültürel mirasın özgünlüğünü koruyacak hem de genç kuşakların bu mirasa yönelik ilgisini artıracaktır.

Uzun vadede bu çalışmalar yerel kültürün yaşatılmasına ve toplumsal belleğin güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle halk oyunları kursları kültürel sürdürülebilirliğin önemli aktörleri arasında görülmelidir. Bu alanın akademik ve kurumsal olarak daha fazla desteklenmesi gerekmektedir gelecek kuşaklar için büyük önem taşır.

Anahtar Kelimeler: Halk oyunları, kültürel aktarım, sahneleme, somut olmayan kültürel miras, Nevşehir.

ABSTRACT: *The preservation and transmission of intangible cultural heritage to future generations is one of the fundamental elements of cultural sustainability. Traditional folk games are among the important cultural practices that reflect a society's historical memory, social relations, aesthetic understanding, and collective identity. These games are not only considered entertainment activities but also forms of expression that serve to transmit cultural values, rituals, and social experiences. Today, courses where folk dances are learned and practiced have become important institutional spaces for transmitting traditional knowledge to new generations. The aim of this study is to examine the role of folk dance courses operating in Nevşehir province in the processes of transmitting and performing tradition and to evaluate the contributions these courses make to the sustainability of intangible cultural heritage.*

The study adopted a qualitative research approach. First, the national and international literature on intangible cultural heritage, folk dances, and cultural transmission was reviewed. Subsequently, the educational structure, teaching processes, and stage performances of folk dance courses operating in Nevşehir were analyzed. Course programs, instructors' teaching methods, participants' motivation to participate, and rehearsal processes were evaluated within the scope of the research. In addition, the ways in which the local dances taught in the courses were transformed into stage performances, the musical arrangements, the use of costumes, and the choreographic arrangements were also examined. Within this framework, the functions of folk dance courses in the context of both the transmission and staging of tradition were addressed with a holistic approach.

The findings indicate that the folk dance courses examined in the study play an important role in transmitting traditional dance knowledge in Nevşehir. Through these courses, children and young people in particular learn the region's local dances, gaining a sense of rhythm, movement language, and stage discipline. Instructors not only teach the correct execution of the figures

but also provide information about the social context in which the dances originated. This helps participants understand the dances not only as a technical performance but also as a cultural narrative. In addition, the courses increase the visibility of folk dances by organizing stage performances at platforms such as local festivals, cultural days, competitions, and tourism events. However, it has been observed that in order to adapt to stage performances, the duration of some dances has been shortened, the figures have been rearranged within a specific dramatic flow, and visual elements have been made more prominent.

As a result, folk dance courses operating in Nevşehir can be considered important cultural platforms in terms of both learning tradition and representing it in the public sphere. Through these courses, younger generations are introduced to local cultural heritage, and the traditional dance repertoire is transmitted within a systematic educational process. At the same time, folk dances reach wide audiences through stage performances and contribute to promoting the region's cultural identity. However, it is important to develop a balanced approach between traditional forms and modern stage aesthetics in staging processes. The preservation of the unique characteristics of cultural heritage should be supported by the conscious guidance of instructors and inter-institutional cooperation. In this regard, it is recommended that folk dance courses be sustainably supported by local governments, cultural institutions, and educational organizations.

Such initiatives strengthen young people's sense of cultural belonging and contribute to keeping local culture visible in everyday life. In addition, folk dance groups participating in tourism-oriented cultural events serve as symbolic representatives in promoting the region. Therefore, supporting folk dance courses in Nevşehir can be considered a strategic cultural policy tool in terms of preserving, transmitting, and performing tradition. For this reason, it is important to enrich folk dance education programs with content that explains the local cultural context and to encourage creative arrangements that respect the traditional structure in the staging processes. Such an approach will both preserve the authenticity of the cultural heritage and increase the interest of younger generations in this heritage.

In the long term, these efforts will contribute to the preservation of local culture and the strengthening of social memory. Therefore, folk dance courses should be seen as important

actors in cultural sustainability. Greater academic and institutional support for this field is essential for future generations.

Keywords: *Folk dances, cultural transmission, staging, intangible cultural heritage, Nevşehir.*

Kırsal Mimarlık ve Kültürel Bellek: Çarşamba Köy Kahvehaneleri

Rural Architecture and Cultural Memory: Village Coffehouses in Çarşamba

Öznur KOÇ ÜZÜMCÜ[1], Fatma Sema SEKBAN[2]

1 Yüksek Lisans Öğrencisi, Samsun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, Ballıca Kampüsü, No:2, 8 nolu hangar, 55700 19 Mayıs/Samsun, Türkiye, 240759015@samsun.edu.tr, 0009-0004-7095-8481

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ballıca Kampüsü, No:2, 1 nolu hangar, 55700 19 Mayıs/Samsun, Türkiye, fatma.sekban@samsun.edu.tr, 0000-0002-6851-0686

ÖZ: Kahvehaneler, Osmanlı'dan günümüze uzanan süreçte toplumsal yaşamın şekillendiği ve kamusal kültürün üretildiği sosyal alanlar olarak varlık göstermiştir. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde farklı biçimlerde varlık gösteren bu yapılar, kırsal alanda toplumsal iletişimin, alışkanlıkların ve gündelik yaşamın vazgeçilmez bir bileşeni olmuştur. Köy kahvehaneleri, dini merkezlerin dışında şekillenen alternatif bir sosyal alan olmakla, haberleşmenin sağlandığı, yerel kararların alındığı ve kolektif belleğin üretildiği merkezi bir rol üstlenmiştir. Bu çalışma, Samsun'un Çarşamba ilçesine bağlı kırsal yerleşimlerde yer alan kahvehaneleri mekan, kültür ve toplum boyutlarıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde kurgulanmış betimleyici bir alan çalışması olarak tasarlanmıştır. Örneklem seçiminde, Çarşamba ilçesine bağlı 5 köyde yer alan toplam 5 kahvehane, ilçenin kırsal yerleşim dokusunu temsil edecek biçimde farklı yapım teknikleri, mekânsal özellikler ve kullanım durumları dikkate alınarak belirlenmiştir. Veri toplama sürecinde literatür taraması ile tarihsel arka plan oluşturulmuş, saha gözlemi, fotoğrafla belgeleme ve görsel arşivleme yöntemleri kullanılmıştır. Literatür taramasında kahvehanelerin Osmanlı dönemindeki işlevleri, Cumhuriyet döneminde geliştirilen "Asrî Kahvehaneler" yaklaşımı ve günümüzde modern kafelere doğru evrilen dönüşüm süreci kronolojik bir çerçevede değerlendirilmiştir. Bu tarihsel arka plan, kırsal kahvehanelerin fiziksel varlıklarıyla birlikte toplumsal bir süreklilik içinde ele alınmasını mümkün kılmıştır. Kırsal alandaki kahvehaneler, gündelik zamanın geçirildiği mekânlar olmanın ötesinde, erkek egemen sosyalleşme pratiklerinin yeniden üretildiği, yerel karar alma süreçlerinin biçimlendiği ve sözlü kültür aktarımının sürdürüldüğü alanlar olarak analiz edilmiştir. Saha araştırması için, Taflı, Turgutlu, Alibeyli, Cayvar ve

Büyüklü köylerinde yer alan kahvehaneler yerinde incelenmiştir. Saha çalışmasında elde edilen bulgular, incelenen beş köy kahvehanesinin her birinin farklı tarihsel katmanlara sahip olmakla birlikte belirli mekânsal ve yapısal ortaklıklar taşıdığını göstermektedir. Yapıların büyük çoğunluğu tek hacimli, dikdörtgen planlı ve köy meydanı ya da ana ulaşım aksı ile doğrudan ilişkili bir yerleşim düzenine sahiptir. İç mekânda oturma düzeni genellikle çevresel yerleşim göstermekte, soba ya da ısıtıcı eleman mekânsal odak noktası oluşturmaktadır. Bu yönüyle plan şeması sade, işlev merkezli ve dönüşüme açık bir karakter sergilemektedir. Yapım teknikleri açısından değerlendirildiğinde, baskın sistemin yığma duvar tekniği olduğu, taş, tuğla ve yer yer ahşap karkas arası dolgu uygulamalarının kullanıldığı görülmüştür. Ahşap doğramalar, kepenkli pencereler ve yarı açık giriş alanları kırsal mimari geleneğin sürekliliğini yansıtan unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Bununla birlikte bazı örneklerde geleneksel yapının yerini betonarme sistemle inşa edilmiş yeni yapıların aldığı tespit edilmiştir. Bu durum, işlevsel sürekliliğin korunduğu ancak yerel malzeme ve yapım bilgisinin geri plana itildiği bir dönüşüm sürecine işaret etmektedir. Yapıların mevcut durumları karşılaştırıldığında, bir kısmının aktif kullanımını sürdürdüğü, bir kısmının ise işlev kaybı nedeniyle fiziksel yıpranma sürecine girdiği belirlenmiştir. Özellikle göç, nüfusun yaşlanması ve kırsal ekonomik yapının değişmesi, kahvehanelerin kullanıcı profilini daraltan ve mekânsal sürekliliğini zayıflatan temel etkenler olarak öne çıkmaktadır. Fiziksel tehditler arasında bakım eksikliği, özgün malzemenin yenilenmemesi ve betonarme müdahaleler; toplumsal tehditler arasında ise kamusal kullanım alışkanlıklarının değişmesi belirleyici görünmektedir. Sonuç olarak, Çarşamba'daki köy kahvehaneleri büyük oranda tek hacimli, sade plan şemasına sahip ve genellikle köy meydanına yakın konumlanan yapılar olarak karakterize edilmiştir. Genel değerlendirme, Çarşamba kırsalındaki kahvehanelerin tipolojik olarak sade plan kurgusuna sahip, yerel malzemeye dayalı ve kamusal odak niteliği taşıyan yapılar olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu yapıların geleceği, hem fiziksel korunma koşullarına hem de kırsal toplumsal yaşamın sürdürülebilirliğine bağlıdır. Dolayısıyla mesele yalnızca mimari bir koruma problemi olmaktan daha çok kullanım sürekliliği ve toplumsal işlevin devamlılığı meselesi olarak değerlendirilmelidir. Bu mekânlar geçmişin izlerini taşıyan nostaljik unsurlar olmanın yanı sıra korunması gereken yaşayan kültürel miras öğeleridir. Modernleşme, göç ve yaşlanan nüfus gibi etkenler bu yapıların birçoğunu fiziksel olarak yıpratmış ve işlevini yitirmesine neden olmuş olsa da kırsal mimarlık mirasının korunması ve toplumsal hafızanın geleceğe aktarılması adına,

bu yapıların aslına uygun restorasyon süreçleriyle desteklenmesi ve yerel halkın ihtiyaçlarına göre yeniden işlevlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, atıl durumdaki kahvehanelerin kafeterya işletmesi veya yerel kültür durakları olarak turizm amaçlı kullanımı, kültürel sürekliliğin korunması ve kırsal kalkınmanın tetiklenmesi açısından stratejik bir öneri olarak sunulmaktadır. Yapıların turizm işletmesi potansiyeliyle yeniden ekonomiye kazandırılması, hem yerel istihdam sağlayarak ekonomik sürdürülebilirliği destekleyecek hem de geleneksel sosyalleşme kültürünün modern ihtiyaçlarla harmanlanarak yaşatılmasına olanak tanıyacaktır. Sonuç olarak çalışma, bu yapıların birer kültürel miras unsuru olarak tescillenmesi ve özgün kimlikleri korunarak turizm odaklı yeniden işlevlendirme modelleriyle geleceğe taşınması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, Kırsal mimari, Kültürel bellek, köy kahvehanesi, Çarşamba, Samsun.

ABSTRACT: *Coffeehouses have historically functioned as social spaces where communal life is shaped and public culture is produced, extending from the Ottoman period to the present day. Present in various forms across Turkiye, these structures have been integral to social communication, everyday practices, and community life in rural areas. Village coffeehouses, emerging as alternative social spaces beyond religious centers, have historically played a central role in information exchange, local decision-making, and the production of collective memory. This study aims to examine the coffeehouses located in rural settlements of the Çarşamba district of Samsun from spatial, cultural, and societal perspectives. Designed as a descriptive field study within a qualitative research framework, the investigation considered a total of 5 coffeehouses across five villages: Taflı, Turgutlu, Alibeyli, Cayvar, and Büyüklü, selected to represent the district's rural settlement pattern and diversity in construction techniques, spatial characteristics, and usage conditions. Data collection combined literature review to establish historical context with field observation, photographic documentation, and visual archiving. The literature review traced the historical trajectory of coffeehouses from their functions during the Ottoman era through the Republican-era "Modern Coffeehouse" initiatives to contemporary transformations into modern cafes. This historical framework enabled the analysis of rural coffeehouses as entities embodying both physical presence and societal continuity. In rural contexts, these coffeehouses serve as leisure spaces. They also act as arenas in which male-dominated social practices are reproduced, local decision-making is*

shaped, and oral cultural traditions are maintained. Fieldwork revealed that each of the five coffeehouses exhibits distinct historical layers while sharing specific spatial and structural features. Most structures consist of single-volume, rectangular plans and are situated in proximity to village squares or main thoroughfares. Interior layouts are typically peripheral, with stoves or heating elements serving as spatial focal points, reflecting a functional and adaptable plan logic. Construction techniques predominantly involve masonry walls, with infill applications combining stone, brick, and occasionally timber framing. Wooden joinery, shuttered windows, and semi-open entrance areas exemplify continuity in rural architectural traditions. In several instances, traditional buildings have been replaced with reinforced concrete structures, preserving functional continuity but displacing local material knowledge and construction practices. Comparative evaluation of current conditions indicates that some coffeehouses remain actively used, while others have entered physical deterioration due to functional obsolescence. Key factors influencing the decline of rural coffeehouses include migration, population aging, and transformations in rural economic structures, which collectively narrow user profiles and undermine spatial continuity. Physical threats involve lack of maintenance, replacement of original materials, and concrete interventions; social threats include changing patterns of public use. In conclusion, the coffeehouses of Çarşamba are largely characterized by single-volume, simple plan configurations, commonly located near village squares, and represent typologies grounded in local materials and public orientation. However, the future of these structures depends on both physical preservation conditions and the sustainability of rural communal life. Therefore, the issue should be evaluated not merely as a problem of architectural conservation, but rather as a matter of continuity of usage and the persistence of societal function. Beyond being nostalgic elements bearing traces of the past, these spaces are living cultural heritage assets that must be preserved. Although factors such as modernization, migration, and an aging population have physically weathered many of these structures and caused them to lose their function, supporting them through restoration processes faithful to their original forms and repurposing them according to the needs of the local community is of great importance for the preservation of rural architectural heritage and the transmission of collective memory to future generations.In this context, the adaptive reuse of inactive coffeehouses as cafeterias or local cultural stops for tourism purposes is proposed as a strategic approach for ensuring cultural continuity and stimulating rural development.

Reintegrating these buildings into the economy through tourism-oriented functions would not only support economic sustainability by creating local employment opportunities but also enable the preservation of traditional socialization culture by harmonizing it with contemporary needs. Ultimately, the study emphasizes the necessity of officially registering these structures as cultural heritage assets and carrying them into the future through tourism-oriented adaptive reuse models that preserve their authentic identity.

Keywords: *Cultural heritage, Rural architecture, Cultural memory, Village coffeehouse, Çarşamba, Samsun.*

Türkiye'nin UNESCO Miras Değerlerinin Mekânsal Dağılımı ve Seçim Kriterlerinin Tematik Analizi

Spatial Distribution of Turkey's UNESCO Heritage Values and Thematic Analysis of Selection Criteria

Ramazan KOCA[1]

[1] *MEB, Kayseri Kilim Sosyal Bilimler Lisesi, Kayseri, Türkiye, ramzankoca78@hotmail.com, 0000-0002-7667-5843*

ÖZ: Ülkelerin sahip oldukları doğal ve kültürel değerler miras değerlerini oluşturmaktadır. Doğal miraslar olağanüstü fiziksel, biyolojik ve jeolojik değerleri oluştururken, tarihi, arkeolojik ve bilimsel anıtlar veya mimari tasarımlar ise kültürel miras değerlerini oluşturmaktadır. Ülkeler miras değerlerini korumak, yaşatmak ve turizme kazandırmak amacıyla UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) miras listesine eklemek istemektedir. Bir miras değerinin UNESCO tarafından listeye girmesi için olağanüstü evrensel değeri taşıması gerekmektedir. 2005 yılında UNESCO başlangıçta bir miras değerinin Dünya Miras Listesine girebilmesi için 12 kriter belirlemiştir. Bu kriterlerden birini veya birkaçını karşılayan değerler listeye alınmıştır. Daha sonra kültürel miras için (i) - (vi) numaralı kriterler ile (i) - (iv) numaralı doğal miras kriterleri birleştirilerek on kriter olarak belirlenmiştir. ICOMOS'da (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) olağanüstü evrensel değere sahip olarak kabul edilen bir miras değerini toplumun ifadeleri, doğal kaynakların kullanımı, insan hareketleri, gelişen teknolojiler, yaratıcı ve manevi yaklaşımlar olmak üzere 6 tematik çerçeve içerisinde değerlendirmektedir. Bu anlamda araştırmanın amacı Türkiye'nin UNESCO miras değerlerinin mekânsal dağılımı ve seçim kriterlerinin tematik analizine dayanmaktadır. Çalışma nitel araştırma yöntemleri içerisinde durum çalışmasına dayanmaktadır. Bu kapsamda araştırmada UNESCO dünya miras listesine girecek değerlerin seçim kriterleri ile ICOMOS'un olağanüstü evrensel değer gösteren miras değerlerinin tematik çerçevesi incelenerek tablolaştırılmıştır. Daha sonra konular kategorilere ayrılarak temalaştırılmıştır. Araştırmada veriler içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmiştir. Türkiye'nin UNESCO miras değerlerinin hangi kriterlere göre seçildiği ve miras değerlerinin mekânsal dağılımını belirlemek için ArcGİS programına veriler aktarılarak korokromatik ve noktasal yoğunluk haritası hazırlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarında Türkiye'nin 2025 yılı itibariyle 22 miras

değerinin kalıcı listede olduğu görülmektedir. Bunlardan Göreme Milli Parkı ve Hieropols-Pamukkale mirasları karma değerleri oluşturmaktadır. 20 miras değeri ise kültürel miras niteliğindedir. Türkiye'nin 2025 yılı itibariyle UNESCO miras değerlerinin dağılımının incelenmesinde İzmir (Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı ve Efes), Konya (Anadolu'nun Orta çağ Dönemi Ahşap Hipostil Camiileri ve Çatalhöyük) ve Ankara (Anadolu'nun Orta çağ Dönemi Ahşap Hipostil Camiileri ve Gordion) illerinin barındırdığı miras değerlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de miras değerlerinin mekânsal dağılımında, miras değerlerinin en çok Ege Bölgesinde en az ise Akdeniz Bölgesinde olduğu tespit edilmiştir. Seçim kriterlerinde en çok i,,ii,,iii ve iv. kriterlerin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı en çok kriterle ((i),(ii),(iii),(iv) ve (vi)) seçilen miras değeri olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra bu değeri İstanbul'un tarihi alanları, Göreme Millî Parkı ve Kapadokya, Bursa ve Cumalıkızık, Hattuşa ve Aphrodisias'ın 4 farklı kriterle miras alanı olarak seçildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri, Arslantepe Höyüğü, Gordion ve Sardes Antik Kenti ve Bin Tepe Lidya Tümülüsleri ise birer kriterle miras değeri kazandıkları ortaya çıkmıştır. Seçim kriterlerinin tematik analizinde ise 'eşsiz tasarım', 'başyapıt', 'toplumun inanç ve manevi değerlerini yansıtma' ve "toplum ifadeleri" temaları en çok tekrarlanan temalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Miras değerlerinin temalara göre değerlendirilmesinde bazı kriterlerin benzer olması ayırt edici özelliğin tam olarak karşılanmamasına neden olabilmektedir. Örneğin "toplum ifadeleri" teması ii, iii ve vi. kriterlerlerde yer almaktadır. Bazı kriterlerdeki temaların benzer olması kriterlerin ayırt edici özelliklerinin kesin bir sınırla ayrılmadığını göstermektedir. Ayrıca yapılan araştırmada kriterlerin tarihsel ve siyasi koşullarda değiştiği tespit edilmiştir. Türkiye'nin miras değerlerinin artırılmasının koruma, yaşatma ve sürdürülebilirlik için önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: UNESCO, Miras, Mekânsal dağılım, Kriter

ABSTRACT: *The natural and cultural values possessed by countries constitute their heritage values. Natural heritage consists of extraordinary physical, biological, and geological values, while historical, archaeological, and scientific monuments or architectural designs constitute cultural heritage values. Countries want to add their heritage values to the UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) heritage list in order to protect, preserve, and promote them for tourism. For a heritage value to be included in the list by*

UNESCO, it must have outstanding universal value. In 2005, UNESCO initially established 12 criteria for a heritage value to be included in the World Heritage List. Values meeting one or more of these criteria were included in the list. Later, the criteria numbered (i) to (vi) for cultural heritage and (i) to (iv) for natural heritage were combined to establish ten criteria. ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) evaluates heritage values recognized as having outstanding universal value within six thematic frameworks: expressions of society, use of natural resources, human movements, developing technologies, and creative and spiritual approaches. In this sense, the aim of the research is based on the spatial distribution of Turkey's UNESCO heritage values and the thematic analysis of the selection criteria. The study is based on case study within qualitative research methods. Within this scope, the selection criteria for values to be included in the UNESCO World Heritage List and the thematic framework of heritage values demonstrating outstanding universal value according to ICOMOS were examined and tabulated. Subsequently, the topics were categorized and thematized. The data in the research was evaluated through content analysis. To determine which criteria Turkey's UNESCO heritage values were selected based on and to identify the spatial distribution of heritage values, the data was transferred to the ArcGIS program, and a choropleth and point density map was prepared. The results of the research show that Turkey has 22 heritage values on the permanent list as of 2025. Of these, Göreme National Park and Hierapolis-Pamukkale constitute mixed values. Twenty heritage values are cultural heritage. In examining the distribution of Turkey's UNESCO heritage values as of 2025, İzmir (Bergama Multi-Layered Cultural Landscape Area and Ephesus), Konya (Medieval Wooden Hypostyle Mosques of Anatolia and Çatalhöyük), and Ankara (Medieval Wooden Hypostyle Mosques of Anatolia and Gordion). In the spatial distribution of heritage values in Turkey, it was determined that heritage values are most abundant in the Aegean Region and least abundant in the Mediterranean Region. The selection criteria most frequently used were criteria i, ii, iii, and iv. The Bergama Multi-Layered Cultural Landscape Area has been identified as a heritage site selected based on the most criteria ((i), (ii), (iii), (iv), and (vi)). Subsequently, it was concluded that Istanbul's historic areas, Göreme National Park and Cappadocia, Bursa and Cumalıkızık, Hattuşa and Aphrodisias were selected as heritage sites based on four different criteria. Diyarbakır Castle and Hevsel Gardens, Arslantepe Mound, Gordion and Sardis Ancient City, and Bin Tepe Lydia Tumuli were found to have heritage value based on one

criterion each. The thematic analysis of the selection criteria revealed that the most frequently recurring themes were 'unique design', 'masterpiece', 'reflecting the beliefs and spiritual values of society', and 'expressions of society'. When evaluating heritage values according to themes, the similarity of some criteria may prevent the distinctive feature from being fully met. For example, the theme of "expressions of society" is included in criteria ii, iii, and vi. The similarity of themes in some criteria indicates that the distinguishing features of the criteria are not clearly delineated. Furthermore, the study found that the criteria changed in historical and political contexts. It is believed that enhancing Turkey's heritage values is important for protection, preservation, and sustainability.

Keywords: *UNESCO, Heritage, Spatial distribution, Criteria*

Kapadokya'da Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Bağlamında Cittaslow Modeli: Nevşehir Ortahisar'ın Cittaslow Süreci ve Turizme Etkisi

Cittaslow Model in the Context of Sustainable Destination Management in Cappadocia: The Cittaslow Process of Nevşehir Ortahisar and Its Impact on Tourism

Rümeysa[1] UNAT, Gaye DENİZ[2]

[1] *Arş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, rumeysaunat@nevsehir.edu.tr, 0009-0002-6872-7620*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, gaye.yuksel@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-9980-8506*

ÖZ: Son yıllarda turizm talebindeki artış, özellikle doğal ve kültürel miras alanlarında mekânsal yoğunlaşmayı hızlandırmış, bu durum taşıma kapasitesinin zorlanması, yerel yaşam pratiklerinin dönüşmesi ve ekosistemler üzerinde artan baskı gibi çok boyutlu sorunları beraberinde getirmiştir. Aşırı turizm (overtourism), ziyaretçi yoğunluğunun destinasyonlarda sosyal gerilimlere, çevresel bozulmaya ve yerel kimlik kaybına yol açabileceğini ortaya koymaktadır. Bu gelişmeler, yalnızca ekonomik büyümeye odaklanan turizm politikalarının yetersizliğini görünür kılmış, çevresel bütünlük, toplumsal katılım ve yaşam kalitesini merkeze alan sürdürülebilir destinasyon yönetimi yaklaşımını ön plana çıkarmıştır.

Bu bağlamda ortaya çıkan alternatif yerel kalkınma modellerinden biri olan Cittaslow hareketi, küreselleşmenin standartlaştırıcı etkilerine karşı yerel özgünlüğü ve yavaş yaşam felsefesini temel alan bütüncül bir yönetişim çerçevesi sunmaktadır. 1999 yılında İtalya'da başlatılan ve nüfusu 50.000'in altındaki yerleşimleri kapsayan bu ağ, çevresel koruma, altyapı kalitesi, yerel üretim ve gastronomi, kültürel mirasın sürdürülmesi, toplumsal farkındalık ve misafirperverlik gibi çok boyutlu kriterler üzerinden değerlendirme yapmaktadır. Bu kriterler sürdürülebilir turizmin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel boyutlarıyla doğrudan örtüşmektedir. Literatürde Cittaslow sertifikasyonunun destinasyon imajını güçlendirdiği ve yerel halkın yönetişim süreçlerine katılımını artırdığı belirtilmekle birlikte, artan görünürlüğün yeni ziyaretçi akışlarını tetikleyebileceği ve bu nedenle güçlü izleme-değerlendirme mekanizmalarını zorunlu kıldığı da vurgulanmaktadır. Dolayısıyla Cittaslow, sembolik bir unvandan ziyade kurumsal kapasite gerektiren yapısal bir sürdürülebilirlik dönüşümü olarak ele alınmalıdır.

Kapadokya, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan jeomorfolojik oluşumları, kaya oyma yerleşimleri ve kültürel peyzaj bütünlüğü ile küresel ölçekte tanınan bir destinasyondur. Bununla birlikte artan ziyaretçi sayıları ve yatırımların yoğunlaşması, yerleşimlerde mekânsal baskı ve sosyo-kültürel dönüşüm risklerini artırmaktadır. Bu çerçevede Ortahisar'ın Cittaslow statüsü, miras alanlarında sürdürülebilir turizm yönetimi açısından alternatif bir yönetsel paradigma olarak değerlendirilmektedir. Araştırmanın amacı, Ortahisar'ın Cittaslow üyeliğini sürdürülebilir destinasyon yönetimi perspektifinden incelemek ve bu statünün doğal ve kültürel miras turizmine katkı potansiyelini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda Cittaslow kriterlerinin sürdürülebilir turizmin hangi boyutlarıyla örtüştüğü, üyeliğin yerel kalkınma ve destinasyon imajı üzerindeki etkisi ve sakin şehir unvanının aşırı turizm riskini dengeleme kapasitesi sorgulanmıştır.

Araştırma nitel desende kurgulanmıştır. Güncel literatür, Cittaslow uluslararası kriterleri ve ilgili politika belgeleri incelenmiş, ayrıca Ortahisar Belediye Başkanı ile yapılan görüşme aracılığıyla başvuru süreci, uygulama stratejileri ve yerel beklentiler değerlendirilmiştir. Analiz süreci, tümdengelimsel ve tümevarımsal kodlama tekniklerinin birlikte kullanıldığı tematik içerik analizine dayanmaktadır. Ön aşamada Cittaslow kriterleri analitik çerçeve olarak alınmış, ardından metinlerde tekrar eden kavramlar ve uygulama pratikleri doğrultusunda alt temalar oluşturulmuştur. Bu süreç sonunda sekiz ana tema belirlenmiştir: (1) Çevresel Yönetim ve Ekolojik Dayanıklılık, (2) Kentsel Mekânsal Kalite ve Yavaş Hareketlilik, (3) Yerel Ekonomik Değer Zinciri, (4) Kültürel Mirasın Yaşatılması, (5) Katılımcı Yönetişim, (6) Ziyaretçi Yönetimi, (7) Dirençlilik Stratejileri ve (8) Performans İzleme.

Bulgular, çevresel boyutta sürdürülebilirliğin ölçülebilir ve raporlanabilir göstergeler aracılığıyla kurumsallaştırıldığını göstermektedir. Hava ve su kalitesinin teknik yöntemlerle izlenmesi, atık yönetiminin sistematik biçimde kayıt altına alınması ve yenilenebilir enerji yatırımları, çevresel performansın veri temelli bir sistem içinde değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca farkındalık düzeyinde kalan bir çevre duyarlılığının ötesine geçildiğini ve gelişmiş bir yönetsel kapasitenin inşa edildiğini göstermektedir.

Mekânsal boyutta gerçekleştirilen düzenlemeler de benzer biçimde bütüncül bir planlama anlayışına işaret etmektedir. Estetik kaygıların ötesine geçen uygulamalar, yaşam kalitesini artırmayı ve turizm yoğunluğunu dengelemeyi hedeflemektedir. Yayalaştırma uygulamaları, trafik azaltımı ve 52 kilometrelik yavaş rota planlaması sayesinde ziyaretçi akışı dağıtılarak

merkezde oluşabilecek baskı azaltılmaktadır. Tabela ve aydınlatma standartlarının belirlenmesi ise mekânsal bütünlüğün korunmasına katkı sağlamaktadır.

Ekonomik boyutta yerel değer zincirinin güçlendirilmesi temel öncelik olarak öne çıkmaktadır. Kadın kooperatifleri, kısa tedarik zinciri uygulamaları ve deneyim temelli atölye ekonomisi, kültürel sermayenin ekonomik dayanıklılığa dönüştürülmesini mümkün kılmaktadır. Konaklama kapasitesinin yerel nüfusa yakınlığı potansiyel bir baskı unsuru olarak değerlendirilebilmekle birlikte, butik ve cave konseptli işletmeler aracılığıyla kitlesel turizmden bilinçli bir farklılaşma stratejisinin benimsendiği görülmektedir.

Kültürel boyutta ise "yaşayan miras" anlayışı belirleyici bir çerçeve sunmaktadır. Usta-çırak aktarımı, geleneksel üretim tekniklerinin sürdürülmesi ve gastronomi mirasının yeniden üretimi, mirasın pasif biçimde korunmasından aktif biçimde yaşatılmasına geçişi temsil etmektedir. Bu doğrultuda ziyaretçi, yalnızca tüketen bir aktör olarak değil, deneyim sürecine katılan ve üretime temas eden bir paydaş olarak konumlandırılmaktadır.

Sosyal boyutta katılımcı yönetişim mekanizmalarının belirginleştiği görülmektedir. Halk toplantıları, dijital geri bildirim sistemleri ve sivil toplum iş birlikleri, karar süreçlerinin çoğulcu bir yapıda yürütüldüğünü göstermekte; sürdürülebilirliğin toplumsal meşruiyet temelinde kurumsallaştığını ortaya koymaktadır.

Ziyaretçi yönetiminde ise "daha fazla turist" anlayışı yerine dengeli ve kontrollü bir hareketlilik hedeflenmektedir. Rota planlaması, standartlaşma uygulamaları ve çevresel baskının düzenli olarak izlenmesi, taşıma kapasitesine duyarlı bir yönetim modelinin benimsendiğine işaret etmektedir. Bu yaklaşım, aşırı turizm riskini azaltma potansiyeli taşımaktadır.

Dirençlilik stratejileri kapsamında benimsenen "dağıt–yavaşlat–yönet" ilkesi, bütüncül sürdürülebilirlik anlayışını tamamlayan bir çerçeve sunmaktadır. Arzın mevzuat temelli sınırlandırılması, mikroklimatik iyileştirme uygulamaları ve yenilenebilir enerji yatırımları, proaktif bir uyum kapasitesinin geliştirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda Cittaslow unvanı, yalnızca bir pazarlama etiketi değil, yönetsel bir referans çerçevesi olarak konumlandırılmaktadır. Son olarak performans izleme mekanizmaları, sürecin dinamik niteliğini ortaya koymaktadır. Düzenli denetimler, eğitim faaliyetleri ve göstergelerin sistematik biçimde raporlanması, kurumsal öğrenme ve sürekli iyileştirme ilkesinin benimsendiğini göstermekte; sürdürülebilirliğin statik bir hedef değil, sürekli geliştirilen bir yönetim pratiği olarak ele alındığını ortaya koymaktadır.

Ortahisar örneği, Cittaslow modelinin çevresel, ekonomik, kültürel, sosyal ve yönetsel boyutları entegre eden çok katmanlı bir sürdürülebilir destinasyon yönetim çerçevesi sunduğunu ortaya koymaktadır. Model, sürdürülebilirliği normatif bir söylem olmaktan çıkararak ölçülebilir ve hesap verebilir bir yönetsel sisteme dönüştürmektedir. Bu çerçevede taşıma kapasitesine dayalı dijital ziyaretçi izleme sistemlerinin kurulması, yıllık sürdürülebilirlik raporlarının yayımlanması, yerel ürün sertifikasyon mekanizmalarının oluşturulması, deneyim temelli kültürel etkinliklerin kurumsal takvime bağlanması, yeşil altyapı yatırımlarının artırılması, dijital katılım platformlarının güçlendirilmesi ve Cittaslow kriterleri için periyodik öz değerlendirme sistemlerinin uygulanması öneriler arasındadır.

Ortahisar deneyimi, Cittaslow yaklaşımının marka temelli bir imaj stratejisinin ötesinde, veri temelli, katılımcı ve dirençli bir sürdürülebilir destinasyon yönetim modeli sunduğunu göstermektedir. Bu model, aşırı turizm baskısı altındaki miras destinasyonları için uygulanabilir ve ölçeklenebilir bir yönetsel referans niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi, Cittaslow, Kültürel Miras Turizmi, Kapadokya, Ortahisar.

ABSTRACT: *The increase in tourism demand in recent years has accelerated spatial concentration, particularly in areas of natural and cultural heritage. This has brought about multidimensional problems such as straining carrying capacity, transforming local life practices, and increasing pressure on ecosystems. Overtourism demonstrates that visitor density can lead to social tensions, environmental degradation, and loss of local identity in destinations. These developments have highlighted the inadequacy of tourism policies focused solely on economic growth, bringing to the fore a sustainable destination management approach centred on environmental integrity, social participation, and quality of life.*

One of the alternative local development models emerging in this context, the Cittaslow movement, offers a holistic governance framework based on local authenticity and the philosophy of slow living, countering the standardising effects of globalisation. Launched in Italy in 1999 and covering settlements with a population of less than 50,000, this network evaluates based on multidimensional criteria such as environmental protection, infrastructure quality, local production and gastronomy, preservation of cultural heritage, social awareness, and hospitality. These criteria directly correspond to the economic, environmental, and socio-cultural dimensions of sustainable tourism. While the literature indicates that Cittaslow

certification strengthens destination image and increases local community participation in governance processes, it also emphasises that increased visibility may trigger new visitor flows and therefore necessitates robust monitoring and evaluation mechanisms. Therefore, Cittaslow should be approached as a structural sustainability transformation requiring institutional capacity rather than a symbolic title.

Cappadocia is a globally recognised destination due to its geomorphological formations, rock-cut settlements and cultural landscape integrity, which are included in the UNESCO World Heritage List. However, increasing visitor numbers and concentrated investments are increasing the risks of spatial pressure and socio-cultural transformation in settlements. In this context, Ortahisar's Cittaslow status is considered an alternative administrative paradigm for sustainable tourism management in heritage areas. The aim of this study is to examine Ortahisar's Cittaslow membership from the perspective of sustainable destination management and to reveal the potential contribution of this status to natural and cultural heritage tourism. In this regard, the study questions which dimensions of sustainable tourism the Cittaslow criteria overlap with, the impact of membership on local development and destination image, and the capacity of the slow city title to balance the risk of overtourism.

The research was designed as qualitative. Current literature, international Cittaslow criteria, and relevant policy documents were examined, and the application process, implementation strategies, and local expectations were evaluated through an interview with the Mayor of Ortahisar. The analysis process is based on thematic content analysis using both deductive and inductive coding techniques. In the preliminary stage, the Cittaslow criteria were taken as an analytical framework, and then sub-themes were created based on recurring concepts and implementation practices in the texts. At the end of this process, eight main themes were identified: (1) Environmental Management and Ecological Resilience, (2) Urban Spatial Quality and Slow Mobility, (3) Local Economic Value Chain, (4) Preservation of Cultural Heritage, (5) Participatory Governance, (6) Visitor Management, (7) Resilience Strategies, and (8) Performance Monitoring.

The findings demonstrate that environmental sustainability has been institutionalised through measurable and reportable indicators. The monitoring of air and water quality using technical methods, the systematic recording of waste management, and investments in renewable energy reveal that environmental performance is evaluated within a data-driven system. This approach

demonstrates that environmental awareness has moved beyond mere awareness and that an advanced managerial capacity has been built.

Regulations implemented at the spatial level similarly point to a holistic planning approach. Applications that go beyond aesthetic concerns aim to improve quality of life and balance tourism intensity. Pedestrianisation initiatives, traffic reduction, and the planning of a 52-kilometre slow route help distribute visitor flow, thereby reducing pressure on the centre. The establishment of signage and lighting standards contributes to preserving spatial integrity.

Strengthening the local value chain is a key priority in the economic dimension. Women's cooperatives, short supply chain practices and an experience-based workshop economy enable cultural capital to be transformed into economic resilience. While the proximity of accommodation capacity to the local population could be considered a potential pressure factor, a conscious differentiation strategy from mass tourism is evident through boutique and cave-concept businesses.

In cultural terms, the concept of 'living heritage' provides a defining framework. Master-apprentice transfer, the continuation of traditional production techniques, and the reproduction of gastronomic heritage represent a shift from passive preservation to active perpetuation of heritage. In this regard, visitors are positioned not merely as consuming actors but as stakeholders who participate in the experience and engage with production.

At the social level, participatory governance mechanisms are becoming more prominent. Public meetings, digital feedback systems, and civil society collaborations demonstrate that decision-making processes are conducted in a pluralistic manner, revealing that sustainability is institutionalised on the basis of social legitimacy.

In visitor management, the goal is balanced and controlled mobility rather than 'more tourists'. Route planning, standardisation practices, and regular monitoring of environmental pressure indicate the adoption of a management model sensitive to carrying capacity. This approach has the potential to reduce the risk of overtourism.

The 'distribute–slow down–manage' principle adopted within the scope of resilience strategies provides a framework that complements the holistic understanding of sustainability. Regulation-based supply restrictions, microclimatic improvement practices, and renewable energy investments demonstrate the development of proactive adaptation capacity. In this context, the Cittaslow designation is positioned not merely as a marketing label but as a

managerial reference framework. Finally, performance monitoring mechanisms reveal the dynamic nature of the process. Regular audits, training activities, and systematic reporting of indicators demonstrate the adoption of the principles of organisational learning and continuous improvement, revealing that sustainability is treated not as a static goal but as a continuously developed management practice.

The Ortahisar example demonstrates that the Cittaslow model offers a multi-layered sustainable destination management framework that integrates environmental, economic, cultural, social and administrative dimensions. The model transforms sustainability from a normative discourse into a measurable and accountable administrative system. Within this framework, recommendations include establishing digital visitor tracking systems based on carrying capacity, publishing annual sustainability reports, creating local product certification mechanisms, linking experience-based cultural events to the institutional calendar, increasing green infrastructure investments, strengthening digital participation platforms, and implementing periodic self-assessment systems for Cittaslow criteria.

The Ortahisar experience demonstrates that the Cittaslow approach offers a data-driven, participatory and resilient sustainable destination management model that goes beyond a brand-based image strategy. This model serves as an applicable and scalable managerial reference for heritage destinations under excessive tourism pressure.

Keywords: *Sustainable Destination Management, Cittaslow, Cultural Heritage Tourism, Cappadocia, Ortahisar.*

Antik Yunan Tapınaklarında Mekân Organizasyonu ve Mekânsal Hiyerarşi: Algısal ve Sembolik Bir Değerlendirme

Spatial Organization and Spatial Hierarchy in Ancient Greek Temples: A Perceptual and Symbolic Assessment

Said Mübin ÇALIŞ[1*], Meryem GEÇİMLİ[2]

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye, saidmubin.calis@istiklal.edu.tr, 0000-0001-9435-4149

[2] Doç. Dr. Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, Mühendislik, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye, meryemgecimli@istiklal.edu.tr, 0000-0002-1776-1936

ÖZ: Antik Yunan tapınakları, yalnızca mimari biçimlenişleri ve yapısal sistemleriyle değil, kutsal deneyimin mekânsal olarak nasıl üretildiğini gösteren karmaşık organizasyonlarıyla da dikkat çekmektedir. Bu yapılar, kamusal alan ile kutsal alan arasındaki geçişi tanımlayan çok katmanlı bir mekânsal kurguya sahiptir. Tapınağın çevresindeki açık alan düzenlemeleri, sütunlu çevre (peristasis), giriş aksı ve yönlendirme öğeleri, ziyaretçinin hareketini kontrollü bir biçimde yönlendirirken; iç mekân, özellikle naos, sınırlı erişim, ışık kontrolü ve sembolik odak noktaları aracılığıyla farklı bir algısal atmosfer üretmektedir. Bu bağlamda tapınak mimarisi, yalnızca bir ibadet yapısı değil, kutsallığın derecelendirilerek deneyimlendiği bir mekânsal hiyerarşi sistemi olarak değerlendirilmelidir. Mekânın bu derecelenmiş yapısı, fiziksel sınırların ötesinde, toplumsal kabuller ve dini normlar aracılığıyla anlam kazanmakta; böylece mimari form ile inanç sistemi arasında güçlü bir ilişki kurulmaktadır. Bu çalışma, Antik Yunan tapınaklarında mekân organizasyonu ile mekânsal hiyerarşinin nasıl kurgulandığını, algısal ve sembolik boyutlarıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş; literatür taraması, arkeolojik veriler ve plan şemaları üzerinden mekânsal çözümleme yapılmıştır. Çalışmada özellikle Arkaik ve Klasik dönem tapınak tipolojileri dikkate alınarak pronaos, naos, opisthodomos ve peristasis gibi temel mekânsal bileşenler arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Mekânsal eşikler, yönelim, dolaşım kurgusu ve görsel akslar analiz edilerek, mekânsal organizasyonun ritüel pratikle olan bağlantısı ortaya konulmuştur. Ayrıca plan tipolojileri arasındaki benzerlik ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak ele alınmış; mekânsal hiyerarşinin yalnızca tekil yapı ölçeğinde değil, kutsal alan bütününde

(temenos) nasıl kurulduğu tartışılmıştır. Antik Yunan dini pratiğinde ibadet, modern anlamda toplulukla birlikte iç mekânda gerçekleştirilen bir etkinlik olmaktan öte, çoğunlukla dış mekânda, sunak çevresinde gerçekleşmekteydi. Bu durum, tapınağın iç mekânının işlevsel kullanımından çok sembolik değerine işaret etmektedir. Naos'un sınırlı erişime açık olması, tanrı heykelinin konumlanışı ve ışığın kontrollü biçimde içeri alınması, kutsal çekirdeğin ayrıcalıklı ve hiyerarşik konumunu pekiştirmiştir. Böylece tapınakta dış mekândan iç mekâna doğru ilerleyen bir kutsallık derecelenmesi oluşmuştur. Peristasis ile çevrelenen yapı kütlesi, bir sınır ve geçiş alanı oluşturarak profan ile kutsal arasında mekânsal bir ara katman yaratmıştır. Bu ara katman, hem görsel hem de fiziksel bir eşik işlevi görerek ziyaretçinin mekânsal deneyimini aşamalı biçimde dönüştürmektedir. Algısal açıdan değerlendirildiğinde, tapınak mimarisinin ölçek, oran ve ışık kullanımı üzerinden güçlü bir mekânsal dramaturji ürettiği görülmektedir. Dış mekânın açıklığı ile iç mekânın kapalılığı arasındaki karşıtlık, ziyaretçide bilinçli bir mekânsal farkındalık oluşturmakta; eşikler ve daralan geçişler, fiziksel hareketle birlikte zihinsel bir geçişi de temsil etmektedir. Özellikle ışığın sınırlı ve kontrollü biçimde naos'a girmesi, iç mekânda dramatik bir atmosfer yaratmakta ve kutsal imgenin algısal etkisini artırmaktadır. Mekânsal organizasyon bu yönüyle yalnızca plan düzeyinde bir düzenleme değil, deneyimi yönlendiren ve anlamı yapılandıran bilinçli bir tasarım stratejisi olarak okunmalıdır. İç mimarlık perspektifi, bu deneyimsel boyutun analiz edilmesinde önemli bir katkı sunmakta; mekânın yalnızca fiziksel değil, duyusal ve algısal bir bütünlük olarak değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Sembolik açıdan ise tapınak, kozmik düzenin yeryüzündeki temsili olarak kurgulanmıştır. Merkezi aks, tanrı heykelinin konumu ve yönelimi, kutsal mekânın merkeziliğini vurgularken; erişim kısıtlılığı, kutsal alanın ayrışmasını pekiştirmiştir. Mekânsal hiyerarşi, fiziksel sınırlar kadar kültürel ve dini kodlarla da şekillenmiştir. Tapınağın belirli bölümlerine yalnızca rahiplerin ya da seçkin grupların erişebilmesi, mekânsal organizasyonun toplumsal yapıyla da ilişkili olduğunu göstermektedir. Böylece tapınak, toplumsal hafızada kutsal olan ile gündelik olan arasındaki ayrımı mekânsal olarak somutlaştıran bir yapı haline gelmiştir. Bu ayrım, mimari düzenleme aracılığıyla görünür kılınmış; kutsallık dereceleri mekânsal katmanlaşma üzerinden ifade edilmiştir. Çalışma, tarih ve iç mimarlık disiplinlerinin kesişiminde, Antik Yunan tapınaklarını yalnızca mimari tipoloji olarak değil, algısal ve sembolik anlam üreten mekânsal sistemler olarak ele almayı önermektedir. Bu yaklaşım, kültürel miras alanlarında tapınak kalıntılarının yorumlanmasında

daha bütüncül bir bakış açısı geliştirilmesine katkı sunmaktadır. Günümüzde arkeolojik alanların ziyaretçi deneyimi bağlamında yeniden kurgulanması sürecinde, mekânsal hiyerarşinin ve iç mekân organizasyonunun doğru okunması önem taşımaktadır. Tapınağın özgün mekânsal dramaturjisinin anlaşılması, hem koruma politikalarının hem de mekânsal anlatı stratejilerinin geliştirilmesinde yol gösterici olabilecektir. Bu nedenle çalışma, antik mekânların çağdaş yorumlanmasında disiplinlerarası bir metodolojik çerçeve sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Antik Yunan, Tapınak, Mekân Organizasyonu, Peristasis, Naos, Temenos.

ABSTRACT: *Ancient Greek temples are remarkable not only for their architectural form and structural systems but also for their complex spatial organizations that demonstrate how sacred experience was produced and articulated in physical space. These structures embody a multilayered spatial configuration that defines the transition between the public realm and the sacred domain. The arrangement of open areas surrounding the temple, the peristyle colonnade (peristasis), axial entrances, and guiding elements carefully direct the visitor's movement, while the interior space—particularly the naos—creates a distinct perceptual atmosphere through restricted accessibility, controlled lighting, and symbolic focal points. In this sense, temple architecture should be interpreted not merely as a cult building but as a hierarchical spatial system in which sacredness is progressively articulated and experienced. This gradational structure of space acquires meaning not only through physical boundaries but also through social conventions and religious norms, establishing a strong relationship between architectural form and belief systems. This study aims to examine how spatial organization and spatial hierarchy were constructed in Ancient Greek temples through perceptual and symbolic dimensions. A qualitative methodology has been adopted, combining a comprehensive literature review, archaeological evidence, and spatial analysis of temple plans. Focusing primarily on Archaic and Classical period temple typologies, the relationships among key spatial components—such as the pronaos, naos, opisthodomos, and peristasis—are analyzed. Spatial thresholds, orientation, circulation patterns, and visual axes are examined in order to reveal how spatial organization interacted with ritual practice. In addition, similarities and differences among various plan typologies are comparatively evaluated, and the formation of*

spatial hierarchy is discussed not only at the scale of the individual structure but also within the broader sacred precinct (temenos). In Ancient Greek religious practice, worship was generally performed outdoors, around the altar, rather than collectively within the enclosed interior space. This fact indicates that the interior of the temple functioned less as a congregational area and more as a symbolic sacred core. The restricted accessibility of the naos, the placement of the cult statue, and the controlled admission of light reinforced the privileged and hierarchical status of the sacred interior. Thus, a gradation of sacredness was established from the exterior to the interior. The peristyle colonnade surrounding the building mass created both a boundary and a transitional space, mediating between the profane and the sacred. This intermediate layer functioned as both a visual and physical threshold, gradually transforming the visitor's spatial experience as one moved inward. From a perceptual perspective, temple architecture generated a powerful spatial dramaturgy through scale, proportion, and the manipulation of light. The contrast between the openness of the exterior and the enclosure of the interior produced a heightened spatial awareness in visitors. Thresholds and progressively narrowing passages represented not only physical movement but also a symbolic and cognitive transition. In particular, the limited and carefully controlled entry of light into the naos created a dramatic interior atmosphere, intensifying the perceptual impact of the cult statue. Spatial organization, therefore, should not be understood merely as a planimetric arrangement but as a deliberate design strategy that structured religious experience and shaped meaning. The perspective of interior architecture contributes significantly to the analysis of this experiential dimension, allowing space to be interpreted not only as a physical container but as a sensory and perceptual whole. Symbolically, the temple was conceived as a terrestrial representation of cosmic order. The central axis, the positioning of the cult statue, and the orientation of the structure emphasized sacred centrality. Restricted access reinforced the separation of sacred space from everyday life. Spatial hierarchy was thus shaped not only by architectural boundaries but also by religious codes and cultural meanings. The fact that certain areas were accessible only to priests or specific social groups demonstrates that spatial organization was closely intertwined with social structure. In this way, the temple materialized the distinction between the sacred and the profane within collective memory. Degrees of sacredness were expressed through spatial stratification, making hierarchical differentiation architecturally visible. By bringing together perspectives

from history and interior architecture, this study proposes an interpretative framework that considers Ancient Greek temples not merely as architectural typologies but as spatial systems that produce perceptual and symbolic meaning. Such an approach contributes to a more holistic understanding of temple remains within cultural heritage contexts. In contemporary processes of interpreting and presenting archaeological sites, particularly in relation to visitor experience design, it is crucial to reassess the original spatial hierarchy and interior organization of these structures. Understanding the original spatial dramaturgy of the temple can inform both conservation strategies and spatial narrative development. Accordingly, the study aims to offer an interdisciplinary methodological framework for the contemporary interpretation of ancient sacred spaces.

Keywords: *Ancient Greece, Temple, Spatial Organization, Peristasis, Naos, Temenos.*

Protohistorik Alanların Turizme Kazandırılması ve Bu Sürecin İnşası

The Integration of Protohistoric Sites into Tourism and the Construction of This Process

Salih Ali GÜNGÖR[1]

[1] *Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, salihg97@gmail.com, 0009-0008-1801-7608*

ÖZ: Protohistorik dönem yerleşimleri, insanlık tarihinin yerleşik hayata geçişten metalürjinin keşfine ve karmaşık toplumsal organizasyonların temellerinin atılmasına kadar uzanan o çok katmanlı ve kritik eşiğini temsil etmektedir. Neolitik, Kalkolitik, Tunç ve Demir Çağlarını kapsayan bu geniş zaman dilimi, toplumsal belleğin inşasında ve medeniyetin köklerinin anlaşılmasında vazgeçilmez bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Ancak, bu alanların turistik birer değer olarak sunulması sürecinde, Klasik Dönem arkeolojik sahalarının sunduğu o anıtsal ve görkemli mimari estetikle rekabet etmekte bazı yapısal zorluklar yaşanabileceği düşünülmektedir. Ziyaretçilerin büyük bir kısmının, görsel bir şölen sunan sütunlu caddeler veya devasa tiyatrolar yerine, protohistorik alanlardaki temel kalıntıları veya katmanlı höyük yapılarını "anlaşılması güç toprak yığınları" olarak algılama eğiliminde olabileceği değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın temel motivasyonu da tam olarak bu noktada şekillenmekte; protohistorik alanların bilimsel dokusuna ve arkeolojik hassasiyetlerine herhangi bir zarar vermeksizin, bu alanların nasıl daha anlaşılır, sürdürülebilir ve ilgi çekici birer turistik destinasyona dönüştürülebileceğine dair kavramsal bir çerçeve çizmeyi amaçlamaktadır. "Sürecin inşası" olarak adlandırılan bu yaklaşım, sadece fiziksel bir restorasyon ya da çevre düzenlemesi faaliyeti olarak değil, aynı zamanda mekânın ve ziyaretçi deneyiminin yeniden kurgulanması süreci olarak ele alınabilir. Bu sürecin inşasında, arkeolojik verinin turistik bir deneyime evrilmesi; alan yönetimi, yorumlayıcı sunum yöntemleri, hikayeleştirme teknikleri ve dijital rekonstrüksiyon teknolojileri gibi çok boyutlu başlıklar üzerinden değerlendirilebilir. Yöntem olarak literatür taraması ve örnek olay incelemelerine başvurulan bu çalışmada, dünyadaki ve Türkiye'deki örneklerin incelenmesinin yeni modellerin geliştirilmesine önemli bir zemin hazırlayabileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda, arkeolojik bilginin sadece akademik bir çevrede hapsolmayıp, disiplinler arası bir yönetim stratejisiyle halka ve turiste ulaştırılmasının, alanın sessiz tanıkları olan kalıntıları ziyaretçi için konuşan birer hikayeye dönüştürebileceği tahmin edilmektedir. Özellikle dijital teknolojilerin

sunduğu imkanların, toprak altında kalan yapıların ziyaretçinin zihninde somutlaşmasına yardımcı olabileceği ve bu sayede protohistorik dönemlerin o derin sessizliğinin kırılabileceği düşünülmektedir. Rehberlerin uzmanlık bilgilerini ziyaretçinin kişisel deneyimine ve hislerine dokunacak bir dille aktarması, o yerle kurulan kültürel bağı kuvvetlendirebilir. Ayrıca, bu alanların turizme kazandırılmasının sadece ekonomik bir fayda sağlamakla kalmayıp, yerel halkın kültürel miras bilincini artırabileceği ve bölgesel kalkınma hedeflerine de dolaylı yoldan katkı sunabileceği varsayılabilir. Sonuç olarak, bu çalışmada önerilen modelin, koruma ve kullanma dengesini gözeten, bilimsel veriyi merkezde tutan ancak sunum dilinde modern ve esnek yöntemleri benimseyen bütüncül bir yaklaşım denemesi olduğu söylenebilir. Bu sürecin inşasıyla birlikte, protohistorik alanların turizm ekosistemi içerisindeki yerinin daha sağlam bir zemine oturabileceği ve bu alanların hak ettiği ilgiyi görmeye başlayabileceği olasıdır. Bu bağlamda, hem akademik bilginin toplumsallaşması hem de kültürel mirasın gelecek nesillere daha anlaşılır bir dille aktarılması noktasında önemli bir adım atılabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Protohistorya, Arkeolojik Miras Yönetimi, Kültürel Mirasın Yorumlanması, Turizm Ürün Geliştirme, Sürdürülebilirlik.

ABSTRACT: *Protohistoric Protohistoric settlements represent a multi-layered and critical threshold in human history, spanning from the transition to settled life to the discovery of metallurgy and the establishment of complex social organizations. This extensive period, encompassing the Neolithic, Chalcolithic, Bronze, and Iron Ages, can be said to hold an indispensable significance in the construction of collective memory and the understanding of civilization's roots. However, it is thought that certain structural challenges may be encountered in competing with the monumental and magnificent architectural aesthetics offered by Classical Period archaeological sites during the process of presenting these areas as touristic values. It is evaluated that a large portion of visitors may tend to perceive foundational remains or layered mound structures in protohistoric areas as "difficult-to-understand piles of earth" rather than the colonnaded streets or massive theaters that provide a visual feast. The primary motivation of this study is shaped precisely at this point, aiming to draw a conceptual framework on how protohistoric sites can be transformed into more understandable, sustainable, and engaging touristic destinations without causing any harm to their scientific fabric or archaeological sensitivities. This approach, termed the "construction*

of the process," can be considered not only as an activity of physical restoration or landscaping but also as a process of re-modeling the space and the visitor experience. In constructing this process, the evolution of archaeological data into a touristic experience can be evaluated through multi-dimensional headings such as site management, interpretive presentation methods, storytelling techniques, and digital reconstruction technologies. In this study, which employs a literature review and case studies as its methodology, it is anticipated that examining examples from both the world and Türkiye could provide a significant basis for developing new models. In this context, it is estimated that delivering archaeological knowledge to the public and tourists through an interdisciplinary management strategy, rather than keeping it confined within academic circles, could transform the remains—the silent witnesses of the site—into "speaking stories" for the visitor. It is thought that the possibilities offered by digital technologies, in particular, could help structures remaining underground materialize in the visitor's mind, thereby potentially breaking the deep silence of protohistoric periods. Guides' communication of their expert knowledge in a language that touches the visitor's personal experience and feelings can strengthen the cultural bond established with that place. Furthermore, it can be assumed that integrating these areas into tourism may not only provide economic benefits but could also increase the cultural heritage awareness of the local population and contribute indirectly to regional development goals. In conclusion, it can be said that the model proposed in this study is an attempt at a holistic approach that observes the balance between conservation and utilization, keeps scientific data at the center, but adopts modern and flexible methods in its presentation language. With the construction of this process, it is possible that the place of protohistoric sites within the tourism ecosystem may sit on a firmer footing and that these areas may begin to receive the attention they deserve. In this context, it is evaluated that a significant step can be taken towards both the socialization of academic knowledge and the transmission of cultural heritage to future generations in a more understandable language.

Keywords: *Protohistory, Archaeological Heritage Management, Heritage Interpretation, Tourism Product Development, Sustainability.*

Hakkı Atamulu Heykel Parkı'ndaki Eserlerin Kültürel Miras Bağlamında Korunmasına Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi

Evaluation of Policies for the Preservation of Works at Hakkı Atamulu Sculpture Park within the Framework of Cultural Heritage

Savaş Kurtuluş ÇEVİK[1]

[1] *Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Nevşehir Türkiye, skcevik@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-2532-7264*

ÖZ: Derinkuyu, Kapadokya bölgesinin benzersiz jeolojik ve kültürel dokusunu sanatsal üretimle birleştiren önemli merkezlerden biridir. Bölgede Türkiye'de ilk örneklerden biri olarak kurulan Derinkuyu Heykel Parkı, Türkiye Cumhuriyet tarihinin ilk soyut heykel sanatçılarından Hakkı Atamulu tarafından geliştirilmiştir. Atamulu, 1912 yılında o dönemde bir köy olan Derinkuyu'da doğmuş, Balkan Savaşları sırasında babasını kaybetmiş ve çocuk yaşta köyünden ayrılmak zorunda kalmıştır. Sanatçı olarak köye geri döndüğünde, kendini halkının aydınlanması ve kültürel gelişimi için adayan Atamulu, bölgesel sanat üretimi ve kültürel mirasın korunması alanında öncü bir figür olmuştur. Atamulu, Güzel Sanatlar Akademisi'ne kabul edilmiş ve burada önce Mahir Tomruk'tan gerçekçi büstler üzerine eğitim almış, ardından soyut heykel üreten ilk Alman heykeltıraşlarından Rudolf Belling'in kübik tarzı ile tanışmıştır. Atamulu, Belling'in geometrik ve kübik yaklaşımlarını eserlerinde kullanmış ve "Biz ne öğrendiysek Belling'den öğrendik" ifadesiyle etkisini vurgulamıştır. 1938 yılında Akademi'yi bitiren Atamulu, eğitimine Almanya'da devam etmiş ve burada ilk ustası Arno Brekker'den ders almıştır. 2. Dünya Savaşı'na kadar Almanya'da kalan sanatçı, Türkiye'ye dönüşüyle birlikte birçok anıt ve heykel üretmiş, özellikle Atatürk anıtlarıyla dikkat çekmiştir.

Parkın yapımına Atamulu'nun Belediye Başkanlığı döneminde başlanmış ve dört yıl gibi kısa bir süre içerisinde halkın katılımıyla tamamlanmıştır. 100.000 m²'lik alanı kapsayan park, kültürel miras ve sanatsal üretimi bir araya getiren çok işlevli bir alan olarak tasarlanmıştır; Parkta bulunan 15 yapıt ve heykel tamamen Hakkı Atamulu'na ait olup, bunlardan en etkileyici olanı Mustafa Kemal Atatürk'ü mareşal üniformasıyla tasvir eden 9,15 m boyundaki heykeldir; bu heykel yapıldığı dönemde ve günümüzde Türkiye'nin en büyük Atatürk heykeli olarak öne çıkmaktadır. Derinkuyu Heykel Parkı kapsamında, açık alan eserlerinin korunması ve bakımına yönelik sistematik politikalar önerilmektedir; eserlerin envanterlenmesi, onarım süreçlerinin

planlanması ve kültürel mirasın sürdürülebilir bir şekilde gelecek nesillere aktarılması amacıyla veri toplama ve politika geliştirme süreçleri yürütülmüştür. Araştırma ve değerlendirme süreçleri tamamlanmış; parkın mevcut durumu, eserlerin yerleştirildiği alanların fiziksel ve sosyal koşulları, ziyaretçi etkileri ve çevresel faktörler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda, parkın yönetiminde geliştirilen politikaların; eserlerin korunması, zarar görmüş yapıtlara müdahale edilmesi, açık alan kullanımının düzenlenmesi ve kültürel mirasın turizme kazandırılması adımlarını kapsayacağı önerilmektedir. Yerel yönetimler, üniversite uzmanları ve park yönetimi iş birliğiyle toplumsal farkındalık artırıcı eğitim programları da uygulanması önerilen adımlar arasındadır.

Önemle belirtmek gerekir ki, Doç. Dr. Savaş Kurtuluş Çevik'in Mekan-Bellek bağlamında 2022 yılında Derinkuyu Halk Eğitim Merkezi'nde düzenlenen panelde sunduğu öneriler, parkın temizlik, bakım ve onarım düzeni ile ziyaretçiler tarafından heykellerin yanındaki ateş ve mangal etkinliklerinin sonlandırılmasına ilişkin çözümleri içermiştir. Bu öneriler dönemin belediye başkanı tarafından dikkate alınmış ve uygulamaya konulmuştur; böylece parkın korunması ve sürdürülebilir yönetimi açısından önemli bir pratik adım atılmıştır.

Sonuç olarak, Derinkuyu Heykel Parkı ve Hakkı Atamulu'nun katkılarıyla ortaya çıkan eserler, bölgesel sanat üretiminin belgelenmesi ve kültürel mirasın korunması açısından kritik bir potansiyel taşımaktadır. Önerilen politika ve stratejilerin hayata geçirilmesi ile parkın koleksiyon ve açık alan eserlerinin sürdürülebilirliği sağlanacak, yerel yönetimler ve üniversite ihtisaslaşma kurumlarının aktif katılımıyla kültürel miras gelecek nesillere aktarılacaktır. Bu yaklaşım, Türkiye'de açık alan sanat projelerinin yönetimi için örnek teşkil eden bir model oluşturmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Heykel, Hakkı Atamulu, Turizm, Sanat, Derinkuyu

ABSTRACT: *Derinkuyu is one of the significant centers in the Cappadocia region, combining its unique geological and cultural texture with artistic production. Derinkuyu Sculpture Park, established as one of the first examples in Turkey, was developed by Hakkı Atamulu, one of the first abstract sculptors in the history of the Turkish Republic. Atamulu was born in 1912 in what was then a village in Derinkuyu. He lost his father during the Balkan Wars and was forced to leave his village at a young age. Upon returning as an artist, Atamulu devoted himself to the enlightenment and cultural development of his community, becoming a pioneering figure in regional artistic production and the preservation of cultural heritage. He was admitted to the*

Academy of Fine Arts, where he first trained under Mahir Tomruk in realistic busts and later encountered the cubic style of Rudolf Belling, one of the first German sculptors producing abstract works. Atamulu incorporated Belling's geometric and cubic approaches into his works and emphasized his influence by stating, "Whatever we learned, we learned from Belling." After graduating from the Academy in 1938, Atamulu continued his education in Germany under his first master, Arno Breker. He remained in Germany until World War II and, upon returning to Turkey, produced numerous monuments and sculptures, with particular attention to Atatürk monuments. The construction of the park began during Atamulu's tenure as mayor and was completed within a short period of four years with public participation. Covering an area of 100,000 m², the park was designed as a multifunctional space integrating cultural heritage and artistic production. The park contains 15 works and sculptures entirely created by Hakkı Atamulu, among which the most striking is a 9.15-meter-high statue depicting Mustafa Kemal Atatürk in a marshal uniform; this statue remains the largest Atatürk monument in Turkey both at the time of its creation and today. Within the framework of Derinkuyu Sculpture Park, systematic policies have been proposed for the preservation and maintenance of outdoor works. Processes for inventorying the works, planning repair procedures, and collecting data to ensure the sustainable transmission of cultural heritage to future generations have been implemented. Research and evaluation processes were completed, analyzing the park's current condition, the physical and social environment of the placement areas, visitor impacts, and environmental factors. Based on these evaluations, it is proposed that the policies developed for park management encompass the protection of works, intervention for damaged pieces, regulation of open-space use, and integration of cultural heritage into tourism. Awareness-raising educational programs in collaboration with local authorities, university experts, and park management are also recommended.

Notably, in the context of Space-Memory, Assoc. Prof. Dr. Savaş Kurtuluş Çevik presented recommendations during a 2022 panel organized by the Derinkuyu Public Education Center, which included solutions for the park's cleaning, maintenance, and repair routines, as well as ending visitor activities such as fires and barbecues near the sculptures. These recommendations were taken into consideration by the mayor at the time and implemented, representing a significant practical step for the park's protection and sustainable management.

In conclusion, Derinkuyu Sculpture Park and the works created through Hakkı Atamulu's contributions carry critical potential for documenting regional artistic production and preserving cultural heritage. The implementation of the proposed policies and strategies will ensure the sustainability of the park's collection and outdoor works, and with the active involvement of local authorities and university institutions, cultural heritage will be transmitted to future generations. This approach aims to establish a model that serves as an exemplary framework for the management of open-air art projects in Turkey.

Keywords: *Cultural Heritage, Sculpture, Hakkı Atamulu, Tourism, Art, Derinkuyu*

Üniversite Sanat Müzesi/Koleksiyonlarının Kültürel Miras ve Bölgesel Turizme Katkısı: NEVÜ Sanat Koleksiyonu Örneği

The Contribution of University Art Collections to Cultural Heritage and Regional Tourism: The Case of NEVÜ Art Collection

Savaş Kurtuluş ÇEVİK[1]

[1] *Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Nevşehir Türkiye, skcevik@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-2532-7264*

ÖZ: Türkiye'de üniversite bünyesinde oluşturulan sanat müzeleri ve koleksiyonlar, 1970'li yıllardan itibaren belirgin bir kurumsallaşma sürecine girmiştir. Bu süreç, yükseköğretim kurumlarının yalnızca eğitim ve öğretim işleviyle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda kültürel birikimin korunması, yorumlanması, sistematik olarak belgelenmesi ve toplumsal belleğin aktarımı gibi alanlarda da etkin bir konum üstlendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Gazi Üniversitesi bünyesinde 1920'li ve 1930'lu yıllarda kurulan Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'ndeki Resim-İş Bölümü ile başlayan erken müzecilik ve sergileme çalışmaları önem taşımaktadır. 1979 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde düzenlenen "İsmail Hakkı Tonguç" büst yarışması eserleri ile enstitü arşivinde bulunan tablolar, fotoğraflar ve malzemeler bir araya getirilerek "Tonguç Müzesi" adıyla açılmış, üniversiteye bağlanmasıyla müze geçici olarak kapanmıştır. 1989-1990 yıllarında yapılan restorasyon ve yeniden düzenleme çalışmaları sonucunda müze bugünkü yerine taşınmıştır.

1980'li yıllardan itibaren üniversite müzeciliği daha sistematik bir hâl almış; Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi (2005), Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi (2000'li yılların başı) ve diğer üniversite koleksiyonları, akademik üretimi görünür kılmanın yanı sıra bölgesel kültürel kimliğin sürekliliğine katkı sağlayan yapılar olarak öne çıkmıştır. Bu müzeler, modern ve çağdaş sanat üretimini belgelerken, toplumla etkileşimi ve kültürel farkındalığı artıran merkezler olarak işlev görmektedir.

Uluslararası ölçekte ise, Ashmolean Museum (University of Oxford), Harvard Art Museums (Harvard University), Yale University Art Gallery (Yale University), Fitzwilliam Museum (University of Cambridge) ve Art Museum of the University of Tokyo (University of Tokyo) gibi kurumlar, araştırma, eğitim ve kamusal erişimi bütünleştiren yapılarıyla öne çıkmaktadır. Özellikle Harvard Art Museums, 1895'te yaklaşık 3.000–3.500 eserle eğitim ve araştırma

odaklı olarak kurulmuş, konservasyon laboratuvarları ve disiplinlerarası projeler aracılığıyla kültürel mirasın korunmasını sistematik hâle getirmiştir. Ashmolean Museum ise 1683'te dünyanın ilk üniversite müzesi olarak, çok disiplinli bir *cabinets of curiosities* anlayışıyla sanat, arkeoloji, doğa tarihi ve bilimsel objeleri bir arada sergilemiştir. Bu öncü yaklaşımlar, üniversite müzelerinin yalnızca estetik sunum alanı değil, aynı zamanda akademik üretim ve kültürel sürdürülebilirlik açısından model oluşturabileceğini göstermektedir.

Bu bağlamda, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sanat Koleksiyonu ve Galerisi, 2018 yılında 500 m² alan üzerinde, 23/03/2010 tarihli ve 27530 sayılı "Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkındaki Yönetmelik"e uygun olarak kurulmuş, İç Anadolu Bölgesi'nde üniversite müzeciliği açısından dikkat çeken bir örnek teşkil etmektedir. 2026 itibarıyla açık ve kapalı sergileme alanları, kafesi ve çocuk çalıştay atölyeleri ile toplamda yaklaşık 2000 m²'ye yayılan koleksiyon, resim, baskıresim, heykel, yerleştirme ve video gibi üretim biçimlerini kapsayan 300'ü aşkın esere ev sahipliği yapmaktadır. Koleksiyonun misyonu; sanatsal birikimi korumak, akademik araştırmaları desteklemek, disiplinlerarası etkileşimi geliştirmek ve ortaya çıkan çıktıları geniş kitlelerle buluşturmaktır. Vizyonu ise ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlık kazanmış, kültürel sürekliliği destekleyen ve sanat ile turizmi bütünleştiren öncü bir merkez olmaktır. 2018'den bu yana 35.000'in üzerinde ziyaretçi ağırlayan koleksiyon, akademisyenler, araştırmacılar ve sanat izleyicileri açısından bölgenin estetik düzeyi ve kültürel kalkınmasının anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Koleksiyon, modern ve çağdaş üretimleri bir araya getirmenin ötesinde, yerel, ulusal ve yabancı sanatçıların eserlerini sistemli biçimde arşivlemekte; disiplin çeşitliliği sayesinde izleyicilere farklı sanatsal yaklaşımları deneyimleme olanağı sunmaktadır.

NEVÜ Sanat Koleksiyonu, yalnızca bir sergileme mekânı değil; bölgesel kültürel mirasın sürekliliğini sağlayan, akademik üretimi destekleyen, kültürel belleği kurumsallaştıran ve sosyal-kültürel etkileşimi güçlendiren stratejik bir merkez olarak konumlanmaktadır. Koleksiyon, ulusal ve uluslararası sergiler aracılığıyla farklı ülkelerden sanatçıları ağırlamakta, modern ve çağdaş eserlerin sergilenmesiyle bölge turizmine katkı sunmakta ve yerli-yabancı turistlerin gezi rotalarına dâhil edilmektedir. Köy okulları ve yerel eğitim kurumlarıyla yapılan iş birlikleri, genç kuşaklara sanatsal ve estetik deneyim kazandırmakta; düzenlenen sanat çalıştayları, paneller ve seminerler ile toplumsal farkındalık ve disiplinlerarası etkileşim

desteklenmektedir. Bu bütüncül yaklaşım, koleksiyonun kültürel mirası koruma ve toplumsal bilinç oluşturma sürecine aktif katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Mirasi Koleksiyon, Sanat,Turizm, NEVÜ

ABSTRACT: *University-based art museums and collections in Turkey have undergone a pronounced process of institutionalization since the 1970s. This process demonstrates that higher education institutions are not limited to teaching and educational functions alone but also play an active role in preserving, interpreting, systematically documenting cultural heritage, and transmitting collective memory. In this context, early museology and exhibition practices began in the 1920s and 1930s with the establishment of the Painting and Handcraft Department (Resim-İş Bölümü) at the Gazi Teacher Training School and Institute. In 1979, the works of the "İsmail Hakkı Tonguç" bust competition, along with paintings, photographs, and archival materials, were assembled to establish the Tonguç Museum. The museum temporarily closed following the institute's integration into Gazi University, and after restoration and reorganization in 1989–1990, it was relocated to its current site. From the 1980s onward, university museology became increasingly systematic. The Hacettepe University Art Museum (2005), Anadolu University Contemporary Arts Museum (early 2000s), and other university collections emerged as institutions that make academic production visible while contributing to the continuity of regional cultural identity. These museums document modern and contemporary art production and function as centers that foster societal interaction and cultural awareness.*

Internationally, institutions such as the Ashmolean Museum (University of Oxford), Harvard Art Museums (Harvard University), Yale University Art Gallery (Yale University), Fitzwilliam Museum (University of Cambridge), and Art Museum of the University of Tokyo integrate research, education, and public access. Harvard Art Museums, in particular, was established in 1895 with approximately 3,000–3,500 works, emphasizing research and education; its conservation laboratories and interdisciplinary projects established systematic cultural heritage preservation. The Ashmolean Museum, founded in 1683 as the world's first university museum, employed a multidisciplinary cabinets of curiosities approach, exhibiting art, archaeology, natural history, and scientific objects. These pioneering models demonstrate that university museums can serve not only as aesthetic spaces but also as models for academic production and cultural sustainability.

Within this framework, the Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Art Collection and Gallery was established in 2018 on an initial area of 500 m² in compliance with the "Regulation on the Collection and Supervision of Movable Cultural and Natural Assets to be Preserved" (Official Gazette No. 27530, 23 March 2010). By 2026, the museum/collection expanded to approximately 2,000 m², including indoor and outdoor exhibition areas, a café, and children's workshop spaces, housing over 300 works in painting, printmaking, sculpture, installation, and video art. The collection's mission is to preserve artistic heritage, support academic research, foster interdisciplinary interaction, and disseminate outputs to broad audiences. Its vision is to become a leading center recognized nationally and internationally, promoting cultural continuity and integrating art with tourism. Since 2018, it has welcomed over 35,000 visitors, contributing to the understanding of regional aesthetic and cultural development among scholars, researchers, and art audiences. Beyond exhibiting modern and contemporary works, the collection systematically archives works of local and international artists, offering visitors a diverse range of artistic experiences. The NEVÜ Art Collection serves as a strategic center that preserves regional cultural heritage, supports academic production, institutionalizes cultural memory, and strengthens socio-cultural engagement. By hosting international exhibitions and artists, presenting contemporary works, and incorporating local and foreign visitors into cultural tourism itineraries, the collection contributes to the dissemination of artistic and aesthetic values. Educational initiatives, including school visits and workshops, along with panels and seminars, promote intergenerational artistic experiences, foster awareness, and encourage interdisciplinary interaction. This comprehensive approach demonstrates the collection's active role in cultural heritage preservation and societal awareness, establishing NEVÜ Art Collection as a sustainable cultural platform connecting art and tourism at regional and national levels..

Keywords: *Cultural Heritage, Collection, Art, Tourism, NEVÜ*

Avanos Bölgesindeki Seramik ve Heykellerin Kültürel Miras Bağlamında Korunmasına Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi

Evaluation of Policies for the Preservation of Ceramics and Sculptures in the Avanos Region within the Framework of Cultural Heritage

Savaş Kurtuluş ÇEVİK[1]

[1] *Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Nevşehir Türkiye, skcevik@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-2532-7264*

ÖZ: Avanos, Kapadokya bölgesinin hem tarihsel hem de kültürel açıdan en önemli merkezlerinden biri olarak, bölgenin sanatsal üretim geleneğinin sürekliliğinde kritik bir rol oynamaktadır. Çağdaş Seramik ve geleneksel zanaat alanındaki yoğunlaşması, bölgeye özgü estetik ve teknik bilgilerin korunmasını sağlarken, yerli ve uluslararası sanatçıların üretim faaliyetlerine ev sahipliği yapmasıyla Kapadokya'nın kültürel ve sanatsal ihtisaslaşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda Avanos, yalnızca bölgesel sanatın belgelenmesi ve geliştirilmesi açısından bir merkez olmanın ötesinde, açık alanlarda ve sergi mekanlarında yürütülen projelerle kültürel mirasın turizme kazandırılması ve bölgesel sanat eğitiminde referans bir alan oluşturulması açısından stratejik bir öneme sahiptir.

Avanos bölgesinde, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (NEVÜ) kapsamında düzenlenen Geleneksel Uluslararası Avanos Uygulamalı Seramik Sempozyumları (UAUSS), ulusal ve uluslararası akademisyen, sanatçı ve ustaların katılımıyla gerçekleştirilen çok disiplinli seramik üretimlerini bir araya getirmiştir. Sempozyum kapsamında ortaya çıkan seramik enstalasyonlar, heykeller ve duvar seramikleri, kültürel miras bağlamında ve sanat turizminin geliştirilmesi açısından önemli bir üretim alanı oluşturmuştur. NEVÜ ASEM'in (Avanos Seramik ve Uygulama Merkezi) öncülüğünde Yerel yönetimler ve sponsorlar ve desteği ile ortaya çıkan bu eserler, Avanos bölgesinde açık alan envanteri niteliğinde bir seramik parkı ve kültürel miras koleksiyonu olma yolunda; özellikle Avanos merkez ve ırmak çevresi boyunca yerleştirilen eserler, hem bölgesel sanat üretimini belgelemekte hem de kültürel mirasın turizme kazandırılmasına katkı sağlamaktadır. Çalışmanın amacı, UAUSS kapsamında üretilen ve Avanos'a yerleştirilen seramik eserlerin kültürel miras ve sanat turizmi bağlamında değerlendirilmesi, açık alanlarda korunması için politika ve öneriler geliştirilmesidir. Araştırma yöntemi olarak, sempozyum kapsamında üretilen eserlerin envanter kayıtları incelenmiş, bölge halkı, sempozyum yetkilileri ve yerel yönetim temsilcileri ile odak grup ve yarı yapılandırılmış

görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem, eserlerin mevcut durumunun belirlenmesi, koruma ve farkındalık eksikliklerinin saptanması ve sürdürülebilir kültürel miras politikalarının geliştirilmesi için kullanılmıştır. Araştırma bulguları, Avanos'a yerleştirilen eserlerin çoğuna ziyaretçiler, çocuklar ve doğa koşulları nedeniyle zarar verildiğini ortaya koymuştur. Ayrıca yerel yönetimler ve halk arasında farkındalık düzeyinin düşük olduğu ve koruma önlemlerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Türkiye genelinde Ankara, Eskişehir, İstanbul, Malatya gibi illerde tarihsel ve kültürel geleneğe dayanan açık alan sanat projelerinin zaman içerisinde estetik farkındalık oluşturduğu göz önüne alındığında, Avanos örneğinin de benzer bir öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, toplumsal bilincin artırılması ve yerel yönetimlerin kültürel miras kapsamında koruyucu politikalar geliştirmesi kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Çalışma kapsamında geliştirilen öneriler arasında, yerel yönetimlerin açık alan eserlerine yönelik daha özenli bir yaklaşım benimsemesi, düzenli bakım ve onarım politikaları oluşturulması, kırılan ve zarar gören eserlerin sistematik olarak onarılması veya yeniden yerleştirilmesi, bölge halkı ve ziyaretçiler için farkındalık programlarının uygulanması ve Üniversitesi ve ASEM yetkilileri ile yerel yönetimler arasında koordinasyon mekanizmalarının güçlendirilmesi yer almaktadır. Bu öneriler, kültürel mirasın hem korunmasını hem de sanatı turizme kazandıracak sürdürülebilir bir modelin geliştirilmesini hedeflemektedir.

Sonuç olarak, UAUSS kapsamında Avanos bölgesine yerleştirilen eserler bağlamında bölgesel potansiyelin sürdürülebilirliği, yerel yönetimlerin sorumluluk alması, farkındalık artırıcı çalışmaların uygulanması ve koruma politikalarının geliştirilmesine bağlıdır. Çalışma, açık alan seramik projelerinin kültürel miras ve sanat turizmi bağlamında yönetimi için somut öneriler sunmakta ve Avanos örneğini Türkiye'de benzer projeler için referans hâline getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avanos, Kültürel Miras, Turizm, Sanat, politika

ABSTRACT: *Avanos, as one of the most significant centers of the Cappadocia region in both historical and cultural terms, plays a critical role in sustaining the region's artistic production tradition. Its concentration on contemporary ceramics and traditional crafts ensures the preservation of region-specific aesthetic and technical knowledge, while hosting the production activities of both local and international artists contributes to Cappadocia's cultural and artistic specialization. In this context, Avanos not only serves as a center for documenting and developing regional art but also holds strategic importance in integrating cultural heritage into*

tourism and providing a reference site for regional art education through projects conducted in open spaces and exhibition venues.

Within the Avanos region, the Traditional International Avanos Applied Ceramics Symposiums (UAUSS), organized under the auspices of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University (NEVÜ), have brought together multidisciplinary ceramic productions involving national and international academics, artists, and masters. The ceramic installations, sculptures, and wall ceramics produced during the symposium have created an important field of production in terms of cultural heritage and the development of art tourism. Led by NEVÜ ASEM (Avanos Ceramic and Application Center), and supported by local authorities and sponsors, these works are on the path to forming an open-air ceramic inventory and cultural heritage collection in the Avanos region. The placement of artworks, especially in the Avanos town center and along the river, both documents regional artistic production and contributes to integrating cultural heritage into tourism.

The aim of this study is to evaluate the ceramic works produced during UAUSS and installed in Avanos within the framework of cultural heritage and art tourism, and to develop policies and recommendations for their preservation in open spaces. As a research method, inventory records of works produced during the symposium were examined, and focus group and semi-structured interviews were conducted with local residents, symposium officials, and local government representatives. This approach was used to determine the current condition of the works, identify gaps in protection and awareness, and develop sustainable cultural heritage policies. The research findings reveal that most of the works installed in Avanos have been damaged due to visitors, children, and natural conditions. Additionally, it was observed that both local authorities and the public demonstrate a low level of awareness and that protection measures are insufficient. Considering that open-air art projects based on historical and cultural traditions in provinces such as Ankara, Eskişehir, Istanbul, and Malatya have, over time, created aesthetic awareness nationwide, the Avanos example is similarly significant. In this context, raising societal awareness and developing protective policies under the cultural heritage framework by local authorities emerges as a critical necessity.

The recommendations developed within the study include adopting a more careful approach by local authorities to open-air works, establishing regular maintenance and repair policies, systematically restoring or relocating damaged works, implementing awareness programs for

local residents and visitors, and strengthening coordination mechanisms between the university, ASEM officials, and local authorities. These recommendations aim to ensure both the preservation of cultural heritage and the development of a sustainable model that integrates art into tourism. In conclusion, the sustainability of regional potential in Avanos, with reference to works installed during UAUSS, depends on the active involvement of local authorities, the implementation of awareness-raising initiatives, and the development of preservation policies. The study provides concrete recommendations for the management of open-air ceramic projects within the frameworks of cultural heritage and art tourism, positioning the Avanos example as a reference for similar projects across Turkey.

Keywords: *Avanos, Cultural Heritage, Tourism, Art, Policy*

Kapadokya Yaşayan Sanatçıların Eserlerinin Koleksiyonlaşma Süreci ve Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği (NEVÜ Sanat Koleksiyonu Örneği)

The Collection Process of the Works of Artists Living in Cappadocia and the Sustainability of Cultural Heritage (The Case of the NEVÜ Art Collection)

Savaş Kurtuluş ÇEVİK[1]

[1] *Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Nevşehir Türkiye, skcevik@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-2532-7264*

ÖZ: Kapadokya bölgesi, tarih boyunca sahip olduğu zengin kültürel ve doğal miras ile yalnızca Anadolu'nun değil, aynı zamanda uluslararası sanat ortamının da önemli bir merkezini oluşturmuştur. Bölgenin benzersiz jeolojik dokusu, yerleşim biçimleri ve tarihsel alanları, yerli ve yabancı sanatçılara ilham kaynağı olmuş ve çok disiplinli sanat üretimlerinin gelişmesine olanak tanımıştır. Bu bağlamda Kapadokya, arkeolojik ve kültürel değerlerinin yanı sıra sanatsal üretim ve estetik deneyimlerin sürekliliğini destekleyen bir tarihsel alan olarak değerlendirilmektedir. NEVÜ Sanat Koleksiyonu'nun Kapadokya'da konumlanması, bölgenin uzun süreli sanatsal üretim geçmişini belgeleyen ve kültürel mirası gelecek kuşaklara aktaracak bir girişim olarak özel bir önem kazanmaktadır. Sanat Koleksiyonu, 2018'den bu yana Kapadokya bölgesinde yaşayan sanatçıların eserlerini koleksiyonuna dahil ederek, bölgesel sanatı belgeleyen ve koruyan öncü bir kültürel miras arşivi oluşturmuştur. Koleksiyon, sanat üretiminin korunması ve sistematik olarak kayıt altına alınması üzerine geliştirdiği politikalarla hem kültürel mirasın sürekliliğine hem de bölgenin sanat turizmi potansiyelinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bugüne kadar İsmail Başer, Almut Wegner, Kurt Link, Uğur Yayla, Muharrem Gürdal ve Gabriel Reevers gibi sanatçıların eserleriyle, koleksiyon 30'un üzerinde eserle bölgesel sanatın hafızasını güçlendiren bir kültür belleği hâline gelmiştir; bu niteliğiyle gelecek kuşaklar için Kapadokya'nın sanatsal üretimini analiz edebilecekleri önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Kapadokya'da uzun yıllardır üretim sürdüren Alman sanatçı Almut Wegner, resim, seramik, video ve performans gibi disiplinler arası üretimleriyle tanınır. Doğa, evren ve yerel kültürden esinlenen temalarıyla özgün bir estetik dil kuran Wegner'in eserleri, coğrafyanın tarihsel ve çağdaş katmanlarını sanatsal bir hafıza olarak koleksiyon içinde temsil eder ve bölgenin güncel sanat üretimi ile tarihsel bağını yeniden kurgular.

Uğur Yayla ve Kurt Link, geleneksel ve çağdaş anlatı unsurlarını birleştiren üretimleriyle koleksiyonun yerel karakterini güçlendiren örnekler sunmaktadır. Uğur Yayla'nın yağlı boya çalışmaları, Kapadokya'nın estetik dokusuyla kültürel hafıza arasındaki bağın görsel kayıtlarını oluştururken; Kurt Link'in malzeme ve yüzey deneyimleri, bölgesel üretimi çağdaş sanatın teknik ve biçimsel pratikleriyle ilişkilendirir. Koleksiyonda yer alan diğer sanatçılardan İsmail Başer ile Muharrem Gürdal ise tematik sanat bağlamında değerli tasvirler ve bölge kimliğini yansıtan eserleriyle dikkat çeker. Başer'in kompozisyonları, bölgesel kültür ile bireysel estetik algı arasında diyalog kurarken, Gürdal farklı yüzey ve teknik denemeleriyle yerel teknikleri çağdaş üretim yöntemleriyle buluşturur. Bu eserler, bölgenin görsel kültür hafızası açısından önemli belgeleme örnekleri olarak koleksiyona dâhil edilmiştir.

Sanat sosyolojisi perspektifinden bakıldığında, NEVÜ Sanat Koleksiyonu yalnızca bireysel sanat üretimlerini bir araya getiren bir arşiv değildir; aynı zamanda bölgenin toplumsal hafıza, kimlik ve kültürel sermaye süreçlerinin görsel dili olarak işlev görür. Koleksiyondaki eserler, Kapadokya'daki sosyal yapılar, topluluk ilişkileri ve kültürel normlarla sanatçılar arasında kurulan etkileşimin somut göstergeleridir. Bu bağlamda koleksiyon, kültürel belleği nesiller arası aktarım için yapılandıran sosyolojik bir arka plan oluşturur. Araştırmada, koleksiyona dahil edilen eserlerin envanter kayıtları, sanatçı biyografileri ve üretim bağlamları içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu yöntem, koleksiyonun kültürel miras bağlamındaki niteliğini anlamak ve Kapadokya bölgesindeki sanat üretiminin tarihsel ve çağdaş ilişkilerini sistematik biçimde betimlemek için kullanılmıştır. Çalışma, koleksiyonun hem yerel sanatçıların görünürlüğünü artırdığı hem de ziyaretçiler ve araştırmacılar için referans bir sanat arşivi oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Türkiye'de bölgesel sanatçılara dair belleksel arşivlerin genellikle zayıf ve dağınık olduğu göz önüne alındığında, NEVÜ Sanat Koleksiyonu'nun önemi daha da belirginleşmektedir. Koleksiyon, bölge sanatçılarının üretimlerini sistematik biçimde derleyip koruyarak Türkiye'de nadir oluşturulan belleksel hafıza alanlarından biri olma niteliği taşımaktadır. Bu yönüyle yalnızca görsel bir arşiv değil, bölgesel sanat üretiminin belgelenmesi ve gelecek nesillere aktarımı açısından kritik bir referans kaynağıdır. Sonuç olarak, NEVÜ Sanat Koleksiyonu, Kapadokya bölgesinde yaşayan sanatçıların eserlerini sistematik biçimde derleyip koleksiyonlaştırarak kültürel mirasın korunmasına ve sanatsal üretimin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Koleksiyon, bölgesel sanatın kültürel belleğini güçlendirirken, sanat turizminin geliştirilmesine de zemin hazırlayan stratejik bir

kaynak olarak geleceğe aktarılmaktadır. Böylelikle koleksiyon, yerel ve uluslararası sanatçılar arasında bir köprü kurmakla kalmayıp, Kapadokya'nın sanatsal kimliğinin gelecek nesillere aktarımında kritik bir rol üstlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, bölge sanatı, kültürel miras, sanat turizmi, NEVÜ Sanat Koleksiyonu

ABSTRACT: *The Cappadocia region, with its rich cultural and natural heritage, has historically served as an important center not only in Anatolia but also within the international art sphere. Its unique geological formations, settlement patterns, and historical sites have inspired both local and foreign artists, fostering the development of multidisciplinary artistic production. In this context, Cappadocia is valued not only for its archaeological and cultural assets but also as a historical space that supports the continuity of artistic creation and aesthetic experience. The positioning of the NEVÜ Art Collection in Cappadocia holds particular significance as an initiative that documents the region's long-standing artistic production and preserves its cultural heritage for future generations.*

Since its establishment in 2018, the Art Collection has incorporated works by artists living in the Cappadocia region, thereby creating a pioneering cultural heritage archive that documents and safeguards regional art. Through policies developed for the preservation and systematic documentation of artistic production, the collection contributes both to the continuity of cultural heritage and to enhancing the region's potential for art tourism. To date, with contributions from artists such as İsmail Başer, Almut Wegner, Kurt Link, Uğur Yayla, Muharrem Gürdal, and Gabriel Reevers, the collection has grown to include over 30 works, forming a cultural memory that strengthens the record of regional artistic production; in this capacity, it constitutes a critical resource for future generations to analyze Cappadocia's artistic output. Almut Wegner, a German artist who has long been active in Cappadocia, is recognized for her interdisciplinary works in painting, ceramics, video, and performance. Drawing inspiration from nature, the cosmos, and local culture, Wegner establishes a unique aesthetic language. Her works represent the historical and contemporary layers of the region as an artistic memory within the collection, while her interdisciplinary approach reconnects contemporary regional art with its historical context.

Uğur Yayla and Kurt Link provide examples that reinforce the local character of the collection through their integration of traditional and contemporary narrative elements. Yayla's oil paintings visually document the connection between Cappadocia's aesthetic texture and cultural memory, whereas Link's material and surface experiments link regional production with the technical and formal practices of contemporary art. Other artists in the collection, such as İsmail Başer and Muharrem Gürdal, are noted for their thematic depictions and works reflecting regional identity. Başer's compositions establish a dialogue between regional culture and individual aesthetic perception, while Gürdal combines local techniques with contemporary production methods through his explorations of surfaces and techniques. These works are included in the collection as significant examples of documentation for the region's visual cultural memory. From the perspective of art sociology, the NEVÜ Art Collection is not merely an archive of individual artistic productions; it also functions as the visual language of the region's social memory, identity, and cultural capital processes. The works within the collection represent tangible evidence of the interactions between artists and the social structures, community relations, and cultural norms of Cappadocia. In this regard, the collection establishes a sociological framework that structures cultural memory for intergenerational transmission.

In this study, the inventory records, artist biographies, and production contexts of the works included in the collection were evaluated using content analysis. This method was employed to understand the collection's nature in terms of cultural heritage and to systematically depict the historical and contemporary relationships of artistic production in the Cappadocia region. The study concludes that the collection enhances the visibility of local artists while serving as a reference art archive for visitors and researchers. Given that archival records of regional artists in Turkey are generally weak and scattered, the importance of the NEVÜ Art Collection becomes even more pronounced. By systematically compiling and preserving the works of regional artists, the collection represents one of the rare memory spaces established in Turkey. In this sense, it is not merely a visual archive but a critical reference for documenting and transmitting regional artistic production to future generations. In conclusion, the NEVÜ Art Collection contributes to the preservation of cultural heritage and the sustainability of artistic production by systematically collecting and archiving the works of artists living in Cappadocia. Strengthening the cultural memory of regional art, the collection also lays the foundation for

the development of art tourism, acting as a strategic resource for the future. Thus, it not only serves as a bridge between local and international artists but also plays a pivotal role in transmitting Cappadocia's artistic identity to future generations.

Keywords: *Cappadocia, Regional art, Cultural heritage, Art tourism, NEVÜ Art Collection*

Anadolu Kırsal Endüstri Mirasında Su Değirmenleri: Nevşehir (Ürgüp) ve Uşak (Banaz) Örnekleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme

Water Mills in the Rural Industrial Heritage of Anatolia: A Comparative Study of Nevşehir (Ürgüp) and Uşak (Banaz) Examples

Savaş MARAŞLI[1,*], Gamze BENDİ[2]

[1] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Nevşehir, Türkiye, savasmarasli@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-6685-9438*

[2] *Sanat Tarihi Uzmanı, Nevşehir, Türkiye, gamzebendi@gmail.com, 0000-000-2019-3909*

ÖZ: Bu bildiri, Nevşehir (Ürgüp) ve Uşak (Banaz) yörelerinde tespit edilen su değirmenlerini (âsiyâb) tarihsel gelişim, tipolojik özellikler ve işlevsel organizasyon bakımından karşılaştırmalı bir perspektifle ele almaktadır. Çalışma; yerinde gözlem, rölöve, plan ve malzeme analizine dayalı saha araştırmaları ile arşiv ve görsel verilerin birlikte değerlendirildiği bütüncül bir yöntem izlemektedir. Bu yaklaşım, su değirmenlerinin kırsal üretim kültürü içindeki konumunu ve halk mimarlığı bağlamındaki mimari-teknolojik özelliklerini kapsamlı biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Tarımsal üretim tarihinin en temel ürünlerinden biri olan buğday, insan beslenmesinin sürekliliğinde ve yerleşik yaşam biçiminin gelişiminde belirleyici rol oynamıştır. Buğdayın işlenmesine yönelik teknolojik süreç, Neolitik Dönem'de taş, havan ve tokmakla gerçekleştirilen ilkel öğütme pratiklerinden, insan ve hayvan gücüne dayalı el değirmenlerine; oradan da su ve rüzgâr enerjisinden yararlanan mekanik sistemlere doğru evrilmiştir. Bu dönüşüm, sadece teknik bir ilerleme değil; üretimin artmasını ve kırsal ekonominin daha düzenli ve verimli hâle gelmesini de sağlamıştır. Su değirmenleri, yüksek kot farkından yararlanılarak yönlendirilen suyun potansiyel enerjisini kinetik ve ardından mekanik enerjiye dönüştüren hidrolik üretim yapılarıdır. Su değirmenlerinde su yolu (ark), savak, su oluğu ve çark sisteminden oluşan düzenek, harici bir yakıt kaynağına gereksinim duymaksızın tahıl öğütme işlemini mümkün kılmıştır. Bu yönüyle âsiyâblar, erken dönem üretim teknolojisinin gelişmiş örnekleri arasında yer almakta ve endüstri mirasının başlangıç evresini temsil etmektedir. Anadolu'da su kuvvetinden yararlanan değirmen teknolojisinin kökeni Roma Çağı'na kadar uzanmaktadır. Antikçağ coğrafyacısı Strabon, Geographika adlı eserinde, Mithridates Krallığı döneminde Tokat-Niksar yakınlarındaki Kabeiria'da, Lykos (Kelkit) Irmağı üzerinde MÖ 1. yüzyılda inşa edilen bir su

değirmeninden söz etmektedir. Bu kayıt, Anadolu coğrafyasında su gücüne dayalı mekanik sistemlerin erken tarihlerden itibaren bilindiğini ve uygulandığını göstermesi bakımından önemlidir.

Türk-İslam döneminde değirmen teknolojisi süreklilik göstermiş; Osmanlı döneminde ise kurumsal bir çerçeveye kavuşmuştur. 15. yüzyıldan itibaren yaygınlaşan su değirmenleri, özellikle 19. yüzyılda rüzgâr ve hayvan gücüne dayalı diğer değirmen tipleriyle birlikte kırsal üretim sisteminin temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Tapu-Tahrir defterlerinde değirmenler "resm-i âsiyâb" adıyla vergilendirilmiş; taş sayısı (bab), yıllık çalışma süresi ve gelir potansiyeline göre kaydedilmiştir. Bu kayıtlar, değirmenlerin yalnızca teknik yapılar değil, aynı zamanda mali ve idari sistemin parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Bölgesel coğrafi koşullar, su rejimi, topoğrafya ve yerel üretim ihtiyaçları, değirmenlerin tipolojik ve mekânsal özelliklerini belirleyen temel etkenlerdir. Bu bağlamda Nevşehir (Ürgüp) ve Uşak (Banaz) örnekleri, Anadolu kırsal mimarlık mirasının iki farklı çevresel ve kültürel bağlamını temsil etmektedir. 1584 tarihli Niğde Sancağı Mufassal Tahrir Defteri, Ürgüp'te tarıma dayalı ekonomik yapının su değirmenleri aracılığıyla desteklendiğini göstermektedir. Kayıtlara göre 72 âsiyâbın varlığı ve bunlardan tahsil edilen resm-i âsiyâb vergisi, tahıl üretimi ve işlenmesinin bölge ekonomisindeki merkezi konumunu ortaya koymaktadır. Kapadokya'nın volkanik tüf dokusu, değirmen yapılarında kaya oyma tekniğinin uygulanmasına olanak sağlamış; kimi örneklerde ise kesme taş örgü ile kaya oyma birlikte kullanılmıştır. Mekânsal organizasyon; öğütme mekânı (taşlık), su haznesi, çark odası ve dolaşım alanları arasındaki işlevsel süreklilik esas alınarak düzenlenmiştir.

Uşak'ta Banaz Çayı havzasında konumlanan su değirmenleri ise akarsuya paralel yerleşim gösteren, bütünüyle kâgir teknikle inşa edilmiş yapılardır. 1870 tarihli Öşür İltizam Defteri kayıtları, Banaz Kazası'na bağlı sekiz köyde toplam 19 değirmen bulunduğunu ve bunlardan 40 kuruş öşür alındığını göstermektedir. Bu durum, değirmen yoğunluğunun akarsu sürekliliği ve kırsal nüfusun üretim kapasitesiyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Karşılaştırmalı değerlendirme, her iki bölgede de değirmenlerin akarsu rejimine bağımlı olarak çalıştığını; ancak yapım tekniklerinin yerel, jeolojik ve kültürel koşullara bağlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Nevşehir'de kaya oyma geleneği belirleyici olurken, Uşak'ta kâgir inşa tekniği öne çıkmaktadır. Buna karşılık plan şeması, öğütme mekânının merkezî konumu ve suyun kontrollü iletimine dayalı sistem kurgusu bakımından belirgin benzerlikler

söz konusudur. Sonuç olarak su değirmenleri, yalnızca tahıl işleyen üretim yapıları değil; teknik bilginin kuşaktan kuşağa aktarımını, yerel malzeme kullanımını ve kırsal toplumsal örgütlenmeyi yansıtan halk mimarlığı örnekleridir. Arşiv belgeleri ile saha verilerinin birlikte değerlendirilmesi, Nevşehir ve Uşak örneklerinin kültürel süreklilik ve üretim teknolojisi tarihi açısından özgün birer kırsal endüstri mirası unsuru olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Su değirmeni, kırsal mimari, Değirmen taşı, Banaz, Ürgüp

ABSTRACT: *This paper examines the water mills (âsiyâb) identified in the Nevşehir (Ürgüp) and Uşak (Banaz) regions from a comparative perspective, focusing on their historical development, typological characteristics, and functional organization. The study employs a holistic methodological framework combining field research—including on-site observation, measured drawings, plan and material analyses—with the evaluation of archival documents and visual data. This approach aims to comprehensively reveal the position of water mills within rural production culture and their architectural-technological attributes within the context of vernacular architecture.*

Wheat, one of the most fundamental products in agricultural history, has played a decisive role in the continuity of human nutrition and the development of sedentary lifestyles. The technological processes of wheat processing evolved from the primitive Neolithic practices using stone mortars and pestles, to hand-operated mills powered by humans or animals, and eventually to mechanical systems utilizing water and wind energy. This evolution not only represents a technical advancement but also contributed to increased production and a more organized and efficient rural economy.

Water mills are hydraulic production structures that transform the potential energy of water, directed from a height, into kinetic and subsequently mechanical energy. In these mills, the system—comprising the water channel (ark), sluice, water trough, and wheel mechanism—enabled grain grinding without the need for external fuel sources. As such, âsiyâbs stand as advanced examples of early production technology and represent the initial phase of industrial heritage.

The origins of water mill technology in Anatolia trace back to the Roman period. The ancient geographer Strabo mentions in his Geographica a water mill built in the 1st century BCE on the Lykos (Kelkit) River near Kabeiria, close to Tokat-Niksar, during the Mithridates Kingdom.

This record demonstrates that hydraulic mechanical systems were known and applied in Anatolia from early times.

During the Turkish-Islamic period, mill technology persisted, gaining a more institutional framework during the Ottoman era. From the 15th century onward, water mills became widespread, and by the 19th century, they were complemented by wind- and animal-powered mills, forming key components of rural production systems. In the Tapu-Tahrir registers, mills were taxed under the name "resm-i âsiyâb," recorded according to the number of millstones (bab), annual operating periods, and income potential. These records indicate that mills were not merely technical structures but integral parts of fiscal and administrative systems.

Regional geographical conditions, water regimes, topography, and local production needs were key factors shaping the typological and spatial characteristics of the mills. In this context, the Nevşehir (Ürgüp) and Uşak (Banaz) examples represent two distinct environmental and cultural contexts within the rural architectural heritage of Anatolia.

The 1584 Niğde Sanjak Mufassal Tahrir Register indicates that the agricultural economy in Ürgüp was supported by water mills. According to the records, 72 âsiyâbs existed, and the resm-i âsiyâb tax collected from them highlights the central role of grain production and processing in the local economy. The volcanic tuff of Cappadocia enabled the implementation of rock-carving techniques in mill construction, sometimes combined with cut-stone masonry. Spatial organization was arranged to ensure functional continuity among the grinding area (taşlık), water reservoir, wheel room, and circulation spaces.

In Uşak, the water mills located along the Banaz Stream were constructed entirely with masonry (kâgir) and aligned parallel to the watercourse. The 1870 Öşür Iltizam Register shows that a total of 19 mills existed across eight villages of Banaz District, generating 40 kuruş of tithe. This indicates that mill density was directly related to water availability and the production capacity of the rural population.

Comparative analysis shows that while mills in both regions operated according to water flow, construction techniques varied according to local geological and cultural conditions. Rock-carving tradition was dominant in Nevşehir, whereas masonry construction prevailed in Uşak. Nonetheless, both regions exhibit notable similarities in plan schemes, the central positioning of grinding spaces, and the system's reliance on controlled water conveyance.

In conclusion, water mills are not only functional grain-processing structures but also exemplars of vernacular architecture that reflect the intergenerational transmission of technical knowledge, local material usage, and rural social organization. The combined evaluation of archival sources and field data demonstrates that the Nevşehir and Uşak examples constitute unique elements of rural industrial heritage, significant for understanding cultural continuity and the history of production technology in Anatolia.

Keywords: *Water mill, rural architecture, millstone, Banaz, Ürgüp*

Bağlamı Aramak: Kapadokya'da Spiritüel Turizm

Seeking Context: Spiritual Tourism in Cappadocia

Semagül YILMAZ[1]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, İnanç Turizmi Ana Bilim Dalı, İnanç Turizmi Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, semagulyalcin20@gmail.com,0000-0003-4017-2782*

ÖZ: Son yıllarda turizm araştırmalarında deneyim temelli yaklaşımların artmasıyla birlikte, bireylerin yalnızca fiziksel hareketlilik değil aynı zamanda anlam arayışı ve içsel dönüşüm arzusuyla gerçekleştirdikleri seyahatler giderek daha fazla dikkat çekmektedir. Bu bağlamda öne çıkan "spiritüel turizm", bireylerin seyahat deneyimlerini zihinsel dinginlik, içsel farkındalık ve kişisel dönüşüm arayışıyla birleştirdikleri alternatif bir turizm biçimi olarak tanımlanmaktadır. Modern toplumlarda kitle turizminin yarattığı standartlaşma ve yoğunluk, birçok ziyaretçiyi daha özgün ve kişisel deneyimlere yöneltmiş; bu durum doğal ve kültürel mirasın bir arada bulunduğu destinasyonları spiritüel deneyim açısından önemli mekânlara dönüştürmüştür.

Spiritüellik kavramı tarihsel olarak farklı bağlamlarda şekillenmiş çok katmanlı bir olgudur. Antik dünyada ruh ve madde ilişkisini açıklamaya yönelik felsefi ve teolojik tartışmalar çerçevesinde ele alınan spiritüellik, bireyin ilahi olanla kurduğu ilişki ve içsel dönüşüm arayışı ile ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda asketizm, inziva ve inisiyasyon pratikleri bireyin ruhsal dönüşümünü sağlayan temel uygulamalar olarak görülmüştür. Antik toplumlarda devlet dinleri kamusal düzeni temsil ederken, gizem kültleri bireylere doğrudan ilahi deneyim ve kişisel kurtuluş vaat eden alternatif dini pratikler sunmuştur. Sembolik ölüm ve yeniden doğuş ritüelleri bu dönüşüm sürecinin önemli bileşenleri olarak değerlendirilmiştir.

Modern dönemde spiritüellik kavramı yeni anlam katmanları kazanmıştır. Özellikle 19. yüzyılda Batı dünyasında spiritüalizm hareketleri, ruhlarla iletişim ve metafizik deneyim arayışları etrafında şekillenmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise Doğu ve Batı kültürleri arasındaki etkileşimin artmasıyla birlikte meditasyon, yoga ve benzeri pratikler küresel ölçekte yaygınlaşmış ve dini bağlamlarının ötesinde bireysel iyi oluş ve kişisel farkındalık arayışıyla ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Bu dönüşüm, turizm alanında deneyim

temelli yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamış ve spiritüel turizm kavramının gelişmesine katkı sağlamıştır.

Türkiye'nin en önemli turizm destinasyonlarından biri olan Kapadokya, sahip olduğu özgün jeomorfolojik yapısı, farklı inanç geleneklerinin izlerini taşıyan tarihsel mirası ve güçlü sembolik atmosferi ile spiritüel turizm açısından dikkat çekici bir potansiyele sahiptir. Bölge tarih boyunca inzivaya çekilen keşişler ve düşünürler için önemli bir merkez olmuş; Antik Dönem'de Hitit, Pers ve Roma uygarlıklarının dini ve sembolik anlayışlarının etkisi altında gelişmiş, Erken Hristiyanlık döneminde ise manastır yaşamının önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bu çok katmanlı kültürel geçmiş, Kapadokya'nın günümüzde de mistik ve spiritüel bir atmosferle ilişkilendirilmesine katkı sağlamaktadır.

Bununla birlikte, Kapadokya'daki mevcut turizm pratikleri incelendiğinde bölgenin spiritüel potansiyelinin çoğunlukla meditasyon, yoga veya wellness temelli etkinlikler çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Oysa bölgenin benzersiz peyzajı, peribacalarının oluşturduğu özgün mekânsal atmosfer ve yeraltı yerleşimlerinin sunduğu sessizlik deneyimi, bireyin içe dönüş ve duyusal farkındalık süreçleri açısından çok daha geniş bir deneyim alanı sunmaktadır. Bu durum, Kapadokya'daki spiritüel turizm uygulamalarının bölgenin tarihsel ve mekânsal bağlamıyla daha güçlü bir ilişki kuracak şekilde yeniden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışma, spiritüellik kavramının tarihsel dönüşümünü inceleyerek Kapadokya'daki spiritüel turizm pratiklerini bu bağlam içerisinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında öncelikle spiritüellik ve spiritüel turizm kavramlarının tarihsel gelişimi literatür taraması yöntemiyle analiz edilmekte, ardından Kapadokya'da gerçekleştirilen meditasyon, inziva ve farkındalık temelli etkinlikler incelenerek bölgenin spiritüel turizm potansiyeli değerlendirilmektedir. Çalışmanın sonuçları, Kapadokya'nın jeolojik ve kültürel özelliklerinin spiritüel deneyim üretiminde nasıl değerlendirilebileceğini tartışmakta ve bölgenin özgün mekânsal karakteriyle uyumlu deneyim temelli turizm modellerine yönelik öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Spiritüalizm, Turizm, Meditasyon, Kapadokya, Nevşehir.

ABSTRACT: *In recent years, the growing emphasis on experience-based approaches in tourism studies has drawn increasing attention to travel motivations that extend beyond*

physical mobility toward meaning-seeking and inner transformation. Within this context, spiritual tourism has emerged as a form of alternative tourism in which individuals combine travel experiences with the pursuit of mental well-being, inner awareness, and personal transformation. The standardization and overcrowding produced by mass tourism have encouraged many travelers to seek more authentic and introspective experiences, thereby increasing the importance of destinations where natural environments and cultural heritage intersect.

The concept of spirituality is historically complex and has developed in different cultural and intellectual contexts. In the ancient world, spirituality was largely discussed within philosophical and theological debates concerning the relationship between matter and the soul. It was associated with the individual's attempt to establish a connection with the divine and to achieve inner transformation. Practices such as asceticism, retreat, and initiation rituals were considered essential components of this transformative process. While state religions in ancient societies structured public religious life, mystery cults offered individuals alternative religious experiences promising direct contact with the divine and personal salvation. Symbolic death and rebirth rituals within these cults were interpreted as key expressions of spiritual transformation.

In the modern period, the meaning of spirituality has undergone significant changes. In the nineteenth century, spiritualism in the Western world became associated with attempts to communicate with the spirit world and with metaphysical experimentation. During the second half of the twentieth century, the increasing interaction between Eastern and Western cultures facilitated the global diffusion of practices such as meditation and yoga. Gradually, these practices began to be interpreted not only within their religious frameworks but also as tools for individual well-being and self-awareness. This transformation contributed to the emergence of new experience-oriented tourism practices and laid the groundwork for the development of spiritual tourism as a distinct tourism phenomenon.

Cappadocia, one of Türkiye's most significant tourism destinations, presents remarkable potential for spiritual tourism due to its unique geological formations, its multi-layered religious history, and its symbolic landscape. Throughout history, the region has served as an important center for ascetic practices and monastic retreat. During the ancient period, Cappadocia was influenced by the religious and symbolic traditions of several civilizations,

including the Hittite, Persian, and Roman worlds. In the Early Christian period, it became one of the major centers of monastic life. This long and diverse cultural history continues to contribute to the perception of Cappadocia as a landscape associated with mysticism and spirituality.

However, contemporary tourism practices in Cappadocia tend to interpret the region's spiritual potential primarily through wellness-oriented activities such as meditation and yoga retreats. Such approaches risk overlooking the deeper historical and spatial context that has shaped the region's symbolic character. The distinctive geomorphology of Cappadocia, the unique spatial atmosphere created by fairy chimneys, and the silence provided by its underground settlements offer a broader experiential environment that can facilitate introspection, sensory awareness, and contemplative engagement with place.

This study aims to examine the historical transformation of the concept of spirituality and to evaluate spiritual tourism practices in Cappadocia within this broader conceptual framework. The research first analyzes the historical development of spirituality and spiritual tourism through a comprehensive literature review. Subsequently, contemporary spiritual tourism practices in Cappadocia—such as meditation retreats, contemplative experiences, and awareness-based activities—are examined to assess the region's current tourism dynamics. The study ultimately discusses how Cappadocia's geological and cultural landscape can be more effectively integrated into experience-based spiritual tourism models and proposes strategies for developing tourism practices that are more closely aligned with the region's historical and spatial context.

Keywords: *Spiritualism, Tourism, Meditation, Cappadocia, Nevsehir.*

Kapadokya'daki Miras Yapılarında İç Mekân Hava Kalitesinin Koruma Stratejilerine Entegrasyonu

Integration of Indoor Air Quality into Conservation Strategies of Heritage Structures in Cappadocia

Serkan ŞAHİNKAYA[1], Yener BEKTAŞ[2], Ece Ümmü DEVECİ[3], Mustafa Hilmi ÇOLAKOĞLU[4]

[1]*Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Çevre Mühendisliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, serkansahinkaya@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-0176-4198*

[2] *Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir, Türkiye, yenerbektas@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-4423-1519*

[3] *Prof. Dr., Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Çevre Mühendisliği Bölümü, Niğde, Türkiye, eudeveci@ohu.edu.tr, 0000-0002-7551-188X*

[4] *Bağımsız Araştırmacı, Nevşehir, Türkiye, mustafa@cappinno.com, 0000-0001-5634-3860*

ÖZ: Doğal ve kültürel miras alanları yalnızca geçmişten kalan taş yapılar, freskler ya da yer altına oyulmuş mekânlar değildir. Aynı zamanda bir toplumun hafızasını, kimliğini ve geleceğe dair sorumluluğunu temsil eder. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Kapadokya Bölgesi, benzersiz kaya oyma kiliseleri, yeraltı şehirleri ve doğal oluşumlarıyla hem bilimsel hem de turistik açıdan büyük bir çekim merkezidir. Ancak bu yoğun ilgi, özellikle kapalı ve yarı kapalı tarihî mekânlarda gözle görülmeyen, fakat etkisi uzun vadede ortaya çıkan bir riski beraberinde getirmektedir. Bu görünmeyen risk, iç mekân hava kalitesindeki değişimlerdir.

Bu çalışma, Kapadokya'daki seçilmiş miras yapılarında iç mekân hava kalitesini yalnızca teknik bir ölçüm konusu olarak değil, koruma ve sürdürülebilir turizm politikalarının temel bileşeni olarak ele almaktadır. Sıcaklık, bağıl nem, karbondioksit (CO_2), karbonmonoksit (CO), azot dioksit (NO_2), kükürt dioksit (SO_2), ozon (O_3), partikül madde ($PM_{2.5}$) ve uçucu organik bileşikler gibi parametreler; hem ziyaretçi ve çalışan sağlığını hem de freskler, taş yüzeyler ve tarihî malzemeler üzerinde gerçekleşen bozulma süreçlerini doğrudan etkileyebilmektedir.

Özellikle kaya oyma yapılar gibi doğal havalandırma koşullarına bağımlı mekânlarda, mevsimsel değişimler ve ziyaretçi yoğunluğu iç ortam dengesini hassas biçimde değiştirebilmektedir. Bu araştırma, iç mekân hava kalitesini dört temel boyutta değerlendirmektedir: (1) mevsimsel iklim değişkenleri, (2) dış ortam hava koşulları, (3) ziyaretçi yoğunluğu ve (4) yapısal özellikler. Farklı mevsimlerde ve farklı ziyaretçi sayılarında gerçekleştirilecek ölçümler sayesinde, bu parametrelerin zamana ve kullanım yoğunluğuna bağlı değişimleri analiz edilmektedir. Elde edilen veriler yalnızca mevcut durumu ortaya koymakla kalmayacak, aynı zamanda yapay zekâ temelli modelleme yaklaşımları kullanılarak geleceğe yönelik öngörüler geliştirilmesine imkân tanımaktadır. Böylece, "ölçen ve tepki veren" değil, "öngören ve yöneten" bir koruma anlayışı hedeflenmektedir.

Çalışmanın teorik katkısı, kültürel miras koruma alanına çevre mühendisliği bakış açısını entegre etmesidir. Koruma kavramı burada yalnızca restorasyon uygulamalarıyla sınırlı tutulmamaktadır. Ancak mikroklimatik koşulların izlenmesi, doğal ve kültürel miras alanların kontrolü ve yönetimi için sürdürülebilirliği sağlamaktadır. Bu araştırmadan beklenen sonuçlar, özellikle yüksek CO_2 ve nem seviyelerinin fresklerde biyolojik oluşumları hızlandırabileceğini, partikül madde ve gaz kirleticilerin ise uzun vadede yüzey kayıplarına ve renk bozulmalarına neden olabileceğini gösterebilir. Bunun yanında, ziyaretçi konforu ve çalışan sağlığı açısından kabul edilebilir eşik değerlerin belirlenmesi, turizm yönetimi açısından da kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma, Kapadokya'daki miras alanları için iç mekân hava kalitesine dayalı bir izleme ve yönetim yaklaşımı önermektedir. Amaç, miras varlıklarının korunması ile turizm faaliyetlerinin devamlılığı arasında bilimsel veriye dayalı bir denge kurmaktır. Böylece hem kültürel ve doğal değerlerin gelecek nesillere sağlıklı biçimde aktarılması hem de sürdürülebilir turizm anlayışının güçlendirilmesi mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İç mekân hava kalitesi, mikroklima, Kapadokya, kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir turizm.

---

[1] Bu çalışma, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir. Yazarlar, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü'ne teşekkür eder (Proje No: DKMP25-1).

ABSTRACT: *Natural and cultural heritage sites are not just stone structures, frescoes or places carved into the ground from the past. They also represent the memory, growth and development of a society. The Cappadocia Region, which is on the UNESCO World Heritage List, is a major tourist attraction with its unique rock-carved churches, growth cities and natural formations. However, this intense interest can be observed especially in closed and semi-closed historical sites, but it poses a risk whose impact occurs for a long time: changes in indoor weather conditions.*

This study considers indoor air quality in selected heritage buildings in Cappadocia not only as a technical measurement issue but as a basic component of conservation and sustainable tourism policies. Parameters such as temperature, relative humidity, carbon dioxide (CO_2), carbon monoxide (CO), nitrogen dioxide (NO_2), sulfur dioxide (SO_2), ozone (O_3), particulate matter ($PM_{2.5}$) and volatile organic compounds. It can directly affect the health of visitors and employees, as well as the deterioration processes that occur on frescoes, stone surfaces and historical materials. Especially in spaces dependent on natural ventilation conditions, such as rock-carved structures, seasonal changes and visitor density can sensitively change the indoor environment balance. The research evaluates indoor air quality in four basic dimensions: seasonal climate variables, outdoor weather conditions, visitor density and structural features. Thanks to measurements to be made in different seasons and different visitor numbers, changes in these parameters depending on time and usage intensity will be analyzed. The data obtained will not only reveal the current situation, but also enable the development of predictions for the future using artificial intelligence-based modeling approaches. Thus, a conservation approach that "predicts and manages" rather than "measures and reacts" is aimed.

The theoretical contribution of the study is to integrate the environmental engineering perspective into the field of cultural heritage conservation. The concept of conservation is not limited to restoration practices here. It is addressed in a sustainable framework through monitoring, control and management of microclimatic conditions. The expected results may show that especially high CO_2 and humidity levels can accelerate biological formations on frescoes, while particulate matter and gaseous pollutants may cause surface losses and discoloration in the long term. In addition, determining acceptable threshold values in terms of visitor comfort and employee health will emerge as a critical requirement for tourism management.

As a result, this study proposes a monitoring and management approach based on indoor air quality for heritage sites in Cappadocia. The aim is to establish a balance based on scientific data between the preservation of heritage and the continuity of tourism activities. Thus, it will be possible to transfer cultural and natural values to future generations in a healthy way and to strengthen the understanding of sustainable tourism.

Keywords: Cappadocia, indoor air quality, microclimate, preservation of cultural heritage, sustainable tourism.

Otantik Gastronomik Deneyim Arayışı: Yemek Pişirme Kursları

Quest for Authentic Gastronomic Experience: Cooking Classes

Sinem DİKME GÜL[1]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye, sinemdikme@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8985-1474*

ÖZ: Yemek pişirme kursları, turistlere bir destinasyonun mutfak kültürünü uygulamalı olarak öğretmeyi amaçlayan, genellikle yerel ürünler, geleneksel tarifler, pişirme teknikleri ve sofra adabı etrafında kurgulanan; sunulan eğitim hakkında geniş bilgiye sahip eğitmenler tarafından yürütülen deneyim temelli bir gastronomi turizmi etkinliğidir. Yemek pişirme kursları aracılığı ile turistler, yemek pişirme etkinliğinin merkezinde yer alarak kültürü birinci ağızdan öğrenmenin yanı sıra eşsiz bir gastronomik deneyim yaşama fırsatı bulmaktadırlar. Destinasyon seçiminde otantiklik ve yerellik arayan turistler ile yenilik ve hatırlanabilirlik arayan turistleri buluşturan bir etkinlik olması sayesinde son yıllarda popülerlik kazanmıştır. Yemek pişirme kurslarının dünya çapında tarihi 1950'li yıllara dayanmakla birlikte Türkiye pazarında uygulamalarının ancak 2000'li yıllarda başladığı görülmektedir. 2025 yılında en çok turist alan ülkeler sıralamasında ilk beşte yer alan Türkiye'de yemek pişirme kurslarının başlangıcından bu yana geçen yaklaşık 25 yılda kurslar nitelik ve nicelik olarak gelişmiş olsa da henüz arzu edilen düzeye tam olarak ulaşamamıştır. Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de hâlihazırda düzenlenen yemek pişirme kurslarının niceliksel ve niteliksel özelliklerini değerlendirmek ve sonucunda sektördeki mevcut eksiklikleri ortaya koymaktır. Kültürel değerlerin tanıtımı ve katılımcılara unutulmaz gastronomik deneyimler sunulması açısından önemli bir turistik ürün niteliği taşıyan yemek pişirme kurslarında doldurulabilecek boşlukların belirlenmesi, eğitmenler için yol gösterici sonuçlar üretmeyi mümkün kılmaktadır. Bu yönüyle çalışma, sektörün gelişimine katkı sağlayacak somut öneriler sunması bakımından önem taşımaktadır. Bu amaçla Türkiye'de düzenlenen yemek pişirme kursları içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Değerlendirme, dünyanın farklı şehirlerinde etkinlik satışı gerçekleştiren ve yemek pişirme kurslarının yoğun olarak satışa sunulduğu bir platform olan GetYourGuide adlı şirketin web sitesi üzerinden elde edilen veriler ile manuel olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya konu olan verilerin elde edilmesi aşamasında web sitesi üzerinde "Aşçılık kursları, Türkiye" sorgusu gerçekleştirilmiştir. Sonuçların herhangi bir sebeple arama dışı kalmasının önüne geçmek

amacıyla kişi sayısı, saat, fiyat vb. ek bir filtre uygulanmamıştır. 2026 yılı şubat ayında yapılan arama sonucunda Türkiye genelinde satışa sunulmuş 48 adet yemek pişirme kursu olduğu belirlenmiştir. Arama sonucunda elde edilen 48 kurstan bir tanesi tam gün şehir turu üzerine planlanmış olması sebebiyle analiz dışı bırakılmıştır. Yemek pişirme kursları yer aldığı şehir, kursun düzenlendiği yerleşke, kursun süresi, hazırlanan yiyecek/içecekler, ek ikram ve hizmetler, tek seferde kabul edilen maksimum kursiyer sayısı, değerlendirme puanı, yorum sayısı, dil seçenekleri ve son olarak ücret temalarında analiz edilmiştir. Analiz bulguları, yemek pişirme kurslarının 8 şehirde düzenlendiğini, 27 farklı kurs seçeneğiyle İstanbul'un en geniş çeşitliliğe sahip şehir olarak öne çıktığını ortaya koymuştur. Analiz sonucunda farklı şehirlerdeki yemek pişirme kurslarının eğitmenin evi, atölye, şehrin farklı bölgeleri, otel ve vadi olmak üzere 5 farklı yerleşkede hizmete sunulduğu ortaya konulmuştur. Kurslardan 27 tanesinin eğitmenin evinde gerçekleştirilmesi ile evler, en sık tercih edilen eğitim yerleşkesi olarak belirlenmiştir. Kursların süresi, kapsamlarına bağlı olarak 30 dakika ile 7 saat arasında değişkenlik göstermekte olup en yaygın uygulanan sürenin 3 saat olduğu görülmüştür. Kurs süresince hazırlanan yiyecek ve içecekler geleneksel Türk yemeklerinden vegan bir akşam yemeğine kadar oldukça geniş bir çeşitliliğe sahip olmakla birlikte en çok satışa sunulan kurslar geleneksel Türk yemeklerinin hazırlanması üzerinedir. Kursiyerlere kurs süresince hazırladıkları yiyecek ve içeceklere en olarak sık sunulan ikram 11 eğitmenin ilan metninde belirttiği şekliyle çay olurken, yerel şarap ve rakı birer kere bahsedilmeleri ile en nadir sunulan ikram olarak belirlenmiştir. Kurslar çoğunlukla küçük gruplar ile düzenlenmekle birlikte kabul edilen maksimum kursiyer sayısının 80 olduğu; eğitimin düzenlenmesi için en çok tercih edilen grupların ise altışar kişiden oluşmasının tercih edildiği görülmüştür. Analizler sonucunda kursiyerlerin kursta oldukça büyük oranda memnun ayrıldıkları, 5 tam puan ile değerlendirilen kurs sayısının 22 olduğu tespit edilmiştir. Kursların değerlendirme puanları oldukça yüksek olsa da yorum sayılarının kurs sayısına oranla oldukça düşük olduğu, 20 kursun yalnızca 1-10 arası yoruma sahip olduğu analiz sonucunda ortaya çıkmıştır. Kursların tamamı İngilizce dilinde hizmet sunmakla birlikte 33 kursun aynı zamanda Türkçe hizmet de verdiği, bu iki dile ek olarak 13 farklı dilde daha anlatım yapıldığı saptanmıştır. Son olarak kurs ücretinin daha önce sayılan parametrelerin çeşitliliğine göre 538 TL ile 21.560 TL arasında değişkenlik gösterdiği ortaya konulmuştur. Bulgular, yemek pişirme kurslarının Türkiye'de turistik ürün pazarlaması açısından önemli bir potansiyel taşıdığını ancak sektörün henüz yeterince

kurumsallaşmadığını ve gelişmeye açık olduğunu göstermiştir. Deneyim gastronomisinin ve otantikliğin tüm dünyada önem kazanması ile birlikte bu kursların yerel gastronomik mirasın tanıtımına katkı sunabileceği anlaşılmaktadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, sektör uygulayıcılarına ve akademiye yönelik geliştirme odaklı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yemek pişirme kursu, otantiklik arayışı, gastronomik deneyim, Türkiye.

ABSTRACT: *Cooking classes are an experiential gastronomy tourism activity designed to show and teach tourists about a destination's culinary culture through hands-on learning. They are typically structured around local ingredients, traditional recipes, cooking techniques, and table manners, and are led by instructors with extensive knowledge of the subject matter. Through cooking classes, tourists have the opportunity to learn about the culture firsthand by being at the center of the cooking activity, as well as to enjoy a unique gastronomic experience. Cooking classes has gained popularity in recent years as an activity that brings together tourists seeking authenticity and locality in their destination choices with tourists seeking novelty and memorability. Despite the history of cooking classes worldwide dates back to the 1950s, their implementation in the Turkish market only began in the 2000s. Although cooking classes in Turkey, which ranks among the top five countries attracting the most tourists in 2025, have improved in quality and quantity over the approximately 25 years since their inception, they have not yet fully reached the desired level. The aim of this study is to evaluate the quantitative and qualitative characteristics of cooking classes currently organized in Turkey and, as a result, to reveal the existing shortcomings in the sector. Identifying gaps that can be filled in cooking classes, which are an important tourist product in terms of promoting cultural values and offering participants unforgettable gastronomic experiences, makes it possible to produce guiding results for instructors. In this respect, the study is important in that it offers concrete recommendations that will contribute to the development of the sector. To this end, cooking classes organized in Turkey were evaluated through content analysis. The evaluation was conducted manually using data obtained from the website of GetYourGuide, a company that offers a wide range of cooking classes all over the world. To obtain the data for the study, a search for "cooking classes, Türkiye" was performed on the website. No additional filters such as number of people, time, price, etc. were applied to prevent any results from being excluded from the search for any reason. A search conducted in February 2026 revealed that there were 48 cooking classes offered for sale throughout Turkey. One of the 48 classes*

obtained from the search results was excluded from the analysis since it was planned as a full-day city tour. The cooking classes were analyzed in terms of the city where they were held, the location where the class was held, the duration of the class, the food/drinks prepared, additional treats and services, the maximum number of tourists accepted at one time, the rating score, the number of comments, language options, and finally, the fee. The analysis findings revealed that cooking classes were held in 8 cities, with Istanbul standing out as the city with the widest variety, offering 27 different cooking class options. The analysis revealed that cooking classes in different cities are offered in 5 different locations: the instructor's home, workshops, different parts of the city, hotels, and valleys. With 27 of the classes taking place in the instructor's home, homes were determined to be the most frequently preferred training location. The duration of the classes varies between 30 minutes and 7 hours depending on their scope, with 3 hours being the most common duration. The food and beverages prepared during the classes range from traditional Turkish dishes to vegan dinners, but the most popular classes are those focused on preparing traditional Turkish dishes. The most frequently offered treat to classes participants during the class, as stated in the advertisement text of 11 instructors, is tea, while local wine and raki are mentioned only once and are determined to be the rarest treats offered. Although the classes are mostly organized in small groups, the maximum number of participants accepted is 80; it has been observed that groups of six people are preferred for organizing the training. The analysis revealed that participants were highly satisfied with the classes, with 22 classes receiving a full 5-point rating. Although the evaluation scores of the classes were quite high, the analysis revealed that the number of comments was quite low in relation to the number of classes, with only 1-10 comments for 20 classes. While all classes were offered in English, it was determined that 33 classes also offered Turkish, and in addition to these two languages, instruction was provided in 13 other languages. Finally, it was found that the class fee varies between 538 TL and 21,560 TL depending on the diversity of the parameters mentioned earlier. The findings show that cooking classes have significant potential in terms of tourism product marketing in Turkey, but the sector is not yet sufficiently institutionalized and has room for development. With the growing importance of experiential gastronomy and authenticity worldwide, it is understood that these classes can contribute to the promotion of local gastronomic heritage. Based on the findings, development-oriented recommendations have been made for industry practitioners and academia.

Keywords: *Cooking class, quest for authenticity, experiential gastronomy, Turkiye.*

İhtisaslaşma Stratejisi Kapsamında Doğal ve Kültürel Miras Turizminde Dijital Dönüşüm: Kapadokya Vadileri Örneği

Digital Transformation in Natural and Cultural Heritage Tourism within the Scope of Specialization Strategy: The Case of Cappadocia Valleys

Şenay MANTAŞ[*1], Beyda SADIKOĞLU[1], Emre ELBAŞI[1], Utku Eren BAĞCI[2], Ömer UZUNEL[3]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Nevşehir, Türkiye, senaymantas@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-5453-5930*

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Nevşehir, beydasadikoglu@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-9912-0536

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Nevşehir, eelbasi@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-5111-0435

[2] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü, Nevşehir, Türkiye uebagci@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-5257-2620*

[3] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Araştırmaları Enstitüsü, İnanç Turizmi ABD, Nevşehir, Türkiye omeruzunel@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8159-8902*

ÖZ: Yeniliğin üniversite laboratuvarlarında doğup piyasaya doğru tek yönlü bir şekilde aktığının varsayıldığı, ikinci nesil araştırma üniversitelerinin dünyasına ait olan doğrusal yenilik anlayışının terk edilip, etkileşimli/sistematik yenilik anlayışının benimsenmesiyle üniversitelere üçüncü bir misyon atfedilmiş ve böylece üniversitelerden bölgesel kalkınmada daha aktif rol oynamaları beklenir olmuştur. Bir başka deyişle, üniversitelere bulundukları bölgenin potansiyelini harekete geçiren ve bölgenin adeta beyni gibi davranan kurumlar olmaları misyonu verilmiştir. Avrupa Birliği'nde Akıllı Uzmanlaşma Stratejileri olarak politikaya dökülen bu strateji, Türkiye'de de Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) "Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Programı" ile kurumsallaşmıştır. YÖK tarafından "Doğal ve Kültürel Miras Turizmi" alanında İhtisaslaşma Üniversitesi ilan edilen Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (NEVÜ), bu vizyon doğrultuda kendi bölgesel dinamiklerini evrensel bilimle buluşturan bir "Akıllı Uzmanlaşma (İhtisaslaşma)" stratejisi yürütmektedir. Dolayısıyla kendi akademik kapasitesini bölgenin ihtiyaçlarının giderilmesine ve sorunlarının çözülmesine entegre etme misyonuyla yürütülen ve NEVÜ İhtisaslaşma

Koordinatörlüğü tarafından desteklenen bu proje[9], Kapadokya'nın Kızılçukur, Meskendir ve Güllüdere (1 ve 2) vadilerine odaklanmıştır. Bu vadilerdeki yürüyüş rotalarında yer alan tarihi kaya oyma yapıların (kiliseler, şapeller, güvercinlikler); erozyon gibi doğal faktörler ve insan kaynaklı tahribatlar nedeniyle özgün niteliklerini kaybetme riskiyle karşı karşıya olması, rotaların dijital altyapısının yetersizliği nedeniyle erişim ve iletişim problemlerinin yaşanıyor olması ve mevcut tanıtım materyallerinin güncel turizm dinamiklerine cevap vermede yetersiz kalması bu proje kapsamında çözülmesi hedeflenen başlıca problemlerdir. Bu kapsamda, bölgesel yenilik sistemi yaklaşımıyla; Kapadokya Alan Başkanlığı, Nevşehir Valiliği, Kapadokya Turizm Bölgesi Altyapı Hizmet Birliği (KAP-HİB), yerel yöneticiler, Ahiler Kalkınma Ajansı, meslek örgüt ve birlikleri, rehberler gibi başlıca paydaşlarla istişare edilmiş ve üniversite öncülüğünde çok disiplinli bir saha çalışması yürütülmüştür. Mirasın belgelenmesi için yersel lazer tarayıcılar (LIDAR) ve insansız hava araçları (dron fotogrametrisi) kullanılarak milimetre hassasiyetinde veri toplanmış ve yapılar Unreal Engine ile modellenmiştir. Aynı zamanda, sahada şebeke sorunu yaşanan alanlar için çevrimdışı çalışabilen bir mobil uygulama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) tabanlı haritalamalar gerçekleştirilmiştir. Geliştirilen çevrimdışı mobil uygulama ve web sitesi, rotalardaki erişim ve yönlendirme eksikliklerine pragmatik bir çözüm sunarak destinasyonun katma değerini artırmıştır. Ayrıca, LIDAR ve insansız hava araçlarıyla tarihi yapıların milimetre hassasiyetinde oluşturulan dijital ikizleri, kültürel mirasın sürdürülebilir korumasına ve gelecekteki restorasyon çalışmalarına bilimsel bir altlık sağlamıştır. Sonuç olarak bu çalışma; akademik bilginin yüksek teknolojiyle işlenerek bölgesel kalkınmaya ve alan yönetimine entegre edildiği somut bir "Akıllı Uzmanlaşma" ve dolayısıyla "Girişimci Üniversite" modeli ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Uzmanlaşma, İhtisaslaşma, Bölgesel Yenilik Sistemi, Doğal ve Kültürel Miras Turizmi, Kapadokya

ABSTRACT: *The linear model of innovation, where knowledge originates in university laboratories and flows unidirectionally to the market, has been abandoned in favor of an interactive and systemic approach. This shift has assigned universities a "third mission", expecting them to play a more active role in regional development. In other words, universities*

[9] Bu proje Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü tarafından DGP23-1 koduyla desteklenmiştir.

have been tasked with acting as the 'brain' of their regions, a role that involves unlocking the local potential and driving regional development. While this strategy has been implemented as "Smart Specialization Strategies (S3)" within the European Union (EU), it has been institutionalized in Turkey through the CoHE's (YÖK) "Mission Differentiation and Specialization Program in Regional Development". Designated as a "Specialization University" by the CoHE in the field of "Natural and Cultural Heritage Tourism", Nevşehir Hacı Bektaş Veli University (NEVÜ) pursues a "Smart Specialization" strategy that integrates local regional dynamics with global scientific standards. Supported by the NEVÜ Specialization Coordination Office[10], this project aims to integrate the university's academic capacity into addressing regional needs and solving local challenges. It specifically focuses on the Kızılçukur, Meskendir, and Güllüdere (1 and 2) valleys of Cappadocia. The primary problems addressed by this project include the preservation of vulnerable rock-carved structures, including churches, chapels, and pigeon houses, threatened by natural erosion and anthropogenic damage. Additionally, the project targets persistent accessibility issues caused by poor digital infrastructure and the need to modernize promotional tools that no longer meet current tourism requirements. Within this framework, a multidisciplinary field study was conducted under the leadership of the university, utilizing a regional innovation systems (RIS) approach. This process involved extensive consultation with key stakeholders, including the Cappadocia Site Management Directorate, the Nevşehir Governorship, the Cappadocia Tourism Region Infrastructure Service Union (KAP-HİB), local authorities, the Ahiler Development Agency, professional associations, and tour guides. For the documentation of cultural heritage, high-precision data were collected at a millimeter scale using terrestrial laser scanning (LiDAR) and UAV-based photogrammetry (drone photogrammetry). These data were subsequently utilized to create high-fidelity models of the structures within the Unreal Engine environment. Furthermore, considering the connectivity issues within the field, an offline-capable mobile application and GIS-based mapping systems were developed to facilitate data collection and navigation. The developed offline mobile application and web platform provide a pragmatic solution to existing navigation and accessibility challenges, thereby significantly enhancing the overall value-added of the destination. Furthermore, the

[10] This project was supported by the Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Specialization Coordination Office under grant number DGP23-1.

millimeter-precise digital twins of historical structures, generated via LiDAR and UAV technology, provide a scientific baseline for the sustainable preservation of cultural heritage and future restoration efforts. In conclusion, this research demonstrates a tangible application of the 'Smart Specialization' framework and the 'Entrepreneurial University' paradigm, effectively bridging academic research with advanced technology to address regional development and heritage management needs.

Keywords: *Smart Specialization, Specialization, Regional Innovation System (RIS), Natural and Cultural Heritage Tourism, Cappadocia.*

Kültürel Mirasın Aktarımında "Geleneksel" in Tasfiyesi: Üst Kuşakların Modernleşme Pratikleri ve Nesne Odaklı Bellek Yitimi

The Elimination of the "Traditional" in the Transmission of Cultural Heritage: The Modernization Practices of Older Generations and Object-Focused Memory Loss

Şerife KARAMAN[1]

[1] *Bağımsız Araştırmacı, İstanbul-Türkiye, karaman.srf@gmail.com,* 0009-0002-2446-7521

ÖZ: Kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması süreçleri, akademik literatürde genellikle kurumsal yapılar, müzeleşme pratikleri veya devletin eğitim politikaları üzerinden analiz edilmektedir. Bu tartışmaların odağında ise çoğunlukla "yeni kuşaklar" (Y, Z ve Alpha kuşakları) yer almakta; bu kuşakların dijitalleşme ve küreselleşme etkisiyle geleneksel değerlere karşı sergilediği mesafeli tutum temel bir kültürel kopuş noktası olarak sunulmaktadır. Ancak bu yaklaşım, aktarım sürecindeki "aktör" (devreden) ve "alıcı" (devralan) arasındaki dinamikleri tek taraflı bir bakış açısıyla okumaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, kültürel mirastaki asıl kırılmanın, mirası devretmekle yükümlü olan "üst kuşakların" modernleşme iştahı ve gündelik yaşam pratiklerindeki radikal değişimlerden kaynaklandığı hipotezini temellendirmektir. Çalışma, gençlerin mirasa ilgisizliğini bir sebep değil, bir sonuç olarak kabul etmekte en azından sorgulamakta; asıl belirleyici faktörü ise üst kuşakların geleneksel maddi kültürü bizzat "tasfiye etme" motivasyonlarında aramaktadır.

Çalışma, nitel bir araştırma deseni benimseyerek disiplinlerarası bir sosyolojik perspektifle kurgulanmış öncelikle Pierre Bourdieu'nun "kültürel sermaye" ve "habitus" kavramları, üst kuşakların geleneksel nesnelerle kurduğu bağın, Türkiye'nin hızlı kentleşme sürecinde nasıl bir "negatif kültürel sermayeye" dönüştüğü analiz edilmiştir. Ayrıca, 18. yüzyıldan itibaren Osmanlı-Türk modernleşmesinin edebî eserlerdeki (özellikle Tanzimat sonrası romanlardaki eşya ve mekân tasvirleri) izleri sürülerek, bu sosyolojik davranışın tarihsel ve zihniyet temelli kökenleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Tanzimatla başlayan sürecin Cumhuriyet döneminde 1970'lerde köylerden kentlere toplu göçlerde yaşanan gündelik hayat pratiklerindeki değişimin ekonomik sebeplerin de etkisiyle kültür aktarımını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Türkiye'nin 1950-1990 yılları arasındaki dramatik kentleşme ve apartmanlaşma deneyimi, gündelik yaşamın maddi kültüründe köklü bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Araştırma

bulguları, üst kuşakların bu süreçte geleneksel maddi kültür unsurlarını (el dokuması halılar, bakır mutfak gereçleri, el işi çeyizler, ahşap mobilyalar vb.) birer "kimlik nişanesi" veya "korunması gereken değer" olarak görmek yerine; bunları "köylülük", "eskimişlik", "taşralılık" ve "yoksulluk" sembolü olarak kodladığını göstermektedir. Modern apartman dairesine taşınma ve kentli orta sınıf kimliği inşa etme sürecinde üst kuşak için geleneksel eşya, yeni kimliğe uyum sağlamada bir engel teşkil etmiştir. El dokuması halıların yerini fabrikasyon makine halılarına, bakırın yerini ise emaye, plastik ve nihayetinde teflon ürünlere bırakması sadece bir teknolojik modernleşme adımı değildir; bu eylem, nesneyle kurulan ontolojik bağın iradi olarak koparılmasıdır. Üst kuşak, bu eşyaları "ayak bağı" veya "mekân kalabalığı" olarak tanımlayarak, kültürel mirasın fiziksel taşıyıcılarını bizzat elden çıkarmış, satmış veya tavan aralarına mahkûm ederek kamusal ve özel bellekten silmiştir. Bu durum, nesne odaklı bir bellek yitimini tetiklemiştir. Genç kuşaklara devredilecek somut bir "bellek nesnesi" kalmadığı gibi, bu nesnelere dair üst kuşak tarafından aktarılan sözlü anlatı da "kurtulunması gereken, zorlu bir geçmiş" teması üzerine inşa edilmiştir. Değişen zamanın ve ilerleyen teknolojinin getirdiği imkânlarla yaşamı kolaylaştırmak doğal bir durum iken bu durumu geleneksel yaşamdan kaçınarak, kötüleyerek yapılmasının genç kuşakları etkilememesi düşünülemez.

Sonuç olarak, genç kuşakların kültürel mirasa olan mesafesinin salt bir "ilgisizlikten" kaynaklanmadığı, aksine kendilerine devredilecek somut bir bellek nesnesinin yokluğundan ve bu nesneyle ilişkili yaşam pratiğinin üst kuşaklarca "negatif duygularla" (utanç, sınıfsal aşağılık kompleksi, yoksulluk hatırlatıcısı vb.) aktarılmasından neşet ettiği görülmüştür. Tanzimat'tan bu yana Türk modernleşme projesinde yer alan "eskiyi reddederek yeniye eklemlenme" refleksi, üst kuşaklarda geleneksel olanı "tasfiye edilmesi gereken bir yük" olarak görme refleksi yaratmıştır. Kültürel mirasın korunması için sadece genç nesillere yönelik farkındalık çalışmalarının yeterli olmadığı; asıl aktarıcı/devredici rolündeki üst kuşakların nesneyle kurduğu bu travmatik ve tasfiyeci bağın sosyolojik olarak onarılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Kuşaklararası Aktarım, Maddi Kültür, Modernleşme, Bellek Yitimi.

ABSTRACT: *The processes of preserving and transmitting cultural heritage to future generations are generally analyzed in academic literature through institutional structures, museum practices, or state educational policies. These discussions predominantly focus on*

"new generations" (Generations Y, Z, and Alpha), presenting their distant attitude toward traditional values—driven by digitalization and globalization—as a fundamental point of cultural rupture. However, this approach offers a one-sided reading of the dynamics between the "actor" (the progenitor) and the "recipient" (the successor) in the transmission process. The primary objective of this study is to ground the hypothesis that the actual fracture in cultural heritage stems from the "older generations'" appetite for modernization and the radical shifts in their daily life practices. This study posits—or at least questions—that the indifference of youth toward heritage is not a cause but a consequence; it seeks the primary decisive factor in the older generations' own motivation to "liquidate" traditional material culture.

Adopting a qualitative research design framed by an interdisciplinary sociological perspective, this study first utilizes Pierre Bourdieu's concepts of "cultural capital" and "habitus" to analyze how the bond between older generations and traditional objects transformed into "negative cultural capital" during Turkey's rapid urbanization. Furthermore, by tracing the imprints of Ottoman-Turkish modernization in literary works since the 18th century (specifically descriptions of objects and spaces in post-Tanzimat novels), the historical and mindset-based roots of this sociological behavior are examined comparatively. It is argued that the process beginning with the Tanzimat, and the subsequent shift in daily life practices during the mass migrations from rural to urban areas in the 1970s—compounded by economic factors—adversely affected cultural transmission.

Turkey's dramatic experience of urbanization and "apartmentization" between 1950 and 1990 brought about a radical transformation in the material culture of daily life. Research findings indicate that, during this process, older generations did not view traditional material culture elements (hand-woven carpets, copper kitchenware, handcrafted dowries, wooden furniture, etc.) as "tokens of identity" or "values to be preserved." Instead, they coded these items as symbols of "peasantry," "obsolescence," "provincialism," and "poverty." In the process of moving into modern apartments and constructing an urban middle-class identity, traditional objects posed an obstacle to adaptation. The replacement of hand-woven carpets with factory-made rugs, and copper with enamel, plastic, and eventually Teflon, was not merely a step toward technological modernization; it was a deliberate severance of the ontological bond with the object. By defining these items as "burdens" or "clutter," the older generation personally

disposed of, sold, or condemned the physical carriers of cultural heritage to attics, thereby erasing them from public and private memory.

This situation triggered an object-oriented memory loss. Not only did no tangible "memory objects" remain to be passed down to younger generations, but the oral narratives transmitted by the older generation were constructed around the theme of a "difficult past to be escaped." While it is natural to facilitate life through the opportunities of changing times and advancing technology, doing so by avoiding and disparaging traditional life inevitably impacts the younger generations.

In conclusion, it is observed that the younger generations' distance from cultural heritage does not stem solely from "indifference," but rather from the absence of tangible memory objects and the fact that the life practices associated with these objects were transmitted by older generations through "negative emotions" (shame, class-based inferiority complexes, reminders of poverty, etc.). The reflex of "incorporating the new by rejecting the old," present in the Turkish modernization project since the Tanzimat, has created a reflex in older generations to view the traditional as a "load to be liquidated." To preserve cultural heritage, awareness studies targeting only younger generations are insufficient; it is evaluated that the traumatic and liquidating bond established with the object by the older generations—who hold the primary role of transmitter—must be sociologically repaired.

Keywords: *Cultural Heritage, Intergenerational Transmission, Material Culture, Modernization, Loss of Memory.*

Kültürel Mirasın Turizme Kazandırılmasının Önemi: Mustafapaşa (Sinasos) Örneği

The Importance of Introducing Cultural Heritage into Tourism: Mustafapaşa (Sinasos) Example

Şule ARDIÇ YETİŞ*

[1] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, ardicsule@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-8792-9079*

ÖZ: Kültür, insanlığın doğaya karşı koyarak değil, onunla birlikte varlığını ikame ettirmek amacıyla ortaya çıkardığı maddi ve manevi değerler bütünü ve çevreyle olan uyum olarak ifade edilebilmektedir. Bu kapsamda kültür insanlığın yaşam tarzını ve inançlarını da barındıran anlaşılması kolay olmayan bir kavramdır. Bir başka şekilde kültür; ahlak, gelenek, bilgi, yasa ve sanat ile toplum halinde edindiği veya öğrendiği yetenekler ve alışkanlıklardan oluşan, anlaşılması zor ve karmaşık bir süreç olarak ifade edilebilmektedir. Geçmişten gelen ve gelecek nesillere aktarılacak değerler bütünü olarak düşünülen miras kavramı, kültürel değerler içinde söz konusudur. Bu kapsamda kültürel miras, bir toplumun geçmişten günümüze edindiği bilgi, beceri, inanç ve geleneklerin tümüdür. Kültürel miras kavramı, sadece somut (fiziksel) varlıkların yanı sıra somut olmayan geçmişten günümüze aktarılan toplumsal değerleri, ritüelleri, gelenek-görenekleri ve toplumsal hafızayı kapsamaktadır. Kültürel miras, bir toplumun kimliğini tanımlayana ve diğer toplumlardan veya kültürlerden onu ayıran ve devamlılığını sağlayan en güçlü unsurdur. Bu kapsamda kültürel miras toplumun geçmişine ait değerlerdir ve günümüzde toplumun belleğinin ve kimliğinin korunması, ekonomik kalkınmanın oluşabilmesi/desteklenmesi ve global kültürel işbirliğinin oluşabilmesi/gelişebilmesi için temel unsurdur.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi (ICOMOS) ve diğer uluslararası kuruluşlar sözleşmelerde kültürel mirası; somut kültürel miras, somut olmayan kültürel miras, sualtı kültürel mirası ve doğal miras olmak üzere farklı kategorilere ayırmaktadır. Somut kültürel miras, fiziksel nitelikte olan miras unsurlarını ifade etmektedir ve heykel, el yazması sikke gibi taşınabilir ve arkeolojik sit alanları tarihi camiler gibi taşınamaz miras alanları belirtmektedir. Sualtı kültürel mirası, antik su kentleri, sualtında bulunan geçişe ait kalıntıları içermektedir. Doğal miras ise,

kültürel anlam taşıyan jeolojik, biyolojik veya fiziksel oluşumları. Bu alanlar hangi kapsam girerse grisin kültürel miras alanı olarak turistik bir ürün olarak ilgi görmekte ve ziyaretçiler tarafından ilgi görmektedir. Bu bağlamda bu unsurların korunması ve sürdürülebilir bir perspektifle turizme kazandırılması önem taşımaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Lozan Anlaşmaları sonrası gündeme gelen nüfus mübadelesi, Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleştirilen zorunlu bir nüfus değişimidir. Bu süreç, eskiden Osmanlı toprağı olarak bilinen Selanik ve Yunanistan'ın diğer topraklarında yaşayan Türkler ile Anadolu'da yaşayan gayrimüslim halkların karşılıklı olarak yer değiştirmesine ve bunun sonucunda yerleşim yerlerinin kültürel yapılarının da köklü şekilde değişmesine yol açmıştır. Anadolu'nun her yeri gibi Kapadokya'da bu sürecin etkilerinin en yoğun yaşandığı bölgelerden biridir. Bölgede mübadele öncesinde Rumlar, Ermeniler ile Türkler bir arada dostluk içerisinde yaşamış, birbirlerinin gelenek ve göreneklerine saygı duymuşlardır. Bu kapsamda geçmişte farklı milletlerin bir arada yaşamaları ve mübadele sonrası bölgenin sosyal ve kültürel dokusunu hiç şüphesiz çeşitlendirmiştir.

Kayalık Kapadokya olarak bilinen Nevşehir'de bu kültürel dokunun yaşadığı ve bir kültür mozaiği olarak sunulan yerlerden biri de mübadeleye kadar "Sinasos" adıyla bilinen bir Rum köyü Cumhuriyet sonrası Mustafapaşa adını alan köydür. Kapadokya'nın önemli yerleşim alanlarından biri olan Mustafapaşa Köyü, 1923 Türk-Yunan nüfus mübadelesinin etkilerini günümüze kadar taşıyan, zengin bir kültürel mirası barındıran yerleşim yerlerinden biridir. Mübadele öncesi yaşayan Rumlardan mimari ve sosyal yapısı açısından kültürel izler taşıyan Mustafapaşa'dan mübadele sonrasında Yunanlılar bölgeden ayrılmıştır. Buraya kendi evlerini geride bırakarak yerleşen Türkler, alışık oldukları kültürden farklı bir kültürel geçmişe sahip olmalarına rağmen, eski sahiplerinin bıraktıkları miras olarak kültürel ve mimari değerleri korumaya devam etmişlerdir. Günümüzde Mustafapaşa' nın Arnavut kaldırımları sokaklarında ve mimari açıdan göz dolduran taş evlerinde bu miras, canlı bir şekilde yaşatılmaktadır.

Mustafapaşa' da mübadele sonrası miras, yalnızca somut miras unsuru olan mimari öğeler olarak korunmamış, ayrıca gelenek-görenek, yemek kültürü, dil ve ritüeller/inanç sistemlerinde de korunmaya devam etmiştir. Köydeki eski Rum evleri, taş yapılar ve özgün mimari detaylar, bu kültürel geçişi ve katmanlaşmayı yansıtan gözle görülen nemli öğelerdir. Ayrıca, mübadele sonrası köye yerleşen Türk halk, eski Yunan kültürüne ait anıları yaşatmaya çalışmaktadır. Örneğin, köydeki yerel halk, hala bazı eski mübadele yemeklerini pişirmekte ve eski gelenekleri

sürdürmektedir. Dolayısıyla mübadele yerleşimlerin sosyo-kültürel yapısını değiştirirken, aynı zamanda yeni kültürel öğelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Mustafapaşa'nın sahip olduğu bu kültür mozaiği, köye yönelik ilgi oluşturmaktadır. Köy yerli ve yabancı ziyaretçiler tarafından ziyaret edilmektedir. Öyle ki UNESCO tarafından köy 2021 yılında "En İyi Turizm Köyü" seçilmiştir. Köyün bir turistik destinasyon olarak değer görmesi yeni bir durumdur. Bu kapsamda bu çalışmada, Mustafapaşa'nın kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak mevcut kullanımı üzerinde durmak ve alternatif öneriler geliştirebilmektir. Turistik ürün geliştirmek bir süreçtir ve Bu bağlamda etkili bir pazarlama araştırması yapıldıktan sonra miras unsurları tüketiciye sunulmalıdır. Yanlış pazarlama kararları sahip olunan kültürel mirasın yozlaşmasına, metalaşmasına orijinalliğinin bozulmasına sebep olabilecektir. Bu ancak planlama ile çözülebilir. Bu doğrultuda, Mustafapaşa'nın sahip olduğu kültürel miras unsurlarının turizme kazandırılması sürecinde alternatif öneriler sunulmaktadır:

- Öncelikle kültürel miras unsurlarının turizme kazandırılması sürecinde kullanma-koruma dengesi kurulmalıdır.
- Kazanılan gelir yerel halka yayılmalıdır. Böylece turizmin koruyarak da gelir getirdiği bilinci kazandırılabilsin.
- Yemek, el sanatı veya ritüel gibi unsurlar turistik ilgi çekecek şekle dönüştürülürken orijinal halini kaybetmemesi için gerekli özen gösterilmelidir.
- Sıradanlaşmış kültürel miras unsurlarının önüne geçilmelidir. Böylece ziyaretçilerinde sahip olunan kültürel miras öğelerine değer vermeleri sağlanabilir.
- Ayrıca sahip olunan yemek, el sanatları gibi öğelerin ziyaretçilerin deneyimlemesi sağlanmalıdır.
- Bununla birlikte geçmişten günümüze sahip oluna tarihi ziyaretçilere somut olarak sunabilmek için bir müze köyde kurulmalıdır.
- Köyde muhacirler farklı lehçeyle kendi aralarında konuşabilmektedir. Bu lehçenin korunabilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- Köyde yaşayan gençlere kültürlerine sahip çıkabilmeleri ve doğru aktarabilmeleri için bilinçlenmelerine yönelik çalışmalar yürütülmelidir.
- Köyün merkezi turizm taşıma kapasitesi açısından risklidir. Bu kapsamda köye gelecek turlar için otobüs güzergahları park yerleri hazırlanmalıdır. Ziyaretçilerin kullanabilecekleri özel alanlar hazırlanmalıdır.
- Mustafapaşa'nın bölge ve ulusal turizm tanıtımlarında sürdürülebilir perspektifle yer alması önemlidir.

- Köyün sahip olunan miras unsurlarına koruyabilmesi için yerel yönetimler, Alan Başkanlığı ve mevcut sivil toplum kuruluşları birlikte çalışmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Kültürel Bellek, Mübadele, Mustafapaşa.

ABSTRACT: *Culture can be defined as the totality of material and spiritual values that humanity has created to coexist with nature, not by resisting it, and as harmony with the environment. In this context, culture is a concept that is not easily understood, encompassing humanity's lifestyle and beliefs. Alternatively, culture can be described as a complex process, difficult to comprehend, consisting of morality, tradition, knowledge, law, and art, along with the skills and habits acquired or learned within a society. The concept of heritage, considered as the totality of values passed down from the past to future generations, is relevant within cultural values. In this context, cultural heritage is the sum of all knowledge, skills, beliefs, and traditions that a society has acquired from the past to the present. The concept of cultural heritage encompasses not only tangible (physical) assets but also intangible social values, rituals, customs, and collective memory passed down from the past to the present. Cultural heritage is the strongest element that defines a society's identity, distinguishes it from other societies or cultures, and ensures its continuity. In this context, cultural heritage consists of values belonging to the past of a society, and today it is a fundamental element for the preservation of the memory and identity of society, for the creation/support of economic development, and for the creation/development of global cultural cooperation.*

The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), the Turkish National Committee of the International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), and other international organizations categorize cultural heritage in their conventions into different categories: tangible cultural heritage, intangible cultural heritage, underwater cultural heritage, and natural heritage. Tangible cultural heritage refers to heritage elements of a physical nature, including movable heritage such as sculptures, manuscripts, and coins, and immovable heritage areas such as archaeological sites and historical mosques. Underwater cultural heritage includes ancient water cities and remnants of underwater passages. Natural heritage, on the other hand, encompasses geological, biological, or physical formations that carry cultural significance. Regardless of which category these areas fall into, they are considered cultural heritage sites and attract interest as tourist products and are of interest to

visitors. In this context, preserving these elements and integrating them into tourism from a sustainable perspective is of great importance.

In the late Ottoman Empire and the early years of the Republic, the population exchange that came to the forefront after the Lausanne Treaties was a compulsory population exchange between Turkey and Greece. This process led to the reciprocal displacement of Turks living in Thessaloniki and other parts of Greece, formerly known as Ottoman territory, and non-Muslim populations living in Anatolia, resulting in profound changes to the cultural structures of the settlements. Like everywhere else in Anatolia, Cappadocia is one of the regions most intensely affected by this process. Before the exchange, Greeks, Armenians, and Turks lived together in friendship in the region, respecting each other's traditions and customs. In this context, the coexistence of different nationalities in the past and the subsequent exchange undoubtedly diversified the social and cultural fabric of the region. In Nevşehir, known as Rocky Cappadocia, one of the places where this cultural fabric lives on and is presented as a cultural mosaic is the village known as "Sinasos" until the population exchange, and later renamed Mustafapaşa after the Republic. Mustafapaşa Village, one of the important settlements in Cappadocia, is one of the settlements that carries the effects of the 1923 Turkish-Greek population exchange to the present day and possesses a rich cultural heritage. Mustafapaşa, which bears cultural traces in terms of architecture and social structure from the Greeks who lived there before the exchange, saw the Greeks leave the region after the exchange. The Turks who settled here, leaving their own homes behind, have continued to preserve the cultural and architectural values as a legacy left by the former owners, even though they have a different cultural background than the one they were accustomed to. Today, this heritage is vividly preserved in Mustafapaşa's cobblestone streets and architecturally striking stone houses. In Mustafapaşa, the post-population exchange heritage has not only been preserved in tangible architectural elements, but also in traditions, food culture, language, and rituals/belief systems. The old Greek houses, stone structures, and unique architectural details in the village are visible and striking elements reflecting this cultural transition and layering. Furthermore, the Turkish population that settled in the village after the population exchange strives to keep alive memories of ancient Greek culture. For example, the local people still cook some old dishes from the exchange and continue old traditions. Therefore, while the population exchange

changed the socio-cultural structure of the settlements, it also led to the emergence of new cultural elements.

This cultural mosaic of Mustafapaşa generates interest in the village. The village is visited by both domestic and foreign visitors. In fact, the village was selected as the "Best Tourism Village" by UNESCO in 2021. The village's recognition as a tourist destination is a new development. In this context, this study focuses on the current use of Mustafapaşa's cultural heritage elements as a tourism product and develops alternative proposals. Developing a tourism product is a process, and in this context, heritage elements should be presented to the consumer after effective marketing research. Incorrect marketing decisions can lead to the degradation, commodification, and loss of originality of the cultural heritage. This can only be solved through planning. Accordingly, alternative proposals are offered for the process of integrating Mustafapaşa's cultural heritage elements into tourism:

- First and foremost, a balance between use and preservation should be established in the process of integrating cultural heritage elements into tourism.

- The income generated should be distributed to the local population. This will instill an awareness that tourism can generate income while preserving heritage. - While elements such as food, handicrafts, or rituals are transformed into forms that attract tourist interest, necessary care should be taken to ensure they do not lose their original form. - The trivialization of cultural heritage elements should be prevented. This way, visitors can be encouraged to appreciate the cultural heritage elements.

- In addition, visitors should be given the opportunity to experience elements such as local food and handicrafts.

- Furthermore, a museum should be established in the village to present the history from the past to the present in a tangible way to visitors.

- The immigrants in the village speak among themselves in different dialects. Efforts should be made to preserve this dialect.

- Work should be carried out to raise awareness among the young people living in the village so that they can protect and accurately transmit their culture.

- The village center is at risk in terms of tourism carrying capacity. In this context, bus routes and parking areas should be prepared for tours coming to the village. Special areas should be prepared for visitors to use.

- It is important for Mustafapaşa to be included in regional and national tourism promotions with a sustainable perspective.

- Local administrations, the Area Directorate, and existing civil society organizations should work together to protect the heritage elements of the village.

Keywords: *Cultural Heritage, Cultural Memory, Exchange, Mustafapaşa.*

Yitik Miras: Anadolu'dan Kaçırılan Eserlerin Kültürel Kimlik Üzerindeki Etkileri

Lost Heritage: The Impact of Artifacts Removed from Anatolia on Cultural Identity and Heritage Consciousness

Tijen YÜCEL BAHÇETEPE[1]

[1]*Bağımsız Araştırmacı, Antalya, Türkiye, tijenyucel@gmail.com, 0000-0002-8726-015X.*

ÖZ: Anadolu, binlerce yıllık kesintisiz yerleşim geleneğiyle, insanlık tarihinin en yoğun kültürel katmanlaşmalarından birine sahiptir. Bu coğrafyada ortaya çıkan somut kültürel miras unsurları, yalnızca estetik ya da sanatsal değerleriyle değil; geçmiş toplumların siyasal örgütlenmeleri, inanç sistemleri, ekonomik ilişkileri ve kimlik inşa süreçleri hakkında sundukları verilerle de büyük önem taşımaktadır. Antik kentler, bu kentleri tanımlayan mimari ve plastik programlar ile bu alanlardan ele geçen taşınabilir eserler, Anadolu'nun kültürel hafızasının temel taşıyıcılarıdır. Bu eserler, üretildikleri bağlam içerisinde, mekânla kurdukları bütüncül ilişki sayesinde anlam kazanmakta; kolektif belleğin sürekliliğini sağlamaktadır. Ancak özellikle 19. yüzyıldan itibaren, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi ve ekonomik zayıflığına paralel olarak, Anadolu'daki pek çok eser farklı yöntemlerle yurtdışına taşınmıştır. Diplomatik ayrıcalıklar, kapitülasyonlar, kazı izinleri kapsamında yürütülen uygulamalar ya da doğrudan kaçakçılık faaliyetleri sonucunda gerçekleşen bu süreç, kültürel varlıkların yalnızca fiziksel yer değiştirmesi anlamına gelmemektedir. Bu durum, eserlerin üretildikleri tarihsel ve mekânsal bağlamdan koparılması, yani bir tür "bağlamsal kırılma" yaratılması anlamına gelmektedir. Söz konusu kopuş, eseri özgün anlam dünyasından uzaklaştırarak onu yeni bir söylem içerisinde yeniden tanımlamaktadır. Böylece Anadolu'daki birçok arkeolojik alan "eksiltilmiş miras alanlarına" dönüşürken, taşınan eserler ise "yitik miras" kategorisinde değerlendirilebilecek bir kültürel boşluk yaratmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Türkiye'den yurtdışına çıkarılan eserlerin kültürel aidiyet ve miras bilinci üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Post-kolonyal miras kuramları çerçevesinde değerlendirildiğinde, 19. yüzyıl Avrupa müzeciliği ve koleksiyonculuk anlayışı, "evrensel müze" kavramını merkeze alarak farklı coğrafyalara ait eserleri küresel bir anlatının parçası hâline getirmiştir. Bu yaklaşım, söz konusu eserleri "insanlığın ortak mirası" söylemi altında sunarken, onların üretildikleri

toplumsal bağlam ve yerel kimlik ile olan ilişkilerini ikincil plana itmiştir. Evrensellik iddiası, görünürde kapsayıcı bir nitelik taşımakla birlikte, çoğu zaman güç ilişkilerine dayalı bir kültürel temsil biçimini yansıtmaktadır. Örneğin Anadolu kökenli pek çok anıtsal heykel, mimari parça ya da lahit bugün Avrupa ve Amerika'daki büyük müzelerde sergilenmektedir. Bu eserler uluslararası müze mekânlarında estetik ve sanatsal değerleri üzerinden okunurken, ait oldukları arkeolojik çevre ve mekânsal bağlamdan bağımsızlaşmaktadır. Bu durum, ziyaretçi deneyimini de doğrudan etkilemektedir. Bir eserin üretildiği mekân içerisinde, çevresel, topografik ve mimari bağlamıyla birlikte algılanması ile vitrinde, soyutlanmış bir obje olarak sunulması arasında ciddi bir anlam farkı bulunmaktadır. Mekân-nesne ilişkisi zayıfladıkça, eserin tarihsel anlatısı da parçalanmaktadır. Bu çalışma, söz konusu bağlam kopuşunun yalnızca mülkiyet meselesi olarak değil; kültürel temsil, kimlik inşası ve kolektif hafıza açısından değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Çünkü kültürel miras, yalnızca geçmişe ait bir kalıntı değil; günümüz toplumlarının kendilerini tanımlama biçimlerinin de önemli bir unsurudur. Bir eserin özgün coğrafyasından uzaklaştırılması, o toplumun tarihsel süreklilik algısını da zedeleyebilmektedir. Çalışmada ayrıca, son yıllarda hız kazanan restitüsyon ve iade politikaları ele alınacaktır. Uluslararası hukuk, etik müzecilik anlayışı ve kaynak ülke–ev sahibi müze iş birliği çerçevesinde geliştirilen yeni yaklaşımlar, kültürel mirasın daha adil ve sürdürülebilir biçimde yönetilmesini hedeflemektedir. Eserlerin ana yurduna iadesi, yalnızca politik bir talep değil; bağlamsal bütünlüğün yeniden kurulması ve kültürel hafızanın onarılması açısından da önemli bir adımdır. Sonuç olarak, Anadolu'dan taşınan eserlerin "evrensel obje" kimliği ile "yerel hafıza unsuru" kimliği arasındaki gerilim, günümüz miras tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Bu çalışma, söz konusu gerilimi kültürel aidiyet, mekân-nesne ilişkisi ve sürdürülebilir miras bilinci bağlamında ele alarak, yitik miras kavramının yalnızca fiziksel kayıpla değil, anlam kaybıyla da ilişkili olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Eseler, Heykel, Kabartma

ABSTRACT: Anatolia, with its millennia-long tradition of uninterrupted settlement, represents one of the most densely layered cultural landscapes in human history. The tangible cultural heritage elements that emerged within this geography are significant not only for their aesthetic and artistic value, but also for the insights they provide into the political organizations, belief systems, economic structures, and identity formation processes of past societies. Ancient cities,

the architectural and sculptural programs that defined them, and the portable artifacts recovered from these contexts constitute the principal carriers of Anatolia's cultural memory. Within their original settings, these objects derive meaning through their organic relationship with place, ensuring the continuity of collective memory. However, particularly from the nineteenth century onward, and in parallel with the political and economic weakening of the Ottoman Empire, numerous artifacts from Anatolia were removed abroad through various means. Diplomatic privileges, capitulatory arrangements, excavation permits, and, in some cases, direct illicit trafficking facilitated this transfer. This process did not merely involve the physical relocation of objects; rather, it created a form of "contextual rupture," severing artifacts from the historical and spatial environments that once shaped their meaning. As a result, many archaeological sites in Anatolia became "fragmented heritage landscapes," while the displaced objects themselves came to represent a form of "lost heritage," generating a cultural void within their places of origin. This study aims to examine the impact of artifacts removed from Türkiye on cultural belonging and heritage consciousness. From the perspective of post-colonial heritage theory, nineteenth-century European museology and collecting practices promoted the concept of the "universal museum," incorporating artifacts from diverse geographies into a global narrative framework. While this approach presented such objects under the discourse of "shared human heritage," it often relegated their local identities and original socio-cultural contexts to a secondary position. Although the rhetoric of universality appears inclusive, it frequently reflects power relations embedded within historical processes of acquisition and representation. Many monumental sculptures, architectural fragments, and sarcophagi originating from Anatolia are today displayed in major museums across Europe and North America. In these international settings, they are predominantly interpreted through their artistic and aesthetic qualities, often detached from the archaeological environments to which they originally belonged. This displacement significantly shapes visitor experience. There is a profound difference between encountering an artifact within its original topographical, architectural, and cultural setting and viewing it as an isolated object within a museum display case. As the site–object relationship weakens, the historical narrative embodied in the artifact becomes fragmented. This study argues that such contextual rupture should not be considered solely as a matter of legal ownership, but rather as an issue of cultural representation, identity construction, and collective memory. Cultural heritage is not merely a remnant of the past; it is

also a vital component in the ways contemporary societies define themselves. The removal of an artifact from its original geography can disrupt a community's perception of historical continuity and cultural integrity. Furthermore, the study addresses recent developments in restitution and repatriation policies. Emerging approaches grounded in international law, ethical museology, and collaborative frameworks between source countries and holding institutions aim to establish more equitable and sustainable models of heritage management. The return of artifacts to their country of origin should be understood not only as a political act, but also as a process of restoring contextual integrity and reconstructing cultural memory. In conclusion, the tension between the identity of Anatolian artifacts as "universal objects" and their role as elements of local memory lies at the heart of contemporary heritage debates. By examining this tension through the lenses of cultural belonging, the site–object relationship, and sustainable heritage consciousness, this study seeks to demonstrate that the concept of "lost heritage" is associated not only with physical absence, but also with the loss of meaning.

Keywords: *Cultural Heritage, Artifacts, Sculpture, Relief*

Aşırı Turizmin Profesyonel Turist Rehberliği Üzerindeki Etkileri: Göreme Açık Hava Müzesi Örneği

The Effects of Overtourism on Professional Tour Guiding: The Case of Göreme Open Air Museum

Tuğçe KOÇAK[1], Ozan ATSIZ[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye, tugcekocak2019@icloud.com, 0009-0008-3847-1795*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, ozanatsiz@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-2962-1903*

ÖZ: Dünya genelinde popüler turizm destinasyonlarının karşı karşıya kaldığı en büyük krizlerden biri olan aşırı turizmin (overtourism), yalnızca fiziksel ve çevresel tahribata yol açmakla kalmayıp, turistik deneyimin temel unsurlarını da derinden sarstığı giderek artan bir ivmeyle gözlenmektedir. Taşıma kapasitesinin aşıldığı, altyapının yetersiz kaldığı ve ziyaretçi akınının kontrol edilemediği durumlarda destinasyonlar, sundukları özgün kültürel ve tarihi değeri yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye'nin en çok ziyaret edilen kültürel miras alanlarından biri olan Kapadokya bölgesi ve özellikle Göreme Açık Hava Müzesi, UNESCO Dünya Mirası listesinde yer almasına rağmen, yılın büyük bir bölümünde taşıma kapasitesinin çok üzerinde, yoğun bir turist akınına maruz kalmaktadır. Bu kontrolsüz ziyaretçi yığılmasının, alanın kırılgan fiziksel yapısını tehdit etmenin yanı sıra, destinasyonun tarihi ve kültürel hikâyesini ziyaretçiye aktaran profesyonel turist rehberlerinin çalışma koşullarını doğrudan ve olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Dar yürüyüş yolları, küçük hacimli kaya oyması kiliseler ve yetersiz dinlenme alanları kalabalıkla birleştiğinde, rehberlerin zaman yönetimi, grup kontrolü, sesini duyurabilme ve etkili iletişim gibi temel mesleki yetkinliklerini sergilemelerinin giderek imkânsızlaştığı öngörülmektedir. Özellikle aynı anda birden fazla grubun dar alanlarda çakışması, hem ciddi bir gürültü kirliliğine yol açmakta hem de anlatım kalitesini standartların çok altına düşürmektedir. Turizm literatüründe aşırı turizm kavramı genellikle yerel halkın sosyo-kültürel tepkileri, fiziksel altyapı yetersizlikleri veya genel turist memnuniyeti üzerinden nicel verilerle ölçülmektedir. Ancak sorunun sahadaki asıl uygulayıcıları, kriz yöneticileri ve destinasyonun asıl yüzü olan turist rehberlerinin gözünden

incelendiği nitel çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmanın temel amacı, Göreme Açık Hava Müzesi'nde yaşanan aşırı turizm baskısının, bizzat sahada hizmet veren profesyonel turist rehberlerinin çalışma koşullarına, tur yönetimi süreçlerine, fiziksel yorgunluklarına ve mesleki tatminlerine olan etkilerini derinlemesine incelemektir. Konunun doğası gereği derinlemesine, zengin ve çok boyutlu bilgi elde edebilmek amacıyla araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılacak ve durum çalışması (case study) deseni benimsenecektir. Çalışmanın örneklemini, Kapadokya bölgesinde aktif olarak çalışan, Göreme Açık Hava Müzesi'ne düzenli tur düzenleyen ve amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile seçilecek profesyonel turist rehberleri oluşturacaktır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılacaktır. Görüşmelerde rehberlere; fiziksel kısıtlılıkların ve kalabalığın bilgi aktarım kalitesine etkisi, dar alanlarda yaşanan grup çakışmalarının yarattığı stres faktörleri, zaman yönetimi zorlukları, turistlerle yaşanan iletişim kopuklukları ve bu durumun turist memnuniyetine yansımaları üzerine açık uçlu sorular yöneltilecektir. Elde edilen veriler, ses kayıtlarının deşifre edilmesinin ardından betimsel analiz tekniği ile çözümlenecektir. Bu aşamada veriler, araştırmanın amacı ve görüşme formundaki sorular temel alınarak önceden belirlenen temalar (mekânsal baskı, mesleki tükenmişlik, iletişim kopukluğu ve grup psikolojisi vb.) altında özetlenip yorumlanacaktır. Bu çalışmanın aşırı turizm literatürüne iki temel katkı sunması hedeflenmektedir. İlk olarak, aşırı turizm olgusunu yalnızca fiziksel çevresel tahribat ya da yerel halkın tepkileri üzerinden değil, destinasyon deneyiminin sahadaki uygulayıcıları olan profesyonel turist rehberlerinin perspektifinden ele alarak literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracaktır. Bu yönüyle çalışma, rehberleri pasif hizmet sağlayıcılar olarak değil, destinasyon deneyiminin aktif tasarımcıları ve kriz yöneticileri olarak konumlandıracaktır. İkinci olarak, UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alan Göreme Açık Hava Müzesi özelinde gerçekleştirilecek olan çalışma, kültürel miras alanlarında aşırı turizmin hizmet kalitesi, anlatı performansı ve mesleki tatmin üzerindeki etkilerini ortaya koyarak miras alanı yönetimi literatürüne uygulamalı bulgular sunacaktır. Bu bağlamda araştırma, miras alanlarında ziyaretçi yönetimi, grup planlaması ve rehber destek mekanizmalarına yönelik politika önerileri geliştirilmesine zemin hazırlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aşırı turizm, Nitel araştırma, Profesyonel turist rehberliği, Tur yönetimi, Göreme Açık Hava Müzesi.

ABSTRACT: *It is increasingly observed that overtourism, one of the major crises faced by popular tourism destinations worldwide, not only causes physical and environmental degradation but also deeply undermines the core elements of the tourist experience. In cases where carrying capacity is exceeded, infrastructure is insufficient, and visitor influx cannot be controlled, destinations face the risk of losing their authentic cultural and historical value. The Cappadocia region, one of Turkey's most visited cultural heritage sites, and specifically the Göreme Open Air Museum, are exposed to an intense tourist influx far beyond their carrying capacity for most of the year, despite being on the UNESCO World Heritage list. This uncontrolled visitor congestion is thought to not only threaten the fragile physical structure of the site but also directly and negatively affect the working conditions of professional tour guides, who convey the historical and cultural narrative of the destination to visitors. When narrow walkways, small-scale rock-carved churches, and inadequate resting areas are combined with crowds, it becomes increasingly difficult for guides to demonstrate fundamental professional competencies such as time management, group control, audibility, and effective communication. Particularly, the simultaneous clash of multiple groups in confined spaces causes serious noise pollution and reduces the quality of narration well below standards. In the tourism literature, the concept of overtourism is generally measured through the socio-cultural reactions of local communities, physical infrastructure inadequacies, or general tourist satisfaction using quantitative data. However, qualitative studies examining the issue from the perspective of tour guides—the primary practitioners, crisis managers, and the true face of the destination in the field—are quite limited. The main purpose of this study is to deeply examine the effects of overtourism pressure in the Göreme Open Air Museum on the working conditions, tour management processes, physical exhaustion, and professional satisfaction of professional tour guides actively serving in the field. To obtain in-depth, rich, and multidimensional information in line with the nature of the subject, qualitative research methods will be employed, and a case study design will be adopted. The sample of the study will consist of professional tour guides who actively work in the Cappadocia region and regularly conduct tours to the Göreme Open Air Museum, selected through criterion sampling, a purposive sampling method. Semi-structured interviews will be used as the data collection tool. During the interviews, open-ended questions will be directed to the guides regarding the effects of physical constraints and crowding on information transfer quality, the stress factors created by*

group clashes in narrow spaces, time management difficulties, communication breakdowns with tourists, and the reflections of this situation on tourist satisfaction. After decoding the audio recordings, the obtained data will be analyzed using the descriptive analysis technique. At this stage, the data will be summarized and interpreted under pre-determined themes (such as spatial pressure, occupational burnout, communication breakdown, and group psychology) based on the purpose of the research and the questions in the interview form. This study aims to make two main contributions to the overtourism literature. First, it will fill a significant gap in the literature by addressing the phenomenon of overtourism not only through physical environmental degradation or the reactions of local residents but from the perspective of professional tour guides, who are the on-site implementers of the destination experience. In this respect, the study will position guides not as passive service providers, but as active designers and crisis managers of the destination experience. Second, the study, conducted specifically in the Göreme Open Air Museum, a UNESCO World Heritage site, will provide applied findings to the heritage site management literature by revealing the impacts of overtourism on service quality, narrative performance, and professional satisfaction in cultural heritage sites. In this context, the research will lay the groundwork for developing policy recommendations regarding visitor management, group planning, and guide support mechanisms in heritage sites.

Keywords: *Overtourism, Qualitative research, Professional tour guiding, Tour management, Göreme Open Air Museum.*

Kapadokya Kültürel Mirasında Eksik Tarih Anlatımı

The Incomplete Historical Narrative in the Cultural Heritage of Cappadocia

Tuğçe ŞENER[1]

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir, Türkiye, tugcesener@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-6977-3955*

ÖZ: Bu çalışma çağlar boyunca insanoğluna ev sahipliği yapmış olan Kapadokya kültürel mirasının arkeolojik potansiyeline ve turizme katkısına odaklanmaktadır. Kapadokya sahip olduğu coğrafi yapısı, sunduğu doğal barınakları ve tarıma elverişli arazileri ile hemen hemen her döneme ait yerleşim izlerine ait veriler sunmaktadır. İlk kez 1800'lü yıllarda bölgeye gelen yabancı bilim insanları Kapadokya'nın kültür tarihi açısından potansiyelini keşfetmiştir. Bu tarihten sonra bilim insanlarının Kapadokya'nın kültür tarihine karşı merakı artmış ve günümüze kadar pek çok araştırma yapılmıştır. Yapılan yüzey araştırmaları Kapadokya'nın tarihöncesi çağlardan günümüze kadar kesintisiz olarak yerleşim gördüğünü göstermektedir. Ancak çalışmalar Roma-Bizans dönemlerine daha çok odaklanırken, erken dönemlere ilişkin veriler sınırlı kalmıştır. Kültürel miras açısından oldukça zengin olan bölge her yıl binlerce yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir. Kapadokya kültür tarihinin aktarımında ağırlıklı olarak Roma-Bizans dönemi yapılarının (doğal kaya kiliseleri, yeraltı şehirleri ve kaya yerleşimleri) ön plana çıkarıldığı ve erken dönemlere ilişkin kültür mirasının eksik kaldığı gözlenmiştir.

Kapadokya'nın doğal mirası ile birlikte kültürel mirasının eksiksiz anlatılması bölgenin tarihinin daha iyi anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Bu kapsamda turizm kalkınması açısında bir marka değer olan Kapadokya Bölgesi'nin tarihinin ortak bir kültürel çerçeve içerisinde eksiksiz anlatılması gerekmektedir. Çalışmanın ana amacı, Kapadokya'da kültür tarihi bağlamında her dönemi kapsayan turizm rotaların oluşturulması ve kronolojik bir çerçevede bölgenin tarihinin eksiksiz olarak verilmesidir. Bu sayede Kapadokya kültürel mirası bütüncül bir tablo ortaya koyacak ve daha çok turistin ilgisini çekecektir.

Anahtar Kelimeler: kültürel miras, kültür tarihi, Kapadokya turizmi

ABSTRACT: *This study focuses on the archaeological potential and contribution to tourism of the cultural heritage of Cappadocia, which has been home to humankind throughout the ages. Cappadocia, with its geographical structure, natural shelters, and fertile agricultural lands,*

provides data on settlement traces from almost every period. Foreign scientists who first came to the region in the 1800s discovered Cappadocia's potential in terms of cultural history. After this date, scientists' interest in the cultural history of Cappadocia increased, and many studies have been conducted to this day. Surface surveys indicate that Cappadocia has been continuously inhabited from prehistoric times to the present day. However, while studies have focused more on the Roman-Byzantine periods, data on the early periods remain limited. The region, which is quite rich in terms of cultural heritage, is visited by thousands of local and foreign tourists every year. In the transmission of Cappadocia's cultural history, it has been observed that structures from the Roman-Byzantine period (natural rock churches, underground cities, and rock settlements) are predominantly highlighted, while the cultural heritage of earlier periods remains underrepresented.

The comprehensive presentation of Cappadocia's cultural heritage alongside its natural heritage is important for a better understanding of the region's history. In this context, it is necessary to comprehensively narrate the history of the Cappadocia Region, which is a brand value in terms of tourism development, within a common cultural framework. The main objective of the study is to create tourism routes covering every period within the context of cultural history in Cappadocia and to provide a complete history of the region within a chronological framework. This will present a comprehensive picture of Cappadocia's cultural heritage and attract more tourists.

Keywords: cultural heritage, cultur history, Cappadocia tourism

Kültürel Mirasın Geleceğe Aktarımında Dijital İkizler

Digital Twins in the Preservation of Cultural Heritage for Future Generations

Turan KARİPCİN[1], Ömer ÇOBAN[2]

[1]*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Araştırmaları Enstitüsü Nevşehir Türkiye, turan.karipcin@philips.com, 0000-0003-3296-0498*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Nevşehir Türkiye, omercoban@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-2316-4468*

ÖZ: Doğal ve kültürel miras unsurları turizmin en önemli kaynaklarından biridir. Kültürel miras; toplumların geçmişten günümüze kadar gelen tarihsel derinliğini, değerlerini, sanat eserlerini ve mimarı yapılarını kapsayan bu sayede estetik birikimlerini yansıtan hazineleridir. Somut miras unsurları, tarihten günümüze aktarılırken bulunduğu ortamla ilişkili olarak deprem, yangın gibi doğal felaketlerle, hava olayları sebebi ile, yeterli derecede korunmadan yapılan turizm faaliyetleri ile veya insan kaynaklı tahribatlar sebebi ile ciddi tehditlerle karşı karşıyadır. Gelişen teknoloji ile dijitalleşme bu tehditlere karşın miras unsurlarının korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli roller üstlenmektedir. Dijitalleşme sayesinde, somut miras unsurlarının dijital ikizleri oluşturularak, yüksek hassasiyetle kayıt altına alınarak veri haline dönüştürülmektedir. Bu veriler sayesinde miras unsurları zarar verilmeden analiz edilebilir, herhangi bir tahribat riskine karşı aslına uygun restore edilebilir veya turizm faaliyetlerine yardımcı olacak şekilde uluslararası düzeyde sergileme olanağına ulaşabilir. Bu çalışmanın amacı; dijitalleşme sürecinde kullanılan teknolojilerin (Lidar, 3D Modelleme, VR/AR, Fotogrametri vb.) miras unsurlarının korunmasında nasıl bir rol oynadığını belirlemek ve Kapadokya özelinde yapılması gereken uygulamaları değerlendirmektir. Çalışmada dijitalleşmenin arşivleme için gerekli bir veri veya sanal ziyaret için gerçekleştirilen bir uygulamanın çok ötesinde; verdiği katkılar değerlendirilecek ve uygulamaların artırılmasının gerekliliğine yönelik tartışmalar yapılacaktır. Özellikle ülkemizde deprem afetinin yoğun şekilde yaşandığı bilinmektedir. Kahramanmaraş merkezli yaşanan 6 Şubat 2023 depremlerinin 11 ilde miras unsurlarına zarar verdiği gözlenmiştir. Bu nedenle çalışmanın önemi mevcut coğrafyada daha da artmaktadır. Kapadokya bölgesinde yumuşak tüf yapısı ve çok katmanlı yerleşimler, oyma kiliseler yoğun olarak bulunmaktadır. Bu nedenlerle dijital koruma teknolojileri için dünyadaki en kritik uygulama alanlarından biridir. Bu çalışma

ile dijital tarama yöntemlerinin özellikle Kapadokya bölgesinde mirasın belgelenmesi, izlenmesi ve afet sonrası yeniden ele alınması süreçlerine sunabileceği katkılar ortaya konacaktır. Ayrıca yoğun ziyaretçi sayısına ulaşan turistik alanlarda taşıma kapasitesi, güvenlik önlemleri için de çıkarılan modellemelerin faydaları değerlendirilecektir. Bu süreçte elde edilen yüksek çözünürlüklü nokta bulutu verileri, sadece görsel bir arşiv oluşturmakla kalmayıp, yapıların yapısal sağlık izlemesi için de temel teşkil etmektedir. Dijital ikizler aracılığıyla gerçekleştirilen simülasyonlar, iklim değişikliği ve aşırı ziyaretçi yükü gibi çevresel baskıların miras alanları üzerindeki uzun vadeli etkilerini önceden tahmin etmeyi mümkün kılarak, proaktif koruma stratejilerinin geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Böylece, kültürel mirasın dijital ekosisteme entegrasyonu, statik bir koruma anlayışından dinamik ve sürdürülebilir bir yönetim modeline geçişi hızlandıracaktır. Dijitalleşme, mirasın korunmasında geleneksel yöntemlere bir alternatif değildir. Kültürel mirasın korunmasında diğer yöntemlerle birlikte çalışan ve onları tamamlayan en güçlü modern araçtır. Bu nedenlerle Kapadokya gibi UNESCO mirası alanları için Ulusal Dijital Miras Arşivi genişletilmelidir. Müze ve ören yerlerinde, dijital ikizler üzerinden kurgulanan "Sanal Deneyim Odaları" kurulmalıdır. Yine yapıların dijitalleşmiş modelleri üzerinden tahribatın boyutu ve süresi belirlenebilecek, bu sayede gerekli önlemler, kısıtlamalar uygulanabilir hale gelecektir. Yapıda tahribat fazla ise gerektiği takdirde yapının dijital ikizi fiziki olarak modellenerek doğal mekan yerine bu alan ziyarete açılabilir. Engelli bireyler için yeraltı şehirlerinin VR ile gezdirilmesi sağlanabilmektedir. Artırılmış Gerçeklik (AR) uygulamaları sayesinde ziyaretçiye bir yerin hem bugünkü halini hem de tarihi süreçte geçtiği evreleri, dijital katmanlar aracılığı ile o zamanın kültürel yapısını da dikkate alarak sunulabilir. Bu bağlamda mirasın anlatıcısı rolündeki turist rehberlerinin de dijital okuryazarlık ile ilgili eğitimleri teorik ve pratik düzlemde almaları sağlanabilir. Sonuç olarak; kültürel mirası teknoloji ile birleştirmek, sadece bir koruma yöntemi değil, miras unsurlarının varlığını zamana karşı savunma yöntemidir. Bu sayede nesiller gelecek nesillere kültürel miraslarını aktarabilme sorumluluğunu yerine getirilebileceklerdir.

Anahtar Kelimeler: Dijital İkiz, Dijital Kültürel Miras, Dijitalleşme, Kapadokya.

ABSTRACT: *Natural and cultural heritage elements constitute one of the most vital resources for tourism. Cultural heritage represents the historical depth, values, works of art, and architectural structures of societies, acting as treasures that reflect their aesthetic accumulation. Tangible heritage elements face severe threats from natural disasters such as*

earthquakes and fires, atmospheric phenomena, inadequately managed tourism activities, or human-induced destruction during their transmission to the present day. In the face of these threats, digitalization and evolving technologies play a crucial role in preserving heritage elements and transferring them to future generations. Through digitalization, digital twins of tangible heritage elements are created, enabling high-precision documentation and data transformation. This data allows heritage elements to be analyzed without damage, restored authentically against any risk of destruction, or showcased internationally to support tourism activities. The objective of this study is to determine the role of technologies used in the digitalization process (Lidar, 3D Modeling, VR/AR, Photogrammetry, etc.) in the preservation of heritage elements and to evaluate the necessary applications specifically for the Cappadocia region. This study evaluates digitalization beyond its role as a data archive or a tool for virtual visits, discussing the necessity of increasing these applications. Considering the high seismic activity in our country, as observed in the February 6, 2023, earthquakes that damaged heritage sites across 11 provinces, the significance of this study becomes even more critical. Due to its soft tuff structure, multi-layered settlements, and dense rock-cut churches, Cappadocia is one of the world's most critical application areas for digital preservation technologies. This study demonstrates the contributions of digital scanning methods to the documentation, monitoring, and post-disaster reconstruction processes in Cappadocia. Furthermore, it evaluates the benefits of these models for carrying capacity and security measures in high-density tourist areas. The high-resolution point cloud data obtained during this process not only creates a visual archive but also forms a basis for the structural health monitoring of the buildings. Simulations conducted through digital twins enable the prediction of long-term effects of environmental pressures—such as climate change and excessive visitor loads—on heritage sites, allowing for the development of proactive preservation strategies. Thus, the integration of cultural heritage into the digital ecosystem will accelerate the transition from a static preservation approach to a dynamic and sustainable management model. Digitalization is not an alternative to traditional methods but the most powerful modern tool that complements them. Consequently, the National Digital Heritage Archive should be expanded for UNESCO sites like Cappadocia. "Virtual Experience Rooms" based on digital twins should be established in museums and archaeological sites. Additionally, digital models can help determine the extent and duration of degradation, enabling the implementation of necessary restrictions and

precautions. In cases of severe damage, physical models of the digital twin can be opened to visitors instead of the original site. VR can facilitate tours of underground cities for individuals with disabilities, while Augmented Reality (AR) can present the historical layers and cultural structure of a site through digital overlays. In this context, tourist guides should receive theoretical and practical training in digital literacy. In conclusion, merging cultural heritage with technology is not just a preservation method; it is a way to defend heritage against time, ensuring its transmission to future generations.

Keywords: *Digital Twin, Digital Cultural Heritage, Digitalization, Cappadocia*

Koreli Turistlerin Seyahat Motivasyonunda İnancın Yeri: Kapadokya Örneği

A Research On The Place And Importance Of Faith In The Travel Motivation Of Korean Tourists Visiting Cappadocia

Tülay Özdemir[1,*], Zeynep ÇOKAL[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, tlyzdmrsahin@gmail.com, 0009-0008-7024-5739*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, zeynepkabaoglu@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-5729-3228*

ÖZ: Seyahat kişilerin bir yerden başka bir yere gitme sürecinin tümünü kapsamaktadır. Günümüz insanı farklı motivasyonlarla seyahat etmekte ve turizm hareketliliğine katılmaktadır. Seyahat motivasyonu bireylerin seyahat etmeye karar verme süreçlerini etkileyen psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin toplamıdır. Bu motivasyonlar, dinlenme ve rahatlama, macera arayışı, kültürel deneyimler, sosyal etkileşim, dini ve manevi amaçlar gibi çeşitli nedenleri içermektedir. İnanç insanlık tarihinde her zaman seyahati etkileyen unsurlar arasında yer almıştır. İnsanlar dünyanın her yerinden kutsal saydıkları yerlere hac mevsimleri ve kutsal günler yoğunlukta olmak üzere arzu ettikleri zamanda seyahat etmekte ve dini törenlere katılmaktadır. Kapadokya da ziyaretçilerin inanç motivasyonu ile ziyaret ettiği önemli destinasyonlar arasında yer almaktadır. Kapadokya, Hristiyanlar için hem tarihi hem de dini açıdan büyük bir öneme sahiptir. Bölgede bulunan kiliseler, manastırlar ve yer altı şehirleri, Hristiyanlık tarihinin önemli izlerini taşımakta ve bu nedenle Hristiyan turistler için vazgeçilmez bir destinasyon olmaktadır. Ayrıca, Kapadokya'nın doğal güzellikleri de bölgenin turistik çekiciliğini artırmaktadır. Bu nedenle, Kapadokya, Hristiyanlar için sadece bir ibadet merkezi değil, aynı zamanda bir keşif ve huzur mekanı olarak da büyük bir öneme sahiptir. Bölgedeki Göreme Açık Hava Müzesi, Derinkuyu Yeraltı Şehri ve Kaymaklı Yeraltı Şehri inanç turizmi açısından önemli çekim merkezleri olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, bu mekanlar yalnızca fiziksel ziyaret alanları değil, aynı zamanda kolektif hafızanın ve dini kimliğin yeniden üretildiği sembolik alanlar olarak da değerlendirilmektedir. Özellikle erken dönem Hristiyanlık mirasının somut izlerini barındırmaları, bölgeyi uluslararası inanç turizmi

pazarında stratejik bir konuma taşımaktadır. Bu durum, destinasyon yönetimi ve rehberlik hizmetlerinin niteliğini daha da önemli hale getirmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, inanç turizmi kapsamında Kapadokya bölgesini ziyaret eden Koreli Hristiyan turistlerin seyahat motivasyonlarını ve bölgeye yönelik algılarını belirlemektir. Araştırmanın evrenini Kapadokya'yı ziyaret eden turistler oluşturmaktadır. Araştırma, bu turistlerin beklentilerinin karşılanma düzeyini, dini mekan ziyaret motivasyonlarını, bilgi kaynaklarını ve sosyal-psikolojik mekan algılarını incelemeyi hedeflemektedir. Ayrıca, bölgedeki inanç turizmi faaliyetlerinde karşılaşılan eksikliklerin tespit edilmesi ve bu turların geliştirilmesine yönelik çözüm önerileri sunulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışma, hem destinasyon imajı literatürüne hem de inanç temelli seyahat davranışlarına yönelik kuramsal tartışmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir. Aynı zamanda Kapadokya'nın Hristiyanlık tarihi açısından taşıdığı sembolik ve kültürel değerlerin ziyaretçi perspektifinden nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırma süreci üç aşamadan oluşmaktadır. İlk iki aşamada, inanç turizmi ve seyahat motivasyonu kavramları ile Türkiye'deki Hristiyan inanç merkezleri üzerine literatür taraması yapılmıştır. Uygulama aşamasında ise Nevşehir'i ziyaret eden Koreli turistlere yönelik anket tekniği kullanılmıştır. Beş bölümden oluşan anket formu; seyahat özellikleri, ziyaret edilen dini yapılar, seyahat motivasyonu ifadeleri, dini mekan algıları ve demografik özellikler üzerine kurgulanmıştır. Elde edilen birincil veriler, istatistiksel analiz programları aracılığıyla değerlendirilmiştir. Nicel verilerin analizinde güvenilirlik ve geçerlilik testleri uygulanmış, değişkenler arası ilişkiler çeşitli istatistiksel yöntemlerle incelenmiştir. Araştırma bulguları, Kapadokya'yı ziyaret eden Koreli turistlerin seyahat motivasyonlarının temelinde dini ritüelleri yerinde deneyimleme ve kutsal kabul edilen mekanları ziyaret etme arzusunun (hac motivasyonu) yattığını göstermektedir. Bununla birlikte, inanç turlarının tanıtımında yetersizlikler olduğu, rehberlik hizmetlerinde uzmanlaşma ihtiyacının bulunduğu ve bölgesel ekonomiye katkı noktasında geliştirilmesi gereken alanlar olduğu saptanmıştır. Ayrıca, kültürel anlatımın derinleştirilmesi ve çok dilli bilgilendirme materyallerinin artırılmasının ziyaretçi memnuniyetini olumlu yönde etkileyebileceği değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları ışığında turizm paydaşlarına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnanç, Seyahat Motivasyonu, Koreli Turistler, Kapadokya.

ABSTRACT

Travel encompasses the entire process of individuals going from one place to another. Today's people travel and participate in tourism for different motivations. Travel motivation is the sum of psychological, social, cultural, and economic factors that influence individuals' decision-making processes regarding travel. These motivations include various reasons such as rest and relaxation, the search for adventure, cultural experiences, social interaction, and religious and spiritual purposes. Faith has always been among the factors influencing travel throughout human history. People from all over the world travel to places they consider sacred, mainly during pilgrimage seasons and holy days, whenever they wish, and participate in religious ceremonies. Cappadocia is also among the important destinations visited by tourists motivated by faith. Cappadocia holds great historical and religious significance for Christians. The churches, monasteries, and underground cities found in the region bear important traces of Christian history, making it an indispensable destination for Christian tourists. Furthermore, Cappadocia's natural beauty also enhances the region's tourist appeal. Therefore, Cappadocia is not only a place of worship for Christians but also a place of discovery and tranquility. The Göreme Open Air Museum, Derinkuyu Underground City, and Kaymaklı Underground City in the region stand out as important centers of attraction for faith tourism. However, these places are not only physical areas of visitation but are also considered symbolic spaces where collective memory and religious identity are reproduced. The region's possession of tangible traces of early Christian heritage, in particular, places it in a strategic position in the international faith tourism market. This situation makes the quality of destination management and guide services even more important.

The main objective of this study is to determine the travel motivations and perceptions of Korean Christian tourists visiting the Cappadocia region within the scope of religious tourism. The universe of the study consists of tourists visiting Cappadocia. The research aims to examine the level of fulfillment of these tourists' expectations, their motivations for visiting religious sites, their sources of information, and their socio-psychological perceptions of the sites. Furthermore, it aims to identify deficiencies encountered in religious tourism activities in the region and to propose solutions for the development of these tours. In this context, the study aims to contribute to both the destination image literature and theoretical discussions on faith-

based travel behavior. It also aims to reveal how visitors interpret the symbolic and cultural values of Cappadocia in terms of its Christian history.

The research process consists of three stages. In the first two stages, a literature review was conducted on the concepts of faith tourism and travel motivation, as well as Christian centers of worship in Turkey. In the application stage, a survey technique was used targeting Korean tourists visiting Nevşehir. The survey form, consisting of five sections, was designed to cover travel characteristics, religious structures visited, statements on travel motivation, perceptions of religious sites, and demographic characteristics. The primary data obtained were evaluated using statistical analysis programs. Reliability and validity tests were applied in the analysis of quantitative data, and the relationships between variables were examined using various statistical methods. The research findings show that the underlying motivation for Korean tourists visiting Cappadocia is the desire to experience religious rituals in person and visit sacred sites (pilgrimage motivation). However, it was determined that there are inadequacies in the promotion of faith tours, a need for specialization in guide services, and areas that need to be developed in terms of contributing to the regional economy. In addition, it was assessed that deepening cultural expression and increasing multilingual information materials could positively affect visitor satisfaction. Recommendations for tourism stakeholders have been developed in light of the research findings.

***Keywords**: Faith, Travel Motivation, Korean Tourists, Cappadocia.*

Kapadokya Kültürel Coğrafyasında Pınarbaşı (Kayseri): Arkeolojik Süreklilik ve Kültürel Miras Değerleri

Pınarbaşı (Kayseri) in the Cultural Geography of Cappadocia: Archaeological Continuity and Cultural Heritage Values

Yağmur ATAY[1]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir, Türkiye, yagmuratay38@gmail.com, 0009-0003-2509-4410*

ÖZ: Kayseri il merkezinin yaklaşık 89 km doğusunda, Malatya karayolu üzerinde ve Zamantı Irmağı'nın beslediği verimli havza içerisinde yer alan Pınarbaşı, Orta Anadolu'yu Malatya (Melitene) ve Kahramanmaraş (Germanicia) üzerinden Doğu dünyasına bağlayan ana güzergâh üzerinde konumlanmaktadır. Bu stratejik konum ve doğal coğrafi avantajlar, yerleşimin Tunç Çağları'ndan itibaren kesintisiz iskân görmesini sağlamıştır. Böylece Pınarbaşı, askeri, ticari ve idari bakımdan bölgesel etkileşim ağlarının düğümlendiği önemli bir merkez niteliği kazanmıştır. Bölgenin erken dönemlerine ışık tutan en önemli arkeolojik bulgulardan biri, Hitit Dönemi'ne tarihlenen Karakuyu Barajı'dır. Üzerinde IV. Tuthaliya'ya ait arma ve hiyeroglif yazıt bulunan bu baraj, Hititlerin bölgedeki idari ve ekonomik organizasyonuna dair somut veriler sunmaktadır. Hellenistik Dönem'de Ariaratheia adıyla anılan yerleşim, Bağımsız Kapadokya Krallığı döneminde bir süreliğine başkentlik yapmış olup bu durum Pınarbaşı'nın politik ve idari önemini açıkça ortaya koymaktadır. Roma İmparatorluğu döneminde bölgenin stratejik niteliği daha da belirginleşmiştir. Via Sebaste gibi ana arterlerle bağlantılı yol ağının üzerinde bulunan yerleşim, askeri ve ticari dolaşım açısından önemli bir merkez hâline gelmiştir. Tespit edilen mil taşları, yol sisteminin düzenlenmesi ve onarım faaliyetlerine ilişkin veriler sağlamaktadır. Roma dönemine ait köprü kalıntısı, Panlı anıtsal mezar yapısı ve kaya mezarları ise hem altyapı faaliyetlerini hem de gömü geleneklerini belgeleyen unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Bizans döneminde ise önemini koruyan yerleşim, savunma mimarisi bakımından dikkate değer bulgular sunmaktadır. İlçeye bağlı Melikgazi Köyü'nde bulunan Zamantı (Kuş) Kalesi, günümüzde Selçuklu dönemiyle ilişkilendirilmekle birlikte, temellerinde Roma ve Bizans savunma sistemlerine ait izler barındırmaktadır. Bu durum, Pınarbaşı'nın tarih boyunca kontrol edilmesi gereken bir geçit olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bunların yanı sıra ilçe genelinde tespit edilen çok

sayıda höyükte Tunç Çağı'ndan Roma Dönemi'ne uzanan yerleşim katmanları belirlenmiştir. Seramik buluntular, mimari kalıntılar, tümülüsler bölgedeki iskânın uzun soluklu ve süreklilik arz eden bir karakter taşıdığını göstermektedir. Hitit, Kapadokya Krallığı, Roma, Bizans, Türk-İslam ve Osmanlı dönemlerine uzanan çok katmanlı kültürel birikim, yerleşimi Kapadokya coğrafyasında özgün bir konuma yerleştirmektedir. Buna karşın, mevcut arkeolojik ve kültürel miras unsurlarının sistematik ve kapsamlı biçimde incelenmemiştir. Çalışmalar büyük ölçüde yerel kültür envanteri girişimleriyle sınırlı kalmış; ayrıntılı kazı ve araştırma çalışmaları gerçekleştirilmemiştir. Bu durum akademik literatürde bir boşluk oluşturmuştur. Bunun yanı sıra yetersiz koruma önlemleri nedeniyle arkeolojik alanlar doğal ve beşerî tahribata açık hâle gelmiş; kaçak kazılar ve bilinçsiz müdahaleler kültürel varlıkları tehdit eder duruma gelmiştir. Bu bağlamda çalışma, Kapadokya kültürel coğrafyası içinde önemli bir yer tutan Pınarbaşı'nın çok katmanlı arkeolojik birikimini bütüncül bir perspektifle ele almayı ve görünür kılınmasına katkı sağlayı amaçlamaktadır. Yüzey buluntuları, mevcut literatür, epigrafik veriler ve mimari kalıntılar üzerinden yerleşimin tarihsel süreçte üstlendiği ekonomik, askeri ve idari roller değerlendirilecek; böylece Pınarbaşı'nın arkeolojik sürekliliği sistematik bir çerçevede ortaya konulacaktır. Sonuç olarak bu bildiri hem Kapadokya arkeolojisine hem de bölgesel kültürel miras çalışmalarına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, Kayseri, Pınarbaşı, Ariaratheia Kültürel Miras

ABSTRACT: Located approximately 89 km east of the city center of Kayseri, on the Malatya highway and within the fertile basin nourished by the Zamantı River, Pınarbaşı lies on the main route connecting Central Anatolia to the Eastern world via Malatya (Melitene) and Kahramanmaraş (Germanicia). This strategic position, combined with its favorable natural geography, has enabled continuous settlement in the area since the Bronze Age. Consequently, Pınarbaşı emerged as a significant center where regional networks of military, commercial, and administrative interaction converged. One of the most important archaeological findings shedding light on the early history of the region is the Karakuyu Dam, dated to the Hittite period. Bearing the emblem and hieroglyphic inscription of Tudhaliya IV, this dam provides concrete evidence regarding the administrative and economic organization of the Hittites in the region. During the Hellenistic Period, the settlement—known as Ariaratheia—served for a time as the capital of the Independent Kingdom of Cappadocia, clearly demonstrating the political and administrative importance of Pınarbaşı. In the Roman Imperial period, the strategic character

of the region became even more pronounced. Situated along a road network connected to major arteries such as the Via Sebaste, the settlement developed into an important center for military and commercial circulation. Milestones identified in the area provide valuable data concerning the organization and maintenance of the road system. The remains of a Roman bridge, the monumental Panlı tomb, and rock-cut tombs stand out as significant elements documenting both infrastructural activities and burial traditions. Maintaining its importance during the Byzantine period, the settlement also presents noteworthy evidence in terms of defensive architecture. Zamantı (Kuş) Castle, located in Melikgazi Village within the district, is today associated with the Seljuk period; however, its foundations preserve traces of Roman and Byzantine defensive systems. This indicates that Pınarbaşı was regarded throughout history as a pass that required control and protection. In addition, numerous mounds identified throughout the district reveal settlement layers extending from the Bronze Age to the Roman period. Ceramic finds, architectural remains, and tumuli demonstrate that habitation in the region possessed a long-term and continuous character. The multi-layered cultural accumulation spanning the Hittite, Cappadocian Kingdom, Roman, Byzantine, Turkish-Islamic, and Ottoman periods places the settlement in a distinctive position within the geography of Cappadocia.

Despite this rich archaeological and cultural heritage, the existing remains have not been examined in a systematic and comprehensive manner. Research has largely been limited to local cultural inventory initiatives, and no extensive excavations or detailed investigations have yet been carried out. This situation creates a gap in the academic literature. Moreover, insufficient conservation measures have left archaeological sites vulnerable to natural and human-induced destruction; illicit excavations and unregulated interventions increasingly threaten cultural assets. In this context, Pınarbaşı should be considered not only as a settlement where archaeological continuity can be traced, but also as an area requiring planned and holistic approaches in terms of cultural heritage management. This study aims to examine the multi-layered archaeological accumulation of Pınarbaşı—an important settlement within the cultural geography of Cappadocia—from a comprehensive perspective. Through the evaluation of surface finds, existing literature, epigraphic evidence, and architectural remains, the economic, military, and administrative roles assumed by the settlement throughout history are assessed, thereby presenting the archaeological continuity of Pınarbaşı within a systematic framework.

Ultimately, this paper seeks to contribute both to Cappadocian archaeology and to regional cultural heritage studies.

Keywords: Cappadocia, Kayseri, Pınarbaşı, Ariaratheia, Cultural Heritage

Çocuklar İçin Arkeoloji Temelli Deneyimsel Öğrenme Yaklaşımı Doğrultusunda Kapadokya Vadileri Üzerinden Alternatif Turizm Rotası Modeli

An Alternative Tourism Route Model Through the Valleys of Cappadocia, Based on an Archaeology-Based Experiential Learning Approach for Children

Yasin GÜNDEN[1*], Burcu SAÇLI GÜNDEN[2]

[1] *Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Nevşehir/Türkiye *yasingunden@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8591-5776*

[2] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, BAP Birimi, Nevşehir/Türkiye, burcusacli@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-1371-7329*

ÖZ: Kapadokya, jeolojik oluşumları, çok katmanlı yerleşim geçmişi ve evrensel ölçekte kabul görmüş miras değeri ile yaşayan bir kültürel hafızadır. Ancak bu hafızanın sürdürülebilirliği, onu deneyimleyen kuşakların bilinç düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Bu noktada kültürel mirasın korunması ve yaşatılması ile birlikte anlamlandırılarak gelecek nesillere aktarılması önem kazanmaktadır. Özellikle çocukluk döneminde edinilen deneyimlerin kalıcılığı dikkate alındığında, miras alanlarının pedagojik bir öğrenme ortamı olarak kurgulanması, sürdürülebilir koruma anlayışının temelini oluşturabilir. Arkeoloji temelli deneyimsel öğrenme yaklaşımları, çocukların tarihsel çevreyle etkileşim kurarak keşfetmelerine, sorgulamalarına ve geçmişle bağ geliştirmelerine imkân tanımaktadır. Bu bağlamda, yaygın olarak karşılaşılan; "Ben hep arkeolog olmak isterdim." ifadesinin aslında keşfetme arzusunun toplumsal hafızadaki karşılığı olduğu düşünülmektedir. Öyle ki; insan doğasının merak ve keşif eğilimi, erken yaş dönemlerinde daha görünür ve yönlendirilebilir bir potansiyel sunmaktadır. Bu potansiyel, pedagojik bir zeminde yapılandırıldığında kültürel miras farkındalığına evrilebilecek güçlü bir motivasyon kaynağına dönüşmektedir. Bu düşünceden hareketle geliştirilen çocuklar için arkeoloji temelli deneyimsel öğrenme yaklaşımı, 5–9 yaş aralığındaki çocukların doğal merak ve keşif dürtüsünü kültürel mirası anlama, koruma ve yaşatma bilincine dönüştürmeyi hedefleyen alternatif bir turizm rotası modeli önermektedir.

Modelin çıkış noktası, arkeolojinin çocukluk hayal dünyasında güçlü ve kalıcı bir imge olarak yer almasıdır. Keşif, kazı, geçmişe dokunma ve bilinmeyeni ortaya çıkarma fikri; çocukların merak, araştırma ve sorgulama eğilimleriyle doğal bir uyum göstermektedir. Bu nedenle

önerilen alternatif turizm rotası, çocukların aktif katılımcı olduğu deneyimsel bir öğrenme kurgusuna dayanmaktadır. Önerilen rota, Kapadokya vadilerinde gerçekleştirilen keşif temelli yürüyüşlerle başlamaktadır. Bu yürüyüşlerde çocuklar yalnızca manzarayı izlemekle kalmamakta; kaya oluşumlarını gözlemlemekte, tüf yapısını incelemekte, doğal oluşumlar ile insan eliyle şekillendirilmiş mekânları ayırt etmeye çalışmaktadır. Böylece coğrafi ve kültürel katmanlar arasındaki ilişkiyi fark etmeye yönelik bir bilinç geliştirmektedirler. Süreç boyunca çocuklardan eskizler yapmaları, keşif defterleri tutmaları, gördükleri yapılar hakkında sorular üretmeleri ve kısa gözlem notları almaları beklenmektedir. Bu uygulamaların, mekânı okunabilir ve yorumlanabilir bir metin olarak kavramalarına ve derinleştirmelerine katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Öte yandan rota boyunca kurgulanan durak noktalarında yönlendirici sorular, küçük görevler ve grup içi tartışmalar aracılığıyla çocukların eleştirel düşünme becerilerinin desteklenmesi hedeflenmektedir. Örneğin, "Bu oyuk doğal mı yoksa insan yapımı mı?", "Bu mekânda kimler yaşamış olabilir?", "Burada yaşamak nasıl bir deneyim olurdu?" gibi sorular, tarihsel empati kurmalarını teşvik etmekte; böylelikle vadi keşfedilen, sorgulanan ve anlamlandırılan bir öğrenme sahasına dönüşmektedir. Bu yaklaşım, doğa ile kültürel miras arasındaki bütüncül ilişkiyi görünür kılarken, çocukların mekânla kurduğu bağı güçlendirmekte ve kültürel miras farkındalığını erken yaşta yapılandırmayı hedeflemektedir.

Saha deneyimi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi kampüsünde kurgulanan uygulamalı arkeoloji alanı ile devam etmektedir. Yapay kazı alanında gerçekleştirilen kontrollü kazılar aracılığıyla çocuklar katman kavramını deneyimlemekte; buluntuların gün yüzüne çıkarılması, temizlenmesi, tasnifi ve çizimi süreçleriyle arkeolojinin bilimsel yöntemini tanımaktadır. Restorasyon ve konservasyon aşamasında ise "koruma, yaşatma, gelecek nesillere aktarım" gibi kavram ve yaklaşımlar çocuk düzeyinde tartışılmakta; her parçanın onarılabilir olmadığı, müdahalenin bilinç gerektirdiği vurgulanmaktadır. Sürecin sonunda oluşturulan çocuk arkeoloji müzesinde buluntuların teşhir edilmesi, öğrenmenin anlatı yoluyla pekiştirilmesini sağlamaktadır. Bu bütüncül akış, deneyimsel öğrenme yaklaşımına dayalı kesintisiz bir pedagojik tasarım sunmaktadır.

Model, alternatif turizm literatüründe öne çıkan küçük ölçekli, yerel değer odaklı ve katılımcı deneyim ilkeleriyle örtüşmektedir. Çocuk merkezli bir rota tasarımı, destinasyonun salt tüketilen bir mekândan ziyade üzerinde düşünülmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken ortak bir değer olduğu bilincini güçlendirmektedir. Bu yönüyle önerilen

yaklaşım, sürdürülebilir turizm politikalarına pedagojik bir boyut kazandırma potansiyeline sahiptir. Ülke genelinde yaygınlaştığı gözlenen çocuklara yönelik arkeoloji girişimleri ve benzer saha uygulamaları, bu alandaki artan duyarlılığın göstergesidir. Kapadokya bağlamında geliştirilen söz konusu model de doğal peyzaj ile uygulamalı akademik altyapıyı bütünleştirmesi bakımından özgün bir konumda yer almaktadır.

Kapadokya Bölgesi vadileri üzerinden çocuklara yönelik arkeoloji temelli deneyimsel öğrenme odaklı alternatif bir turizm rotası geliştirmeyi amaçlayan bu çalışma kapsamında, önerilen uygulamanın kültürel miras algısı üzerindeki etkisini belirlemek üzere ön test–son test kontrol gruplu deneysel bir araştırma deseni kurgulanmıştır. Geliştirilen taslağın sahada uygulanması ve gerekli mekânsal düzenlemelerin tamamlanmasının ardından, uygun mevsim koşullarında deneysel sürecin yürütülmesi planlanmaktadır. Bu sayede rota tasarımının pedagojik çıktıları nicel veriler aracılığıyla değerlendirilebilecek; uygulamanın çocukların kültürel miras algısı, farkındalık düzeyi ve koruma bilinci üzerindeki etkisi bilimsel temelde analiz edilebilecektir. Sonuç olarak, keşif temelli öğrenme yaklaşımını alternatif turizm anlayışıyla bütünleştirerek kültürel mirasın korunmasına yönelik sürdürülebilir ve uzun vadeli bir toplumsal yatırım önerisi sunan bu model; hem miras alanlarının pedagojik potansiyelini görünür kılmakta hem de erken yaşta geliştirilen bilinç aracılığıyla kültürel sürekliliğe katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, Alternatif turizm, Deneyimsel öğrenme, Kapadokya

ABSTRACT: *Cappadocia is a living cultural memory with its geological formations, multi-layered settlement history, and universally recognized heritage value. However, the sustainability of this memory is directly related to the level of awareness of the generations that experience it. At this point, it becomes important to preserve and perpetuate cultural heritage, interpret it, and pass it on to future generations. Considering the permanence of experiences gained during childhood, designing heritage sites as pedagogical learning environments can form the basis of a sustainable conservation approach. Archaeology-based experiential learning approaches enable children to interact with the historical environment, explore, question, and develop a connection with the past. In this context, the commonly heard statement, "I always wanted to be an archaeologist," is thought to be the social memory equivalent of the desire to explore. Indeed, the human nature's inclination toward curiosity and discovery offers a more visible and manageable potential in early childhood. When structured on a pedagogical basis, this potential becomes a powerful source of motivation that can evolve into cultural*

heritage awareness. Based on this idea, the archaeology-based experiential learning approach developed for children aims to transform the natural curiosity and urge to explore in children aged 5–9 into an awareness of understanding, protecting, and preserving cultural heritage.

The model's starting point is the fact that archaeology occupies a powerful and enduring place in children's childhood imagination. The idea of discovery, excavation, touching the past, and uncovering the unknown is naturally in tune with children's tendencies toward curiosity, exploration, and questioning. Therefore, the proposed alternative tourism route is based on an experiential learning framework in which children are active participants. The proposed route begins with discovery-based walks in the valleys of Cappadocia. During these walks, children do not just observe the landscape; they observe rock formations, examine tuff structures, and try to distinguish between natural formations and man-made spaces. In this way, they develop an awareness of the relationship between geographical and cultural layers. Throughout the process, children are expected to make sketches, keep discovery journals, generate questions about the structures they see, and take brief observation notes. These practices are expected to contribute to their understanding and deepening of the space as a readable and interpretable text. On the other hand, at the stops along the route, the aim is to support children's critical thinking skills through guiding questions, small tasks, and group discussions. For example, questions such as "Is this hollow natural or man-made?", "Who might have lived in this space?", and "What would it be like to live here?" encourage historical empathy; thus, the valley becomes a learning space that is explored, questioned, and interpreted. This approach highlights the holistic relationship between nature and cultural heritage, strengthens children's connection to the space, and aims to build cultural heritage awareness at an early age.

Field experience continues with the applied archaeology area set up on the campus of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University. Through controlled excavations carried out in the artificial excavation area, children experience the concept of layers; they learn about the scientific methods of archaeology through the processes of uncovering, cleaning, sorting, and drawing finds. In the restoration and conservation phase, concepts and approaches such as "preservation, perpetuation, and transmission to future generations" are discussed at a child-friendly level; it is emphasized that not every piece can be repaired and that intervention requires awareness. At the end of the process, the display of the finds in the children's

archaeology museum reinforces learning through storytelling. This holistic flow offers a seamless pedagogical design based on an experiential learning approach.

The model aligns with the principles of small-scale, locally focused, and participatory experiences that are prominent in the alternative tourism literature. A child-centered route design reinforces the awareness that the destination is not merely a place to be consumed, but rather a shared value that should be considered, protected, and passed on to future generations. In this respect, the proposed approach has the potential to add a pedagogical dimension to sustainable tourism policies. The spread of archaeology initiatives and similar field applications for children throughout the country is indicative of growing awareness in this area. The model developed in the context of Cappadocia is also unique in that it integrates the natural landscape with an applied academic infrastructure.

This study aims to develop an alternative tourism route focused on experiential learning based on archaeology for children through the valleys of the Cappadocia Region. To determine the effect of the proposed application on the perception of cultural heritage, a pre-test–post-test control group experimental research design has been constructed. Following the implementation of the developed draft in the field and the completion of the necessary spatial arrangements, the experimental process is planned to be carried out under suitable seasonal conditions. In this way, the pedagogical outcomes of the route design can be evaluated through quantitative data; the impact of the application on children's perception of cultural heritage, awareness level, and conservation consciousness can be analyzed on a scientific basis. In conclusion, this model, which integrates the discovery-based learning approach with an alternative tourism concept, proposes a sustainable and long-term social investment for the preservation of cultural heritage. It aims to reveal the pedagogical potential of heritage sites and contribute to cultural continuity through awareness developed at an early age.

***Keywords**: Cultural heritage, Alternative tourism, Experiential learning, Cappadocia*

Hacı Bektaş Veli Velâyetnâme'sinde "Su Kültü" ve Suyun Sembolik Anlam Dünyası

The "Water Cult" and the Symbolic World of Water in Hacı Bektaş Veli's Velâyetnâme

Yasin ŞAHİN[1*]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Alevi Bektaşi Kültürü Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Nevşehir, Türkiye,*

yassin.sahin@gmail.com, 0000-0003-3676-4750

ÖZ: Alevi-Bektaşi toplumunun inanç sistemi genellikle sözlü kültüre dayalı olup, inanç-ibadet esaslarına, ritüellerine ve kültürüne yönelik bilgi aktarımında söz konusu toplumun kolektif belleğinde yer alan menkıbelerin yani çeşitli kültleri, mitolojik anlatımları, kerametleri bünyesinde barındıran velayetnamelerin önemli bir yeri vardır. Bu çerçevede, Alevi-Bektaşi inanç dünyasının sözlü hafızasını yazılı forma aktaran velâyetnâmeler arasından, hem tarihî hem de metinsel özellikleri bakımından mühim bir yere sahip olan ve Hacı Bektaş Veli'ye isnat edilen Hacı Bektaş Veli Velâyetnâme'si, çalışmanın temel kaynağı olarak tercih edilmiştir. Bu çalışmada kullanılan nüsha ise müstensihi Bursalı Derviş Selman olan, Türkçe'ye çevirisi Hamiye Duran tarafından yapılan, Diyanet Vakfı tarafından yayınlanan hicri 1035 tarihli eserdir. Araştırmada ele aldığımız Velâyetnâme'nin, velâyetnâme yazma geleneğine uygun olarak Hacı Bektaş Veli'nin kerametlerinden bahsetmek suretiyle onun diğer pirlerden üstünlüğü ortaya koymak, tarikata mürit kazandırmak ve müritlere tarikatın yol ve erkânını öğretmek amacıyla yazıldığı görülmüştür. İçerik bakımından ise Velâyetnâme'de dönemin Anadolu Selçukluları, Osmanlı Devleti ve bu devletlerin Moğollarla olan ilişkilerine; Sinasos, Ürgüp, Üç Hisar, Kayseri gibi önemli yer adlarına; Kızılırmak, Gülpınar, Akpınar gibi akarsu isimlerine ve Hırka Dağı gibi çeşitli dağ, tepe isimlerine yer verilmiştir. Ayrıca Velâyetnâme'de, dönemin önemli şahsiyetlerinden Ahi Evran, Necmeddin Kübra, Mevlâna, Seyyid Mahmud Hayrani, Karaca Ahmet gibi isimlere ve bunların Hacı Bektaş Veli ile olan ilişkilerine de yer verildiği görülmüştür. Birçok menkıbeye konu olan zahir batın inanış biçimine ve bu inanış biçimi arasında var olan çekişmelerin anlatıldığı menkıbelerin de Velâyetnâme'de yer aldığı tespit edilmiştir. Velâyetnâme'de anlatımı ilginç hale getirmek amacıyla efsanevi ve mitolojik anlatımlara da yoğun şekilde yer verilmiştir. Çeşitli keramet motifleri içerisinde ejderha gibi mitolojik varlıklar da yer almıştır. Mitolojik açıdan

bakıldığında ise Velâyetnâme'de birçok mitin yer aldığı görülür. Velâyetnâme'de, bir yere neden o adın verildiği, bir şeyin neden o şekle geldiği gibi olayların yer aldığı orijin mitleri de ön plana çıkmaktadır. Türk kültürü açısından da Velâyetnâme'de anlatımı kuvvetlendirmede başta su ve evliya kültü olmak üzere, dağ, taş, ateş, ağaç, mağara kültüne yönelik zengin anlatımların mevcut olduğu ve bu kültlerin birçok menkıbede bir arada kullanıldığı görülmüştür. Velâyetname'de özellikle su ve ağaç kültü, su ve evliya kültü bir arada yer almıştır. Bu çalışmada Velâyetname adlı eser bağlamında metin merkezli bir analiz yöntemi uygulanarak eserde yer alan su kültlerinin sembolik özellikleri üzerinde durulmuştur. Hacı Bektaş Veli Velâyetnâme'nde su kültü bağlamında suyun hangi sembolik özelliklerinin mevcut olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Metin merkezli analiz yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmada Hacı Bektaş Veli Velâyetnâme'sinde suyun sembolik özellikleri tespit edilmiş, daha sonra sınıflandırmalar yapılarak bu sembolik özelliklere yönelik anlatımlar ve içerdiği anlamlar ortaya konularak sembolik çözümlemeler yapılmıştır. Araştırmanın konusuna yönelik bulgularda ise Hacı Bektaş Veli Velâyetname'sinde su kültü bağlamında suyun; hayat ve yaratılış kaynağının, doğumun, soyun devamının, yeniden doğumun, ölümün, biçimleri bozmanın, saflaştırmanın, sağlığın ve huzurun kaynağı olmanın, keramet sahibi olmanın, geçiş törenlerinde aracı olmanın, maddi ve manevi arınmanın, profan boyuttan aşkın (kutsal) boyuta geçişin, bolluğun, bereketin ve azabın sembolü olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ele aldığımız Alevi-Bektaşi yazılı kaynakları içerinde önemli bir yeri olan Hacı Bektaş Veli'ye isnat edilen Velâyetname'de mitolojik açıdan birçok mit çeşidinin yer aldığı da tespit edilmiştir. Özellikle Velâyetnâme'de orijin mitlerine yönelik zengin anlatımların olduğu görülmüştür. Bu sebeple ileride yapılacak çalışmalarda Velâyetnâme'de mit çeşitlerini konu edinecek çalışmalar yapılmasının alan yazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hacı Bektaş Veli, Velâyetnâme, Kült, Su Kültü, Sembol.

ABSTRACT: *The belief system of the Alevi-Bektaşi community is generally based on oral culture, and the transmission of knowledge regarding the principles of faith, worship, rituals, and culture is significantly aided by the hagiographies (velayetnames) that are part of the community's collective memory, encompassing various cults, mythological narratives, and miracles. Within this framework, the Hacı Bektaş Veli Velâyetnâme, attributed to Hacı Bektaş Veli and significant both historically and textually among the velâyetnâmes that transcribe the oral memory of the Alevi-Bektaşi belief world into written form, has been chosen as the primary*

source for this study. The manuscript used in this study is the one transcribed by Derviş Selman of Bursa, translated into Turkish by Hamiye Duran, and published by the Diyanet Foundation in 1035 AH. The Velâyetnâme examined in this research appears to have been written in accordance with the tradition of writing velâyetnâme, with the aim of demonstrating Hacı Bektaş Veli's superiority over other spiritual masters by recounting his miracles, attracting disciples to the order, and teaching the order's customs and rituals to the disciples. In terms of content, the Velâyetnâme mentions the Anatolian Seljuks and the Ottoman Empire of the period, their relations with the Mongols; important place names such as Sinasos, Ürgüp, Üç Hisar, and Kayseri; names of rivers such as Kızılırmak, Gülpınar, and Akpınar; and various mountain and hill names such as Hırka Dağı. Furthermore, the Velâyetnâme includes references to important figures of the time such as Ahi Evran, Necmeddin Kübra, Mevlana, Seyyid Mahmud Hayrani, and Karaca Ahmet, and their relationships with Hacı Bektaş Veli. It has been determined that the Velâyetnâme contains legends that describe the exoteric and esoteric belief systems, which are the subject of many anecdotes, and the conflicts that exist between these belief systems. Legendary and mythological narratives are heavily used in the Velâyetnâme to make the story more interesting. Mythological beings such as dragons are also included among various miracle motifs. From a mythological perspective, it is seen that many myths are present in the Velâyetnâme. Origin myths, such as why a place was given a certain name or why something came to be in a certain form, are also prominent in the Velâyetnâme. From the perspective of Turkish culture, it is observed that the Velâyetnâme contains rich narratives related to the cults of water and saints, as well as the cults of mountains, stones, fire, trees, and caves, which strengthen the narrative, and these cults are used together in many anecdotes. In the Velâyetnâme, the cults of water and trees, and water and saints, are particularly prominent together. This study focuses on the symbolic characteristics of water cults within the work titled "Velâyetname" applying a text-centered analysis method. The aim is to identify the symbolic properties of water in the context of the water cult in Hacı Bektaş Veli's Velâyetname. Using a text-centered analysis method, the symbolic properties of water in Hacı Bektaş Veli's Velâyetname were identified, classified, and the narratives and meanings related to these symbolic properties were revealed, leading to symbolic analyses. The findings of the study indicate that in Hacı Bektaş Veli's Velâyetname, water is used as a symbol of life and creation, birth, continuation of lineage, rebirth, death, distortion of forms, purification, health and peace,

possessing miraculous powers, mediating in rites of passage, material and spiritual purification, transition from the profane to the transcendent (sacred) dimension, abundance, fertility, and torment within the context of the water cult. The study found that the Velâyetname, attributed to Hacı Bektaş Veli and holding a significant place among the Alevi-Bektaşi written sources examined, contains many types of myths from a mythological perspective. In particular, the Velâyetname exhibits rich narratives related to origin myths. Therefore, it is believed that future studies focusing on the types of myths in the Velâyetname will make significant contributions to the literature.

Keywords: *Hacı Bektaş Veli, Velâyetname, Cult, Water Cult, Symbol.*

Kapadokya'da Antik Mezarlar: Nevşehir Müzesi Örnekleri

Ancient Tombs in Cappadocia: Examples from Nevşehir Museum

Yasin YILDIZ[1]

[1] *Kapadokya Alan Başkanlığı, Fatih Sultan Mehmet Mahallesi, No:93, Nevşehir/Türkiye,*

yasin.yildiz@ktb.gov.tr, 0009-0005-7959-5047

ÖZ: Kapadokya Bölgesi, Anadolu'nun tarih boyunca farklı kültürlerin etkileşim alanlarından biri olması nedeniyle zengin ve çok katmanlı bir kültürel mirasa sahiptir. Bölgenin coğrafi konumu, doğal çevresi ve tarihsel süreç içerisinde farklı toplumların etkisi altında şekillenmiş olması, arkeolojik buluntuların çeşitliliğini de beraberinde getirmiştir. Bu çeşitlilik özellikle ölü gömme gelenekleri ve mezar tiplerinde açık biçimde izlenebilmektedir. Kapadokya'da gerçekleştirilen arkeolojik çalışmaların önemli bir bölümü kaya oyma mezarlar ve nekropol alanları üzerine yoğunlaşmış olsa da müze koleksiyonlarında yer alan taşınabilir mezar örnekleri de bölgenin geçmişine dair önemli veriler sunmaktadır. Bu nedenle müze koleksiyonlarının bilimsel yöntemlerle yeniden incelenmesi, hem arkeolojik verilerin değerlendirilmesi hem de kültürel mirasın korunması ve belgelenmesi açısından önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır.

Bu çalışma, Nevşehir Müzesi envanterinde yer alan ve Nevşehir ile çevresinden farklı yollarla müzeye kazandırılmış mezar örneklerini ele almaktadır. Araştırmanın temel amacı, Nevşehir Müzesi koleksiyonunda bulunan mezar örneklerini tipolojik ve kronolojik açıdan değerlendirerek Kapadokya Bölgesi'nin antik dönem ölü gömme geleneklerine ve kültürel yapısına ilişkin yeni veriler ortaya koymaktır. Bu kapsamda Nevşehir Müzesi koleksiyonunda yer alan toplam dokuz mezar örneği incelenmiştir. İncelenen eserler malzeme ve form özelliklerine göre bazalt taş lahitler, mermer lahitler, pişmiş toprak lahitler ve mermer ostotekler olmak üzere farklı mezar tiplerini temsil etmektedir.

Araştırma sürecinde mezarların form özellikleri, ölçüleri, bezeme unsurları ve üretim teknikleri ayrıntılı biçimde incelenmiş; elde edilen veriler Anadolu'nun farklı bölgelerinde tespit edilen benzer örneklerle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırmalı değerlendirme sayesinde söz konusu mezar tiplerinin Kapadokya'daki ölü gömme gelenekleri içerisindeki yeri ve kronolojik gelişimi daha açık biçimde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca eserlerin

malzeme özellikleri ve üretim teknikleri dikkate alınarak bölgesel üretim gelenekleri ve olası kültürel etkileşimler üzerine de değerlendirmeler yapılmıştır.

İncelenen mezar örneklerinin kronolojik dağılımı değerlendirildiğinde en erken örneklerin Demir Çağı'na, en geç örneklerin ise Roma Dönemi'ne tarihlendirildiği görülmektedir. Bu durum Kapadokya'da ölü gömme geleneklerinin uzun bir tarihsel süreç içerisinde hem süreklilik hem de değişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Mezar tipleri, yalnızca defin uygulamalarını yansıtan arkeolojik buluntular olarak değil, aynı zamanda antik toplumların ölüm algısı, inanç sistemi ve sosyal yapısı hakkında bilgi veren önemli kültürel göstergeler olarak değerlendirilebilir.

Nevşehir Müzesi koleksiyonunda bulunan mezarların birlikte ele alınması, Kapadokya Bölgesi'nin Demir Çağı'ndan Roma dönemine kadar uzanan süreçteki kültürel çeşitliliğini ve gömü geleneklerindeki sürekliliği anlamak açısından önemli bir veri seti sunmaktadır. Bu bağlamda müze koleksiyonlarının bilimsel yöntemlerle değerlendirilmesi, hem bölgesel arkeoloji çalışmalarına katkı sağlamakta hem de kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak Nevşehir Müzesi'nde bulunan mezar örnekleri üzerinden gerçekleştirilen bu çalışma, Kapadokya Bölgesi'nin antik dönem gömü geleneklerinin anlaşılmasına katkı sunmakta ve müze koleksiyonlarının kültürel miras araştırmalarındaki önemini ortaya koymaktadır. Bu tür çalışmalar, arkeolojik buluntuların yalnızca tipolojik sınıflandırma çerçevesinde değil, aynı zamanda kültürel miras ve toplumsal hafıza bağlamında değerlendirilmesinin gerekliliğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mezar Tipolojisi, Kültürel Miras, Müze Koleksiyonları, Antik Mezarlar, Kapadokya.

ABSTRACT: *The Cappadocia Region possesses a rich and multilayered cultural heritage, as it has historically been one of the areas where different cultures interacted in Anatolia. The geographical location of the region, its natural environment, and its formation under the influence of various societies throughout history have also brought about a diversity of archaeological findings. This diversity can be clearly observed particularly in burial traditions and tomb types. Although a significant part of the archaeological studies carried out in Cappadocia has focused on rock-cut tombs and necropolis areas, portable tomb examples preserved in museum collections also provide important data about the past of the region. For*

this reason, the re-examination of museum collections through scientific methods constitutes an important research field both for the evaluation of archaeological data and for the preservation and documentation of cultural heritage.

This study examines tomb examples recorded in the inventory of the Nevşehir Museum and brought to the museum from Nevşehir and its surroundings through various means. The main aim of the research is to present new data on the ancient burial traditions and cultural structure of the Cappadocia Region by evaluating the tomb examples in the Nevşehir Museum collection in terms of typology and chronology. Within this scope, a total of nine tomb examples in the Nevşehir Museum collection were examined. The artifacts studied represent different tomb types according to their material and form characteristics, including basalt stone sarcophagi, marble sarcophagi, terracotta sarcophagi, and marble ossuaries.

During the research process, the form characteristics, measurements, decorative elements, and production techniques of the tombs were examined in detail, and the obtained data were evaluated comparatively with similar examples identified in different regions of Anatolia. Through this comparative evaluation, the position of these tomb types within the burial traditions of Cappadocia and their chronological development were clarified. In addition, considering the material properties and production techniques of the artifacts, evaluations were also made regarding regional production traditions and possible cultural interactions.

When the chronological distribution of the examined tomb examples is evaluated, it is observed that the earliest examples date to the Iron Age, while the latest examples are dated to the Roman Period. This situation reveals that burial traditions in Cappadocia showed both continuity and change over a long historical process. Tomb types can be considered not only as archaeological finds reflecting burial practices but also as important cultural indicators providing information about the perception of death, belief systems, and social structures of ancient societies.

The collective evaluation of the tombs in the Nevşehir Museum collection provides an important dataset for understanding the cultural diversity of the Cappadocia Region from the Iron Age to the Roman Period and the continuity of burial traditions in the region. In this context, the scientific evaluation of museum collections contributes both to regional archaeological studies and to the preservation of cultural heritage and its transmission to future generations.

As a result, this study carried out through the tomb examples preserved in the Nevşehir Museum contributes to the understanding of ancient burial traditions in the Cappadocia Region and

highlights the importance of museum collections in cultural heritage research. Such studies demonstrate the necessity of evaluating archaeological finds not only within the framework of typological classification but also within the context of cultural heritage and collective memory.
Keywords: *Tomb Typology, Cultural Heritage, Museum Collections, Ancient Tombs, Cappadocia.*

Ebru Geleneğinin Kapadokya Yaratıcı Turizm Faaliyetlerinde Kullanım Potansiyeli

The Potential Use of Ebru Tradition in Creative Tourism Activities in Cappadocia

Yeliz HAMURİŞÇİ[1]

[1]*30 Ağustos İlkokulu, Nevşehir, Türkiye, hamurisciyeliz@gmail.com, 0000-0001-9236-2743*

ÖZ: Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir turizm yaklaşımlarının geliştirilmesi, günümüzde turizm politikalarının önemli bir bileşeni hâline gelmiştir. Bu bağlamda ortaya çıkan yaratıcı turizm yaklaşımı, ziyaretçilerin yalnızca bir destinasyonu gözlemleyen pasif tüketiciler olmasının ötesine geçerek yerel kültürle doğrudan etkileşim kurmalarını ve üretim süreçlerine katılmalarını teşvik etmektedir. Özellikle somut olmayan kültürel miras unsurlarının yaratıcı turizm kapsamında değerlendirilmesi, hem kültürel aktarımın güçlendirilmesine hem de destinasyonların turizm ürün çeşitliliğinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede geleneksel sanatların turizm deneyimlerine entegre edilmesi, ziyaretçilere özgün ve katılımcı bir deneyim sunma açısından önemli fırsatlar ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, Türk geleneksel sanatlarından biri olan ve Osmanlı döneminde Anadolu coğrafyasında büyük bir gelişim gösteren ve UNESCO tarafından 2014 yılında İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne Türkiye adına kaydedilen ebru sanatının, Türkiye'nin önemli turizm destinasyonlarından biri olan Kapadokya bölgesinde yaratıcı turizm faaliyetleri kapsamında değerlendirilme potansiyeli ele alınmaktadır.

Ebru sanatı, yoğunlaştırılmış su yüzeyine özel toprak boyalarla gerek geleneksel gerekse soyut yöntemlerle desenler oluşturulması ve bu desenlerin kâğıda aktarılması esasına dayanan geleneksel bir süsleme sanatıdır. Yüzyıllar boyunca gelişen teknikleri, estetik dili ve uygulama sürecindeki deneyimsel niteliği sayesinde yalnızca bir sanat ürünü değil aynı zamanda öğretilebilir ve deneyimlenebilir bir kültürel pratik olarak da değerlendirilmektedir. Bu yönüyle ebru, ziyaretçilerin aktif katılımına olanak tanıyan yaratıcı turizm uygulamaları için oldukça uygun bir alan sunmaktadır. Özellikle kısa süreli sanat atölyeleri, uygulamalı eğitim ve etkinlik programları ve deneyim temelli workshoplar aracılığıyla turistlerin yerel kültürü doğrudan deneyimlemeleri mümkün hâle gelmektedir. Bu tür faaliyetler, turizm deneyiminin yalnızca görsel tüketimden ibaret kalmamasını sağlayarak ziyaretçilerin destinasyonla daha güçlü bir bağ kurmasına katkı sunmaktadır.

Kapadokya bölgesi, benzersiz jeolojik oluşumları, tarihî yerleşimleri ve zengin kültürel mirasıyla uluslararası ölçekte tanınan bir turizm destinasyonudur. Bölgede gerçekleştirilen turizm faaliyetleri büyük ölçüde kültür turizmi, doğa turizmi ve deneyim temelli aktiviteler etrafında şekillenmektedir. Bununla birlikte turizm deneyimlerinin çeşitlendirilmesi ve ziyaretçilerin bölgeyle daha derin bir kültürel etkileşim kurmasının sağlanması, yaratıcı turizm uygulamalarının geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda geleneksel sanatların turizm faaliyetlerine dâhil edilmesi, Kapadokya'nın mevcut turizm potansiyelini zenginleştirebilecek alternatif bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca ebru geleneğiyle elde edilen ürünler ile bölgede ürün çeşitliliği sağlanarak diğer bölgelerin çoğunluğunda olan ve tek tipleşmiş ürünlerin aksine özgün, sanatsal ve gelenekten beslenen ürünlerin iç pazarda yer bulmasına olanak tanınmış olacaktır. Böylelikle sanatın kültür ekonomisi boyutunda ekonomik getirisi de ön plana çıkacaktır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup literatür taraması ve örnek uygulama modellerinin analizi gerçekleştirilmiştir. Yaratıcı turizm literatürü, somut olmayan kültürel mirasın turizmle ilişkisi ve sanat temelli deneyim programları incelenmiştir. Ayrıca Kapadokya'daki turizm altyapısı, ziyaretçi profili ve kültürel etkinlikler değerlendirilerek ebru sanatının bölgedeki yaratıcı turizm faaliyetlerine nasıl entegre edilebileceğine yönelik öneriler geliştirilmiştir. Bu kapsamda ebru atölyeleri, kısa süreli deneyim programları, kültür ve sanat temalı tur rotaları ile festivaller gibi uygulama modelleri analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları, ebru sanatının yaratıcı turizm faaliyetleri kapsamında değerlendirilmesinin hem ziyaretçi deneyimini zenginleştirebileceğini hem de geleneksel sanatların görünürlüğünü artırabileceğini göstermektedir. Uygulamalı sanat atölyeleri aracılığıyla ziyaretçiler hem yeni bir beceri öğrenmekte hem de yerel kültürle doğrudan etkileşim kurmaktadır. Aynı zamanda bu tür faaliyetler, yerel sanatçıların üretimlerinin desteklenmesine ve kültürel mirasın sürdürülebilir biçimde aktarılmasına katkı sağlayabilmektedir. Sonuç olarak ebru geleneğinin yaratıcı turizm kapsamında değerlendirilmesi, Kapadokya'nın kültürel turizm kapasitesini güçlendirebilecek önemli bir potansiyel taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı turizm, ebru Sanatı, kültürel miras, somut olmayan kültürel miras, Kapadokya.

ABSTRACT: *The preservation of cultural heritage and the development of sustainable tourism approaches have become an important component of tourism policies today. In this context, the creative tourism approach that has emerged encourages visitors to go beyond being passive consumers who merely observe a destination, promoting direct interaction with local culture and participation in production processes. Evaluating intangible cultural heritage elements within the scope of creative tourism contributes to both strengthening cultural transmission and increasing the diversity of tourism products in destinations. In this context, integrating traditional arts into tourism experiences presents significant opportunities in terms of offering visitors a unique and participatory experience. This study examines the potential for evaluating ebru art, one of Turkey's traditional arts that flourished in Anatolia during the Ottoman period and was inscribed on the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity by UNESCO in 2014 on behalf of Turkey, within the scope of creative tourism activities in the Cappadocia region, one of Turkey's major tourism destinations.*

Ebru art is a traditional decorative art based on creating patterns on a concentrated water surface using special earth pigments, either through traditional or abstract methods, and transferring these patterns onto paper. Thanks to its techniques developed over centuries, its aesthetic language, and the experiential nature of its application process, it is considered not only an art product but also a cultural practice that can be taught and experienced. In this respect, ebru offers a highly suitable field for creative tourism applications that allow visitors to actively participate. In particular, short-term art workshops, hands-on training and activity programs, and experience-based workshops enable tourists to directly experience the local culture. Such activities ensure that the tourism experience is not limited to visual consumption, contributing to visitors forming a stronger bond with the destination.

The Cappadocia region is an internationally recognized tourism destination known for its unique geological formations, historical settlements, and rich cultural heritage. Tourism activities in the region are largely shaped around cultural tourism, nature tourism, and experience-based activities. However, diversifying tourism experiences and enabling visitors to engage more deeply with the region's culture necessitates the development of creative tourism practices. In this context, incorporating traditional arts into tourism activities is considered an alternative approach that could enrich Cappadocia's existing tourism potential. Furthermore, by ensuring product diversity in the region with products obtained through the ebru tradition, it will be possible for unique, artistic, and tradition-based products to find a

place in the domestic market, unlike the uniform products found in most other regions. Thus, the economic benefits of art in terms of the cultural economy will also come to the fore.

This study adopted a qualitative research method and conducted a literature review and analysis of sample application models. The creative tourism literature, the relationship between intangible cultural heritage and tourism, and art-based experience programs were examined. Furthermore, the tourism infrastructure, visitor profile, and cultural activities in Cappadocia were evaluated, and recommendations were developed on how ebru art could be integrated into creative tourism activities in the region. In this context, application models such as ebru workshops, short-term experience programs, culture and art-themed tour routes, and festivals were analyzed.

Research findings indicate that evaluating ebru art within the scope of creative tourism activities can both enrich the visitor experience and increase the visibility of traditional arts. Through applied art workshops, visitors both learn a new skill and interact directly with the local culture. At the same time, such activities can contribute to supporting the production of local artists and the sustainable transmission of cultural heritage. Consequently, evaluating the ebru tradition within the scope of creative tourism carries significant potential to strengthen Cappadocia's cultural tourism capacity.

Keywords: *Creative tourism, ebru art, cultural heritage, intangible cultural heritage, Cappadocia.*

Geçiş Ritüelinden Kamusal Performansa: Evliya Çelebi'nin Anlatılarında Osmanlı Sünnet Şenliklerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Olarak Yeniden Okunması

From Rite of Passage to Public Performance: Reinterpreting Ottoman Circumcision Festivals as Intangible Cultural Heritage in Evliya Çelebi's Narrative

Yeşim TÜRKER[1]

[1] *Öğr. Gör., Kapadokya Üniversitesi, Uçuş Harekat Yöneticiliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, yesim.turker@kapadokya.edu.tr, 0000-0002-7371-4819*

ÖZ: Bu çalışma, Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinin Osmanlı imparatorluk kutlamalarını, özellikle sünnet törenlerini SOKÜM bağlamında yeniden yorumlamayı amaçlamaktadır. Somut olmayan kültürel miras yaklaşımı, kültürel uygulamaların sadece geçmişe ait olmadığını, toplulukların kimliğini, sürekliliğini ve kolektif hafızasını yeniden inşa eden güncel canlı süreçler olduğunu savunur. Bu çerçevede ritüeller, festivaller, sahne sanatları ve sosyal uygulamalar kültürel aktarım mekanizmaları olarak işlev gören dinamik kültürel süreçleridir. Osmanlı sünnet törenleri, Osmanlı dünyasının modernleşme döneminde en ayrıntılı tören geleneklerinden biri olarak tasvir edilir. Bu kutlamalar, sadece sünnet töreni olmakla kalmayıp, siyasi temsil, kentsel katılım ve performatif gösteriyi içeren büyük ölçekli kamusal etkinlikler olarak işlev görürdü.

Bu kutlamada Alay-ı Hümayun, yani imparatorluk alayı, en önemli bileşenlerinden biri olan loncaları, zanaatkârları, sanatçıları ve çeşitli sosyal grupları son derece yapılandırılmış bir tören gösterisinde bir araya getiren Alay-ı Hümayundur. Bu törensel alay sayesinde payitahttaki her kul halkın huzuruna çıkarak toplumsal aidiyet ve birlik duygusunu törensel bir performans olarak sahnelenirdi. Bu bakımdan, loncaların katılımı kutlamaların en görünür ve sembolik açıdan en önemli unsurlarından birini oluşturuyordu. Loncaların katılımının önemi, Osmanlı sûrnâme geleneğinde de belirgin bir şekilde bahsedilmektedir. Bu geleneğin anlatımlarında, loncaların geçişleri (esnaf geçişleri) genellikle en ayrıntılı bölümlerden birini oluşturur. Bu tasvirler, geçit töreninin sırasını kaydeder ve her meslek grubunun özelliklerini betimler. Böylece lonca alaylarının imparatorluk şenliklerinde merkezi bir rol oynadığını gösterir

Evliya Çelebi'nin Seyahatname'si de benzer şekilde, Alay-ı Hümayunu canlı betimlemelerle anlatarak imparatorluk şenliklerine atıfta bulunur ve tören bağlamında loncaların ve kentsel

grupların hareketlerini, gösterilerini ve performanslarını vurgular. Evliya Çelebi 1611 yılında doğduğu için, Sultan III. Murad'ın oğlu Şehzade Mehmet için 1582'de düzenlenen büyük sünnet şenliğini görmemiştir. Bu nedenle anlatımı doğrudan gözleme dayanmaz. Daha çok dönemin yazılı kaynaklarına, toplumda aktarılan bilgilere ve sözlü anlatılara dayanır. Şenlikleri canlı ve akıcı bir dille anlatır ve anlatının ilerleyişi törenin atmosferini yeniden kurar; okuyucu sanki tarihî bir gösteriyi izliyormuş gibi hisseder. Bu yönüyle Seyahatname yalnızca bir seyahat anlatısı değildir; tören kültürünü ve kamusal temsil biçimlerini yansıtan bir metindir. Osmanlı sünnet şenlikleri, Osmanlı tarihi ve sanat tarihi literatüründe oldukça geniş biçimde incelenmiştir. Mevcut çalışmaların büyük bir kısmı, Osmanlı sünnet şenliklerini daha çok sûrnâme yazmaları, minyatürler ve saray kroniklerinde yer alan görsel tasvirler üzerinden incelemektedir. Buna karşılık, bu törenleri somut olmayan kültürel miras ve performans kuramı çerçevesinde ele alan çalışmalar daha sınırlıdır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmanın kuramsal çerçevesi, Arnold van Gennep'in geçiş ritüelleri kuramı ile Victor Turner'ın liminalite ve communitas kavramlarına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre sünnet törenleri çocukların toplum içinde yeni bir statüye geçişini simgeler. Aynı zamanda bu şenlikler toplumsal etkileşimin ve sembolik temsillerin yoğunlaştığı bir geçiş alanı oluşturur. Bu nedenle söz konusu törenler yalnızca bireysel bir ritüel olarak değil, toplumsal hiyerarşinin, siyasal meşruiyetin ve kamusal temsilin görünür hâle geldiği kolektif etkinlikler olarak da değerlendirilebilir. Yöntemsel olarak çalışma, Evliya Çelebi'nin anlatısını metinsel ve yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemektedir. Analiz özellikle lonca geçitlerine ve Alay-ı Hümayunun törensel düzenine odaklanmaktadır. Böylece Osmanlı sünnet şenlikleri, yalnızca tarihsel bir tören olarak değil, somut olmayan kültürel mirasın yaşayan ve dönüşen pratikleri olarak yeniden değerlendirilmektedir. Aynı zamanda Osmanlı şenlik kültürünü, kültürel belleğin aktarımı ve kültürel süreklilik bağlamında değerlendirmeye imkân tanır. Bu çerçevede çalışma, Osmanlı şenlik geleneğini günümüzdeki somut olmayan kültürel miras ve kültürel aktarım tartışmalarıyla ilişkilendiren yeni bir yorum perspektifi sunmaktadır

Anahtar Kelimeler: Evliya Çelebi, Seyahatname, Somut olmayan kültürel miras, Ritüel, Kültürel bellek.

ABSTRACT: *This study contends that Ottoman imperial festivities, particularly prince circumcision ceremonies, should be reinterpreted as simultaneously historical events and living forms of intangible cultural heritage, with Evliya Çelebi's Seyahatnâme acting as a primary*

narrative source. This approach conceptualises cultural practices as ongoing, dynamic processes which shape community heritage and memory, in accordance with the UNESCO 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (ICH). Ottoman court festivities are therefore understood not simply as relics, but as mechanisms for transmitting and reproducing communal values and authority through ritual and performance. By focusing on Evliya Çelebi's account, this study shows how these festivities operate as dynamic public spectacles that integrate political representation, collective memory, and social participation. A central component of these celebrations was the Alay-ı Hümâyun, an imperial procession that assembled guilds, artisans, performers, and diverse social groups in a carefully arranged ceremonial display. Through this procession, Ottoman urban society presented itself to both imperial authority and the broader public, transforming the festival into a performative demonstration of social order, craftsmanship, and collective selfhood. Guild participation was among the most prominent and symbolically significant aspects of the festivities. The significance of guild involvement is further evident in the wider Ottoman sûrnâme tradition, where the passage of guilds (esnaf geçişleri) is frequently detailed. These texts document the procession order and describe the characteristics of each professional group, underscoring the centrality of guild parades in the visual and performative structure of imperial celebrations. Evliya Çelebi's Seyahatnâme provides clear descriptions of imperial festivities, particularly the Alay-ı Hümâyun, featuring the movement, spectacle, and performative displays of guilds and urban groups within ritual settings. Notably, Evliya Çelebi was born in 1611 and therefore did not witness the renowned 1582 imperial circumcision festival for Prince Mehmed, son of Sultan Murad III. His narrative is thus informed by earlier written sources, collective memory, and circulating narrative traditions within Ottoman society rather than by direct observation. In his accounts, Evliya Çelebi uses a lively storytelling style akin to that of a guide interpreting historical spectacles for an audience. Through descriptive language and narrative sequencing, he reconstructs the ceremonial atmosphere and positions the reader as a spectator within the unfolding procession. Consequently, the Seyahatnâme functions not only as a travel narrative but also as a textual medium through which past ceremonial practices are narratively reproduced and preserved in cultural memory. Although Ottoman circumcision festivals have been extensively studied in Ottoman history and art history, most research has focused on their visual representations in sûrnâme manuscripts, miniature paintings, and courtly chronicles. In

contrast, relatively few studies have examined these celebrations through the lenses of intangible cultural heritage and performance theory, mainly within the narrative model of Evliya Çelebi's travel account. This study considers this gap by analysing Ottoman circumcision festivities as active cultural processes that integrate ritual, performance, and social participation, rather than viewing them solely as historical spectacles. Gennep identifies three stages of rites: separation, transition, and incorporation. Ottoman circumcision festivals marked the transition of young boys to a new social status. The celebrations also created a transitional space for interaction, participation, and symbolism. From this perspective, the ceremonies functioned both as personal rites and as public performances staging hierarchy, legitimacy, and communal identity. This study uses textual and interpretive analysis of Evliya Çelebi's narrative to examine the ritual, performative, and collective dimensions of Ottoman circumcision festivities, with particular emphasis on guild processions and the Alay-ı Hümâyun as public spectacles. By combining ritual theory, performance studies, and intangible cultural heritage (ICH) studies, the research creates an interdisciplinary structure for understanding Ottoman festival culture. From this perspective, the main contribution of this study is to reconceptualise Ottoman circumcision festivities as active practices of intangible cultural heritage, sustained through narrative, performance, and collective memory. Through analysing Evliya Çelebi's Seyahatnâme as a work of cultural memory, the study shows that these ceremonial traditions persist as dynamic processes rather than static events. This argument connects Ottoman festival culture to contemporary debates on cultural heritage and its transmission.

Keywords: *Evliya Çelebi; Seyahatnâme; Intangible Cultural Heritage; Ritual; Cultural Memory.*

Kapadokya Bölgesi İnanç Turizmi Rota Tasarımına Yönelik Nitel Bir Araştırma

A Qualitative Study on the Design of a Faith Tourism Route in the Cappadocia Region

Zeynep ÇOKAL[1,*], Ozan ATSIZ[2], Ömer UZUNEL[3], Eda YILDIZ[4], Gaye Nur TOPKIL[5]

[1] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, zeynepkabaoglu@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-5729-3228*

[2] *Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, ozanatsiz@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-2962-1903*

[3] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, İnanç Turizmi ABD, Nevşehir, Türkiye, omeruzunel@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8159-8902*

[4] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, e_yldz@outlook.com, 0009-0000-5516-4385*

[5] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye, nurgaye092@gmail.com, 0005-0000-6511-XXXX*

ÖZ: Günümüzde turizm faaliyetlerinin yalnızca eğlence ve dinlenme odaklı olmaktan çıkarak anlam arayışı, kimlik inşası ve kültürel etkileşim gibi daha derin motivasyonlarla şekillendiği bir döneme girilmiştir. Bu dönüşüm, özellikle kültürel miras ve inanç temelli seyahat türlerine olan ilgiyi artırmış, destinasyon yönetimi açısından yeni planlama yaklaşımlarını gündeme getirmiştir. Kültürel miras unsurları içinde yer alan inanç alanları, sadece dini pratiklerin gerçekleştirildiği mekanlar olmakla kalmamakta; aynı zamanda bireylerin tarih, kültür ve maneviyat ile bütünleştiği sembolik alanlar olarak önemli bir konum kazanmaktadır. Bu bağlamda, inanç turizmi kavramı, hem kültürel sürdürülebilirlik hem de turistik ürün çeşitliliği açısından büyük bir potansiyel barındırmaktadır.

İnanç temelli destinasyonların sayıca artmasına ve bu alanlara yönelik turistik faaliyetlerin çeşitlenmesine rağmen, bu alanların planlanmasında ve tanıtımında sistematik bir yaklaşımın eksik olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle inanç turizmi kapsamında oluşturulan rotaların; yerel kültürle uyumlu, ziyaretçi deneyimini derinleştiren ve bölgenin kültürel kimliğini yansıtan

bir kurgu ile tasarlanması gerekliliği her geçen gün daha fazla hissedilmektedir. Bu noktada, rota tasarımı yalnızca fiziki mekânları birbirine bağlayan bir gezi planı değil, aynı zamanda kültürel ve manevi deneyimin bütüncül bir sunumu olarak değerlendirilmelidir. Bu projede temel amaç, inanç turizmine yönelik rota tasarımında dikkate alınması gereken faktörleri belirlemek ve bu faktörlere dayalı olarak Kapadokya bölgesi için örnek bir inanç rotası oluşturmaktır.

Kapadokya bölgesi, sahip olduğu benzersiz jeolojik yapısının yanı sıra Erken Hristiyanlık dönemine ait mağara kiliseleri, manastır kompleksleri ve dini anlatımlarla bezeli kaya yerleşimleri ile inanç turizmi açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyelin, tematik bütünlüğe sahip bir inanç rotası çerçevesinde değerlendirilmediği; daha çok genel kültür turizmi kapsamında ele alındığı görülmektedir. Bu durum, bölgedeki dini miras unsurlarının özgün değerini gölgede bırakmakta ve ziyaretçilerin bu alanlardan alabileceği derin deneyimi sınırlamaktadır. Bu nedenle, bölgeye özgü inanç öğelerinin sistematik bir rota içerisinde yeniden kurgulanması ve bu rotanın akademik bir çerçevede temellendirilmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışma Kapadokya Bölgesi'nin inanç temelli kültürel miras unsurlarını tespit etmek, değerlendirmek ve sürdürülebilir turizm anlayışı çerçevesinde bütüncül bir inanç turizmi rotası geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, bölgeye özgü inanç odaklı destinasyonların belirlenmesi, bu destinasyonların içerik, anlatım biçimi ve uygulama potansiyelinin analiz edilmesi hedeflenmiştir. Kapadokya bölgesinde inanç turizmi odaklı özgün bir rota oluşturulması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde nitel araştırma yöntemleri kullanılmış; 8 turist rehberi, 9 seyahat acentesi yetkilisi ve 3 turizm paydaşıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler, uygun bilgisayar programı aracılığıyla tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular doğrultusunda dört ana tema ortaya konmuştur: (1) İnanç rotalarında dikkat edilmesi gereken hususlar, (2) Anlatı içerikleri ve yöntemleri, (3) Rota tasarımı ve uygulama sürecindeki güçlükler, (4) Kapadokya için önerilen inanç rotası. Katılımcıların inanç rotalarının tasarımı, anlatım biçimleri ve uygulanmasındaki zorluklara yönelik görüşleri, tematik analiz tekniğiyle sınıflandırılarak değerlendirilmiş; bölgeye özgü bir inanç rotası modeli geliştirilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucu oluşturulan inanç turizmi rotası, pilot düzeyde alan uzmanlarıyla (profesyonel rehberler ve rehber adayları) test edilmiştir. Bu uygulama, rota üzerindeki mekânların turistik ve manevi

niteliklerinin saha temelli biçimde değerlendirilmesini sağlamış, önerilerin uygulanabilirliğini artırmıştır.

Araştırma sonucunda, inanç turizmine ilişkin rotaların sadece mekânsal değil, aynı zamanda anlatı ve deneyim açısından da bütüncül bir yapıya sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Katılımcıların özellikle dini ve kültürel hassasiyetlere duyarlılık, ziyaretçi davranışlarının yönlendirilmesi, anlatım içeriklerinin duygusal ve tarihsel bağlamla zenginleştirilmesi gibi konulara dikkat çektikleri görülmüştür. Elde edilen bulgular, Kapadokya'nın sahip olduğu çok katmanlı kültürel mirasın inanç turizmi perspektifiyle yeniden yapılandırılabileceğini ve bölge turizmine yeni bir anlam kazandırabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İnanç turizmi, Kültürel miras, Rota, Kapadokya.

ABSTRACT: *In contemporary times, tourism activities have evolved beyond a mere pursuit of entertainment and relaxation, marking a transition into an era characterised by more profound motivations. These include the quest for personal meaning, the establishment of identity, and the exploration of cultural interaction. This transformation has increased interest in cultural heritage and faith-based travel, thus bringing new planning approaches to the forefront in terms of destination management. Faith-based areas within cultural heritage elements function not only as sites for the performance of religious practices, but also as symbolic areas where individuals connect with history, culture, and spirituality. In this context, the concept of faith-based tourism holds considerable potential in terms of both cultural sustainability and tourism product diversity. Despite the increase in the number of faith-based destinations and the diversification of tourist activities in these areas, there is a noticeable lack of a systematic approach in the planning and promotion of these areas. There is an increasing demand for the creation of faith tourism routes that are designed in a manner that is compatible with local culture, thereby enhancing the visitor experience and reflecting the cultural identity of the region. At this juncture, it is imperative to undertake a comprehensive evaluation of the route design. This evaluation should encompass not only its role as a travel plan that facilitates connectivity between physical spaces, but also its function as a comprehensive exposition of cultural and spiritual experiences. The primary objective of this project is to identify the factors that should be considered in the design of routes for faith tourism and to create an exemplary faith route for the Cappadocia region based on these factors. The Cappadocia region possesses significant potential for faith tourism, which can be attributed not only to its unique geological*

structure, but also to its cave churches, monastery complexes, and rock settlements adorned with religious narratives dating back to the Early Christian period. However, this potential has not been evaluated within the framework of a thematically coherent faith route; rather, it has been approached more within the scope of general cultural tourism. This situation has the effect of overshadowing the original value of the region's religious heritage elements and limiting the profound experience that visitors can gain from these areas. It is therefore imperative to undertake a systematic redesign of the region's distinctive religious components as part of a designated route, whilst ensuring that this route is firmly embedded within an academic framework. Thist study was conducted for the purpose of identifying and evaluating the faith-based cultural heritage elements of the Cappadocia Region. In addition, the study sought to develop a comprehensive faith tourism route within the framework of sustainable tourism. The objective of the study was to identify specific destinations within the region that are focused on faith, and to analyse the content, narrative form, and implementation potential of these destinations. The objective of the study was to establish a distinctive faith-based tourism route in the Cappadocia region. Qualitative research methods were employed during the research process, and semi-structured interviews were conducted with eight tourist guides, nine travel agency representatives, and three tourism stakeholders. The data obtained were then subjected to thematic analysis, a process which was facilitated by the utilisation of appropriate computer software. The findings yielded four overarching themes: The following points should be considered when planning faith routes: The narrative content and methods to be employed. The difficulties in route design and implementation. The proposed faith route for Cappadocia. The participants' views on the design, narrative forms, and implementation challenges of faith routes were classified and evaluated using thematic analysis techniques. An attempt was made to develop a region-specific faith route model. The faith tourism route, which was formulated as a consequence of the research, was subjected to a pilot phase of testing with field experts (i.e. professional guides and students). The application ensured that the tourist and spiritual qualities of the places on the route were evaluated in a field-based manner, thereby increasing the applicability of the recommendations. The research indicates that routes pertaining to faith tourism should be characterised by a holistic structure, encompassing not only geographical considerations but also narrative and experiential elements. Participants placed particular emphasis on issues such as sensitivity to religious and cultural sensitivities, the guidance of

visitor behaviour, and the enrichment of narrative content with emotional and historical context. The findings indicate that Cappadocia's multi-layered cultural heritage can be restructured from a faith tourism perspective, thereby ascertaining a new meaning for tourism in the region.

Keywords: *Faith tourism, Cultural heritage, Route, Cappadocia.*

Kültürel Mirası Koruma Davranışının Belirleyicileri

Determinants of Heritage Protection Behavior

Zeynep DAĞAŞAN[1,*], Meral BÜYÜKKURU[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Rehberliği Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir, Türkiye, zeynepdagasan@gmail.com,0009-0008-1573-2710*

[2] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, mbuyukkuru@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-1418-6411*

ÖZ: Kültürel mirasın korunması, yalnızca fiziksel unsurların muhafaza edilmesi değil; aynı zamanda değerlerin, anlamların ve kuşaklar arası aktarımın sürdürülebilirliğini gerektiren çok boyutlu bir süreçtir. Özellikle turizm destinasyonlarında kültürel mirasın korunması, yerel halkın tutum ve davranışlarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, bireylerin destinasyonla kurdukları duygusal bağ ve kültürel mirasa yönelik bilinç düzeyleri, koruma davranışlarının önemli belirleyicileri arasında yer almaktadır. Bu çalışma, destinasyon bağlılığı ve kültürel miras bilincinin kültürel mirası koruma davranışı üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın kuramsal temeli, çevresel psikoloji ve yer kimliği literatürüne dayanmaktadır. Destinasyon bağlılığı, bireyin yaşadığı ya da aidiyet hissettiği yer ile kurduğu duygusal, bilişsel ve sembolik bağ olarak tanımlanmaktadır. Bu bağ, yer kimliği ve yer bağımlılığı gibi alt boyutları içeren, bireyin mekânla bütünleşme düzeyini ifade eden bir yapıdır. Literatürde destinasyon bağlılığının, çevresel sorumluluk, gönüllü koruma davranışı ve sürdürülebilirlik destekleyici tutumlarla ilişkili olduğu gösterilmiştir. Bu doğrultuda, destinasyonuna güçlü bağ hisseden bireylerin, o yere ait kültürel değerleri koruma yönünde daha fazla davranış sergilemesi beklenmektedir. Çalışmanın ikinci bağımsız değişkeni olan kültürel miras bilinci ise, bireylerin kültürel mirasın önemine, korunması gerekliliğine ve gelecek kuşaklara aktarım sorumluluğuna ilişkin farkındalık ve normatif tutumlarını ifade etmektedir. Bu yapı üç temel boyutu kapsamaktadır: (1) kuşaklar arası bağlar ve kültürel süreklilik anlayışı, (2) kültürel kaybın farkındalığı ve (3) gelenek ve göreneklerin korunmasına yönelik tutum. Kültürel miras bilinci, yalnızca mirasa değer verme değil, aynı zamanda mirasın yok olma riski karşısında duyarlılık geliştirme ve koruma sorumluluğunu içselleştirme sürecini kapsamaktadır. Sosyal normlar teorisi ve değer-inanç-norm yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireylerin mirasa ilişkin bilinç düzeylerinin, somut koruma davranışlarını

doğrudan etkileyebileceği öngörülmektedir. Bağımlı değişken olan kültürel mirası koruma davranışı ise bireylerin kültürel miras alanlarında kurallara uyma, zarar verici davranışlara müdahale etme, yasal yolları kullanma ve fiziksel unsurlara özen gösterme gibi somut eylemlerini kapsamaktadır. Bu değişken, tutumsal değil davranışsal bir yapıyı temsil etmekte ve modelin nihai çıktısını oluşturmaktadır. Araştırma modeli iki bağımsız değişken (destinasyon bağlılığı ve kültürel miras bilinci) ile bir bağımlı değişkenden (kültürel mirası koruma davranışı) oluşmaktadır. Modelde aracı etki öngörülmemekte, her iki bağımsız değişkenin koruma davranışı üzerinde doğrudan etkisi test edilmektedir. Bu kapsamda aşağıdaki hipotezler geliştirilmektedir.

H1: Destinasyon bağlılığı, kültürel mirası koruma davranışını pozitif yönde etkiler.

H2: Kültürel miras bilinci, kültürel mirası koruma davranışını pozitif yönde etkiler.

Araştırma, pilot çalışma niteliğinde tasarlanmıştır. Veri toplama süreci, ilgili destinasyonda yaşayan yerel halktan oluşan 100 katılımcı ile gerçekleştirilecektir. Çalışmada kullanılacak ölçekler ilgili literatüre dayalı olarak seçilmiştir. Kültürel miras bilinci, Megeirhi vd. tarafından geliştirilen ve değer-inanç-norm çerçevesine dayanan çalışmadan uyarlanan 12 maddelik ölçek; kültürel miras koruma davranışı, Yang vd. tarafından kültürel miras turizmi bağlamında geliştirilen 4 maddelik ölçek; destinasyon bağlılığı ise Uslu vd. tarafından geliştirilen 4 maddelik ölçek kullanılarak ölçülecektir. Ölçek maddeleri beşli Likert tipi olarak yapılandırılarak, elde edilecek veriler öncelikle güvenilirlik ve geçerlilik analizlerine tabi tutulacak; ardından çoklu regresyon analizi ile hipotezler test edilecektir. Bu pilot uygulama, ölçeklerin iç tutarlılığını ve modelin açıklayıcılık gücünü değerlendirme amacı taşımaktadır. Sempozyum kapsamında sunulacak olan bu çalışma, daha geniş örneklemle yürütülecek makale çalışmasının ön aşamasını oluşturmaktadır. Pilot uygulama sonucunda ölçek maddelerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılacak ve daha yüksek örneklem hacmi ile model yeniden test edilecektir. Böylece elde edilecek bulguların genellenebilirliği artırılacaktır. Sonuç olarak, bu araştırma kültürel mirasın korunmasında yalnızca yapısal politikaların değil, bireysel psikolojik faktörlerin de belirleyici olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Destinasyon bağlılığı bireyin yer ile kurduğu duygusal bağı temsil ederken, kültürel miras bilinci normatif ve değer temelli bir yönelimi ifade etmektedir. Bu iki yapının birlikte ele alınması, kültürel mirası koruma davranışının açıklanmasında bütüncül bir çerçeve sunmaktadır. Çalışma, yerel halk temelli sürdürülebilir miras yönetimi literatürüne katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras bilinci, destinasyon bağlılığı, koruma davranışı, yerel halk, Kapadokya.

ABSTRACT: *The preservation of cultural heritage is not limited to safeguarding physical elements; rather, it constitutes a multidimensional process that requires the sustainability of values, meanings, and intergenerational transmission. Particularly in tourism destinations, the protection of cultural heritage is directly related to the attitudes and behaviors of local residents. In this context, individuals' emotional bonds with the destination and their level of awareness regarding cultural heritage are considered important determinants of protective behaviors. This study aims to examine the effects of destination attachment and cultural heritage awareness on cultural heritage protection behavior. The theoretical foundation of the research is grounded in environmental psychology and place identity literature. Destination attachment is defined as the emotional, cognitive, and symbolic bond that individuals establish with a place in which they live or to which they feel a sense of belonging . This construct encompasses sub-dimensions such as place identity and place dependence, reflecting the degree to which individuals integrate with a place. The literature indicates that destination attachment is associated with environmental responsibility, voluntary protection behavior, and pro-sustainability attitudes. Accordingly, individuals who feel a strong attachment to their destination are expected to demonstrate greater protective behaviors toward the cultural values of that place. The second independent variable of the study, cultural heritage awareness, refers to individuals' awareness and normative attitudes regarding the importance of cultural heritage, the necessity of its preservation, and the responsibility of transmitting it to future generations. This construct comprises three main dimensions: (1) intergenerational connections and an understanding of cultural continuity, (2) awareness of cultural loss, and (3) attitudes toward preserving traditions and customs. Cultural heritage awareness involves not only valuing heritage but also developing sensitivity to the risk of its loss and internalizing the responsibility for its protection. Within the framework of social norms theory and the value-belief-norm approach, it is anticipated that individuals' levels of awareness regarding heritage may directly influence their concrete protection behaviors. The dependent variable, cultural heritage protection behavior, encompasses individuals' concrete actions such as complying with rules in heritage sites, intervening in harmful behaviors, using legal channels when necessary, and demonstrating care for physical heritage elements. This variable represents a*

behavioral rather than an attitudinal construct and constitutes the ultimate outcome of the model. The research model consists of two independent variables (destination attachment and cultural heritage awareness) and one dependent variable (cultural heritage protection behavior). No mediating effect is proposed in the model; instead, the direct effects of both independent variables on protection behavior are tested. Accordingly, the following hypotheses are developed:

H1: Destination attachment positively affects cultural heritage protection behavior.

H2: Cultural heritage awareness positively affects cultural heritage protection behavior.

The study is designed as a pilot research. The data collection process will be conducted with 100 local residents living in the relevant destination. The measurement scales employed in the study were selected based on the relevant literature. Cultural heritage awareness will be measured using a 12-item scale adapted from the study developed by Megeirhi et al., grounded in the value-belief-norm framework. Cultural heritage protection behavior will be measured using the 4-item scale developed by Yang et al. in the context of cultural heritage tourism. Destination attachment will be measured using the 4-item scale developed by Uslu et al. All scale items will be structured using a five-point Likert format. The collected data will first be subjected to reliability and validity analyses, followed by multiple regression analysis to test the hypotheses. This pilot implementation aims to evaluate the internal consistency of the scales and the explanatory power of the model. This study, to be presented at the symposium, constitutes the preliminary stage of a broader article to be conducted with a larger sample. Based on the results of the pilot study, necessary revisions will be made to the scale items, and the model will be re-tested with a larger sample size. In this way, the generalizability of the findings will be enhanced. In conclusion, this research aims to demonstrate that not only structural policies but also individual psychological factors play a determining role in the preservation of cultural heritage. While destination attachment represents the emotional bond individuals establish with a place, cultural heritage awareness reflects a normative and value-based orientation. Considering these two constructs together provides a holistic framework for explaining cultural heritage protection behavior. The study seeks to contribute to the literature on community-based sustainable heritage management.

Keywords: *Cultural heritage awareness, destination attachment, protection behavior, local residents, Cappadocia.*

Turizm Rehberliği Müfredatlarının Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimi Açısından İncelenmesi

An Examination of Tourism Guiding Curricula in Terms of Intangible Cultural Heritage Education

Zeynep Tuğçe BARAK[1], Nurgül ÇALIŞKAN[2]

[1] *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Nevşehir, Türkiye*
25030300005@nevsehir.edu.tr, 0009-0004-1235-1024

[2] *Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Nevşehir, Türkiye, nurgulcaliskan@nevsehir.edu.tr, 0000-0003-4350-2396*

ÖZ: Somut olmayan kültürel miras (SOKÜM), toplulukların ve grupların kuşaktan kuşağa aktardığı, yaşayan ve dinamik bir kültürel miras alanını ifade etmektedir. Sözlü anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller, festivaller, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ile geleneksel el sanatları bu mirasın temel unsurları arasında yer almaktadır. Kavram, uluslararası düzeyde özellikle 2003 yılında UNESCO tarafından kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile sistemli bir çerçeveye kavuşmuştur. Söz konusu sözleşme, kültürel mirasın yalnızca tarihi yapılar ve somut eserlerden ibaret olmadığını, kültürün yaşayan ve sürekli yeniden üretilen boyutunun da korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yönüyle somut olmayan kültürel miras, toplumların kimliklerinin korunması, kültürel sürekliliğin sağlanması ve kuşaklar arası aktarımın devam ettirilmesi açısından merkezi bir öneme sahiptir. Somut olmayan kültürel mirasın önemi yalnızca kültürel kimliğin sürdürülmesiyle sınırlı değildir. Günümüzde bu miras unsurları, kültürel ekonominin ve turizm sektörünün temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Bu durum, sürdürülebilir kalkınma ve kültürel çeşitliliğin korunması açısından somut olmayan kültürel mirası stratejik bir konuma taşımaktadır. Ancak küreselleşme ve dijitalleşme süreçleri ile SOKÜM unsurlarının metalaştırılması geleneksel bilgi ve uygulamaların dönüşmesine ya da zamanla unutulmasına yol açabilmektedir. Bu bağlamda eğitim kurumları, kültürel mirasın korunması ve aktarımında temel aktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Eğitim programlarında somut olmayan kültürel mirasa yer verilmesi, öğrencilerin yalnızca bilgi edinmelerini değil, aynı zamanda kültürel değerlerin korunmasına yönelik farkındalık ve sorumluluk bilinci geliştirmelerini de

sağlamaktadır. Farklı disiplinler arasında kültürel mirasla doğrudan ilişkili alanlardan biri ise turizm eğitimidir. Bu noktada turizm eğitimi kritik bir rol üstlenmektedir; zira hem somut hem de somut olmayan kültürel miras unsurları, turizm faaliyetleri aracılığıyla ulusal ve uluslararası ziyaretçilere sunulmaktadır. Turizm eğitimi genel çerçevede sektöre insan kaynağı yetiştirirken, bu alan içerisinde kültürel mirasın doğrudan ziyaretçilere aktarımından sorumlu meslek grubu turist rehberleridir. Turist rehberleri yalnızca fiziksel mekânları tanıtan kişiler değil, aynı zamanda kültürel mirasın yorumlayıcısı, taşıyıcısı ve temsilcisidir. Bu nedenle, rehberlik eğitiminin somut olmayan kültürel mirası doğru, kapsamlı ve eleştirel bir perspektifle ele alması gerekmektedir. Turist rehberlerinin anlatım dili, seçtikleri örnekler ve kültürel unsurları sunuş biçimleri, destinasyon algısını ve kültürel sürdürülebilirliği doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla kültürel mirasın müfredatta ne ölçüde ve nasıl yer aldığı, yalnızca akademik bir içerik meselesi değil, aynı zamanda kültürel temsilin niteliğini belirleyen bir unsurdur. Bu çerçevede çalışmanın amacı, Türkiye'de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilen kurumların müfredatlarının somut olmayan kültürel miras öğretimi açısından incelenmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Devlet ve vakıf üniversitelerinin ders planları ile ders içerikleri incelenmiş; ders adları, içerik yoğunluğu, zorunlu/seçmeli ders dağılımı ve öğretim yöntemleri değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, somut olmayan kültürel miras konularının çoğunlukla "Anadolu Halk Kültürü", "Geleneksel El Sanatları" veya "Kültürel Miras Yönetimi" gibi dersler içerisinde dolaylı biçimde ele alındığını göstermektedir. Ancak doğrudan "Somut Olmayan Kültürel Miras" başlığıyla yapılandırılmış derslerin sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ders içeriklerinde UNESCO sözleşmesi, koruma politikaları ve sürdürülebilirlik bağlamında eleştirel değerlendirmelere yeterince yer verilmediği ve uygulamalı öğretim yöntemlerine sınırlı düzeyde başvurulduğu belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, turizm rehberliği müfredatlarında somut olmayan kültürel mirasın disiplinlerarası bir yaklaşımla ve uygulama ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması önerilmektedir. Bu kapsamda SOKÜM'e yönelik zorunlu ve seçmeli derslerin programa eklenmesi, yerel kültür taşıyıcıları ile işbirliklerinin geliştirilmesi, saha uygulamalarının artırılması önem taşımaktadır. Böylece, turist rehberlerinin yalnızca bilgi aktaran değil, kültürel mirasın sürdürülebilirliğine katkı sağlayan bilinçli kültür elçileri olarak yetiştirilmesi mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Turizm Rehberliği, Müfredat Analizi

ABSTRACT: *Intangible Cultural Heritage (ICH) refers to a living and dynamic domain of cultural heritage that is transmitted from generation to generation by communities and groups. Oral traditions, performing arts, social practices, rituals, festivals, knowledge and practices concerning nature and the universe, and traditional craftsmanship are among the fundamental elements of this heritage. The concept gained a systematic framework at the international level particularly with the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage adopted by UNESCO in 2003. This convention emphasizes that cultural heritage does not consist solely of historical monuments and tangible artifacts, but that the living and continuously recreated dimensions of culture must also be safeguarded. In this respect, intangible cultural heritage holds a central importance for preserving the identities of societies, ensuring cultural continuity, and sustaining intergenerational transmission. The significance of intangible cultural heritage is not limited to the preservation of cultural identity. Today, these heritage elements have become one of the fundamental components of the cultural economy and the tourism sector. This situation places intangible cultural heritage in a strategic position in terms of sustainable development and the protection of cultural diversity. However, processes of globalization and digitalization, along with the commodification of ICH elements, may lead to the transformation or gradual disappearance of traditional knowledge and practices. In this context, educational institutions emerge as key actors in the safeguarding and transmission of cultural heritage. Including intangible cultural heritage in educational curricula enables students not only to acquire knowledge but also to develop awareness and a sense of responsibility regarding the protection of cultural values. Among the disciplines directly related to cultural heritage, tourism education holds a particularly critical role. Both tangible and intangible cultural heritage elements are presented to national and international visitors through tourism activities. While tourism education generally aims to train qualified human resources for the sector, tourist guides constitute the professional group directly responsible for interpreting and transmitting cultural heritage to visitors. Tourist guides are not merely individuals who introduce physical sites; they are also interpreters, bearers, and representatives of cultural heritage. Therefore, guide training programs should address intangible cultural heritage from an accurate, comprehensive, and critical perspective. The narrative language of guides, the examples they select, and the ways in which they present cultural elements directly influence destination image and cultural sustainability.*

Consequently, the extent to which cultural heritage is included in curricula and how it is structured is not merely an academic matter, but also a determinant of the quality of cultural representation. Within this framework, the aim of the study is to examine the curricula of undergraduate tourism guiding programs in Turkey in terms of intangible cultural heritage education. A qualitative research method was adopted, and document analysis was employed as the primary technique. Course plans and course contents of both public and foundation universities were analyzed; course titles, content intensity, the distribution of compulsory and elective courses, and teaching methods were evaluated. The findings indicate that issues related to intangible cultural heritage are mostly addressed indirectly within courses such as "Anatolian Folk Culture," "Traditional Handicrafts," or "Cultural Heritage Management." However, it was determined that courses structured directly under the title "Intangible Cultural Heritage" are limited in number. Furthermore, it was observed that course contents do not sufficiently include critical evaluations regarding the UNESCO Convention, safeguarding policies, and sustainability, and that practical teaching methods are used to a limited extent. As a result, the study proposes that intangible cultural heritage in tourism guiding curricula should be restructured through an interdisciplinary and practice-oriented approach. In this context, it is important to introduce compulsory and elective courses specifically focused on ICH, to develop collaborations with local culture bearers, and to increase field-based practices. In this way, it will be possible to train tourist guides not only as transmitters of information but also as conscious cultural ambassadors who contribute to the sustainability of cultural heritage.

Keywords: *Intangible Cultural Heritage, Tourism Guiding, Curriculum Analysis*